Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

www.sascitysukkur.com

ساس سٽي سکر ڊاٽ ڪام

مون کي موهيو ملائشيا

الطاف شيخ

ڊجيٽل پبلشر

سنڌي ادبي سنگت شاخ سٽي سکر

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

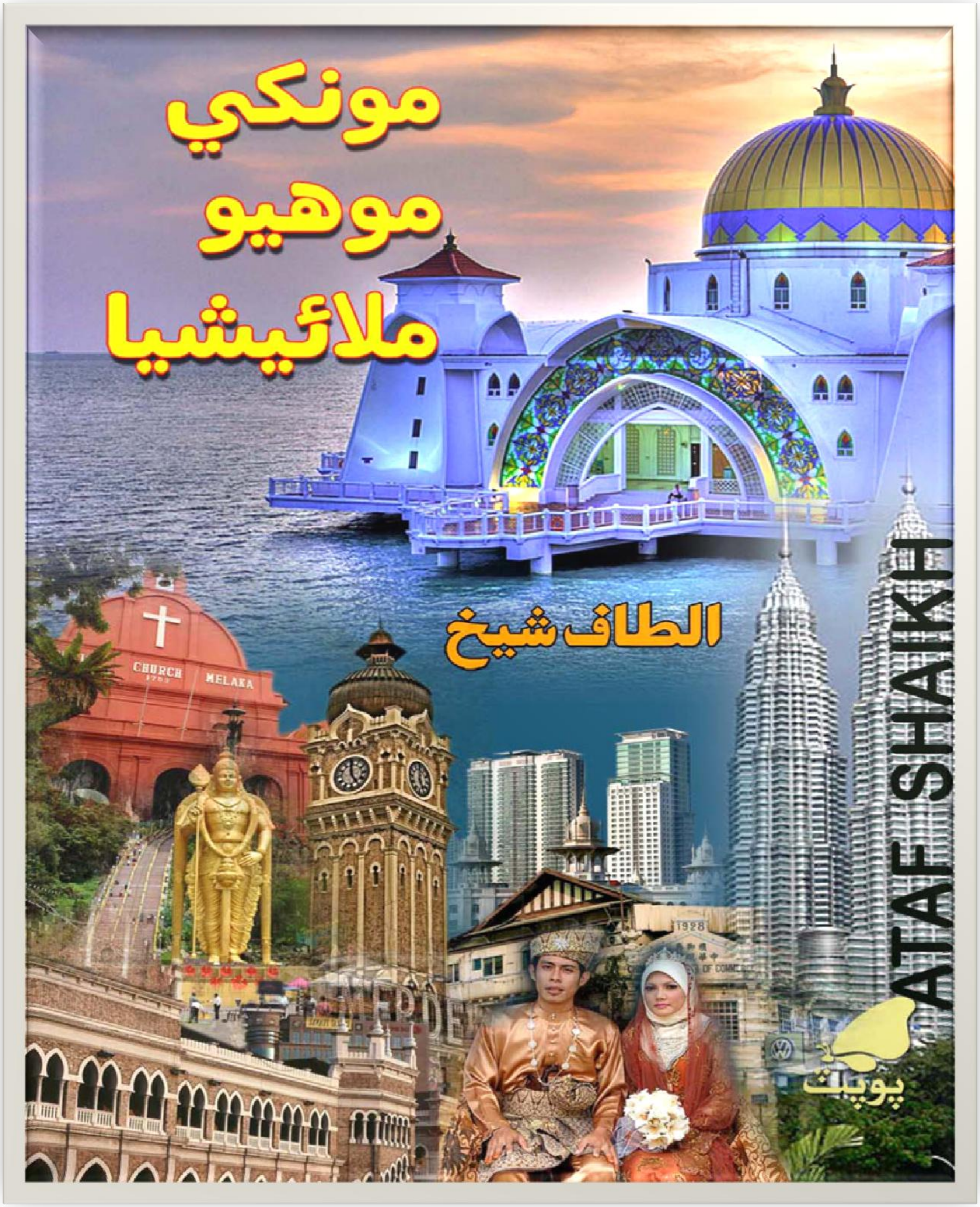

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٻه لفظ

محترم دوستو......!

السلام عليڪم

اداري، سنڌي ادبي سنگت شاخ سکر ستيءَ طرفان اوهان جي لاءِ، جڳ مشهور شخصيت، (جنهن ڪي سنڌ جو سندباد جهازي چئجي ته نهايت بهتر ٿيندو) محترم الطاف شيخ جا سفرناما ۽ ٻيا ليک پيش ڪجن ٿا.

اسان محترم الطاف شيخ صاحب جا تمام گهڻا ٿورائتا آهيون جن جي اجازت ۽ تعاون سان اهي ڪتاب ٿوري آئوٽ لوڪ جي ايڊيٽنگ سان (ڪتاب جي متن ۾ ڪابه تبديلي نه ڪئي وئي آهي، صرف ويب سائيٽ تي آڻن لاءِ ان جي آئوٽ لوڪ کي خوبصورت بڻايو ويو آهي) اوهان تائين پهچائي سگهيا آهيون. ان کان علاوه ڪتاب جي پبلشر وغيره جا نالا، سندن مالڪي حقن سبب نه ڏنا ويا آهن. صرف ليکڪ جي اجازت سان سنڌس ليک ڏنو ويو آهي.

محترم دوستو!.. اسان اُميد ٿا ڪريون ته اوهان پنهنجي راءِ کي پاڻ تائين محدود نه ڪندا، ڇا ڪاڻ ته اوهان جي اها راءِ ئي اسان جي ڪم جي جياپي جو ڪارڻ آ. وڌيڪ بهتري آڻن لاءِ ضرور راءِ ڏيندا .

ساٿ سلامت

مهرباني

اوهان جي مشوري جو منتظر

عبداللطيف انصاري

شمس آباد سکر سنڌ

فون0333-7146119

اي ميل:

ansariabdullateef@gmail.com

editor@sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

فهرست

01 انتساب .... محمد يوسف ميمڻ
02 پيش لفظ .... ڊاڪٽر رخسانہ پريت
03 ملائيشيا جو بدنام پُودو جيل
04 ملاڪا ڏي روانگي
05 ملائيشيا ۾ اچي ملئي شادي ضرور ڏسجي
06 ملئي شاديءَ جون مزيدار ڳالهيون
07 ملاڪا ويندي پراڻيون يادون
08 ملاڪا جهونو شهر آهي يا نئون سکر
09 ملاڪا سلطنت ۾ پورچوگالين جي آمد

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

10 هِن شهر جون ٽري آيل يادون

11 ٽوڪريان ياد ماضيءَ جا ماڳ

12 ملاڪا ۾ ميرپورخاص جا مير 68

13 Tesco کان My Din

14 چهري تي ڳري زلفين

15 ناسي گورينگ کان ناسي ڪنڊار

16 ملائيشيا ۾ ”ماما“ ڪلچر

17 اڄ نندي ڪنڊ جا نيچ سمجهيا وڃن ٿا

18 ميرءُ سندن مهمان نوازي

19 جپاني ٽيڪنالاجي، ملائيشيائي اسٽائيل

20 ساڳا جي ڪهاڻي

21 هنن گهٽين ۾ گهرن جون يادون

22 مسجدن ۽ مندرن جو شهر ملاڪا

23 ڇا گهمڻ ڪيپي؟

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

24 اگر سان ناريل ۾ سوراخ ڪرڻ
25 سِکن جا شادمانا ۽ پيڙيءَ جو سفر
26 اداڪارائون يا ترنڪتر جا تائر
27 زبردست اسڪول، نامور شاگرد
28 ملاڪا هاءِ اسڪول جا ڪجھ شاگرد....
29 ماتلي جي ڊاڪترياڻي ملاڪا ۾
30 ملائيشيا ۾ ڏاريان ماڻهو چوٿا اچن.....
31 پنجن سالن ۾ چار بار چڙهيو وينئي آهيان...
32 ملائيشيا سلائي سکڻ لاءِ بهترين ملڪ آهي
33 ڪجھ خوبصورت يادون
34 سريمبان جون يادون
35 سکر جو ڊاڪتر ملائيشيا ۾
36 باليق ڪمپونگ
37 هتي جي ماڻهن جا وهم ۽ وسوسا

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

38 لنگڪوي ۾ گنتنگ
39 فريزر ۾ ڪئمرون هِل ڪان گورڪ هِل تائين
40 ڪجھ ملائيشيا جي سِڪن بابت

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

انتساب

(اسلام آباد ۾ رهندڙ دادو جي محمد يوسف ميمڻ جي نالي)

اسلام آباد اسان سنڌين لاءِ جهڙو ولايت. ظاهر آهي تمام پري آهي، بيحد اوپرو ماحول آهي، خاص ڪري اڄ کان ٽيهه چاليهه سالَ اڳ تائين ته ڪنهن سنڌي ڪلارڪ يا آفيسر جي بدلي اسلام آباد ٿيندي هئي ته هو گهٻرائجي ويندو هو. پر پوءِ جيئن جتي ڪٿي ڪجهه الله جا نيڪ ٻانها موجود هوندا آهن جيڪي پريشان، منجهيل ۽ بي يار مدد ماڻهن جي رهنمائي ڪن ٿا. تيئن اسلام آباد ۾ هر دور ۾ اهڙا خدا جا ٻانها نظر آيا ٿي جن ٻين جي مدد ڪرڻ ۾ پنهنجو پئسو ۽ وقت به قربان ڪيو ٿي.

مونکي شروع کان اسلام آباد ڏسڻ جو شوق هوندو هو. اسلام آباد جي ايڏي ته تعريف ٻڌندو هوس جو دل چوندي هئي ته اتي رهڻ کپي پر منهنجي لاءِ اسلام آباد پهچڻ آسان نه هو جو آئون هوندو هوس سمنڊ تي يا ڪنهن بندرگاهه ۾، مختلف ملڪن ۾ اسلام آباد کان آيل سنڌي ملندا هئا ته هنن کان اسلام آباد جون خبرون پڇندو هوس. هنن کان اهوئي پڇندو هوس ته اسلام آباد جهڙي نئين شهر ۾ جتي هر هڪ کي پنهنجي لڳي پئي آهي اتي

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هنن پنهنجي رهائش يا نوڪري جو بندوبست ڪيئن ڪيو. ان ڳالهه لاءِ جنهن ماڻهوءَ جو مون گهڻو نالو ٻڌو، اهو هو، محمد يوسف ميمڻ ۽ پوءِ مونکي اسلام آباد سان گڏ هن نيڪ انسان مُحمد يوسف ميمڻ کي ڏسڻ جو به ڏاڍو شوق ٿي پيو. 1975ع کان وٺي مون يوسف سان ملڻ جو ارادو ڪيو ۽ ساٽس ملاقات 36 سالن بعد 2011ع ۾ وڃي ٿي! وچ ۾ اهڙو به موقعو مليو جو اسان ٻئي هڪ ٻئي جي ويجهو هئاسين پر اسانکي هڪ ٻئي جي موجودگي جي خبر نه هئي بلڪ مونکي نه هئي. يوسف کي منهنجي ضرور هئي پر ساٽس ملڻ لاءِ مونکي شوق هو.

منهنجي خيال ۾ اهو سال 1992ع ۽ 1993ع هو جڏهن آئون سئيڊن جي ڏاکڻي شهر مالمو ۾ رهيل هوس. درياهه جي ٻي پار ڪوپن هيگن ۾ اسانجي پاڪستاني سفارتخاني جو ٽريڊ ڪمشنر محمد علي ڏيپلائي ميمڻ هو. ان جي پرواري ملڪ جرمني ۾ اسانجي سفارتخاني ۾ پنجن سالن لاءِ يوسف ميمڻ بدلي ٿي آيو هو. پاڻ محمد علي وٽ اڪثر ايندو رهيو ٿي ساڳي وقت آئون به محمد علي وٽ ايندو رهيس ٿي پر مختلف وقتن تي ۽ محمد علي کي ڪهڙي خبر ته آئون يوسف سان ملڻ لاءِ بيتاب آهيان.

بهرحال 2011ع ۾ اسلام آباد جي سگا برنچ مونکي ايوارڊ ڏيڻ ۽ شام ملهائڻ لاءِ اسلام آباد گهرايو. خبر پئي ته ان برانچ جو سرواڻ محمد يوسف آهي. هن منهنجي هفتو ڪن رهائش جو بندوبست به پنهنجي گهر ڪيو. ان دعوت لاءِ منهنجا ۽ يوسف جا به ڪامن دوست سابق سفير ظفر شيخ ۽ سڪر

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ايڊيوڪيشن بورڊ جو سابق چيئرمين محبوب شيخ بہ هو. منهنجي خيال ۾ منهنجي زندگي جي بهترين ڏينهن مان چند ڏينهن هي بہ هئا جو اسان چئني ڄڻن هڪ گهر ۾ رهي خوب ڪچهري ۽ چرچا ڀوڳ ڪيا. ويتر يوسف جي گهر واري پنهنجي ڏيءَ سان ملڻ اسڪاٽلئنڊ ويل هئي سو هر وقت ڪچن ۾ چانهہ ۽ ڪواب تري پئي کاڌاسين. مون کي جنهن وقت بہ موقعو مليو ٿي تہ يوسف کان سندس زندگي جو احوال ونندو رهيس ٿي. هن جي خدا ڪارڻ ماڻهن جي مدد ڪرڻ واري ڳالهہ مونکي بيحد متاثر ڪيو ۽ اڄ هي منهنجو نئون سفرنامو ڇپجڻ تي آئون اهو ڪيس منسوب ڪري خوشي محسوس ڪريان ٿو.

محمد يوسف ميمڻ عمر ۾ مونکان پنج سال کن ننڍو آهي پاڻ 25 جولاءِ 1949ع تي دادو شهر ۾ سيٺ شمس الدين ميمڻ صاحب جي گهر ۾ جنم ورتو ۽ ننڍپڻ دادو شهر ۾ گذاريو. پاڻ مئٽرڪ دادو جي اسڪول طالب المولا هاءِ اسڪول مان ۽ انٽر گورنمينٽ ڪاليج دادو مان ڪئي جتان سندس ٻيا ڀائر بہ پڙهيا. اسانجو يوسف ڇهن ڀائرن ۾ ٻئي نمبر تي آهي. وڏو محمد يعقوب آهي باقي پنج ڀائر: محمد اسحاق، سيٺ امان الله، پروفيسر عبداللطيف ۽ جهانگير عالم ڪائنس ننڍا آهن.

يوسف بنيادي طرح ايڪانامڪس جو شاگرد آهي هن سنڌ يونيورسٽي مان ان سبجيڪٽ ۾ بي اي آنرز ڪئي ۽ ان بعد M.A ڪيائين. ڏهاڪو کن سالن بعد هن Economic Development سبجيڪٽ تي آمريڪا جي اوهيو رياست جي Cincinnati يونيورسٽي مان پڻ M.A ڪئي. بهرحال

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

نوڪري جي شروعات هن ليڪچرار جي حيثيت سان ڪئي پر اها تمام مختصر عرصي لاءِ رهي جيڪا هن 1972_73ع واري عرصي ۾ ڪراچي جي اسلاميه ڪاليج ۾ ڪئي. جيئن ته ان دوران هن CSS جو امتحان پاس ڪري ورتو هو ان ڪري هن پڙهائڻ جو ڪم ڇڏي لاهور اچي اڪيڊمي آف ائڊمنسٽريٽو ٽريننگ ۾ تعليم حاصل ڪئي.

يوسف ميمڻ جي ان ٽريننگ بعد پهرين پوسٽنگ سيڪشن آفيسر جي حيثيت ۾ راولپنڊي ۾ وزارت دفاع جي Aviation Division ۾ ٿي. ان بعد سندس اتي ۽ اسلام آباد ۾ صحت، ڪامرس ۽ ٻين کاتن ۾ بدلي ٿيندي رهي. جن ڏينهن ۾ محمد خان جوڻيجو وزير اعظم هو انهن ڏينهن ۾ يوسف راولپنڊي ۾ پرائيم منسٽر سيڪريٽريٽ ۾ ڊپٽي سيڪريٽري هو. ان بعد هن آمريڪا اچي M.A ڪئي. هي سال 1986ع کان 1988ع جي ڳالهه آهي. واپسي تي بينظير صاحبه جي حڪومت ۾ يوسف صاحب پرائيم منسٽر سيڪريٽريٽ ۾ فائننس سيڪشن ۾ ڊپٽي سيڪريٽري ٿي رهيو. ان بعد 1990ع کان 1995ع تائين جرمني ۾ پاڪستان جي سفارتخاني ۾ ڪمرشل قونصلر جا فرضَ سرانجام ڏنا. هن عرصي دوران ٻه سال 1992ع ۽ 1993ع اهڙا هئا جيڪي آئون هن جي ويجهو سئيڊن جي شهر مالمو ۾ هوس.

جرمني کان واپس ورڻ بعد يوسف 1996ع ۾ نيپا جي ٽريننگ حاصل ڪئي جنهن بعد ڪجهه مهينا ڊپٽي سيڪريٽري رهڻ بعد فائننس ڊپارٽمينٽ ۾ جوائنٽ سيڪريٽري مقرر ٿيو. 1998ع ۾ پرويز مشرف جي حڪومت

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

شروع ٿي ۽ نئشنل ريڪنسٽرڪشن بيرو جو چيئرمين جنرل نقوي مقرر ٿيو جنهن سان گڏ يوسف صاحب 1999ع کان 2003ع تائين ڪم ڪيو ان بعد پاڻ وري Ministry of Water and Power ۾ جوائنٽ سيڪريٽري ٿي آيو ۽ ڪجهه عرصي بعد اڊيشنل سيڪريٽري مقرر ٿيو ۽ 2008ع ۾ رٽائرڊ ٿيڻ کان اڳ PPIB، ڪو آلٽرنيٽو انرجي بورڊ جو MD (مئنيجنگ ڊائريڪٽر) رهيو.

هونءَ يوسف جي هڪ ڳالهه قابل تعريف آهي ته هن نوڪريءَ جو هڪ هڪ ڏينهن سنجيدگي سان سرانجام ڏنو. ذهين ۽ محنتي ته ننڍي هوندي کان هو. هن صحيح معنيٰ ۾ ملڪ جو هڏ ڏوکي ٿي ملڪ جي ڀلي خاطر ڪم ڪيو. هن جا نوڪري دوران ڪيل ڪيترا اهم ڪم آهن جن جي هر هڪ واکاڻ ٿو ڪري. ايتري قدر جو سندس ڪلاس ميٽ ۽ ڳوٺائي لياقت جتوئي به يوسف جو قدر ٿي ڪيو، خاص ڪري واپڊا سسٽم ۾ 2300 ميگا واٽ بجلي جي واڌ آڻڻ ۾، انهن ڏينهن ۾ لياقت جتوئي واٽر ۽ پاور جو وفاقي وزير هو ۽ يوسف اڊيشنل سيڪريٽري هو.

جرمني ۾ پاڪستان جو ڪمرشل قونصلر هجڻ جي حيثيت ۾ يوسف ميمڻ جرمني ۾ پاڪستاني شين جي ڊمانڊ ۾ وکري ۾ اضافو آندو جنهن جي ساک جرمني ۾ رهندڙ اسان جا پاڪستاني واپاري به ڏين ٿا. جهمپير سنڌ ۾ هلندڙ هوا جي چرخي (Wind Mill) پويان به يوسف جو پورهيو آهي. هڪ ٻي اهم ڳالهه جيڪا اسان يوسف جي ڪريڊٽ ۾ ڳڻائي سگهون ٿا. اها آهي تر

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جي ڪوئلي لاءِ بينچ مارڪ Tarrif مقرر ڪرائڻ. جنهن ڪري پاور جنريشن کي هٿي ملي آهي. سندس چاڻ، محنت ۽ ايمانداري سان ڪم ڪرڻ جي خاصيت ڪري ريٽائرمينٽ جي دؤر ۾ پهچڻ جي باوجود حڪومت گيس اسلام آباد ۾ واٽر ۽ پاور ونگ جو صلاحڪار ڪري رکيو آهي.

يوسف اسلام آباد ۾ هجڻ، وڏن عهدن تي رهڻ ۽ سهولتن جي باوجود اجايو وقت وڃائڻ ۽ آرام جي زندگي گذارڻ کي ترجيح هرگز نہ ڏني. منهنجي نظر ۾ سنڌ جي ماڻهن لاءِ هن جي تمام وڏي خدمت اها آهي تہ هن اسلام آباد ۾ سگا (سنڌ گرئجوئيٽس ائسوسيئيشن) جي شاخ قائم ڪئي. اها هن 1976ع ۾ شروع ڪئي. ان بعد هن اسلام آباد ۾ سگا طرفان شاهہ عبداللطيف ڪامپليڪس ٺاهيو جنهن جي ڪميونٽي سينٽر کي پاڻ ننيڙي سنڌ بہ چئي سگهون ٿا جتي نہ فقط سگا جا ميمبر پر پنهنجي صوبي کان ڏور سنڌي ماڻهو فنڪشن، دعوتون ۽ ملاقاتون ڪري سگهن. هن کي ۽ يوٿ هاسٽل کي ٺاهڻ ۽ هاڻ قائم رکڻ ۾ يوسف کي ڪيڏي محنت ڪرڻي پوي ٿي ۽ هر روز نوان پيش ايندڙ مسئلن کي جنهن ريت يوسف کي منهن ڏيڻو پوي ٿو ان تي هڪ الڳ ڪهاڻي لکي سگهجي ٿي.

هتي اهو بہ لکندو هلان تہ يوسف نئشنل اسڪائوٽس ڪمشنر، اسلام آباد بہ رهي چڪو آهي. اها چوڻي عام آهي تہ هر مرد جي ترقي پٺيان ڪنهن عورت جو هٿ ٿئي ٿو پر سنڌ جهڙي هڪ ڏتڙيل صوبي ۾ جتي شاگردن کي نہ بنيادي سهولتون حاصل آهن (جن ۾ اسڪول جي عمارتن ۽ وِهَڻ جي بينچن

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

کان لئبرريون، سواري، بجلي اچي وڃي ٿي) نہ وري ڪا سنڌ جي موسم ايران، ترڪي يا ڪئسپين ۽ ميڊيٽرين سمنڊ جي ڪناري وارن ملڪن جهڙي وڻندڙ آهي، اتي جيڪڏهن ڪو شاگرد يا شاگردياڻي ڪنهن اعليٰ عهدي يا ڪنهن خاص سبجيڪٽ ۾ ڊاڪٽوريٽ ڪري ٿو/ٿي تہ آئون ان پويان سنڌس والدين ۽ استادن جو هٿ سمجهان ٿو. آئون هميشہ اهم ماڻهن کان سندن دلپسند استادن جو بہ پڇندو رهان ٿو جن هنن ۾ اُتساهہ پيدا ڪيو، رهنمائي ڪئي ۽ ايمانداري سان پڙهايو. يوسف کان اهو سوال ڪرڻ تي هن پنهنجن استادن جي ڊگهي لسٽ ٻڌائي جن جي ڪري هو هيءَ منزل ماڻي سگهيو. ڪجهہ جيڪي مونکي هن وقت ياد اچي رهيا آهن، هن ريت آهن. دادو جي پرائمري اسڪول جو سائين ديوان سورج مل ۽ سائين عبدالله، هاءِ اسڪول ۽ ڪاليج ۾ سائين ڪريم بخش چنا پاٽ وارو، سائين تاج صحرائي ۽ سائين عبدالرعوف ميمڻ. سنڌ يونيورسٽي ۾ پروفيسر سائين محمد عمر ميمڻ، الياس ابڙو صاحب، حسن پنو صاحب ۽ غلام حسين خاصخيلي صاحب.

محمد يوسف جي شادي سال 1972ع ۾ پنهنجي ماسات پروفيسر حسنا قاضي سان ٿي جيڪا سنڌ جي اهم شخصيت نواب شاهہ جي قاضي فيض محمد جي ڌيءَ آهي. مئڊم حسنا بنيادي تعليم پنهنجي شهر مان حاصل ڪرڻ بعد سنڌ يونيورسٽي مان ڪيمسٽري ۾ M.Sc ڪئي ۽ شروع کان اسلام آباد ڪاليج فار وومين سان وابستہ رهي آهي. اولاد ۾ کين چار نياڻيون آهن. وڏي ڌيءَ عائشہ C&A ڪئي آهي ۽ اسان جي مرحوم دوست ڊاڪٽر شريف ميمڻ

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جي پٽ ثاقب جي زال آهي. هو ڪافي عرصي کان نيوزيلئنڊ ۾ رهن ٿا. ٻيو نمبر ڌيءَ عظميٰ جي شادي اسان جي هڪ ٻئي دوست نذر محمد ميمڻ جي پٽ مصطفيٰ سان ٿي آهي هي اسلام آباد ۾ رهن ٿا ۽ ٽيون نمبر ڌيءَ ڊاڪٽر ايلسا جي شادي نواب شاهه واري ميڊيڪل يونيورسٽي جي وي سي ڊاڪٽر اعظم يوسفاڻي جي پٽ خاور سان ٿي آهي جيڪي اسڪاٽلينڊ ۾ رهن ٿا ۽ ننڍي ڌيءَ ميرا يوسف تعليم مڪمل ڪري رهي آهي.

خلوصَ مان

الطاف شيخ

ملاڪا ـ ملائيشيا

18 آگسٽ 2012ع

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سنڌ جو عاشق ۽ ڪاهوڙي اديب:

الطاف شيخ

ڪجهه مهينا اڳ اوچتو Cell Phone تي رنگ تي هئي. On ڪرڻ تي نمبر نئون لڳو هو. هڪ دفعو تہ فون اٽينڊ ڪانہ ڪيم، پر ٿوري دير ڪان پوءِ وري فون آئي هئي، نيٺ ڊڄي ڊڄي فون Attend ڪئي هئم.

“بابا! ڊاڪٽر رخسانہ پريت ٿا ڳالهايو.” پريان ڏاڍو حجائتو ۽ پنهنجائپ وارو لهجو ٻڌو هئم.

“جي!” آهستي جواب ڏنو هئم.

“ڊاڪٽر! آءٌ الطاف شيخ، رائٽر الطاف شيخ ٿو ڳالهايان. اوهان جي شهر حيدراباد مان.” لهجو بدستور ساڳيو ئي پنهنجائپ وارو هو. آءٌ حيران بہ ٿي هئس تہ گڏوگڏ خوشيءَ واري ڪيفيت بہ هئي.

“سر! اوهان ڪيئن آهيو؟ ٺيڪ آهيو نہ! الطاف صاحب اوهان اسان جا favourite رائٽر رهيا آهيو. سر جيڪڏهن اوهان حيدراباد ۾ ئي آهيو تہ پليز ڪجهہ گهڙين لاءِ اسان جي گهر اچو. مون کي تمام گهڻي خوشي ٿيندي.” يڪساهيءَ چئي وئي هئس. “مهرباني! ڊاڪٽر مهرباني! اوهان جي گهر ئي تہ اچڻو آهي تڏهن تہ فون ڪئي اٿم، اوهان سان ڪچهري ڪرڻي آهي.”

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

“سر اوهان مون کي بس اهو ٻڌايو تہ اوهان ڪٿي آهيو، ڪھڙي رائٽر جي گھر آهيو. آءٌ اوهان کي پنهنجي گاڏي موڪلي ڏينديس.

“نہ، نہ بابا. آئون سيلاني ماڻھو آهيان، پهچي ويندس. اوهان بس ائڊريس ٻڌايو.”

الطاف صاحب ٻيهر فون تي رابطو ڪيو هو، پر بلڪل بہ نہ ٿي لڳو تہ ڪا اها گفتگو پهريون دفعو ٿي رهي هئي.

جلدي جلدي ۾ ڪيس ائڊريس سمجهائي هئم. شام جو مقرر وقت تي الطاف صاحب اڪيلو ئي اسان جي گھر پهچي ويو هو، ائڊريس سمجهي، آءٌ حيران ٿي وئي هئس. جتي پنهنجا دوست، مائٽ پلجي پلجي ويندا آهن. ڪڏهن اڳين گليءَ ۾ هليا ويندا تہ ڪڏهن پوئين گليءَ مان فون تي رڙ پئي پوندن. هاڻي ڪيئن اچون. Left تي مڙون يا right تي. ڪڏهن ڪڏهن تہ helper جي نہ هجڻ جي صورت ۾ پاڻ کي ئي رئو ويڙهي گھر مان ڪين وٺي اچڻ لاءِ نڪرڻو پوندو آهي، پر الطاف صاحب بغير ڪنهن پريشاني جي اچي پهتو هو.

واقعي هو سيلاني ماڻهو آهي!

گھر تي ڪافي ڪچهري ٿي هئي، هن منهنجي ڊاڪٽر جي ٻارن ۽ منهنجي گھروارن امان، بابا، ڀائرن ڀينرن متعلق تفصيلي ڳالهہ ٻولهہ ڪئي هئي، جيڪا پوءِ هن پنهنجي ڪتاب ”هلي ڏسجي هندستان“ ۾ شامل ڪئي هئي.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

الطاف شيخ صاحب جو ائين اسان جي گهر اچڻ منهنجي لاءِ تمام گهڻي عزت ۽ اتساهه جو سبب بڻيو هو. اها جذباتي ڪيفيت اجا گهٽ ئي نه ٿي هئي ته هفتو کن اڳ وري سندن ڪال آئي هئي.

"ڊاڪٽر پريت! اوهان منهنجي نئين ڪتاب_ ملاڪا کان گينٽنگ ۽ لنگڪوي جو مهاڳ لکي ڏيو." لهجو ساڳيو ئي حجائتو ۽ پيار پريو هو.

"سر آءٌ!؟" آهستي وراڻيو هئم.

"ها! ڊاڪٽر پريت اوهان ئي منهنجي ڪتاب جو مهاڳ لکندا. منهنجي ته اوهان کان مهاڳ لکرائڻ جي دلي خواهش هئي ئي، پر ڪافي دوستن به اوهان جو نالو recommend ڪيو آهي. ڪتاب جو print out موڪليان ٿو پلي آرام سان ٻن ٽن هفتن اندر لکي موڪلجو."

ٻن ٽن ڏينهن ۾ نئين ڪتاب جو print out ۽ ان سان گڏ چار ٻيا خوبصورت ڪتاب TCS جي ذريعي پهتا هئا. ڏسندي ئي هڪدم ذهن ماضي ۾ هليو ويو هو.

پنجين ڇهين ڪلاس ۾ پڙهندي ۽ پانڊاري ۾ ڪجهه سڪا ۽ رپيا گڏ ڪري ڪري الطاف شيخ جا ڪتاب خريد ڪري پڙهندا هئاسين. اڄ سندس ڪتاب تي مهاڳ پئي لکان. سچ پچ ته اڄ منهنجي دل سان گڏ منهنجي قلم ۽ آڱرين جي به عجيب ڪيفيت آهي.

الطاف شيخ جا سفرناما پاڻ پڙهڻ کان پهرين مون بابا کي پڙهندي ڏٺو، جيڪو پنهنجي ڪاليج جي library مان ڪٺي ايندو هو ۽ جڏهن گهر اندر بورچيخاني جي سامهون واري حصي ۾ ڪرسي وجهي پڙهڻ شروع ڪندو هو ته سج مٿي چڙهي ايندو هو. اس مٿان وري ويندي هئي، پر پڙهائي ۾ ايترو ته

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

گم هوندو هو جو اس ۾ به پيو پڙهندو هو. پوءِ امان يا اسان مان ڪو ٻار ڪين اس مان اٿاريندا هئاسين ۽ پوءِ ڪمري ۾ اچي وري پڙهڻ ۾ لڳي ويندو هو ۽ پوءِ امان ناراض ٿي پوندي هئي. “آخر انهن ڪتابن ۾ آهي ڇا جو پڙهين انهن ۾ منهن ٿو وجهي ته ڪيڏڻ جي وائي ڪانه اٿس. ڪوبه ڪم ڪونه ٿو ٿئي، نه ڀاڄي نه ٻل پيارڻ، نه ئي مارڪيٽ مان ٻيو سامان سڙو آڻڻ.”

“امان انهن ڪتابن ۾ سڄي دنيا اٿئي! بابو صرف پڙهي ڪونه ٿو. الطاف سان سڄي دنيا گهمي به ٿو.” اسان وري امان کي وڌيڪ چيڙائڻ لاءِ ڪيس ڪلندي ڪلندي چوندا هئاسين ۽ پوءِ امان الطاف شيخ صاحب کي به گهٽ وڌ پئي ڳالهائيندي هئي ۽ ڪم ڪار به پئي ڪندي هئي.

اڄ جو ٻار جتي KFC ۽ McDonald جهڙين ملٽي نيشنل ريسٽورنٽس ۾ وڃي خوش ٿئي ٿو، اسان پنهنجي زماني ۾ الطاف شيخ جو نئون سفرنامو خريد ڪري ان ڪان وڌيڪ خوش ٿيندا هئاسين. اهو credit به الطاف شيخ ڏي ئي وڃي ٿو ته هن پنهنجي سفرنامن ذريعي اسان جي آڱر پڪڙي ادبي دنيا ۾ داخل ڪرايو هو! اسان ۾ سٺا ڪتاب پڙهڻ جو رجحان وڌو هو.

سندس موڪليل ڪتابن مان خوبصورت سفرنامي “هلي ڏسجي هندستان” کي منهنجي ننڍڙي پٽ همير ڏسندي، مون کان پڇيو هو “امي! انڪل الطاف کي هنن ڪتابن لکڻ جا گهڻا پئسا ملندا آهن.”

“پٽ ڪي خاص پئسا ڪونه ملندا آهن. هتي سنڌ ۾ ڪجهه رائلٽي ملي ويندي هوندي، جنهن جي به پڪ ڪونهي، پر ٻاهرين ملڪن ۾ خاص طور تي يورپ ۾ ته رائٽرس کي وڏا معاوضا ملن ٿا.” جواب ڏنو هئم.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

“امي پوءِ هنن ڪتابن لکڻ جو ڪهڙو فائدو!” معصوميت مان وراڻيو هئائين.

“پٽ وڏو ٿيندي تہ پوءِ انهن ڳالهين کي پاڻهي سمجهي ويندين.” ڪلندي جواب ڏنو هومانس.

“دل ۾ سوچيو هئم پٽ اهو عشق آهي ۽ عشق جي ڪابہ اجرت ناهي ٿيندي. عشق ۾ صرف ارپنائون هونديون آهن. الطاف شيخ صاحب پنهنجي ڌرتي ۽ پنهنجي ٻولي سان عشق جي حد تائين محبت ڪئي آهي ۽ هي ايترو ڪتابن جو خزانو سنڌ کي ارپيو آهي نہ تہ هن کان وڌيڪ گهمڻ وارا ۽ پئسي وارا ماڻهو سنڌ ۾ موجود آهن، پر انهن مان ڪوبہ الطاف شيخ بڻجي ناهي سگهيو.

دنيا جا انيڪ ملڪ ڏسندڙ ۽ اسيءَ کان وڌيڪ انگ ۾ ڪتاب لکندڙ هي فقيري طبعيت رکندڙ اديب الطاف شيخ صاحب جتي پنهنجي سفرنامن ۾ پڙهندڙ کي تفريح مهيا ڪندو رهيو آهي، اُتي گڏوگڏ مختلف ملڪن جي تاريخ ۽ جاگرافي، اتان جي ماڻهن جي رهڻي ڪهڻي، اتان جا رسم و رواج، ماڻهن جي نفسيات، انهن جا رويا ۽ ٻوليءَ جي باري ۾ بہ تفصيل سان لکندو رهيو آهي.

جيئن هو هن ڪتاب ۾ ملائيشيا جي ننيڙي ۽ تاريخي شهر ملاڪا جي history بيان ڪندي لکي ٿو:

“ملاڪا هڪ تاريخي شهر آهي، بلڪ سڄي ملائيشيا ۾ هي پهريون شهر آهي، جنهن ۾ گهٽي کان گهٽا ماڻهو اچي رهيا آهن. هي شهر سالن تائين سڄي ملايا (اڄ واري مغربي ملائيشيا) جو مرڪزي ڪمرشل ۽ گاديءَ وارو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

شهر مجيو ويو ٿي. ملايا جو پهريون هندو سلطان پرميشور جيڪو پوءِ مسلمان ٿيڻ تي اسڪندر شاهه سڏائڻ لڳو، جاوا ۽ سماترا پاسي کان جان بچائي هن شهر ۾ اچي رهيو. ان وقت هي هڪ ننڍڙو مهاڻن جو ڳوٺ هو، جنهن کي اسان بين الاقوامي زبان ۾ فشنگ وليج سڏي سگهون ٿا. يورپي فاتح ڊچ، پورچوگالي ۽ آخر ۾ انگريز به هتي آيا. ملاڪا تي قبضو ڪرڻ تي هو سڄي ملڪ (ملايا) جا مالڪ ٿي وينا ٿي. بهرحال "ملاڪا" شهر يا رياست جو نالو ملائيشيا جي تاريخ ۾ اڳاتو ضرور آهي، پر دنيا جي تاريخ ۾ ڪو اهڙو اهم ۽ پراڻو ناهي. ملاڪا کان ته ٺٽو، روهڙي، ملتان يا لاهور جهڙا شهر تمام جهونا آهن."

الطاف صاحب جي سفرنامن جي هڪ اضافي خوبي اها به چئي سگهجي ٿي ته هو نه صرف ٻاهرين ملڪن جي تاريخي حيثيت سمجهائيندو هلي ٿو، پر پڙهندڙن تي وڌيڪ واضح ڪرڻ لاءِ انهن جي پنهنجي ڌرتيءَ جي، پنهنجي سنڌ جي مختلف شهرن جي تاريخي حيثيت سان ڀيٽ به ڪرائي ٿو. جيئن ريڊر ڪنهن به مونجهه جو شڪار نه ٿئي. جيئن هيٺئين اقتباس ۾ پاڻ لکي ٿو:

"ياد رهي ته ملائيشيا جو هي پهريون شهر ملاڪا جڏهن جهوپڙي جهوپڙي تي نهڻ شروع ٿيو. تڏهن اسان وٽ سيوهڻ ۽ ٺٽو جهانيان جهڙا شهر به دنيا ۾ مشهور هئا. تڏهن ته ابن بطوطه دنيا جي سير تي انهن شهرن کان اچي نڪتو. قلندر شهباز وچ ايشيا جا ملڪ ۽ ايران ڇڏي 1200ع ڌاري (يعني ملاڪا ۾ راجا پرميشور جي آمد کان به 200 سال اڳ) اچي سيوهڻ وسايو. راجا پرميشور جي ملاڪا اچڻ وقت سڄي ملايا (ملائيشيا) ۾ نه هو فنون لطيف نه شعرو شاعري ۽ هيڏانهن اسان وٽ، ان کان 80 سال اڳ 1320 ۾

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

امير خسرو (علاءُ الدين خلجي ۽ غياث الدين تغلق جي درٻار جو شاعر) تغلق نامو لکي ڇڏيو هو.”

الطاف شيخ صاحب هڪ طرف متئين اقتباس وانگر مختلف شهرن جا تاريخي حوالا ڏيندو هلي ٿو ته ٻئي طرف هو ملائيشيا جي ماڻهن، اتان جي مشهور جڳهين، ڪاروبار، اتي جي تعليم ۽ صحت جي سلسلي ۾ ٿيل مجموعي ترقي بابت به تفصيل فراهم ڪري ٿو. سندس سفرناما انتهائي دلچسپ هجڻ ڪري، پڙهندڙ کي مڪمل طور تي پنهنجي گرفت ۾ رکن ٿا، هو ڪتاب پڙهندي پڙهندي مورڳو ئي وڃي ان ملڪ ۾ نڪرن، جنهن جي باري ۾ هو پڙهي رهيا آهن. سندس هن سفرنامي ۾ ”ملائيشيا ۾ ماما ڪلچر“ جي سري هٺ ڏنل مضمون ڪافي دلچسپ آهي، جنهن ۾ الطاف صاحب ملائيشيا ۾ آيل انڊين ۽ تامل نسل جي پورهيتن جو آباد ٿيڻ ۽ انهن پاران قائم ڪيل ننڍن ننڍن هٽن، ريڙهن ۽ چانهه جي دڪانن جو ذڪر ۽ سندن پنهنجي ملڪ جي پناٽن جن کي لالا سڏيو وڃي ٿو ۽ شيدين جن کي وري ڏاڏا سڏجي ٿو، سان ڀيٽ ڏيڻ انتهائي دلچسپ لڳي ٿو.

ملائيشيا ۾ تمام وڏا ريسٽورنٽس، ڊپارٽمينٽل اسٽورس ۽ هوٽلن، شاپنگ مالس جي باوجود هنن مامائن (Mamak) جي ٺاهيل چانهن (Teh Tarik) جيتعريف ڪرڻ، ان جي ٺاهڻ جو طريقو ۽ ان ۾ شامل Ingridients وغيره جي باري ۾ ٻڌائڻ، گڏوگڏ انهن مامائن جي سماجي ۽ معاشي حيثيت به سمجهائيندو هلڻ پڙهندڙ کي ڏاڍو معزوز ڪن ٿا.

هتي اها ڳالهه ٻڌائڻ به اهميت جوڳي آهي ته ڪنهن به ملڪ ۾ ٻاهران آيل قومون آباد ٿي پلي ترقي ڪري ڪاٿي به پهچي وڃن پر مقامي ماڻهو انهن

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

کي عزت جي نگاهہ سان ڪونہ ٿا ڏسن. جيئن هنن ماماڻن جي اولاد مان ڪافي پڙهي لکي ملائيشيا جي اعليٰ عهدن تي فائز آهن، پر بقول الطاف شِخ صاحب جي پوءِ بہ ملائيشيا جي ملئي مسلمانن ۽ چينين کي اها ڳالهہ ڪانہ ٿي وڻي.

الطاف شيخ صاحب پنهنجي خوبصورت پرڏيهي سفرنامن ۾ جتي انهن ملڪن بابت معلومات فراهم ڪري ٿو تہ بي طرف هڪ مخلص Guide طور بہ نظر اچي ٿو. جيئن اسان جهڙن مڊل ڪلاس سان واسطو رکندڙ ۽ ڇڪتاڻ واري زندگي گذاريندڙ سنڌ واسين کي اگر معجزاتي طور تي ايتري ميڙي چوندي تي پئي جو هو وڃي ملائيشيا نڪري، تہ سندس هن ڪتاب جي گڏ هجڻ سان مان سمجهان ٿي تہ ملائيشيا گهمڻ ۾ ڪابہ مونجهہ ڪانہ ٿيندي. هو اسان کي اهو بہ ٻڌائيندو هلي ٿو تہ ٻاهرين ملڪ ۾ ڇا ڇا گهمجي، ڪهڙين هوٽلن ۾ رهجي، مختلف جڳهين تي وڃڻ جو ڪرايو ڪيترو آهي، ڪهڙن نمبرن وارين بسن ۾ چڙهجي؟ ڪهڙن اسٽاپن تي لهجي. جي ٽيڪسيءَ ۾ چڙهجي تہ ڀاڙو ڪيئن ٻولائجي، ايتري رهنمائي تہ شايد پنهنجو ڪو مائٽ يا دوست بہ نہ ڪري سگهي، جيتري هي اسان جو درويشي طبعيت ۽ عوامي سوچ رکندڙ البيلو رائيٽر ۽ سيلاني الطاف شيخ صاحب پنهنجي سفرنامن ۾ پڙهندڙن جي ڪري ٿو.

“ملاڪا کان گينتنگ ۽ لنگڪوي” جي نالي سان ملائيشيا جي هن خوبصورت سفرنامي ۾ هڪ بي بہ سهڻي شيءِ جو ذڪر ٿيل آهي اُها آهي ساڳا نالي ٻج (saga seeds). “ساڳا جي ڪهاڻي” جي سري هيٺ هي مضمون بہ انتهائي دلچسپ آهي، جنهن جون ڪجهہ سٽون پڙهڻ سان شاعريءَ جو احساس ٿئي ٿو. الطاف صاحب لکي ٿو تہ “ساڳا بابت پنهنجي جهاز ران

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪمپنيءَ جي سينگارپور آفيس ۾ ڪم ڪندڙ هڪ چيني ڪلارڪ ڇوڪري ڪهاڻي ٻڌائيندي هئي تہ ڪنهن ملڪ ۾ وڏي جنگ لڳي، پنهنجي ملڪ جي بچاءَ لاءِ هڪ بهادر شهري پنهنجي زال کي گهر ۾ ڇڏي، دشمن جو مقابلو ڪرڻ لاءِ جنگ جي ميدان ۾ پهتو. پنهنجي مڙس جي جدائيءَ ۾ هي زال هڪ ٽڪري جي چوٽيءَ تي ويهي ڳوڙها ڳاڙڻ لڳي ۽ دعا ڪرڻ لڳي تہ هن جو پيارو واپس اچي وڃي، پر هو هرگز نہ موٽيو. هوءَ صبح کان شام تائين روزانو پنهنجي مڙس جي ياد ۾ روئيندي رهي. تان جو هن جي اکين جو پاڻي سڪي ويو. هاڻ ڳوڙهڻ بدران هن جي اکين مان رت ٽمڻ لڳو. اهي رت ڦڙا ڳاڙهي رنگ جي ٻجن جي شڪل ۾ زمين تي ڪرڻ لڳا. ڏسندي ئي ڏسندي انهن ٻجن مان ٻوٽا ڦٽي وڻ ٿيڻ لڳا، جن ۾ ڦرين جي شڪل ۾ ميوو ٿيڻ لڳو، جن جي اندر اهڙا ئي سهڻا ٻج هئا. اهي ٻج ان وقت ياد جون ڦريون Remembrance Beans سڏجڻ لڳيون. انهن ڦرين مان نڪرندڙ هي ڪڻيي رنگ جو ٻج اڄ ڏينهن تائين وفادار عورت جي پنهنجي مڙس لاءِ سڪ ۽ انتظار جي علامت سمجهيو وڃي ٿو. سينگاپور ۽ ملائيشيا ۽ ان جي پرِ وارن علائقن ۾ اڄ ڏينهن تائين اها رسم هلندي اچي تہ ٻئي سان سڪ ۽ پيار جو اظهار ڪرڻ لاءِ ساگا ٻج جي پريل ٻوتل تحفي طور ڏني وڃي ٿي."

ساگا ٻج جي ملائيشيا ۾ ايتري اهميت آهي جو اتي نمندڙ پهرين ڪار جو نالو بہ هن ٻج جي نانءَ تي ساگا رکيو ويو.

الطاف شيخ صاحب پنهنجي لکڻين ۾ هر دفعي اهو ثابت ڪندو رهيو آهي تہ هو انتهائي اعليٰ پائي جو نثرنويس آهي. سندس لکڻ جو اسلوب (diction) بلڪل مختلف ۽ انتهائي خوبصورت آهي. هو پنهنجي ڪتابن ۾

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جتي مختلف ماڻھن جا شخصي خاڪا ڏيندو رھيو آھي، اتي ھو پنھنجي باري ۾ بہ معصوميانہ سچائيون بيان ڪندو رھيو آھي. جيئن ملائيشيا جي مشھور راند Sepak Takraw جنھن جي باري ۾ تفصيل سان سمجھائيندي ڏيندي پوءِ لکي ٿو تہ:

"اسان جا جيڪي اڳيان رانديگر ھئا، انھن ڪان بال مخالف ڌر جي گول تائين پھچايو نہ پئي ٿيو ۽ اسان مان پٺيان بيٺلن ڪان بال جھليو نہ پئي ٿيو. مخالف ڌر وارا جيئن ئي زوردار ڪڪون ھڻي اسان ڏي وڌن تہ اسان جي ٽيم جا پٺيان بيٺل پڇي پاسي تي ٿيو بيھن. ھو گول ڪريو وجن پوءِ ڏوھہ گول ڪيپر جو (الطاف شيخ صاحب ان راند ۾ گول ڪيپر طور کيڏي رھيو ھو). قد وڏو ھجڻ ڪري گول ڪيپر مون کي بٺايو ھئائون. پر رڳو قد سان رانديون نہ کيڏبيون آھن، افعال بہ تہ ھجڻ کپن."

الطاف صاحب جي مٿئين بي ساختگي پڙھندر کي تمام گھڻو معزوز ڪري ٿي. اڳيان لکي ٿو، "سينٽر بئڪ تي بيٺل برما جو ڪيپٽن پيٽر چوي تہ: "گول ڪيپر ٽيم جي جان ھوندي آھي، الطاف ڪجھہ تہ خيال ڪر!"

"اچي پاڻ ٿي گول ڪيپر! جان ھر ڪنھن کي پياري ھوندي آھي!" مون چيومانس. ھڪ دفعي پڇي پاسي تي ٿيڻ جو موقعو نہ مليو. بال زوڪات ڪندو منھنجي ٽنگن جي وچ مان نڪري گول ۾ ھليو ويو.

"الطاف گھٽ ۾ گھٽ ٽنگون ئي بند ڪرين ھا تہ ھن گول ڪان بچي وڃون ھا." ڪيپٽن پيٽر چيو "چڱو جو بال ٽنگن وچان لنگھي ويو. Abdomen گارڊ ڏيو تہ پوءِ ٽنگون بند رکان. مون وراڻيو."

ھن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هي سڀ پڙهندي بي ساخته پڙهندڙ کان ٽهڪ نڪريو وڃن، سندن طبيعت ڪيترن ئي مونجهارن کان ڪجھه گهڙين لاءِ آجي ٿيو پوي.

ساڳا ٻج جيڪو ملائيشيا ۾ محبت جي نشاني سمجهيو وڃي ٿو، محبت ڪندڙ هڪ ٻئي کي تحفي طور ڏين ٿا. تنهن جي باري ۾ لکي ٿو:

"اسان کي ته جوانيءَ جي ڏينهن ۾ به ڪنهن چينياٽي يا ملئياٽي کان ساڳا ٻجن جو تحفو نصيب نه ٿيو پر پاڻ ئي همت ڪري سينگاپور آرچرڊ روڊ جي پاسن تي لڳل ساڳا ٻجن جي وڻن مان ڪريل ٽارين مان ٻج ڪڍي گڏ ڪيا هئم."

الطاف شيخ صاحب جون پنهنجي ذات متعلق چپن تي مرڪون آڻيندڙ ۽ دل کي ڇهي ويندي ننڍڙيون ننڍڙيون سچائيون ته ڪتاب ۾ آهن ئي پر هن ڪتاب "ملاڪا کان گينٽنگ ۽ لنگڪوي" ۾ هن ڪيترين ئي ڳالهين ۾ ملائيشيا جي پنهنجي ملڪ سان ڀيٽ ڪندي کرو سچ لکيو آهي. ان ۾ تعليم، صحت، مجموعي ترقي کان ويندي فرسوده so called رسم رواجن تي به تنقيد ڪئي اٿس. جيئن اڄڪلھه اسان وٽ ٿيندڙ شاديون ماڻهن لاءِ جان جو عذاب بڻجي ويون آهن، جن جي باري ۾ ملائيشيا ۾ ٿيندڙ شادين سان ڀيٽ ڪندي الطاف شيخ صاحب لکي ٿو:

"ملائيشيا ۾ ڪا ايڪڙ ٻيڪڙ شادي، سا به وڏي شهر جي ڪنهن هوٽل يا ڪلب ۾ ٿئي نه ته سڄي ملائيشيا ۾ جتي ڪٿي منجهند جو ٿئي ۽ سيني جي سهوليت لاءِ ڇنڇر جو يا آچر جو ڏينهن رکيو وڃي ٿو. ملائيشيا ۾ شادي جو ٽائيم منجهند 12 وڳي کان 4 وڳي تائين آهي. يعني انهن چئن ڪلاڪن ۾ مهمان ڪنهن به وقت اچي سگهن ٿا. ماني به ٻارهين وڳي کان لڳل هوندي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آهي، جيڪو ٻـ مهمان ايندو آهي، اُهو اچڻ سان ماني کائي روانو ٿي سگهي ٿو.”

مٿئين اقتباس وانگر ملائيشيا ۾ ٿيندڙ شادين جون ڪيترين ئي مثبت ڳالهيون الطاف صاحب اسان کي هن ڪتاب ۾ ٻڌايون آهن. مثلا شادي جي ڏينهن گهوٽ ۽ ڪنوار مهانگو ۽ اوچو وڳو ضرور پهرين پر اهو پنهنجو نہ پر مسواڙ تي ورتل هوندو آهي. شادي تي ايندڙ مهمان بہ ڌريسون زيور تاج سيئي شيون مسواڙ تي ورتل پائي اچن ٿا، جن جي مسواڙ 20 رنگٽ (پنج سؤ روپيا) مس ٿئي ۽ انهن شادين جي پنهنجي مقامي شادين سان ڀيٽ ڪندي ڏاڍي سچي ۽ کري انداز ۾ لکيو اٿس جو هر پڙهندڙ کي لڳندو ڇڻ سندس ئي دل جي ڳالهہ ٿي رهي آهي. جيئن پاڻ لکن ٿا:

“اسان وٽ شادي هالن ۾ مهمانن جي گوڙ گهمسان ۾ گانن جا رانياٽ پيا پوندا ۽ گهر پهچڻ تي مٿي جي سور جي گوري کائڻي پوندي. شادي جو ٽائيم 9 وڳا هوندو. مهمان بک ۾ پاهہ پيا ٿيندا. ماني لاءِ رات جو 12 وڳي پيو سڏ ٿيندو ۽ اهو لمحو حيرت انگيز ٿئي ٿو هڪ نفسا نفسي جو عالم هوندو آهي. پاڪستان ۾ آيل ڌارين لاءِ عبرت جو مقام هوندو آهي. متان ماني کٽي نہ وڃي، هر هڪ پنهنجي پليٽ تي گوشت ڪباب ۽ مِني جا جبل ٺاهي هيچي باندرن وانگر ٽڪڙو ٽڪڙو کائڻ شروع ڪندو آهي. گهر پهچي هاضمي جون گوريون کائڻ باوجود سڄي رات هانءَ تي بار، ساڙو ۽ ڪن کي تي food poisoning ٿي پوندي آهي. دير سان سمهڻ ڪري ٻئي ڏينهن آفيس ۾ دير سان پهچڻ يا غير حاضر رهڻ اسان جي society ۾ عام ڳالهہ ٿي پئي آهي. واپسي مهل پنهنجي گاڏين کي ڪڍڻ لاءِ پريشان هوندا آهن. آڌي رات کان پوءِ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

گهر موٽڻ تي چورن چڪارن جي خوف کان سڄي وات ٽينشن ۾ هوندا آهن، جو اڪثر شادي تان موٽندڙن جون ڦرون ۽ اغوائون ٿين ٿيون. بدهضمي، ننڊ جي کوٽ، اوجاڳي ۽ رستي جي ڌپ کان علاوه هڪ ٻئي جا اوچا ويس وڳا ۽ مهانگيون شيون ڏسي مهمان depression ۾ رهن ٿا. اهو ئي سبب آهي جو اسان وٽ شاديون تعديون ٻڌجيو وڃن، پر ملائيشيا ۾ معاملو ئي نرالو آهي، جنهن ۾ نه گهوٽ ڪنوار وارن کي تڪليف ۽ نه آيل مهمانن کي."

مٿين بيان ڪيل ڳالهين جهڙا سوين سماجي عڪس پڙهندڙن کي هن ڪتاب ۾ نظر ايندا. ڪٿي ڪٿي ته الطاف صاحب جون هي لکڻيون آئينا ٻڌجي پون ٿيون، جن کي پڙهندڙ نه صرف پڙهندو هلي ٿو، پر پاڻ کي انهن آئينن ۾ ڏسندو به رهي ٿو.

الطاف شيخ صاحب پنهنجي لکڻين ۾ جتي ماڻهن جي ظاهري منهن مهانڊن، مزاج، ڪم ڪار جي صلاحيتن، سندن Behavior، رسم رواج، وهم ۽ وسون تي تفصيل سان لکندو نظر اچي ٿو ته اتي وري سندن داخلي ڪيفيتن کي به پنهنجي قلم جي ڇهاءَ کان نه ٿو رهائي. توڙي جو اهي ڪيفيتون ننڍي هوندي جون هجن ٿيون، پر انهن وارتائن جا عڪس پوري حياتي ذهن تي نقش هجن ٿا، جيئن سکر جي عباسي فيملي جو ذڪر ڪندي لکي ٿو:

"عبدالوهاب ٻڌايو ته سندن پاڙي ۾ محمد يونس نالي هڪ ڇوڪرو رهندو هو، جو پرواري ڳوٺ هنگورو ۾ ٽي ميل پنڌ ڪري اسڪول ويندو هو. هو وچڙ وقت درياءَ مان مون کي سڏ ڪندو هو ۽ آءٌ بابا کي هيڏانهن هوڏانهن ڏسي هن سان گڏ اسڪول ڀڄي ويندو هئس. هڪ دفعي بابا هن کي سڏ ڪندو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڏسي ورتو، “آءٌ جيئن ئي ٻاهر نڪتس تہ بابا مون کي ڏاڍي مار ڏني تہ اسان غريب ماڻهو، تون جي اسڪول هليو ويندي تہ ڪم ڪار ۾ مدد ڪير ڪندو؟”

“پر پوءِ ان ئي ڏينهن بابا کي مار ڏيڻ جو ڏاڍو ڏک ٿيو، مون کي سڏي چيائين تہ سڀاڻي کان تون پلي اسڪول وڃ. منهنجي اسڪول وڃڻ ڪري هڪ طرف هن جو ليبر ورڪ وڌي ويو. ٻئي طرف اسڪول جي ڪتابن ۽ فين جو بار هن تي پئجي ويو. ساڳي وقت مون کي بہ اڃ، بک، گرمي، سردي ۾ ٿي ميل پنڌ ڪري اسڪول وڃڻو ۽ اچڻو پيو ٿئي. اسان تہ گهر ۾ گهڻي دير لالٽين ٻاري پڙهڻ، يا نوان ڪپڙا بہ پائڻ بہ afford نہ ٿي ڪري سگهياسين پوءِ هڪ منزل کان ٻي منزل تائين ڪيئن پئي پهتاسين، ان جي الڳ ڪهاڻي آهي.”

ائين الطاف شيخ جي سفرنامن ۾ صرف سفر ئي نہ پر ڪيترين ڪهاڻين بہ بيان ٿينديون هلن ٿيون. ڪٿي اکيون پرجي اچن ٿيون تہ ڪٿي چهري تي ڪاوڙ جون ريکائون اڀرن ٿيون. پر پڙهندڙ کي مڪمل طور تي هو پنهنجي گرفت ۾ رکڻ جو فن ڄاڻي ٿو.

سفرنامو توڙي جو ادب جي ئي هڪ صنف آهي، پر منهنجي نظر ۾ ان کي لکڻ لاءِ جن ڳالهين جي ضرورت هجي ٿي انهن ۾ سچائي، مستقل مزاجي، تاثيم جي صحيح ورڇ (چاڪاڻ تہ رائيٽر هر وقت تخليقي ڪم نہ ٿو ڪري سگهي ان کي زندگي جا ٻيا بہ ڪيترائي ڪم ڪار ڪرڻا هوندا آهن)، احساس ذميواري، لکڻ جو پنهنجو هڪ الڳ اسلوب (diction)، ٻولي جو استعمال، پڙهندڙ جي اڃان ڪجهہ وڌيڪ ڄاڻ جي eagerness، هر پڙهندڙ جي الڳ ذهني approach؛ اهي سڀئي ڳالهيون ذهن ۾ رکي ان کي لکڻو پوي ٿو. وري مٿي بيان ڪيل سڀني ڳالهين کي پنهنجي creativity سان ڳنڍي لکڻ،

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آءُ سمجهان ٿي تہ تمام محنت طلب ڪم آهي. ان ڪري ئي ڪيس ساراهڻ ڪان سواءِ رهي ئي نہ ٿو سگهجي.

ان ۾ ڪو شڪ ناهي تہ سندس محنتون ۽ سنڌ واسين ۽ سنڌ ڌرتيءَ سان سندس محبتون ڪمال جون آهن، پر سندس اهي پورهيا اجايا ناهن ويا. سنڌ ۾ سندس هزارين پڙهندڙ ۽ مداح آهن. سنڌ ۾ بلڪ پوري پاڪستان ۾ سرڪاري لائبريري يا سنڌ ۾ ڪابہ ذاتي library اهڙي نہ هوندي جنهن ۾ هن سيلانيءَ جو ڪوبہ انگريزي، اردو يا سنڌيءَ ۾ ڇپيل ڪتاب موجود نہ هجي. الطاف شيخ صاحب جا سفرناما پڙهندي ڪيترائي دفعا ائين لڳو هو ڄڻ هو اسان جي گهر جو ڪو فرد هجي ۽ پر ۾ ويهي ڏيهان ڏيهہ سفرنامن جا داستان اسان کي ٻڌائيندو هجي. محسوس ئي نہ ٿيندو هو تہ ڪو اسان ڪتاب پڙهي رهيا آهيون. پر هتي آءُ اهو بہ پڪ سان چوندي هلان تہ اها دعويٰ صرف منهنجي ڪانهي پر جنهن جنهن ۾ ادب ذوق يا اديب الطاف صاحب کي پڙهيو آهي. انهن سيني کي هو پنهنجي گهر ڀاتيءَ وانگر لڳندو هوندو.

الطاف شيخ صاحب پنهنجي لکڻين ذريعي اسان کي ادبي دنيا ۾ آندو هو. اسان ۾ پڙهڻ جو چاهہ پيدا ڪيو هو، جنهن جي نتيجي ۾ پنهنجي وت آهر نہ صرف سٺو ادب پڙهيوسين پر لکڻ وارن ۾ بہ شامل ٿي وياسين.

جن آڳرين کي الطاف شيخ صاحب ادب سان آشنا ڪيو هو اڄ اهي ئي آڱريون سندس لکڻين تي اظهار راءِ ڪرڻ لاءِ متحرڪ آهن. اها منهنجي لاءِ وڏي خوشنصيبي آهي. اڄا بہ ڪيترائي نوجوان ليڪڪ جن سندس ڪتاب پڙهيا هوندا، هڪ ڏينهن ضرور انهن مان بہ ڪيترن کي الطاف صاحب جي ڪتابن تي پنهنجي راءِ لکڻ جو موقعو ملندو.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

الطاف شيخ ۾ هڪ رائيٽر طور ڪيترين ئي خاصيتن سان گڏ سندس انفراديت اها به آهي تہ هو مسلسل لکندو رهي ٿو.

سرندي وجي ساهه
موت نہ اچي ماٺ ۾
"پريت"

ماٺ سندس منشور ۾ ئي نظر ڪانہ ٿي اچي. هو مسلسل ۽ ڀرپور لکندو رهيو آهي. ٻاهرين دنيا جي گهڻ پاسائين چاڻ ڏيندي ڏيندي جڏهن ان information کي پنهنجي ملڪ سان ڀيٽ ڪندي تضادن (conflicts) کي سامهون آڻي ٿو، تڏهن حساس ماڻهن جي سوچن جا سوين سلسلا سندن ذهنن ۾ شروع ٿي وڃن ٿا. جيئن هن ڪتاب "ملاڪا کان گينتنگ ۽ لنگڪوي" ۾، ملائيشيا ۾ مذهبي امن امان کي جڏهن پنهنجي ملڪ سان ڀيٽ ڪندي لکي ٿو تڏهن هڪ وڏو تضاد واڪو ڪندي نظر اچي ٿو. جيئن هيٺئين اقتباس ۾ پاڻ لکي ٿو:

"هتي ملائيشيا ۾ اچي اهو احساس ٿيو تہ هڪ ئي گهٽيءَ ۾ نہ فقط مختلف زبانون ڳالهائيندڙ پر مختلف مذهبن جا ماڻهو بہ سڪون سان رهي سگهن ٿا، بلڪ هنن جي مختلف خوشين جي ڏينهن تي هنن کي خوش ٿيندو ڏسي، ساڙ ۽ حسد محسوس ڪرڻ بدران اسان خوشي محسوس ڪري سگهون ٿا. هتي جي گهٽين ۾ آڳاٽا مندر ۽ گرجا گهر اڄ بہ قائم هجڻ جي باوجود ڀر ۾ رهندڙ مسلمان پنهنجي دين تي قائم آهن ۽ هو نہ فقط اسلام کي سچي دل سان قبول ڪن ٿا پر ان جي اصولن تي عمل بہ ڪن ٿا. اهڙي تناظر ۾ جڏهن آءٌ هتي جي ملئي اخبار بيريتا ۽ انگريزي اخبار star يا News Straits Times

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جي پهرين صفحتي خبر ڏسندو آهيان تہ سکر ۾ مسلمانن، عيسائين جي گرجا گهر کي باھ ڏئي ڇڏي. ملتان ۾ يا ڪراچيءَ ۾ امام بارگاھ تي بم ڪيرايو ويو يا فائرنگ ڪئي وئي تہ ان ڏينهن تي آءٌ ٻاهر نڪرڻ ڇڏي ڏيندو آهيان جو هتي ملئي مسلمان مون کان حيرت مان سوال ڪندا آهن تہ توهان ٻين جا عبادت گاھ ڇو ٿا ڏاهيو؟ معمولي رنجشن تي انسان ذات جو قتل ڇو ٿا ڪريو؟"

آءٌ هتي الطاف شيخ صاحب کي اهو ئي چوندس تہ پاڻ مٿئين صورتحال ۾ بنا ڪنهن هٻڪ جي انهن ملائيشين ماڻهن کي جواب ڏئي ها تہ اسان جي ملڪ ۾ ماڻهو پاڻ ناهن وڙهندا، اهي ويڙهايا ويندا آهن. جن جي پويان ڪي رياستي ڏريون يا ڪي ڳجهيون قوتون ملوث هونديون آهن، جن جو بنيادي اصول تہ اهو رهيو آهي تہ divide and rule، وسيلن تي قبضہ ڪيري لاءِ بہ هي تضاد اپاريا ويندا آهن تہ جيئن اصل چهرا سڃاڻپ کان رهجي وڃن. سامراج جون بہ ناپاڪ نظرون هتان جي ڪيترن ئي resources تي کتل آهن. مطلب تہ هي ملڪ آزاد ٿيڻ کان وٺي ڪيترن ئي crisis (بحرانن) جو شڪار رهيو آهي، جنهن جي ڪنهن بہ فضيلت پريي ملڪ سان پيٽ ڪري ئي نہ ٿي سگهجي.

هن خوبصورت سفرنامي "ملاڪا کان گينٽنگ ۽ لنگڪوي" کي پڙهندي سوچيان پئي، اها ڪهڙي ڳالھ، ڪهڙا اشوز، ڪهڙا معاملا ۽ اهي ڪهڙيون جڳهيون آهن جن کي الطاف شيخ صاحب جي قلم نہ ڇهيو هجي. ملائيشيا جي سرزمين تي پير رکندي ئي اتي جي زمين جي مزاج کان وٺي اپ جي ڪيفيتن تائين تاريخي لاهن چاڙهن کان وٺي جاگرافيائي تبديلين تائين اتان جا قدرتي وسيلا، ماڻهن جي روزگار جا ذريعا، اتي آباد ٿيل مختلف قومن جو تاريخي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پس منظر، اتان جون Hill stations ريلوي جو تمام بهترين ۽ organized نظام، صحت جي اعليٰ سهولتن جو ذڪر، سڄي ملڪ ۾ بهترين ۽ هڪ جهڙي تعليم مطلب ته الطاف صاحب سڄي ملڪ جو نقشو هن ڪتاب ۾ آڻي ڇڏيو آهي.

تعليمي نظام بابت لکي ٿو:

"ملائيشيا وارن پنهنجي تعليمي نظام کي درست بڻايو آهي. ملائيشيا ۾ جيتوڻيڪ مختلف مذهبن، زبانن جا ماڻهو رهن ٿا، پر ملائيشيا ۾ هڪ ڪنڌ کان ٻي ڪنڌ تائين، شهرن کان ڳوٺن، ويندي لنگهوي ٻيٽن تي، ڪي جي نرسري کان مئٽرڪ تائين ساڳيو سيليبس رکيو ويو آهي. اسڪول جو ساڳيو ٽائيم آهي. ستين اسڪول جا دروازا بند ڪيا وڃن ٿا ۽ دير سان اچڻ وارو ٻار ڪٽي ڪنهن جو به پٽ هجي هُن جي غير حاضري لڳي ٿي."

هن سڄي ڪتاب کي پڙهندي هڪڙي ڪمي جيڪا مون کي محسوس ٿي اها اُهي Political conflicts جي. ڇا ملائيشيا ۾ ڪي اهڙا تضاد آهن يا اتي اهڙيون ڪي به تحريڪون نه آهن، جيڪي پنهنجي حقن لاءِ رياست سان مهاڏو اٽڪائينديون هجن. ڇا اتان جي ڌرتي ڌڻين ۽ ٻاهران آيل ماڻهن ۾ ڪنهن سرد جنگ جو ڪو احساس ملي ٿو. ڇاڪاڻ ته منهنجي خيال ۾ ڪو به ملڪ ڪيترو به developed ڇو نه هجي، پر جتي سرمايو (Investment)، ٻاهريون ناڻو، ڪاروبار، Profit جهڙا لفظ آهن. اتي سوال ئي نه ٿو پيدا ٿئي ته ان ملڪ جي هر شهري کي پنهنجا سمورا حق ملندا هجن. مڃيون ٿا ته ملائيشيا اسان جي ملڪ جي ڀيٽ م تمام بهتر Democratic Country آهي، پر پوءِ به اتي اڃا بهتر نظام لاءِ Movements ضرور هونديون.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملائيشيا ۾ جتي ملڪي ترقي جي لاءِ State خود هر وقت ڪوشان رهي ٿي، اتي الطاف شيخ صاحب جيڪي Individual Efforts جا مثال ڏنا آهن، اهي بہ ڪافي حيرت ۾ وجهندڙ آهن. پنهنجي ذاتي تسڪين جي لاءِ تہ ماڻهو ڪروڙين رپيا خرچ ڪري ڇڏيندا آهن. (اسان جي سنڌي وڏيري وانگر) جيڪي بي لاڀ ۽ اجايا ويندا آهن، پر ڪنهن ڪم کي چئلينج سمجهي ذاتي طرح سان قبول ڪرڻ ۽ ان کي پنهنجو ڪرڻ ڪافي وڏي ڳالهہ آهي. جيئن گنٽنگ هاءِ لينڊ (Hill Station) آهي، جنهن جي باري ۾ الطاف شيخ صاحب لکي ٿو، "هيءَ گنٽنگ هل اسٽيشن سرڪاري نہ پر خانگي ملڪيت آهي، جنهن جو بنياد رکندڙ هتي جو هڪ امير چيني سوداگر لم گوح ٽونگ Lim Goh Tong آهي، جنهن کي ملائيشيا جي حڪومت طرفان تانسري ۽ داتوسري جهڙا خطاب بہ مليل آهن. لم گوح ٽونگ ملائيشيا جو امير ترين ماڻهو مڃيو ويو ٿي، جنهن جي ذاتي ملڪيت ساڍا چار بلين آمريڪن ڊالر هئي. لم گوح 1918 ۾ چين جي فوجيان صوبي جي هڪ ننڍڙي ڳوٺ (Anxi) ۾ جنم ورتو. هي اهي ڏينهن هئا، جڏهن 1911 وارو انقلاب اچي چڪو هو ۽ چين جي وڳوڙيل حالت هئي، جنهن چين جون حالتون تمام گهٽيون خراب ٿي ويون تہ هن بہ چين ڇڏي ملايا جو رخ ڪيو. تنهن وقت لم 19 سالن جو هو، جتي هن واڌي جو ڪم ڪيو ۽ ڪاٺ جي ٺيڪيداري بہ ڪئي. ائين محنت ڪندي ڪندي تمام مٿي چڙهي آيو. هڪ دفعي جڏهن لم ڪئمرون هاءِ لينڊ جي هوٽل تي ڊنر ڪائي رهيو هو تہ جبل جي مٿانهين ليول تي ٿڌي هوا مان لطف وٺندي هن کي خيال آيو تہ ڇو نہ هن قسم جي هوٽل ڪوالا لمپور جي ويجهو ٺاهجي جيئن مڪاني ۽ ڌاريا ماڻهو جبل جي چوٽيءَ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

تي ٽڏڪار جو مزو وٺڻ لاءِ ڪلاڪ کن جي سفر تي پهچي وڃن. مسٽر لِم کي ان جبل تائين پنهنجي خرچ تي روڊ ٺهرائڻ ۾ چار سال لڳي ويا، اليڪٽريسٽي لاءِ ٻارهن وڏا جنريٽر لڳرايائين. مختلف جڳهين تي مينهن جو پاڻي گڏ ڪرڻ لاءِ حوض ۽ فلٽريشن پلانٽ ٺهرايائين. هو وڏو ماڻهو هو، جنهن سڀ ڪجهه هن project ۾ هڻي ڇڏيو. تيهن سالن ۾ هتي هن گنتنگ هاءِ لينڊ وڏي ترقي ڪئي آهي، هتي فنڪشن، ڪانفرنسون ڪرڻ لاءِ وڏا ماڊرن هال، پارڪ، سوئمنگ پولس، ٻارن لاءِ رانديون، مهانگا فليٽ ۽ جوا خانہ ٺاهيا ويا آهن. هتي وڏن هالن ۾ انڊين IIFA ايوارڊ تقريب ۽ زي سئنيما وارن طرفان Lux Style ايوارڊ ورهائجي چڪا آهن.

مٿئين اقتباس ۾ ڪنهن شخص جي ذاتي ڪوشش جي نتيجي ۾ ٿيل ملڪي ترقي ڏيکاريل آهي، جنهن ۾ حڪومت سندس ڀرپور ساٿ ڏنو، پر هتي اسان وٽ ڪنهن کي بہ ائين پروموٽ ناهي ڪيو ويندو. مٿئين ڪهاڻيءَ وانگر الطاف شيخ صاحب ڪتي تمام گهڻو اتساهيندڙ انفرادي ليول تي ڪيل ڪوشش کي قلم بند ڪيو آ تہ وري ٻي طرف حڪومتي ليول تي ٿيل اهم سڌارن جو ذڪر ڏاڍي تفصيلي انداز سان ڪيو آهي، جنهن ۾ ريل جي نظام جو مثال ڏئي سگهجي ٿو، جنهن ۾ مونو ريل گاڏيون (ٻن بدران هڪ پٽي تي هلندڙ گاڏيون) هلايون ويون آهن، جيڪي سيمنٽ يا لوهہ جي ٿنڀن تي زمين کان مٿي هلن ٿيون ۽ جن ۾ ڏيڊ سؤ کان بہ سؤ ماڻهو ويهي سگهن ٿا، جن لاءِ ٻاڻ لکي ٿو تہ: ”هنن ٽرينن ذريعي مسافر سفر ڪرڻ کان وڌيڪ نظارو ڪرڻ جو لطف وٺن ٿا ۽ ڪجهه اهڙو احساس ٿئي ٿو ڄڻ ماڻهو هيٺين ليول تي هيليڪاپٽر ۾ سير ڪري رهيو هجي.“

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

الطاف شيخ صاحب جي ڪتابن ۾ مختلف موضوعن جي اڻت ايتري ته خوبصورت هجي ٿي جو پڙهندڙ جيئن ئي ڪتاب پڙهڻ شروع ڪري ٿو ان اڻت ۾ پاڻ کي جڪڙجندو محسوس ڪري ٿو ۽ اها جڪڙ اوستائين قائم رهي ٿي، جيستائين پورو ڪتاب سندس نظرن مان گذري ذهن ۾ سمائجي نه ٿو وڃي. ڪتاب اڌ ۾ ڇڏڻ جو سوال ئي پيدا نه ٿو ٿئي.

هن ڌرتيءَ جي چاتيءَ تي ڪوبہ انسان جيترو اڳيرا قدم کڻندو آهي، جيتريون سرحدون لتاڙيندو آهي، سندس ذهن جا Ventilator اوترا ئي وڌيڪ کلندا آهن ۽ ان تي دنيا گهمڻ سان نوان نوان انڪشافات ٿيندا آهن، سوچ کي نيون وسعتون ملنديون آهن. ائين ماڻهوءَ جي ذهني سوڙهائپ هڪ وڏي وشالتا ۾ تبديل ٿي ويندي آهي ۽ اهو ئي سفر ڪندڙ ماڻهو اگر اديب آهي ته ان جو سفر نه صرف پاڻ لاءِ لاڀائتو ٿئي ٿو، پر هو پنهنجي قوم ۽ ڌرتيءَ لاءِ بہ هڪ وڏو ڪارائتو فرد بڻجي وڃي ٿو. جڏهن هو پنهنجين تخليقن ذريعي اهو سمورو stuff هڪ potential energy (ڳجهي توانائي) وانگر پنهنجي ديس واسين ڏانهن منتقل ڪري ٿو. الطاف شيخ صاحب جڏهن پنهنجي سفر جون وارتائون ۽ مختلف جڳهين جي ڄاڻ سمجهائي سمجهائي لکندو آهي تڏهن هو ڏاڍو سچو انسان لڳندو آهي. هن جي لکڻين مان اها حقيقت ته عالم آشڪار آهي ته هو ڪڏهن بہ پنهنجي ذهني عياشيءَ لاءِ ناهي لکندو. هن پنهنجي سفر دوران هڪ committed سيلاني وانگر جيڪو ڏٺو، جيڪو محسوس ڪيو آهي، اُهو هڪ امانت سمجهي پنهنجي ديس واسين سان share ڪيو آهي.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سنڌي ڪهاڻي ۽ شاعريءَ ۾ ڪيترائي روشن ستارا ماضي ۽ حال ۾ چمڪندي نظر اچن ٿا، جن مان ڪي تہ پنهنجو الڳ ۽ منفرد diction آڻڻ سبب هڪ legend جي حيثيت ماڻي ورتي آهي، پر سفرنامي جي صنف ۾ آءٌ الطاف شيخ کي اجان بہ سنڌي ادب ۾ one and only ئي چوندس. اجا هن جي continuation (تسلسل) ۾ اهڙو ڪو اديب نظر ڪونہ ٿو اچي، جيڪو اهڙي سچائي ۽ ايمانداري سان لکي ۽ ايترو لکي جو سفرناما پڙهندڙن جي ڏينهون ڏينهن وڌندڙ اڃ کي بہ اجهائي سگهي. پر آءٌ سمجهان ٿو تہ هڪ تخليقڪار هجڻ جي ناتي ڪابہ نااميدي جي ڳالهہ نہ ڪرڻ گهرجي. جيئن اڪثر حلقن ۾ چيو ويندو آهي تہ نسيم کرل کان پوءِ سنڌي ڪهاڻي مري وئي آهي (جيڪو سراسر ڪوڙ تي ٻڌل مفروضو آهي).

سفرنامي جي صنف کي الطاف شيخ صاحب جيڪو عروج عطا ڪيو آهي. اڳيان بہ اها ئي اميد ڪجي ٿي تہ ان عروج کي قائم رکڻ لاءِ الطاف صاحب کان پوءِ بہ ڪيترائي ڪاهوڙي اديب ايندا ۽ نون رنگن ۽ مزاجن سان هن صنف ۾ پنهنجو پاڻ مڃرائيندا.

آخر ۾ اهو ئي چونديس تہ الطاف صاحب جهڙا ماڻهو اسان جا Assets آهن. "اناميڪا" جي نالي سان ترجمو ڪيل سندس ڪهاڻين جي ڪتاب کان وٺي هن ڪتاب "ملاڪا کان گينتنگ ۽ لنگڪوي" تائين هڪ وڏو سفر آهي، جيڪو هن ڪاهوڙي سيلاني طئي ڪيو آهي، اجا بہ هن جي آڱرين ۽ قلم ۾ تحرڪ برقرار آهي. اسان جي اها ئي اميد آهي تہ هو اجا بہ ڪيترائي لک لتاڙيندو، ۽ خوبصورت تحريرون سنڌ واسين کي ارپيندو رهندو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جان جيئري تان جل کانهي جا، جلڻ ريءَ
تتيءَ تڏيءَ هل کانهي ويل وهڻ جي.

شاهہ سائين

رخسانہ ’پريت‘

11_06_2012

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

01

ملائيشيا جو بدنام پودو جيل

ڪراچيءَ ۾ ٿي هوس تہ مون ڏينهن ٻن لاءِ ملاڪا وڃڻ جو پڪ سوچيو. ملائيشيا جو تاريخي شهر ملاڪا ڪوالالمپور کان 90 ڪلوميٽر ڪن ڏکڻ ۾ آهي، جتي جي هڪ تعليمي اداري ۾ مون گذريل صديءَ جو اسي وارو ڏهو پڙهايو. دراصل ملائيشيا جو شهر ملاڪا ائين آهي، جيئن اسان جو لاهور يا ٺٽو. ڪوالالمپور وغيره ائين آهي جيئن اسان جو اسلام آباد. اڄ کان ڏيڍ سؤ ڪن سال اڳ جي دفن ڪيل انسان کي توهان اٿاري جي اسلام آباد يا ڪوالالمپور جو پڇندائو تہ هو وائڙو ٿي ويندو تہ هي ڪهڙي شهر جي ڳالهہ پيا ڪريو. جهڙي طرح فقط ستر سال اڳ وفات ڪري ويل همراهہ کي پاڪستان جي خبر نہ هوندي، تيئن هڪ دفن ٿيل ملئي کي ملائيشيا جي ۽ هڪ ايراني کي ايران جي نہ هوندي، جو هن جي زندگي ۾ اهي ملڪ ملائيشيا ۽ ايران نہ پر ملايا ۽ پارس (پرشن) هئا.

صدين تائين هن خطي جو ملاڪا هڪ اهم شهر، بندرگاهہ ۽ گاديءَ جو هنڌ هو. ملايا (يعني اڄ واري مغربي ملائيشيا) تي سوڀ حاصل ڪرڻ لاءِ ڊچن، پورچوگالين توڙي انگريزن ملاڪا کي قبضي ۾ ٿي ڪيو. اڄ بہ انهن پراڻين سلطنتن جون جايون، قلعا، نشان ملاڪا ۾ موجود آهن. وقت سان گڏ پاڻي جا جهاز وڏا ۽ انجڻين وارا ٿيندا ويا ۽ جيئن انڊيا ۾ سورت

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

(گجرات) جهڙا بندرگاهه ويران ٿيندا ويا ۽ ممبئي جهڙا اونها ۽ ويڪرا بندرگاهه وڌيڪ مشهور ٿيندا ويا تيئن هيڏانهن به ملاڪا جون اهي رونقون ختم ٿينديون ويون، ان جي جاءِ تي پينانگ، سنگاپور ۽ پورٽ ڪلانگ بندرگاهه وڌيڪ پاپولر ٿيڻ لڳا. ان سان گڏ انهن شهرن (بندرگاهن) جو واپار وڙو وڌڻ لڳو ۽ پوءِ دولت به انهن شهرن ۾ اچي وئي. ڇو جو گذريل صديءَ جي اڌ تائين شهرن ۽ ملڪن جي ترقيءَ جو دارومدار سمنڊ ۽ بحري جهازن تي هو. مسلمانن ۽ ان بعد يورپين پنهنجي سامونڊي طاقتن ڪري اسپين ۽ آفريڪا فتح ڪيو، انڊيا، انڊونيشيا، ملايا ۽ موزمبق تي قبضو ڪيو.

1968ع کان 1980ع تائين جهاز هلائڻ دوران جيتوڻيڪ منهنجو هن پاسي اچڻ ٿيندو رهيو پر اسان جا جهاز وڏا هجڻ ڪري ملاڪا بندرگاهه ۾ نٿي بيهي سگهيا. اسان هميشه ملاڪا بدران ملائيشيا جي ٻين بندرگاهن پورٽ ڪلانگ، پينانگ يا 'جوهور بارو' ۾ لنگر ڪيرائيندا هئاسين جتان پوءِ باءِ روڊ ملاڪا به گهمي ويندا هئاسين. هڪ دفعي ته اسان جو جهاز پينانگ ۾ هو ته به ملاڪا جو سير ڪري وياسين ۽ پوءِ 1991ع تائين ڏهاڪو کن سال ملاڪا ۾ رهي پيس، جتي ملائيشيا جي حڪومت پنهنجن نوجوانن کي جهازراني (Navigation) ۽ جهازسازي (Naval Architecture ۽ Ship Construction) جي تعليم ۽ تربيت ڏيڻ لاءِ مئريٽائيم اڪيڊمي (Akedmi Laut

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

Malaysia) نالي کولي ۾ مون کي مئرين انجنيئرنگ ڊپارٽمينٽ جو انچارج بنايو ويو. مون سان گڏ ٻين ٻه مختلف ملڪن جي جهازن جا مئرين انجنيئر ۽ ڪئپٽن هئا. جهاز هلائڻ دوران ئي ملئي زبان جي چاڻ ٿيڻ ڪري ملاڪا ۾ رهائش دوران مون کي يا منهنجي فئملي کي مڪاني ماڻهن جي وچ ۾ رهڻ سان اوپرائپ محسوس نه ٿي. اهڙي طرح چٽگانگ ۾ تعليم دوران بنگالي سکڻ ڪري اتي به مون کي مڪاني ماڻهن سان گڏ رهڻ ۾ پنهنجائپ جو احساس ٿيو ٿي. ان ڪري ولايت ۾ نوڪري ڪندڙن کي آئون هميشه اها نصيحت ڪندو آهيان ته توهان جو ڪنهن ملڪ ۾ ٻن سالن کان مٿي رهڻ ٿئي ٿو ته ان جي مڪاني زبان ضرور سکي وٺو. ان سان توهان جي زندگي آسان ٿي پوندي ۽ ڌارئين ملڪ ۾ توهان کي بوريت يا ڌارپائپ جو احساس نه ٿيندو. خاص ڪري فارسي، عربي، جپاني ۽ ملئي ته اهڙيون آسان ۽ اهم ٻوليون آهن جو ڪيترن ئي پر وارن ملڪن ۾ ڳالهايون وڃن ٿيون ۽ سندن لکڻي به سولي آهي. ۽ جي توهان سالن جا سال جهاز تي رهڻ جو ارادو رکو ٿا ته پوءِ انگريزي کان علاوه عربي ضرور سکو ۽ اسپيني ۽ فرينچ زبانن مان ڪا هڪ پڻ توهان لاءِ فائدي واري ثابت ٿي سگهي ٿي، جو جتي عرب ملڪن ۾ عربي هلي ٿي، اتي ڏکڻ آمريڪا کان USA جي ڏاکڻين رياستن تائين اسپيني هلي ٿي. آفريڪا جي ڪيترن ئي ملڪن ۾ انگريزي بعد ٻئي نمبر تي مشهور ۽ عام زبان فرينچ آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪوالالمپور پهچڻ سان پنهنجي ميزبان علي سولنگي کي ٻڌايم ته ٻن ڏينهن بعد آئون ڊاڪٽر مير عطا ٽالپر وٽ ملاڪا وڃڻ چاهيان ٿو. ڊاڪٽر عطا ڪافي سالن کان ملاڪا ۾ رهي ٿو جنهن سان مون ڪراچيءَ مان ئي پروگرام ٺاهيو هو. هو مون کي ملاڪا وٺي اچڻ لاءِ ڪوالالمپور اچي رهيو هو. ساڳئي وقت عليءَ به نٿي چاهيو ته آئون ڪو اڪيلو بس ۾ وڃان. هونءَ ملائيشيا جا روڊ ۽ ٽريفڪ جو مزاج ايڏو سنو آهي جو جڏهن آئون ملاڪا رهندو هوس ته آئون به پنهنجي مهمانن کي ڪار ۾ وٺي ايندو هوس جو هتي ڊرائيونگ ۾ ٿڪ نٿو ٿئي. مون کي پنهنجي ملڪ جي ماڻهن کي هي شهر ملاڪا ڏيکارڻ جو ڏاڍو شوق هوندو هو. دوستن ۽ مائٽن کان علاوه ڪنهن شاعر، اديب، سياستدان جو ڪوالالمپور ۾ اچڻ جو ٻڌندو هوس ته هن کي صبح جو وڃي وٺي ايندو هوس ۽ سڄو ڏينهن شهر گهمائڻ بعد شام جو واپس ڪوالالمپور ڇڏي ايندو هوس. شاگردن جي ”فئملي هاسٽل“ هجڻ ڪري مون وٽ رهائش جو به مسئلو نه هوندو هو. ڪجهه اهڙا مهمان جيڪي هن وقت ياد اچي رهيا آهن: هم چئنل جي مالڪ ۽ PTV جي سابق پروڊيوسر سلطانا صديقي، سنڌي جي مشهور ڪهاڻيڪار ماهتاب محبوب، پيپلز پارٽي جي پروين راڄپر، پي آءِ اي جو اسرار شاهه، پاڪستان ايمبسي جو ارشاد عباسي مشهور سنگر عالمگير ۽ بينجمن سسٽرز، اي اين جي عباسي ۽ سنڌن ڀاءُ اعجاز عباسي... وغيره وغيره.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

علي سولنگي ۽ ڊاڪٽر عطا ٽالپر کي چيم تہ توھان کي بلڪل تڪليف نہ ٿيندي، پر مون کي اڪيلو ۽ آزاد ڇڏي ڏيو تہ بس ۾ سفر جو تجربو حاصل ڪريان ۽ سفر دوران بس ۾ سوار ڪجھ مسافرن سان خبرچار بہ ڪريان. ھونءَ بہ سکر کان جيڪب آباد يا ٽنڊوڄام کان جھڏو ويندي پلجي سگھان ٿو جو ان پاسي ڪڏھن وڃڻ جو موقعو نہ ٿيو آھي، پر ھن پاسي جي ڳوٺ ڳوٺ کان واقف آھيان. ملاڪا ۽ پر وارين رياستن نيگري سيمبيلان ۽ جوھور جي ڪنھن بہ واھڻ وستي تي ڇڏيندين تہ اچي گھران نڪرندس ۽ مڪاني زبان ۽ ڪاڏن پيتن کان بہ واقف ۽ عادي آھيان، سو مون کي فقط بس اسٽاپ تي ڦٽو ڪري اچ تہ پوءِ آئون پاڻھي ڏڪڻ ڏي ھليو ويندس.

ملائيشيا ۾ بس اسٽاپن يا روڊن جو گھٽو ڪري ڏکڻ_ اتر وارو سسٽم آھي. ڪوالالمپور تقريباً وچ تي آھي، جتان ھڪڙيون بسون اتر ڏي: ڪئالا ڪنگسار، پينانگ، الور اسٽار ۽ اجان اڳيان ٿائليند جي باردر واري شھر ھاديائي تائين وڃن ٿيون ۽ ڏکڻ ڏي سريمبان، تمپن، ڪئانتان، ملاڪا، جاسين، باتو پھات، موئر، ڪوتا ٽنگي ۽ جوھر تائين وڃن ٿيون ۽ ڪي بسون تہ جوھور بارو شھر بعد ساموندي پل (Cause way) ٽپي مسافرن کي سنگاپور پھچائين ٿيون. يعني توھان بس يا ٽرين ذريعي سنگاپور، ملائيشيا ۽ ٿائليند جي آخري ڪنڊ تائين اچي وڃي سگھو ٿا. بس اسٽاپن جي لحاظ کان ڪوالالمپور ائين آھي جيئن

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اسان وٽ ملتان جتان ڪجهه بسون اتر طرف فيصل آباد، جهنگ، سرگوڌا، لاهور، پنڊي، پشاور ڏي وڃن ٿيون ته ٻيون ڏکڻ طرف بهاولپور رحيم يار خان، سکر، نوابشاهه، حيدرآباد ۽ ڪراچي ڏي وڃن ٿيون.

سالن کان ڪوالالمپور ۾ پُودو علائقي وارو بس اسٽاپ مشهور آهي. توهان کي سڄي ملڪ جي ماڻهن ۽ انهن جي ويس وڳن ۽ خبرن چارن جو احوال لهڻو آهي ته ملائيشيا ۾ 'پودو بس اسٽاپ' جهڙن بس اسٽاپن تي وڃي ويهو. آئون ته ملاڪا، جوهور بارو ۽ اپوح جهڙن شهرن ۾ به واندڪائيءَ جي گهڙين ۾ اتي جي بس اسٽاپن جي ڪنهن ريسٽورنٽ ۾ وڃي چانهه پيئندو هوس ۽ مختلف مسافرن سان خبرچار ڪندو رهيس ٿي. ايئرپورٽن تي ته وري به امير ۽ پُرتڪلف ماڻهو هجڻ ڪري ايڏو فري ٿي نٿا ڳالهائين، پر هنن بس اسٽاپن تي ملئي، چيني، تامل، سک شهري توڙي ڳوناٺا توهان سان اهڙو رلي ملي ويندا ڄڻ پهرين جا سڃاڻا هجن. ويتر جي توهان کي مڪاني زبان اچي ٿي ته پوءِ ته توهان هنن جي ڪچهري مان اجا به وڌيڪ محظوظ ٿي سگهو ٿا. اهڙن مسافرن مان ڪيترائي ملئي، سک، چيني ۽ تامل منهنجا وڏو عرصو دوست رهيا، جن مان مون ڪيترن جي زندگيءَ جون دلچسپ ڪهاڻيون پنهنجن ملائيشيا وارن شروعاتي سفرنامن ۾ لکيون آهن.

ڪوالالمپور جو پُودو وارو علائقو شهر جو مرڪزي علائقو ئي آهي، جيئن ڪراچي جو صدر يا گرومندر وارو علائقو. هن علائقي مان جيڪو

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اهم روڊ گذري ٿو ان جو نالو بہ پُودو روڊ آهي، جيڪو ملئي زبان ۾ ”جالان پُودو“ سڏجي ٿو. ملئي لفظ Jalan جي معنيٰ ”هلڻ“ بہ آهي تہ ”شاهراهہ“ بہ آهي. رستي تي لڳل روڊن جي نالن جي بورڊن تي گهڻو ڪري Jalan بدران ان جو شارٽ فارم "Jln" لکيل رهي ٿو. ڪوالالمپور جو جامع مسجد وارو هنڌ مرڪزي هنڌ آهي، جتي اتر طرف کان اينڊڙ ڪلانگ ۽ گومباڪ نديون ملي هڪ ٿي اڳتي ملاڪا ڀڄي سمنڊ ۾ چوڙ ڪن ٿيون. هتي ’جالان راجا لائوت‘ ۽ ’جالان تئانڪو عبدالرحمان‘ رستن کي ’جالان تُن پيراق‘ رستو ڪراس ڪري ٿو، جيڪو اڳيان هلي جالان پودو سڏرائي ٿو. هن روڊ تي ”رعيت پلازه“ وٽ هندو مندر ۽ عيسائين جي سينٽ ائنٿوني چرچ جي وچ ۾ هي مشهور پودو بس ۽ ٽئڪسي اسٽاپ آهي.

ڪوالالمپور شهر جو هي ”پُودو“ نالي علائقو پُودو جيل ڪري مشهور ٿيو. انگريزن جي ٺهرايل هن هڪ سؤ سالن کان جهوني جيل کي هاڻ ميوزيم بڻايو ويو آهي. جيل ۾ موجود قيدين کي پروارن شهرن ڪجانگ ۽ سنگائي بولوح جي جيلن ۾ اماڻيو ويو. ڪوالالمپور مان لنگهڻ وقت هن جيل وٽان ائين گذر ٿيندو هو، جيئن ڪراچي ۾ پراڻي سبزي منڊي وٽان لنگهندي جيل روڊ وٽان هرهڪ جو لنگهہ ٿئي ٿو. هي پودو جيل لنگهندڙن جي نظرن جو مرڪز ان ڪري بہ رهيو ٿي جو هن جي ڀتين تي دنيا جي سڀ کان وڏي چترڪاري (Mural) ٺهيل آهي، جيڪا جيل

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جي قيدين ناهي هئي. پٿين تي هي نقش نگار ناهڻ ۾ هنن کي 2000 لٽر رنگ روغن جا استعمال ڪرڻا پيا ۽ سڄو سال لڳي ويو. اها ڳالهه گنيز بڪ آف رڪارڊس ۾ به شايع ٿي هئي ته اها دنيا جي ڊگهي ۾ ڊگهي پٽ تي نهيل پينٽنگ (Mural) آهي. سندس ڊيگهه 860 فٽ ۽ ويڪر 14 فٽ آهي.

ڏوهارين کي سزا ڏيڻ لاءِ انگريزن هي جيل 1891ع ۾ ٺهرائڻ شروع ڪيو. جنهن هنڌ تي ٺهرايو ويو، اهو هڪ چينين جو قتل قبرستان هو ۽ چوڌاري گهاٽو جهنگل هو، جنهن ۾ جانور هلندا رهيا ٿي. انگريز سرڪار قيدين کان اهي جهنگل صاف ڪرائي هي جيل ٺهرايو، جنهن ۾ چار سال لڳي ويا. هي جيل 'جالان پودو' ۽ 'جالان هنگ تئا' روڊن جي ميلاپ وٽ آهي. سؤ سالن بعد 1996ع ۾ هن جيل کي ختم ڪري ميوزيم ناهيو ويو آهي، جنهن کي عام ماڻهو اندران ڏسي سگهي ٿو ته ڪيئن ۽ ڪٿي قيدين کي ڦاهي ڏني وئي ٿي، ڪٿي Caning ڪئي وئي ٿي. عوام جي ڏسڻ لاءِ قيدين کي بند رکڻ واريون ڪجهه ڪوليون به ڇڏيون ويون آهن، جيڪي سخت اونداهيون آهن ۽ منجهن فقط بوتن جي دبي جيڏي هڪڙي هڪڙي دري آهي. تازو هن سال جيل جي ٻاهرين پٽ کي ڊاٺو ويو آهي، جنهن تي دنيا جي وڏي چٽر (مورت) نهيل هئي. ماڻهن ڪافي احتجاج ڪيو، پر حڪومت هن جيل کي تاريخي حيثيت ڏئي رکڻ بدران ان جي زمين تي رهائشي ۽ ڪمرشل پلاٽ ناهي ٿي جو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هوءَ نئي چاهي تہ پودو جيل قائم رکيو وڃي، جنهن سان هن ملڪ ۾ ماڻهن جون ناخوشگوار يادون وابستہ آهن. ياد رهي تہ هن جيل اندر انگريزن ڪيترن ئي قوم پرستن کي ڦاهيون ڏنيون ۽ جپاني قبضي دوران ڪيترائي انگريز ۽ مڪاني چيني ماڻهو ساڙيا ويا، جن جو تعداد هزارن ۾ چيو وڃي ٿو. ملڪ کي آزادي ملڻ بعد 1960ع کان 1993ع تائين 180 ڏوهارين کي ڦاهي آئي، خاص ڪري ڊرگ (هيروئن، چرس، آفيم، گانجي) جي سمگلرن کي.

هتي اهو بہ لکندو هلان تہ 1980ع کان ملائيشيا ۽ سنگاپور وارن نشي جي لعنت ختم ڪرڻ لاءِ پنهنجي ملڪ ۾ نشي جي شين جو استعمال، وڪرو ڪرڻ، رکڻ يا ٻين کي پهچائڻ وغيره جي سزا ڦاهي مقرر ڪئي ۽ ان ڏينهن کان هنن ملڪن جون حڪومتون ان تي سختيءَ سان عمل ڪن ٿيون. مون کي ياد آهي تہ اسان جي ملائيشيا ۾ نوڪري وارن ڏينهن (1987) ۾ ٻہ آسٽريلوي ٽوئرسٽن وٽان سندن واپرائڻ لاءِ ڏُڪو ڀ چرس مليو تہ انهن کي بہ بخش نہ ڪيو ويو. ايتريقدر جو آسٽريليا جو وزيراعظم هَلي مَلي ڪوالالمپور اچي معافي ورتي تہ بہ مهاتير چيو تہ اسان کي قانون مطابق هلڻو آهي ۽ ڪنهن جي بہ پرواهہ نہ ڪندي کين هن پودو جيل ۾ ڦاهي ڏيڻ بعد انهن جا لاش سندن ملڪ موڪليا ويا. هيءَ ڳالهہ فقط ان ڪري لکي رهيو آهيان تہ جيئن اسان جي ماڻهن کي ڄاڻ رهي، خاص ڪري انهن معصوم ماڻهن کي جيڪي

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اٽڃاٽائيءَ ۾ ٻين جو سامان ڪٽي اچن ٿا، جن مان ان قسم جو سامان نڪرڻ تي هنن ٻي گناهن کي موت جي سزا ملي ٿي. ايتريقدر جو هڪ اهڙو ٻہ واقعو ٿيو جو هڪ ٽوال ڪٽي اينڊڙ کي ڦاهي اچي وئي، جو اهو ٽوال چرس، هيروئن يا ڪنهن اهڙي ڊرگ جي سالوشن ۾ پسائي ان کي سڪائڻ بعد هن مسافر کي ڏنو ويو هو. ان ڪري هن پاسي جي ملڪن جي ماڻهن کي نڊيي هوندي کان اهو سبق ڏنو وڃي ٿو تہ نشي جهڙيون شيون واپرايو تہ نہ پر ڪنهن ٻئي جي شيءِ يا سامان بہ پاڻ وٽ نہ جهليو، جو ٿي سگهي ٿو تہ ان ۾ ڪا نشي جي شيءِ لڪل هجي ۽ توهان کي زندگي تان هٿ ڪڻڻو پوي.

پودو جيل جي بهترين نظاري لاءِ مونو ريل جي سواري ڪجي. هي جيل هنگ ٽئا ۽ ايمبي (Imbi) ريل اسٽيشن جي وچ ۾ صاف نظر اچي ٿو. پودو جيل لاءِ مشهور آهي تہ هن ۾ غيبات رهي ٿي. ڪيترن جو چوڻ آهي تہ هنن کي هڪ انڊين ماڻهو جيل جي هالن ۾ واڪ ڪندي نظر اچي ٿو ۽ پوءِ ڪنڌ وٽ پهچڻ سان غائب ٿيو وڃي. اڄ بہ ڪيترن کي جيل جي انهن ڪمرن مان رڙين جا آواز ٻڌڻ ۾ اچن ٿا، جن ۾ ڏوهارين کي ڦاسي ڏني ويندي هئي ۽ جيل جا ڪجھ حصا ٻين کان وڌيڪ ٿڌا آهن. ڪجھ ان قسم جي ڪهاڻي انگريز ليکڪ رسل لي‌ءَ پنهنجي ڪتاب "True Singapore Ghost Stories" ۾ پڻ ڏني آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هن جيل بابت اهو بہ مشهور آهي تہ 1895ع ۾ جيئن ئي نهي راس ٿيو ۽ قيدين کي رکيو ويو تہ ٽن چئن مهينن بعد هنن ۾ ڪالرا پکڙجي وئي ۽ اٽڪل چار پنج سؤ قيدي مري ويا هئا. بعد ۾ خبر پيئي تہ اتي چينين جي قبرستان جي آڳاتي ڍنل کوهہ مان پاڻي پيئڻ ڪري اها بيماري پليگ جي صورت ۾ پکڙي هئي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

02

ملاڪا ڏي روانگي

ملائيشيا جي تاريخي شهر ملاڪا وڃڻ لاءِ، منهنجو ڪوالالمپور وارو ميزبان حاجي علي سولنگي مون کي اتي جي مشهور بس اسٽاپ ’پودو‘ تي وٺي آيو، جتان ملائيشيا جي ڪند ڪڙڇ ڏي بسون روانيون ٿين ٿيون. بس اسٽاپ تي پهچڻ سان چوڌاري ويراني ڏسي حيرت ٿي. بس اسٽاپ جي چوڌاري ڪاڏن جي اسٽالن مان هڪ جيڪو کليل هو، جنهن جو مالڪ پنهنجي دڪان جو سامان هڪ مزدا ٽائيپ پڪ اپ ۾ رکي رهيو هو، تنهن ٻڌايو ته ”پودو رايا بس ٽرمينل کي وڌيڪ ماڊرن ۽ بهتر بنائڻ لاءِ ايندڙ ڇئن مهينن لاءِ بند ڪيو ويو آهي.“

”پوءِ پيلا ملاڪا وڃڻ لاءِ ڪٿان بس ملندي؟“ مون پڇيو.

”ان لاءِ توهان کي ’بڪت جليل‘ وڃڻو پوندو.“ هن چيني دڪاندار ٻڌايو ۽ سامهون بيٺل هڪ بس ڏي اشارو ڪندي چيو ته مسافرن جي سهوليت لاءِ هيءَ شٽل بس رکي وئي آهي، جيڪا ٻن ڊالرن ۾ بڪت جليل (Bukit Jalil) پهچائي ٿي. ان وقت هڪ ملئي فئملي به ٽئڪسيءَ مان لٿي جن کي، توڙي ٽئڪسي ڊرائيور کي پڻ اها ڄاڻ نه هئي ته هي پودو رايا وارو بس اسٽاپ عارضي طور شفٽ ٿي ويو آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

کين بس ذريعي باتو پاھت وڃڻو ھو. باتو پاھت ملائيشيا جي ڏاکڻي رياست ’جوھور‘ جو شھر آھي ۽ ملاڪا کان پوءِ جاسين ۽ موئر شھرن بعد اچي ٿو. ھڪ چيني ھمراھ جنھن کي اتر ڏي الور اسٽار وڃڻو ھو، اھو بہ ھيءَ خبر ٻڌي وڃي شٽل بس ۾ ويٺو. عليءَ مون کي ڪار ۾ وٺي ھلڻ لاءِ چيو.

”علي! ھينئن ڪر.“ مون عليءَ کي چيو، ”تون پنھنجي ڪم کي وڃي لڳ. آئون شٽل بس يا مونوريل ذريعي بڪت جليل وڃان ٿو. مون کي نہ سامان آھي ۽ نہ وري ڪا جلدي.“ عليءَ نٿي چاھيو تہ ھو مون کي ائين اڪيلو ڇڏي وڃي پر منھنجي زور ڀرڻ تي ھو موڪلائي روانو ٿيو.

”ھتان پودو يا ھنگ تئا ريلوي اسٽيشنن تان مونو ريل بُڪت جليل وڃي ٿي؟“ عليءَ جي وڃڻ بعد مون ان چيني دڪاندار کان پڇيو جيڪو پنھنجي دڪان کي خالي ڪري رھيو ھو.

”ھنگ تئا ريلوي اسٽيشن تان مونو ريل لنگھي ٿي پر اھا امبي، بڪت بنتانگ، بڪت ناناس، ميدان تئانڪو ۽ چوڪٽ ريلوي اسٽيشنن ڏي وڃي ٿي“، ھن چيو، ”بڪت جليل وڃڻ لاءِ توھان کي ائمپنگ لائين وٺڻي پوندي.“

مونو ريل گاڏيون ڇا آھن ۽ ايڏو پسند ڇو ٿيون ڪيون وڃن؟ ريل انگريزي لفظ آھي، جنھن جي معنيٰ پٽو يعني لوھي پٽڙي آھي. لوھي پٽن تي ھلندڙ گاڏين کي اسان ريلوي ٽرين سڏيون ٿا. ھي ريلوي ٽرينون يا

ھن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ريل گاڏيون ڦيٿن ذريعي ٻن پٽن تي هلن ٿيون، پر مونو ريل گاڏيون سندن نالي مونو مطابق هڪ ريل تي هلن ٿيون. يعني هلندڙ گاڏن جي پاسن ٻدران وچ ۾ ڦيٿا ٿين، جيکي هڪڙي پٽي تي هلن. هي ريل گاڏيون زمين جي سطح تي يا زمين هيٺان هلڻ ٻدران ويهه پنجويهه فٽ مٿاهون هلن ٿيون، ڇو جو جنهن پٽي (گرڊر) تي اهي هلن ٿيون، ان کي سيمنٽ جي ٿنڀن يا لوهي پاون ذريعي مٿاهون جهليو وڃي ٿو. مونو ريل ٽرين ۾ سواري ڪرڻ ۾ اهو فائدو آهي جو مسافر کي شهر جو سٺو نظارو ڪرڻ جو موقعو مليو وڃي.

ڪئالالمپور جهڙو شهر جتي بسون، ٽئڪسيون، ٽرامون ۽ ٽرينون ايتريون آهن جو مونو ريل جي ضرورت ئي ناهي، پر جيئن ته دنيا جا ڪيترائي ٽوئرسٽ مونو ريل ۾ سفر ڪرڻ جو شوق رکن ٿا سو انهن جي شوق پوري ڪرڻ ۽ ڪمائڻ لاءِ هتي جي حڪومت شهر جي مرڪز ۾ 5 ميل کن فاصلي تي ٻارهن کن اسٽيشنون ناهي انهن مٿان مونو ريل هلائي آهي. هن ذريعي مسافر سفر ڪرڻ کان وڌيڪ نظارو ڪرڻ جو لطف وٺن ٿا ۽ ڪجهه اهڙو احساس ٿئي ٿو ڄڻ ماٿهو هيٺين ليول تي هيليڪاپٽر ۾ سير ڪري رهيو هجي. هڪ مونو ريل ۾ ڏيڍ سؤ کان ٻه سؤ کن مسافر ويهي سگهن ٿا.

مونو ريل گاڏيون ڊرائيور ذريعي توڙي بنا ڊرائيور جي هلايون وڃن ٿيون. مونو ريل گاڏين جو اهو فائدو آهي ته هنن لاءِ زمين تي تمام

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

گهٽ Space جي ضرورت پوي ٿي. يعني ٿوري جاءِ ولارجي ٿي. ڇو جو فقط هڪڙو ٿنڀو ناهيو وڃي ٿو، جيڪو ريل کي سپورٽ ڪري ٿو. ٻن ريلن جي مقابلي ۾ ريل جو هڪڙو پٽو (Mono Rail) ٺاهڻ سستو ڪم آهي. نقصان فقط اهو آهي ته هيءَ ريل گاڏي زمين کان مٿي هلڻ ڪري ايمرجنسي ۾ مسافرن کي گاڏيءَ مان ڪڍي هيٺ لاهڻ ڏکيو ڪم ٿيو پوي. پر ڪن ملڪن جي مونو ريل گاڏين ۾ مون ڏٺو آهي ته هوائي جهاز وانگر ڇيوٽ (ڪپڙي جي گسڪڻ) جو بندوبست رهي ٿو، جيئن باهه لڳڻ يا حادثو درپيش اچڻ وقت مسافر ان ڪپڙي جي ڏاڪڻ ذريعي ترِڪي هيٺ پهچي سگهن. ڪجهه ملڪن ۾ اهڙي ايمرجنسي ۾ مسافرن کي مونو ريل مان لاهڻ لاءِ باهه وسائڻ وارين گاڏين ۾ لڳل ڏاڪڻيون به استعمال ڪيون وڃن ٿيون. بهرحال هن وقت بڪٽ جليل وڃڻ لاءِ مون مونو ريل ۾ چڙهڻ جو شوق پورو ڪرڻ چاهيو ٿي، پر خبر پيئي ته مونو ريل ته ڪئالالمپور جي فقط هڪ ننڍڙي حصي تيتسا ونگسا ۽ چوڪٽ کان 'مهاراجا ليلا ' ۽ 'ٽُن سمباتان' ريلوي اسٽيشنن وٽان ٿي سينٽرل اسٽيشن تي اچيو دنگ ڪري ٿي.

بڪٽ جليل پهچڻ لاءِ مون "هنگ ٽئا" ريلوي اسٽيشن تان ائمپنگ لائين جي ٽرين ۾ چڙهي "چان سو لن" Chan Sow Lin اسٽيشن تي پهتس، جتان ٻي ٽرين ذريعي بڪٽ جليل اسٽيشن پهتس.اڄ کان 15 سال کن اڳ هي بڪٽ جليل وارو علائقو جيڪو ڪوالالمپور جي مرڪز

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

کان 12 ڪن ميل (20 ڪلوميٽر) جي فاصلي تي آهي، هڪ ائين ٻهراڙي وارو علائقو هو جيئن ڪراچي ۾ ماريپور يا ميمڻ ڳوٺ. هي علائقو منهنجي ملائيشيا 1991ع ۾ ڇڏڻ وقت بہ ”بڪت جليل اسٽيٽ“ (جاگير) سڏيو ويو ٿي، جو چوڌاري پام آئل ۽ ربڙ جون جاگيرون هيون. پوءِ 1998ع جي ڪامن ويلٿ راندين لاءِ نيشنل اسپورٽس ڪامپليڪس ٺاهيو ويو ۽ شهر سان ڳنڍڻ لاءِ هلندڙ ريل لاءِ اسٽيشن ٺاهي وئي ۽ ڏسندي ئي ڏسندي هي علائقو سهڻو، ماڊرن ۽ ڪمرشل ٿي ويو. 1999ع جي هڪ مشهور انگريزي فلم Entrapment جي ڪجهہ شوٽنگ هن ريلوي اسٽيشن ”بُڪت جليل“ ۾ بہ ڪئي وئي آهي.

Entrapment هڪ آمريڪن فلم آهي، جيڪا جان اميل ڊائريڪٽر ٺاهي. هن فلم جا اهم ڪردار مشهور هيرو سِين ڪونري ۽ ڪئٿرين زيٽا جونس آهن. فلم ۾ زيٽا هڪ انشورنس ڪمپني جي جاسوس آهي ۽ سين ڪونري بين الاقوامي چور آهي.

دنيا جي مشهور مصور رئمبرانڊٽ جي نميل اوريجنل پينٽنگ چوري ٿي وئي آهي، جنهن جو شڪ سين ڪونري (Sean Connery) ۾آهي. زيٽا (Catherine Zeta Jones) ثبوت گڏ ڪرڻ ۽ سين ڪونري کي ڦاسائڻ لاءِ ڪيٿريون ٿي اتڪلون ڪري ٿي ۽ ظاهري طرح هوءَ پاڻ بہ چور سڏرائي ڪونري جي ساٿياڻي ٿئي ٿي ۽ ٻئي گڏجي اسڪاٽليند اچن ٿا، جتي ٻي ٻها چيني ماسڪ چوري ڪري ان کي

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪوالالمپور ۾ وڪٽڻ ۽ پيٽروناس ٽاور بلڊنگ جي هڪ بئنڪ مان 8 بلين ڊالر چوري ڪرڻ جو پلان ناهين ٿا. آخري لمحن ۾ گڙٻڙ ٿيو ٿي پوي ۽ هو Twin ٽاور بلڊنگ (Petronas Towers) مان ڪرسمس جي جشن لاءِ لڳل بلبن جي رسين ذريعي پڇن ٿا. پڇڻ وقت هو هڪ ٻئي سان ملڻ لاءِ ٻئي ڏينهن پُودو ريلوي اسٽيشن تي ملڻ جو پروگرام رکن ٿا.

ٻئي ڏينهن هو پُودو ريلوي اسٽيشن تي ريل ۾ چڙهن ٿا جتي هنن جو پيڇو ڪرڻ لاءِ FBI جا ايجنٽ به اچي نڪرن ٿا. اهو محسوس ڪري هو هلندڙ ٽرين مان ٽپو ڏيئي لهن ٿا... وغيره وغيره. هن وقت صحيح ڪهاڻي ياد نه آهي، پر جن اها فلم ڏٺي هوندي ۽ هو جي ڪئالالمپور جي پُودو ريلوي اسٽيشن کان واقف هوندا ته هو ضرور اهو سوال ڪندا ته فلم ۾ ڏيکاريل پودو اسٽيشن اصل واري پودو اسٽيشن کان ته بلڪل مختلف آهي!

بلڪل صحيح آهي. فلم Entrapment ۾ ڏيکاريل ريلوي اسٽيشن تي جيتوڻيڪ بورڊ به پودو ريلوي اسٽيشن جو لڳل آهي، پر اها پودو اسٽيشن نه آهي. ريلوي اسٽيشن وارا اهي سين دراصل بڪت جليل ريلوي اسٽيشن(Bukit Jalil Railway Station) تي فلمايا ويا آهن. اهو ڳن ڪري جو سِين ڪونري کي ان ريلوي اسٽيشن جو نالو اچارڻ ۾ ڏکيو ٿي لڳو، ان ڪري بڪت جليل جي بورڊن تي PUDU لکرايو ويو. ان ۾ ڪو شڪ ناهي ته ڪوالالمپور جي ريلوي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

توڙي مونوريل استيشنن جا نالا ايشيا جي اسان ڌارين لاءِ بہ ڏکيا آهن. جيئن تہ: سنگائي بيسي، ٽُن سمپاٽان، تيتا ونگسان، پانڊان انڊاح، بڪت ناناس، داتو ڪرامت، تمن ميلاتي... وغيره وغيره.

هتي اهو بہ لکندو هلان تہ بہ ڏهائيون کن اڳ، بڪت جليل جو هي علائقو جيڪو جنگل ۾ ڪيت هو يعني ڪراچي جو 1950ع وارو لالو ڪيت هو سو ڏسندي ئي ڏسندي هڪ ماڊرن شهر ٿي پيو آهي، جتي اسپورٽس ڪامپليڪس ۽ خوبصورت ريلوي استيشن کان علاوه انٽرنيشنل ميڊيڪل يونيورسٽي(IMU)، ٽيڪنالاجي پارڪ ملائيشيا (TPM)، دي ايشيا پئسفڪ انسٽيٽيوٽ آف انفارميشن ٽيڪنالاجي ۽ UCIT (يونيورسٽي ڪاليج آف ٽيڪنالاجي) پڻ آهي. چوڌاري خوبصورت فليٽن جون اتاهيون عمارتون آهن، جن جا انگريزي نالا ارينا گرين، وستاڪامن ويلٿ سوانا، گرين فيلڊ، گرين ايونيو پڙهي ائين نٿو لڳي تہ هي اهو ملائيشيا آهي، جيڪو مون پهريون دفعو 1968ع يا شايد 1969ع ۾ ڏٺو هو.

بس اسٽاپ تي پهتس تہ مون کي ملاڪا ويندڙ بس کي ڳولڻ ۾ دقت نہ ٿي. جيئن ڪراچي ۾ شالامار بس اسٽاپ تي پهچبو آهي تہ بسين جا ڪنڊيڪٽر گلو ڦاڙي رڙيون ڪندي نظر ايندا آهن.... حيدرآباد، ميرپورخاص، نوابشاهہ، مورو، سکر.... تيئن هتي جوهور بارو، باتو پاهت، الور اسٽار، الور گاجاح، ڪئالا ڪنگسار.... جي رڙ لڳي پئي هئي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جيڪو ملاڪا، ملاڪا ڪري رهيو هو، تنهن کان پڇيم تہ بس ڪٽي آهي؟

”اها سامهون بيٺي آهي.“

”ٽڪيٽ ڪٿان وٺان؟“ مون پڇيو.

”اِنچڪ (جناب) توهان وجي ويهو. بس هلڻ واري آهي.“ هن مون کي تڪڙو جواب ڏئي وري ملاڪا ملاڪا، ملاڪا ملاڪا جي تسبي پڙهڻ شروع ڪري ڏني.

بس ۾ گهڙبس تہ آخري سيٽ تي هڪ چيني فئملي ويٺي هئي ۽ اڳين سيٽ تي ڪنهن ڪاليج جي ملئي ڇوڪري. بي سڄي بس خالي هئي. دل ۾ سوچيم تہ هن نياڳي تہ اهو چيو تہ بس چٽڻ واري آهي. هيءَ تہ خالي خالي لڳي پئي آهي. ملئي ڇوڪريءَ کان پڇيم تہ هيءَ بس ڪيڏانهن وڃي رهي آهي.

”موئر.“ هن وراڻيو. يعني هيءَ بس موري تائين وڃي ٿي. آئون اڌ رستي تي حيدرآباد يعني ملاڪا لهڻو هوس.

”توهان ڪيڏانهن وڃڻ چاهيندائو؟“ ڇوڪريءَ مون کان پڇيو. هن مون لاءِ اهو سمجهيو تہ آئون ٽوئرسٽ آهيان ۽ آهيان بہ ننڍي ڪنڊ جو پر هن ان سان گڏ اهو بہ سمجهيو تہ آئون ملائيشيا جي ڪنهن اتراهين رياست ڪيداح يا پرلس جو رهاڪو آهيان ۽ هيڏانهن گهمڻ لاءِ نڪتو آهيان.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”ملاڪا ڏسڻ جي شوق ۾ ڪراچي کان ڪَهي آيو آهيان.“ مون وراڻيو. اينتري ۾ ٻه ٽي ٻيا مسافر به بس ۾ چڙهيا. ڇوڪري مون کي حيرت مان ڏسڻ لڳي. آئون سمجهي ويس ته هوءَ سوچي رهي هوندي ته آئون هڪ ڌارئين ملڪ جو ٽوئرسٽ ٿي سندس مادري زبان ڪيئن ڳالهائي رهيو آهيان. "Oh! You speak good Malay." هن کان رهيو نه ٿيو ۽ هن انگريزيءَ ۾ داد ڏنو.

”سايا پيينشارا سِني انتوق لاپان تاهون.“ (آئون اٺ سال کان هتي ليڪچرار هوس) مون کيس ٻڌايو، ”ڏهن سالن کان مٿي هتي جي پاڻين ۾ جهاز هلايا اٿم“.

هن ڇوڪري اِيزاح ٻڌايو ته هن بنيادي تعليم پنهنجي ڳوٺ لبوق چينا ۾ مڪمل ڪري هاڻ ڪوالالمپور جي ڪنهن يونيورسٽي ۾ داخلا ورتي آهي، هينئر ٻن ڏينهن جي موڪل تي هوءَ ڳوٺ وڃي رهي آهي، جتي سندس ڪنهن سؤٽ يا ماسات جي اڄ شادي آهي. لبوق چينا، مسجد تاناح (جتي هتي جي مئرينٽائيم اڪيڊمي آهي جتي آئون رهيس) ۽ ملاڪا شهر ائين هڪ ٻئي جي ويجهو آهن جيئن ٽنڊوڄام، مٽياري ۽ حيدرآباد...بلڪ ان کان به ويجهو.

ايزاح منهنجي لاءِ هن سفر ۾ ڪافي مددگار ثابت ٿي جو رستي تي جتي جتي بس بيني ٿي ته هن منهنجا فوٽو ڪڍيا ٿي ۽ ساڻس هن پاسي جون خبرون به پڇندو رهيس جو لبوق چينا، مسجد تاناح ۽ ملاڪا جهڙو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هن جو ڳوٺ ٽيو، اهڙو منهنجو پڻ. هوءَ هن وقت ويهہ سالن جي ٿيندي. يعني آئون جڏهن ملاڪا ۾ اچي رهيو هوس تہ هوءَ تہ اجان ڄائي نہ هئي پر سندس ماءُ بہ اسڪول ۾ پڙهندي هوندي. هن جي هڪ سوال تي تہ انهن ڏينهن ۾ هنن ڳوٺن جون ملئي ڇوڪريون ڪيئن هيون، مون ڪلندي چيومانس تہ انهن ڏينهن ۾ ملئي ڇوڪريون گوڏيون پائي هلنديون هيون ۽ هر وقت پاٽي پيرڻ ۽ رڌ پچاءَ لاءِ ڪاٺيون گڏ ڪرڻ ۾ ئي پوريون هونديون هيون.

”۽ هاڻ؟“ ايزاح پڇيو.

”هاڻ؟ تون پنهنجو پاڻ کي ڏس“، مون ٺهڪ ڏيندي چيومانس، ”جينز جون پتلونون ۽ ڪڙين وارا سئنڊل پايو پيون هلن.“

رستي تي بس سريمبان وٽ ڪافي دير ترسي جو ڪوالالمپور ۽ ملاڪا جي وچ ۾ سريمبان ائين آهي جيئن ڪراچي ۽ حيدرآباد جي وچ ۾ نوري آباد آهي. ايزاح کي ملاڪا کان ٿورو پهرين لبوق چينا ڳوٺ ۾ لهڻو هو، جيڪو سمجهو تہ ائين آهي جيئن حيدرآباد کان پهرين ڄامشورو ٿو اچي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

03

ملائيشيا ۾ اچي ملئي شادي ضرور ڏسجي

ڪوالالمپور کان ملاڪا شهر 80 ميلن (135 ڪن ڪلو ميٽرن) جي فاصلي تي آهي جيڪو بس ذريعي ٻن ڪلاڪن جو سفر آهي. ڪوالالمپور جي هوائي اڏي کان سڌو ملاڪا وڃڻ ۾ اجان بہ مفاصلو گهٽ آهي ۽ ڏيڍ ڪلاڪ ۾ پهچيو وڃجي.

ڪوالالمپور کان ملاڪا مختلف ڪمپنين جون بسون هلن ٿيون، جن جو ڀاڙو سندن آرامده، تيز رفتار ۽ رستن تي مختلف شهرن ۾ بيهڻ يا ايڪسپريس سروس مطابق ڏهن کان ويهن رنگٽن تائين آهي. آئون جنهن بس ۾ چڙهيس ڪافي آرامده ۽ ايئرڪنڊيشن هئي، پر ايڪسپريس هجڻ بدران رستي تي وڏن شهرن ۾ ترسڻ واري هئي، ان ڪري ان جي ٽڪيٽ 12 رنگٽ يعني پاڪستاني 240 رپيا ڪن ٿي. هيءَ بس لڳو تي تہ ملاڪا تائين وڃي وري موٽڻي هئي جو ٽڪيٽ وٺڻ مهل سيني مون وانگر 12 رنگٽ يا ان کان گهٽ تي ڏنا. معنيٰ انهن کي ملاڪا تائين يا ان کان اڳ سريمبان يا الورگاجا شهرن ۾ لهڻو هو.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪوالالمپور مان مون سان گڏ بس ۾ سوار ٽيڪ واري يونيورسٽي جي شاگردياڻي ايزاح (Ezzah) جنهن ٻڌايو ته هوءَ لبوق چينا ڳوٺ جي آهي، تنهن کي ملاڪا کان هڪ بس اسٽاپ اڳ الور گاجا شهر ۾ لهڻو هو، جتي هن ٻڌايو ته هن جي ڪنهن مامي يا چاچي جي شادي ٿي رهي آهي، جيڪا هوءَ اٽينڊ ڪري پوءِ ملاڪا شهر، سنگائي اڊانگ ۽ مسجد تاناح شهرن مان ڦرندي پنهنجي ڳوٺ لبوق چينا ويندي. اهو عجيب اتفاق آهي ۽ جيتوڻيڪ ان تي ويساهه نٿو اچي، پر اهو به آهي ته ان قسم جون ڳالهيون اسان مان هرهڪ سان ڪڏهن ٿينديون رهن ٿيون ۽ اهڙن موقعن تي وات مان ازخود نڪري ويندو آهي ته Oh! This World is very small (اوهه! هيءَ دنيا ڪيڏي ته ننڍي آهي!) منهنجي ٻڌائڻ تي ته آئون سندس ڳوٺ لبوق چينا جي پرواري ڳوٺ "ڪئالا سنگائي بارو" جي نيول اڪيڊمي ۾ ڍاڪو ڪن سال مئرين انجنيئرنگ جو پروفيسر رهيو آهيان، هن يڪدم چيو "سر منهنجو پيءُ به جهازن جو انجنيئر آهي ۽ اتان ئي پڙهيو آهي."

بهرحال 1991ع ۾ ملاڪا ڇڏڻ بعد هن ملئي ڇوڪري ايزاح جو پيءُ پڙهڻ آيو هوندو، جيڪو هاڻ ڪنهن جهاز تي چيف انجنيئر جي حيثيت ۾ Sail ڪري رهيو آهي.

"سر منهنجو پيءُ چوي ٿو ته هن نوڪريءَ ۾ پگهار به سٺو آهي ته گهمڻ ڦرڻ به آهي." ايزاح چيو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”لڳي ٿو تنهنجي پاءُ جا ٻار اجان وڏا نہ ٿيا آهن؟“ مون ڪلندي ايزاح کان پڇيو.

”نہ. توهان کي ڪيئن خبر پيئي.“ هن حيرت مان پڇيو.

”ظاهر آهي Sea life ۾ گڏارو تيسين آهي، جيسين ٻار ننڍا آهن. جيئن ئي هو اسڪول ايج جا ٿين ٿا تہ سندن تعليم خاطر جهاز جي نوڪري ڇڏي ڪناري جو رخ ڪرڻو پوي ٿو.“

”پوءِ توهان ڪٿي نوڪري ڪئي؟“ هن پڇيو.

”منهنجو ڏاڏو پاڻي تنهنجي پرواري ڳوٺ ۾ ڪئالا سنگائي ٻارو ۾ لڪيل هو. بلڪ پاڻي ان ڳوٺ ۾ لڪيل هو، باقي اتو ۽ چانور تنهنجي ڳوٺ لبوق چينا مان ونندا هئاسين، پاڇيون ۽ ميوا مسجد تاناح شهر جي پاسار مِنگو (جمع بازار) مان ۽ پڳهار الور گاجاح مان. پرووِيڊنٽ فنڊ بہ الور گاجاح ۾ جمع ڪرائيندا هئاسين.“ مون ٻڌايومانس.

ملائيشيا جي تيرهن رياستن مان پيرلس سڀ ۾ ننڍي رياست آهي، جنهن جي ايراضي 800 چورس ڪلو ميٽر (300 چورس ميل) آهي. يعني مٿياري ضلعي جي اڌ کان ٿوري وڌي ٿي جو مٿياري ضلعي جي پکيڙ 1450 ڪلو ميٽر آهي. اهڙي طرح ٽئين نمبر تي ننڍي رياست ملاڪا آهي، جنهن جي پکيڙ 1650 چورس ڪلو ميٽر (650 چورس ميل) آهي. اها ٻي ڳالهہ آهي تہ ملائيشيا جي هر شهر جي آدمشماري تمام گهٽ آهي. ملاڪا هڪ آڳاٽو تاريخي ۽ آدمشماري جي خيال کان ڳتيل

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

شهر ۽ بندرگاهه هجڻ جي باوجود سندس آدمشماري فقط ڇهه لک آهي ۽ ڪراچيءَ جي اڌ شهر جي به هڪ ڪروڙ کان مٿي آهي. ملاڪا رياست جي سيني شهرن ۽ ڳوٺن جي آدمشماري سڪر ضلعي جيتري ٿئي ٿي، يعني 6 لک.

ملاڪا رياست انتظاميه جي خيال کان ٽن وڏن شهرن يا ضلعن ۾ ورهايل آهي. هڪ ملاڪا جو مرڪزي شهر، ٻيو جاسين ۽ ٽيون شهر الور گاجاح آهي. اسان جي نيول اڪيڊمي جنهن پيتارو جهڙي ٽائون ۾ آهي، ان جو نالو ڪئالا سنگائي بارو آهي. ان کان علاوه لبوق چينا، سنگائي اڊانگ، مسجد تاناح، وغيره اسان جي پرپاسي وارا ڳوٺڙا آهن، جن مڙني جي آدمشماري اسان جي ڳوٺ هالا کان به گهٽ آهي ۽ انهن ڳوٺن ۾ مون ڏهه کن سال گذاريا. قد ڊگهي هجڻ ۽ هتي جي مڪاني زبان ملئي ڳالهائڻ ڪري مونکي سيني سڃاتو ٿي ته هي هن ملڪ جو نه پر پاڪستان جو آهي. انهن ڳوٺن ۾ هن وقت به وڃان ته هن چوڪريءَ کان هڪ سينئر جنريشن وارا سڀ سڃاڻي وجن جو مون هتي هڪ وڏو عرصو گذاريو آهي.

ڪراچي، ممبئي، لنڊن جهڙن وڏن شهرن ۾ جتي پانت پانت جا ماڻهو رهن ٿا ۽ تمام گهڻو عوام رهي ٿو، اتي جي ٻي ڳالهه آهي، پر ٽيهه چاليهه هزار آدمشماري وارن ڳوٺن ۾ ته ٽي چار مهينا رهڻ تي هرڪو واقف ٿيو وڃي.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مٿين ڳوٺن جي ماڻهن سان عيد برات ۾ چيني نئين سال جي موقعن تي ته گڏجاڻيون ٿينديون هيون، پر روزمره جي زندگي ۾ به ساڻن واهپو رهيو ٿي. اهو ڪهڙو هوٽل ۾ ريسٽورنٽ وارو هو، ڪهڙو پاڄي پٽي، ميوو مڇي، گوشت گانگٽ وڪڻڻ وارو هو، ڪهڙو ڊاڪٽر، ڪهڙو حجام يا ٽي وي واشنگ مشين وارو هو، جنهن سان واسطو نٿي پيو.

جيئن ئي الور گاجاح شهر ويجهو ٿيو ته ڇوڪريءَ پنهنجي شولڊر بئگ ۾ موبائل فون، پين ۽ ڪاپي رکي ۽ مٿي کي تودونگ (چورس رومال، حجاب) ٻڌي مون کي چيو ”سر توهان به ڪٽي هلو. ٿي سگهي ٿو ان شاديءَ ۾ توهان جو ڪو شاگرد يا سڃاڻو توهان کي ملي وڃي. هونءَ به توهان Rindu (نوسٽلجيا) محسوس ڪري هن سفر تي نڪتا آهيو.“

دل ۾ چيم ته ڇوڪري ڳالهه ته واهه جي ٿي ڪري. هونءَ به ملئي شادي هڪ ڪلرفل ڪاج ٿئي ٿو. ملاڪا ۾ رهڻ دوران جڏهن به دعوت ملندي هئي ته شادي ضرور اٽينڊ ڪندو هوس، پر جي ڪو پاڪستان کان مهمان ايندو هو ته هن کي ملئي شادي ڊيڪارڻ لاءِ بنا دعوت جي به وٺي ويندو هوس. ملئي ماڻهو منهنجي ان هجت تي ويتر خوش ٿيندا هئا ۽ اڻ سڃاتا به مون کي ۽ منهنجي مهمانن کي وڏو مان ڏيندا هئا ته هي پرديسي ڇِگُو (ماسٽر صاحب) ليڪڪ به آهي ته هنکي سندن حڪومت طرفان ملائيشيا بابت لکڻ ڪري ايوارڊ به مليا آهن.....

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مون کي ملئي شاديون ان ڪري بہ پسند آهن جو هنن ۾ مهمانن جو نہ وقت ضايع ٿئي ٿو ۽ نہ اوجاڳو ڪرڻو پوي ٿو ۽ نہ وري بک ۾ پاهہ تي دير سان هيچي ڊورن وانگر ڪائي ٻيو ڏينهن بدهضمي ۾ گذارڻو پوي ٿو. مون هونءَ بہ سوچيو پئي تہ ملاڪا کان واپسي تي سپر هاءِ وي وٺڻ بدران پراڻن ور وڪڙن وارن رستن تان موٽندس جيڪي رستا ڳوٺن ۽ گهاٽن گهاٽن جهنگلن مان گذرن ٿا ۽ رستي تي ڪنهن نہ ڪنهن ڳوٺ ۾ شاديءَ جو پنڊال ڏسي لهي پوندس ۽ ملئي شاديءَ ۾ آيل چاچين ۽ گهوٽ ڪنوار جون تصويرون ڪيندس، جيئن هي سفرنامو پڙهڻ وارا هتي جون رسمون رواج ۽ رنگين ڪپڙا ڏسي سگهن. 1991ع تائين جيڪو عرصو آئون ملاڪا ۾ رهيس، ان ۾ بہ همڙن ڪاچن جون تصويرون ڪيڻ جو شوق هوم، پر ڪاغذ جا مهانگا فلم رول ۽ منجهن ٿورن فوٽن (وڌ ۾ وڌ 35) جي گنجائش هجڻ ڪري هر فوٽو سوچي سمجهي ڪيڻو پيو ٿي بلڪ بيحد ڪنجوسي ڪرڻي پيئي ٿي. پر هاڻ ڊجيٽل ڪئميرائون اچڻ ڪري فوٽو ڪيڻ ۽ ٻئي ڏي Email ذريعي موڪلڻ مفت جو ڪم ٿي پيو آهي ۽ بہ کن GB جي سم وجهڻ سان هزار کن فوٽو هڪ ئي وقت ڪيڍي سگهجن ٿا، جيڪي پورا ٿيڻ تي ڪمپيوٽر ۾ يا CD تي Save ڪري وري ٻيا اوترا ڪيڍي سگهجن ٿا. هڪ ئي نظاري جا ٽي چار فوٽو ڪيڻ سان انهن مان گهٽي سٺي فوٽي جي چونڊ ڪري سگهجي ٿي. بهرحال هتي هن ملئي ڇوڪري ايزاح جي صلاح هٽڻ سان

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مون يڪدم هائوڪار ڪئي. الور گاجاح شهر جتي هوءَ شادي لاءِ لهي رهي هئي، اتي آئون بہ لهي شادي جو فنڪشن ڏسي وري بي بس ۾ بہ رنگت (سٽ رپيا ڪن) ڏئي ملاڪا پهچي سگهيس ٿي. هونءَ بہ مون ملاڪا ۾ پنهنجي ميزبان ميرپورخاص جي ڊاڪٽر عطا ٽالپر کي اڳ اطلاع ڏئي نہ ڪيو هو تہ آئون ملاڪا لاءِ ڪوالالمپور ڇڏي چڪو آهيان. هن سان فقط اهو پروگرام طئي هو تہ ان ڏينهن تي آئون ملاڪا ايندس ۽ ملاڪا ويجهو پهچي پوءِ فون ڪندوسانءِ تہ اچي ملاڪا سينٽرل بس اسٽاپ تان وٺي وڃ. سو مون هاڻ اهو ٺي سوچيو تہ شادي اٽينڊ ڪري جڏهن بس ۾ چڙهندس تہ پوءِ ڊاڪٽر عطا کي فون ڪندس تہ هاڻ ملاڪا جي ويجهو پهچي ويو آهيان، واندو هجين تہ هينئر اچي وٺي وڃ نہ تہ ڪو ٽائيم ۾ جاءِ ٻڌاءِ تہ شام ڌاري اتي آئون پهچي وڃان. ملاڪا توڙي ڪٽي هاڻ وڏو شهر ٿي ويو آهي، پر ان جو مرڪزي حصو جيئن حيدرآباد جو گاڏي کاتو، صدر ۽ تلڪ چاڙهي تہ اڄ بہ ساڳيو آهي، جنهن ڪان يعني ملاڪا شهر جي ان صدر (وچ) واري حصي جالان لڪسا مانا، جالان هنگ جيبات، جالان ڪُوبو ڪمپونگ دٺا، ڪمپونگ بڪت چينا، جالان منشي عبدالله ۽ ڪمپونگ جاوا جي تہ گهٽي گهٽي کان واقف آهيان. جيئن اسان وٽ اڄ جا پوڙها گلشن حديد، سرجاني ٽائون، سچل ڳوٺ ۽ پهلوان ڳوٺ جهڙين ڪراچيءَ جي نين بستين کان ڪٽي واقف نہ هجن، پر

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

چاڪيواڙي، بغدادي، ڪارادر، ميٺادر، رامسوامي، آرام باغ ۾ صدر جي تہ گهٽي گهٽي کان واقف هوندا.

ڪوالالمپور يونيورسٽي جي هن ملئي ڇوڪريءَ سان هڪ ڊارين جي شادي اٽينڊ ڪرڻ ۾ مون اهو بہ فائدو ڏٺو پئي تہ مون کي پنهنجو پاڻ جو تعارف ڪرائڻ بدران ايزاح کي ڪرائڻو پوندو تہ ”هي هڪ ڊارئين ملڪ جو ٽوئرسٽ ۽ ليڪ آهي، جنهن اسان جي هن سمنڊ Malacca Strait (ملاڪا ڇِچي سمنڊ) ۽ بندرگاهن ۾ 10 سال کن مختلف جهاز هلايا آهن ۽ اهڙا ئي 10 سال کن هن اسان جي چاچن مامن کي پڙهايو آهي.“ ۽ مون ڏٺو تہ اهو ڪم ايزاح هر وقت وڏي خير خوبيءَ سان پئي ڪيو ۽ نہ فقط سندس مائٽن جي شادي ۾ پر پير ۾ ٽينڊڙ ڊارئين جي شاديءَ ۾ بہ منهنجي چاڻ سڃاڻپ اهڙن پراثر جملن ۾ ڪرائي ٿي جو مون کي گهوٽ سان گڏ ويهي فوٽو ڪيرائڻ لاءِ چوڻ جي بہ ضرورت نٿي پيئي. پنهي شادين جي ميزبانن نہ فقط مون کي دل ۾ جايون پيئي ڏنيون ۽ گهوٽ ڪنوار واري هيڊ ٽيبل تي ويهاري عزت بخشي ۽ فوٽو ڪڍڻ جي مون کي اجازت ڏني، پر هنن ۽ آيل مهمانن بہ مون سان ڪيترائي فوٽو ڪيرايا.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

04

ملئي شاديءَ جون مزيدار ڳالهيون

هن کان اڳ لکي آيو آهيان تہ ملئي ماڻهن جون شاديون مهمانن کي تکليف نہ ٿيون رسائين. اسان وٽ شادين تي بہ ٽي ڪلاڪ ويهڻو پوي ٿو. وقت پاس ڪرڻ لاءِ وٽي يا نہ وٽي پر ۾ ويٺلن سان رڙيون ڪري ڳالهائڻو پوي ٿو جو لائوڊ اسپيڪر تان وري وري ٻڌل ۽ بور ڪندڙ گانن جي قات لڳي پئي هوندي آهي. ڪو زمانو هو، اڄ کان چاليهہ پنجاهہ سال اڳ پر واري ڳوٺ ۾ ڪو بي سرو ڳائيندو هو تہ بہ هلي ملي وڃي ٻڌبو هو جو اهڙي ئي هڪڙي وندر هوندي هئي ۽ ان جو سرور ڪي ڏينهن دماغ ۾ رهندو هو. ڪنهن وٽ فوني (گراموفون) جو رڪارڊ ايندو هو تہ سيڙجي هلي ٻڌبو هو. هي اهو زمانو هو جڏهن نہ ٽي وي هئي ۽ نہ ان جا ايترا چئنل، نہ وڊيو هو، نہ سي ڊيون ۽ ڊي وي ڊيون، ٽيپ رڪارڊر ۽ ڪئسٽ تہ نہ هوندا هئا پر ٽرانسسٽر ريڊيو بہ هاڻ نڪتا هئا جن تان چوويهہ ڪلاڪن ۾ ڪو اڌ ڪلاڪ گانا ايندا هئا. پر هاڻ گهرن ۾ 24 ڪلاڪ ٽي وي هلي سگهي ٿي ۽ ڪيترائي چئنل 24 ئي ڪلاڪ گانا پيا ڏين. موبائل فون ۾ گانا، ڪار ۾ گانا.... اسان جهڙا پوڙها پوڙها تہ ڇا جوان بہ ٻڌي ٻڌي ٿڪجي پيا آهن ۽ اڄ هرڪو سمجهي ٿو تہ گانو جي ٻڌڻو بہ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آهي تہ ان جو مزو اڪيلي ۾ خاموشي واري ماحول ۾ ڌيمي ڌيمي آواز ۾ ٻڌڻ ۾ اچي ٿو، پر اسان وٽ شادي هالن ۾ مهمانن جي گوڙ گهمسان ۾ ڳانن جا رنيات پيا پوندا ۽ گهر پهچڻ سان مٿي جي سور جي گوري کائڻي پوي ٿي.

شادي جو ٽائيم نو وڳا هوندو... مهمان ٻڪ ۾ پاهہ پيا ٿيندا.. پوءِ مس مس صبح جي تيار ڪيل مانيءَ لاءِ رات جو ٻارهين وڳي ڌاري کائڻ لاءِ سڏ ٿيندو ۽ اهو لمحو حيرت انگيز ٿئي ٿو. هڪ نفسا نفسي جو عالم هوندو آهي، پاڪستان ۾ آيل ڌارين لاءِ عبرت جو مقام هوندو آهي... مٿان ماني ڪٿي نہ وڃي، هرهڪ پنهنجي پليٽ تي گوشت، ڪواب ۽ مٺي جا جبل ٺاهي هيڇي باندرن وانگر ٽڪڙو ٽڪڙو کائڻ شروع ڪندو آهي. هو ڪيترو کائي رهيو آهي، اهو رڪارڊ پنهنجي ٽيبل وارن ۽ چوڌاري ڦرندڙ ميزبان ڪي نظر اچڻ ڪان ميسارڻ لاءِ هڏا ۽ هڏيون پنهنجي پليٽ تي ئي رکڻ بدران، اتڪل سان ٽيبل هيٺ اڇليندو ويندو آهي. گهر پهچي هاضمي جون گوريون کائڻ جي باوجود سڄي رات هانءَ تي بار، ساڙو ۽ ڪن ڪي تہ Food Poisoning تي پوندي آهي. ان تڪليف ڪري ۽ دير سان سمهڻ ڪري ٻئي ڏينهن آفيس ۾ دير سان پهچڻ يا غير حاضر رهڻ اسان جي سوسائٽيءَ ۾ هڪ عام ڳالهہ ٿي پئي آهي.

اسان وٽ دعوت ۾ هڪ ٿي وقت ماني کائڻ ۽ ختم ڪرڻ ۾ اهو بہ مسئلو آهي جو موٽڻ مهل مهمان انگريزي فلمن ۾ ڏيکاريل رومن ايمپائر

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جي قيدين وانگر لڳندا آهن، جيڪي جيل جا دروازا ٽپي نڪرڻ مهل سخت پريشان هوندا آهن. مهمان پنهنجين ڪارن کي ڪيڏڻ لاءِ پريشان هوندا آهن. هو آڌي رات ڪانپوءِ گهر موٽڻ تي چورن چڪارن جي خوف کان سڄي واٽ ٽينشن ۾ رهن ٿا جو اڪثر شادي تان موٽندڙن جون ڦرون ۽ اغوائون ٿين ٿيون. بدهضمي، ننڊ جي کوٽ، اوجاڳي ۽ رستي جي ڌپ کان علاوه شادي اٽينڊ ڪندڙ ڪيترين عورتون ٻين جا اوچا ويس وڳا ۽ ڳهه ڳنا ڏسي ڪي ڏينهن سخت ڊپريشن جو شڪار رهن ٿيون ۽ پنهنجن مڙسن لاءِ آزار پيدا ڪن ٿيون. اهو ئي سبب آهي جو اسان وٽ شاديون تعديون بڻجيو وڃن، پر ملائيشيا ۾ معاملو ئي نرالو آهي، جنهن ۾ نه گهوٽ ڪنوار وارن کي تڪليف ۽ نه آيل مهمان کي.

ملائيشيا ۾ ڪا ايڪڙ ٻيڪڙ شادي، سا به وڏي شهر جي، ڪنهن هوٽل يا ڪلب ۾ شام جو ٿئي ٿي نه ته سڄي ملائيشيا ۾ جتي ڪٿي منجهند جو ٿئي ۽ سيني جي سهوليت لاءِ ڇنڇر يا آچر ڏينهن ٿئي. ملائيشيا ۾ آچر جو ڏينهن موڪل ٿئي. ڇنڇر جي ڏينهن صبح جو اٺين کان ساڍي ٻارهين تائين آفيسون ٿين. جمعي جي ڏينهن اٺين کان ساڍي ٻارهين تائين ڊيوٽي ٿئي. ان بعد ٻه ڪلاڪ جمعي نماز ۽ منجهند جي ماني جو وقفو ٿئي، ان بعد وري اڍائي کان ساڍي ڇئين وڳي تائين آفيس ٿئي.

ملائيشيا ۾ شادي جو ٽائيم منجهند ٻارهين کان ڇئين وڳي تائين آهي. يعني انهن ڇئن ڪلاڪن اندر مهمان ڪنهن وقت به اچي سگهن ٿا.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

شامياني ۾ پنڌرهن ويهه کن چورس يا گول ٽيبل لڳايا ويندا آهن، جن تي ٻارهين وڳي کان ماني لڳل هوندي آهي، جيڪو جيڪو مهمان ايندو آهي، اهو اچڻ سان ماني کائي روانو ٿي سگهي ٿو ۽ جي دل چاهيس ته ويهي ٻين مهمانن يا ميزبانن سان خبرچار ڪري سگهي ٿو. مانيءَ ۾ به ڪا شوبازي نه هوندي آهي. جتي ڪٿي ساڳيو مينو سيٽ هوندو آهي ۽ غريب غربي جي ماني ساڳي هوندي آهي. هر ٽيبل تي چئن يا ڇهن ڄڻن لاءِ اوترن پيسز جو ڪڪڙ جو ٻوڙ، پٽ، ڪا ڀاڄي، مڇي يا ڳانگٽ (جيڪي چوڏاري سمنڊ ۽ درياهه هجڻ ڪري سستا آهن. ڪڪڙيون پڻ هرڪو پنهنجي گهر ۾ پالي)، انناس جو آچار ۽ هڪ ڊش ۾ ميوو هوندو آهي. هرڪو فضيلت سان پنهنجي حصي جي ماني پيٽ ڀري کائيندو آهي. ان ۾ ڪو شڪ ناهي ته هيءَ ماني بيحد مزيدار ٿئي ٿي جو ان ۾ هر شيءِ تازي استعمال ٿئي ٿي. ملئي ماڻهن جا ڪليل ۽ وڏا گهر ٿين، جن جي چوڏاري ميون جا وڻ ٿين ۽ ڪاٺ جي گهرن هيٺان ڪڪڙيون پالين ڪيترن کي ته مڇين ۽ ڳانگٽن جا تالاب به ٿين. شاديءَ جي ماني ٻاهران ڏارين کان نهرائڻ بدران پاڙي اوڙي جون عورتون پچائين. اهو نظارو به ڏسڻ وٽان هوندو آهي. مهمانن جي ويهڻ لاءِ لڳل پنڊال ڀرسان هي عورتون پٽ ۽ ٻوڙ جا ديڳڙا رڌيندي نظر ايندين. سندن مرد هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙندا ڪڪڙين کي جهلي سير پيا وجهندا يا مڇين جا ڇلر لاهي ڳيا ڳيا ڪري عورتن کي ترڻ لاءِ پيا ڏيندا. ٻارهو ئي مينهن ڪري

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملائيشيا ۾ ڪٽڪ جي پوک نہ ٿئي. ڪن شادين ۾ نوڊلز بہ رکن جيڪي اسان جي هٿ جي نهيل سيوين جهڙيون ٿين، اسان وٽ ماني ڪٽڪ جي اٽي مان ٺاهين پر هتي هر شيءِ چانورن جي اٽي مان هوندي آهي.

ٽيبل تي ماني ختم ٿيڻ تي ڪنوار جون پينرون ۽ انهن جون ساهيڙيون انهن ڊشن ۽ پليٽن کي وري پيري رکن. ماني کائڻ بعد مهمان ڪنواريتن کان موڪلائين. ڪي مهمان گهوٽ جي اچڻ جو انتظار ڪن ۽ انهن سان فوٽو ڪڍرائين. ايندڙ مهمان اچڻ سان يا وڃڻ وقت، شاديءَ جو گفت (گهڻو ڪري بہ يا ٽي رنگٽ يعني پاڪستاني ستر اسي رپيا ڪن لفافي ۾ وجهي) ڏين. ڪي مهمان پئسن بدران ڪو هلڪو ڦلڪو گفٽ ڏين. پر هن معاملي ۾ شوبازي کان پري رهن. سادي سودي پرلذيذ ماني ڪن ۽ غريب توڙي امير تحفي ۾ بہ چار ڊالر ڏئي. ان ڪري ملئي شادي نہ گهوٽيتن ڪنواريتن لاءِ باربڻجي ٿي ۽ نہ مهمانن لاءِ.

مانيءَ جو ڪم ۽ مهمانن جو اچڻ جيتوڻيڪ ٻارهين وڳي منجهند کان شروع ٿئي ٿو، پر هر شاديءَ ۾ گهوٽ وارا پوري ٻي وڳي ڪنوار جي گهر پهچن. جيئن اسان وٽ شادي جا بہ حصا ٿين؛ نڪاح ۽ وليمو، تيئن هتي بہ ٿئي. هڪ ڏينهن اڳ نڪاح ٿئي، جنهن مذهبي ۽ قانوني حصي کي هتي Akad Nikah عقد نڪاح سڏين، جنهن ۾ گهوٽ ۽ ڪنوار شادي جي ڪاغذن تي صحيح ڪن ۽ گهوٽ حق مهر لکندو آهي، جنهن کي هتي Mas Kahwin سڏين، جنهن جي لفظي معنيٰ ”شادي جو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سون“ آهي. ڪن هنڌن تي اهو مقرر ٿيل آهي جيئن سنگاپور ۾ اهو 1998ع کان ساڍا 22 سنگاپور ڊالر يعني پاڪستاني 1300 رپيا ڪن مقرر ٿيل آهي. امير توڙي غريب هر ملئي مسلمان ايترو ”حق مهر“لکرائي. ڪيترا ماڻهو خاص ڪري ڏاريان انهن پئسن کي Dowry يعني ”ڏيج“ سمجهن ٿا. ڏيج ۾ ڇوڪريءَ وارا ڪيترا ٻه پئسا ڏئي سگهن ٿا، جنهن کي ملئي زبان ۾ Hantaran سڏين.

نڪاح جي مذهبي رسم ڪنوار جي گهر ٿئي، پر اڄڪلھ اها مسجد ۾ عام ٿيڻ لڳي آهي. نڪاح تي، ٿورا ماڻهو، گهڻو ڪري پنهنجا مٽ مائٽ يا ڪجھ گهاٽا دوست، گهرائين. نڪاح بعد ڪنوار کي ميندي لڳائي وڃي ٿي. بهرحال وليمي جي رسم ٻئي يا ٽئي ڏينهن ڇنڇر يا آچر تي رکي وڃي ٿي. آچر کان ٻه ڇنڇر بهترين ڏينهن ٿئي ٿو جو ٻارهين وڳي آفيس مان موڪل ٿيڻ تي سڌو شادي واري گهر پهچيو وڃجي. ملائيشيا ۾ هر ڇنڇر تي هرهڪ کي آفيس ۾ باتيڪ (ڇِرَ) واري بشرٽ پائي اچڻو پوي ٿو. ان ڪري ڇنڇر ڏينهن واري شادي ۾ آفيس ۾ ڪم ڪندڙ مهمان باتيڪ (گلن وارن رنگين) قميصن ۾ نظر اچن. هن وليمي واري رسم کي ملئي زبان ۾ محفل برسندنگ (Bersanding) يعني ”گڏ ويهڻ جي مجلس“ سڏين، جنهن ۾ گهوٽ ڪنوار کي هڪ صوفي تي هڪ ٻئي پرسان ويهڻو ۽ رسمون پوريون ڪرڻيون هونديون آهن.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پوري ٻي وڳي گهوٽ پنهنجن مائٽن ۽ دف وڄائڻ واري ٽولي سان ڪنوار جي گهر سامهون پهچندو آهي. هن ٻئنڊ (ٽولي) ۾ ائن کان 10 ڇٽا ٿين، جيڪي هڪ ئي ڊريس (يونيفارم) ۾ هوندا آهن، هو دف (جنهن کي ملئي زبان ۾ "ڪومپانگ" سڏين ٿا) وڄائڻ سان گڏ مولود ۽ قرآن جو آيتون پڙهندا، گهوٽ سان گڏوگڏ اڳتي وڌن. ڪجهه ڇوڪرا ۽ ڇوڪريون گهوٽ جي پاسي کان ڪاغذي گلن جا ڇٽ ڪٽي هلن ۽ پوءِ ڪنوار جي گهر کان ڏهه ٻارهن قدمن تي پهچي گهوٽ صاحب بيهي رهندو آهي. ملائيشيا ۾ گهڻو ڪري مينهن رهي ٿو، نه ته ٻي صورت ۾ ننڍهه اس هوندي آهي. ان ڪري گهوٽ جو هڪ دوست يا مائٽ گهوٽ مٿان ڇٽي ڪٽي هلي.

ڪنوار جيڪا هڪ ٻجي تائين مقرر وڳو پائي ۽ ميڪ اپ سان گهوٽ اچڻ جي انتظار ۾ هوندي آهي، گهوٽ جي پهچڻ جي طلاع ملڻ تي پنهنجين ساهيڙين يا ڀيڻن سان گڏ گهر کان ٻاهر نڪري چند قدم پري بيٺل گهوٽ سان اچي ملندي آهي. پوءِ ٻئي ڄڻا گهر ۾ داخل ٿين ۽ پنڊال ۾ سينگاريل سيج تي رکيل ڪوچ تي اچي ويهن. ساٿڻ ملڻ ۽ مبارڪباد ڏيڻ وارا پاسي کان رکيل پيالي مان ٿورا ٿورا چانور کڻي هنن مٿان يا هنن جي پيرن وٽ ڇٽڪارين. اهڙي طرح جون ٻيون به ڪجهه رسمون ڪيون وڃن ٿيون، جن جو واسطو مذهب سان نه پر ثقافت ۽ مڪاني رسم رواج سان آهي، جيئن اسان وٽ ڪنوار جي گهر ۾ گهوٽ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اڇڻ تي کير پيارڻ، جُتي لڪائڻ، ڏاڳي چنڊڻ کان لائڻ تائين رسمون ادا ڪيون وڃن ٿيون، جيڪي اسان جي ڪلچر کي Reflect ڪن ٿيون ۽ جن مان ڪيترين ئي رسمون نہ فقط هندن ۽ مسلمانن ۾ ساڳيون آهن، پر باگڙي، ڀيلن ۽ ميگهواڙن ۾ بہ آهن ۽ انهن مان ڪجهہ تہ انڊيا جي گجرات ۽ مها راشٽرا صوبن جي بہ ڪن حصن ۾ آهن. اهڙي طرح هتي ملائيشيا ۾ بہ ڪجهہ رسمون جن جو مذهب سان ڪو واسطو ناهي، اهي نہ فقط مسلمانن ۾ آهن، پر عيسائي، چيني ۽ ٻوڌين ۾ بہ آهن. جيئن هتي بيضي (Egg) کي ويجهہ (Fertility) جي نشاني سمجهيو وڃي ٿو ۽ شادي تي آيل مهمانن کي وڃڻ وقت گل سان گڏ اوٻاريل بيضو بہ ڏين يا بيضي کي پني يا پلاسٽڪ جي گلاس ۾ رکي ڏين، جيڪو ”بُنگا تيلور“ سڏجي ٿو. ملئي زبان ۾ Bunga معنيٰ گل ۽ Telur معنيٰ بيضو. گهوٽ سان گڏ جيڪي ڪاغذي گلن جا چٽ ڪنيا وڃن ٿا، اهي بُنگا مانگار سڏجن ٿا.

ملائيشيا ۾ ملڪ جي بادشاهہ ۽ رياستن جي سلطانن جي وڏي عزت ڪئي وڃي ٿي، جيڪي واري وٽي تي سڄي ملڪ جا پنجن سالن لاءِ بادشاهہ ٿين ٿا. غريب عوام مان ڪو بادشاهہ تي نہ ٿو سگهي، پر شادي واري ڏينهن گهوٽ ۽ ڪنوار هڪ ڏينهن لاءِ بادشاهہ ۽ راڻي تصور ڪيا ويندا آهن ۽ اهي Pengantin (گهوٽ/ ڪنوار) سڏجڻ سان گڏ Raja Sehari (هڪ ڏينهن جا راجا) پڻ سڏيا وڃن ٿا.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملائيشيا ۾ پيلو (Yellow) رنگ Royal يعني شهنشاهي گهراڻي جو سمجهيو وڃي ٿو. شادي واري ڏينهن گهوٽ ۽ ڪنوار ان اسٽائيل جا وڳا پائين، جيڪي ملڪ جا بادشاهه ۽ سلطان ۽ سندن راڻيون پائين ٿيون. ان ڏينهن تي هو پيلي رنگ جو غاليچو يا پيلي رنگ جي ڪور وارو صوفا، پڙدا يا ان رنگ جي ٻي ڪا اهڙي شيءِ استعمال ڪري پاڻ کي بادشاهه ۽ راڻي سمجهن.

ملائيشيا جي بادشاهه ۽ راڻيءَ جون تصويرون توهان ڏسندائو ته بادشاهه هڪ خاص قسم جي ٽوپي پائي ٿو، جنهن تي ٻارهن ڪنڊن وارو تارو ٺهيل هوندو آهي. بادشاهه ۽ ان کان علاوه پاسي کان هڪ خاص قسم جو خنجر، جنهن کي هتي جا ماڻهو ڪرس (Kris) سڏين، اهو لڳائي ٿو. راڻي مٿي تي هيرن جو تاج ۽ سونا ڳهه پائي ٿي. ملئي گهوٽ ڪنوار به هڪ ڏينهن (ساتو هري يعني hari Se_) لاءِ بادشاهه (Raja) ۽ راڻي(Permaisuri) ٿئي ٿو. ان ڪري گهوٽ ڪنوار ڀلي چاهي غريب هجن، ڳوٺاڻا هجن، سرڪاري نوڪري يا پرائيويٽ بزنس بدران مزوري ڪندا هجن، پر شاديءَ واري ڏينهن هو به اصل بادشاهه ۽ راڻي وانگر اوچي ڪپڙي جي پوشاڪ ۽ ٻيون شيون پهري انهن جهڙي Look ڏين ٿا، پر سوال ٿو پيدا ٿئي ته جيڪڏهن ملئي شادين ۾ به گهوٽ ڪنوار خاص ڪري اسان جي ملڪ جي ڪنوارين وانگر اوچي وڳي تي لک ڏيڻ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

لک رپيا خرچ ڪندي تہ پوءِ ملئي شاديون گهٽ خرچ واريون ڪيئن چئي سگهجن ٿيون؟

ملائيشيا ۾ شادين ۾ گهوٽ ڪنوار اوچو وڳو، بلڪ هڪ ڏينهن ۾ ٻہ ٽي وڳا ضرور اوڍين ٿا، گهڻا ڳنا ۽ هيرن جو تاج بہ پائين ٿا، پر هنن جو ان تي خرچ نہ برابر ٿئي ٿو. ملائيشيا جي هر شهر ويندي ڳوٺن ۾ اهڙا دڪان آهن، جن تان گهوٽ ڪنوار لاءِ شادي واري ڏينهن لاءِ مسواڙ تي وڳا ملن ٿا. گهوٽ ۽ ڪنوار پنهنجي پسند تي هڪ، ٻہ يا ٽي مئچنگ وڳا مسواڙ تي وٺن. يعني جهڙي ڪپڙي ۽ رنگ جو ڪنوار جو وڳو هوندو اهڙي ئي ڪپڙي ۽ رنگ جو گهوٽ جو وڳو هوندو ۽ اهو اڳوات فيصلو ڪري ڇڏيندا آهن تہ جنهن وقت گهوٽ ڪنوار جي گهر پهچندو، ان وقت هن ڪي سائو وڳو هوندو ۽ ڪنوار بہ ان وقت اهو وڳو اوڍي هن جو آڌر ڀاءُ ڪرڻ لاءِ ايندي. ان ۾ فوٽو ڪيرائڻ بعد ڪجهہ دير بعد (گهٽو ڪري ماني بعد يا چئين وڳي رخصتي بعد) هو وري ٻئي رنگ ۽ ڪپڙي جو وڳو پائين ۽ ان ۾ پڻ اڪيلو ۽ مهمانن سان فوٽو ڪيرائين.

اهڙي طرح ڳهہ، هيرن وارو تاج ۽ ڪرس پڻ مسواڙ تي ملن. ڳهہ ڳنا سڀ نقلي ٿين ۽ سڄي ملائيشيا ۾ شاديءَ تي اهي پائين. اهو ملڪ جتي شاديءَ تي هرهڪ مسواڙ تي ورتل شيون پائي اتي جيڪڏهن ڪو بيوقوف لکين رپيا کن خرچ ڪري پاڻ نهرائيندو تہ بہ هرهڪ اهو ئي سمجهندو تہ هن ويهہ رنگٽ (پنج سؤ رپيا) مسواڙ تي وڳو ۽ ڳهہ آندا

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آهن. ان ڪري هرڪو ڇُپڙي ڪري ائين ڪم هلائي ۽ پنهنجو پاڻ کي ۽ ملڪ کي فقير بڻجڻ کان بچائي.

ملائيشيا ۾ نه فقط ملئي مسلمان پر انڊين (تامل، گجراتي، سک وغيره) ۽ چيني (عيسائي، ٻڌ، مسلمان ۽ بي مذهب) پڻ مسواڙ تي شادي جا وڳا وٺن. ڪي ڪي ملئي جوڙا پنهنجي ملئي ڊريس Baju Kurung (باجو ڪرونگ) کان علاوه چيني ڊريس به مسواڙ تي وٺي شادي جي ٻئي ڏينهن ان ۾ فوٽو ڪيرائين. ملئي ماڻهو هجڻ انڊين يا اسان پاڪستانين جي ڊريس کان پري ڀڄندا آهن، پر گذريل ٻن ڏهن ۾ انڊين فلمن جي هيڪاندو مشهور ٿيڻ تي ۽ سندن آئيڊل امتياب بچن، شاهه رخ خان ۽ ايشوراءِ ٿيڻ تي ڪي ڪي ملئي ڪنواريون مسواڙ جي بنارسي ساڙهي ۽ سٿڻ قميص ۾ به فوٽو ڪيرائڻ لڳيون آهن. شاهه رخ خان جي هڪ فلم جي ملاڪا ۾ شوٽنگ ٿيڻ ڪري ڪيس هتي جو هڪ سرڪاري ايوارڊ (Datuk) به ڏنو ويو، جنهن تي ڪجهه عرصي لاءِ Controversy به هلي، جنهن جو ذڪر هن کان اڳ واري سفرنامي ”هليو آ، هليو آ، ملائيشيا“ ۾ ڪري چڪو آهيان.

گهوٽ ڪنوار کي ماني کارائڻ لاءِ هڪ ڊگهو ٽيبل سجايل هوندو آهي، جنهن تي ٻارهن کن ماڻهو ويهي سگهن. هن ٽيبل تي گهوٽ ۽ ڪنوار کان علاوه هنن جا والدين يا وري ڳوٺ جا اهم ماڻهو ويهاريا ويندا آهن. ملاڪا ۾ رهڻ وارن ڏينهن ۾ ڪنهن شاديءَ ۾ آئون ويندو هوس ته

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مون کي فارينر ۽ پروفيسر جي حيثيت ۾ عزت بخشڻ لاءِ ان ٽيبل تي ويهاريو ويندو هو ۽ آئون بہ فوٽو ڪيڏڻ ۾ ٻين جي فوٽن ۾ اچڻ جي شوق ۾ گهوٽ ڪنوار سان گڏ ماني کائيندو هوس. هن ٽيبل تي ڪنواريتا گهوٽ لاءِ هڪ بہ وڏيڪ ڊش رکن خاص ڪري ڪيڪ پيسٽري وغيره. ڳوٺن ۾ اها ڳالهہ عام هوندي آهي تہ گهوٽ جي دل ۾ ڪنوار لاءِ وڏيڪ پيار پيدا ڪرڻ لاءِ ان قسم جا ڊش پڙهيل هوندا آهن، يعني انهن مٿان ٽوٽا ڦوٽا ٽيل هوندا آهن، جيئن گهوٽ کي گهٽ سهٽي ڪنوار بہ پسند اچي. پر سياڻو ۽ ماڻ جو پڙهايل گهوٽ، اهڙي ڪنهن شيءِ کي هٿ بہ نہ لاهيندو آهي. البت منو کائڻ جا مون جهڙا شوقين اهي ملئي Kuih (مناٻون) چٽ ڪن. منهنجا آفيس جا ملئي دوست ٻن ٽن ڏينهن بعد چرچي ۾ پڇندا هئا تہ ”اِنچڪ (جناب عاليٰ) توهان تي منتر پڙهيل ڪيڪ يا پيسٽريءَ اثر تہ نہ ڪيو ۽ اها نڪ مِني ڪنوار پسند تہ نہ اچڻ لڳي آهي؟“

آئون پنهنجي بهترين موڊ جو مظاهرو ڪري ڪين ورندي ڏيندو هوس تہ ”هرگز نہ. مون تي توهان ملئي ماڻهن جا ٽوٽا ڦيٽا هرگز اثر نٿا ڪن، ڇو جو اهي ڪنواريون جن جي ٽيبل تي ويهي ماني نٿو کان، مون کي تہ اهي بہ وڻن ٽيون.“

”تنهنجي معنيٰ تہ اسان جون ملئي ڇوڪريون سهٽيون آهن.“ هو پڇندا هئا. جواب ڏيڻ تي هو زور ڀريندا هئا تہ آئون ڪلي چوندو هوس تہ

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”يارو مون کي توهان جي ملڪ ۾ اجان ڪجھ سال رهڻو آهي ۽ آئون ڪنهن جي دل آزاري نٿو ڪرڻ چاهيان.“

ان تي هو ٺهڪ ڏيندا هئا خاص ڪري اهو ملئي ڪئپٽن جنهن جي زال هسپانوي آهي ۽ هو منهنجي پاران وڪالت ڪري ٻين کي چوندو هو ”الطاف کي پورٽ گوادر کان سڌو هتي نه آيو آهي. هن اسپين، مراڪش، سئيڊن ۽ لبنان جون به ڇوڪريون ڏٺيون آهن.“

بهرحال حق جي ڳالھ ڪبي. مٿيون ڳالهيون سٺ ۽ ستر واري ڏهي تائين جون آهن جڏهن ملئي ڇوڪرين جا چهرا ڪلڪتر انبن جهڙا غير جاميٽريڪل هئا. اڄ جون ملئي ڇوڪريون پنجاھ سال اڳ جي ڇوڪرين يعني پنهنجين مائرن، نانين کان وڌيڪ سهڻيون، سمارٽ ۽ ذهين ٿي پيون آهن. هنن ڪاڌي تي ڪنٽرول ڪيو آهي، گهٽو پنڌ ڪن ٿيون ۽ صحت جي اصولن تي عمل ڪن ٿيون. بهرحال ڪين بهتر ۽ سهڻو بڻائڻ ۾ سندن ڊريس جو به حصو آهي، ان ۾ ڪو شڪ ناهي ته ملئي ڊريس Baju Kurung ۽ جپاني ڊريس Kimono ۾ هرڪا ڇوڪري سهڻي لڳي ٿي.

پوري چئين وڳي گهوٽ پنهنجي ڪنوار کي وٺي روانو ٿيندو آهي. ٽيبلن تان مانيءَ جا پيالا ۽ پليٽون کنيون وينديون آهن ۽ آخري آيل مهمان به اٿندا آهن. چئين وڳي شام جو شادي جو ڪم ختم ڪرڻ تي اهو فائدو آهي ته سج لهڻ کان اڳ هرڪو گهر پهچيو وڃي ۽ ڏينهن جو ڏينهن

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

۾ شادي جو ڪم مڪمل ڪرڻ تي اهو به فائدو آهي ته گهوٽ ڪنوار وارن کي مهمانن کي رات ٽڪائڻ جي تڪليف ڪرڻي نٿي پوي. ساڳئي وقت ڪنهن کي اوجاڳو نٿو ڪرڻو پوي. ٻئي ڏينهن هرڪو پنهنجي ڊيوٽي يا ڪم تي وقت تي ۽ تازو توانو پهچيو وڃي.

اڄ کان 20 سال اڳ پنهنجي هڪ ملائيشيا واري سفرنامي ۾ به لکي چڪو آهيان ته شادين مرادين جون رسمون رواج جيتوڻيڪ سڄي ملائيشيا ۾ ساڳيا آهن، پر ان هوندي به ڪجهه شيون هر رياست ۾ الڳ پڻ آهن. ملائيشيا جي ٻين سيني رياستن ۾ شام جو ڇئين وڳي شادي جو ڪم ختم ٿيڻ تي ٻاهران آيل گهوٽ پنهنجي ڪنوار کي پاڻ سان وٺي وڃي ٿو پر ملاڪا (جنهن ۾ آئون ڏهاڪو کن سال رهيس) هڪ اهڙي رياست آهي جتي ڪنوار گهوٽ جي گهر وڃڻ بدران گهوٽ کي ڪنوار جي گهر رهڻو پوي ٿو. ان ڪري ملاڪا جي ڇوڪرن کي ان رسم سان سخت ناپسنديدگي هئي جو ڪهڙي ماءُ يا پيءُ چاهيندو ته شاديءَ بعد هن جو پٽ هنن کان جدا ٿي وڃي. ان ڪري ملاڪا ويندڙ هر ڇوڪري تي مائٽن جي ڪرڙي نظر رهي ٿي ته متان ملاڪا ۾ ڪنهن ڇوڪريءَ کي دل ڏيئي ويهي ۽ نتيجي ۾ هن سان شادي ڪري هن جو پيارو ٿي وڃي. بهرحال هاڻ ملائيشيا ماڊرن دور ۾ داخل ٿي چڪو آهي ۽ اڄ ملائيشيا جا شهر يورپ جي شهرن جهڙا ٿي پيا آهن ۽ شادي بعد گهوٽ توڙي ڪنوار والدين سان گڏ رهڻ بدران پنهنجو نئون گهر وڄيو مسواڙ تي وٺن يا

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هفتو کن هني مون ملهائڻ بعد ڪنوار پنهنجي نوڪري تي اپوح تہ گهوٽ سريمبان کان وڃيو نڪري. ٻن هفتن بعد يا مهيني بعد هو ڪڏهن ڪنوار جي مائٽن گهر ملاڪا ۾ تہ ڪڏهن گهوٽ جي والدين گهر ڪوالالمپور اچيو ٻہ راتيون گذارين.

ملائيشيا ۾ شاديءَ جي رسمن جي ڳالھ نڪتي آهي تہ هتي اهو ٻہ لکندو هلان تہ ملئي ماڻهو هونءَ ڪٽي فوٽو ڪيرائڻ جا شوقين هجن يا نہ پر شاديءَ جي موقعي تي ملئي توڙي چيني ۽ انڊين گهوٽ ڪنوار ويندي اهي جيڪي سخت مذهبي خيالن جا آهن ۽ فوٽو ڪيرائڻ گناھ جو ڪم سمجهن ٿا، اهي بہ پنهنجي شادي جي يادگار طور فوٽو گرافر کان فوٽن جو آلبم ٺهرائين ٿا، جيڪو ڪيترا سال گذرڻ بعد بہ ڊرائنگ روم ۾ ٿانون جي ڪٻٽ مٿان ڦاٽي ويل گتي جي دٻي ۾ رکيل هوندو آهي ۽ هر آيل نئين مهمان کي ان کي ڏسڻ جي آڇ ڪئي ويندي آهي ۽ اهو ڏسي نئون آيل مهمان يا پراڻو مائٽ اندازو لڳائي سگهي ٿو تہ پنجن سالن ۾ ڇئن ٻارن جي ٿي ويل ماءُ نور آسيہ، سيتي فاطمہ، نوريشيا يا ٻي اهڙي نالي واري جنهن جا هاڻ حال هيٺا ٿي ويا آهن، شادي جي وقت پيي راملي جي فلمن جي هيروئن جهڙي هئي يا گهٽ ۾ گهٽ لڳي ٿي.

ملائيشيا ۾ رهندڙ ٽئي قومون (ملئي، چيني ۽ انڊين) شادي جي آلبم لاءِ جملي ريتن رسمن ۽ هني مون جي موقعي جون تصويرون ڏين ٿا، پر ملئي گهوٽ ڪنوار جون شادي بعد (هني مون واري موقعي) جون

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مختلف پوزن ۾ ڪيرايل تصويرون ڏسڻ وٽان هونديون آهن. ڪيترا تہ ڏينهن ٻن لاءِ هني مون تي وچڻ ٻدران ڪجهہ ڪلاڪن لاءِ درياھ جي ڪناري، پرواري شهر يا پنهنجي گهر جي بيڊروم ۾ ئي مختلف پوزن ۾ فوٽو ڪيرائين. انهن فوٽن ۾ هو پنهنجي شوق مطابق عجيب فلمي ۽ غير فلمي اسٽائيل جي پوزن ۾ شادي واري وڳي ۾ فوٽو ڪيرائين. ٻاڪرن ۾ فوٽو ڪيرائڻ کان علاوه گهوٽ ڪنوار سائيڪل تي چڙهي، ٻيڙيءَ جي اَند (Gunwale) تي ويهي، ڪنهن تاريخي بلڊنگ اڳيان بيهي، وڻ کي ٻاڪر پائي يا ڊوڙندي ۽ ٻين اسٽائيلن ۾ فوٽو ڪيرائين. گذريل ويهہ سالن جي اٽينڊ ڪيل شادين مان ڪجهہ ان قسم جي فوٽن جون ڪاپيون مون وٽ بہ آهن جن مان ڪجهہ لاءِ تي سگهي ٿو اخبار يا ڪتاب ۾ ڇپجڻ جي گنجائش نڪري اچي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

05

ملاڪا ويندي پراڻيون يادون

ملئي ماڻهن جي شادي اٽينڊ ڪرڻ بعد آئون ملاڪا روانو ٿيڻ لاءِ بس ۾ چڙهيس. شروع ۾ به لکي آيو آهيان ته ملاڪا ملائيشيا جي تيرهن رياستن مان هڪ آهي ۽ سندس آڳاٽي هجڻ ڪري تمام گهڻي تاريخي حيثيت آهي. ميرن جي ڏينهن جي خيرپور رياست وانگر ملاڪا ”رياست“ جو نالو آهي ته هن رياست جي ”مرڪزي شهر“ جو به.

ملاڪا ملائيشيا جي پيرلس ۽ پينانگ بعد ٽيو نمبر ننڍي رياست آهي جنهن جي پکيڙ 1650 چورس ڪلو ميٽر آهي. يعني سڄي ملائيشيا ملڪ جي ايراضي سان ملاڪا رياست ڀيٽي وڃي ته اها پکيڙ ۾ اڌ سيڪڙو مس ٿيندي يعني اڄ واري خيرپور ضلعي جيڏي ٿيندي. ڇو جو خيرپور ضلعي جي پکيڙ 1600 چورس ڪلو ميٽر آهي. لڳ ڀڳ متياري جي آدمشماري 6 لک ڇئي وڃي ٿي ۽ ملاڪا رياست (ٻن ٽن ٻيٽن: پُلائو بيسار، پلائو اپاهه سميت) جي آدمشماري 8 لک آهي. ياد رهي ته پلائو (Pulao) ملئي لفظ آهي، جنهن جي معنيٰ آهي ٻيٽ (Island).

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جيئن ملائشيا جو پينانگ ٻيٽ بہ هتي ملائيشيا ۾ ”پُلائو پينانگ“ سڏجي ٿو.

ملاڪا رياست ٽن ضلعن ۾ ورهايل آهي: الور گاجا، سينٽرل ملاڪا جنهن کي ملئي زبان ۾ ”تينگاهہ ملاڪا“ سڏين ٿا (Tenngah معنيٰ وچ، مرڪز، صدر وغيره) ۽ ٽيو ضلعو جاسين (Jasin). ملاڪا تينگاهہ يا ملاڪا جو شهر سمنڊ جي ڪناري تي هڪ آڳاٽو شهر آهي، جتان ٿئي پاسي انڊونيشيا جو سماترا ٻيٽ نظر اچي ٿو. هن ملڪ جو هاڻوڪو نالو ’ملائيشيا‘ ۽ ان کان پهرين وارو نالو ’ملايا‘ ويجهڙائي جون ڳالهيون آهن. نہ تہ هي علائقو ”ملاڪا سلطنت“ سڏبو هو، جنهن جو گادي وارو شهر ملاڪا هو جتي هتي جو ملئي سلطان ۽ ان بعد پورچو گالي، ڊچ ۽ انگريز حاڪم رهيا. هن علائقي ۾ جيڪو هاڻ ”ويسٽ ملائيشيا“ سڏجي ٿو سڀ ڪجهہ ملاڪا هو، جنهن جو بندرگاهہ بہ پنهنجي وقت جو مشغول ۽ ٻلي ٻلي بندرگاهہ هو، جتي هر وقت هندي وڏي سمنڊ ۽ چيني سمنڊ کان ٻيڙا ايندا ويندا رهيا ٿي. هن سڄي علائقي تي ان جو راڄ هليو ٿي، جنهن ملاڪا تي قبضو ڪيو ٿي. حيدرآباد جي ڦليلي نهر وانگر شهر مان ”ملاڪا ندي“ وهي ٿي، جيڪا اڄ بہ ساڳي حالت ۾ آهي، جنهن جي ٻنهي ڪنارن تي ملئي ۽ چيني ماڻهن جا گهر، دڪان ۽ هوٽلون هن شهر کي رونق بخشين ٿيون. هن پاسي ٻارهوئي مينهوڳي جي موسم رهي ٿي، ان ڪري هن پاسي جون نديون جبلن تان برف ڳرڻ جو انتظار نہ ٿيون ڪن ۽

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

نہ وري هن پاسي اهڙا اتاهان جبل آهن جن جون چوٽيون برف سان ڍڪيل رهن ۽ اونهاري ۾ برف ڳرڻ تي اسان جي سنڌو ندي وانگر وهن. هتي جي ندين جي پاڻيءَ جي ليول ڏينهن بہ گهٽ رهي ٿي تہ وري مينهن پوڻ سان تار ٿيو وڃي. هتي جي زميندارن جو پاڻيءَ تي جهيڙو هرگز نٿو ٿئي ۽ نہ پُڇڙي جو زميندار پاڻيءَ لاءِ سڪي ٿو جو هتي جون نديون زمينن کي پاڻي پهچائڻ بدران زمينن مان مينهن جو پاڻي ڪٽي سمنڊ ۾ ڦٽو ڪن ٿيون. ملاڪا رياست آڪاتي ۽ مرڪزي هجڻ ڪري سندس آدمشماري 8 لک آهي. اها آدمشماري اسان جي حساب سان ڪٽي خاص ناهي جو اسان جي فقط حيدرآباد ضلعي جي ان ڪان ٻيڻي (16 لک) آهي پر هتي جي لحاظ ڪان اها تمام گهٽي سمجهي وڃي ٿي. مشرقي ۽ مغربي ملائيشيا جي جملي آدمشماري 3 ڪروڙ آهي ۽ اسان جي پاڪستان جي 18 ڪروڙن جي ويجهو آهي.

ملاڪا ڪوالالمپور ۽ سنگاپور شهرن جي وچ ۾ آهي. ڪوالالمپور ڪان ملاڪا 150 ڪلو ميٽر آهي ۽ سنگاپور ڪان ملاڪا 250 ڪلو ميٽر آهي. هي فاصلو خاص ڪري ڪوالالمپور ڪان ملاڪا وارو ڪجھ گهٽ وڌ رهي ٿو، جنهن جو مدار بس يا ڪار واري تي آهي تہ هو ڪهڙو رستو اختيار ڪري ٿو، جيئن ڪراچي ڪان حيدرآباد سپر هاءِ وي رستي بہ پهچي سگهجي ٿو تہ ٺٽي واري نيشنل هاءِ وي ذريعي بہ، جيڪو مٿين ڪان ڊگهو رستو آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملاڪا کي پنهنجو هوائي اڏو پڻ آهي جيڪو ملاڪا شهر جي ٻاتو برينڊام واري علائقي ۾ آهي ۽ ملائيشيا جي مختلف شهرن ڏي وڃڻ لاءِ هتان ننڍا ننڍا هوائي جهاز وڃن ٿا. بهرحال ڪئالالمپور کان ملاڪا ٻاءِ ايئر اچڻ وارو ٽوئرسٽ ڪو بيوقوف ئي هوندو ڇو جو ان کان گهٽ پاڙي ۾ وقت ۾ بس پهچائي ٿي ۽ ٻاءِ روڊ سفر ڪرڻ سان هڪ ٽوئرسٽ ملائيشيا جي ساوڪ ۽ قدرتي نظارا پسي ٿو.

سنگاپور کان ڪوالالمپور ۽ اجان اڳتي پينانگ ۽ ان بعد ٿائلينڊ جي بارڊر واري شهر هادياڻي تائين ٽرين به هلي ٿي پر اها ٽرين ملاڪا مان لنگهڻ بدران پري واري رياست نيگري سيمبيلان مان گذري ٿي، پر ڪو ٽوئرسٽ پينانگ يا سنگاپور کان ٽرين رستي ملاڪا اچڻ چاهي ته هو نينگري سيمبيلان جي ريلوي اسٽيشن واري شهر تمپين ۾ لهي اتان بس يا ٽئڪسي رستي ملاڪا پهچي سگهي ٿو. هونءَ ملائيشيا ۾ سڀ کان دلچسپ ۽ دل کي وڻندڙ سفر ريل جو آهي. ريل جا گاڏا مٿي هجڻ ڪري ٻنهي پاسي گهاٽا جنگل، درياهه، ڍنڍون، ملئي ۽ چيني نموني جا نوان ۽ پراڻا گهر، ننڍا وڏا ڳوٺڙا، گل گلڪاريون ۽ ماڻهن جا پاليل وهٽ ۽ ڪڪڙيون بدڪون ڏسندي ائين ٿو لڳي ڄڻ ماڻهو ڪا فلم ڏسي رهيو آهي. ملائيشيا ۾ رهڻ دوران مون کي ته جڏهن به موقعو مليو ٿي ته ٽرين ۾ سفر ڪرڻ کي ترجيح ڏنم ٿي. ڪيترا دفعا ته فقط ۽ فقط ٽرين ۾ سفر جو لطف وٺڻ لاءِ مون سنگاپور کان ٿائلينڊ جي بارڊر واري شهر

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”هاديائي“ تائين ۽ وري بئي ڏينهن ڳوٺ (ملاڪا) پهچڻ لاءِ تمپين تائين ٽرين ۾ سفر ڪيو ٿي. ”جرني ٽو ٿائليند“ ۽ ”ڳالهيون آهن ڳچ“ ڪتابن جو وڏو حصو مون ٽرين ۾ سفر دوران لکيو. هڪ دفعو سنگاپور ۾ ڪانفرنس اٽينڊ ڪري اسان ڪي باءِ ايئر (هوائي جهاز رستي) بئنڪاڪ پهچڻو هو، جتي جهاز سازي (Ship Construction) سان واسطو رکندڙ هڪ سيمينار اٽينڊ ڪرڻو هو. مون هوائي جهاز ۾ وڃڻ بدران ٽرين جي ٽڪيٽ ورتي ۽ 75 ڪلاڪن بعد ٽرين سنگاپور، ملائيشيا جو سڄو ۽ ٿائليند جو اڌ ملڪ لتاڙي اچي بئنڪاڪ پهچايو. ان سفر ۾ مون کي اهو به فائدو ٿيو جو هوائي جهاز کان ٽرين جي ٽڪيٽ اڌ قيمت کان به گهٽ پئي ۽ سنگاپور ۾ به راتيون هوٽل ۾ رهڻ جي خرچ کان بچي ويس جو اهي به راتيون ٽرين ۾ گذاريم، ان لاءِ مون کي فل بيڊ جا ڪجهه وڌيڪ پئسا ڏيڻا پيا هئا، جيڪا رقم هوٽل جي مسواڙ جي هڪ ننڍڙي حصي جيتري مس ٿي ٿئي.

ملائيشيا ۾ ملاڪا جهڙا پيا به ڪيترائي ڏسڻ وٽان شهر آهن جهڙوڪ پينانگ، اپوح، جوهور بارو، ڪوٽا بارو، سريمبان، ڪئالا ڪنگسار، ڪئالا ترينگانو، ڪئانتان وغيره. پر جيئن ته آئون ملاڪا جو گهڻو ذڪر ڪريان ٿو سو منهنجي پڙهندڙن کي به ملائيشيا جو ملڪ ٻڌڻ سان سندس گادي واري شهر ڪوالالمپور کانپوءِ ٻئي نمبر تي ملاڪا ڏيان ۾ ايندو هوندو. هن تر ۾ يعني هي جيڪو مغربي ملائيشيا سڏجي ٿو. ٿئي،

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملتان ۽ دهلي وانگر ملاڪا هڪ آڳاٽو شهر آهي، بلڪ ملاڪا ئي هڪ واحد شهر هو جنهن سان هن علائقي جي سڃاڻپ ٿي ٿئي. ڪوالالمپور ته چڙ هاڻ جو شهر آهي، جنهن جو فقط 150 ڪن سال اڳ نالو نشان به نه هو. پينانگ ۽ سنگاپور بيٽ ته اجان به پوءِ ڊيولپ ٿيا. انهن جهڙا هزارين بيٽ ملائيشيا ۽ انڊونيشيا جي آسپاس اڄ به ويران پيا آهن، پر مٿين بيٽن کي انگريزن ملئي راجائن کان خريد ڪري سجايو سنواريو، يعني پاڻ به بنگلا آفيسون ٺاهي اچي رهيا، چين ۽ ننڍي کنڊ جي ماڻهن کي به رهڻ لاءِ مدعو ڪيائون ته اچو اچي بزنس ۽ پورهيو ڪري پاڻ به ڪمايو ته هنن بيٽن کي به خوشحال بڻايو. اهو هنن ائين ئي ڪيو جيئن ان کان اڳ بمبئي (ممبئي) وارن ويران بيٽن تي ڪيو. امن امان جي حالت پر وارن علائقن کان بهتر رکيائون جنهن ڪري ماڻهن جي آمدرفت آٽوميٽڪ ٿيڻ لڳي، جيئن اڄ به اسان ڪين (انگريزن کي) گاريون ڏيون ٿا، پر اسان جهڙن ملڪن جا غريب توڙي امير انگلينڊ ۾ رهڻ يا اتي نوڪري ۽ ڌنڌي ڌاڙي ڪرڻ کي خوش نصيبي سمجهون ٿا، جو ته اسان جهڙن ملڪن ۾ جيتوڻيڪ قدرت طرفان هر خوشحالي مليل آهي، پر صحيح سياستدانن جي نه هجڻ ڪري پيدا ٿيل امن امان جي خراب حالت، ناانصافي ۽ هنرمند ۽ پڙهيل ڳڙهيل ماڻهوءَ جي ناقدري ڪري اسان جي عوام لاءِ پنهنجي وطن عزيز ۾ رهڻ عذاب ٿيندو وڃي. ٻاهرين دل سان ڪٽي اسان ٻولي ٻي ڳالهايون ٿا، پر اندروني طرح اسان جا ويندي ملان

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مولوي ۽ فوجي آفيسر پنهنجي اولاد کي انگلينڊ ۽ آمريڪا ۾ رکڻ ۾ بهتر عاقبت سمجهن ٿا. ملائيشيا ۽ سنگاپور ٻه اسان جهڙا ايشيائي ملڪ آهن پر جيئن تہ هنن ملڪن ۾ اتي جي حڪومتن امن امان ۽ روزگار جا نت نوان طريقا مهيا ڪيا آهن، ان ڪري اهڙن ملڪن جو عوام ٻاهر ملڪن ڏي وڃڻ جي حسرت نٿو ڪري.

بهرحال ملائيشيا ملڪ بابت لکندي آئون ان جي هن تاريخي شهر ملاڪا جو اڪثر ذڪر ڪندو رهان ٿو، بلڪ ائين ڪٿي چئجي تہ ملاڪا جون ڳالهيون ۽ ڪهاڻيون لکندي آئون ڍاپان ئي نٿو. اهو ان ڪري جو هن شهر سان منهنجو هڪ وڏو عرصو ڳانڍاپو رهيو. 10 سال کن مون هتي جي سمنڊن ۾ جهاز هلايا ۽ ملائيشيا جي بندرگاهن ۾ جهازن کي لنگر انداز ڪرڻ بعد ملائيشيا جي ٻين شهرن سان گڏ ملاڪا ۾ گهميو قريو آهيان ۽ اهڙا 10 سال کن ملاڪا ۾ رهي هنن جي ماڻهن کي پڙهايو اٿم. منهنجا شاگرد هاڻ نانا ڏاڏا پيا ٿين جو انهن طرفان سندن ٻارن جي شاديءَ جا ڪارڊ ملندا رهن ٿا. اهي دعوتناما ڏسي مون کي حيرت ٿيندي آهي ۽ منهنجي اکيان گذريل صديءَ جو 80 وارو ڏهو ڦرڻ لڳندو آهي. جڏهن ڪالهوڪو ڏينهن هو جو هنن شاگردن مان هڪ هڪ تي امتحان پاس ڪري جهازن جو آفيسر ٿيندو ويو ۽ ان سان گڏ شاديون ٻه ڪندا ويا. پرڏيهي شهرن ۾ رهندڙ ڪيترن شاگردن جون شاديون وڏي خوشي سان اٽينڊ ڪرڻ ويندو هوس. پاڪستان ۾ ڪنهن جي شادي اٽينڊ ڪرڻ تي

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٻرو چڙهي ٿو جو ان ۾ آيل مهمان ڪلاڪن جا ڪلاڪ قيد ٿيو وڃي. نارمل ڏينهن وانگر نارمل طريقي سان ماني ڪائڻ بدران هو بک ۾ پاهه ٿي، سر روزو رکندڙ روزيدار وانگر هيچ ۾ اچي تڪڙو تڪڙو ڪائي ٿو، سو بہ آڌي رات جو! پوءِ دير سان سمهڻ ڪري ٻئي ڏينهن سندس آفيس وڃڻ تي دل نٿي چوي ۽ جي دل چويس بہ ٿي تہ اباسيون ڏيندو پهچي ٿو. ملئي شاديءَ ۾ پهچڻ سان ماني ڪائي گهوٽيتن ڪنواريتن سان ملي موڪلائي ٿو. ملئي شادي لاءِ اوجاڳو ڪرڻو نٿو پوي، اها منجهند جو 12 وڳي کان شام جو ڇئين تائين هلي ٿي. توهان ڪي جنهن وقت وٽي شادي ۾ هليا وڃو، توهان کي ماني ٽيبل تي لڳل ملندي. جيترو وقت وٽناوَ ايترو توهان ويهو ۽ ميزبانن توڙي گهوٽ ڪنوار سان ڪچهري ڪريو ۽ پوءِ موڪلائي وڃو. ملائيشيا جي ڪلچر ۾ ٽيچر (چِگوُ، پيننشارا) جي وڏي عزت آهي. ڪنهن شاگرد جي شادي ۾ وڃڻ تي نہ فقط گهوٽ ڪنوار جا والدين عزيز پر ٻيا مهمان بہ عزت جي نگاهن سان پيا ڏسندا تہ گهوٽ جو استاد (چِگوُ)، گهوٽ جو پروفيسر (پيننشارا) پنهنجي استري (زال) سان گڏ آيو آهي. اڄ ان دور جي گهوٽن ڪنوارن جي ٻارن جي شادي اٽيند ڪرڻ تي اجان بہ وڏيڪ عجيب لڳي ٿو، جڏهن ان فنڪشن ۾ موجود مرد توڙي عورتون پنهنجين ڪرسين تان اٿيو اچيو هٿ ڏين ۽ ڪيترا منهنجي هٿ کي چُمن. ڪڏهن ڪڏهن سوچيندو آهيان تہ هن

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملڪ جي ماڻهن کي رب پاڪ شايد ان ڪري ٻہ نوازيو آهي جو هنن جي دلين ۾ پنهنجي استاد لاءِ عزت آهي.

بهرحال ملائيشيا جي هن شهر ملاڪا جون ڳالهيون ڪيئن نہ ڪريان، جيڪو منهنجي لاءِ پنهنجي ڳوٺ مثل آهي. ڪن ڳالهين ۾ تہ هي شهر منهنجي ڳوٺ هالا يا ناناڻن (حيدرآباد) کان بہ وڌيڪ عزيز آهي، جو جيترو وقت مون هن شهر ملاڪا ۾ گذاريو آهي، اوترو مون هالا يا حيدرآباد ۾ بہ نہ گذاريو. ملاڪا جي هڪ هڪ رستي، هڪ هڪ گهٽيءَ ۾ گاڏي ڊوڙائي هوندي يا پيرين پنڌ هليو هوندس. زال ۽ ٻارن سان گڏ، مڪاني ملئي ۽ چيني دوستن سان گڏ توڙي پنهنجي ملڪ کان آيل سوين مهمانن سان گڏ گهميو هوندس. متيارين جي ڊاڪٽر قادر بخش ميمڻ، سنڌي اديب ماڻڪ کان ادي ماهتاب محبوب، سلطانا صديقي ۽ پروين راڄپر تائين.

اڄ وري ان شهر ملاڪا ۾ وڃي رهيو آهيان، عجيب سوچن، احساسن ۽ يادن سان گڏ! هتي جي اسڪولن ۾ منهنجا ٻار پڙهيا. هتي جي ملئي ۽ چيني درزياڻين وٽ منهنجون ڌيئرون ٽيلرنگ سکيون، گهر جي خرچ ۾ بچت ڪرڻ لاءِ هتي جي جمعي ۽ آچر ٽائيپ بازارن (پاسار مالم، پاسار مِنگُو) مان خريداري ڪئيسين. اسان وٽ ان قسم جون سستيون بازارون ٽيهارو سال اڳ شروع ٿيون، پر هي هفتيوار مارڪيٽون ملائيشيا، سنگاپور ۽ هانگ ڪانگ ۾ پهرين جنگ عظيم کان وٺي آهن ۽ اهي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سستي اگهہ واريون مارڪيٽون ملائيشيا توڙي انڊونيشيا جهڙن ملڪن ۾ جتي ملئي زبان هلي ٿي، پاسار مِنگو (Pasar Minggu) هفتيوار بازار ۽ پاسار مالم (رات واري بازار) سڏجي ٿي جو هي بازارون ملائيشيا جي شهرن توڙي ڳوٺن ۾ شام جي ٽريفڪ گهٽجڻ تي روڊن ۽ فٽ پاٿن تي لڳن ٿيون ۽ رات جو 12 وڳي تائين هلن ٿيون.

مٿين فٽ پاٿ وارين بازارن کان علاوه ڪجهہ دڪان ۽ ڊپارٽمينٽل اسٽور اسان جا فيوريٽ هوندا هئا، جن تان آئون يا منهنجي زال گهر جي ضرورت جون شيون وٺندا هئاسين. ملاڪا ۾ هنگ ٽئا مال (Hang Tua)، جايا جُسڪو، سُون سينگ پلازه، محي دين (My din)، ٽيسڪو، داتاران پهلوان جهڙيون سپر مارڪيٽون هاڻ کليون آهن، نہ تہ 80 واري ڏهي جي شروع وارن سالن ۾ جالان بنگا رايا تي فقط هڪڙي سپر مارڪيٽ Lin Fiat نالي هئي، سا بہ اسان جي اڳيان نهي. ان روڊ جي شروعاتي ڪنڊ وٽ، سينٽ فرانسز جي چرچ (گرجا گهر) جي ويجهو Pillai نالي هڪ تامل جو پسارڪو دڪان هو، جيڪو هڪ سال اڳ سنگاپور ۽ ملاڪا ۾ کليو هو. ڊراءِ فروٽ، دالين، چٽا، مسالا ۽ ٻيون شيون ان تان وٺندا هئاسين. پاسي واري روڊ (جالان) تيمينگانگ تي، سِکن جي ٽڪاٽي وٽ هڪ گجراتي هندو جي اٽي جي چڪي هئي، جتان اسان ڪڻڪ جو اٽو وٺندا هئاسين. ياد رهي تہ هن پاسي جي ملڪن ڏي عام کاڌو (Staple Food) پيٽ (چانور) آهن، ويندي ڪيترائي

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪيڪن جا قسم ۽ سِوَيون (نوڊل، مِي، بِي هُون وغيره) ٻـ چانورن جي اٽي مان ٺاهين. هر وقت جي مينهوڳي ڪري هتي ڪڻڪ نہ پوکين ۽ نہ کائين. چانور تہ اسان وٽ ننڍي کنڊ ۾ بہ شوق سان کاڌا وڃن ٿا، پر اتر انڊيا، سنڌ، پنجاب ۽ بلوچستان پاسي ان کان بہ وڌيڪ ڪڻڪ جو استعمال ٿئي ٿو. سو ملاڪا ۾ رهڻ واري پهرين سال ئي هي ڪڻڪ جي اٽي جي چڪي وارو دڪان اسان ڳولي لڌو ۽ ملاڪا ۾ باقي گهاريل اٺ ڏهہ سال هن دڪان تان ئي وٺندا رهياسين. اهڙن دڪانن کان علاوه ڪي ڪي گاڏن (ريڙهن) وارا بہ اسان جا فئوريٽ ٿي ويا هئا. ملاڪا ڇڏڻ بعد بہ جڏهن جڏهن هتي آيو آهيان تہ جالان (شاهراه) منشي عبدالله وٽ ملاڪا نديءَ تي ٺهيل "جمباتان هنگ تئا" پل وٽ هڪ ملئي جا ٺاهيل مرتباڪ خريد ڪندو آهيان. "مرتباڪ" قيمي ۽ آمليٽ بيضي ۾ ٺهيل ٽلهو اڦراتو ٿئي ٿو. ان قسم جا اڦراتا جنهن ۾ پلو وجهي ٺاهيو وڃي ٿو، اسان جي ڳوٺ هالا جون انصاري خاندان جون عورتون ان ٺاهڻ جون ايڪسپرٽ آهن. جمباتان ملئي لفظ آهي، جنهن جي معنيٰ پُل آهي ۽ هنگ تئاح هتي جو ملئي هيرو ٿي گذريو آهي، جيئن اسان وٽ سنڌ ۾ هوشو شيدي يا هيمون ڪالاڻي آهي. ملائيشيا جي مختلف شهرن ۾ ڪيترن ئي روڊن، پلين، چوراهن ۽ پارڪن جا نالا هنگ تئاح نالي آهن. اهڙي طرح جالان ڪمپونگ هولو مسجد وٽ هڪ ملئي مائي جا ٺاهيل ساتي (Satay) اڄ بہ مشهور آهن. ساتي هتي جو ٻوٽي ڪواب آهي،

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جنهن تي ملئي مسالا لڳايا وڃن ٿا ۽ بوهي مگن (Peanuts) ۽ ڳاڙهن مرچن مان ٺهيل چٽڻي سان کاڌا وڃن ٿا. توهان مان ڪنهن جو ملائيشيا ۾ اچڻ ٿئي تہ مرتباڪ ۽ ساتي ضرور ٽيسٽ ڪجو، جيڪو جتي ڪٿي نهي ٿو، خاص ڪري رات جي بازارن پاسر مالم ۾ تہ ڪيتريون ئي ملئي عورتون ۽ مرد گاڏن تي ٿلهو تئو ۽ ٽانڊن جي سگري رکي وڪڻن ٿا.

ملاڪا شهر جي مرڪزي علائقي (جتي ڳاڙهي رنگ جون عمارتون آهن) کان پنهنجي نيول اڪيڊمي ڏي موٽڻ وقت ڪلابانگ بيسار وٽ سمنڊ جي ڪناري تي سَبتو نالي هڪ ڇني (ڪمند) جي رس وڪڻڻ وارو بيهي ٿو. سيون اپ، ڪوڪا ڪولا جهڙين شين کان مون کي هميشہ ڪمند جو تازو رس وڻندو آهي. آئون هميشہ سبتو جي گاڏي وٽ ڪار بيهاري رس جو گلاس پيئندو هوس. اچ نہ هوندي هئي تہ بہ پلاسٽڪ جي ٿيلهيءَ ۾ بند ڪرائي گهر ڪٽي اچي ريفريجريٽر ۾ رکندو هوس ۽ پوءِ ٿوري دير کانپوءِ پيئندو هوس. شايد مزيدار ڪمند ڪري يا پاٽي جي ملاوت نہ ڪرڻ ڪري ان جهڙو سوادي رس مون کي ڪٿي نٿو سُجهي. چين ۾ ڇني جو رس عام آهي پر سبتوءَ جهڙو ناهيل رس مون کي شنگهائي توڙي ڪئنٽن ۽ ڊئرين ۾ بہ نہ مليو. سبتو وٽ ڪار بيهاري جيئن ئي شيشو هيٺ ڪندو هوس تہ هو منهنجي ڪجهہ ڪُڇڻ کان اڳ سوال ڪندو هو "انچڪ مِنيوم اتائو بُنگڪس" (جنابِ والا پيئندائو يا پارسل ڪيي؟)

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جيوس پيئڻ وقت سندس زندگي جو احوال ۽ ٻارن جي به خبر چار پڇندو رهندو هوس. ڪڏهن ڪڏهن سندس انن سالن جي ڏيءَ لينا به ٻيٺي هوندي هئي جيڪا عمر ۾ منهنجي ننڍي ڌي مارئي جيڏي هئي ۽ ساڳي ڪلاس ۾ هئي، جيتوڻيڪ سندن اسڪول مختلف هئا.

گذريل دفعي ملاڪا ويو هوس ته پنهنجي ملئي دوست ڪئپٽن رزالي کي ڪيلا بانگ بيسار وٽان لنگهندي چيم "ڪرانگ ڪان لاجو" (رفتار گهٽ ڪر) سبتو سان ملندا هلون. ڪئپٽن رزالي منهنجو شاگرد هو. ان بعدجهاز جو ڪئپٽن ٿيو ۽ پوءِ مون وانگر ملاڪا جي نيول اڪيڊمي ۾ پڙهائڻ لڳو. دلچسپ شخصيت واري سبتوءَ کان هو به واقف هو، لهڻ سان اسان ساٽس پاڪر پائي ملياسين. بنهي کي ڏاڙهيءَ ۾ ڏسي هو اسان کي سڃاڻي نه سگهيو. پيريءَ ڪري سندس نظر به گهٽجي چڪي هئي پر پوءِ آواز ۽ لهجي مان سڃاڻي ڏاڍو خوش ٿيو. اسان طرفان ڳني جي رس جي گهُر نه ڪرڻ تي پاڻ ئي چيائين "انچڪ، منيوم آئر تيبو."

Encik.Minum Air tebu

مون سندس پريل گلاس کي واپس ڪري چيومانس "چا سبتو توکي خبر ناهي ته اسان ڪراڙا ٿي ويا آهيون."

"توهان کان وڌيڪ آئون اورانگ تئا (پوڙهو ماڻهو) ٿي ويو آهيان."

هن وراڻيو."Encik,Masih Ada Muda"

(توهان صاحب ته اڃان به جوان پيا لڳو.)

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مون ٿمڪ ڏيندي چيومانس تہ سبتو ظاهري شڪل هميشہ دوکو ڏيندي آهي ۽ نہ وري اسان جي ڪڙڪ جينز ڪي ڏسي اسان ڪي ڪو اهڙو ڪڙڪ ۽ سمارٽ سمجهہ. ڪهڙي بيماري آهي جيڪا اسان ڪي ناهي. بس سمجهہ تہ لهندڙ سج جا ڪي چند چلڪندڙ ڪرڻا وڃي بچيا آهن.

سبتوءَ ٻڌايو تہ هو تہ اسانکان بہ سال ٻہ وڏو آهي ۽ هو بہ اسان وانگر بلڊپريشر ۽ ڊائبٽيز جو مريض آهي. "ان ڪان علاوه مون ڪي گوڏن ۾ بہ سور رهي ٿو، گهڻي دير ويهي نٿو سگهان."

"تہ پوءِ سبتو هي آيرٽيبو وڪڻڻ جو ڌنڌو ڇو نٿو ڇڏي ڏين. ماشاءَ الله تنهنجي ڌيءَ جي شادي سٺي گهر ۾ ٿي وئي، ٻئي پٽ سٺين نوڪرين ۾ آهن." مون چيومانس.

"سچ ٿو چئين الطاف"، هن اباڻڪو ٿي چيو، "پر گهر ۾ سڄو ڏينهن وينو نٿو ٿئي. هي دڪان هاڻ ڪمائيءَ لاءِ نہ ڪچهري لاءِ قائم رکندو اچان." ۽ پوءِ ٿڌو ساهہ کڻي چيائين: "چڱو جو هي ڪم جاري رکيو اٿم جنهن بهاني توهان جهونن سان ملاقات ٿي وئي. نہ تہ توکي تہ منهنجي گهر جي بہ خبر نہ آهي."

"سبتو ڳالهہ تہ واهہ جي ڪئي اٿئي"، ڪئپٽن رزاليءَ چيو، "هاڻ ڪار ۾ ويهہ. پهرين اسان ڪي گهر هلي ڏيکار. ٻئي دفعي حياتي رهي تہ الطاف توسان ملڻ لاءِ تنهنجي گهر ايندو."

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

۽ هاڻ ملاڪا ويندي اهو به سوچي رهيو آهيان ته سياڻي پنهنجي ميزبان ڊاڪٽر عطا تالپر سان گڏ ملاڪا شهر جو چڪر ڏيڻ وقت سبتوءَ جي گهر به ضرور ويندس ۽ ڊاڪٽر کي به هن دلچسپ ماڻهوءَ سان ملائيندس جنهن سان منهنجي جاڻ سڃاڻ 1983 کان هلندي اچي.

هتي اهو لکندو هلان ته ”سبتو“ هتي جي ملئي مسلمانن جو هڪ عام نالو آهي. ملئي زبان ۾ ڇنڇر جي ڏينهن (Saturday) کي Sabtu سڏين ٿا. اهڙي طرح ملئي مسلمانن جو خميس به عام نالو آهي جيڪو خميس جي ڏينهن تان آهي. اسان وٽ جمعو نالو مشهور آهي ۽ سنڌ ۾ سومر واري ڏينهن تان سومار نالو پڻ عام آهي ۽ ٻيو نالو جيڪو پڻ ڏينهن تان ڪنيل آهي اهو آچر آهي.

ملئي زبان ۾ ڳني (ڪمند) کي tebu سڏجي ٿو ۽ آئر (Air) معنيٰ پاڻي يعني ڪمند جو پاڻي (رس). ملئي زبان جو لفظ آير ڏارين ماڻهن کي ڪافي منجهائيندو آهي جو ان جي اسپيلنگ انگريزي جي لفظ ايئر (Air) معنيٰ هوا واري ساڳي آهي. ملائيشيا ۾ هر پيٽرول پمپ جي هڪ ڪنڊ تي Angin لکيل هوندو آهي جنهن جي معنيٰ هوا آهي جيڪا ٽائرن لاءِ اسان وٽ به پيٽرول پمپن تي ضروري هوندي آهي. ملئي لفظ آير (Air) معنيٰ پاڻي مان ملئي جا ٻيا ڪيترائي دلچسپ لفظ جڙن ٿا.. جهڙوڪ Air Api معنيٰ تيزاب. هونءَ آپي معنيٰ باهه پر تيزاب لاءِ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملئي لفظ ”باھ وارو پاڻي“ (آئير آپي) آهي، جيئن ٻاڦ تي هلندڙ ريل گاڏي کي ڪيريتا آپي (باھ واري ڪار) سڏيو وڃي ٿو.

برف کي ملئي زبان ۾ آئير باتو (پاڻي جو پٿر) سڏجي ٿو. باتو معنيٰ پٿر آهي. اهڙي طرح ملئي جو هڪ ٻيو دلچسپ لفظ آهي آئير مڌو (Air Madhu) يعني ماکي پر لفظي معنيٰ ٿيندي ماکي جي مک جو پاڻي. گُوڙهن کي ملئي زبان ۾ آئير ماتا سڏجي ٿو يعني اکين جو پاڻي. ملئي لفظ ”وانگي“ جي معنيٰ خوشبوءِ آهي. عطر کي ملئي زبان ۾ Air wangi سڏجي ٿو يعني خوشبوءِ وارو پاڻي.

مٿي ڏينهن جي نالن تان ملئي ماڻهن جا نالا لکندي هڪ نالو اِسنين وسري ويو جيڪو سومر جو ڏينهن آهي. اسان جي اڪيڊمي جي هڪ بس هلائيندڙ ڊرائيور جو نالو اِسنين هو. ملئي زبان کي ڏينهن لاءِ Hari (هَري) لفظ آهي. بهرحال ملئي زبان ۾ هفتي جي ڏينهن جا هي نالا آهن جيڪي عربي زبان تان اخذ ڪيا ويا آهن:

هري اَحد= آچر

هري اِسنين = سومر

هري سلاسا = اڱارو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هري رَبو= اربع

هري خميس = خميس

هري جمعت = جمعو

هري سبتو = ڇنڇر

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

06

ملاڪا جهونو شهر آهي يا نئون سکر

هتي ملائيشيا جي هن پراڻي ۽ تاريخي شهر ملاڪا جي ماضيءَ بابت ڪجهه لکڻ چاهيان ٿو، جنهن سان منهنجو 1968ع کان وٺي واسطو هلندو اچي. 10_15 سال جهاز هلائڻ دوران پڻ هن شهر وٽان لنگهه ٿيندو هو. ملاڪا پراڻي زماني ۾ يعني اڄ کان 60_70 سال اڳ تائين هتي جو سڀ کان مشغول ترين بندرگاهه مڃيو ويو ٿي پر مون جڏهن سمنڊ جي نوڪري شروع ڪئي ته جهازن جي سائيز وڏي ٿي چڪي هئي خاص ڪري اهي جهاز جن تي مون ڪم ڪيو ٿي انهن لاءِ ملاڪا جو بندرگاهه ننڍو ۽ گهربل سهولتن کان ڪسو هو. ان ڪري اسان جي جهاز هر وقت ملاڪا جي پروارن بندرگاهن ڪلانگ (ڪوالالمپور) ۽ جوهور بارو ۾ لنگر ڪيرايو ٿي، جيڪي ان وقت ڪافي وڏا ۽ ماڊرن بندرگاهه ٿي رهيا هئا. انهن بندرگاهن کان فاصلي جي حساب سان ملاڪا شهر ائين آهي جيئن ڪراچي کان حيدرآباد. سو اسان هر وقت باءِ روڊ ملاڪا ايندا ويندا رهياسين ٿي. ان بعد ٻارن جي پڙهائيءَ ڪري آئون جهاز جي نوڪري ڇڏي 10 سال کن ملاڪا ۾ ٽِڪي پيس ۽ اتي ئي شور جاب (ڪناري جي نوڪري) ڪيم. هتي جي عوام ۽ حڪومت منهنجي خدمتن

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جي تعريف ڪئي. حڪومتي ايوارڊ ڏنائون، ماڻهن مان ڏنو، شاگردن جيتوڻيڪ پاڻ محنتون ڪيون ۽ پرايو پر هو اڄ تائين ان جو ڪريڊٽ مون کي ڏيندا رهن ٿا. پاڻ ۽ سندن عزيز دوست لک عزتون ڏيندا رهن ٿا، شايد ان ڪري به جو اسان جو اهو تعليمي ادارو (نيول اڪيڊمي) اهڙي بيٺ نما تنها هنڌ تي هو ۽ پگهار به ايترو گهٽ هو جو ڪو به فارينر يا سندن پنهنجو مڪاني جهازران آفيسر سال ٻن کان مٿي رهي نٿي سگهيو. مون کي اڪيلائي پسند آهي، گهٽ پگهار هو پر سخت سادگي ۾ رهي گذارو ڪندو رهيس. شوق لاءِ ماڻهو سڀ ڪجهه ڪري ٿو ۽ منهنجو شوق اهو ئي هو ته مون کي ڪو ڊسٽرب نه ڪري. نوڪري جا ڪلاڪ پورا ڪرڻ بعد مون کي ڇڏيو وڃي ته لکڻ پڙهڻ ۾ لڳو رهان يا دلچسپ ماڻهن ۽ ماڳن جي خبر چار وٺي پنهنجي پڙهندڙن لاءِ لکندو رهان. مڪاني ماڻهن مون کي پيار ۽ عزت ان ڪري به ڏني ٿي، شايد، ته مون ۽ منهنجي فيمليءَ سندن ملئي زبان ڳالهائي ٿي ۽ هنن اسان کي پنهنجن مان هڪ سمجهيو ٿي. اسان سان اهو وهنوار، هو اڄ به پاڻ ۽ سندن اولاد قائم رکندا اچن. 1991ع ۾ ملاڪا واري نوڪري ڇڏي موٽڻ بعد منهنجو اڄ تائين ملاڪا وڃڻ ٿيندو رهي ٿو، پوءِ ڪڏهن ٽوئرسٽ جي حيثيت ۾ ته ڪڏهن اتي جي نيول اڪيڊمي ۽ انجنيئرنگ ڪاليجن ۾ ليڪچر ڏيڻ لاءِ.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملاڪا هڪ تاريخي شهر آهي بلڪ سڄي ملائيشيا ۾ هي پهريون شهر آهي جنهن ۾ گهڻي ڪان گهڻا ماڻهو اچي رهيا. هي شهر سالن تائين سڄي ملايا (اڄ واري مغربي ملائيشيا) جو مرڪزي ڪمرشل ۽ گاديءَ وارو شهر مڃيو ويو ٿي. ملايا جو پهريون هندو سلطان پرميشور جيڪو پوءِ مسلمان ٿيڻ تي اسڪندر شاهه سڏائڻ لڳو، جاوا ۽ سماٽرا پاسي کان جان بچائي هن شهر ۾ اچي رهيو. ان وقت هي هڪ ننڍڙو مهاڻن ۽ ماڇين جو ڳوٺ هو، جنهن کي اسان بين الاقوامي زبان ۾ فشنگ وليج سڏي سگهون ٿا. يورپي فاتح ڊچ، پورچوگالي ۽ آخر ۾ انگريز به هتي آيا. ملاڪا تي قبضو ڪرڻ تي هو سڄي ملڪ (ملايا) جا مالڪ ٿي وينا ٿي. بهرحال ”ملاڪا“ شهر يا رياست جو نالو ملائيشيا جي تاريخ ۾ آڳاٽو ضرور آهي پر دنيا جي تاريخ ۾ ڪو اهڙو اهم ۽ پراڻو ناهي. ملاڪا کان نه ٺٽو، روهڙي، ملتان يا لاهور جهڙا شهر تمام جهونا آهن.

1402 ۾ جڏهن سنگاپور پاسي جي سري وجايا خاندان سان تعلق رکندڙ ڇڳو مڙس پرميشور اتي جي جهيڙن جهٽن مان جان بچائي اچي ملاڪا ۾ ساهه پٽيو ته ان وقت ملاڪا ۽ سڄي ملايا جو ڇا حال هو؟ سڄو ملايا (يعني اڄ وارو سڄو مغربي ملائيشيا) هڪ گهاٽو جهنگل هو. سمجهو ته سنڌ جو ڪڇي وارو علائقو هو سو به اڄ کان 50 سال اڳ وارو جڏهن گهاٽا ٻيلا ۽ گاهه هو، جنهن مان هلڻ به مشڪل هو. آمدرفت فقط ندين مان ٻيڙين رستي ٿي سگهي ٿي. ان وقت نه هو اڄ وارو پينانگ، نه

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

شاهہ عالم، نہ جوھربارو نہ اپوح شھر. ويندي ڪوالالمپور بہ 400 سالن بعد جھوپڙي جھوپڙي تي نھڻ لڳو. ملاڪا سمنڊ جي ڪناري تي ھڪ مھاڻن جو بنا نالي جي ننڍڙو ڳوٺ ھو، جنھن وڻ جي ڇانوَ ھيٺ ھي ملئي ھندو راجا اچي آرامي ٿيو، ان جو ملئي زبان ۾ ميلاڪا (Melaka) نالو ھجڻ ڪري ھن راجا ھن ڳوٺ جو نالو ملاڪا رکيو جيڪو پوءِ يورپي حاڪمن ملاڪا (Malacca) ڪوٺيو، جيئن قاھره کي Cairo، ممبئي کي Bombay، قبرص کي Cyprus وغيره سڏيو ٿي.

بھرحال اھو سوچيو تہ ان وقت يعني 1402 ۾ ھي (مغربي ملائيشيا) گھاٽو جھنگل ھو ۽ صباح سراواڪ وارو پاسو (مشرقي ملائيشيا) تہ اجا بہ وڌيڪ جھنگ ھو، تہ ان مقابلي ۾ اسان جو ننڍو کنڊ تہ الائي ڪٿي بيٺل ھو. سنڌ ۾ سمن جو راڄ 1350 ۾ ختم ٿي چڪو ھو ۽ ھاڻ سومرن جو ھلي رھيو ھو. ھوڏانھن چين ۾ يئان گھراڻي جي سؤ سال حڪومت ختم ٿي چڪي ھئي ۽ ھاڻ 1368 کان مِنگ گھراڻي جو راڄ شروع ٿي چڪو ھو ۽ ھن ترجي ملڪن تي منگ سلطنت جو وڏو رعب ۽ دٻدٻو ھو. اھو ئي سبب آھي جو ھن ملئي ھندو راجا پرميشور (جيڪو پوءِ مسلمان شھزادي پاسائيءَ سان 1409 ۾ شادي ڪري مسلمان ٿيو ۽ پنھنجو نالو اسڪندر شاھہ رکيو) ملاڪا ۾ پنھنجي سلطنت قائم رکڻ لاءِ چين جي منگ گھراڻي جي حاڪمن کان مدد گھري چو جو انھن ڏينھن ۾ ٿائليند (جيڪو سيام سڏبو ھو) ۾ منتظم ۽ طاقتور حڪومت ھئي، جنھن کان

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پرميشور کي ڏپ تي ٿيو ته متان هو کيس ڪلا هڻڻ ۾ جتان هو آيو آهي اوڏانهن پڄائي نه ڇڏين.

ياد رهي ته ملائيشيا جو هي پهريون شهر ملاڪا هاڻ ٿي جهوپڙي جهوپڙي تي نهڻ تي شروع ٿيو، جڏهن ته اسان وٽ سيوهڻ ۽ ٺٽو جهانيان جهڙا شهر به دنيا ۾ مشهور هئا تڏهن ته ابن بطوطا دنيا جي سير تي انهن شهرن ڪان اچي نڪتو. قلندر شهباز وچ ايشيا جا ملڪ ۽ ايران ڇڏي 1200ع ڌاري (يعني ملاڪا ۾ راجا پرميشور جي آمد کان به 200 سال اڳ) اچي سيوهڻ وسايو. راجا پرميشور جي ملاڪا اچڻ وقت سڄي ملايا (ملائيشيا) ۾ نه هو فنون لطيف نه شعر و شاعري ۽ هيڏانهن اسان وٽ ان ڪان به 80 سال کن اڳ 1320 ۾ امير خسرو (علاؤالدين خلجي ۽ غياث الدين تغلق جي دربار جي شاعر) تغلق نامو لکي ڇڏيو هو. اسان جي دادو جي دوست اقبال ترڪ کي ملاڪا جو شهر گهمائيندي گائيڊ ٻڌايو ته ملاڪا تمام تاريخي شهر آهي جنهن تي هن جڏهن حيرت مان مون ڏي ڏٺو ته مون کيس اهو ئي چيو ته ملاڪا کو اهڙو به جهونو شهر نه آهي. ان کان آڳاٽو ته تنهنجو ڳوٺ جهانگارا باجارا، بکر ۽ اروڙ آهي. بهرحال ان ۾ ڪو شڪ نه آهي ته هتي جي حڪومت هتي جي هر پراڻي شيءِ جي حفاظت ڪئي آهي ۽ ان کي اصلي حالت ۾ قائم رکيو آهي. سچي ڳالهه اها آهي ته اسان کي پنهنجن ماڳن ۽ شين جي پاڻ کي به خبر ناهي. آئون به پهريون دفعو ملاڪا مان تي پنهنجي ڳوٺ هالا پهتس ته ان وقت مون کي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڄاڻ ٿي تہ ملاڪا جي قلعي ۽ هتي جي ٻين تاريخي شين کان اڳاتو تہ مخدوم نوح جو مقبرو آهي، جنهن جو ڪم سال 1205 هجري ۾ پير محمد زمان شروع ڪرايو ۽ مير فتح خان پورو ڪرايو. هتي اهو بہ لکندو هلان تہ مخدوم مير محمد جنهن هالا پراڻو ٻڏايو ان جي قبر بہ پير ۾ آهي. اها قبر ۽ مسجد مير ڪرم علي خان 1222 هجري ۾ نهرائي. هن وقت مون کي Exact عيسوي سن ياد نہ آهي پر ملاڪا ۾ جيڪي ڊچن ۽ انگريزن جون تاريخي جايون ملڪي ۽ غير ملڪي ٽوئرسٽ ڏسڻ اچن ٿا اهي پوءِ جون ٺهيل آهن ڇو جو ملاڪا تي ڊچن 1641 کان 1798 تائين حڪومت ڪئي ۽ ملاڪا انگريزن حوالي 1824 ۾ ٿيو معنيٰ انگريزن واريون جايون تہ 1824 کانپوءِ جون ٺهيل سڀيون. هيڏانهن سکر وارو معصوم شاهہ جو منارو 1593 ۾ ٺهڻ شروع ٿيو هو (جيڪو 14 سالن ۾ مڪمل ٿيو) ۽ روهڙي جي وار مبارڪ واري مسجد تہ ان کان بہ اڳاتي 1545 جي ٺهيل آهي. ٺٽي بابت هڪ مشهور پورچوگالي فري مانڪرق (Frey Sebastian Manrique) جا رمارڪ پڙهي رهيو هوس جيڪي هن 1641 ۾ لکيا. هن ٺٽي جي درسگاهن، عمارتن ۽ سکي ستابي زندگي جي ڇا تہ تعريف ڪئي آهي. پر افسوس جو اسان اڳتي وڌڻ بدران ڏينهون ڏينهن پٺتي وڃي رهيا آهيون. اڄ جي اها بين الاقوامي رپورٽ پڙهي بيحد ڏک ٿيو تہ پرائمري تعليم ۽ اسڪولن ۾ اسانجو ملڪ دنيا ۾ ٻئي نمبر تي ايشيا ۾ پهرين نمبر تي پٺتي پيل آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٻيا شهر تہ ڇا دنيا ۾ بهترين تعليم جي مرڪز نٽي ضلعي جي بہ ڪيترن ڳوٺن جا پرائمري اسڪول اوطاقون ۽ خچر خانا ٿيا پيا آهن!

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

07

ملاڪا سلطنت ۽ پورچو گالين جي آمد

ملايا يعني اڄ وارو مغربي ملائيشيا جيڪو سڄو گهاٽو جهنگل هو. ساموندي ڪنارن يا ندين جي ڇوڙ وٽ ڪٿي ڪٿي ڪي مهاڻا ماڇي رهيا ٿي. هي جيڪي اڄ جا سلطان بادشاهه ڏسو ٿا انهن جو وڏو پرميشور جاوا ۽ سماترا پاسي کان 1402 ۾ هتي آيو ۽ اچي ملاڪا سلطنت جو پايو وڌو. جيئن انڊونيشيا جي بالي ٻيٽ جا رهاڪو ملئي اڄ به هندو آهن تيئن ان جي اوس پاس جي ٻين ٻيٽن جاوا، سماترا وغيره تي به هندو ڌرم هو. سماترا ٻيٽ جي اتراهين ڪنڊ تي ”پاسائي“ نالي واري علائقي ۾ مسلمانن جي سلطنت هئي، جيڪا تيرهين صدي کان پنڌرهين صديءَ تائين قائم رهي. پاسائي(Pasai) کي سموندرا يا سموندرا پاسائي به سڏيو ويو ٿي، جنهن لاءِ چيو وڃي ٿو ته سنسڪرت جو لفظ آهي، جنهن جي معنيٰ سمنڊ آهي. جيئن برونائي سلطنت ”دارالسلام“ سڏيو ويو ٿي. چون ٿا ته هن سلطنت جو هندو راجا ميراح سيلو 1267 ۾ مسلمان ٿيو ۽ پاڻ کي مالڪ الصالح سڏرايو.

بهرحال هن ملاڪا ۾ آيل ملئي هندو راجا پرميشور پنهنجي حڪومت کي قائم رکڻ لاءِ ۽ اتر کان سيامي راجائن جي ڪوشش کان بچڻ لاءِ چين جي مِنگ حاڪم کي پنهنجو ابو امان بنايو ۽ ٻئي طرف پورن ستن سالن

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

بعد 1409 ۾ پاسائي حاڪمن جي ڌيءَ سان شادي ڪري اسلام قبول ڪيو ۽ پنھنجو نالو اسڪندر شاھ رکيو جو انهن ڏينهن ۾ پرشن (ايراني) حاڪمن ڪان هر هڪ Impress هو، جن پاڻ کي فارسي جي لفظ 'شاھ' سان سڏرايو ٿي. هن جي مسلمان ٿيڻ تي سندس رعيت جا ماڻهو به مسلمان ٿيڻ لڳا، جيڪي شروع ۾ سيئي هندو ڌرم جا هئا.

ڳالھ اھا آھي تہ ملائيشيا جا ماڻھو ھاڻ تہ تمام گھڻو پڙھيل ڳڙھيل ۽ تعليم يافتہ ٿي ويا آھن. ويندي راندين، راڳ روپ ۽ سائنسي ترقي ۾ دنيا جو مقابلو ٿا ڪن پر ماضيءَ ۾ ائين ھئا جيئن اسان وٽ ڪڇي جا ماڻھو. مون کي اڄ بہ اھو ڪراڙو ملئي ماڻھو ياد اچي ٿو جنھن 1968ع ۾ مون کي پنھنجو پاڻ لاءِ چيو ھو تہ: "ملئي ماڻھو ڇا آھن؟ جھنگل جا ماڻھو يا مھاڻا يا مزور. نہ آھي منجھن تعليم نہ ڄاڻ." بھرحال ھاڻ اھي ماضيءَ جون ڳالھيون آھن ۽ اھا واقعي حقيقت آھي تہ ھنن پٽن جو پراڻو ادب ۽ شعر و شاعري تہ نہ آھي پر ڪا مستند تواريخ بہ نہ آھي. بس ھر ڳالھ روايتن ۽ حڪايتن تي آھي. ھڪ اھڙين ڳالھين جو ڪتاب "سيجاره ملايو" (ملايا جي تاريخ) آھي، جنھن بابت ھن ملئي ھندو راجا پرميشور کي ھڪ رات خواب ۾ حضور صلعم جن نظر آيا، جن کين اسلام جو ٻڌايو. ان بعد پرميشور وري خواب ڏٺو تہ مڪي جي ھڪ عالم سيد ابوالحسن کيس اسلام تي اچي ليڪچر ڏنو. ان بعد اھو ساڳيو بزرگ ملاڪا ۾ آيو ۽ اچي عصر نماز پڙھيائين. ياد رھي تہ راجا پرميشور جي

ھن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملاڪا اچڻ ۾ امن امان قائم ڪرڻ ڪري ڪيترائي عرب دنيا ۽ ننڍي کنڊ جا جهازي ۽ واپاري ملاڪا اچڻ لڳا هئا، جن جي خبرن چارن هتي جي ماڻهن کي اسلام جي آگاهي ڏني. چون ٿا ته انهن خوابن ڪانپوءِ پرميشور يڪدم پنهنجو نالو بدلايو ۽ مسلمان ٿيو. سندس مسلمان ٿيڻ بعد هن ترَ ۾ اسلام بيحد تيزيءَ سان پکڙيو.

هڪ ڳالهه مڃڻ ضروري آهي ته پرميشور پڙهيل ڳڙهيل يا تجربيڪار ماڻهو ڪٿي نه هو پر وڏو ذهين لڳي ٿو. هو پنهنجي رعيت جي چند ماڻهن سان هڪ ڏارئين ڏيهه ۾ اچي رهيو. سنگاپور کان ٻاءِ روڊ ايندي وقت آئر حطام ۽ موئر (Muar) جهڙا شهر اچن ٿا ۽ پوءِ ملاڪا اچي ٿو. هو به پهرين موئر ۾ ترسيو پر پوءِ هن ڏٺو ته هيءَ جاءِ بهتر نه ٿيندي. اجان ڪا اڳتي ڏسجي. پوءِ ملاڪا آيو جيڪو هن کي سمنڊ جي ڪناري تي بهترين ۽ طوفانن کان محفوظ بندرگاهه لڳو. انهن ڏينهن ۾_ بلڪ گذريل صديءَ جي اڌ تائين سڪيا ۽ طاقتور اهي ماڻهو ۽ قومون هيون جن جو سمنڊ تي ڪنٽرول هو ۽ سمنڊ تي ڪنٽرول انهن جو هو جن جو جهازن ۽ بندرگاهن تي ڪنٽرول هوندو هو. سو راجا پرميشور به اونهي سوچ ۽ Vision جو ماڻهو لڳي ٿو، جو هن ملاڪا جهڙي بندرگاهه تي پنهنجي تخت جي گادي ٺاهي ۽ پيو ڪم اهو ڪيائين جيڪو انگريزن ممبئي جهڙو ويران ۽ بيڪار بندرگاهه هٿ ڪري ڪيو. اهو آهي امن امان قائم رکڻ، انصاف ڪرڻ ۽ اعيت جي پرگهور لهڻ. هن به پنهنجي

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

علائقي ۾ امن مان قائم ڪيو، ڏارين ملڪن کان ايندڙ وڻجارن (ناکئن، واپارين ۽ مسافرن) جي لاءِ سهولتون مهيا ڪيون جو ڏسندي ئي ڏسندي هڪ طرف چين، سماترا، فلپين کان تہ ٻئي طرف عرب ملڪن، گجرات، سنڌ ۽ بين ڏورانهن ڏيهن کان جهاز ۽ واپاري اچڻ لڳا ۽ سندس ئي حياتيءَ ۾ ملاڪا هن پوري ريجن جو مشغول ۽ رونق وارو بندرگاهہ ٿي ويو. پاڻ پنهنجي حڪومت مضبوط ڪرڻ لاءِ مڪاني جنگل جي رهاڪن (اورانگ اصلي) ۽ مهاڻن ماڇين (اورانگ لائوت) کي ملائي سيني جي خوشحالي ۽ ترقي جي راهہ هموار ڪئي. ملئي زبان ۾ اورانگ معنيٰ ماڻهو ۽ Asli معنيٰ اصل جو رهاڪو. اڄ بہ ملائيشيا جي ڪيترن جهنگلن (Rain forests) ۾ هي ماڻهو رهن ٿا جن جي حالت پراڻي دور واري آهي. اهڙي طرح اورانگ لائوت معنيٰ سمنڊ جو ماڻهو يعني مهاڻا ماڇي جن جو ڪم سمنڊ تي رهي مڇي مارڻ ۽ ڪڍڻ ڪناري تي اچڻ آهي.

هن راجا پرميشور جي ائڊمنسٽريشن (حڪومتي نظام) بہ قابل تعريف آهي جيڪو سندس پويان بہ قائم رکندا آيا. هن قاعدن قانون جو هڪ سيٽ ٺاهيو، جنهن مطابق سلطنت جو وڏو پاڻ 'سلطان' هو. هن کان پوءِ هيٺ ٻئي نمبر تي جيڪو ماڻهو مقرر ڪيو ويو اهو بينداهارا (Bendahara) سڏيو ويو ٿي، جيڪو ائين هو جيئن اڄ جو وزيراعظم آهي. سڀ کان اهم ڳالهہ اها تہ هو سلطان جو صلاحڪار هو.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

بينداهارا هڪ عام ماڻهو ٿيندو هو، جنهن جي چونڊ سلطان پاڻ ڪندو هو. بينداهارا کانپوءِ طاقتور اٿارٽي لڪسامانا هو. Laksamana ملئي لفظ آهي، جنهن جي معنيٰ ائڊمرل آهي. هي ملڪ ۾ سلطان جي سلامتي جو انچارج هوندو هو. اهڙي طرح پوليس جو مٿاهون آفيسر تيمينگنگ (Temenggung) سڏيو ويو ٿي. ان وقت جا هي عهدا مون هتي ان ڪري به بيان ڪيا آهن جو ملاڪا رياست جي ڪيترن شهرن جي روڊن جا نالا انهن آڪاتن عهدن نالي آهن: جيئن ته ”جالان (شاهراهه) بينداهارا“ يا ’جالان لڪسامانا‘. تُن پيراق ۾ هنگ تُئا نالي هتي جا به ملئي ماڻهو تمام گهڻو مشهور بينداهارا ۽ لڪسامانا ٿي گذريا آهن، جن ملاڪا کي تمام گهڻو وڌايو ۽ سهڻو بنايو. انهن نالي به نه رڳو ملاڪا ۾ پر ملائيشيا جي ٻين رياستن ۾ به روڊ ۽ پليون آهن. پنهنجي نئين سلطنت کي صحيح طرح هلائڻ ۽ امن امان قائم رکڻ لاءِ راجا پرميشور ڪجهه قانون تيار ڪيا جن ۾ هندو ۽ ٻڌمت، اسلام ۽ مڪاني ملئي ماڻهن جي ريتن رواجن جو به خيال رکيو ويو هو.

امن امان ۽ چؤماسي جي هوائن ڪري ملاڪا جو بندرگاهه سڄي علائقي ۾ مشهور ٿي ويو. سياري جون هوائون لڳنديون هيون ته چين پاسي کان سامان سان ڀريل جهاز ملاڪا پهچندا هئا ۽ هوڏانهن انڊيا کان گجراتي ۽ عرب ملڪن جا واپاري پنهنجي وکر سان پهچي ويندا هئا. سامان جو وکرو ۽ مٽاسٽا هلندي هئي ۽ پوءِ سانوڻيءَ جون هوائون

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

لڳنديون هيون تہ هرڪو اتر طرفان پنهنجن ملڪن ڏي روانو ٿي ويندو هو.

ملاڪا سلطنت ڪي سيامي (ٿائي) حڪومت ڪان ڊپ رهيو ٿي ۽ سيام وارن ملاڪا تي ٽي دفعا حملو بہ ڪيو پر راجا پرميشور جي منظم سپاهين هنن کي پڇائي ڪڍيو. وڏي ڳالهہ تہ ڪيس چين جي وڏي مدد هئي.

پرميشور سلطنت قائم ڪرڻ بعد يڪدم چين جي مِنگ سلطنت کي پنهنجو وڏو قبول ڪيو. ان ڪري چيني سياح ۽ ائڊمرل "زينگ هي" (Zeng He) هن وٽ بہ ٽي دفعا ملاڪا بہ آيو ۽ پاڻ بہ 1409 ۾ مِنگ شهنشاهہ جي دربار ۾ حاضر ٿي پنهنجي عقيدت جو اظهار ڪيو. اڳتي هلي سندس پوٽي محمد شاهہ جي پڙپوٽي سلطان منصور شاهہ مِنگ سلطنت جي هڪ چيني شهزاديءَ هَنگ لِي پو (Hang Li Po) سان شادي ڪئي جنهن ڪري ٿائلنڊ (سيام) وارن ملاڪا سلطنت کي تنگ ڪرڻ لاءِ توبہ ڪري ڇڏي.

هي اهي ڏينهن هئا جڏهن يورپ وارا مسالن جي پويان هئا. دنيا جو گهڻي ڪان گهڻو مسالو (لونگ، ڦوٽا، ڪاريون مِريون وغيره) هن پاسي جي ٻيٽن تي ٿيون ٿي ۽ ملاڪا هن واپار ۾ اهم رانديگر هو. يورپ جي مختلف ملڪن جا جهاز ملاڪا آيا ٿي ۽ ملاڪا جي حاڪمن جي دنيا ۾

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هاڪ هئي. اها ٿي ڳالهه Tome Pires نالي هڪ پورچو ڳاليءَ پنهنجي ڪتاب ۾ لکي آهي تہ:

"Whoever is Lord of Malacca has his hand on the throat of Venice."

ملاڪا جو بندرگاهه اسلامي مرڪز بہ ٿي پيو، جتي عرب دنيا جا امام ۽ عالم آيا ٿي ۽ اسلام بابت واعظ ڪيا ٿي. ملاڪا جي سلطان مڪاني عالمن ۽ مولوين کي هن پاسي جي ٻيٽن ڏي اسلام پکيڙڻ لاءِ موڪليو ٿي. پورچوگال ويندڙ ايشيائي سوداگرن کان ملاڪا جي شان شوڪت جون ڳالهيون ٻڌي پورچوگال جي بادشاهه ائڊمرل لوپيز (Lopez de Segueira) کي معلومات لاءِ ملاڪا موڪليو. هي سال 1509 جي ڳالهه آهي، يعني راجا پرميشور کي ملاڪا ۾ سلطنت قائم ڪرڻ کان هڪ صدي پوءِ جي ڳالهه آهي. انهن ڏينهن ۾ ملاڪا سلطنت جو حاڪم سلطان محمود شاهه هو. هن پورچو ڳالين کي پهرين ماڻ ڏنو پر پوءِ سندن نيت ۾ خلل محسوس ڪيو ۽ ملاڪا ۾ رهندڙ گجرات ۽ گوا جي مسلمانن بہ سلطان کي خبردار ڪيو تہ انهن يورپين کان بچي رهجو جن انڊيا ۾ بہ پهرين گهمڻ، مذهب جي پرچار، واپار ۽ دوستي جو بهانو ڪري پوءِ گوا تي قبضو ڪيو ۽ مڪاني ماڻهن کي ويڙهايو.

سلطان محمود هنن ڌارين تي وٺ وٺان ڪئي ۽ ڪجهہ کي جهلي سوگهو ڪيو، ڪجهہ مارجي ويا ۽ هن پورچوگالي جهازن کي ڀڄڻ کان

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

روڪڻ جا حڪم جاري ڪيا پر ان کان اڳ ھو لنگر ڪٽي ملاڪا بندرگاھ ڇڏي چڪا ھئا. پورچوگال حڪومت اھو ئي فيصلو ڪيو تہ گوا وانگر ملاڪا تي بہ قبضو ڪرڻ لاءِ حملو ڪرڻ ضروري آھي.

ٻن سالن جي تيارين بعد 1511 ۾ پورچوگالي ائڊمرل اولفنسو (*Afonso de* Albuquerque) سترھن جھازن ۾ 1200 کن ماڻھو ڪٽي گوا کان ملاڪا پھتو ۽ ھن ملاڪا جي سلطان محمود کي ڪجھ Demands پيش ڪيون، جن ۾ ھڪ اھا بہ ھئي تہ ھنن کي ملاڪا شھر ۾ پنھنجي ٽريڊنگ پوسٽ جي بچاءَ لاءِ قلعو ٺاھڻ ڏنو وڃي. سلطان سندن ھڪ ڊمانڊ بہ مڃڻ لاءِ راضي نہ ٿيو. پورچوگالي تہ جھيڙي لاءِ تيار ٿي آيا ھئا. 40 ڏينھن جي ويڙھ بعد ملاڪا پورچو گالين حوالي ٿي ويو. ھڪ تہ پورچوگالين جي توبن، بندوقن ۽ بارود جو ملئي ماڻھو مقابلو ڪري نہ سگھيا ۽ ٻيو وقت جي حاڪم سلطان محمود ۽ سندس پٽ سلطان احمد جي وچ ۾ ھلندڙ جھيڙي بہ کين ڪمزور ڪري وڌو ۽ ڌارين حملو ڪندڙن لاءِ فائديمند ثابت ٿيو.

الفنسو دي البقرق نومبر 1511 تائين ملاڪا ۾ رھيو ۽ رکي رکي ملئي ماڻھن جي حملن کي پسپا ڪندو رھيو. نيٺ سلطان محمود شاھ کي ملاڪا مان ڀڄايو ويو ۽ ھو پھانگ رياست ۾ وڃي رھيو جتان پوءِ ٻيڙيءَ ذريعي بنتان ھليو ويو، جتي وڃي ننڍڙي پئماني جي حڪومت قائم ڪئي. پورچوگالين ھن کي اتي بہ نہ ڇڏيو ۽ 1526 ۾ بنتان کي

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڏاهي ترپٽ ڪري ڇڏيو. سلطان جان بچائي سماترا ٻيٽ تي هليو ويو جتي ٻن سالن بعد گذاري ويو. مرڻ وقت هن جا ٻه پٽ وڃي بچيا هئا: ”مظفر شاهه“ ۽ ٻيو ”علاؤ دين ريائت شاهه“

مظفر شاهه ڪي اتراهن علائقن جي ماڻهن پاڻ وٽ گهرائي عزتون ڏنيون، جتي هن پيراق سلطنت ٺاهي ۽ پاڻ ان جو سلطان ٿيو. پيراق رياست جا اڄ جا سلطان سندس اولاد آهن. ٻيو پٽ مظفر شاهه ڏکڻ ڏي هليو ويو ۽ جوهور جي سلطنت ٺاهيائين. بهرحال پيراق رياست ۽ جوهور رياست ۾ سندن گادي وارا شهر ”اپوح“ ۽ ”جوهوربارو“ هاڻ وڏا ۽ خوبصورت لڳن ٿا، نه ته انهن ڏينهن ۾ اهي شهر ملاڪا جي مقابلي ۾ ائين هئا، جيئن حيدرآباد يا شڪارپور اڳيان مٺي ۽ ڇاڇرو.

ملاڪا تي 1511 تي پورچوگالين جي قبضي ٿيڻ کان اڳ تائين راجا پرميشور (جنهن 1402 ۾ ملاڪا سلطنت ٺاهي) جي اولاد سوا سؤ سال ڪن حڪومت ڪئي. پرميشور (سلطان اسڪندر شاهه) کان علاوه محمود شاهه اول جنهن 1424 کان 1444 تائين ملاڪا تي حڪومت ڪئي، مظفر شاهه اول جنهن 1445 کان 1459 تائين ۽ منصور شاهه جنهن 1459 کان 1477 تائين حڪومت ڪئي، ڪافي مشهور ٿي گذريا آهن. پورچوگالين جي حملي وقت محمود شاهه دوم سلطان هو.

لوپيز (سجو نالو Diogo Lopes de Segueira) جيڪو پهريون دفعو پورچوگالين کي جهازن ۾ وٺي آيو ۽ ان وقت جي ملاڪا جي سلطان

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

محمود شاھ ھن کي ڀڄائي ڪڍيو. بعد ۾ پورچو گال حڪومت ھن شخص کي انڊيا جي پورچوگالي بيٺڪن: گوا، ڊِيو وغيره جو 1518 کان 1522 تائين گورنر مقرر ڪيو ھو.

الفنسو جيڪو ملاڪا جي سلطان سان جنگ ڪرڻ لاءِ 17 ڪن جهاز ماڻھن سان پيري آيو ھو، اھو 1453 ۾ پورچو گال جي گادي واري شهر لسبن پرسان ھڪ ڳوٺ ۾ ڄائو. لسبن شهر جي مشهور الفنسو چوڪ وٽ جيڪو ڏاتوءَ جو بت (Statue) آھي، اھو ھن ائڊمرل جو آھي. ملاڪا جو تاريخي دروازو "A Famosa" ھن جو نمرايل آھي. الفنسو گوا (انڊيا) جو ٻيو گورنر ٿي رھيو. سال 1515 جي ڊسمبر مهيني ۾ الفنسو پاڻي جي جهاز ۾ عدن طرف کان گوا اچي رھيو ھو تہ رستي تي گذاري ويو. ميڪسيڪو جو شهر البقريق سندس نالي آھي ۽ ملاڪا شهر ۾ سندس نالي ھڪ روڊ آھي، جنھن جو نالو آھي "جالان البقريق".

پورچوگال اندر ۽ ٻاھر جي دنيا ۾ ڪيس ڪيترن ئي خطابن سان سڏيو وڃي ٿو، جيئن تہ ساموندي شير (Lion of the Seas) عظيم الفنسو (The Great)، پورچوگالي مريخ، اوڀر جو سيزر، دھشت وارو (The Terrible)وغيره.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

08

هِن شهر جون تري آيل يادون

1402 ۾ ملايا (اڄ واري مغربي ملائيشيا) جي گهاٽي جنگلن واري هڪ ننڍڙي ساموندي ڪناري واري ڳوٺڙي ۾ سماترا کان ڀڄي آيل هڪ شاهي خاندان جي فرد جنهن جو نالو پرميشور هو اچي رهائش اختيار ڪئي ۽ ان جاءِ جو نالو رکيائين ملاڪا. پاڻ مسلمان ٿي پنهنجو نالو اسڪندر شاهه رکيو. سندس خاندان (گهراڻو) 1512 ۾ پورچوگالين جي آمد تائين حڪومت ڪندو رهيو. پورچو گالين جي ملاڪا تي 1512 کان 1641 تائين حڪومت رهي. ان بعد 1824 تائين ملاڪا ڏچن جي قبضي ۾ رهيو ۽ پوءِ انگريزن جو راڄ شروع ٿيو. ڌارين ۾ سڀ کان گهٽو وقت، اٽڪل 183 سال ڏچن جو ملاڪا تي راڄ رهيو. ملاڪا ۾ توهان کي ڪيتريون ئي شيون پورچو گالين، ڏچن ۽ انگريزن جي راڄ جون نشانيون نظر اينديون جيئن ڪراچي جي ايمپريس مارڪيٽ، ڪي ايم سي بلڊنگ، ميري ويدر ٽاور جهڙيون عمارتون انگريزن جي دور جون نشانيون آهن. پورچو گالين جو نه سڃو پاڙو آهي، جتي پورچو گالين جو اولاد رهي ٿو. آفريڪا وارن سفرنامن ۾ لکي چڪو آهيان ته يورپي ماڻهن پنهنجي حڪومتي دور ۾ مڪاني ايشين يا آفريڪي عورتن سان شادي ته

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

چا پر ظاهر ظهور دوستي رکڻ کان بہ گريز ڪئي ٿي پر پورچو گالين نہ فقط شاديون ڪيون پر مکاني عورتن مان پيدا ٿيندڙ ٻارن کي اهو ئي status ڏنائون جيڪو سندن پنهنجي ملڪ ۾ هو. ان ڪري توهان کي ڪيترائي مختلف رنگن ۽ جسامتن جا پورچو گالي ملندا. ائين ڏٺو وڃي تہ ڊچن بہ ٿورو گهڻو/ مکاني ماڻهن سان جنسي تعلق رکيو ٿي ۽ انهن جو اولاد برگر سڏجي ٿو. توهان کي سريلنڪا ۾ ڪيترائي برگر ملندا. ملاڪا ۾ رهندڙ هي ڪٽڪ رنگا ۽ ڪارسرا پورچو گالي ملئي ۽ پورچو گالي ڳالهائين ٿا پر سندن پورچو گالي اڄ جي پورچو گاليءَ کان بيحد نرالي آهي، جيئن سائوٿ آفريڪا جي ڊچ زبان هالنڊ جي ڊچ زبان کان ڪجهہ ڪجهہ بدليل آهي. بهرحال ملائيشيا جي حڪومت بہ ڪين هڪ حد تائين پنهنجي شناخت، ڪلچر، رسم و رواج قائم رکڻ جي همٿ افزائي ڪري ٿي تہ پلي رنگين ڊريسون پائي ناچ گانا ۽ ٺينگ ٽپا ڏيندا رهن جيئن ڌارين ملڪن جي ٽوئرسٽن کي ملاڪا ۾ هڪ هي آئٽم بہ ڏسڻ لاءِ ملي وڃي. آئون جڏهن ملاڪا ۾ رهندو هوس تہ مون وٽ پاڪستان کان جيڪو مهمان ايندو هو ان کي ملاڪا جو هي پورچو گالين جو پاڙو ضرور ڏيکاريندو هوس.

ملاڪا ۾ ڏهہ سال رهڻ دوران مون وٽ ڪيترائي سڃاڻا، دوست يار ۽ مائٽ مٽ آيا. مون بہ چاهيو ٿي تہ منهنجي وطن جا گهٽي کان گهٽا ماڻهو دنيا جو هي پاسو اچي ڏسن جيڪو تعليم، ٽيڪنالاجي، جديد

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پٽي، شپنگ، ميڊيڪل جهڙين شين ۾ اسان جي ملڪ کان گهٽ گهٽ پنڌ پيل آهي پر جنهن عزم ۽ محنت سان هو اڳتي وڌڻ جي ڪوشش ڪري رهيا آهن، ان ۾ جي هو ڪامياب ٿي ويا ته دنيا کي ڏندين آڱريون اچي ويندين. هن ملڪ جا سياستدان پنهنجي ملڪ جي هر اداري کي ترقي ڏيارڻ لاءِ هو دنيا جي قابل ماڻهن کي پاڻ وٽ نوڪريون ڏئي رهيا هئا جيئن سندن ملڪ جا نوجوان علم حاصل ڪري پنهنجي پنهنجي فيلڊ ۾ پيڙ ٿي سگهن. هيءَ ستر ۽ اسي واري ڏهي جي ڳالهه آهي ۽ مون اهو ئي چاهيو ٿي ته منهنجي ملڪ جا ماڻهو انگلينڊ ۽ عرب ملڪن ڏي وڃڻ بدران هيڏانهن پڻ اچن. هڪ ڳالهه آهي ته ملائيشيا انهن ڏينهن ۾ ايڏو وڏو پگهار نٿي ڏنو، وطن وڃڻ جي موڪل هر سال ڏيڍ بدران ٽن سالن بعد ڏني ٿي. جيڪي ڳالهيون بڌي اسان جي ماڻهن کي گهٻراهٽ ٿي ٿي. پر مون اها ئي ڪوشش ڪئي ٿي ته هو هن پاسي اچي ڏسن ته هتي جي زندگي يورپ ۽ عرب ملڪن کان بهتر آهي. هتي Quality of Life آهي ۽ هتي جا ٽي سال عرب ملڪن جي هڪ سال کان وڌيڪ تيزي ۽ سڪون سان گذريو وڃن. هتي جا مڪاني ماڻهو اسان جو قدر ڪن ٿا، اسان کي عزتون ڏين ٿا.

ملاڪا ۾ ڏهه سال رهائش دوران ڪيترائي هلي ملي مون وٽ ملاڪا آيا. ڪيترن جي ته مون کي خبر پيئي ٿي ته هو ڪوالالمپور آيل آهن ته هلي ملي آئون رهائش وارو گهر جنهن هنڌ تي هو، اتان هڪ شارٽ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪٺ رستو پورٽ ڊڪسن کان ٽيندو ڪئالالمپور پهتو ٿي ۽ جملي فاصلو 90 ڪلوميٽر مس ٿيو ٿي. رهائش جو به ايڏو مسئلو نه هو جو هڪ ته اسان کي سمنڊ جي ڪناري تي انگريزن جي ڏينهن جا تمام وڏا بنگلا مليل هئا ۽ ان کان علاوه اسان وٽ جيڪي Post sea جا ڪورس ڪرڻ لاءِ جهازن جا آفيسر آيا ٿي انهن لاءِ فئملي ٽائيپ هاسٽل هئي جنهن جو هڪ ڪمري وارو فلئٽ اسان جي مهمانن لاءِ سستي اگهه تي مسواڙ تي مليو ٿي. هڪ دفعي مون وٽ پنجاب يونيورسٽي جو پروفيسر خاطر غزنوي به اچي رهيو هو. ان وقت جون مشهور ڳائڻيون بينجمن سسٽرز به اسان وٽ آيون هيون. 1980ع ڌاري هو پاڪستان جي ٽي وي جون مشهور سنگرس هيون، جيڪي پراڻين انڊين فلمن جا گانا تمام سٺي سر ۽ اسٽائيل ۾ ڳائينديون هيون. خبر ناهي چو هو پوءِ ماٺ ٿي ويون. عالمگير نالي هڪ ڳائڻو به مون وٽان ملاڪا مان گهمي ويو هو. هو به گهڻو ڪري انڊين گانا ڳائيندو هو. پروفيسر خاطر غزنوي ته ڪئالالمپور جي يونيورسٽي ۾ اردو يئر جو به سال کن هيڊ به ٿي رهيو. اڄڪلهه جي 'هم' ۽ 'مسالا' ٽي وي جي مالڪڻ مئڊم سلطانه صديقي به مون وٽ ملاڪا ۾ به دفعا آئي. انهن ڏينهن ۾ هوءَ پاڪستان ٽيليويزن جي پروڊيوسر هئي. ٻئي دفعا هوءَ ڪنهن انٽرنيشنل سيمينار لاءِ ڪئالالمپور آئي ۽ منهنجي زال ڪيس اتان ملاڪا وٺي آئي. هوءَ اسان وٽ ملاڪا ۾ ٽي چار ڏينهن رهي ۽ منهنجي ٻارن سان گڏ هن هتي جون تاريخي جايون ڏسڻ کان

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

علاوه ملئي شاديون بہ اٽينڊ ڪيون. سندس ان وقت جون تصوير منهنجي ملائيشيا جي اردو ۽ سنڌي سفرنامن کان علاوه picasa.com تي بہ آهن. سندس وڏي ڀيڻ ادي نورجهان ۽ سندس گهر وارو ادا انيس شيخ بہ هڪ دفعو ٿائيلنڊ کان ٽرين ذريعي اسان وٽ اچي رهيا هئا. ان کان علاوه هڪ ٻي اهم شخصيت ماهتاب محبوب ۽ سندس فئملي اسان وٽ مهمان ٿي رهي. ماهتاب محبوب سنڌي جي مشهور افسانا نويس آهي. هوءَ منهنجي بہ دلپسند ليکڪا آهي. بينظير ڀٽو جي حڪومت ۾ هڪ عورتن جي ڊيليگيشن ڪوالالمپور آيو اهو ٽولو ملاڪا جي چيف منسٽر ۽ منهنجي دعوت تي ملاڪا ۾ بہ اچي رهيو. انهن ۾ هڪ سنڌي ٽي وي جي مشهور ائنڪر پروين راڄپر بہ هئي. هڪ دفعي ملاڪا ۾ مون وٽ سنڌي ۽ اردو جو مشهور ليکڪ قمر شهباز ۽ دائود انجنيئرنگ ڪاليج جو پرنسپال عبدالرزاق ميمڻ بہ اچي رهيا هئا. انهن کي هن شهر ملاڪا جون تاريخي جايون، پارڪ، ڊپارٽمينٽ اسٽور ۽ گهٽيون گهمائيندي ائين لڳندو هو ڄڻ هي منهنجو پنهنجو شهر هالا، حيدرآباد يا ڪراچي هجي.

سچ تہ اهو آهي تہ آئون مٿين شهرن ۾ بہ نہ ايترو رهيو هوندس ۽ نہ وري اوترو واقف آهيان جيترو ملائيشيا جي هن شهر ملاڪا کان. ملاڪا جا تہ ڪيترا دڪاندار ۽ شهري ائين سمجهندا هئا تہ آئون ڪو ملائيشيا

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جو پاسپورٽ رکندڙ هجان، ويتر مون کي ۽ منهنجي فئملي کي ملئي زبان ۾ ڳالهائيندو ٻڌي هو اهو ئي سمجهندا هئا.

اسان جي نيول اڪيڊمي ۾ ڪيترن ئي ڌارين ملڪن جي جهازران آفيسرن نوڪري ڪئي ٿي پر هڪڙا آيا ٿي ته ٻيا ويا ٿي. ڪو به مون وانگر ٽِڪي نه رهيو. مون کي ملاڪا حڪومت طرفان PJK ايوارڊ ملڻ ڪري هن رياست جا سمورا ڪامورا منهنجو خيال رکندا هئا. ڏهاڪو کن سال جيڪي مون ملاڪا ۾ رهي ڪناري جي نوڪري ڪئي ان ۾ ساڳيو چيف منسٽر عبدالرحيم تامبي چِڪ رهيو. هو منهنجو پهرين ڏينهن ئي دوست ٿي ويو هو. ملاڪا ۾ نوڪري تي چڙهڻ لاءِ مون کي پهريان ٽي ڏينهن هوٽل ۾ رکيو ويو جيئن هڪ نئون ماڻهو ڊيوٽي شروع ڪرڻ کان اڳ ڪجهه آرام ڪري سگهي ۽ ڪجهه نئين ملڪ جي ماحول، ماڻهن ۽ موسم کان واقف ٿي سگهي. جو ته نئين نوڪري ۽ نئين ماحول ۾ هر ڪو ماڻهو ڪجهه ڏينهن لاءِ گهبرائجيو وڃي.

اڄ جو ملاڪا بلڪل ٻيو ٿو لڳي پر اڄ کان ٽيهه سال اڳ جڏهن نوڪري لاءِ آئون هتي پهتو هوس ته ملاڪا حيدرآباد جو هيرآباد وارو علائقو لڳو ٿي يا ڪراچي جو گارڊن ايسٽ هو. انهن ڏينهن ۾ حيدرآباد ۾ ڪيترين ئي اعليٰ هوٽلون ۽ ريسٽورنٽون هيون. ملاڪا جي سڀ کان اعليٰ هوٽل جنهن ۾ مون کي رهايو هئائون اها جالان تيمنگ گانگ جي ويجهو Melaka Strait Inn نالي هئي، جيڪا حيدرآباد جي فاران

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هوٽل جهڙي ته چا هوٽل انڊس يا سائينجيز کان به سادي هئي. پر جيئن ته سڄي شهر ۾ اها بهترين هوٽل هئي سو هن رياست جو چيف منسٽر شام جي وقت چانهه پيئڻ لاءِ آيو هو. آئون چڪر لاءِ هوٽل کان ٻاهر نڪتس ته رسيپشن واري هال جي ٻاهران هڪ ڪاري رنگ جي مرسڊيز ڪار بيٺي هئي جنهن جي رجسٽري نمبر "هڪ" مونکي حيرت ۾ وڌو. منهنجي پڇڻ تي ڪار وٽ بيٺل همراهه (CM) جي سيڪريٽري) ٻڌايو ته "اها ڪار هن رياست جي وزيراعليٰ عبدالرحيم جي آهي." ۽ پوءِ يڪدم مون کان پڇيو ته آيا آئون هن سان ملڻ چاهيندس.

"هو پاڻ ملندو؟" مون پڇيو.

"آئون توهان کي هينئر ئي پڇي تو ٻڌايان." سيڪريٽريءَ چيو ۽ ٻن منٽن ۾ اچان آئون اتي لائونج ۾ ئي هوس ته هن مون کي اچي سڏيو.

انهن ڏينهن تائين نه ملاڪا ۾ ڪو ايترن ٽوئرسٽن اچڻ شروع ڪيو هو ۽ نه ڪو اهڙو تعليمي ادارو هو، جنهن لاءِ ڌارين جي خدمت حاصل ڪئي وئي هجي. ملاڪا جي وزير اعليٰ عبدالرحيم کي خوشي هئي بلڪ فخر هو ته ملڪ جي واحد مئرينٽائيم اڪيڊمي نه فقط هن جي رياست ۾ کلي آهي پر جنهن هنڌ تي کلي آهي ان جي پرسان سندس ڳوٺ آهي، جتي هو ڄائو نپنو ۽ وڏو ٿيو. هن مون کي ٽيچر جي حيثيت ۾ لک عزتون ڏنيون ۽ ٻئي ڏينهن سندس آفيس ۾ وري چانهه لاءِ گهرايو ۽ اهو سلسلو هلندو رهيو، جيستائين آئون 1991ع تائين ملاڪا ۾ هوس. پاڻ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

نفيس قسم جو ماڻهو آهي ۽ ملاڪا جي شروعاتي ترقي ۾ هن جو وڏو هٿ آهي. هن ڌارين ماڻهن کي ملاڪا ۾ investment ڪرڻ جي همت افزائي ڪئي. هو سٺو دوست ۽ نيڪ نمازي هو. ساڳي وقت هو پيئڻ جو بہ شوقين هو جنهن جي پوءِ سندس خوش اخلاق ۽ سلجهيل زال داتن پئان زبيده کيس سمجهائي سمجهائي عادت ڪڍي.

مون جڏهن ڏهاڪو کن سالن بعد ملاڪا ڇڏي تڏهن بہ هو چيف منسٽر هو. 1992ع ۾ آئون سئيڊن هليو ويس ۽ 1994ع جي شروعات ۾ مون پڙهيو تہ هن تي ڪنهن نابالغ ڇوڪريءَ سان عشق جو بهتان مڙهيو ويو آهي، جنهن ڪري هن سياست مان استعيفيٰ ڏئي ڇڏي آهي. اخبار ۾ اها خبر پڙهي مون کي افسوس ٿيو تہ عوام جي هڙئي دلپسند شخصيت کي جدائي جي راهہ اختيار ڪرڻي پيئي. ان ۾ ڪو شڪ ناهي تہ پاڻ عاشق مزاج طبيعت جو ضرور هو پر ساڳي وقت جينٽل مئن بہ هو. انهن ئي ڏينهن ۾ سندس خط بہ اچي ويو (جيڪو مون وٽ اڃان تائين محفوظ آهي) جنهن ۾ هن ڏک جو اظهار ڪيو آهي تہ ”ڪجهہ گندن سياستدانن گڏجي منهنجي خلاف گندي سياست ڪئي آهي جنهن ڪان دل شڪستو ٿي مون وڏ وزارت تان استعيفيٰ ڏئي ڇڏي آهي.“ بعد ۾ جڏهن ڪورٽ ۾ ڪيس هليو تہ اهو ئي ثابت ٿيو تہ هن جي خلاف ڪجهہ سياستدانن مهم هلائي ۽ سندس مٿان مڙهيل الزام جي ڪا بہ شاهدي يا ثبوت نہ ملي سگهيا. عبدالرحيم تامبي چِڪ 1982ع کان وٺي 1994ع تائين ملاڪا

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جو وزيراعليٰ رهيو. پاڻ ڊاڪٽر مهاتير جي ويجهن ساٿين مان آهي ۽ پنهنجي پارٽي اُمنو (UMNO) جو نائب صدر بہ ٿي رهيو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

09

ٿو ڪريان ياد ماضيءَ جا ماڳ

هن ڪان اڳ بہ لکي چڪو آهيان تہ دنيا جا ڪجهہ شهر اهڙا آهن جن ڪان آئون پنهنجي اباڻي ڳوٺ هالا ۽ ناناڻي شهر حيدرآباد ڪان بہ گهڻو واقف آهيان، جن جي گهٽي گهٽي رليو آهيان ۽ جن سان اڄ بہ ڪيترين ئي يادون وابستا آهن. انهن مان ڪي هن ريت آهن: اڄ واري بنگلاديش جو شهر چٽگانگ، جتي مون جهاز راني ۽ جهاز سازي جي تعليم (Marine Engineering) حاصل ڪئي ۽ ان بعد جهاز جي نوڪري دوران بہ منهنجو جهاز هن بندرگاهہ ۾ ويندو رهيو ٿي. شادي ڪانپوءِ منهنجي زال ۽ ٻار بہ هتي ايندا رهيا ۽ چٽگانگ ۾ جهاز تي رهڻ بدران پنهنجن بنگالي ڪلاس ميٽن جي گهرن ۾ ئي رهياسين ٿي. ڪيترا مون وانگر پنهنجن ٻارن سان مختلف جهازن تي دنيا جي مختلف بندرگاهن ۾ هوندا هئا، پر سندن والدين اسان جو ايڏو ئي خيال رکندا هئا جيڏو هو منهنجو تعليم دوران رکندا هئا، جڏهن آئون ڪئڊٽ ڪاليج پيٽارو مان انٽر ڪري چٽگانگ (بنگال) پهتو هوس. ان وقت منهنجي عمر 19 سال هئي ۽ سال 1963ع هو.

جپان جي شهرن: يوڪوهاما، ٽوڪيو، ڪوبي ۽ اوساڪا ۾ بہ منهنجو تمام گهڻو رهڻ ٿيو، جن بندرگاهن ۾ نہ فقط سامان لاهڻ ۽ چاڙهڻ لاءِ

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اسان جي ڪمپني جو هر جهاز ويندو هو پر جهاز جي ڳري مرمت لاءِ ته اسان هنن بندرگاهن ۾ هفتن جا هفتا رهندا هئاسين. ٽوڪيو ۽ يوڪوهاما مان ته نوان جهاز ٺهرائڻ لاءِ 6_6 مهينا به رهڻو پيو. اُهي سستائي وارا ڏينهن هئا، اسان جي رپئي جو قدر هو، جنهن ڪري مَٽائڻ سان ڪيترائي جپاني يين مليا ٿي. اڄ جپان جي شهرن ۾ بس ۾ سفر به مهانگو لڳي ٿو پر ستر ۽ اسي واري ڏهي ۾ جهاز جي جونئر آفيسرن به ٽئڪسين ۾ سفر ڪيو ٿي ۽ لنچ يا ڊنر پنهنجي جهاز تي موٽي اچي ڪائڻ بدران شهر جي ئي ڪنهن هوٽل تي پنهنجي ڪيسي مان خرچ پيري ڪائڻ ۾ ڪا تڪليف نٿي محسوس ڪئي. اهو ئي حال هانگ ڪانگ ۽ سنگاپور ۾ هوندو هو، جتي اسان جو جهاز ڪارگو (سامان) نه هجڻ جي صورت ۾ به، جڏهن سائوٿ چائنا سِي (سمنڊ) يا پئسفڪ اوشن ۾ ايندو هو ته ضرور لنگر انداز ٿيندو هو. ڏور اوير ۽ ڏکڻ اوير ايشيا واري علائقي ۾ هي ٻه بندرگاهه: سنگاپور ۽ هانگ ڪانگ صحيح معنيٰ ۾ ڊيوٽي فري هئا، جتي هر شيءِ فئڪٽريءَ جي اگهه تي ملي ٿي. اسان جو جهاز ايندي ويندي هنن بندرگاهن مان جهاز لاءِ تيل پاڻي ۽ جهازين لاءِ راشن کڻڻ لاءِ ترسندو هو ته اسان هنن شهر نما ملڪن جي گهٽيءَ گهٽيءَ ۾ رلندا هياسين.

سئيڊن جو ڏاکڻو شهر ۽ بندرگاهه ”مالمو“ به انهن شهرن مان هڪ آهي، جتي جي يونيورسٽي مان مون تعليم حاصل ڪئي. ان کان علاوه

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪيترائي دفعا مختلف جهازن کي هتي وٺي اچڻو پيو. ائين ته هن پاسي جنهن به جهاز ۾ اچڻ ٿيو ٿي، اهو ڪوپن هيگن (ڊئنمارڪ)، اوسلو (ناروي) ۽ هيلسنڪي (فنلئنڊ) ۾ به آيو ٿي. پر مالمو ۾ تعليم توڙي نوڪري دوران تمام گهڻو اچڻ ڪري جيترو مالمو جي گهٽين جي گهٽي واقفيت آهي، اوتري حيدرآباد جي اڌ جيتري به نه آهي. ههڙن شهرن ۾ گرمي نه هجڻ ڪري ميلن جا ميل فقط پنڌ ڪرڻ ۾ به مزو آيو ٿي. مجان ٿو ته مالمو جهڙن شهرن ۾ سيارو 10 مهينا کن هلي ٿو، جنهن ۾ سخت سيءُ ٿئي ٿو پر گرم ڪپڙا پائي توهان پنهنجو پاڻ کي سيءَ کان بچائي سگهو ٿا، پر اسان جي ملڪن جي گرمي کان بچڻ جو ڪو به طريقو ناهي. توهان فقط فجر مهل يا سج لٿي مهل ڪلاڪ اڌ واڪ ڪري سگهو ٿا. ان ۾ به ماڻهو پگهرجيو وڃي.

اهڙي طرح ملائيشيا جا شهر: ڪوالالمپور، پينانگ ۽ ملاڪا آهن، جتي منهنجو جهاز ايندو رهيو ٿي. هي شهر بلڪ سڄو ملائيشيا، خط استوا تي هجڻ ڪري ٻارهو ئي سج جا ڪرڻا سڌا پون ٿا ۽ آفريڪا جي ڪينيا، يوگنڊا، زائر ۽ ڪانگو وانگر هتي سخت گرمي ٿيڻ کپي پر ٻارهو ئي سخت مينهوڳي جي موسم ڪري ملائيشيا ۾ ٿڌڪار رهي ٿي. زمين (Soil) به بيحد زرخيز آهي، چوڌاري ساوڪ ۽ ڊگها وڻ آهن. ان ڪري ڪو ڏينهن اڌ مينهن نٿو پوي ته به وڻن ڪري ٿڌڪار رهي ٿي. هاڻ وي هجي يا عام رستا، انگريزن جي دور ۾ يا آزادي بعد موجوده

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

حڪومت طرفان جيڪي ڪنارن تي وڻ پوکايا ويا آهن، اهي قائم آهن. جنهن ڪري هڪ طرف روڊ مضبوط رهن ٿا جو انهن وڻن جون پاڙون RCC جو ڪم ٽيون ڪن. اسان وٽ روڊن جي پاسن تي لڳل وڻ هڪ طرف ڪٽيا ويا آهن ته ٻئي طرف زميندارن روڊ تائين ڪٽي پوک ڪئي آهي. نتيجي ۾ نوان ٺهيل روڊ به وچن هيٺ دٻبا.

بهرحال ملائيشيا توڙي سنگاپور ۽ ٿائلينڊ ۾ جُهڙ ناهي، تڏهن به وڻن جي ڇانوَ هيٺان هلڻ ۾ مزو اچي ٿو. سو ملاڪا شهر ۾ آئون جيڪي 10 سال کن لڳاتار رهيس، انهن ۾ پيدل توڙي ڪار ۾ هرهڪ گهٽيءَ مان لنگهڻ ٿيو ٿي. ٻارن کي اسڪول ڇڏي ۽ وٺي اچڻ، ڀاڄي ڀتي يا ٻي شيءِ لاءِ مارڪيٽن ۽ بازارن ۾ وڃڻ، وطن کان آيل مهمانن کي ملاڪا جون خاص خاص جايون ڏيکارڻ، ان کان علاوه شام جي وقت ڪنهن نه ڪنهن روڊ تي واڪ لاءِ نڪري وڃڻ، وغيره. منهنجي خيال ۾ دنيا ۾ سڀ کان گهٽ هن شهر ملاڪا ۾ رليو هوندس. 1980ع تائين ملاڪا ۾ چڱيرڙي هوٽل فقط Malacca Straits Inn هوندي هئي، جيڪا پوءِ ڊاٺي وئي ۽ نيون هوٽلون ٺهڻ لڳيون. سو ملاڪا شهر جي هڪ هڪ هوٽل اسان جي اڳيان ٺهي آهي. اهڙي طرح مختلف شاپنگ سينٽر، ڊپارٽمينٽ اسٽور، پارڪ، ميوزيم وغيره وغيره.

پهريون دفعو ملاڪا اچڻ کي اڄ 42 سال اچي ٿيا آهن. اهو هڪ وڏو عرصو آهي. ان ۾ هن شهر ۾ ڇا ڇا نه تبديليون آيون آهن، پر اهو آهي ته

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هي شهر شروع کان صاف سٿرو رهيو آهي. هونءَ چينين لاءِ چيو وڃي ٿو تہ گدلا آهن پر هن شهر ۾ جيڪي چيني رهن ٿا اهي عام چينين کان مختلف آهن. ملائيشيا جا عام چيني ماڻهو، مزوري پورهئي ۽ روزگار خاطر هڪ سؤ کن سال اڳ آيا، جڏهن اپوح ۽ ڪوالالمپور ۾ قلعي (Tin) جي کوٽائي شروع ٿي هئي. ملاڪا ۾ رهندڙ هي چيني مرد جيڪي باباز ۽ عورتون نيونياز سڏجن ٿا، تن جا وڏا اچ کان 550 کن سال اڳ هتي آيا. ملاڪا سلطنت جي ڇهين سلطان منصور شاهہ جنهن 1459 کان 1477 تائين حڪومت ڪئي، چين جي منگ گهراڻي جي شهزاديءَ سان شادي ڪئي تہ ڪنوار سان گڏ ڏيج ۾ ساڻس 500 کن خدمتگار چيني ڇوڪريون پڻ ملاڪا آيون، جن جي رهائش جو بندوبست جتي ڪيو ويو اها ٽڪري "بُڪت چينا" (Bukit China) سڏجي ٿي. انهن چيني ڇوڪرين بعد ۾ مڪاني ملئي مردن سان شادي ڪئي ۽ انهن جو اولاد پَرانڪان سڏجي ٿو. هنن چينين جي اٿڻي ويهڻي، ڪاڏو خوراڪ ۽ ويس وڳا، بعد ۾ آيل عام چينين کان بلڪل مختلف آهن. بلڪ ملاڪا جا هي چيني (Babas & Nyonyas) مڪاني ملئي ماڻهن سان گهڻي مشابهت رکن ٿا.

1511 ڌاري پورچوگالين جو ملاڪا تي قبضو ٿيو ۽ هنن جي 150 سال حڪومت رهي. هنن مان ڪيترن مردن ۽ عورتن مڪاني ماڻهن سان شادي ڪئي ۽ انهن مکسڊ فئملين جو اولاد ملاڪا ۾ هلندو اچي ۽ جتي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هو رهن ٿا اهو علائقو Portuguese Settlement سڏجي ٿو، جتي هنن جا گهر ۽ هوٽلون پورچوگالي نموني جون ۽ نالن واريون آهن. هو پورچوگالي نموني جا ويس وڳا اوڍين ٿا ۽ انهن ڏينهن تي جشن ڪن ٿا جيڪي پورچوگال ۾ ملهايا وڃن ٿا.

ٻه ٽي سال اڳ واري ڳالهه آهي. ملائيشيا ۾ رهندڙ وارن ڏينهن ۾ ڪراچيءَ واري... ست واري ڏهي جي آخري سالن ۾ جڏهن ڪان منهنجو ملاڪا واري ڳچي سمنڊ مان لنگهه ٿيو يعني اسان جو جهاز ان ساموندي ڳهتي جي بندرگاهن: پينانگ، ڪلانگ، جوهوربارو ۽ سنگاپور ۾ اچڻ شروع ڪيو ۽ اسان باءِ روڊ ڪوالالمپور ڪان سنگاپور ويندي رستي تي ملاڪا ۾ ترسندا هئاسين يا گهمندا ويندا هئاسين ته ان وقت ملاڪا هڪ مانيٽو شهر هو. ڪجهه ڪجهه ڪراچي جو صدر (يعني انهن ڏينهن وارو) ۽ حيدرآباد جو هيرآباد ٿي لڳو. شهر جو وچ ۽ گهماگهمي وارو هنڌ اهو هو، جتي ڳاڙهين عمارتن وارو ملاڪا چرچ (گرجا گهر) سينٽ فرانسز جو چرچ، راڻي وڪٽوريا وارو فوهارو، ڪلاڪ ٽاور ۽ ڪرائيسٽ چرچ هو. جالان ڪوٽا، جالان بندا (Banda)، جالان بندر هِلر، جالان لڪسامانا، جالان بنگارايا ۽ جالان هنگ جيبات ۽ جالان هنگ ڪستوري روڊ ائين هئا ۽ اڄ به ائين ئي آهن، جيئن ڪراچي جون زيب النساءِ اسٽريٽ، وڪٽوريا روڊ يا حيدرآباد جو صدر، خاص ڪري فاران هوٽل وارو علائقو ۽ ڪورٽ روڊ (سنڌ يونيورسٽي اولڊ ڪئمپس) وارو حصو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

تن ڏينهن ۾ ملاڪا کان پيين شهرن ڏي بس اتان ئي جالان لڪسامانا تان وئي ٿي. اسي واري ڏهي جي شروعات ۾ جڏهن مون ملاڪا ۾ مستقل رهائش اختيار ڪئي، ته انهن ڏينهن ۾ بس اسٽاپ چيف منسٽر آفيس جي سامهون لائبرري وٽ هو. ان بعد اسان جي هوندي ئي ملاڪا شهر ۾ وهندڙ ندي 'ملاڪا ندي' جي ڪناري تي ٺاهيو ويو، جنهن جي چوڌاري ڪيترائي دڪان ۽ ڍاٻا ٺاهيا ويا. اسان چيو ته هيڏو وڏو بس اسٽاپ تي ٽوڪيو جي گنزا ۽ هانگ ڪانگ جي وان چائي علائقي ۾ آهي ۽ پوءِ ڏسندي ئي ڏسندي ملڪ ۾ ٽوئرزم ايڏو ته وڌي وئي جو ملائيشيا جي مختلف شهرن کان علاوه سنگاپور ۽ ٿائلينڊ وڃڻ لاءِ به بسيون اچڻ وڃڻ لڳيون. هاڻ جڏهن ڪوالالمپور ملاڪا وڃڻ جي ٽڪيٽ ورتم ته ڊرائيور ٻڌايو ته ڏکڻ توڙي اتر کان ايندڙ بسين لاءِ ملاڪا ۾ هڪ ئي بس اسٽاپ ٺاهيو ويو آهي، جيڪو سينٽرل (Sentral) سڏجي ٿو. ملئي زبان ۾ سينٽرل 'S' سان لکيو وڃي ٿو.

'ملاڪا سينٽرل' بس اسٽاپ جالان تن عبدالرزاق ۽ جالان پنگليما اوانگ جي وچ ۾ آهي. ملئي زبان ۾ روڊ کي جالان (Jalan) سڏجي ٿو سو توهان کي سڄي ملائيشيا توڙي انڊونيشيا، سنگاپور ۽ برونائي ۾ هر روڊ جي نالي اڳيان جالان لکيل نظر ايندو يعني شاهراهه فلاڻو...

جالان تُن عبدالرزاق ملاڪا جو هڪ اهم ۽ ويڪرو روڊ آهي، جيڪو هن ملڪ جي ٻئي وزيراعظم تن عبدالرزاق نالي آهي. اهو به لکندو هلان

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

تہ ملائيشيا جو هاٹوکو وزيراعظم نجيب هن جو فرزند آهي. بهرحال ملاڪا رياست جو هي وڏو بس اسٽاپ جتي ملائيشيا جي مختلف شهرن ۽ سنگاپور کان بسيون ۽ ٽئڪسيون اچي ٿيون بيهن، سال 2001ع ۾ ٺهيو. بس اسٽاپ جي اندر واري احاطي ۾ ڪيترائي وڏا، ماڊرن ۽ ايئرڪنڊيشن دڪان، ڊپارٽمينٽل اسٽور، ڪاڏي پيتي جون مڪاني ريسٽورنٽون ۽ دنيا جون فاسٽ فڊ (يا ڪٽي چڱجي تہ جنڪ فوڊ) جا دڪان، مثال طور مئڪڊو نالڊ، KFC وغيره آهن. هن بس ٽرمينل اندر هڪ ٻہ بئنڪون ۽ مسجد پڻ آهي. ان مان توهان اندازو لڳائي سگهو ٿا تہ هن ننڍو آدم جهڙي آدم شماري واري شهر ملاڪا ۾ هي ڪيڏو وڏو بس اسٽاپ آهي!

هتي اهو بہ لکندو هلان تہ ملاڪا رياست جو مرڪزي شهر ملاڪا توڙي ملاڪا رياست جو ٻيو ڪو شهر ريلوي اسٽيشن ناهي. ملاڪا شهر کان ويجهي ۾ ويجهي ريلوي اسٽيشن تمپين آهي، جيڪا نينگري سيمبيلان رياست جي بارڊر وارو شهر ۾ آهي. بهرحال پينانگ، ڪئالالمپور يا سنگاپور، جوهور بارو کان ايندڙ ريلوي مسافر ملاڪا لاءِ تمپين ۾ لهي پون، جتان پوءِ بس يا ٽئڪسي ذريعي ملاڪا پهچن.

منهنجي خيال ۾ سڄي ملائيشيا ۾ شايد ئي ڪو ٻيو شهر هجي، جتي ملاڪا جهڙو سينٽرلي ايئرڪنڊيشنڊ بس اسٽاپ هجي. اهو آهي تہ هي بس اسٽاپ شهر کان ٿورو پريرو ٺاهيو ويو آهي جتي پهچڻ لاءِ ٽئڪسي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

يا شهر جي سٽي بس ۾ پهچڻو پوي ٿو. پر ايڏو پري به نه آهي. نازا هوٽل، Selectstar هوٽل، گولڊن ليگسي، گرانڊ ڪانٽيننٽل، ميٽرو پول، Straits Meridian، ائٽلانٽڪ پارڪ هوٽلون هن بس اسٽاپ جي ٻن ڪلو ميٽرن جي گهيري ۾ آهن. ملاڪا جا اچڪلهه اعليٰ قسم جا مال ۽ ڊپارٽمينٽ اسٽور جهڙوڪ Tesco، ملاڪا KMA ڊجيٽل مال، پلازه هَنگ تُئاح، Tong Hup اسٽور، داتاران پهلوان، ملاڪا ميگا مال، ماهڪوٽا پريڊ، ملاڪا مال وغيره به ملاڪا سينٽرل بس اسٽاپ کان فقط هڪ ٻه ڪلو ميٽر پري آهن. ڪيترا ٽوئرسٽ صبح ذاري هتي پهچي اوسي پاسي جي دڪانن تان خريداري ڪري ۽ اهم شيون ڏسيو شام ذاري پنهنجي ڳوٺ روانا ٿيو وڃن. هن بس اسٽاپ (Melaka Sentral) جي ٻن ٽن ڪلو ميٽرن جي پسگردائيءَ ۾ ڪيتريون ڏسڻ وٽان شيون ۽ مڪاني مشهور ڪاڏن جون هوٽلون آهن جيئن ته:

’چينگ هو‘ ڪلچر ميوزيم.

Bastion هائوس،

ميريٽائيم ميوزيم،

منارا ٽيمنگ ساري،

دي ـ پيراڊائيز ٽراپيڪل فروٽ ورلڊ وغيره.

۽ ڪاڏن ۾ مشهور ريسٽورنٽون آهن:

ڪئپيٽل ناسي ليماڪ،

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هاڪر سينٽر،
يونگ توفُو (Yong tow foo)
پوپياح
Lu yea سِي فود،
Peranakan food وغيره وغيره.

منهنجي بس جنهن وقت ملاڪا سينٽرل بس اسٽاپ جي ٽرمينل ۾ داخل ٿي ته ان وقت مون ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر کي فون ڪيو ته آئون هاڻ ملاڪا ۾ داخل ٿي رهيو آهيان. مون چاٽي واٽي ڪجھ وٺي رکڻ ٿي چاهي، جيئن ڊاڪٽر عطا پلي اڌ ڪلاڪ کن دير سان پهچي، جيئن آئون بس اسٽاپ تي موجود مسافرن مان ڪن کان خبر چار لهي سگهان.

پاڪستان ۾ ئي هوس ته منهنجو مير عطا سان اهو پروگرام ٺهيو هو ته ملاڪا پهچڻ کان ڪلاڪ اڌ اڳ مير عطا کي فون ڪندس ته هو بس اسٽاپ تي پهچي وڃي. ساڳي وقت اسان اهو به طئي ڪيو هو ته جي ڊاڪٽر صاحب کي ڪم تي پيو ته آئون پاڻهي ئي سندس آفيس ۾ اچي ويندس. هاڻ فون ڪري بس ڪيم ته بس ملاڪا سينٽرل جي احاطي ۾ داخل ٿي ۽ اسان ملاڪا جا مسافر بس مان لٿاسين. هرڪ پنهنجي سفري ٿيلهي سان گڏ ٻاهر نڪري ويو يا چوڌاري دڪانن ۽ ريسٽورنٽن مان ڪنهن ۾ گهڙي ويو. آئون هڪ هنڌ بيهي پنهنجي آس پاس جو جائزو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ونڻ لڳس. پٺ سان لڳل اٺ ڏهه ڪرسين تي ويٺل ملئي همراهن مان هڪ اٿي مون وٽ آيو. ”خبر ناهي ڇا ٿو پڇڻ چاهي“ مون دل ئي دل ۾ سوچيو.

”ڪنهن هوٽل يا ڪنهن ڪمپونگ (ڳوٺ) هلڻ چاهيو ٿا؟“ هن پڪل سڳل انگريزيءَ ۾ پڇيو.

”اوهه! توهان ٽئڪسي ڊرائيور آهيو؟“ مون ملئي زبان ۾ پڇيو.

”جي ها. نه فقط آئون پر هي سڀ.“ هن ٻڌايو.

مون مڙي هنن کي سلام ڪيو ۽ مرڪندي هڪ هڪ سان هٿ ملايو. هو واڻٽڙا ٿي ويا.

”انچڪ (جناب) ڪيڏانهن هلڻو آهي؟“ هنن مان هڪ وري پڇيو.

”نه، نه ڪيڏانهن به وڃڻو ناهي“، مون ڪلندي چيو ۽ هڪ خالي ڪرسي تي ويهي چيو، ”توهان سان ملڻو ۽ خبرچار ڪرڻي آهي.“

”ضرور ضرور“ هنن مان هڪ ٻاهرين دل سان تڪلف طور تہ چيو پر آئون سندن چهرا پڙهي رهيو هوس تہ هو سڀ سخت حيران هئا تہ هي ڪهڙو ڌاريون ٽوئرسٽ يا مڪاني ماڻهو آهي ۽ ڪهڙيون ڳالهيون ڪري رهيو آهي.“ مون بہ ڄاڻي واڻي سندن تفريح ونڻ لاءِ ڪجهه دير خاموشي اختيار ڪري، ڳچيءَ مان ٽيلهو لاهي هيٺ رکيو يعني سندن ٽئڪسي ۾ سوار ٿي ڪين پاڙو ڪمائڻ ۾ مدد ڪرڻ بدران نهي نڪي ويهي رهيو هوس. هو صاحب واڻٽڙا ٿي رهيا هئا تہ هي آهي ڪير. شڪل

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مان تہ ٽوئرسٽ ۾ جينٽل مئن لڳي ٿو پر حرڪتن مان عجيب واندو لڳي ٿو. مون کين وڌيڪ پريشان ڪرڻ بدران ڪلي چيو:

”يارو! آئون هن ئي شهر ۾ چِگُو (Cigu) ماستر صاحب ٿي رهيو آهيان. لکڻ منهنجي هابي آهي ۽ مون لاءِ سڀ کان گهٽين دلچسپ خبرن جو Source توهان يعني ملاڪا جا ٽئڪسي ڊرائيور رهيا آهيو.“

هو کلڻ لڳا.

توهان جيڪڏهن ملائيشيا ۾ رهو ٿا ۽ توهان کي ملئي زبان بہ اچي ٿي تہ ملائيشيا جي ڪنهن شهر جي ٽئڪسي اسٽينڊ تي وڃي ٽئڪسي ڊرائيورن جي پر ۾ ويهو. جيسين ڪو گراهڪ اچي هو وقت پاس ڪرڻ لاءِ جيڪي ويهي خبرون ڪندا آهن، اهي ٻڌڻ وٽان ٿين ٿيون. مون کي بہ ڪافي عرصو هن قوم سان ڪچهري ڪندي ٿي ويو هو، سو اڄ جيسين منهنجو ميزبان ڊاڪٽر مير عطا مون کي وٺڻ لاءِ پهچي تيسين مون هنن سان خبرون ڪرڻ ۾ بهتري سمجهي ۽ هو بہ منهنجو تعارف ٻڌڻ تي پنهنجائپ جو اظهار ڪرڻ لڳا ۽ هڪ ان ئي وقت مون لاءِ چانهہ بہ وٺي آيو پر اڃا ڏهہ منٽ بہ ڪي مس ٿيندا تہ ڊاڪٽر صاحب پهچي ويو ۽ مون کي ڪانئن موڪلائڻو پيو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

10

ملاڪا ۾ ميرپورخاص جا مير

ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر سان منهنجي روبرو ملاقات هتي ملاڪا ۾ اچي ٿي. ساڍا ٻن سالن کان انٽرنيٽ تي رابطو هو ۽ مون کي اهو محسوس ڪري خوشي ٿئي ٿِي ٿي ته مير صاحب هڪ اهڙي شهر ۾ رهي ٿو، جنهن جي گهٽين مان منهنجو ڪئين سال گذر ٿيو. منهنجي ذهن ۾ هو ته ملاڪا جڏهن به وڃڻ ٿيندو ته ڊاڪٽر مير عطا محمد سان ضرور ملندس ۽ ڪائنس هن شهر ۽ ملڪ بابت سندس خيال پڇندس. ڪراچي ۾ رهندڙ منهنجي هڪ دوست مشتاق علي ٽالپر سان به جڏهن ملاقات ٿِي ٿَي ته هن مون کي ملاڪا ۾ ڊاڪٽر مير عطا سان ملڻ لاءِ چيو ٿي.

”توهان کي ڊاڪٽر مير عطا محمد سان ملي ڏاڍي خوشي ٿيندي. هو پڙهيل ڳڙهيل ۽ محنتي نوجوان آهي.“ مشتاق ٽالپر چيو ٿي.

ڊاڪٽر مير عطا محمد سان ملاڪا ۾ ملڻ ۽ ڏينهن به گڏ رهڻ سان مون کي مشتاق ٽالپر جي ڳالهه سؤ سيڪڙو صحيح لڳي ۽ ملاڪا مان موٽڻ بعد ڪيس اهو ئي چيم ته ”ڊاڪٽر مير عطا جي توهان جيڪا تعريف ڪئي ٿي هو ان کان به وڌيڪ خوبين جو مالڪ آهي.“

سوچڻ جهڙي ڳالهه آهي ته هو پرديس ۾ رهي پنهنجي فيلڊ (ميڊيڪل/ ڊاڪٽري) جي نه رڳو نوڪري ڪري رهيو آهي، پر ان سان

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

لاڳاپيل بزنيس بہ ڪري رهيو آهي ۽ هن جو مقابلو هتي رهندڙ چينين سان آهي، جيڪي سڄي سال ۾ فقط بہ ڏينهن پنهنجي نئين سال جي شروعات جي موڪل ڪن ٿا. مون کي حيرت آهي تہ ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر هڪ ميراٽو ٻار ٿي ڪري جيڪو ظاهر آهي تہ وڏي لاڏ ڪوڏ سان پليو آهي ۽ امير ماءُ پيءُ جو پٽ ٿي ڪري جنهن محنت ۽ پورهئي سان نوڪري ڪري پاڻ وٽائي ٿو ۽ جنهن هوشياري ۽ ذهانت سان پنهنجو بزنيس هلائي ٿو، جنهن ۾ هن کي رات جو دير تائين ڪم ڪرڻو پوي ٿو ۽ صبح جو سوير ئي اٿڻو پوي ٿو، هڪ ساراهہ جوڳي ڳالهہ آهي. بقول سندس، هن جي ڪاميابي ۽ بزنيس ۾ Survival جو راز ئي ان محنت ۽ جدوجهد ۾ آهي.

”هر هفتي خميس جي ڏينهن ملاڪا جي وڏن واپارين جي صبح جو ستين وڳي هتي جي هڪ هوٽل ۾ ميٽنگ ٿيندي آهي.“ ڊاڪٽر عطا ٻڌايو، ”ان ۾ ورلي ڪو ملئي يا انڊين واپاري پهچي سگهندو آهي.“

ڊاڪٽر عطا ٻڌايو تہ ”هن ميٽنگ ۾ اسان کي وڏو فائدو رسي ٿو جو مختلف واپاري هڪ ٻئي جي رهنمائي ڪن ٿا“. مثال طور ڊاڪٽر عطا پنهنجي تيار ڪيل نون پراڊڪٽس بابت ٻڌائي ٿو تہ انهن جي صحت برقرار رکڻ ۾ ڪهڙي خصوصيت آهي. ٻئي دفعي جي ميٽنگ ۾ ڪيترائي واپاري جن کي معلوم ٿئي ٿو تہ ان شيءِ جي ڪٿي گهرج ٿئي

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

تي ڊاڪٽر عطا کي ٻڌائين ٿا، جيئن هو انهن علائقن، اسپتالن، آفيسن ۽ ادارن ۾ انهن هيلٿ پراڊڪٽس جي پروموشن ڪري سگهي.

ان کان علاوه ڊاڪٽر صاحب پنهنجين شين کي انٽرنيٽ تي به رکيو آهي، جيئن پڙهندڙن کي انهن بابت آگاهي ٿي سگهي ۽ ملائيشيا جي ڏورانهن شهرن جا پڙهندڙ انهن شين جو فون يا اِي ميل ذريعي آرڊر ڏئي سگهن. هڪ ڏينهن ته گاڏي ۾ شهر جو چڪر هڻي رهيا هئاسين ته ڊاڪٽر عطا جي موبائل جي گهنٽي وڳي. ٻئي طرف سنگاپور جي هڪ چيني عورت هئي جنهن کي اهڙين جڙين ٻوٽين جي ضرورت هئي جيڪي ڪائڻ سان هوءَ جلد صحتمند ٿي سگهي. هن جي سيزيرين آپريشن ٿي هئي ۽ ڪيس ٻار کي ٿڃ ڏيڻ ۾ مسئلو ٿي رهيو هو.

ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر گذريل ٽن چئن سالن کان ملاڪا جي مشهور ڪاليج ”ملاڪا ڪاليج آف ڪامپليمينٽري ميڊيسن“ ۾ ڪنسلٽنٽ ڊاڪٽر آهي. هو هتي جي شاگردن لاءِ مختلف سبجيڪٽن جا ڪورس Develope ڪندو رهي ٿو. ان کان علاوه هن جي ملاڪا ۾ ”سنڌ هيلٿ ڪيئر (Sindh Health Care Sdn Bhd) نالي دوائن جي ڪمپني آهي. هي دوائون جيڪي ميون ۽ جڙين ٻوٽين مان تيار ڪيون وڃن ٿيون، انسان کي تندرست ۽ صحتمند رکن ٿيون. انهن دوائن، ٽانڪن (Tonics)، عرق ۽ معجونن مان ڊاڪٽر عطا، ڪجهه پاڪستان ۽ انڊيا مان گهرائي ٿو ته ڪجهه ملائيشيا ۽ دنيا جي ٻين

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملڪن مان نهرائي ٿو. بهرحال هي ڪم اهڙو آهي جنهن ۾ بيحد خبرداري ۽ ڄاڻ جي ضرورت آهي جو ملائيشيا انهن ملڪن مان آهي، جتي جي حڪومت هر شيءِ تي سختي سان نظر رکي ٿي ۽ ڪوبہ دڪاندار، هوٽل وارو يا فئڪٽري جو مالڪ غلط شيءِ جو وڪرو ڪري نٿو سگهي. هر شيءِ ۾ جيڪي ڪيميڪل پيل آهن، انهن بابت خريدار کي ڄاڻ ڏيڻي پوي ٿي. ڊاڪٽر عطا ٻڌايو تہ هو انڊيا جي شهر دهليءَ مان ڪيترائي خاڪا، معجونون ۽ ڊپ گهرائيندو رهي ٿو. "هڪ دفعي مون پاڪستان مان ڪنهن ڪمپني جي نهيل ميون جي رس گهرائڻ جو پڪو پهہ ڪيو. ان ۾ "پيڪ ATP" نالي هڪ ڪيميڪل بہ وڌو وڃي ٿو پر ڏہن جي ٻاهران ان بابت لکيل نہ هو. مالڪن اهو نٿي لکڻ چاهيو ان ڪري مون ملائيشيا ۾ گهرائڻ کان انڪار ڪيو. هي ڪيميڪل جنهن جو ايجاد ٿيل آهي، ان جي نالي رجسٽرڊ ٿيل آهي ۽ ان جو ٽئي ڪاپي رائيٽ آهي. ڪنهن ٻئي کي استعمال ڪرڻ لاءِ هن کي قانون مطابق مالڪ کان اجازت وٺڻي پوي ٿي يا ڪمائيءَ جو ڪجهہ حصو ڏيڻو پوي ٿو، ٻي صورت ۾ هو ڪيس ڪري سگهي ٿو ۽ منهنجي ڪمپني جي ساک خراب ٿي سگهي ٿي."

ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر جو واسطو ميرپورخاص جي ميرن سان آهي، جيڪي ماڻڪاڻي مير سڌڄن ۽ مير ٺارو خان جو اولاد آهن. ميرن جي حڪومت شروع ٿيڻ وقت ڪلهوڙن جو آخري حاڪم ميان عبدالنبي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪلهوڙو هو. هڪ ٻئي پويان هالاڻي جي ٽن لڙائين بعد ڪلهوڙن کي مڪمل طور شڪست اچي وئي ۽ حيدرآباد جو پڪو قلعو ٽالپرن جي هٿن ۾ آيو. هي سال 1783ع جي ڳالهه آهي. هالاڻي جي هنن لڙائين ۾ بلوچن جي ڪمانڊ هنن مير سردارن وٽ هئي:

مير فتح علي خان

مير ٺارو خان

مير سهراب خان

ميرن سنڌ ۾ ٽي پرڳڻا قائم ڪري ٽي گڏيل حڪومتون قائم ڪيون. انهن مان هڪ پرڳڻو حيدرآباد مير فتح علي ٽالپر حوالي هو، جيڪي شاهداڻي مير سڏجن ٿا. ٻيو ٽرڪ ۽ ميرپورخاص وارو مير ٺاري جي حوالي ڪيو ويو، جنهن جو اولاد ماڻڪاڻي مير سڏجن ٿا ۽ ٽيون خيرپور وارو مير سهراب حوالي ٿيو، جيڪي سهراباڻي مير سڏجن ٿا.

سنڌ فتح ڪرڻ وقت ميرپورخاص جي ٽالپرن مان مير ٺاري خان جو وڏو هٿ هو، جنهن کي ٿرپارڪر وارو ملڪ حصي ۾ ڏنو ويو. مير ٺاري خان جي وفات کانپوءِ سندس فرزند مير علي مراد ميرپورخاص جي گادي تي ويٺو، جنهن 1838ع ۾ وفات ڪئي ۽ پنيان ٻه پٽ ڇڏيائين: هڪ مير شير محمد خان ۽ ٻيو مير خان محمد خان. مير شير محمد خان انگريزي ۽ فارسي تاريخن ۾ ”شيرِ سنڌ“ سڏيو ويو آهي. 1828ع ۾ ڪمشنر مانسفيلڊ عمرڪوٽ ۾ دربار ڪئي، جتي مير صاحب مرحوم کي ستاره

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هند تمغو لقب سميت ڏنو ويو. پاڻ 1888ع ۾ وفات ڪيائين. مير شير محمد 24 مارچ 1843ع تي سپاهين سميت حيدرآباد پرسان دٻي جي ميدان جنگ تي انگريزن جو دليري سان مقابلو ڪيو، پر انگريز کٽي ويا ۽ سنڌ جي آزاد رياست برٽش انڊيا سان ملائي وئي. هتي اهو بہ لکندو هلان تہ هن ”دَٻي جي لڙائي“ کان اڳ انگريزن جي لڙائي حيدرآباد جي ميرن سان 16 فيبروري 1843ع تي مياڻي وٽ ٿي، جنهن ۾ هوش محمد شيدي ميرن طرفان انگريزن سان وڙهندي شهيد ٿيو هو.

ميرپورخاص پرسان جيڪو مير شير محمد ڳوٺ آهي، اهو هن دلير مير شير محمد (شير سنڌ) جي نالي آهي، جتي ڊاڪٽر مير عطا محمد جو يارهين سيپٽمبر 1962ع تي مير يار محمد خان ٽالپر جي گهر ۾ جنم ٿيو. پاڻ ستين ڪلاس تائين ميرپورخاص جي سينٽ مائيڪل ڪانوينٽ اسڪول مان پڙهيو. ان بعد مئٽرڪ تائين APWA ۽ گورنمينٽ اسڪول ميرپورخاص مان پڙهيو.

فرسٽ ايئر ۽ انٽر شاهہ لطيف ڪاليج مان ڪرڻ بعد هن MBBS لياقت ميڊيڪل ڪاليج ڄامشوري مان ڪئي، جيڪو ڪاليج اڄڪلهہ لياقت يونيورسٽي آف ميڊيڪل اينڊ هيلٿ سائنسز (LUMS) سڏجي ٿو. ڊاڪٽر صاحب پوسٽ گريجوئيشن لنڊن مان ”هيلٿ سسٽمز مئنيجمينٽ“ ۾ ڪئي.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

1988ع ۾ MBBS ڪرڻ بعد ڊاڪٽر عطا ڪجهه عرصو LMC ۾ هائوس جاب ڪيو، ان بعد ميرپورخاص ۾ پرائيويٽ پرئڪٽس ۾ ڪئي. نوي واري ڏهي جي وچ ڌاري هن پاڪستان جي سوشل ايڪشن پروگرام (SAP) ۾ پروجيڪٽ ڊائريڪٽر جي حيثيت ۾ ضلعي ليول تي ڪجهه عرصو حيدرآباد ۾ به ڪم ڪيو.

ڊاڪٽر عطا محمد ٽالپر کي ننڍپڻ کان راندين ڪيڏڻ ۽ شڪار کان علاوه لکڻ پڙهڻ جو به شوق رهيو آهي. سنڌ ۾ تعليم ۽ نوڪري دوران هن جا خط ۽ مضمون اڪثر عبرت ۽ ٻين اخبارن ۾ ڇپبا رهيا آهن. سندس اهي هاڻي اجان تائين هلندي اچي ۽ اڄڪلهه هن جا انگريزي جا مضمون انٽرنيٽ تي اچن ٿا، جيڪي توهان http://www.melakareview.com تي پڙهي سگهو ٿا ۽ سندس بزنيس بابت توهان هيءَ ويب سائيٽ Sindhhealth ڏسي سگهو ٿا. ان کان علاوه توهان هيٺين Web Sites تي ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر ۽ سندس لکڻين بابت ڄاڻ حاصل ڪري سگهو ٿا:

talpur.org

facebook.com/talpur

melakastore.com

ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر مون کي ملاڪا جي مرڪزي بس اسٽاپ (Melaka Sentral) تان وٺڻ آيو ته ساڻس گڏ سندس پٽ

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

غلام محمد بہ هو. غلام محمد 18 سالن جو ٽيندو ۽ هو هتي ملاڪا ۾ STPM (جيڪو پنهنجي انٽر ۽ او ليول برابر آهي) ۾ آهي. مٿس اهو نالو سندس پڙڏاڏي (ڊاڪٽر عطا جي ڏاڏي) تان آهي، جيڪو 1909ع ۾ ڇائو. سمجھو تہ گذريل صديءَ جي پهرين ڏهي ۾ مير غلام محمد اول جنم ورتو ۽ ان صديءَ جي آخر واري ڏهي ۾ اسان واري ڊاڪٽر عطا جي فرزند جنهن کي پاڻ "غلام محمد ثاني" چئي سگھون ٿا جنم ورتو آهي.

ڊاڪٽر عطا کان اولاد پڇڻ تي هن ٻڌايو: "الله بخشي ڏئي مون کي هڪڙو ئي پٽ آهي."

"جنهن شخصيت جو توهان هن تي نالو رکيو آهي، اهو بہ پنهنجي والد خانبهادر مير يار محمد خان ٽالپر کي اڪيلو پٽ هو." جيئن تہ آئون ملاڪا اچڻ کان اڳ ميرن جي، خاص ڪري ميرپورخاص جي ماڻڪاڻي ميرن جي تاريخ پڙهي آيو هوس، سو مون ڊاڪٽر عطا جو ڌيان ان طرف ڇڪايو.

خانبهادر مير يار محمد، جنهن کي پاڻ اول چئي سگھون ٿا، جو نالو سندس پوٽي (ڊاڪٽر عطا جي والد) تي پڻ آهي. خانبهادر مير يار محمد خان ولد شهزادا سرڪار مير نبي بخش خان سنڌ جي مشهور شخصيت 'شير سنڌ' مير شير محمد ٽالپر جو پوٽو هو، جيڪو سنڌ انگريزن جي حوالي ٿيڻ کان اڳ رياست جو سربراهہ هو ۽ جنهن مياڻي واري جنگ کان مهينو کن پوءِ حيدرآباد جي پرسان دٻي جي ميدان تي انگريزن سان

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سخت مقابلو ڪيو ۽ سندس بهادري جا مثال اڄ تائين ڏنا وڃن ٿا.

پڙهندڙ جي سهوليت لاءِ هتي هن خاندان جو مختصر شجرو لکندو هلان:

- شير سنڌ مير شير محمد خان ٽالپر (وفات 1888)
- شهزادا سرڪار مير نبي بخش خان ٽالپر
- خانبهادر مير يار محمد خان ٽالپر اول (وفات 1936)
- مير غلام محمد خان ٽالپر اول (ڄم 1909، وفات 1986)
- مير يار محمد خان ٽالپر ثاني (ڄم 1940، وفات 2006)
- مير ڊاڪٽر عطا محمد ٽالپر (ڄم 1962 سيپٽمبر 11)

مير غلام محمد ٽالپر ثاني (ڄم 1993 نومبر 22)

ڊاڪٽر عطا محمد ٻڌايو ته هن کي جيئن ئي ملائيشيا ۾ نوڪري ملي ته پنهنجي پٽ مير غلام محمد کي به ميرپورخاص کان ملاڪا وٺي آيو ۽ هتي جي اسڪول ۾ داخلا وٺي ڏني.

”غلام محمد کي هتي ملائيشيا وٺي آئين، اهو سٺو ڪئي.“ مون عطا کي چيو.

”ڪيئن؟“ ڊاڪٽر عطا پڇيو.

”چو جو هن تي جنهن شخص، يعني توهان جي ڏاڏي جو نالو رکيل آهي اهو به ته ملائيشيا جي حوالي سان ياد ڪيو وڃي ٿو.“ مون چيومانس.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

1943ع ۾ جنرل چارلس نيپيئر سنڌ تي حملو ڪيو ۽ سنڌ ڌرتي ڌڻين کان کسجي برٽش ايسٽ انڊيا ڪمپني حوالي ٿي وئي، جيڪا پوءِ برطانيہ جي راڄ جو حصو رهي. اهڙي طرح انگريزن جو هن پاسي جي ملڪن ملاڪا ۽ سنگاپور تي پڻ راڄ هلندو آيو. 1947ع ۾ ننڍي کنڊ کي انگريزن کان آزادي ملي ۽ دنيا جي نقشي تي نئين ملڪ پاڪستان جنم ورتو. هيڏانهن ملايا (هاڻوڪو نالو ملائيشيا) کي پورن ڏهن سالن بعد ساڳي انگريز حاڪم کان 1957ع ۾ مرديڪا (آزادي) ملي. ملئي زبان ۾ آزادي کي Merdika سڏجي ٿو. ڪوالالمپور جي اسٽيڊيم ۾ جنهن کي هاڻ ”پڊانگ مرديڪا“ سڏجي ٿو. ملائيشيا جي پهرين وزيراعظم تنڪو عبدالرحمان خود مختياري (Independence) جو اعلان ڪيو ۽ يونين جئڪ (انگريزن جي حڪومت جو جهنڊو) لاهي پنهنجي ملڪ جو جهنڊو چاڙهيو. ان خوشي جي موقعي تي ملڪي ۽ غير ملڪي ڪيترن ئي اهم شخصيتن ان جشن ۾ حصو ورتو. هن محفل ۾ پيير پرڻ لاءِ پاڪستان کان جيڪو ماڻهو ڪراچيءَ کان ڪوالالمپور هلي آيو، اهو ٻيو ڪو ڏاريون نہ پر ڊاڪٽر مير عطا جو ڏاڏو مير غلام محمد ٽالپر هو، جنهن جو نالو ڊاڪٽر صاحب جي پٽ تي آهي. ان وقت مير صاحب جي عمر 48 سال هئي.

هتي اهو بہ لکندو هلان تہ مير غلام محمد ٽالپر (ڊاڪٽر عطا محمد جو ڏاڏو) محنت، سخاوت، زمينداري چاڙهہ ۽ جانورن سان پيار رکڻ وارن مان

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هڪ اهم انسان ٿي گذريو هو. پاڻ مانيٽي طبيعت وارا هئا، جن جو گهڻو وقت ڳوٺ ۾ گذريو ٿي. سياست ۾ گهڻو متحرڪ ٿيڻ بدران هنن هميشہ Low Profile رکيو، پر تنهن هوندي بہ هو ميرپورخاص ميونسپل ڪميٽي جا ڏهاڪو کن سال نائب صدر ٿي رهيا. ڪين وقت جي حڪومت طرفان Justice of Peace جو خطاب مليل هو، جنهن موجب ڪيس مئجسٽريٽ جا پاور هئا. پاڻ صوبائي يا قومي اسيمبلي جي اليڪشن ۾ حصو نہ ورتائين پر هن هميشہ سر غلام حسين هدايت الله کي سپورٽ ڪيو ٿي، جيڪو سنڌ حڪومت جو وزيراعليٰ ٿي رهيو، ان بعد هو گورنر پڻ ٿيو. مون ڊاڪٽر عطا محمد ٽالپر وٽ سر غلام حسين هدايت الله جا ڪيترائي خط ڏٺا، جيڪي هن مير غلام محمد خان ٽالپر کي وقت بوقت لکيا هئا. مير صاحب پنهنجي والد خانبهادر مير يار محمد ٽالپر کي اڪيلو پٽ هو ۽ هن کي پيءُ طرفان ورثي ۾ هزارين ايڪڙ زمين ملي، پر ان مان گهڻي پاڱي ويران ۽ غيرآباد رهي ٿي. مير صاحب سخت محنت ۽ شوق سان نہ رڳو اهي زمينون آباد ڪيون، پر ان ۾ ٻيا بہ هزارين ايڪڙ شامل ڪيا. اهي زمينون هنن کي انگريزن طرفان جاگير ۾ نہ مليون هيون پر پنهنجي پورهئي ۽ ڪمائي مان خريد ڪيون.

ڪين قيمتي ۽ پراڻيون شيون گڏ ڪرڻ جو پڻ وڏو شوق هو پر افسوس جو 1983ع واري باهہ ۾، جيڪا سندن ڳوٺ واري گهر کي لڳي ڪيترين ئي شيون سڙي راک ٿي ويون، جن ۾ ٻين antiques سان گڏ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪيترائي آڳاتا ڪتاب، هٿ جون لکڻيون (Manuscripts) ۽ تاريخي ڊاڪومينٽ پڻ ختم ٿي ويا. تاريخ جي ڪين وڏي ڇاڻ هئي. مير محمد بخش جيڪو ميرپورخاص جي ميرن تي Malkani Talpurs of mirpurkhas ڪتاب لکيو آهي، ان ۾ گهٽي ڪان گهٽي ڇاڻ ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر جي ڏاڏي مير غلام محمد طرفان ڏنل آهي.

هونءَ مير شڪار جا شوقين ٿين ٿا، پر مير غلام محمد ٽالپر ڪڏهن به جانور يا پکين کي مارڻ پسند نه ڪيو. هن کي جانورن سان وڏو پيار هو. اهو ئي سبب آهي جو هن وٽ تمام وڏو تعداد (هزارن ۾) پالتو جانورن جو هو، جهڙوڪ: اٺ، مينهون، ڳئون ۽ ڪجهه گهوڙا پڻ جيڪي سندس شيرواهه (بلوچ آباد)، سلطان آباد، سجناهه، هالارو، سونائڻ، ليٺ، پنهوارڪي ۽ نئين ڪپري وارن فارمن تي رهيا ٿي. هن هميشه اوسي پاسي کان لڏي آيل غريب ۽ بي گهر ٽرين جي مدد ڪئي ٿي، جيڪي خشڪسالي ۽ ڏڪار ڪري هن وٽان اچي نڪتا ٿي. ايوب خان جڏهن لئنڊ رفارمس آندا ته سنڌ جي چند ماڻهن مان مير صاحب پڻ هو، جنهن صحيح معنيٰ ۾ پنهنجي زمين پنهنجي هارين ۾ ورهائي ڇڏي. ايتري قدر جو ان جي ٽرانسفر ۽ ڪاغذ پٽ ڀرائڻ جو خرچ به پنهنجي کيسي مان ڀري ڏنو. ميرپورخاص جا ڪيترا هاري جيڪي هاڻ وڏا زميندار ٿي ويا آهن، مير صاحب جي سخاوتن جو ذڪر ڪن ٿا.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مير غلام محمد ٽالپر صاحب جي ستهتر ورهين جي ڄمار ۾ 1986ع ۾ وفات ٿي ۽ کين پنهنجي اباڻي قبرستان جنوري ۾ پنهنجي والد صاحب خانبهادر مير يار محمد ٽالپر جي پرسان دفنايو ويو. مير صاحب 13 ورهين جو هو تہ پنهنجي پيءُ سان گڏ حج ڪيو هئائين. 1931ع ۾ 22 ورهين جي ڄمار ۾ سندن شادي پنهنجي چاچي مير عبدالله خان جي گهران ٿي جنهن مان کيس ٻہ پٽ: مير محمد نواز ۽ ننڍو مير يار محمد خان (ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر جو والد) ٿيا.

مير يار محمد خان اسان جي ئي عمر جو آهي. مون کان چار سال وڏو آهي. انٽر ۽ ٻہ سال ڪن چٽگانگ ۾ رهڻ بعد مون کي جڏهن ڪراچي جي شپ يارڊ ۾ ٽريننگ وٺڻ لاءِ چيو ويو تہ ڪراچيءَ ۾ رهائش جو بندوبست نہ هجڻ ڪري مون مينارام هاسٽل ۾ رهڻ لاءِ ڊي جي سائنس ڪاليج ۾ داخلا ورتي هئي، جتان مير صاحب پڙهيو ۽ اڄ واري پيپلز پارٽي جي وزير مظفر شجرا جي مامي جو ڪلاس ميٽ هئا. پاڻ اسڪولي تعليم سنڌ مدرسة الاسلام مان حاصل ڪئي. ڊاڪٽر عطا محمد ٽالپر وٽ انهن ڏينهن جو هڪ گروپ فوٽو آهي، جيڪو 1956ع ڌاري جو آهي، جنهن ۾ سندن والد صاحب مير يار محمد ٽالپر اسڪول جي سنڌي بزم ادب جي ساٿين ۽ ان وقت جي هيڊ ماستر ناصر حسين صاحب سان ويٺو آهي. تصوير ۾ محمد اشرف جان سرهندي (جنرل سيڪريٽري) ۽ رسول بخش بلوچ بہ نظر

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اچي رهيا آهن. مير يار محمد ٽالپر هن بزم جو نائب صدر هو. صدر هيڊ ماستر صاحب پاڻ هو.

ڊاڪٽر مير عطا محمد کي جيئن تہ پنهنجي ميڊيڪل پروفيشن ۾ بزنيس سان گڏ لکڻ پڙهڻ جو شوق پڻ آهي، ان ڪري آئون ڪيس اها ئي صلاح ڏيندس تہ هو پنهنجي خاندان جي تاريخ ۾ پراڻين يادگيرين کي ڪتابي صورت ۾ آڻي. ان ۾ ڪو شڪ ناهي تہ هو ڪيترين ڳالهيون ۾ ملائيشيا بابت پنهنجا خيال، تجربا ۽ مشاهدا وقت بہ وقت انٽر نيٽ تي ڏيندو رهي ٿو، جيڪي ويب سائيٽون آئون مٿي ڏئي چڪو آهيان، جن تان منهنجا پڙهندڙ هنن ميرن بابت وڌيڪ معلومات حاصل ڪري سگهن ٿا. ان سلسلي ۾ آئون پنهنجي پڙهندڙن کي مير محمد بخش ولد مير عبدالله خان ٽالپر جو ڪتاب ”تاريخ ميرانِ سنڌ“ پڻ پڙهڻ لاءِ چوندس، جيڪا ٽالپر ميرن جي تاريخ آهي، خاص ڪري ماڻڪاڻي شاخ جي ميرن جي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

11

My Din کان Tesco

ملاڪا جو وڏي ۾ وڏو بس اسٽاپ جتي مون کي بس اچي لاٿو Melaka Sentral سڏجي ٿو ۽ جتي ’جالان (شاهراهه) پنگ ليما اوانگ‘، ’جالان ٽُن رزاق‘ سان اچي ملي ٿو، اتي آهي. ”جالان ٽُن رزاق“ هاءِ وي جو حصو آهي، جيڪو الور گاجا شهر کان اچي ٿو ۽ اڳتي موئر (Muar) ۽ جوهور بارو شهرن کان ٿيندو سنگاپور تائين پهچي ٿو. ملاڪا شهر جو هي هنڌ جتي هاڻ هي وڏي پئماني وارو بس اسٽاپ ٺاهيو ويو آهي، اهو وچ شهر کان پري آهي ۽ اج کان ويهارو سال کن اڳ تائين جڏهن آئون هي شهر ڇڏي رهيو هوس، ان وقت تائين بہ جنگل هو، پر هاڻ هن بس اسٽاپ ڪري هڪ قسم جو جنگل ۾ منگل ٿي ويو آهي، جتي سڄي ملائيشيا کان ايندڙ بسون بيهن ٿيون، جتي ٽئڪسيون، مسافرن کي ملاڪا جي مختلف هنڌن ڏي يا ٻين شهرن ڏي کڻي وڃڻ جو انتظار ڪن ٿيون، جتي مسافرن ۽ انهن کي وٺڻ يا ڇڏڻ لاءِ ايندڙ ماڻهن لاءِ ڪيترئون ئي ننڍيون ننڍيون ريسٽورنٽون ۽ خوبصورت دڪان آهن ۽ 24 ئي ڪلاڪ رونق ۽ ميلو متل رهي ٿو. هونءَ بہ ملائيشيا

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جي هر شهر جي بس اسٽاپ تي توهان کي زندگي نظر ايندي ۽ ڇو نه هجي جڏهن ملڪ ۾ امن امان هجي، پگهارن جي مقابلي ۾ سستائي هجي ۽ ڪاڌي پيتي جون شيون صحت جي اصولن موجب هجن. هنن ملڪن ۾ ماڻهو ڏينهن هجي يا رات، سفر جاري رکن ٿا. هر بس اسٽاپ تي ويهڻ جي سهوليت کان علاوه واش روم ۽ ريسٽورنٽون آهن، سٺا رستا ۽ سٺيون سواريون آهن ۽ هتي ملائيشيا ۾ ته ڀاڙو به مناسب آهي. ڪوالالمپور کان ملاڪا ائين آهي جيئن ڪراچي کان حيدرآباد ۽ ايئرڪنڊيشنڊ بس ۾ سفر ڪرڻ لاءِ مون کي فقط 12 رنگٽ (ڊالر) ڀاڙو ڏيڻو پيو. اڄڪلهه ملائيشيا جي هڪ رنگٽ جي قيمت 28 روپيه آهي يعني 216 روپيه ٿيو. مزي جي اها ڳالهه ته 80 واري ڏهي ۾ جڏهن آئون ملاڪا ۾ رهندو هوس ته ان وقت به ملاڪا کان ڪوالالمپور جو ڀاڙو 12 رنگٽ هئا يعني هتي جي ماڻهن لاءِ ته ڪا مهانگائي ٿي ڪانه. اسان کي وري به ان ڪري مهانگائي ٿي لڳي جو اسان جي رپئي جو قدر گهٽجي ويو آهي نه ته مون وارن ڏينهن ۾ جڏهن هڪ رنگٽ اسان جي اٺن رپين برابر هو ته اهو ڀاڙو 96 روپيه هو ۽ ان کان به 10 سال ڪن اڳ يعني 70 واري ڏهي ۾ جڏهن آئون جهازن تي هوس ته ان وقت ته ملائيشيا توڙي سنگاپور جي ڊالر جي قيمت اسان جي چئن رپين برابر هئي.

هيڏي وڏي بس اسٽاپ ڪري چوڌاري رهائشي ڪالونيون به نهي ويون آهن ۽ زمين جو اگهه وڌي ويو آهي. هونءَ به ملائيشيا جا شهر جتي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

چيني ۽ مڪاني طرز جا آهن، اتي آمريڪن اسٽائيل جا بہ ٿيندا وڃن، جتي شهر کان پري وڏا وڏا سُپر ۽ هائپر ڊپارٽمينٽ اسٽور آهن ۽ ماڻهو ڳُتيل ۽ ڳُهتيل مارڪيٽن بدران شهر کان ٻاهر نهيل مالن مان خريداري ڪرڻ ۾ وڌيڪ سهوليت ۽ سستائي محسوس ڪن ٿا، جتي هو پنهنجي ڪار بہ پارڪ ڪري سگهن ٿا. اسان جي ڏينهن ۾ يعني 80 واري ڏهي ۾ جهڙا تهڙا فقط بہ ڊپارٽمينٽل اسٽور کُليا هئا، هڪ Lian Fatt ۽ ٻيو ميڊم ڪنگ. ٻئي مڪاني چينين جا جالان بنگارايا تي هئا پر هاڻ ملاڪا شهر ۾ ڪيترائي ڌارين ملڪن جا مشهور نالي وارا اسٽور نظر اچن ٿا. سينٽرل بس اسٽاپ مان نڪرڻ سان ٽيسڪو (Tesco) ۽ جايا جُسڪو (Jaya Jusco) جا بورڊ نظر اچن ٿا. منهنجي ميزبان ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر ٻڌايو تہ ”ملاڪا ۾ ٽيسڪو جو هڪ ٻيو اسٽور بہ آهي جيڪو ملاڪا جي ’پايا رمپت اتاما‘ واري علائقي ۾ جالان اِنانگ (Inang) تي آهي. هي اسٽور آچر کان خميس تائين صبح جو 8 کان رات جو 11 تائين کليل رهن ٿا. جمعي، ڇنڇر ۽ پبلڪ هاليڊيز وارن ڏينهن تي صبح جو 8 کان 1 تائين کلن.“

ٽيسڪو ڊپارٽمينٽل اسٽور انگلينڊ جا آهن. انگلينڊ جي ٽيسڪو ڪمپنيءَ هتي جي مڪاني ڪمپني Sime Derby سان گڏجي سن 2002ع ۾ ملائيشيا ۾ پهريون دڪان سلينگور رياست جي شهر پُچانگ

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

۾ کوليو. هاڻ تہ سڄي ملائيشيا ۾ 40 کن Tesco جا وڏا اسٽور آهن، جيئن ڪراچيءَ ۾ اڄڪلهہ مائيڪرو ۽ ميٽرو جا اسٽور آهن.

اهڙي طرح جايا جسڪو اسٽور آهي جنهن ۾ پڻ هر قسم جي شيءِ ملي ٿي. ڊاڪٽر عطا ٻڌايو تہ ٽيسڪو ۽ جايا جسڪو جي معيار جا ٻيا بہ ڪيترائي وڏا اسٽور ملاڪا ۾ کلي ويا آهن. جهڙوڪ: داتاران پهلوان (ملئي زبان ۾ اسان وارو لفظ Pahlwan بہ آهي)، هَنگ ٽُئا مال، هَنگ ٽُئا پلازه، ماهہ ڪوتا پريڊ، My Din ...جيڪو دراصل هڪ تامل انڊين مسلمان محي الدين جو آهي پر هو پنهنجو نالو My Din لکي ٿو ۽ ان نالي سان هن جا ملائيشيا جي ڪيترن ئي شهرن ۾ دڪان آهن. هڪ ڳالهہ لکندو هلان تہ ملائيشيا ۾، خاص ڪري 1990ع تائين سڀ کان گهڻو امير چيني هئا ۽ ملڪ جو بزنيس انهن جي هٿن ۾ هو. هاڻ مڙيئي ايڪڙ ٻيڪڙ ملئي ماڻهو بہ پئسي وارا ٿيڻ لڳا هئا ۽ سرڪاري نوڪرين سان گڏ بزنيس ۾ بہ گهڙڻ لڳا آهن.

ملائيشيا جي پنج کن سيڪڙو انڊين آدمشماري جو وڏو حصو تامل (سائوٿ انڊين) آهن. اهي غريب هئا. باقي سنڌي هندو ۽ گجراتين ۾ ڪجهہ پئسي وارا هئا، جن جا مڙيئي ڪجهہ دڪان هئا. انهن مان هڪ سنڌي هندو ”تان سري ڪشو“ ڪي هرهڪ سڃاتو ٿي جو هن ڪوالالمپور جي اهم روڊ جالان تئانڪو عبدالرحمان تي گلوب سلڪ اسٽور نالي هڪ اٺ ماڙ ڊپارٽمينٽل اسٽور کوليو، جنهن ۾ رکيل سامان جي ورائٽي ۽

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سستائي ڪري ماڻهن سنگاپور مان شاپنگ ڪرڻ ڇڏي ڏني. اسان بہ آچر ڏينهن ملاڪا کان ڪوالالمپور اچي گلوب سلڪ اسٽور تان گهر جي لاءِ شاپنگ ڪندا هئاسين. گهٽي مال جي وڪري ڪري هنن تمام گهڻ فائدو رکيو ٿي ۽ هنن جي دڪان سان ٻيو ڪو واپاري مقابلو ڪري نٿي سگهيو. پر پوءِ 1990ع کان ڪوالالمپور ۾ جپان، آمريڪا ۽ يورپ جي ڪيترن ئي مشهور دڪانن جون برانچون کلي ويون. ايتريقدر جو هن سنڌي ڪشوءَ جو گلوب اسٽور بہ لوڏن ۾ اچي ويو. پر ان دوران ملائيشيا ۾ ٽوئرسٽن جو تعداد ايترو تہ وڌي ويو جو ڪيترا امير چيني هوٽلن سان گڏ هن بزنيس ۾ بہ ٽپي پيا. اڄ سڄي ملائيشيا ۾ جيڪي وڏا مال، سپر ۽ هائپر مارڪيٽون ڏسو ٿا اهي جپان، يورپ ۽ آمريڪا جي ڪمپنين جون آهن يا هتي جي چيني ڪروڙ پتين جون. ان تناظر ۾ هڪ انڊين سو بہ ڏکڻ هندستان جي تامل مسلمان جي "My Din" نالي اسٽورن جي Chain جي هاڪ ٿي ٻڌجي تہ حيرت ٿي ٿئي تہ مقابلي جي سخت حالت ۾ هن پنهنجي بزنيس کي زنده ۽ وڌندڙ ويجهندڙ بنائڻ لاءِ ڇا تہ محنت ڪئي هوندي!

اڄ سڄي ملائيشيا ۾ محي الدين محمد (هو پنهنجي نالي ۽ دڪان جي نالي جي اسپيلنگ My din لکرائي ٿو) جا 89 دڪان آهن، جن ۾ 5 تہ هائپر مارڪيٽون آهن، 18 امپوريم، 2 بازارون ۽ 50 مِني مارڪيٽون آهن. ڪوالالمپور جي بزنيس مين غلام علي سولنگيءَ ٻڌايو تہ 1918ع

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

۾ جن ڏينهن ۾ ڪشوءَ جي پيءُ چيناننڊ هتي جي هڪ ڳوٺ سيگامت ۾ دڪان کوليو انهن ڏينهن ۾ محي الدين جي پيءُ غلام حسين جمال مدراس انڊيا مان پينانگ ٻيٽ تي اچي هڪ دڪان کوليو. انگريزن جو راڄ هو، امن امان هو، پينانگ ڏور اوڀر جو مشهور بندرگاهه هجڻ ڪري هر وقت جهازن جي اچ وڃ لڳي رهي ٿي ۽ هنن جي مال جو خوب وڪرو ۽ آمدني ٿي پئي. ٻي وڏي لڙائي دوران جپانين جي قبضي ٿيڻ تي، جپانين هنن جي ڪيترن گهرن ۽ دڪانن کي ساڙيو، هن جو دڪان به ترپٽ ٿي ويو.

غلام حسين جمال جيتوڻيڪ هٿين خالي ٿي ويو پر هن کي واپار جي ڄاڻ ۽ همٿ هئي ۽ هن اهو ڄاتو ٿي ته سندس پٽ محي الدين ۾ ايتري قابليت آهي جو هو زيرو کان شروعات ڪري سگهي ٿو. جپانين مان جيئن ئي ملايا جي جان ڇٽي ۽ حالتون بهتر ٿيون ته 1957ع ۾ (ملائيشيا جي آزادي واري سال) محي الدين ڪيلنتان رياست جي ڪوٽا بارو شهر ۾ دڪان کوليو. محنت، ايمانداري ۽ گهٽ فائدو رکڻ ڪري هنن جو دڪان هلندو رهيو. پورن 22 سالن بعد هنن هڪ ٻيو دڪان ڪئالا ترنگانو شهر ۾ کوليو ۽ پوءِ ڏهن سالن بعد ڪوالالمپور ۾ جالان (شاهراهه) مسجد انڊيا تي سن 1989ع ۾ ڊپارٽمينٽل اسٽور کوليو، پر تيستائين K.L (ڪوالالمپور) ۾ ايترا ته فاسٽ فوڊ جا فارين ريسٽورنٽ KFC، مئڪڊونالڊ، سيون اليون کان سوڳو، ڪي مارٽ ۽

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پيا ڊپارٽمينٽ اسٽور کلي چڪا هئا جو اسان جو ڪڏهن به هن سائوٿ انڊين اسٽور My Din ڏي ڌيان نه ويو.

1991ع ۾ ملائيشيا ڇڏڻ بعد آئون سئيڊن ۽ ڊئنمارڪ پاسي ڪجھ عرصو رهيس. ڪجھ سالن بعد ڪجھ ڏينهن لاءِ ملائيشيا اچڻ ٿيو. هڪ ڏينهن ڪوالالمپور جي چوڪِٽ مارڪيٽ وٽان چڪر هٽي جالان (شاهراھ) مسجد انڊيا جي فٽ پاٿ تي رکيل هڪ بئنچ تي اچي ويٺس. پيا به ڪيترا ملئي، خاص ڪري انڊين سک، سنڌي هندو ۽ تامل مدراسي وينا هئا ۽ رستي تان ايندڙن ويندڙن کي پئي ڏٺوسين. ڪوالالمپور جي هن ايريا ۾ انڊين جا دڪان گهڻا هجڻ ڪري انڊين عورتون ۽ مرد جام نظر اچن ٿا. منهنجي پر ۾ ويٺل به ملئي همراھ بوهي مگ (Pea Nuts) کائي رهيا هئا.

”انچڪ مَڪَن ڪَچانگ“ هنن مون ڏي پُڙي وڌائيندي کائڻ لاءِ چيو. پي نٽ منهنجي دلپسند شيءِ آهي. منهنجو جهاز ائٽلانٽڪ سمنڊ اُڪري جيئن ئي آمريڪا جي بندرگاھ ۾ لنگر انداز ٿيندو هو ته جهاز تان لهي ويجهي دڪان تان يڪدم پي نٽ ۽ آئسڪريم وٺي ايندو هوس. آمريڪا جهڙا لذيذ ۽ سوڪ (Crispy) پي نٽ مون کي ڪٿي نظر نه آيا. بوهي مگ ته اسان وٽ به ٿين ٿا، ملائيشيا ۽ ٿائيلينڊ ۾ به ٿين ٿا، لنڊن ۽ ڪينيا ۾ به ٿين ٿا پر آمريڪا وارن جي پئڪنگ ۽ انهن کي فراءِ يا ٽوسٽ ڪرڻ جو طريقو بيحد هاءِ ڪلاس آهي. بهرحال مون کائڻ به چار ڪٽا وٺي

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

چکيا ۽ انهن جي لذت ۽ معيار ڏسي مون کي حيرت ٿي ۽ کائڻ يڪدم پڇيو ته هنن اهي ڪٿان ورتا آهن. هنن پڙيءَ تي لکيل نالي ڏي اشارو ڪري My Din جو نالو ورتو.

”هي اسٽور ڪٿي آهي؟“ مون پڇيو.

”هن ئي روڊ تي ته آهي“، هنن مان هڪ چيو، ”هڪ تامل انڊين جو آهي. هن اسٽور جي هر شيءِ بهترين ۽ مناسب اگهه تي آهي.“ آئون ان ئي وقت ان اسٽور تي ويس ۽ اهو نوٽ ڪيم ته هنن وٽ هر شيءِ جي وڏي ورائٽي آهي، هر شيءِ سٺي معيار جي آهي ۽ واقعي قيمت به واجبي آهي.“

منهنجي خيال ۾ هنن جي ان اصول ڪري هن نالي جا اسٽور ڏينهون ڏينهن وڌي رهيا آهن نه ته ملائيشيا ۾ بزنيس ڪرڻ ڪو سولو ڪم ناهي. جيئن گلوب سلڪ اسٽور جو سنڌي مالڪ ٻڌائيندو هو ته هن جو پيءُ چوندو هو ته ”جيڪڏهن توهان بزنيس ڪرڻ چاهيو ٿا ۽ ان ۾ رهڻ چاهيو ٿا ته ايمانداريءَ کان ڪم وٺو. ايمانداري جهڙي ڪا ٻي ڳالهه ناهي.

Be Honest. Nothing else pays in the long run.

هو چوندو هو ته هڪ دفعو ساک ٺٺي ته ماڻهوءَ جو هميشه لاءِ منهن ويو ۽ چوندو هو ته گراهڪ سان دوکو نه ڪريو

Don't take people for a ride.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اهڙي طرح هن سائوٿ انڊين مسلمان واپاري محي الدين جي والد غلام حسين جمال پنهنجي پٽ کي اها ئي نصيحت ڪئي ته ايمانداري سان ۽ حلال جو بزنيس ڪجانءِ. حرام جي ڪمائيءَ ۾ ڪو جٽاءُ ناهي.My Din لاءِ مشهور آهي ته،

My Din operates its business on halal concepts and stresses on honesty, sincerity and good discipline in all aspects of its business.

اڄ محي الدين وارن جو ملائيشيا ۾ مڪاني اسٽورن مان سڀ کان وڏو بزنيس آهي ۽ 6000 کان مٿي ماڻهو هنن جي دڪانن تي ڪم ڪن ٿا ۽ سندن دڪانن تي ٻن لکن کان مٿي مختلف شيون آهن. ان جي مقابلي ۾ Tesco وارن وٽ فقط 60،000 آئٽم آهن.

ڊاڪٽر مير عطا ٽالپر ٻڌايو ته هنن دڪانن جو مالڪ محي الدين محمد علي اڃان حيات آهي ۽ پنهنجي ڪمپني جو چيئرمين آهي. سندس پٽ ۽ نُهون هن ڪمپنيءَ جون ڊائريڪٽر آهن. پنهنجي ملاڪا واري اسٽور جي نظرداريءَ لاءِ هو اڪثر ملاڪا پڻ اچي ٿو. My din اسٽورن تي ڀاڄي، گوشت، مڇي ميوي کان وٺي ڪپڙا، بوٽ، رانديڪا، ڪتاب، دوائون، اليڪٽرڪ جو سامان ۽ راندين جو سامان ملي ٿو.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

My Din نالي وارن استورن لاءِ مشهور آهي ته هتي هر شيءِ هول سيل واري سستي اگهه تي ملي ٿي. بلڪ هن ڪمپنيءَ جو سلوگن ئي آهي:

Why pay more. Buy at wholesale prices!

ملاڪا ۾ My Din جو استور پڻ ملاڪا سينٽرل بس اسٽاپ وٽ ئي آهي. انهن مٿي ٻڌايل وڏن استورن ڪان علاوه ملاڪا ۾ ٻيا به ڪيترائي سپر استور يا مارڪيٽون ٺهي ويون آهن. جهڙوڪ: سُونگ سينگ پلازه، ملاڪا رايا پلازه... وغيره.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

12

چھري پہ ڳري زلفين

”سائين سفر ڪيئن رهيو؟“ ڪار ۾ ويهڻ سان منهنجي ميزبان ڊاڪٽر مير عطا ۽ سندس پٽ مير غلام محمد مون کان ڪوالالمپور کان ملاڪا جي سفر بابت پڇيو.

”فرسٽ ڪلاس“ مون چيو ۽ پوءِ غلام محمد کي مخاطب ٿيندي چيو، ”ڳالھ هيءَ آهي تہ هنن ڏينهن ملائيشيا پاسي، جي جهڙالي موسم آهي تہ جهڙو ڪشمير! پر جي آسمان تي ڪڪري ناهي تہ پوءِ خط استوائي سج جا سڌا پوندڙ ڪرڻا جيڪب آباد ۽ سبي جي ٽاڪ منجهند ٽا ياد ڏيارين.“

اتفاق سان اڄ صبح کان وٺي ڪوالالمپور کان ملاڪا تائين رستي تي تہ جهڙ رهيو پر هتي ملاڪا ۾ پهچڻ تي بہ آسمان گهاٽن ڪارن ڪڪرن سان ڇانيل نظر آيو. سالن جا سال هيڏانهن (ملائيشيا، سنگاپور، ٿائليند پاسي) رهي ايتري idea ٿي تہ گهاٽن ڪڪرن هوندي بہ اجان جلد، ڪلاڪ ٻن ۾، مينهن پوڻ وارو ناهي. هتي جي موسم جي بس ايتري ئي اڳ ڪٿي ڪري سگهجي ٿي. هينئر بہ جي اوچتو هوا بند ٿي وڃي ۽ Low پريشر ٿئي تہ وسڪارو شروع ٿيڻ ۾ ڪلاڪ بہ نٿو لڳي. هونءَ اهو آهي تہ هتي جا روڊ رستا ۽ عمارتون اهڙي نموني جا ٺاهيا ويا آهن

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جو ڊرائيونگ ۾ ڪا دقت نٿي ٿئي. هر آفيس، دڪان، مارڪيٽ بازار ۾ پارڪنگ اهڙي هنڌ تي ٺهيل آهي جو اتي ڪار بيهاري توهان بنا پُسڻ جي اندران ئي اندران ان آفيس، هوٽل يا بلڊنگ ۾ پهچي سگهو ٿا. پر اهو آهي تہ مينهن جي ڪري، مون جهڙو ڪو ٽوئرسٽ آئوٽ ڊور فوٽو گرافي نٿو ڪري سگهي. منجهند مهل بہ اس ۾ سٺي فوٽو گرافي ٿي نٿي سگهي. سٺي فوٽو گرافي فقط ان وقت ٿئي ٿي، جڏهن شام جي وقت يا صبح پهر سج هيٺ آهي، پر اڄ جهڙ ڪري هلندڙ بس مان بہ فوٽو ڪيندو رهيس. هينئر بہ مير عطا جي پروٽون Gen_2 ڪار ۾ ويهڻ سان شروع ٿي ويو هوس.

ڪار جيئن ئي ملاڪا سينٽرل جي بس اڏي مان ٻاهر نڪري پنگ ليما (Panglima Awang) روڊ تي آئي تہ مير عطا ٻٽڻ ڪي دٻائي ڪار جا شيشا بند ڪيا ۽ ايئر ڪنڊيشن آن ڪيو. ان سان گڏوگڏ ڪار جي درن ۾ لڳل اسپيڪرن مان گانو شروع ٿيو.

Kau memang manis
Usahlah lagi
Bersedih hati
Lupakan saja
Hei jangan di ingat lagi.

”عطا يار هي تہ بند ڪر.“ مون رڙ ڪئي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”او ساري! ساري! توهان کي پراڻا گانا پسند نہ آهن؟“ عطا چيو.

”نہ نہ. ريڊيو نہ پر هي تنهنجو ايئرڪنڊيشنر بند ڪر“، مون چيو، ”تذڪار لڳو پيو آهي. اي سي ڪري ماڳهين دري بند ڪرڻي ٿي پوي. رستي تان گذريل عمارتن ۽ Sign بورڊن جون تصويرون ڪڍڻ چاهيان ٿو.“

عطا مون واري پاسي جو شيشو يڪدم هيٺ ڪري ڇڏيو.

”انڪل اڳيان ڊئش بورڊ ۾ انگريزي ۽ سنڌي راڳن جون Latest سي ڊيون پيون آهن، جيڪا پسند اچي اها لڳايو ۽ FM ريڊيو بند ڪري ڇڏيو.“ غلام محمد چيو.

”ڪمال ٿو ڪرين“ مون غلام محمد کي چيو، ”هيڙو گانو ڪيئن بند ڪبو؟

ڪائو ميمانگ مانيس! (تون ڪيڏي مِٺي آهين).

اُساهہ لا لاگي (وري هرگز نہ)

برسيديح هاتي (پنهنجي دل کي غمگين ڪجانءِ).

لوپا ڪان ساجا (هاڻ وساري ڇڏجانءِ).

هاءِ جنگن دِي انگات لاگي (مون کي وري ياد نہ ڪجانءِ).

بابا هي اسان جي جوانيءَ جي ڏينهن جو ٽاپ گانو هوندو هو.“

غلام محمد مون ڏي ڏسي کلندو رهيو. ”انڪل اسان تہ ڪڏهن بہ نہ ٻڌو.“

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”ڪمال ٿو ڪرين غلام محمد! تون ته انهن ڏينهن ۾ ڄائو به نه هوندين،“ مون چيو، ”هي منهنجي جواني جي ڏينهن جو گانو آهي. تنهنجو بابا عطا به مون کان گهٽو ننڍو آهي. آئون ذري گهٽ تنهنجي ڏاڏي ميريار محمد خان ٽالپر جي عمر جو آهيان.“

منهنجي ڳالهه ٻڌي عطا به مرڪندو رهيو ۽ گڏوگڏ منهنجي خوشيءَ خاطر ئي سهي ڊي جي ڊيو (D.J Dave) جي هن گاني سان گڏ جهونگارڻ لڳو.

Pandanglah ke hari Depan

اڳتي جي ڏينهن ڏي نگاهه وجهه

Dengan sepenuh harapan

پرپور اميد سان

Tentu kau tak sedih

تون پڪ غمگين نه ٿيندينءَ

Bila kau Sedari

جڏهن توکي احساس ٿيندو

Hidup Bereti

زندگي جي مقصد جو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

بهرحال گانا سپ هڪجهڙا ٿيندا آهن. ورلي ڪنهن راڳ يا گاني جي شاعري سني ٿئي ٿي نہ تہ ان جي ڪمپوزنگ، ميوزڪ، ماحول ۽ ڳائڻ واري جو سر ۽ سوز ان کي پاپولر بنائي ٿو.

”واهہ جو سُر اٿس. ڪير آهي؟“ عطا پڇيو

”مير صاحب! توهان جي ئي ڳوٺ جو تہ آهي.“ مون چيومانس.

”ڪيئن يلا؟“

”ڪيئن يلا! توهان جو ڳوٺ ڪهڙو آهي؟“

”ميرپور خاص“ عطا چيو.

”هينئر ڪهڙو آهي؟“

”ملاڪا.“

”تہ بس هي ڳائڻو ديو (Dave) بہ هن تنهنجي ڳوٺ ملاڪا جو ئي آهي.“ منهنجي ٻڌائڻ تي عطا ڪلڻ لڳو.

”يلا عطا ٻڌاءِ تہ هي Penyannyi (ڳائڻو) چيني آهي يا ملئي؟“ مون عطا کان پڇيو.

”سئي ملئي ۾ ٿو ڳائي. پڪ ملئي هوندو.“ عطا چيو.

”نہ پنهنجي نسل جو اٿئي، يعني ننڍي کنڊ جو آهي. هاڻ مسلمان ٿيو آهي پر اصل ۾ سِک هو.“

”Very Interesting“، غلام محمد حيرت ڪائيندي چيو، ”توهان کي انڪل ڪيئن معلوم ٿيو؟“

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”آئون سمجهه ته هن جي پاڙي ۾ رهندو هوس. سندس گهر مسجد تاناح ڳوٺ ۽ اسان جي اڪيڊمي جي وچ ۾ هو.“ مون کين ٻڌايو.

اسان جڏهن اسي واري ڏَهي جي شروعاتي سالن ۾ ملاڪا ۾ اچي رهيا هئاسين ته انهن ڏينهن ۾ هتي RTM1 ۽ RTM2 به چئنل شروع ٿيا هئا. ديوَ انهن ڏينهن ۾ ڳائڻ شروع ڪيو هو ۽ شريفان ائني، انيتا سراواڪ، نورڪُلماساري، مستوران علي نور، داتو شيڪ، سڏيرمن ۽ هي انهن ڏينهن ۾ ماڻهن جا دلپسند ڳائڻا هئا. هڪ ڏينهن مسجد تاناح ڳوٺ جي پرواري ڳوٺ ڪمپونگ پايارمپوٽ ۾ منهنجي هڪ سڃاڻو ملئي فئملي جي شادي جي سڏ تي آئون ويس ته اتي ڪنوار جي مائٽن مون کي هڪ نوجوان عورت سان ملائيندي ٻڌايو ته ”هيءَ ايئر هوسٽس آهي ۽ خبر اٿانوَ ڪنهن جي زال آهي؟“

”نه“ مون اڻ ڄاڻائيءَ جو اظهار ڪيو.

”اڄ ڪلهه جي پاپولر سنگر ”ڊي جي ديو“ جي اِستري آهي.“

ملئي زبان ۾ زال کي استري ۽ مڙس کي سَوامي چون. ڳائڻي يعني سنگر کي Penyanyi سڏين. مون سندس زال کي کلي چيو ”ڪهڙو جادو مٿس ڪئي؟“

ياد رهي ته ملائيشيا جي ڳوٺن ۾ رهندڙ ملئي ماڻهن ۾ اڃان به ڪجهه ٽوٽا ڦيٽا هلن ٿا، جن جو ذڪر آئون پنهنجن شروع وارن ملائيشيا جي سفرنامن ۾ ڪري چڪو آهيان. بهرحال ديوَ جي زال کو جواب ڏئي ان

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪان اڳ مون ڪائنس سندن گهر جو ۽ فون جو نمبر وٺي چيومانس تہ آئون ۽ منهنجا يار تنهنجي مڙس سان ملڻ لاءِ ايندا سين. ان بعد منهنجي D.J ديوَ سان سندس گهر ڪافي دفعا ملاقات رهي. هڪ دفعو تہ مون وٽ پاڪستاني ڳاٽو عالمگير ۽ بينجمن سسٽرز بہ آيون هيون، جن کي پڻ Dave سان ملرايم.

مسلمان ٿيڻ بعد ديوَ جو نالو اروان شاهہ عبدالله آهي. هتي ملائيشيا ۾ ذات پات جو چڪر نہ رهيو آهي. هر ماڻهو پنهنجي ۽ پيءُ جي نالي سان سڃاتو وڃي ٿو، يعني ”فلاڻو بن فلاڻو“ يا ”فلاڻي بنت فلاڻي“، جيئن مهاتير بن محمد يا رڳو ’مهاتير محمد‘. يعني ان مان سمجهي وڃڻ کپي تہ مهاتير صاحب محمد جو فرزند آهي. غير مسلم مسلمان ٿيڻ تي پنهنجو ڪوبہ اسلامي نالو رکي سگهي ٿو. پر اهڙن نون مسلمانن لاءِ پيءُ جي نالي جو مسئلو هن ريت حل ڪيو ويو آهي تہ ان جي نالي بدران عبدالله رکيو وڃي ٿو. جيئن اسان جي آفيس ۾ نئنسي نالي هڪ چيني ڇوڪري جڏهن هڪ ملئي مسلمان سان شادي ڪرڻ تي مسلمان ٿي تہ هن پنهنجو نالو فاطمہ بنت عبدالله رکرايو. اهڙي طرح اسان واري سنگر ڊي جي ديو مسلمان ٿيڻ تي پنهنجو نالو ”اروان شاهہ بن عبدالله“ رکرايو. اها بي ڳالهہ آهي تہ سندس اڄ بہ فلمي يا ڪمرشل نالو سندس اصلي نالي ڏامي جڳجيت سُڪديو تان D.J Dave هلندو اچي. جيئن انڊين مسلمان ائڪٽر يوسف خان، اڄ بہ دليپ ڪمار سڏجي ٿو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ديو صاحب اڄ 30 سال گذرڻ بعد بہ ڪافي مشهور ڳائڻو ليکيو وڃي ٿو. پنج سال کن اڳ سنڌس هڪ پنجابي آلبم ”مار گئي او ئي“ انڊيا ۾ رليز ٿيو هو. ديو پاڻ ملائيشيا جو سٽيزن آهن. سنڌس پيءُ ٻي جنگ عظيم ۾ امرتسر پاسي جي هڪ ڳوٺ کان لڏي هتي ملايا ۾ اچي رهيو هو. ديو هيستائين انگريزي، هندي، ملئي، ڪئنٽونيز (چيني) ۽ پنجابي زبان ۾ اٽڪل 40 گانن جا آلبم ڳاهيا آهن ۽ ڪيترن ئي ملڪن ۾ وڃي پنهنجي فن جو مظاهرو ڪيو آهي. ملائيشيا جو نالو روشن ڪرڻ ڪري هن کي ملائيشيا جي سرڪار طرفان ’داتڪ‘ Datuk جو خطاب مليل آهي.

داتڪ اروان شاهہ (D.J. Dave) ٻڌايو هو تہ ڳائڻ جي دنيا ۾ اچڻ کان اڳ هن پوسٽ آفيس ۾ ڪم ڪيو ٿي. هو اتي ايمانداريءَ سان سخت پورهيو ڪري رهيو هو، جيئن هڪ ڏينهن هو پوسٽ ماسٽر ٿي سگهي.

”انهن ڏينهن ۾ مون کي RTM (ريڊيو ٽيليويزن ملائيشيا) طرفان معذور ٻارن جي هڪ فنڪشن ۾ هندي گانو ڳائڻ لاءِ چيو ويو.“ ديو اِن ريت مون کي سنڌس قسمت بدلجڻ جو احوال ٻڌايو هو. هن اتي ”سورج“ فلم وارو محمد رفيع جو گانو ”چهري پہ ڳِري زلفين ڪهہ دو تو هٽا دون مين، گستاخي معاف!“ ڳايو.

”منهنجو آواز ايڏو تہ پسند اچي ويو جو ملائيشيا ٽي وي وارن منهنجو آڊيشن وٺي مون کي ڪو ملئي گانو تيار ڪري اچڻ لاءِ چيو. مون

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

کي تہ ان رات خوشيءَ ۾ ننڊ ئي نہ آئي ۽ پوءِ جڏهن هفتي ڏيڍ بعد مون ٽي وي تي گانو ڳايو تہ ماڻهن کي ڏاڍو پسند آيو.“

ديوَ ٻڌايو تہ ”ان بعد يڪدم هڪ رڪارڊنگ ڪمپنيءَ منهنجو آلبم پيرڻ لاءِ مون کي ڪجهہ گانا تيار ڪرڻ لاءِ چيو. مون ٻن ٽن گانن جون ڌنون پاڻ ٺاهيون ۽ اهڙا ٻہ ٽي گانا هندي گانن جي طرز تي ٺاهيا، جن مان هڪ تہ هري راما هري ڪرشنا فلم جي گاني ”ڦولون ڪا تارون ڪا...“ جي طرز تي پڻ هو.

”هي منهنجو پهريون آلبم جيئن ئي رليز ٿيو تہ آئون رات اندر سڄي ملائيشيا ۾ مشهور ٿي ويس. فلم سورج جي هندي گاني ”چهري پہ گري زلفين“ جي طرز وارو منهنجو ڳايل ملئي گانو تہ پورا 13 هفتا ملائيشيا جو ”نمبر ون گانو“ رهيو! انهن 13 هفتن بعد منهنجو پاڻ ڪمپوز ڪيل ملئي گانو نمبر ون رهيو!“

ديو جي پهرين آلبم هِٽ ٿيڻ تي دنيا جي مشهور رڪارڊنگ ڪمپني EMI ديو کي ٽن سالن لاءِ Sign_on ڪيو ۽ ان بعد ديو لڳاتار 20 سال EMI وارن سان رهيو. هڪ ڳالهہ آهي تہ ديو خير جا ڪم بہ خوب ٿو ڪري. جڏهن پاڪستان ۽ افغانستان ۾ زلزلو آيو هو تہ نيٽ تي ملائشيا جي هڪ اخبار ۾ پڙهيو هوم تہ ديءِ جي ديو زلزلي جي ستايلن لاءِ 2 لک آمريڪن ڊالر گڏ ڪري انهن جا گرم ڪپڙا ۽ ڪمبل موڪليا آهن.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”زبردست!“ منهنجي ڳالھ ٻڌي ڪار جي پٺين سيٽ تي ويٺل ننيڙي غلام محمد چيو.

”پلا ديو اڄ ڪلھ ڪٿي رهي ٿو؟“ مير عطا محمد پڇيو.

”پاڻ سياٽي يا پرينءَ مسجد تاناح پاسي هلڻ وقت پرواري ڳوٺ مان پڇا ڪنداسين،“ مون چيو، ”پر مون کي لڳي ٿو تہ هو انهن ئي ڏينهن ۾ اهو زال جو گهر ڇڏي هيڏانهن ملاڪا شهر ۾ اچي رهيو هو. هونءَ ملائيشيا جي هن ملاڪا رياست ۾ اهو رواج آهي تہ شاديءَ بعد گهوٽ ڪنوار جي گهر رهي ٿو پر پوءِ شايد ديوَ کي زال جي گهر رهڻ ڏکيو لڳو. اهي بہ افواهہ هئا تہ زال مڙس جي عليحدگي ٿي وئي آهي ۽ زال جيڪا شادي بعد نوڪري ڇڏي هائوس وائيف ٿي هئي تنهن وري وڃي نوڪري ڪئي... وغيره.“

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

13

ناسي گورينگ کان ناسي ڪنڊار

ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر مون کي پنهنجي ڪار ۾ ملاڪا شهر جي ڀرواري پاسي جا چڪر ڏيارڻ بعد هتي جي مشهور علائقي آئر ڪيروح ۾ وٺي آيو، جتي ملاڪا جو چڙيا گهر (Zoo) ۽ هوتان ريڪريسي (گهمڻ لاءِ جنگل) وغيره آهي. هونءَ ته سڄو ملائيشيا جهنگلن، گهاٽن ٻيلن، سرسبز پوکن، جانورن، نانگ بلائن ۽ پکين سان ڀريو پيو آهي پر هڪ ڌارئين ٽوئرسٽ کي هتي جي جنگلن جي آئيڊيا ڏيڻ لاءِ ملاڪا حڪومت ملاڪا شهر جي هن ڀرواري علائقي ۾ ڪجهه اوريجنل جنگل جو حصو ڇڏي ڏنو آهي، جيئن ڌاريان ۽ هن ملڪ جا ماڻهو هن گهاٽي جنگل ۾ گهمڻ ڦرڻ ۽ پڪنڪ ملهائڻ کان علاوه هتي جا انيڪ قسمن جا آڳاٽا وڻ، ٻوٽا ۽ جيت جڻيا ڏسي لطف اندوز ٿي سگهن. ريڪريسي (Rekreasi) ملئي لفظ آهي، جيڪو انگريزي لفظ Recreation تان ورتل آهي. اهڙي طرح ملئي زبان ۾ ٿوري ڦيرڦار سان ڪيترائي انگريزي جا لفظ آهن، جيئن اڪائون (Akaun) انگريزي لفظ اڪائونٽ مان نڪتل آهي، اڪتف (Aktif) ائڪٽو مان، بئنڪرپ (Bankrap) بئنڪرپٽ مان، سيمين سيمينٽ مان، ايڪسپلائٽيسي (Eksploitasi) انگريزي لفظ Exploitation

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مان... وغيره. هي ائين آهي جيئن اسان وٽ انگريزي جا لفظ اسٽيشن، بومب، ڊرم، پُل ٿرو (بندوق جو بئرل صاف ڪرڻ جو ڏنڊو)، آرڊلي (فوجي آفيسر جو خدمتگار سپاهي) وغيره ٽيشن، بم، ڊم، ڦلترو ۽ اردلي سڏجن ٿا.

ملاڪا جو هي زو بہ ڏسڻ وٽان آهي، جنهن جو ذڪر آئون ملائيشيا جي سفرنامن ۾ ڪري چڪو آهيان. صاف سٿرو ۽ صحتمند جانورن ۽ پکين کان علاوه سندس وڻڪار ۽ گل گلزار ڏسڻ وٽان آهن. ملاڪا ۾ رهڻ وارن ڏينهن ۾ مون وٽ پاڪستان کان جيڪو بہ مهمان ايندو هو تہ ان کي ملاڪا جو هي چڙيا گهر ضرور ڏيکاريندو هوس. ان وقت هي سڄو ڀرپاڙي وارو علائقو هو. پوءِ اسان جي هوندي، 1988ع ڌاري هن علائقي ۾ وليج ريسورٽ نالي هڪ هوٽل کلي. سيني چيو تہ ماني کائڻ يا چانهہ پيئڻ لاءِ شهر کان هيڏو پري ڪير ايندو؟ ۽ جڏهن شهر جي مرڪز (صدر) واري علائقي جون هوٽلون ئي مهمانن لاءِ پيون واجهائين!

پر پوءِ سنگاپور کان ڪوالالمپور روڊ هتان لنگهڻ ڪري سنگاپور جا ماڻهو ٽڪ پيچڻ لاءِ هن هوٽل ۾ رهڻ لڳا. هنن کي هڙهڙي ماٺ ميٺ ۽ گهاٽو جهنگل وڻيو ٿي، جتي رڳو وڻن جي پنن جي سرسراهٽ ۽ جيتن ۽ پکين جي چرچِر ۽ لاتيون هجن. امن امان ۽ هر شيءِ جو معيار بهتر هجڻ ڪري ڪيترن يورپي ملڪن جون ڪارپوريشنون، ادارا ۽ ڪمپنيون پنهنجن ماڻهن کي هن هوٽل ۾ رهائي هفتي هفتي جا سيمينار ڪرڻ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

لڳيون. سنگاپور جون ٻه ڪيترِيون ئي هوٽلون ان مان ڪمائي رهيون هيون. هڪ اهڙو يونائيٽيڊ نيشن جو سيمينار مون ٻه سنگاپور جي هڪ هوٽل ۾ اٽينڊ ڪيو، جتي آفريڪا، يورپ ۽ ايشيا جي 50 کن ملڪن جا نمائندا هفتي کن لاءِ گهرايا ويا هئا. اسان سيني کي آمريڪا ۾ گهرائڻ کان بهتر اهو ئي هو ته سنگاپور ۾ رکيو وڃي، جتي جي هوٽلن جي سيمينار ۽ ڪانفرنس هالن جو معيار آمريڪا ۽ جپان جهڙو آهي پر مهمانن کي هوٽل ۾ رهائڻ، ڪارائڻ پيارڻ ۽ پاڙن پٽن تي خرچ اڌ کان به گهٽ رهي ٿو. اڄ ان بزنيس مان فائدو حاصل ڪرڻ لاءِ سڄي ملائيشيا جي ڪيترن ئي شهرن ۽ ٻهراڙي واري علائقن ۾ ان قسم جون فائيو اسٽار هوٽلون عام آهن، جن ۾ ڪانفرنس، سيمينار، مختلف ڪلبن جي ميمبرن جي گڏجاڻين لاءِ وڏا هال ٺهيل آهن. ان قسم جون ڪيترِيون ئي هوٽلون جيتوڻيڪ شهر کان پري ٺاهيون ويون آهن، پر مهمانن کي گهمائڻ ڦيرائڻ لاءِ هر هوٽل وٽ آرامده ٽوئرسٽ بسون آهن. هوٽل بزنيس يا ٽوئرسٽن جي آمد مان هر ملڪ ڪمائي سگهي ٿو پر بنيادي ڳالهه اها آهي ته امن امان جي صورت بهتر هجي، هر هڪ کي تڪڙو انصاف ملي، جيئن جپان، سنگاپور، ملائيشيا جهڙن ملڪن ۾ ڪنهن ڌارئين يا مڪاني ماڻهو کي تڪليف پهچي ٿي ته هو رستي تي بيٺل پوليس واري سان يا ويجهي ٿاڻي تي پهچي ڳالهه ڪرڻ سان هن سندس

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مسئلي جو حل يڪدم ڪڍيو وڃي ٿو. ان بعد ٻئي نمبر تي بهتر روڊ رستا ۽ ڪميونيڪيشن ضروري آهي.

عطا مون کي ملاڪا جو اندريون حصو ڏيکارڻ بدران ٻاهريون حصو گھمائي رهيو هو. آئون سمجھي ويس تہ هو مون کي اهي شيون ڏيکاري رهيو هو، جيڪي منهنجي ملاڪا ڇڏڻ بعد رونما ٿيون آهن. واقعي اُنهن ڏينهن ۾ هن پاسي جتي فقط ملاڪا زو ۽ جنگل رڪريسي هو، اتي 'دوسن داتو مراد' نالي هڪ خوبصورت باغيچو (Orchid)، داتاران سجاره (تاريخي منزل گاهہ)، ايڪسپو ملاڪا جون عمارتون بہ نظر اچي رهيون هيون. لبوح (شاهراهہ) آئر ڪيروح جي ٻئي پاسي MITC ملاڪا انٽرنيشنل ٽريڊ سينٽر جي نئين عمارت هئي. اتي ئي هڪ تعليمي ادارو Institute Biotechnology آهي. وچ ۾ پلينيٽيريم ٺهيل آهي، پر ۾ هتي جي هڪ خوبصورت مسجد العلامي آهي. مسجد جي ٻئي پاسي سبيعده (Subaidah) ريسٽورنٽ ۽ ان جي پٺيان جتي لبوح آئر ڪيروح ۽ جالان MITC ملن ٿا، اتي انڪاسا هوٽل آهي. ملئي زبان ۾ جالان، لورونگ يا لبوح جي ساڳي معنيٰ Road آهي. يعني روڊ، رستو، بليوارڊ، Lane، گھٽي، اوينيو وغيره آهي.

”آئون توهان کي هن انڊين مسلم ريسٽورنٽ جي ماني کارائڻ لاءِ وٺي آيو آهيان.“ ڊاڪٽر مير عطا چيو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

دل ۾ مون سوچيو ته ماني ته رستي تي شادي ۾ کائي آيو آهيان، پر هاڻ انڪار ڪرڻ صحيح نه لڳندو. مون کي ڪٽي نه پر عطا ۽ سندس پٽ غلام محمد کي ته کائڻي آهي ۽ پيو ته هو اڏ شهر لتاڙي مون کي هن هوٽل ۾ وٺي آيا آهن سو به گراهه به کائڻ ضروري آهي. بهرحال هيءَ سائوٿ انڊين ٽائيپ هوٽل هجڻ ڪري مون کي اها خوشي ٿي ته عطا کي آئون گهڻو خرچ نه ڪرائيندس.

دراصل ملائيشيا ۽ سنگاپور پاسي سائوٿ انڊين هوٽلن ۾ Set Mealمقرر ماني ناهي، جيئن اسان جي ملڪ جي هوٽلن ۾ 2 ٻوڙ گهرائبا ته هوٽل جو ٻئرو اهو مقرر مقدار ٻوڙ جو ڪٽي ايندو چاهي اهو کائڻ وارن لاءِ گهٽ هجي يا گهڻو. پر هتي جي هنن هوٽلن ۾ منهن وٽ ٻوڙ ۽ ڀاڄين جا سڀ ديڳڙا ۽ ٽريل مڇيون، گانگٽ يا ٻي ڪا شيءِ وڏن پيالن يا پتيلن ۾ رکي هوندي. ويندي سلاد، پٽ، ماني وغيره به. توهان پليٽ کڻي پنهنجو پاڻ يا بيٺل ٻئري جي مدد سان جنهن ٻوڙ مان ذرو پرزو وٺي اهو پنهنجي پليٽ تي رکو. ڪنڌ تي ويٺل ڪئشر ڪاڏي جو قسم ۽ مقدار ڏسي توهان کان ان موجب ٿورا يا گهڻا پئسا وٺندو.

ڪار کي پاسي تي پارڪ ڪري ريسٽورنٽ ۾ گهڙياسين. شهر کان پري هجڻ ڪري هن هوٽل ۾ ضرور اهو ماڻهو ايندو هوندو جيڪو هن هوٽل جي مانيءَ جو عاشق هوندو جو هتي اچڻ لاءِ هرهڪ کي پنهنجي ڪار ۾ يا ٽئڪسي ۾ اچڻو پوي ٿو. پارڪنگ لاٽ ۾ ملاڪا، ولايا (يعني

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

گاڏي واري شهر ڪوالالمپور) ۾ پر وارين رياستن (سريمبان ۽ جوهور) کان علاوه سنگاپور جي نمبر پليٽن واريون ڪارون پڻ هيون. سنگاپور کان ڪوالالمپور، اپوح يا پينانگ ويندي هو هتي ترسي ماني کائين ٿا ۽ ساهي پٽين ٿا. عطا مهمان جي حيثيت ۾ مون کي اڳيان ڪيو يعني پهرين آئون ڪٽان، ان بعد غلام محمد ۽ پاڻ ٿي بينو. اٽڪل ڏهه ٻارهن قسمن جا ٻوڙ ڀاڄيون ۽ فراءِ ٿيل شيون هيون، جن ۾ سائوٿ انڊين نموني جي ٻوڙن کان علاوه ملئي اسٽائيل جا به ڪجهه ڊش: ناسي ڪنڏار، ناسي گورينگ، بيف رنڊانگ، اِڪان پيداس، ايام ۽ اڊانگ گورينگ هئا. سمجهه ۾ نه آيو ته ڇا ڪڇجي!

هوٽل ڪٽي چينيءَ جي هجي يا انڊين جي، هو ملئي ماڻهن جو خيال ڪري ٿو. پاڻ ٻوڌي يا هندو هجڻ جي باوجود هوٽل ۾ هر شيءِ حلال رکندو، ڪاڏي پيتي جا نالا ملئي زبان ۾ لکرائيندو، ڇو جو هنن جا سٺا گراهڪ ملئي ماڻهو آهن، جيڪي گهر ۾ رڌ پچاءَ جي تڪليف گهٽ ڪن ٿا. هوٽلن ۾ ويهي کائڻ ۽ پئسو خرچ ڪرڻ جا مڙس ماڻهو آهن. ساڳئي وقت اهو به لکندو هلان ته ملائيشيا جي هڪ ڪنڊ کان ٻي تائين ڪاڏي پيتي جي شين ۾ ڪو به ملاوت نٿو ڪري، چاهي چبيءَ ۾ ناسي ليماڪ (پت) جون پڙيون رکي وڪڻندڙ ڪا ملئي عورت هجي، گاڏي تي پت ۽ ٻوڙ جو ديڳڙو رکي وڪڻندڙ هجي، مٿين قسمن جون انڊين ۽ چيني ريسٽورنٽون هجن يا ڪا فائيو اسٽار هوٽل هجي، مجال آهي جو ڪٽي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

صحت جي اصولن خلاف ڪاڏو هجي. ان ڪري هتي جا وڏا ماڻهو به اڪيون پوري گاڏي (ريڙهي) واري يا ڏابي واري کان ماني وٺي ڪائيندا آهن. ٻي ڳالهه اها آهي ته هرهڪ پنهنجي شيءِ گهٽ نفعي تي وڪٽي ٿو. اڪثر ماڻهو ٻاهر جي ماني ان ڪري نٿا ڪائين جو متان ان ۾ صحيح شيءِ (گيهه، مسالو وغيره) استعمال نه ٿيو هجي ۽ ٻيو ته ٻاهر جي ماني مهانگي ٿي ٿئي، پر ايران وانگر هتي ملائيشيا ۾ به اهي ٻئي شيون نه آهن.

ڏهه سال ملائيشيا ۾ رهڻ دوران اسان نيرن ۽ منجهند جي ماني ورلي ڪا گهر ۾ ڪئي هجي. آئون ٻين ملئي ماڻهن وانگر آفيس ۾ ايندڙ گهوڙيئري (Hawker) کان يا ڪئنٽين مان ماني وٺي ڪائيندو هوس، ٻار اسڪول جي ڪئنٽين يا اسڪول کان ٻاهر بيٺل گاڏي واري کان پيٽ ۾ ڪا فراءِ ٿيل شيءِ وٺي ڪائيندا هئا ۽ منهنجي زال پاڙي جي زالن سان گڏ پنهنجي گهٽيءَ جي هٽڙي تان يا مارڪيٽ مان سيڌو وٺڻ دوران ڪنهن ملئي يا ماماڪ (هتي به ’ڪ‘ ڪي اچارٽو ناهي) جي ريسٽورنٽ تان ڪجهه وٺي ڪاڏو ٿي. ڪيترين حالتن ۾ ته گهر ۾ رڌڻ بدران ٻاهر ڪائڻ ۾ خرچ گهٽ ۽ ٽائيم جي بچت ٿئي ٿي. پر اسان وٽ پاڪستان ۾ ٻاهر ڪائڻ وڏي جوکم جو ڪم آهي جو اسان وٽ چڱين خاصين ريسٽورنٽن ۾ به ملاوت وارا مسالا ۽ گريز جهڙو تيل استعمال ٿئي ٿو. ٻاڪري (مٽن) ۽ ڳائي (بيف) جي نالي ۾ خبر ناهي ڪهڙن جانورن جو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

گوشت هلي ٿو. مردار ڪڪڙين کي کمي، رڌي گراهڪن کي کارائي ڇڏڻ تہ ڇڙ کا ڳالهہ ئي ناهي. ٻن ٻن ڏينهن جو ٻچيل پاروٿو ٻوڙ هلائي ڇڏڻ ہہ هڪ عام ڳالهہ آهي. اهو ئي سبب آهي جو اسان وٽ پاڪستان ۾ ڪاڏي سان تعلق رکندڙ بيماريون وڌي رهيون آهن.

مون هن ڪشادي ۽ نئين نميل هوٽل Suhaidah ۾ چوڌاري نظر ڊوڙائي تہ حيرت ٿي تہ انڊين ۽ ملئي ماڻهن کان وڌيڪ چيني هئا. ڪو زمانو هو جو ملئي ماڻهو ملئين جي هوٽلن ۾ ۽ چيني ماڻهو چينين جي هوٽلن ۾ ويندا هئا جو هرهڪ کي پنهنجا کاڌا پسند هئا. پر هاڻ هڪ ٻئي سان ملڻ جلڻ، سفر ڪرڻ ۽ ٽي وي جي اشتهارن ڪري مختلف ملڪن ۽ قومن جا کاڌا هرهڪ پسند ڪري ٿو. ڪو زمانو هو اسان جي ملڪ ۾ ڪيترن کي ڊبل روٽي پسند نہ هئي. اسان ننڍا هئاسين تہ اسان جي ڳوٺ جو هڪ ماستر جنهن کي لنڊن ۾ وڌيڪ پڙهڻ جي اسڪالر ملي هئي، رڳو ان ڪري واپس موٽي آيو جو هن کي ماني (چپاتي) کان علاوه ٻي ڪا شيءِ پسند نہ هئي. هاڻ تو ڏسجي تہ ڳوٺ ڳوٺ ۾ ڊبل روٽي تہ ڇا پر بن، برگر، پيزا، ماڪروني، اسپاگهيٽي ۽ نوڊل جي ڳالهہ پئي هلي ۽ هتي جي انڊين ريسٽورنٽن ۾ ڏسان پيو تہ چيني ۽ ملئي پيا نان، پُوريون، اِڊلي، ڊوسا کائين، پاؤ ڀاڄي، ڪچوريون، ڪيچا، پاپڙ ۽ فِش هيڊ (مڇيءَ جي منڍيءَ) جو ٻوڙ تہ عام ٿي پيو آهي!

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڊاڪٽر عطا ٻڌايو تہ هن هوٽل جو مالڪ ايڏانهن "الور اسٽار" پاسي جو اترادي آهي.

"پوءِ ايترو پري اتر کان اچي هيڏانهن ملاڪا ۾ هوٽل کولي اٿس؟" مون حيرت مان پڇيو.

"ان ڪري جو هن کي هي پلاٽ حڪومت طرفان مليو"، عطا ٻڌايو. "2003 ۾ جڏهن هي MITC ٽريڊ سينٽر ٺهيو تہ نقشي ۾ هڪ ريسٽورنٽ لاءِ پلاٽ بہ رکيو ويو ۽ همڙي عمدي هنڌ تي هرهڪ هوٽل کولڻ چاهي ٿي."

عطا ٻڌايو تہ هن انڊين مسلم همراهہ جي سالن کان الور اسٽار ۾ پنهنجي ريسٽورنٽ هئي. پوءِ ماٺهو ٿا ڳالهہ ڪن تہ اڳئين وزيراعظم احمد بداوي جي والد سان هن جي وڏي عقيدت هئي، جيڪو پڻ ساڳي شهر ۾ رهيو ٿي. سندس وفات تي هي همراهہ، آيل مهمانن جي بنا ڪنهن لالچ جي تي ڏينهن برياڻيءَ سان خاطر تواضح ڪندو رهيو. وزيراعظم صاحب کي پوءِ خبر پيئي ۽ ڪانئس ان خدمت چاڪريءَ جو اجورو پڇيو تہ هن ونڻ کان انڪار ڪيو ۽ صاف صاف چيو تہ هن اهو ڪم پنهنجي ڳوٺ جي معتبر ماڻهو لاءِ پنهنجو فرض سمجهي ڪيو. احمد بداوي (وزيراعظم صاحب) بيحد متاثر ٿيو ۽ هن اها ڳالهہ دل ۾ رکي ڇڏي. ان بعد ملاڪا ۾ جڏهن هي MITC ٽريڊ سينٽر ٺهيو تہ هن هي پَٽُ هِن

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

انڊين مسلمان کي ڏنو تہ هو سنڌس ڳوٺ الور اسٽار جهڙي سائوٿ انڊين ۽ ملئي کاڌن جي ريسٽورنٽ هتي ملاڪا ۾ بہ هلائي.

هونءَ ملاڪا جي هيءَ ريسٽورنٽ سبيعدا (Subaidah) هتي جي مشهور ملئي ڊش ”ناسي ڪنڊار“Nasi Kandar ڪان بہ مشهور آهي. ناسي ڪنڊار دراصل ڦَڪرا چانور (Steamed Rice) آهن، جيڪو هتي هڪ عام ۽ بنيادي ڊش آهي، جنهن ۾ پيو ڪو سائيڊ ڊش فراهم ڪن، مڇي يا ڳانگٽن جو ٻوڙ، ڀاڄي وغيره ملائي کائي سگهجي ٿو. Nasi Kandar توهان کي هر تامل مسلمان 'Mamak'جي ريسٽورنٽ تي ملندو. پاڻي پسيل هن پٽ جو اهو نالو ”ناسي ڪنڊار“ خبر ناهي ڪيئن پيو!

ملاڪا جي جنهن ڳوٺ ۾ اسان جي نيول اڪيڊمي هئي، ان ۾ 80 سالن جو سائوٿ انڊيا جو هڪ تامل مسلمان رهندو هو. هيءَ ڳالهہ 1983ع جي آهي. اهو ٻڌائيندو هو تہ پراڻي زماني ۾ ڪيترا گهوريئڙا (Hawker) ڪنڌ تي لٺ رکي ان جي پوڇڙن تي رسن ذريعي ڪکن جا وڏا ٿالهہ رکي ان تي شيون رکي ٻهراڙي ۾ وڪڻندا هئا. اهڙي طرح هو پٽ (Nasi) بہ ڪٽي هلندا هئا، جيڪو ناسي ڪنڊار سڏجڻ لڳو. ملئي زبان ۾ ڪنڌ تي ساهمي وانگر لٺ رکي ان جي ٻن پڇڙن ۾ شيون کڻي هلڻ کي ڪنڊار سڏجي ٿو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ان قسم جي شين واري ساهمي کٽي شيون وڪڻڻ اسان وٽ بہ عام هو ۽ ننڍپڻ ۾ مون پنهنجي ڳوٺ هالا ۾ ڪيترن ئي پٺاڻن کي خشڪ ميوو وڪڻندي ڏٺو. بهرحال ملائيشيا ۾ ان وقت کان اٽين رڌل چانورن جو نالو 'ناسي ڪنڌار' مشهور آهي. اها بہ ڳالهہ آهي تہ هاڻ انهن چانورن کي وڌيڪ خوشبودار ۽ لذيذ بنائڻ لاءِ ڪجهہ ڪجهہ مکڻ، زعفران ۽ ٻيون شيون بہ وڌيون وڃن ٿيون ۽ جيئن اسان وٽ حيدرآباد، لاهور، ڪراچي ۽ ٻين شهرن ۾ ڪي دڪان يا ريسٽورنٽون ڪواب، چڪن تڪي يا نان پاين کان مشهور ٿين ٿيون، تيئن ملائيشيا جي بہ ڪجهہ شهرن جون ڪي ريسٽورنٽون ناسي ڪنڌار کان مشهور آهن. پينانگ ۾ جهاز ايندو هو تہ اتي جا ملئي دوست يا ڪوالالمپور جي آفيس جا ماڻهو اسان کي اتي جي مشهور ريسٽورنٽ "قاسم ريسٽورنٽ" ۾ ناسي ڪنڌار کائڻ لاءِ چوندا هئا، جيئن اسان پنهنجن ڏارين دوستن جا جهاز ڪراچي ۾ اچڻ تي کين بندو خان جو چڪن تِڪو کائڻ لاءِ مشورو ڏيندا هئاسين.

ملائيشيا جي ڪيداح رياست جي ڪئالا ڪيتل شهر ۾ جامع مسجد جي اڳيان ناسي ڪنڌار کان جيڪا ريسٽورنٽ مشهور آهي، ان جو تہ نالو ئي آهي:

Nasi kundar thumbs up.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

14

ملائيشيا ۾ ”ماما“ ڪلچر

گذريل مضمون ۾ ماما، جيڪو لفظ ملئي زبان ۾ Mamak لکيو وڃي ٿو جيئن ’جامع‘ ملئي زبان ۾ Jamak لکيو وڃي ٿو، جي ڳالھ نڪتي هئي. هتي ان قوم بابت ڪجھ سٽون لکڻ، پڙهندڙن لاءِ دلچسپ ثابت ٿيندو.

ملائيشيا پاسي تامل مسلمان جيڪو چانھ پاڻي جو هٽڙو يا ريسٽورنٽ هلائي ٿو اهو ’ماما‘ سڏجي ٿو. هي ائين آهي جيئن اسان پٺاڻ دڪاندار کي ’لالا‘ سڏيون ٿا. هونءَ تہ اسان وانگر ملئي ڪلچر ۾ هر وڏي مرد توڙي عورت کي، پوءِ اهو پلي ڪٽي پنهنجو هجي يا ڌاريون ماما يا ماسي (ملئي زبان ۾ ماچي) سڏيون ٿا. پر اڄ ڪلھ انهن کي اسان مسٽر فلاڻو يا مئڊم فلاڻي چئي مخاطب ٿيون ٿا يا سر، جناب چئون ٿا. تيئن هتي ملائيشيا ۾ بہ انچڪ (مسٽر)، ٽُئان (هيڪاندي پوڙهي مرد لاءِ جناب) يا پُئان (محترما، مسز) جي خطاب سان سڏيو وڃي ٿو. پر ملائيشيا ۾ سالن کان رهندڙ هي سائوٿ انڊين دڪاندار اڄ بہ ماما سڏجن ٿا_ اها بہ ڳالھ آهي تہ جيئن تہ ماضيءَ ۾ انڊين جو سماجي ۽ معاشي درجو هيٺانهون رهيو آهي ۽ هنن جي اڪثريت پورهيت ٿي ڪم ڪيو ۽ غربت جي زندگي گذاري ان ڪري هنن کي مڪاني ماڻهو هيٺاهون سمجهن ٿا ۽ اڄ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جڏهن انهن انڊين پورهيتن ۽ لئبر ڪلاس ماڻهن جو اولاد پڙهي ڳڙهي ملڪ جي مختلف ادارن ۾ وڏن عهدن تي پهچي ويو آهي ته اها ڳالهه به ملائيشيا جي ملئي مسلمانن توڙي چينين کي نٿي وڻي ۽ هنن کي چڙ ٿي وٺي ته هي انڊيا کان آيل ڪالهه جا نوڪر، چوڪيدار، ڏهاڙي تي ڪم ڪندڙ مزدور، هاري (Boned Labour) اڄ وڏا سرجن، پروفيسر، سائنسدان، پوليس آفيسر ۽ اعليٰ فوجي عملدار ٿي ويا آهن ۽ جتي تامل دڪاندار کي پيار سان ماما سڏيو وڃي ٿو اتي انهن کي ماما (Mamek) سڏڻ ۾ نفرت ۽ حقارت جو اظهار پڻ ڪيو وڃي ٿو. جيئن اسان وٽ پاڪستان ۾ ڪنهن کي بنگالي سڏڻ سان نفرت جو اظهار ڪيو ويو ٿي جيتوڻيڪ ان دور ۾ انڊيا جي بنگال صوبي جي رهاڪوءَ کي بنگالي سڏڻ سان هن کي ڪاوڙ نٿي لڳي ڇو جو هن کي خبر هئي ته اتي جا ماڻهو بنگالين کي عزت جي نگاهه سان ڏسن ٿا. انڊيا ۾ اتي جي بنگالين کي رابندر ناٿ ٽئگور جي قوم جو ماڻهو يعني شاعر، اديب، ڪلاڪار، امن پسند سمجهيو وڃي ٿي. پر اسان جي ماڻهن پنهنجي بنگال صوبي (مشرقي پاڪستان) جي رهاڪو کي بنگالي سڏڻ ۾ نفرت جو اظهار ڪيو ٿي. اسان جي ماڻهن جو بنگالي سڏڻ مان ”بهوڪي بنگالي“ جو مقصد ظاهر ٿيو ٿي.

مٿين ڳالهه لاءِ، يعني تامل مسلمان دڪاندار کي ماما سڏڻ جي احساس جو مثال اسان وٽ پناڻن کي لالا سڏڻ کان علاوه شيدين کي ڏاڏا

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سڏڻ پڻ آهي. اچ ڪان هڪ ڏيڍ صدي اڳ زئنزيبار کان آيل شيدين جي اولاد کي سندن وفاداري، خدمت چاڪري، کلمک طبيعت، چرچن يوڳن ۽ پهلواني ڪري سنڌ جا ماڻهو ڪين پيار مان ڏاڏا سڏين ٿا پر ڪي ڪي ماڻهو ان کي derogatory رمارڪ طور پڻ استعمال ڪن ٿا.

هڪ ڳالهه آهي ته هيءَ 'ماما' به عجيب قوم آهي ۽ ان ۾ ڪو شڪ ناهي ته ملائيشيا جي ترقيءَ ۾ هنن دڪاندارن جو به وڏو Contribution آهي. هاڻ ته جتي ڪٿي ڊپارٽمينٽل اسٽور، هوٽلون، دڪان ٿي پيا آهن ۽ روڊن جي نيٽ ورڪ ۽ سواري جي سهوليت ڪري ويندي ڏورانهن ۽ جهنگلن اندر ڳوٺن مان ماڻهو منٽن ۾ شهرن ۾ پهچيو وڃن نه ته ڳوٺاڻن توڙي شهر جي رهاڪن لاءِ مامائن جا دڪانَ وڏو سُک هوندو هو ۽ اڄ به آهن. نه فقط چانهه پاڻي ۽ ماني ٽڪر لاءِ پر خبر چار ڪرڻ ۽ ملڪ جو واءُ سواءِ لهڻ لاءِ هي تامل دڪاندار 'ماما' خبررسان ايجنسي ۽ وندر جو بهترين ذريعو مهيا وڃن ٿا.

مون کي 69-1968ع وارو زمانو ياد آهي جڏهن منهنجو پهريون دفعو ملائيشيا جي بندرگاهن: پينانگ، پورٽ ڪلانگ (ڪئالالمپور) ۽ جوهور بارو ۾ اچڻ جي شروعات ٿي هئي. پينانگ جي بندرگاهه ۾ آڌي رات جو دير سان جهاز پهچندو هو ته به اسان ان وقت به جهاز تان لهي ڪناري تي قدم رکندا هئاسين ۽ جيتوڻيڪ ان وقت دڪان ۽ هوٽلون بند هونديون هيون پر پراٽا جهازي چوندا هئا ته مڙئي خير آهي. هلو ته واڪ ڪري

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

رستي تي ڪنهن ماما (ماماڪ) جي ڍاٻي تان چانهه ۽ اقراتو ڪائي اچون. اهو ان ڪري جو ماماڻن جا هن قسم جا ڍاٻا، هَٽَ، پيڊيون، ريڙها (گاڏا) ۽ هوٽلون 24 ئي ڪلاڪ کليل رهن ٿا ۽ سال جا 365 ڏينهن. هو فقط عيدالفطر وارا ٻه ڏينهن موڪل ڪن جيئن چيني دڪاندار سندن نئين سال شروع ٿيڻ تي ٻه ڏينهن موڪل ڪن ٿا.

هاڻ ته هر بندرگاهه ۾ جهاز تان لهه ته ٿڌن شربتن ۽ ڪاڏي پيتي جي شين جون وينڊنگ باڪسز لڳيون پيون آهن جن ڪپتن جي چيرن (Slots) ۾ گهربل رقم وجهي پسند جا ڪيڪ، بسڪٽ، بادام، پستا يا ڪوڪا ڪولا، سيون اپ ڪيڏي سگهجي ٿي. پر ان هوندي به ڏسجي پيو ته مون جهڙا ماماڻن جا شوقين، تامل دڪاندارن جي دڪانن (Kedai Mamak) تي پهچيو وڃن جو انهن جي چانهه ۽ مٺين ڳالهين جو سواد ئي پنهنجو آهي. هي ڪجهه ائين آهي جيئن اسان وٽ ماڻهو واڪ ڪري بس اسٽاپن تي پٺاڻن جي هوٽلن تي چانهه پيئن ٿا جو هنن جي خاص تيار ڪيل ڏوڌ پتيءَ جو سواد ئي پنهنجو آهي. گهر ۾ ناهڻ سان به اهڙي مزيدار چانهه نٿي ٺهي. خبر ناهي پٺاڻن جي هوٽل تي ٺهيل ڏوڌ پتي چانهه ڪائنين جي باهه تي ناهڻ ڪري اهڙي ٿئي ٿي يا هو ڪا خاص پتي استعمال ڪن ٿا يا ڪا منجهس ٻي ڪا شيءِ وجهن ٿا.

ان تان مون کي ياد آيو ماماڻن جي هوٽلن جي ٻه هڪ چانهه جيڪا تيهه تاريڪ (Teh Tarik) سڏجي ٿي سڄي ملائيشيا ۾ مشهور آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملئي زبان ۾ دڪان کي ڪيدائي (Kedai) سڏجي ٿو جيڪو دراصل تامل زبان مان ورتل آهي. چانهه کي Teh چون ۽ تاريڪ جي لفظي معنيٰ آهي ڇڪڻ يعني Pull ڪرڻ. جيئن اسان وٽ دروازن تي Pull لکيل هوندو آهي معنيٰ دروازي کي پاڻ ڏي ڇڪيو تيئن ملائيشيا جي آفيسن ۽ دڪانن جي دروازن تي ملئي زبان ۾ هڪ طرف Tolak معنيٰ push لکيل هوندو آهي ته ٻئي طرف Tarik معنيٰ pull هوندو آهي.

’تيهه تاريڪ‘ ساڳي عام چانهه هوندي آهي پر هي تامل دڪاندار (ماما) اها چانهه ٺهڪڻ بعد ڪوپ يا گلاس ۾ وجهڻ بدران هڪ وڏي جست يا اسٽيل جي ڪريءَ ۾ وجهي پوءِ اها ٻي هٿ ۾ جهليل ٻي ڪريءَ ۾ وجهندو آهي. ائين ان چانهه کي هڪ ڪريءَ مان ٻيءَ ۾ ۽ ٻيءَ مان پهرين ۾ ڏهه پندرهن دفعا اٿل پٿل ڪندو آهي جيئن اسان وٽ گهرن ۾ ڪڏهن ڪڏهن ننڍي ٻار کي چانهه ٺاري ڏيڻ لاءِ ڪبو آهي. ڪي ڪي ماما، بلڪ هاڻ ته اهو فئشن ۽ ڪرتب ڏيکارڻ جو ڪم ٿي پيو آهي، ٻن ڪرين جي وچ ۾ گهٽي ڪان گهٽ فاصلو رکي هڪ ڪريءَ مان ٻي ڪريءَ ۾ آبشار وانگر چانهه نائي ڏيکارين. هڪ ماماڪ کي ته ڏٺم ته هو هٿ ۾ چانهه جون ڀريل ٻه ڪريون ڪٽي ٻئي هٿ ۾ جهليل خالي ڪرين ۾ چانهه اوتي رهيو هو. اهو فوٽو منهنجي ملائيشيا جي اڙدو واري سفرنامي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”ملائيشيا ڪي دن“ ۾ ڏئي چڪو آهيان. ان قسم جا تماشا ڏسڻ لاءِ مامائن جي دڪانن اڳيان ڪيترائي غير ملڪي سياح نظر اچن ٿا.

ملائيشيا جي ان قسم جي چانهه ”تيح تاريڪ“ يا عام چانهه توهان کي هرگز نه وڻندي جو ملائيشيا ۾ چانهه يا ڪافي ۾ condensed کير استعمال ٿئي ٿو جيڪو بيحد گهاٽو ۽ منو ٿئي ٿو ۽ جيسين عادت نه ٿئي، تيسين اها چانهه عجيب لڳي ٿي. اسان کي به شروع جا ٻه ٽي مهينا بنهه پسند نه آئي. گهر ۾ پائوڊر واري کير مان چانهه ٺاهي پيئندا هئاسين پر ٻاهر ته جتي ڪٿي اها مٺي کير جي چانهه ملي ٿي سو مجبورن ٽي چار دفعا پي اهڙا عادي ٿي وياسين جو پنهنجي ملڪ جي ڏوڌ پتي يا انگريزي اسٽائيل جي چانهه (الڳ کير ۽ الڳ کنڊ واري) وسري وئي. جيئن شروع جي ڏينهن ۾ ملئي ماڻهن تان ڪلندا هئاسين ته نيرن تي کيئن ٿا ناسي ليماڪ (Nasi Lemak) کائين. ڇو جو اسان لاءِ نيرن تي پيٽ ڪائڻ سو به مڇيءَ سان عجيب ڳالهه آهي. پر پوءِ ناريل جي کير ۾ رڌل اهو ناسي ليماڪ وارو پيٽ اهڙو وڻي ويو جو اڄ به ملائيشيا جو نالو ٻڌڻ سان ناسي ليماڪ ئي ياد اچي.

مٿي ناسي ليماڪ ۾ به ’ڪ‘ جو اچار مانيٽو آهي يعني ملئي زبان ۾ Jamek (جامع)، Nenek (نيني معنا ناني) وانگر Lemak ۾ به آخر ۾ `k` لکجي ٿي پر اچارجي نٿي. هتي اهو به لکندو هلان ته بس اسٽانن تي نهندڙ ڏوڌ پتي چانهه وانگر ملائيشيا ۾ مامائن جي هيءَ تيه

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

تاريڪ (چڪيل چانھہ) ۾ بہ، ڪٽي مناٽ ۾ ريزن جھڙين شيون ملايون وجن ٽيون جن ڪري اھا چانھہ وڏيڪ مني، گھاٽي ۾ مائيدار ٽئي ٽي ۾ مناٽ ڪائڻ جي شوقينن کي وڏيڪ پسند اچي ٿي. ھونءَ بہ ملئي ماٺھو مناٽ ڪائڻ جا شوقين آھن.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

15

اڄ ننڍي ڪنڊ جا نيچ سمجهيا وڃن ٿا

ملائيشيا ۾ ٽي اهم قومون رهن ٿيون: ملئي، چيني ۽ انڊين.

ملئي جيڪي مسلمان آهن، هتي جا ئي رهاڪو آهن يا صديون اڳ پروارن ٻيٽن بالي، جاوا، سماترا کان هتي آيا. ويندي ملاڪا سلطنت جو پهريون سلطان پرميشور بہ مٿين ٻيٽن کان آيو، جيڪي هاڻ انڊونيشيا جو حصو آهن. هن پاسي هندو ڌرم هو. پرميشور بہ ملاڪا اچڻ وقت هندو هو، جيڪو پوءِ مسلمان ٿيو ان سان گڏ سندس سڄي رعيت مسلمان ٿي ۽ اڄ ڏينهن تائين ملئي ماڻهن جي سڃاڻپ اسلام سان آهي. ڪجھ بہ هجي هي ملڪ ملئي ماڻهن جو سمجهيو وڃي ٿو ۽ سنئون سڌو يا اڻ سڌي طرح حڪومت طرفان ملئي ماڻهن کي هر ڳالهہ ۾ وڌيڪ فائدو ڏنو وڃي ٿو. ان ڪري هرڪو پنهنجو پاڻ کي ملئي بنائڻ جي چڪر ۾ رهي ٿو. هتي رهندڙ ڌاريان ماڻهو، خاص ڪري انڊين مسلمان، ڪوشش ڪري ملئي عورتن سان شادي ڪن ٿا، جيئن هنن جو اولاد ملئي سڏجي ۽ پنهنجي اباڻي ڌريس گوڏ بدران ملئي ڊريس اوڍين ٿا ۽ سندن اولاد ڪوشش ڪري اها ڳالهہ ئي گول ڪريو وڃن تہ هنن جا وڏا انڊيا کان آيا هئا. بهرحال چيني يا انڊين، جيڪي پڻ ملائشين سڏجن ٿا، ڪٽي ڪيڏو

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٻہ سئو ڪم ڪن پر ڪين غير ملئي هجڻ جو طعنو ملندو رهي ٿو. ايتري قدر جو هتي جي اڳوڻي وزيراعظم مهاتير جا مخالف ٻہ جڏهن هن تي ڪاوڙ ڪندا هئا تہ هن کي هيٺاهون ڏيکارڻ لاءِ مهاتير جي پي کا غلطي نہ ملڻ تي چوندا هئا تہ پيلي ماما (Mamak) جو پٽ پاڻ کي الائي ڇا ٿو سمجهي. ياد رهي تہ مهاتير جو پيءُ محمد انڊيا کان هتي آيو ۽ هڪ ملئي عورت سان شادي ڪري پنهنجو پاڻ ۽ اولاد کي هتي جي مڪاني ڪلچر ۾ رکيو. پاڻ ڪيداح ۾ ماستر هو ۽ پنهنجي پٽ کي ڊاڪٽري پڙهائي، جنهن ملئي ڊاڪٽرياڻي سان شادي ڪئي ۽ هاڻ تہ سندن ڏيءَ ماريا توڙي ٻيو نياپل اولاد نج ملئي ڪلچر ۾ رهي ٿو. هنن مان ڪو گجراتي، تامل يا هندي لفظ ٻہ نٿو سمجهي تہ ٻہ هتي جا اصلي باشندا مهاتير کي انڊين نسل جي هجڻ جو طعنو ڏيندا رهن ٿا. ماما (ماماڪ) جي معنيٰ ڪٽي ماءُ جو ڀاءُ هجي ۽ ڪي ماڻهو ان سينس ۾ عزت ۽ پيار جو اظهار ڪن ٿا پر گهڻن لاءِ ماما معنيٰ هيٺاهين درجي جو شهري، جيڪو ٻک ۽ بيروزگاريءَ کان ڀڄي ملئي ماڻهن جي ڌرتي تي اچي رهيو ۽ اڄ خوشحالي حاصل ڪئي اٿس.

ماماڻن جي دڪانن يا ريسٽورنٽن ۾ وڃبو تہ چانهہ پيئڻ لاءِ آيل ملئي چوڪرن جي ٻہ رڙ پئي پوندي: Mamak Kasi Teh (ماما چانهہ آڻ) ۽ پوءِ ان ئي ساهہ ۾ دانهن ڪندا : Cepat Sikit (هاڻ توري جلدي ڪر) هاڻ ٻڌايو ڪو پنهنجي مامي يا چاچي سان ائين ڳالهائيندو؟ ڪو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڳالهائي تہ مامو تڦڙ وهائي ڪييس يا چويس تہ ”بڪواس بند ڪر“ پر ھي ويچارا انڊين مسلمان دڪاندار ماما ”بوليح، بوليح“ (حاضر منهنجا بابلا!) چوندا رهندا. ان ڏينهن بہ ’جالان بنگارايا‘ روڊ تي هڪ ماما (ماماڪ) جي ڊاٻي تان ڊاڪٽر عطا مون لاءِ Peanuts جو پاڪيٽ ٺپي ورتو تہ ان وقت ڏٺم وارن وارا ڳوٺ ڪان آيل ٻن ملئي ڇوڪرن لاءِ مامو تيح تاريڪ ٺاهي رهيو هو. يعني ڪرين (لوهي مگن) ۾ چانهہ جي اٿل پٿل ڪري رهيو هو. ڇوڪرا ڪجهہ شرارتي ۽ ڏنگا تي لڳا ۽ ٺٺوڪو لڳايو ويٺا هئا ۽ پورو ٽائيم رڙ پئي پيئن: Mamak Susu Kasih Lebih (ماما! کير ٿورو گهٽو وجهجانءِ) هڪ ڪريءَ کان ٻي ڪريءَ ۾ چانهہ جي اٿل پٿل ڪرڻ لاءِ هن کي چئي رهيا هئا تہ ماما اجا ڊگهي لار ڪر Kasi Lambong tinggi, tinggi يعني هڪ هٿ تمام مٿي ۽ ٻيو تمام هيٺ ڪري چانهہ جي اوت ڪر.

انڊيا کان، خاص ڪري ڏکڻ هندستان جي رياستن جا مسلمان، هندو توڙي عيسائي تامل، ملباري، مدراسي ۽ ٻيا مختلف دورن ۾ هن پاسي ايندا رهيا. هڪڙا تہ ويجهڙائيءَ ۾ يعني سؤ سال کن اڳ انگريزن جي ڏينهن ۾ کيتي ٻاڙي، دڪانداري، ريلوي جي ڪم ۽ ٻين پورهين لاءِ ايندا رهيا. ٻيا تہ صديون اڳ هن پاسي آيا. هو پهريائين انڊونيشيا جي سماترا ٻيٽ واري بندرگاهہ آچيح (Aceh) ۾ آيا، جيڪو ان وقت سموديرا (Smudera) سڏبو هو. پوءِ اتان هو سڄي سماترا ٻيٽ کان علاوه ملايا

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

(اڄ واري مغربي ملائيشيا) جي علائقن ۾ به ٽڙي پکڙي ويا. تاريخدانن جو چوڻ آهي ته نندي ڪنڌ جي ماڻهن جو ڏهين صدي کان هن پاسي اچڻ ٿيو. بهرحال 1511 ۾ جڏهن پهرين يورپي قوم پورچوگاليءَ ملاڪا سلطنت تي قبضو ڪيو ته ملاڪا شهر ۾ گجراتي ۽ ملباري رهيا ٿي. هنن ئي ماڻهن ملئي سلطان کي يورپين جي چالاڪين کان آگاهه ڪيو هو ته انهن گورن کان بچو، نه ته توهان جي ڌرتيءَ سان به يورپين اها حالت ڪندا، جيڪا هنن هندستان سان ڪئي. نتيجي ۾ ملئي سلطان پورچوگالين کي ڀڄائڻ جي ڪافي ڪوشش ڪئي ۽ ڪنهن حد تائين ڪامياب به ٿيو پر يورپين وٽ بم ۽ بارود هئا، بندوقون ۽ گولا اڇلڻ واريون مشينون هيون ۽ مڪاني ماڻهن وٽ هئا فقط پرانگ (ڇُرا) ۽ ڏائنٽا. ڪجهه عرصي جي مزاحمت بعد پورچوگالي قابض ٿي ويا ۽ گجراتين مان باهيون ڪيڻ لاءِ هنن ڦهريون ڦهريون ڪم اهو ڪيو جو ملاڪا نديءَ جي ڪناري تي ٺهيل گجراتين جي گهرن کي ساڙي ڀسم ڪري ڇڏيو.

پرميشور بعد، هن جي گادي نشين سلطان احمد شاهه جي حڪومت جو دور (يعني 15 هين صديءَ جو شروع وارو چوٿو) ملاڪا جو سونهري دور هو. سهولتن ۽ امن امان ڪري ملاڪا بندرگاهه مشرق توڙي مغرب ۾ مشهور ۽ هاڪ وارو بندرگاهه هو، جتي هڪ طرف چين، فلپين کان ته ٻئي پاسي انڊيا ۽ عرب ملڪن جا سوداگر پنهنجي وکر سان اچي نڪرندا هئا ۽ واپار وڙو خوب هليو ٿي. سامان آڻڻ سان گڏ هنن پنهنجو ڪلچر،

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

رسم رواج ۽ قصا ڪهاڻيون بہ چڏيون ٿي. ڪي تہ هتي ئي ٽِڪي پيا ۽ سندن اولاد مڪاني ماڻهن سان رِلي ملي ويو ٿي. اڄ بہ ملئي زبان عربي، فارسي، تامل، هندي ۽ چيني زبانن جي لفظن سان ڀري پيئي آهي. انهن ڏينهن ۾ ننڍو ڪنڊ پئسي ڏوڪڙ، واپار وڙي، شعر و شاعري، تهذيب ۽ ثقافت ۾ زمين جي هن خطي کان تہ اُتم اعليٰ هو، پر عرب دنيا کان بہ مٿاهون هو. بهرحال جيڪي ماڻهو ٽِڪي پيا ٿي انهن کي هتي جي ماڻهن پنهنجو ملئي سمجهيو ٿي، ڇو تہ ملئي ماڻهوءَ جي سڃاڻپ اسلام سمجهيو وڃي ٿو ۽ هنن ڀَٽن (ملايا جي سرزمين) تي ڏارئين ملڪ کان اچي رهندڙ هر مسلمان کي ملئي سمجهيو ۽ سڏيو ويو ٿي. ملئي زبان جو هڪ مشهور بيت آهي:

“Jawa itu melayu, Bugis itu melayu
Banjar juga disebut Melayu,
Minangkabau memang Melayu
Keturunan Acheh adalah Melayu
Jakun dan Sakai asli Melayu,
Arab dan Pakistani, Semua Melayu
Mamak dan Maelbari sesrap ke melayu
Malah mua’alaf bertakrif Melayu”

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جاوا انڊونيشيا جو ٻيٽ آهي، جنهن جو نه فقط ملاڪا سان پر سنڌ سان به واپار هليو ٿي. تڏهن ته اسان وٽ، خاص ڪري هندو واپارين وٽ اها چوڻي مشهور آهي ته ”**جيڪي ويا جاوا، سي ٿيا سدا ساوا**“. بُوگي، بنجار، منانگ ڪبائو وغيره انڊونيشيا جي مختلف ٻيٽن جون قومون آهن. آچيح (سمونديرا) شهر به انڊونيشيا ۾ آهي، جتان ڪان ملاڪا ڏي ماڻهن جي خوب اچ وڃ هئي. شاعر انهن سڀني پاسن کان ملاڪا ۾ آيل ماڻهن لاءِ چوي ٿو ته اهي سڀ ملئي (Melayu) سڏبا. آخري ٽن سٽن ۾ شاعر چوي ٿو ته:

عرب ۽ پاڪستاني، مڙيئي ملئي آهن.

ماما (انڊين مسلمان) ۽ ملباري به ملئي قوم ۾ جذب ٿي ويا.

ويندي اهي ماڻهو جن هاڻ اسلام قبول ڪيو آهي اهي ملئي سڏجڻ کپن.

بهرحال اڄ جي دؤر ۾ ملائيشيا امير ۽ ترقي يافته ٿيڻ ڪري ۽ اسان جا ملڪ، انڊيا توڙي پاڪستان ان جي مقابلي ۾ غريب ٿي وڃڻ ڪري ملئي ماڻهو پنهنجي ملڪ جي ٽين قوم ”ملائيشين انڊين“ کي ڪجهه حقارت سان ڏسن ٿا. پر ان هوندي به هنن جي لاءِ سوين سُک پيدا ڪن ٿا ۽ اسان ڌارين کان هو پنهنجن انڊين شهرين کي وڌيڪ مانُ ڏين ٿا. پلي ڪٽي هنن جو هندو يا ٻڌ ڌرم سان واسطو هجي ۽ اسان مسلمان هجون.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

دراصل هئڻ ٻہ ائين کپي. اسان وٽ ٻہ اسان کي پنھنجي ملڪ جي ماڻھن لاءِ پلي جو سوچڻ کپي ۽ انھن جو خيال رکڻ کپي، چاهي ڪٽي هو هندو هجن يا پارسي، قادياني هجن آغا خاني، بلوچ هجن يا باگڙي پيبل.....

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

16

ميرءِ سندن مهمان نوازي

ملاڪا شهر ۾ ميرپورخاص جي ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر جي پروٽان GEN_2 ڪار ۾ خوب چڪر هڻڻ جو موقعو مليو. آچر جو ڏينهن تہ موڪل هئي پر مير صاحب منهنجي ڪري سومر اڱارو بہ ڪٽي موڪل ورتي.

”عطا هي ڇا؟“ مون چيومانس

”سائين توهان ڪي اڪيلو ڪيئن ڇڏيان“ ڊاڪٽر صاحب جواب ڏنو ۽ مون کان کل نڪري وئي.

”ڊاڪٽر صاحب کهڙيون ٿا ڳالهيون ڪيو! حيدرآباد جي صدر يا هيرآباد واري علائقي ۾ تہ پلجي سگهان ٿو پر هن شهر ۾ ڪيئن ٿو گم ٿي سگهان، جنهن جي گهٽيءَ گهٽيءَ ۾ ڏهہ سال کن رلندو رهيس.“

ڪراچيءَ مان جيئن ئي مون ڊاڪٽر عطا کي ساٿس ملڻ لاءِ ملاڪا اچڻ بابت لکيو تہ هو بار بار مون کان ملاڪا ۾ پهچڻ جي پڪي تاريخ پڇڻ لڳو.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”مير صاحب! اسان ليڪ موڊي ماڻهو ٿيندا آهيون. بس جنهن ڏينهن موڊ ٿيو تہ ڪوالالمپور کان بس ۾ چڙهي تو وٽ ملاڪا اچي نڪرنداسين.“

ڊاڪٽر مير عطا سان ملاڪا ۾ ملڻ لاءِ ڪجھہ منهنجي ڪراچي جي دوست مير مشتاق ٽالپر پڻ شوق ڏياريو هو، ڪجھہ مون کي پاڻ بہ هو تہ ان هم وطن نوجوان سان ملان جيڪو پرديس جي ان شهر ۾ ڊاڪٽر بہ آهي تہ بزنيس مين بہ، جنهن شهر ۾ مون ملائيشيا جي جهازرانن کي پڙهايو. ان وقت سڄي ملاڪا ۾ ڪو پاڪستاني نظر نٿي آيو. جيڪڏهن ڪو ايڪڙ ٻيڪڙ آيو ٿي تہ ملائيشيا جي گادي واري شهر ڪوالالمپور ۾ آيو ٿي. گهمڻ لاءِ بہ جيڪو ايندو هو اهو ڪوالالمپور اچي پوءِ پينانگ ۽ سنگاپور هليو ويندو هو. انهن ڏينهن ۾ لنگڪوي ٻيٽ اجان ڊيولپ نہ ٿيو هو ۽ نہ اجان صحيح طرح ٽوئرزم وڌي هئي. منهنجو ڪو سڄاڻو ڪوالالمپور ايندو هو تہ پنهنجو شهر ملاڪا ڏيکارڻ لاءِ هن کي ڪوالالمپور مان وٺي ايندو هوس ۽ پوءِ ٻئي ڏينهن ڪيس چڙهي ايندو هوس يا ملاڪا مان بس ۾ چاڙهي ڇڏيندو هوس تہ ڪوالالمپور يا سنگاپور وڃي پنهنجي گروپ جي ساٿين سان ملي، جن سان گڏ هو گهمڻ لاءِ يا ڪانفرنس يا سيمينار اٽينڊ ڪرڻ لاءِ نڪتو آهي.

ملاڪا واپس آئي مون کي ڪافي عرصو ٿي چڪو هو سو سوچيو هوم تہ ملاڪا شهر ۾ ڊاڪٽر عطا سان ملي پرواري ڳوٺ سنگائي ادانگ يا

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مسجد تاناح ۾ پنهنجي ڪنهن ملئي دوست جي گهر رهي پوندس. پر مير صاحب پنهنجي خانداني روايتن موجب منهنجو مهمان جي حيثيت سان اهڙو ئي خيال رکڻ چاهيو ٿي جهڙو سندس ڳوٺ ۾ ڪو مهمان اچي. منهنجي پڇڻ تي هن ٻڌايو تہ هو منهنجي پروگرام بابت ان ڪري پڪ ڪرڻ چاهي ٿو جيئن هو مون لاءِ هوٽل ۾ اڳوات ڪمرو بڪ ڪري ڇڏي. هن نٿي چاهيو تہ منهنجي مهمانوازيءَ جا فرض ٻيو ڪو سرانجام ڏئي.

پوءِ جڏهن منهنجي ملاڪا وڃڻ جي پڪ ٿي ۽ ڪيس اِي ميل ذريعي اهي تاريخون لکيم تہ ٻئي ڏينهن سندس خط آيو تہ هن منهنجي لاءِ هوٽل ريناسنس Hotel Renaissance ۾ ڪمرو بڪ ڪري ڇڏيو آهي.

اهو پڙهي مون email ڪرڻ تي بہ وقت نہ وڃايو ۽ ڪيس يڪدم فون ڪيو ۽ ڪلندي سمجهايو "سائين توهان اجايو تڪلف ۽ خرچ ٿا ڪريو. آئون ڪاڏي پيتي ۽ رهائش جي معاملي ۾ مست ملنگ آهيان. هونءَ بہ هڪ سياح جي حيثيت ۾ سڄو ڏينهن تنگون هٽي رات جا ڀہ پهر جالان (شاهراهہ) منشي عبدالله تي رکيل سيمينٽ جي بينچن تي بہ آرام جي ننڊ سمهي سگهان ٿو سو توهان منهنجي لاءِ اجايو جالان بينداهارا تي ٺهيل فائيو اسٽار هوٽل ريناسنس ۾ ڪمرو بڪ نہ ڪيو."

"سائين مون کي خوشي ٿيندي تہ توهان جهڙو اهم ماڻهو مون وٽ ان هوٽل ۾ مهمان ٿي رهي." ڊاڪٽر عطا چيو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”مير صاحب توهان بہ ڪمال ٿا ڪريو ۽ مون کي الائي ڇا ٿا سمجهو. يا پڪ مشتاق ٽالپر توهان سان منهنجي اجائي ڪا تعريف ڪئي آهي.“ مون چيو.

ڊاڪٽر عطا ٻڌايو تہ هن وٽ سرڪاري دورن تي مهمان ايندا رهن ٿا ۽ انهن کي هن هوٽل ۾ رهائڻ ڪري هن هوٽل وارا ڪيس هر سال ڪجهہ ڏينهن مفت ۾ رهڻ لاءِ ڏيندا آهن.

”ڊاڪٽر صاحب! منهنجي ڳالهہ مڃو. پلي ڪٽي توهان کي Payment نہ ڪرڻي پوي ان هوندي بہ آئون اهڙي هوٽل ۾ رهندي Uneasy محسوس ڪندس. بهتر ٿيندو تہ اهو فائدو توهان ڪنهن ٻئي شوقين قسم جي مهمان لاءِ بچائي رکو ۽ مون لاءِ ڪا هڪ اسٽار واري سستي هوٽل ڊريم هوٽل (لڪسا مانا چينگ هو روڊ واري) يا جالان Kee Ann روڊ واري گولڊ ليف هوٽل يا فارموسا هوٽل جهڙي ۾ ڪمرو ڪجو.

بهرحال ڊاڪٽر عطا منهنجي ڳالهہ مڃي ۽ واعدو ڪيائين تہ هو مون کي ڪنهن سستي قسم جي هوٽل ۾ رهائيندو.

ملاڪا پهچڻ تي سڄو ڏينهن گهمائڻ بعد ڊاڪٽر عطا شام ڌاري پنهنجو ميڊيڪل ڪاليج ڏيکارڻ آيو تہ مون چرچي چرچي ۾ چيومانس تہ اسان جي نيول اڪيڊمي ۾ شاگردن جي رهائش لاءِ بہ ٽي هاسٽلون هونديون هيون، جن جا ڪمرا اسان کي مهمانن جي رهڻ لاءِ روز جي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مسواڙ تي ملندا هئا. ڇا توهان جي ڪاليج ۾ اهڙي هاسٽل ناهي جنهن جي ڪمري ۾ آئون رهي پوان؟

”سائين پوءِ تہ منهنجو گھر بہ حاضر آهي،“ ڊاڪٽر عطا چيو، ”شهر کان ڪجھ پري هجڻ ڪري ۽ اجان نئون خريد ڪرڻ ڪري مون کي اهو خيال پئي ٿيو تہ متان توهان کي رهڻ ۾ تڪليف ٿئي. ان ڪري مون توهانکي شهر جي وچ ۾ ڪنهن هوٽل ۾ رهائڻ چاهيو ٿي، جتي توهان کي نيرن بہ سٺي ملي سگھي.“

عطا جي گھر آياسين. ڇا تہ خوبصورت ڀراڙي وارو علائقو هو، جتي هيءَ نئين ڪالوني هن ئي سال ٺهي آهي. ڊاڪٽر عطا چيو تہ ڪمري جي درين لاءِ اجان پڙدا بہ نہ ورتا اٿم.“

”ڊاڪٽر صاحب فڪر ئي نہ ڪريو، سج جي روشنيءَ ڪري پڙدا هٽبا آهن جيئن ننڊ نہ ڦٽي. اسان سج ايرڻ کان اڳ اٿڻ وار آهيون.“ اهو چوندي وراندي ۾ رکيل فرج جو در کولي ڏٺم.

”واهہ سائين واهہ! توهان منهنجي نيرن جو بہ فڪر نہ ڪريو. منهنجي پسند جي شيءِ ڊبل روٽي، بيضو ۽ مکڻ پيو آهي. توهان رڳو مون کي ڪچن ۾ هلي ڏيکاريو تہ چانهہ جي پتي ڪهڙي دٻي ۾ آهي ۽ چانهہ ٺاهڻ لاءِ ڪهڙي ديڳڙي کڻان. منهنجي جنهن وقت دل چوندي چانهہ ٺاهي نيرن ڪري ڇڏيندس.“ مون چيو ۽ اسان جو ڊاڪٽر صاحب کو جواب ڏيڻ بدران رڳو مرڪندو رهيو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آخري ڏينهن تي جالان بينداهارا تان لنگهي رهيا هئاسين تہ ڊاڪٽر عطا جي پٽ مير غلام محمد ”هوٽل بي ويو“ ڏي اشارو ڪري چيو تہ انڪل هوٽل ريناسنس بعد ابوءَ توهان کي هن هوٽل ۾ تي رهائيو.

”ڪمال ٿا ڪريو عطا!“ مون ڊاڪٽر عطا کي چيو، ”هيءَ وري ڪهڙي سستي هوٽل آهي! اجايا روز جا 200 رنگٽ خرچ ڪئي ٿي ۽ اسان چانهہ ۾ پاپا ٻوڙي ڪاٽڻ وارن لاءِ هوٽل جي ست رچي نيرن ڪهڙي ڪم جي!“

ڊاڪٽر عطا ۽ سندس پٽ کلڻ لڳا.

”سائين منهنجي دلي خواهش هئي تہ توهان کي ملاڪا جي Best هوٽل Renaissance ۾ رکان، جيئن توهان هن هوٽل کي بہ ڏسو تہ اندران ڪيتري خوبصورت آهي.“ ڊاڪٽر عطاچيو.

”انشاءَ الله ٻئي دفعي مشتاق ٽالپر سان گڏ آيس تہ توهان جي دل رکڻ لاءِ هڪ يا 2 ڏينهن ان ۾ رهي پوندا سين.“ مون چيو ۽ پوءِ ٿورو ساهہ پٽي ڊاڪٽر کي ٻڌايم تہ اها هوٽل اسان جي ڏينهن ۾ نہ هئي. ”ان وقت جو چيف منسٽر مسٽر رحيم ٽامبي چِڪ منهنجو سنو دوست هو. هن جو هن هوٽل ۾ خبر ناهي شيئر هو يا هوٽل جو چيني مالڪ سندس دوست هو جو هو هر مهيني ڏيڍ مون کي، هتي جي انڊين E.N.T سرجن اسحاق ۽ هڪ ٻن ٻين کي هن هوٽل ۾ ڊنر جي دعوت ڪندو هو. 300 ڪن ڪمرن جي هيءَ فائيو اسٽار هوٽل نهي تہ وئي هئي، پر انهن ڏينهن ۾ ڪٿي هئا ٽوئرسٽ! يورپ جي ڪجهہ ملڪن جا ڪي ڪنگلا ٽوئرسٽ نظر ايندا هئا، جيڪي

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٻن تارن وارين هوٽلن ۾ ٻه نه رهندا هئا. فٽ پاٿ تي تڏو وڇائي رات گذاريندا هئا. 1990ع تائين هن هوٽل جا ڪمرا خالي هوندا هئا. ڪيترن ادارن کي هو 50 سيڪڙو ڊسڪائونٽ به ڏيندا هئا. مون کي به آفيس وارا جڏهن ملاڪا بندرگاهه ۾ ڪو جهاز Survey ڪرڻ لاءِ موڪليندا هئا ته رات جي رهائش لاءِ هن هوٽل ۾ ڪمرو ڏيندا هئا. ان کان علاوه آئون ملاڪا سٽي روٽري ڪلب جو ميمبر به آهيان ۽ اسان جي ڪلب جون هفتيوار گڏجاڻيون هن هوٽل ۾ ٿينديون هيون. هن هوٽل جي انهن ڏينهن ۾ بيڪري تمام سٺي هئي. واپسي تي آئون بسڪٽ ۽ ڊبل روٽي وٺي ويندو هوس."

"صحيح ٿا چئو،" ڊاڪٽر عطا چيو، "هوٽل ريناسنس جي بيڪري اڄ به سڄي ملاڪا ۾ ائين مشهور آهي جيئن حيدرآباد جي بمبئي بيڪري!"

مٿي ذڪر ڪيل منهنجي ڪراچي جي دوست مير مشتاق ٽالپر بابت هتي ڪجهه سٽون لکڻ ضروري سمجهان ٿو.

مشتاق علي ٽالپر غلام مصطفيٰ جتوئي صاحب جي سياسي پارٽي نيشنل پيپلز پارٽي (NPP) جي مرڪزي ڪميٽي جو ميمبر ۽ سنڌ صوبي جو پارٽي نائب صدر آهي. هن 1983ع واري MRD تحريڪ ۾ ڀرپور حصو ورتو ۽ مليٽري حاڪم ضياءُ الحق جي حڪم تي ڪيس حيدرآباد ۽ پوءِ خيرپور جي جيلن ۾ رکيو ويو.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مشتاق ٽالپر عمر ۾ مون کان 4 سال ننڍو آهي، منهنجي ساڻس واقفيت پهرين email ذريعي ٿي. پاڻ ڪراچي روٽري ڪلب جو نه رڳو پراڻو ميمبر آهي، پر ڪراچي ڪانٽيننٽل ڪلب جو سال 2001ـ 2000ع ۾ صدر به رهي چڪو آهي. هو ڪراچي جي Caledonian سوسائٽي جو ۽ سنڌ ڪلب جو پڻ ميمبر آهي. ڪيس جنگلي جيوت (Wild Life) سان بيحد پيار آهي ۽ ماحول کي صاف سٿرو رکڻ لاءِ هن جون ڪوششون تعريف جوڳيون آهن. ڪيس پراڻيون شيون گڏ ڪرڻ جو پڻ شوق آهي، جن مان ڪجهه سندس ڳوٺ ٽنڊو محمد خان واري بنگلي ۾ رکيل آهن ته ڪجهه ڪجهه ڪراچي واري گهر ۾ آهن. پاڻ ڪراچي جي Kiwanis ڪلب جو پهريون چارٽر ميمبر آهي. پاڻ خير جي ڪمن ڪان به مشهور آهي. ٽنڊو محمد خان جي ڀرپاسي وارن علائقن ۾ هو هر وقت مفت اکين جي علاج جون ڪئمپون هٽائيندو رهي ٿو. ان کان علاوه Burn Unit جو بندوبست ڪرڻ ۽ ڳوٺاڻن جون تڪليفون دور ڪرڻ لاءِ هو خاموشي سان ڪم ڪندو رهي ٿو. نه فقط پنهنجي ملڪ ۾ پر وٽ آهر ڌارين ملڪن جي غريب ماڻهن جي به مدد ڪندو رهي ٿو. منهنجي خيال ۾ منهنجي مشتاق سان خط و ڪتابت ان وقت شروع ٿي جڏهن آفريڪا جي ڪنهن ملڪ ۾ غريب ماڻهن لاءِ کوٽايل کوهن جي بندوبست لاءِ مون کي خبر پيئي ته ان نيڪ ڪم ۾ پاڪستان جي روٽيرين مير مشتاق علي ٽالپر جو هٿ آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مشتاق جو ٽالپرن جي شاهواڻي شاخ سان تعلق آهي. پاڻ 4 آگسٽ 1948ع تي ڪراچي جي اسٽيٽ گيسٽ هائوس ”قصر ناز“ ۾ جنم ورتو، جتي سندس چاچو مرحوم مير غلام علي ٽالپر وزير جي حيثيت سان رهيو ٿي. مير غلام علي سياسي دنيا ۾ سنڌ جي هڪ اهم شخصيت آهي. پاڻ 1909ع ۾ ٽنڊو محمد خان ۾ ڄائو.

مير غلام علي ٽالپر بنيادي تعليم ڪراچيءَ مان حاصل ڪرڻ بعد عليڳڙهه ۽ بمبئي يونيورسٽين مان پڙهيو. هن 1936ع کان سياسي پيشي جي شروعات بدين ۽ ٽنڊو باگو تڪن مان اليڪشن کٽڻ سان ڪئي. هن سڄي زندگي ڪڏهن به اليڪشن نه هارائي. هو 2 دفعا حيدرآباد لوڪل بورڊ جو صدر پڻ چونڊيو ويو جو پهريون دفعو وزير 1940ع ۾ سر غلام حسين هدايت الله جي سنڌ ڪابينا ۾ ٿيو. ان بعد هو ڪيترائي دفعا سنڌ صوبائي ۽ فيڊرل وزير ٿي رهيو. اسان جي دوست مير مشتاق ٽالپر وانگر سندن هي چاچو مير غلام علي ٽالپر به مهمانوازي کان مشهور آهي. ايتريقدر جو دنيا جون ڪيتريون ئي اهم شخصيتون هن وٽ هلي ملي ٽنڊو محمد خان اچي مهمان ٿي رهيون. انهن مان ڪجهه هي آهن: سعودي عرب جو بادشاهه سعود ابن عبدالعزيز، اردن جو بادشاهه حسين بن طلال، عراق جو بادشاهه فيصل، چين جو وزيراعظم چائو اين لائي، افغانستان جو بادشاهه ظاهر شاهه ۽ ٻيا ڪيترائي. آغا خان جي فيملي جا به هن سان سٺا تعلقات هئا ۽ شهزادو علي آغا خان ۽ ڪريم

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آغا خان هنن جي حيدرآباد ۾ ٽنڊو محمد خان وارن گهرن تي ايندا رهيا ٿي. انيڪ خصلتن جي مالڪ هن مير 1963ع ۾ وفات ڪئي. بهرحال اسان مير مشتاق ٽالپر جي ڳالهه پئي ڪئي، جيڪو مير غلام علي ٽالپر جو نياٽو (ناٺي) به ٿئي. مشتاق صاحب ڪي ٽي پار آهن، به ڌيئرون ۽ هڪ پٽ مير علي نواز ٽالپر. مير علي نواز گذريل اليڪشن ۾ پنهنجي ٽنڊو محمد خان واري تڪ مان سنڌ اسيمبلي جو ميمبر به چونڊيو هو ۽ هينئر سنڌ جي وزيراعليٰ جو مشير آهي. مٿس سندس ڏاڏي جو نالو آهي، ان ڪري ڪيس مير علي نواز ٽالپر 'جونئر' به سڏين ٿا. سندس ڏاڏو يعني اسان واري دوست مير مشتاق ٽالپر جو والد صاحب مير علي نواز ٽالپر 'سينئر' به دفعا وزير رهي چڪو آهي. هڪ دفعو عبدالستار پيرزادي جي ڪابينا ۾ ۽ ٻيو دفعو نواب مظفر قزالباش جي ويسٽ پاڪستان ڪابينا ۾. ايوب خان جي اچڻ تي هن وزارت تان استعيفيٰ ڏئي ڇڏي.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

17

جپاني ٽيڪنالاجي، ملائيشيائي اسٽائيل

ملاڪا شهر جي اسپتال ۾ نوڪري ڪندڙ ۽ پنهنجو بزنيس هلائيندڙ ميرپورخاص جي ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر جي پروٽان GEN_ 2 ڪار ۾ ملاڪا شهر جي روڊن تي چڪر هڻندي مون کي پنهنجو اڄ کان 25 سال کن اڳ وارو زمانو ياد اچي ويو، جڏهن ملائيشيا ملڪ پنهنجي شروع ڪيل ڪار جو پهريون ماڊل پروٽان ساگا (Proton_ saga) مارڪيٽ ۾ آندو هو ۽ ملاڪا شهر ۾ آيل پهرين ويهه ڪارن مان هڪ مون کي به ملي هئي ۽ جنهن ڪار کي مون هنن ئي روڊن تي هلايو هو.

اسان جيئن ئي ملاڪا ۾ نوڪري تي چڙهياسين ته آفيس طرفان اسان کي قرض جي آفر ٿي ته اسان ڪنهن به ملڪ جي ڪار وٺي سگهون ٿا. مون نه قرض ڪنيو ۽ نه نئين ڪار ورتي. سائي رنگ جي سيڪنڊ هئنڊ ڊاٽسن ڪار پنهنجن پئسن سان وٺي هلائڻ لڳس. مون اهو ئي سوچيو ته انجنيئر ماڻهو آهيان ڪا خرابي ٿي ته ٺيڪ ڪري پيو هلندس. هڪ مڪينڪ کان فون نمبر وٺي پنهنجي ڪار جي ٻي چابي ان کي ڏئي ڇڏي هيم ته خدانخواسته ڪٿي ٻنهه اهڙي حالت ٿي پوي جو آئون ان کي ٺيڪ نه ڪري سگهان ته هن کي فون ڪري اهو هنڌ ٻڌائي آئون بس يا

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٽئڪسي ۾ گهر موٽي اچان. اهڙي طرح مون ان پراڻي ڪار کي ٻه سال کن هلائي هاڻ نئين تي ورتي ته خبر پيئي ته ملائيشيا حڪومت کي پنهنجي ڪار ٺاهڻ جو شوق ٿيو آهي ۽ هنن جي هڪ جپاني ڪار ڪمپني سان ڳالهه ٻولهه ٿي آهي ۽ ڇهن مهينن اندر Made in Malaysia ڪارون روڊن تي اچي وينديون.

اڄ ملائيشيا کي يورپ جهڙو ماڊرن ملڪ ڏسي اسان کي اها ڳالهه عجيب نٿي لڳي پر 1985ع ۾ اها خبر پڙهي خود اسان جا مڪاني ملئي ۽ چيني دوست ڪليا هئا. ظاهر آهي انهن ڏينهن ۾ اجان ملائيشيا ريڊيو ۽ ٽي وي ٺئي نٿي ٺاهي سگهيو ۽ جي ڪا اهڙي اليڪٽرانڪ جي شيءِ ٺاهي به ٿي ته ڪنهن خريد نٿي ڪئي. سو ملائيشيا ۾ ٺهيل ڪار ڪهڙي هوندي ۽ ڪير خريد ڪندو. مهاتير جي ان خواب کي هرڪو بيوقوفي ۽ ملڪ جو ناڻو ضايع ڪرڻ جو ڪم سمجهڻ لڳو. ڪار ٺهي راس ٿيڻ تائين ڪيترين ئي چميگوين هلنديون رهيون ته ملڪ ۾ جڏهن هڪ ڪان هڪ ولائتي ڪار وڪامي ٿي ۽ مزدا، ٽويوٽا ويندي مرسڊيز ملائيشيا ۾ ٺهن ٿيون، اتي ملائيشيا جي پنهنجي ايجاد ڪيل ڪار وٺڻ جو risk ڪير ڪٽندو؟ ڪيترن اها ڳالهه ٿي ڪئي ته حڪومت پڪ ڌارين ڪارين جي وڪري تي بندش وجهندي پر ان بابت مهاتير هڪ ڏينهن بيان ڏنو ته ”ائين هرگز نه ٿيندو. هر هڪ جي مرضيءَ تي آهي ته جيڪا وٺيس اها ڪار وٺي. ڌارين ڪارين تي بندش وجهبي ته اسان جي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪار جو معيار ڪري پوندو. ’پروتان ڪار ڪمپني‘ ڪار کي سنو بنائڻ بدران اهو ئي سوچيندي ته مونوپلي هجڻ ڪري هر هڪ هيءَ ڪار وٺندو، چاهي اسان ڪمزي به ناهيون.“

ڪار جي ڊيزائين لاءِ به هر ڪو پنهنجي راءِ ڏيندو رهيو ته اها دنيا جي ڪمڙي ڪار سان ملندڙ جلندڙ نڪرندي. هڪ دفعي اخبار ۾ هڪ نئين ڪار جي شڪل جو ڪارٽون آيو جنهن ۾ ان جي ڇت ائين ڪنڊائتي ڏيکاري وئي هئي جيئن ملائيشيا جي ڳوٺن ۾ ملئي ماڻهن جي گهرن جون ڇتيون آهن. بهرحال ڪار جڏهن مارڪيٽ ۾ آئي ته هر هڪ کي نه فقط هن جي شڪل پسند آئي پر وقت سان گڏ اها مضبوط ۽ جٽادار به ثابت ٿيڻ لڳي. ناهڻ وارن اهو ئي چيو ته انهيءَ ڪري اسان ان جو نالو SAGA رکيو آهي.

ملئي لفظ ساگا ڳاڙهي رنگ جي ٻجن جو نالو آهي جيڪي بيحد خوبصورت ۽ سخت ٿين، جن سان ٻار هر وقت کيڏندي نظر اچن ٿا. آئون ته اهو چوندس ته ساگا ٻج نه فقط ٻارن جي پسند جي شيءِ آهي پر وڏن جي پڻ. منهنجي ٻارن وٽ نيڊو کير جو ڊبو هنن ٻجن سان ڀريل هو. ملائيشيا ڇڏڻ وقت ڪيترو ئي سامان اتي ڇڏي ڏنوسين پر ٻار اهي ٻج کڻي آيا. انهن سان کيڏندي هو وڏا ٿي ويا اڄ هنن جو اولاد انهن ٻجن سان کيڏي ٿو. نه فقط انهن کي پر مون کي به اڄ ڏينهن تائين هي مينهن وسارڻ ۽ موتين جهڙا چلڪندڙ ڳاڙها ٻج وڻن ٿا.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هنن ٻجن جي وڻ کي انگريزيءَ ۾ Coral tree ۽ ريڊ صندل وڏ به سڏين ٿا ۽ سائنسي نالو Adenanthera Pavonina آهي جيڪو چون ٿا تہ يوناني زبان جو نالو آهي. Aden جي معنيٰ Gland آهي ۽ Anthera جو انگريزي لفظ Anther آهي. باقي پاوونينا يوناني زبان ۾ مور کي سڏين ٿا. ننڍي کنڊ ۾ Saga Seeds کي رنجانا، بادي گمچي، ڪُو چندنا، رڪت چندن ۽ رتن گنجا سڏين ٿا. ملائيشيا جا تامل ان کي تِلم ۽ منجاتي سڏين ٿا ۽ اُهي تہ اهو بہ چون ٿا تہ Saga جي اصل ڌرتي ملائيشيا نہ پر انڊيا (خاص ڪري ڏکڻ هندستان) آهي. هونءَ بہ انڊيا جي صوبي تامل ناڊو ۽ ملائيشيا جي موسم ۽ زمين (Soil) ۾ ڪو خاص فرق ناهي.

ملائيشيا ۾ سندن پنهنجي نالي واري پهرين ڪار پروٽون يا پروٽان ”ساگا“ (Proton Saga) سيپٽمبر 1985ع ۾ شاهه عالم فئڪٽري مان نڪتي. ملائيشيا جي ڪار جنهن لاءِ گهٽن جو اهو خيال هو تہ نہ ڊاريان وٺندا نہ پنهنجا، اهڙي تہ سٺي ثابت ٿي جو چمن مهينن ڪانپوءِ ان جي ڊمانڊ ايڏي تہ وڌي وئي جو پروٽان ساگا ڪار خريد ڪرڻ لاءِ اڳوات پئسا جمع ڪرائڻا پيا ٿي، 1.5 CC جي ڪار 25 هزار رنگٽ ۾ ملي ٿي. انهن ڏينهن ۾ ملائيشيا جو رنگٽ (ڊالر) اسان جي ڏهين رپئي برابر هو. اسان وٽ پاڪستان ۾ اُن وقت ڪا انڊي منڊي ڪار بہ اڍائي لک روپين ۾ نٿي ملي. ملائيشيا ۾ ٺهيل هن ڪار جي نہ فقط انجن اعتبار

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جوڳي مجي وئي ٿي پر سندس شڪل شبيھہ ۾ اندر جي ڪئبن بہ سيني ڪي وٽي ٿي. سندس آرامده بيلٽن سان سيٽون، بهترين اسٽيريو ٽيپ رڪارڊر، سڀ ڪان وڏي ڳالھہ تہ ايترن پئسن ۾ اها ئي ڪار هئي جنهن جي درين جا شيشا بٽڻ ڪي دٻائڻ سان ڪليا ۽ بند ٿيا ٿي ۽ پوءِ اهڙيون پروٽان ساڳا ڪارون بہ اچي ويون جن ۾ اندر وهڻ ڪان اڳ گهر يا آفيس جي ڪمري مان ان ڪي رموٽ ڪنٽرول ذريعي اسٽارٽ ڪيو ويو ٿي، جيئن يورپ ۾ رات جي ٿڌ ۾ بيٺل ڪار ۾ ويهڻ ڪان اڳ ڪمري مان ئي اسٽارٽ ڪري گرم ڪيو وڃي ٿو. 1985ع تائين تہ پاڪستان ۾ بہ اهڙيون ڪارون عام نہ ٿيون هيون. سو ملائيشيا جي سندن نهيل ڪارون نہ فقط ملائيشِا ۾ پر ڌارين ملڪن ۾ بہ وڪامڻ لڳيون.

ملائيشيا جي آدمشماري ڪا گھٽي ناهي. اسان جي ملڪ جي 18 ڪروڙ آهي پر ملائيشيا جيڪو پکيڙ ۾ اسان جي ملڪ ڪان وڏو آهي، آدمشماري فقط 3 ڪروڙ آهي، جتي دنيا جي هر ڪار وڪامڻ جي اجازت آهي. ان هوندي بہ پروٽان ساڳا جو ڏينهون ڏينهن ڪپ وڌندو ويو ۽ منهنجي هوندي ئي جنوري 1989ع ۾ هڪ لکئون نمبر ڪار تيار ٿي نڪتي. هتي اهو بہ لکندو هلان تہ ملائيشيا وارن جي اها پهرين ڪار پروٽان ساڳا جي ماڊل جو بنياد جپان جي 1983ع واري متسوبشي لانسر واري ڪار تي رکيل هو. ان ۾ 1.3 سي سي ۽ 1.5 سي سي جون ڪارون

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٺاهيون ويون. گيئر مطابق بہ ٻن قسمن جون ٺاهيون ويون. 5 رفتار واريون مئنيوبل ۽ 3 رفتار واريون آٽوميٽڪ.

ملائيشيا جي پهرين ڪار ٺهڻ ڪان اڳ ان جي نالي لاءِ عوام کي چيو ويو تہ قومي ڪار جو نالو چا هئڻ کپي. جنهن خوش نصيب جو ٻڌايل Saga نالو چونڊيو ويو اهو اسماعيل بن جعفر نالي رٽائرڊ فوجي آفيسر آهي. هن کان جڏهن پڇيو ويو تہ تو اهو نالو ڇو پسند ڪيو آهي تہ هن وراڻيو:

“Saga (Abrus precatorius) is a type of soft, pragile but productive seed commonly found in Malaysia, and Proton Saga 1.3 liter engine is as strong as the saga seed.”

ڪارخاني مان نڪتل پهرين ڪار ملڪ جي وزيراعظم مهاتير بن محمد 14 سيپٽمبر تي پينانگ ٻيٽ کي خشڪي سان ڳنڍيندڙ ڊگهي پل جو افتتاح ڪرڻ دوران، هن پل تان هلائي ايئرپورٽ تائين وٺي آيو هو. اهو ڪار هاڻ ميوزيم نگارا (قومي عجائب گهر) ۾ رکيل آهي. پروٽان ساگا جون شروع واريون ڪارون 4 دروازن واريون سئلون ٽائيپ هيون ان بعد 5 دروازن واريون هئچ بئڪ بہ اچڻ لڳيون. 1989ع ڌاري پروٽان وارن انگلنڊ ۾ ساگا ڪارون وڪڻڻ ۾ واڌارو ڪيو. هنن انگلنڊ ۾

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هنن ڪارن لاءِ Japanese Technology+ Malaysian Style= Proton سلوگن استعمال ڪيو.

هتي اهو به لکندو هلان ته پروٽان ساڳا ۾ پروٽان (Proton) ڪمپنيءَ جو نالو آهي جيئن ”سوزوڪي“ ڪار ڪمپنيءَ جو نالو آهي. جيئن جپان جي هڪ ڳوٺ همامتسو جي رهاڪو مسٽر مچيئو سوزوڪيءَ جڏهن پهرين ڪپڙي اُڻڻ جي ڪڏين جو ڪارخانو کوليو ته ان جو نالو ”سوزوڪي ڪمپني“ رکيو ۽ پوءِ اڳتي هلي هن ڪارون ٺاهڻ به شروع ڪيون، جيڪي مِيچيئو سوزوڪيءَ جون ڪارون سڏجن ٿيون، پر ان ڪمپني جي نظر هيٺ مختلف دورن ۽ مختلف ملڪن ۾ نهندڙ ڪارن جا نالا مختلف آهن، جيئن ته رينو، استيم (Esteem)، اڪئٽر، وتارا، يا انڊيا ۾ سوزوڪي وارن جي ٺهيل ڪار موروتي آهي ۽ اسان وٽ سوزوڪي وارن جي ٺهيل ڪارن جا نالا swift، خيبر، پوٺوهار، مهراڻ، پلينو وغيره آهن. تيئن ”پروٽان“ هتي جي هڪ ملائيشين آٽو موبائيل ٺاهڻ واري ڪمپني آهي جنهن جون آفيسون ڪئالالمپور پرسان سبانگ جايا ۽ شاهه عالم شهرن ۾ آهن. هن ڪمپنيءَ جو ملئي زبان ۾ نالو Perusahaan Otomobile آهي جنهن جو شارٽ فارم (مخفف) Proton ٺاهيو ويو آهي. سو ملائيشيا ۾ نهندڙ ڪارون پروٽان وارن جون آهن پر وقت سان گڏ مختلف دورن ۾ نهندڙ ڪارن جا مختلف نالا رکيا ويا آهن، جيئن ته ساڳا،

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ويرا (Wira)، Satria، پُترا، پرڏانا، Tiara ،Juara, واجا، Savvy, Persona ۽ اسان واري ميزبان ڊاڪٽر مير عطا جي پروٽان ڪار جنهن جو نالو GEN_2 (جنريشن 2) آهي. هيءَ ڪار هڪ سئو سيڪڙو ملائيشين ڇئي سگهجي ٿي جو هن ۾ چيسز ۽ انجن به هتي جي مڪاني ٺهيل آهي يعني هن ڪار ۾ اسٽائيل ته ملائيشين آهي پر ٽيڪنالاجي به ملائيشين آهي.

هونءَ ملائيشين نالا رکڻ جا وڏا شوقين آهن. هر شيءِ تي نالو چونڊي چونڊي رکندا. اهڙي طرح هنن پنهنجين ڪارن تي به نالا رکيا آهن. پروٽان ساڳا بعد هنن جپاني متسوبشي ڪار جي 1992ع ماڊل جهڙي ڪار ٺاهي جنهن جو نالو پروٽان Wira رکيو. ملئي لفظ ويرا جي معنيٰ آهي ”هيرو.“ هنن ان ماڊل جون ڪارون جيڪي انگلنڊ ۽ يورپ ايڪسپورٽ ڪيون ان جو نالو Persona رکيائون. پروٽان سٽريا ٽن دروازن واري ڪار ٺاهيائون. اهڙي طرح پروٽان پترا نالي ڪارون جيڪي آسٽريليا ۽ انگلنڊ ايڪسپورٽ ڪيائون ان جو انگريزي نالو Coupe ۽ M21 رکيائون. هونءَ پترا معنيٰ پٽڙا جيئن هڪ عام ملئي لفظ آهي بوميپترا (Bumiputra) معنيٰ ڌرتيءَ جا پٽڙا. ملائيشيا ۾ رهندڙ ملئي مسلمان بوميپترا سڏجن ٿا.

اهڙي طرح سال 2000ع ۾ پروٽان وارن جيڪا ڪار ٺاهي ان جو نالو رکيائون پروٽان واجا. Waja ملئي لفظ آهي جنهن جي معنيٰ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

رُڪ (Steel) آهي. ساڳي ماڊل جون ڪارون جيڪي يورپ موڪليون ويون انهن جو نالو امپيان (Impian) رکيو ويو. امپيان بہ ملئي لفظ آهي جنهن جي معنيٰ آهي خواب، ambition، چاهہ وغيره. ملئي زبان جو هڪ مشهور گانو Mimpi Sedih (غمگين خواب) جي عنوان سان آهي جنهن ۾ ڳائڻي ماران تيڪا چئي ٿي:

Impian Kini Terjadi

Oh…kan Pergi Setelah

Aku Serahkan Kasi suci

Itulah Nasib dirikn

ان خواب (ان ambition، چاهہ) جو اهو ئي ٺيڪ هو،

اڄ تون مون کي ڇڏيو پيو وڃين.

آئون تہ پنهنجو سچو پيار توکي ڏئي وينس،

پر منهنجي نصيب ۾ شايد اهو ئي هو.

اسان وٽ پاڪستان ۾ ملائيشيا جون هي پروٽان ڪارون عام نظر نٿيون اچن. سيپٽمبر 2006ع ۾ پروٽان ڪارن جي ڇئن ماڊل ڪارن جو افتتاح ڪراچيءَ ۾ ٿيو هو. اهي آهن:

پروٽان ساگا

پروٽان جنريشن 2

پروٽان ويرا ۽

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پروٽان امپيان.

مون ٻڌو آھي تہ اھي ڪارون ڪراچي جي PECHS سوسائٽي جي بلاڪ 2 ۾، خالد بن وليد روڊ تي رايل آٽو موبائيلس نالي ھڪ شوروم تي رکيل آھي. ’پروٽان ساڳا‘ ڪار جي قيمت ساڍا ڇھ لک چئي وڃي ٿي، ويرا جي ساڍا ست لک، GEN2 (1.3 واري ڪان) Gen2 (1.6 سي اين جي واري) ساڍن اٺن لکن کان ڏھن لکن تائين ۽ امپيان ڪار ساڍن ڏھن کان يارھن لکن تائين ملي ٿي.

ھن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

18

ساگا جي کهاڻي

سنگاپور جو ٻيٽ جاگرافيائي طور اهڙي هنڌ تي آهي جو مختلف سمنڊن مان گذرندڙ جهاز سنگاپور وٽان ضرور لنگهن ٿا. اسان جو به جهاز ذريعي سنگاپور سٺ جي ڏهي جي آخري سالن کان اچڻ شروع ٿيو. سٺ واري ڏهي توڙي ستر جي شروع وارن سالن تائين، سنگاپور هڪ امير ملڪ نه هو. سنگاپور اهو ملڪ آهي جنهن ۾ نه لوهه آهي نه ٽامو، گئس آهي نه ڪوئلو، پوک لاءِ به زمين نه آهي ۽ اچي به ڪٿان. ننڍڙو ٻيٽ جنهن ۾ ماڻهن جي رهائش لاءِ ئي پوري ساري زمين آهي. ايتري قدر جو سنگاپور ۾ ته پيئڻ لاءِ به پاڻي ناهي. اهو به اڄ ڏينهن تائين ملائيشيا مان خريد ڪن ٿا. هو اسان وانگر ڪٽڪ، ڪپهه، ميوو يا ايران ۽ سعودي عرب وانگر پيٽرول وڪڻي پئسو نٿا حاصل ڪن. پر سروس يعني خدمت ڪرڻ ذريعي ئي ڪمائين ٿا. مختلف ملڪن جا جهاز اچن ٿا انهن جي سروس ڪري پئسو ڪمائين ٿا. مختلف ملڪن جا سياح اچن ٿا جن کي وڪڻڻ لاءِ هو مختلف ملڪن مان سامان گهرائين ٿا. بهرحال اڄڪلهه هو ملائيشيا کان به خوشحال آهن. آئون گذريل صدي جي سٺ واري ڏهي جي ڳالهه ٿو ڪريان جڏهن باقي دنيا به اڄان گهڻو ماڊرن نه ٿي هئي ۽

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سنگاپور تہ هڪ ڳوٺ مثال هو. هي وئلنتائين ڊي وغيره ملهائڻ ۾ ان تي ڪارڊ ۾ گفٽ ڏيڻ اڄ جو فئشن ٿيو آهي نہ تہ مون کي ياد آهي تہ انهن ڏينهن ۾ سنگاپور ۾ پنهنجي گرل فرينڊ يا زال کي ساڳا ٻج ڏيڻ کان وڌيڪ ٻيو ڪو سهڻو ۽ پيار ڀريو تحفو نہ هو. اهو ئي حال ڪاز وي (سنگاپور ۽ ملائيشيا کي ڳنڍيندڙ پُل) جي ٻئي پاسي "جوهور بارو"، پينانگ ۽ ملائيشيا جي ٻين شهرن ۾ هو.

ساڳا ٻج جن تان ملائيشيا وارن پنهنجي لاڏلي ڪار تي نالو رکيو آهي اڄ بہ هڪ پياري ۽ سهڻي شيءِ سمجهيو وڃي ٿو. ان بابت پنهنجي جهاز ران ڪمپني جي سنگاپور آفيس ۾ ڪم ڪندڙ هڪ چيني ڪلارڪ ڇوڪري ڪهاڻي ٻڌائيندي هئي تہ ڪنهن ملڪ ۾ وڏي جنگ لڳي. پنهنجي ملڪ جي بچاءَ لاءِ هڪ بهادر شهري پنهنجي زال کي گهر ڇڏي دشمن جو مقابلو ڪرڻ لاءِ جنگ جي ميدان تي پهتو.

پنهنجي مڙس جي جدائيءَ ۾ هيءَ زال هڪ ٽڪريءَ جي چوٽيءَ تي ويهي ڳوڙها وهائڻ لڳي ۽ دعا ڪرڻ لڳي تہ هن جو پيارو واپس اچي وڃي.

پر، هو هرگز نہ موٽيو.

هوءَ صبح کان شام تائين روزانو پنهنجي مڙس جي ياد ۾ رئندي رهي، تان جو هن جي اکين جو پاڻي ئي سڪي ويو. هاڻ ڳوڙهن بدران هن جي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اکين مان رت ثمڻ لڳو ۽ اهي رت جا ڦڙا ڳاڙهي رنگ جي ٻجن جي شڪل ۾ زمين تي ڪرڻ لڳا.

ڏسندي ئي ڏسندي انهن ٻجن مان ٻوٽا ڦٽي وڻ ٿيڻ لڳا جن ۾ ڦرين جي شڪل ۾ ميوو ٿيڻ لڳو جن جي اندر اهڙا ئي سهڻا ڳاڙها ٻج هئا. اهي ٻج ان وقت ياد جون ڦريون "Remembrance Beans" سڏجڻ لڳيون. انهن ڦرين مان نڪرندڙ هي ڪهنبي رنگ جو ٻج اڄ ڏينهن تائين وفادار عورت جي پنهنجي مڙس لاءِ سڪ ۽ انتظار جي علامت سمجهيو وڃي ٿو. سنگاپور، ملائيشيا ۽ ان جي پر وارن علائقن ۾ اڄ ڏينهن تائين اها رسم هلندي اچي ته ٻئي سان پنهنجي سڪ ۽ پيار جو اظهار ڪرڻ لاءِ ساڳا ٻجن جي ڀريل ٻوتل تحفي طور ڏني وڃي ٿي.

اسان ڪي ته جوانيءَ جي ڏينهن ۾ به ڪنهن چينياڻيءَ يا ملئياڻيءَ کان ساڳا ٻجن جو تحفو نصيب نه ٿيو پر پاڻ ئي همت ڪري سنگاپور جي آرچرڊ روڊ جي پاسن تي لڳل ساڳا ٻجن جي وڻن ۽ مندائي ۽ ٻڪت پنجانگ وارن علائقن جي وڻن مان ڪريل ڦرين مان ٻج ڪڍي گڏ ڪيا هئم. اها جهاز هلائڻ وارن ڏينهن جي ڳالهه آهي يعني سٺ ۽ ستر واري ڏهي جي. ان بعد اسي واري ڏهي ۾ هن شهر ملاڪا جي آئر ڪيروح ۽ ڪيمپ ترنڊاح وارن علائقن مان لنگهندي چڱا خاصا ساڳا ٻج چونڊيا هيم جيڪي اڄا تائين مون وٽ موجود آهن. جيڪي ماڻهو هنن ٻجن جي رنگ روپ ۽ چمڪ جي تعريف ڪن ٿا انهن سان آئون سهمت آهيان.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هنن ٻجن کي ڏسي مينهن وساڙا ياد ٿا اچن. انهن ڏينهن ۾ اسان جي ڳوٺ هالا ۾ نہ اجان بجلي آئي هئي ۽ نہ موٽر لارين ۽ پاڻي جي پمپن ۽ پکن جا آواز هئا. گهر ۾ ڪچا فرش هئا. مينهن وسڻ تي ڏينهن جو ڳاڙها، مخمل جي ڪل جهڙا مينهن وساڙا نظر ايندا هئا تہ رات جو تارن وانگر ٽمڪندڙ ڪڙڪبيتا.

ڪي ڪي ٻج هونءَ بہ سهڻا ٿين ٿا. ننڍي هوندي مون ڪيترين ئي گدامڙيءَ جون ککڙيون گڏ ڪيون هيون. خبر نہ آهي ٻج سونهن جي ڪري پسند هئا يا ڄُوا جي چوس ڪري. اسان جي محلي ۾ رهندڙ يار گدامڙي جي ککڙين تي اکر پوري راند ڪندا هئا. ان جي عادت مون کي بہ اهڙي تہ پئجي وئي جو ستين ڪلاس بعد ڪئڊٽ ڪاليج ۾ بہ ياد ڪندو رهندو هوس ۽ موڪلن تي ڳوٺ اچڻ تي گهٽيءَ ۾ ويهي کيڏندا هئاسين. پوءِ چڱو جو اسان جي پيءُ جي مامي ماستر محمد وريل کي خبر پيئي جنهن دڙڪا ڏيئي ۽ ڪجهہ سمجهاڻيون ڏئي اها عادت ڪڍي. پوءِ بہ ڪي مهينا ٻين ٻارن کي کيڏندو ڏسي دل ڏاڍو ستون ڪائيندي هئي. پر آخرڪار ننڍي هوندي ئي عادت نڪري وئي ۽ ڳالهہ بہ وسري وئي تہ ڪو مون سال بہ جوا کيڏي هئي. ان بعد جهاز تي ڪيترن جهازي آفيسرن کي سڄي سڄي رات تاش جي پتن سان جوا کيڏندو ڏسي حيرت ٿيندي آهي تہ هو ڇو ٿا پنهنجو وقت ضايع ڪن ۽ جڏهن اهو سوچيندو آهيان تہ هو جوا ڇڏين ڇو نٿا تہ مون کي اهي ننڍپڻ جا ڏينهن ياد اچي ويندا آهن ۽

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

احساس ٿيندو آهي تہ هن ۾ ڪيڏي ڪشش آهي جو ڇڏڻ تي دل نٿي چوي ۽ آئون سمجهان ٿو تہ سگريٽ ۽ ٻئي نشي وانگر جوا جو بہ پنهنجو نشو آهي جنهن ۾ ڪو ٻار هڪ دفعو ڦاسي ٿو تہ هن لاءِ ڇڏڻ محال ٿيو پوي ۽ مائٽن تي ئي فرض ٿئي ٿو تہ هو ٻار تي نظر رکن ۽ هن کي اهڙين عادتن جي ويجهو اچڻ کان بچائين.

ٻهرحال پاڻ هتي ساڳا ٻجن جي ڳالهہ پئي ڪئي جيڪي ملائيشيا ۾ نهندڙ پهرين ڪار ”پروتان ساڳا“ جي نالي تي ياد آيا. هن تاريخي شهر ملاڪا جي رستن تي نہ فقط ساڳا ڪارون نظر اچي رهيون آهن پر انهن جي ڪنارن تي ساڳا ٻجن جا وڻ پڻ. ڳاڙهي رنگ جي چمڪ وارن هنن ٻجن کي هتي ملائيشيا ۾ تہ ساڳا سڏيو وڃي ٿو پر سنگاپور ، جتي جي 80 سيڪڙو عوام چيني آهي، هن ٻج کي چيني زبان ۾ زيانگ سِي تائو Xiang si tou سڏين ٿا. ڪٿي مون پڙهيو هو تہ سنگاپور ٻيٽ تي ساڳا ٻجن جا بہ هزار کن وڻ آهن.

ساڳا ٻج هٿ ڪرڻ ڏکيو ڪم ناهي. عملداس جي وڻ جهڙيون ڦريون سڪڻ تي پاٽهي ڦاٽي پون ٿيون جن مان ٻج ڪيرائي سگهجن ٿا. ملاڪا ۾ جتي آئون رهندو هوس ان ڳوٺ جو نالو ڪئالا سنگائي بارو آهي جنهن کان چار پنج ڪلوميٽر اڳيان سمنڊ جي ڪناري تي مهاڻن جو ڳوٺ آهي جتي رهندڙ اسان جي نيول اڪيڊمي جي ڊرائيور سبتوءَ جي گهر ۾ ساڳا ٻجن جا بہ وڻ هئا. انهن جو ٻج ڪيڏي مون ڪيترائي دفعا پنهنجي گهر

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اڳيان پوکڻ جي ڪوشش ڪئي پر انهن مان سلو ڦٽي نہ سگهيو. پوءِ هڪ ملئي مالهيءَ ٻڌايو تہ ساڳا جي ٻاهرين کل بيحد سخت هجڻ ڪري هن کي پوکڻ کان اڳ ٿورو ڪرچڻو پوي ٿو يا انهن ٻجن کي منٽ ڪن پاڻيءَ ۾ ڪاڙهڻ ڪپي يا گندرف جي تيزاب ۾ ٻوڙي پوءِ پوکڻ سان ڦوٽهڙو ٿي سگهي ٿو. ان تي مون کي سريلنڪن زميندار راجا سنگام جي ڳالهہ سمجهہ ۾ اچي وئي جنهن ڪولمبو جي ڀرارڙي واري جنگلات جو سير ڪرائيندي ڪجهہ وڻن بابت ٻڌايو هو تہ انهن جي پوک ۾ هاٿي ئي مدد ڪن ٿا اسان لاءِ اهو ڏکيو ڪم آهي.

هن ٻڌايو تہ ڪيترن وڻن جا ٻج جڏهن هاٿي ڪائي پوءِ جڏهن ڇيڻ لاهين ٿا تہ مينهن وسڻ تي اهي ڦٽيو پون. هاٿي جڏهن وڻن جون ٽاريون ڀڃي کائين ٿا تہ انهن ۾ لڳل ميووءِ ٻج بہ هنن جي پيٽ ۾ هليا وڃن. ڏينهن ٻن اندر هنن جي پيٽ ۾ ٻيو تہ سڀ ڪجهہ هضم ٿي ڇيڻ ٺهجي وڃي ٿو پر ساڳا جهڙا سخت ٻج ثابت حالت ۾ نڪريو اچن. انهن ٻجن کي هاٿيءَ جي Digestive system ۾ اها treatment مليو وڃي جيڪا اسان ڪين منٽ ڪن ڪاڙهڻ يا تيزاب ۾ ٻوڙڻ سان ڏيون ٿا. بلڪ اسان کان ڪڏهن ڪڏهن وڌيڪ ڪڙهيو وڃن پر قدرت جانورن جي هاضمي ۾ اهڙو سسٽم رکيو آهي جو انهن جي پيٽ مان لنگهڻ بعد هر ٻج جي germination ٿيو وڃي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ساگا سان واسطو رکندڙ هڪ ٻي ٻه مشهور ڪهاڻي آهي. ڳالهه ٿا ڪن تہ ڏور اوپر جي ڪنهن ملڪ جو بادشاهه جڏهن ٻنهه پوڙهو ٿيو تہ هن جيئري ئي پنهنجو ڪو گادي نشين چونڊڻ جو فيصلو ڪيو. پنهنجي ڪنهن نائب، وزير يا پٽ کي بادشاهه بنائڻ بدران هن ڪو مختلف ڪم ڪرڻ جو پڪو پهه ڪيو. هڪ ڏينهن هن پنهنجي سلطنت ۾ رهندڙ نوجوان ٻارن کي پاڻ وٽ گهرايو ۽ هنن کي چيو:

”منهنجي خيال ۾ تہ اهو وقت اچي چڪو آهي جو آئون تخت و تاج تان دستبردار ٿيان ۽ پنهنجو جاءِ نشين بادشاهه چونڊيان. مون اهو فيصلو ڪيو آهي تہ توهان مان ڪنهن هڪ کي آئيندي جو بادشاهه مقرر ڪريان.“

اهو ٻڌي ٻارن کي حيرت ٿي پر بادشاهه سلامت پنهنجو ڪلام جاري رکندي چيو: ”آئون توهان مان هر هڪ کي هڪ خاص قسم جو ٻج ڏيان ٿو جنهن جو نالو ساگا آهي. توهان اهو گهر کڻي وڃو ۽ ان کي ڪنهن ڪونڊيءَ ۾ پوکيو. سلو نکرڻ تي ان جو خيال رکو، پاڻي ڏيندا رهوس جيئن اهو هڪ صحتمند ٻوٽو ٿئي. پوري سال بعد توهان اچي مون کي ڏيکارجو تہ توهان هن ٻج مان ڇا پئدا ڪيو آهي. پوءِ آئون توهان مان جنهن کي ٻہ چونڊيندس اهو هن ملڪ جو بادشاهه مقرر ڪيو ويندو.“

هنن ٻارن ۾ هڪ لِنگ نالي ٻار پڻ هو جنهن کي پڻ ٻين ٻارن وانگر هڪ ساگا ٻج مليو. گهر پهچي هن خوشيءَ مان پنهنجي ماءُ کي سڄي

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڳالهہ ڪري ٻڌائي. هن پنهنجي پٽ لاءِ هڪ ڪونڊي خريد ڪري ان ۾ مٽي وڌي ۽ لِنگ کي اهو ٻج پوکڻ ۾ مدد ڪئي. لنگ روزانو پنهنجي پوکيل ٻج کي وڏي خبرداريءَ سان پاڻي ڏيڻ لڳو ۽ وڏي غور سان ڏسندو رهيو تہ ڪڏهن ٿو ان مان سَلو ڦٽي. اٽڪل ٽن هفتن بعد، ڪجهہ ٻار پنهنجي ٻج جي ڦوٽاڙي ۽ ان مان وٺندڙ سلي جي ڳالهہ ڪرڻ لڳا.

لِنگ روزانو پنهنجي ٻج کي ڏسندو رهيو پر هن کي ان مان ڪا بہ شيءِ ڦٽندي نظر نہ آئي. ٽي هفتا، چار هفتا ۽ پنج هفتا بہ گذري ويا پر ڪجهہ ظاهر نہ ٿيو. جتي ٻيا ٻار پنهنجن ٻوٽن بابت ٻڌائڻ لڳا تہ هاڻ هنن ۾ چار پن ٿيا، هاڻ ڏهہ پن ٿيا آهن اتي لنگ کي ٻڌائڻ لاءِ ڪا خوشخبري نہ هئي. هن کي بازي هارائڻ جو احساس ٿيڻ لڳو. ڇهہ مهينا گذري ويا تہ بہ لِنگ جي ڪونڊي خالي رهي.

لنگ سمجهي ويو تہ گهٽ يا وڌ پاڻي ڏيڻ ڪري يا ڪنهن ٻئي سبب ڪري هن جو پوکيل ٻج سڙي ويو آهي. هر ٻار جو پوکيل ٻج وڏو ٻوٽو بڻجي ويو پر هن جي ڪونڊي پهرين ڏينهن وانگر خالي هئي. لنگ فقط ٻين ڇوڪرن جون ڳالهيون ٻڌندو رهيو، پاڻ هنن کي ڇا ٻڌائي! هن اجان بہ اُميد نہ لاٿي ۽ ٻج جي ڦٽڻ جو انتظار ڪندو رهيو. اهڙي طرح سڄو سال گذري ويو ۽ ملڪ جا ٻار پنهنجا ٻوٽا کڻي بادشاهہ سلامت جي چڪاس لاءِ درٻار ۾ پهتا. لنگ پنهنجي ماءُ کي ٻڌايو تہ هو خالي ڪونڊيءَ سان بادشاهہ سلامت جي خدمت ۾ ڪهڙي منهن سان حاضر ٿئي. پر هن جي ماءُ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

لِنگ کي چيو تہ نہ ان معاملي ۾ ايماندار ٿيڻ ڪپي ۽ بادشاهہ کي پلي حقيقت جي خبر پوي تہ تو هن طرفان ڏنل ٻج جي صحيح طرح پرگهور نہ لڌي.

لِنگ کي ڏاڍي شرمندگي ٿي پر هن چاتو ٿي تہ هن جي ماءُ صحيح ٿي چوي. هو پنهنجي خالي ڪونڊي کڻي بادشاهہ جي محل ۾ پهتو جتي سيني کي گهرايو ويو هو. لِنگ ٻين ٻارن جي هٿن ۾ خوبصورت ٻوٽا ڏسي حيران ٿي ويو. هر هڪ بيحد سهڻو لڳي رهيو هو. لِنگ پنهنجي خالي ڪونڊي کڻي پٽ تي رکي ۽ مٿس ڪيترائي ٻار کلڻ لڳا. ڪيترن کي تہ لِنگ تي افسوس بہ ٿيو. هڪ ٻن چئڻ توڪ طور اهو بہ چيو: ”لِنگ واهہ جي ڪوشش ڪئي اٿئي.“

بادشاهہ اچڻ سان سيني ٻارن کي ڪيڪاريو ۽ ٻارن جي آندل ڪونڊين جو جائزو ورتو. ”او توهان کهڙا تہ سٺا ٻوٽا، وڻ ۽ گل آندا آهن“، بادشاهہ چيو، ”اڄ توهان مان ڪو نہ ڪو ضرور مستقبل جو بادشاهہ مقرر ٿيندو.“

اتي بادشاهہ جون نظرون پنيان بيٺل لِنگ ۽ ان جي خالي ڪونڊيءَ تي پيون. هن پنهنجن سپاهين کي حڪم ڏنو تہ کيس هيڏانهن اڳيان وٺي اچو. لِنگ ڏڪي ويو. هن کي دل ۾ خيال آيو تہ بادشاهہ سلامت منهنجي ناڪاميءَ تي مون کي ضرور سزا ڏيندو.

لِنگ جڏهن اڳيان آيو تہ بادشاهہ هن کان نالو پڇيو.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”منهنجو نالو لِنگ آهي.“ هن جواب ڏنو.

سڀ ٻار ٺهڪ ڏئي هن کي چيڙائڻ لڳا. بادشاهه سيني کي ماٺ ڪرڻ جو حڪم ڏنو. ان بعد هن لِنگ ڏي نهاريو ۽ پوءِ ميڙ ڏي ڏسي اعلان ڪيو: ”پنهنجي نئين بادشاهه کي ڏسو! هن جو نالو آهي لِنگ.“

لنگ کي يقين ئي نه پئي آيو. ڄڻ ته خواب ڏسي رهيو هجي. هو ته ٻج به پوکي نه سگهيو. اهو ڪيئن ٿي ٿو سگهي ته هن کي بادشاهه بنايو وڃي.

ان بعد بادشاهه چيو: ”هڪ سال اڳ اڄ جي ڏينهن تي، مون توهان مان هر هڪ کي هڪ ساڳا جو ٻج ڏنو هو. مون توهان کي چيو هو ته ان کي ڪونڊيءَ ۾ وجهي پوکيو، ان کي پاڻي ڏيو ۽ ان جو خيال رکو. سال بعد مون وٽ کڻي اچو. هڪ ڳالهه ٻڌايان ته مون توهان کي جيڪي ساڳا ٻج ڏنا، انهن کي تمام گهڻو ٺهڪائي پوءِ ڏنا هئا جيئن اهي ڦٽي نه سگهن. سواءِ لِنگ جي توهان ساڳا جا ٻوٽا کڻي آيا آهيو. جڏهن توهان ڏٺو ته مون طرفان ڏنل ٻج نٿو ڦُٽي سگهي ته پوءِ توهان ان جي بدران ٻيو ٻج پوکيو. توهان سيني ۾ فقط لِنگ همٿ وارو ۽ ايماندار ڇوڪرو آهي جيڪو مون وٽ مون واري ٻج واري ڪونڊي کڻي آيو آهي، ان ڪري هي ئي هڪڙو آهي جيڪو بادشاهه ٿيڻ جو حقدار آهي.

بهرحال اها ته ٿي هڪ قسم جي سچي يا ڪوڙي ڪهاڻي. ساڳا ٻجن بابت هڪ حيرت انگيز ڳالهه لکندو هلان ته ساڳا جو هر ٻج، پلي کڻي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

شڪل ۾ ٻيئي سان نہ ملندو ھجي پر تور ۾ سڀ برابر آھن. ڇيو وچي ٿو تہ آڳاٽي زماني ۾ انڊيا ۾ سون ساڳا ٻجن سان توريو ويو ٿي. ملائيشيا ۽ سنگاپور ۾ اڄ بہ ساڳا جو ٻج سون جي تور جو ماپو آھي. چار ٻج ھڪ گرام برابر ٿين ٿا.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

19

هنن گهٽين ۾ گهرڻ جون يادون

ملاڪا جي چائنا ٽائون جي مشهور گهٽي ’جونڪر اسٽريٽ‘ مان لنگهي ڊچ دور جي ڳاڙهين عمارتن The Stadthuys ڏي وڃي رهيا هئاسين. رستي تي گورنر هائوس جي سامهون هڪ ملباري چنڊول وڪڻي رهيو هو. منهنجي ميزبان ميرپورخاص جي ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر چيو ته سائين گرمي آهي، ڳنڍو ڪائي نِنڍپڻ جون يادون تازيون ڪيون وڃن. مون هائوڪار ڪئي. چنڊول دراصل ڳنڍو ئي آهي، جنهن ۾ برف جي ڪاتر، شربت (خاص ڪري هتي جي مڪاني شربت ملاڪا گُولا Melaka Gula) وغيره ٺٺي ٿو. ڪي ڪي ڳاڙهن وارا ان مڪسچر ۾ هڪ ٻن قسمن جا رڌل چڻا (ڪچانگ) به وجهن ۽ ان کي آئر باتو چمپور (ABC) سڏين.

پڙهندڙن لاءِ اهو به لکندو هلان ته ملائيشيا ۾، خاص ڪري هن شهر ملاڪا ۾ گجراتي ۽ ملباري به چڱا خاصا رهن ٿا. گجراتي دڪان هلائين ۽ جيئن پهرين لکي آيو آهيان ته گجراتي (انڊيا واري گجرات جا رهاڪو) ملاڪا ۾ انگريزن پورچوگالين ۽ ڊچن جي آمد کان به گهڻو اڳ آيا. باقي ملباري ۽ گوا پاسي جا رهاڪو پڪ پورچو گالين جي حملي ۽ قبضي دوران انڊيا کان آيا هوندا.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هاڻ تہ گجراتي، سنڌي هندن وينڊي هيناهين درجي جا پورهيا ۽ مزوري ڪندڙ سکن، تاملن، ملبارين جو اولاد پڙهي ڳڙهي ملائيشيا جي هر اداري ۾ اڳي ويو آهي، وينڊي فوج، پوليس، جوڊيشري ۽ تعليمي ادارن ۾! نہ تہ آئون جڏهن جهاز تي هن پاسي ايندو هوس يعني سٺ واري ڏهي جي آخري سالن توڙي ستر وارن سالن ۾ تہ انڊين جا ڪم مقرر هئا. سندن اولاد بہ اهو ڪم ڪيو ٿي. پڙهائي جهڙي جهنجهٽ ۾ پيا ئي ڪونہ ٿي. ملائيشيا جي ريل کاتي KTM (ڪيريتا آپي تناح ملايو) ۾ اسٽيشن ماسٽر ۽ گارڊ کان وٺي ڪوليءَ تائين مدراسي هئا. ربڙ ۽ پام آئل جي پوک ۾ هارپو ۽ مزوروکو ڪم تاملن ڪيو ٿي. ربڙ ۽ تيل جو وکرو چينن ڪيو ٿي. جاگيرن جا مالڪ بہ اهي هئا يا وري انگريز ۽ ڪجھ ملئي. بئنڪن، هوٽلن ۽ دڪانن اڳيان چوڪيداري پٺاڻن ۽ سکن ڪئي ٿي. شهرن ۽ ڳوٺن ۾ هنڙا گجراتين ۽ سنڌي هندن هلايا ٿي.

ملاڪا ۾ ڪيترن ئي هنڌن تي ملباري هي گولو ڳنڍيو (چنڊول) وڪڻندي نظر آيا ٿي ۽ اسي واري ڏهي ۾ بہ اسان لاءِ هن قسم جا ڳنڍيا، ڪانيءَ واري قلفي يا ملڪ روز جهڙيون شيون رستي تي وٺي کائڻ هڪ عام ڳالھ هئي. پوءِ اسي واري ڏهي جي آخري سالن ۾ ملاڪا ۾ مئڪڊونالڊ ۽ ڪينٽڪي جهڙيون ريسٽورنٽون کليون، جن ۾ ويهي آئيس ڪريم يا ملڪ شيڪ جهڙيون شيون کائڻ فئشن ٿيو، پر اڄ بہ ڪٿي ڪنهن کي چنڊول يا ABC وڪڻندو ڏسجي ٿو تہ قدم رڪجيو وڃن ۽ کائڻ تي

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

دل چوي ٿي. هونءَ بہ اسان وٽ سنڌ ۾ ننڍيڻ ۾ فقط ڳنڊيو هو. ڪاٺيءَ ۾ برف جي ڪاتر چنبڙائي ان تي شربت هٽي ڪائبو هو.

جيسين ملباري اسان لاءِ چنڊول ٺاهي آئون سامهون گورنر هائوس جي پراڻي طرز جي عمارت ڏي ڏسي ڪجھہ پراڻين سوچن ۾ غرق ٿي ويس. هن کان اڳ آئون جڏهن بہ هتان لنگهندو هوس تہ ملاڪا جي گورنر وٽ ڪجھہ دير ضرور ويهندو هوس ۽ پوءِ ڪچهري دوران ڪڏهن چانھہ تہ ڪڏهن ماني کائي نڪرندو هوس. ملاڪا ۾ رهائش دوران ملاڪا جو گورنر تُن سيد احمد الحاج بن سيد محمود شهاب الدين رهيو. تُن (Tun)سندس خطاب هو، جيڪو ملڪ جي بادشاھہ طرفان مليل ٿو، جيئن انگريز شهنشاھہ يا راڻي وڪٽوريا طرفان اسان جي ماڻهن کي خانبهادر يا راءِ بهادر جهڙا لقب مليل آهن. اسان وٽ حاجي، الحاج يا حاجياڻي نالي جي اڳيان لڳايو وڃي ٿو پر ملئي ماڻهو نالي جي آخر ۾ هڻن.

ملاڪا ڇڏڻ بعدبہ ٽي دفعا ملاڪا آيس تہ احمد بن محمود شهاب الدين ملاڪا جو گورنر هو، پر هن ڀيري هو نہ فقط هن آفيس ۾ موجود ناهي پر هن دنيا ۾ بہ نہ رهيو آهي. کيس وفات ڪئي ٻن سالن کان مٿي ٿي ويا آهن.

ملائيشيا ۾ هاڻ مڙيئي سيڪيورٽي ڪري وڏن آفيسرن، وزيرن گورنر سان ملڻ ۾ ڪجھہ دقت ٿي پئي آهي، نہ تہ اسي وارو سجو ڏهو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جيڪو مون ملاڪا ۾ گذاريو، ڪنهن اهم عهدي واري سان ملڻ به مشڪل ڪم نه هو. گورنر صاحب سان ته منهنجا بيحد سٺا ۽ دوستاڻا تعلقات هئا ۽ نه فقط آئون پر وطن کان آيل مهمانن کي به گورنر صاحب سان اچي ملائيندو هوس. هڪ ته مون سندس رياست ”ملاڪا“ جي اهم نيول اداري ۾ درس و تدريس جو ڪم ڪيو ٿي ۽ ٻيو منهنجي لکڻ پڙهڻ جي عادتن ڪري هن منهنجو هر وقت خيال ڪيو ٿي بلڪ ڪجهه زياده ئي خيال ڪيو ٿي، جنهن ڪري منهنجي آفيس ۾ ڪم ڪندڙ ڪيترن منهنجي ساٿين کي مون سان ساڙ ٿي پيو ته گورنر صاحب مون کي ايڏو اهم ڇو ٿو سمجهي. ڳالهه اها آهي ته ان ۾ منهنجو ڪو هٿ وس نه هو. گورنر صاحب پاڻ به طبيعت جو سٺو ۽ بااخلاق انسان هو ۽ قدرت طرفان ڪجهه حالتون منهنجي فائدي ۾ اهڙي ريت رونما ٿي پيون جو اسان جي تمام گهاٽي دوستي ٿي وئي. اهو سڀ ڪجهه ڪئين ٿيو، ان بابت ان وقت مون پنهنجي آفيس وارن کي تفصيل سان نٿي ٻڌايو، پر هتي پڙهندڙن جي دلچسپي لاءِ لکي رهيو آهيان.

جهاز هلائڻ جي نوڪري ڇڏي، يعني سمنڊ کي گڊ باءِ چئي ملاڪا ۾ ڪناري جي نوڪري تي آيس ته اتفاق سان اهو جهاز جنهن تي آئون نه رڳو سال کن چيف انجنيئر رهي چڪو هوس ۽ اهو جهاز نميو به منهنجي اڳيان هو، اهو سنگاپور ۾ ڊگهي مرمت لاءِ آيو. انهن ڏينهن ۾ جهاز تي پاڪستان ڏي يا شايد عيد جو جشن ملهائڻ جو پروگرام نميو. مون کي

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پنهنجي ڪمپني طرفان سنگاپور وچي اهو ڏينهن جهاز تي رهڻ ۽ مهمانن جو خيال رکڻ لاءِ چيو ويو. سنگاپور ملاڪا کان باءِ روڊ ٽن ڪلاڪن جو سفر آهي. آئون پنهنجي ڪار ذريعي سنگاپور پهتس. جهاز تي ڊنر جو بندوبست هو، جنهن ۾ مڪاني اهم بزنيس مين، جن اسان جي جهازن ذريعي سامان گهرايو ۽ موڪليو ٿي، انهن کي ۽ ملڪ جي اهم آفيسرن کي مدعو ڪيو ويو هو. مون کان صلاح پڇڻ تي مون ڪين سنگاپور ۾ ملائيشيا ۽ ڪجهه ٻين مسلمان ملڪن جي سفيرن کي به سڏڻ لاءِ صلاح ڏني. انهن ڏينهن ۾ سيد احمد شهاب الدين سنگاپور ۾ ملائيشيا جو سفير هو. سندس اچڻ تي سمورو وقت آئون ساڻس گڏ هوس. اسان جو هي جهاز چڱو خاص ماڊرن ۽ آٽوميٽڪ هو. ملائيشيا انهن ڏينهن ۾ ان لحاظ کان اسان کان ڪافي پنتي هو. آئون هن جهاز هلائڻ بابت ۽ سمنڊ تي اينڊڙ مسئلن بابت سفير صاحب (سيد احمد شهاب الدين) کي ٻڌائيندو رهيس، جيڪي ڳالهيون هن کي دلچسپ لڳي رهيون هيون.

سفير صاحب موڪلائڻ وقت ڪارڊ ڏيندي تڪلف طور يا واقعي دل سان چيو ته ”سنگاپور ته اچڻ ٿيندو رهندو هوندو. وري اچو ته ضرور ملجو.“

پر سچي ڳالهه اها ته ملاڪا پهچڻ تي مون کان نه فقط ان ڊنر تي مليل ماڻهن جا نالا وسري ويا، پر مليل ڪارڊ به هيٺ مٿي ٿي ويا. هونءَ به سنگاپور اهو شهر هو (خاص ڪري انهن ڏينهن ۾) جنهن ۾ منهنجا

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪيترائي جهاز ران دوست Shore Job ۾ هئا ۽ انهن سان ئي ملڻ جو وقت نٿي مليو. شاپنگ ۽ گهمڻ ڦرڻ کان ئي فرصت نہ هئي. پوءِ سال ڏيڍ رکي اتفاق اهڙو ٿيو جو ”ٽن سيد احمد شهاب الدين“ کي ملاڪا صوبي (رياست) جو گورنر مقرر ڪيو ويو. منهنجي خيال ۾ اها سندس عظمت آهي جو هن کي اهو ياد هو تہ آئون ملاڪا ۾ رهان ٿو. هن کي شاباس هجي جو هڪ وڏي عهدي تي ٿي ڪري مون کي ياد رکيو نہ تہ منهنجي حيثيت ڇا هئي؟ هڪ ڌاريون (Expatriate) ۽ ننڍي نوڪري وارو.

جڏهن منهنجي باس مون کي ٻڌايو تہ ”سياٽي گورنر وٽ وڃجو هو توهان سان ملڻ ٿو چاهي“ تہ هن سان گڏ مون کي بہ حيرت ٿي. مون کي تہ خواب خيال ۾ بہ نہ هو تہ هي گورنر اهو ئي سفير آهي، جنهن سان منهنجي سنگاپور ۾ اسان جي ڪمپني جي هڪ جهاز تي ڊنر تي ملاقات ٿي هئي. بهرحال منهنجي لاءِ اها خوش نصيبي ڇئجي تہ منهنجي هڪ پڙهيل ڳڙهيل، جهوني سياستدان ۽ سرڪاري اعليٰ آفيسر سان سٺي دوستي ٿي وئي، جيڪا سندس وفات تائين قائم رهي.

گورنر سيد احمد ملائيشيا جي اتراهين رياست ڪيداح جي شهر ڪُليم (Kulim) ۾ 4 مئي 1925 ۾ ڄائو يعني عمر ۾ هو مون کان 20 سال ۽ ملائيشيا جي اڳوٽي وزيراعظم مهاتير محمد کان بہ مهينا وڏو هو. مهاتير جي ڄم جي تاريخ 10 جولاءِ 1925 آهي. پاڻ ٻڌائيندو هو تہ مهاتير سندس ڪزن آهي، يعني هو ٻڦاٽ ماروٽ آهن. مهاتير جو پيءُ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

محمد ”الور استار“ شهر ۾ اسڪول ٽيچر هو ۽ هن چاهيو ٿي ته هن جا ٻار توڙي پائٽيا پاڻيجا اعليٰ تعليم حاصل ڪن. سندس هن پاڻيجي سيد احمد شهاب الدين پنهنجي ڳوٺ ڪُليم جي ملئي اسڪول مان 1932 کان 1935 تائين تعليم حاصل ڪرڻ بعد پنهنجي ماروٽ مهاتير سان گڏ الور استار شهر جي ”سلطان عبدالحميد ڪاليج“ ۾ داخلا ورتي ۽ 1947 ۾ سينئر ڪئمبرج امتحان پاس ڪيو. ان بعد هن وڌيڪ تعليم انڊيا مان حاصل ڪئي، ڇو جو ڪڏهن ڪڏهن هو مون سان اتي جون خبرون ڪندو هو ۽ سائوٿ انڊين ڪاڏا اِڊلي، ڍوسا وغيره کائڻ وقت اهي ڏينهن ياد ڪندو هو. هونءَ به سندس نانو (مهاتير جو ڏاڏو) انڊين هو ۽ گجرات کان هتي ملايا ۾ اچي رهيو ۽ ملئي عورت سان شادي ڪيائين. اها ٻي ڳالهه آهي ته ملائيشيا ۾ رهندڙ ڪيترائي انڊين مسلمان جن ملئي عورتن سان شادي ڪري پنهنجو پاڻ کي ملئي رنگ ڍنگ ۾ آٽي ڇڏيو، اهي يا انهن جو اولاد پنهنجي اصليت ”انڊين هجڻ“ جو ذڪر ڪرڻ کان لنوائين ٿا.

هونءَ به وقت سان گڏ هي سڀ ملئي سڏبا جو هي ملئي ڳالهائين ٿا، ملئي ويس وڳا پهرين ٿا، ملئي کاڌا کائين ٿا ۽ پنهنجو پاڻ کي ملئي تهذيب ۽ ثقافت سان وابستا رکن ٿا. هي مکاني ماڻهن وانگر هن ڌرتي ۽ هتي جي عوام جي بهتري جو سوچين ٿا. مهاتير جو ڏاڏو ڪٽي گجراتي انڊين هو پر مهاتير جون هن ملڪ لاءِ خدمتون ڪير ٿو وساري سگهي.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مهاتير جي پيءُ محمد ہہ ملئي عورت ’وان تمپاوان‘ سان شادي ڪئي ۽ مهاتير جي زال ہہ سندس ملئي ڪلاس ميٽ ڊاڪٽرياڻي ’سيتي هاسما‘ آهي. يعني مهاتير کي تہ گجراتي، تامل يا هندي جو لفظ ہہ نہ ايندو هوندو پر هتي جا مڪاني ملئي ماڻهو جيڪي سياسي طور مخالفت ۾ آهن، اهي اڄ ہہ جڏهن مٿس ڪاوڙبا آهن تہ ڪين مهاتير جي ٻي ڪا ڪمزوري تہ نہ ملندي آهي، جنهن کي نشانو بنائين پوءِ چڙ مان اهو ٺي چوندا آهن تہ انڊين آهي. اڄان ہہ وڏيڪ ڪاوڙ جو اظهار ڪندا تہ انڊين بدران ڪيس ماما (Mamak) جو اولاد سڏيندا، جيڪو لفظ ملائيشيا ۾ انڊين چانهہ ٺاهڻ ۽ وڪڻڻ وارن لاءِ استعمال ڪيو وڃي ٿو.

اڳتي هلي سيد احمد سياست ۾ آيو. 1954 کان 1967تائين هو اُمنو (Umno) سياسي پارٽي ڪيداح رياست جو سيڪريٽري ۽ ان بعد 1978 تائين چيئرمين ٿي رهيو. پاڻ 1967 کان 1978 تائين ڪيداح رياست جو وزيراعليٰ (مينتري بيسار) ٿيو. ملئي زبان ۾ Menteri معنيٰ وزير ۽ Besar معنيٰ وڏو آهي.

مغربي ملائيشيا، جيڪو ٿائليند کان سنگاپور بيٺ تائين آهي ۽ جيڪو مشرقي ملائيشيا (صباح ۽ سرواڪ) ڳنڍجڻ کان اڳ تائين فقط ”ملايا“ سڏيو ويو ٿي، ان ۾ يارهن رياستون آهن. پينانگ ۽ ملاڪا رياستن کان علاوه باقي نون رياستن ۾ سلطان آهن، جيڪي واري وٽي تي چئن سالن لاءِ سڄي ملڪ (مشرقي ۽ مغربي ملائيشيا) جا بادشاهہ ٿين ٿا.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪيداح رياست جنهن سان اسان جي مهربان دوست سيد احمد شهاب الدين (گورنر ملاڪا) ۽ سندس ڪزن مهاتير محمد جو تعلق آهي، هڪ اتراهين رياست آهي، جنهن جي اتر ۽ اوپر ۾ ٿائيلينڊ آهي ۽ ڏکڻ ۾ پيراڪ ۽ پينانگ رياستون آهن ۽ اولهه ۾ ملاڪا ڳچي سمنڊ (Malacca Straits) آهي. سنڌو ندي وانگر هيءَ هڪ ساموندي سوڙهي گهٽي آهي، جيڪا هندي وڏي سمنڊ ۽ ڏکڻ چيني سمنڊ کي ملائي ٿي. اسان ڪولمبو، ڪلڪتي يا چٽگانگ کان سنگاپور وڃڻ لاءِ پنهنجن بحري جهازن کي هن ساموندي گهٽيءَ مان وٺي ويندا آهيون ۽ هي لنگهه صدين کان استعمال ٿيندو اچي، جڏهن اجا انجڻيون ايجاد نہ ٿيون هيون، ڪاٺ جا ٻيڙا جن تي ڪپڙي جا سڙهه ۽ بيرڪون هونديون هيون اهي هوا جي زور تي هوا جي رخ مطابق هليا ٿي ۽ آثار قديمہ جي ڪيترين شين مان اهي ثبوت مليا آهن تہ ڏکڻ هندستان جي تامل سلطنت جو هن رياست (ڪيداح) سان عيسوي سن 110 کان سمنڊ رستي وڻج واپار هو ۽ انهن جو ئي ڪيداح تي راڄ هو.

جيئن شاهہ جي بيتن مان معلوم ٿئي ٿو تہ سنڌ جي ماڻهن جي لنڪا (سري لنڪا)، عدن ۽ جاوا ۾ سمنڊ رستي اچ وڃ ۽ واپار وڙو هو، تيئن ڪيداح رياست جو ذڪر ٻي عيسوي صدي جي هڪ تامل گيت (پاتي ناپالائي) ۾ ملي ٿو. تامل ۽ مرهٽي ادب ۾ ڪيداح مختلف نالن: ڪادارام، ڪاتاها نگارا، ڪاتاها دويپا سان سڏيو ويو آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملئي زبان جي تاريخ ”حڪايات ميرونگ مَهاوَنگسا“ موجب ڪيداح رياست هندو بادشاهت جي هٿ هيٺ هئي. ڪيداح سلطنت 1136 ۾ وجود ۾ آئي جڏهن هندو بادشاهه ”فرا اونگ مهاونگسا“ مسلمان ٿيو ۽ پنهنجو نالو سلطان مظفر شاهه رکيو. سندس واسطو سيام (اڄ واري ٿائليند) سان هو. 15هين صدي ۾ ملاڪا سلطنت قائم ٿيڻ بعد اتي جي ملئي حڪومت ڪيداح کي پنهنجي قبضي ۾ آندو. سترهين صديءَ ۾ ملاڪا تي قبضو ڪرڻ بعد پورچوگالين ڪيداح تي حملو ڪيو. بعد ۾ ڪيداح تي وري سيامين جو قبضو ٿيو ۽ ڪيداح جي سلطان سيامين (ٿائي سلطنت) مان جان ڇڏائڻ جي آسري ۾ اڄ وارو پينانگ (جيڪو ڪيداح جو حصو هو) انگريزن جي خواهش تي کين قلن مٽ ۾ وڪڻي ڏنو. اها ارڙهين صديءَ جي آخر وارن سالن جي ڳالهه آهي. انگريزن پينانگ ٻيٽ کي خوب ٺاهيو جوڙيو ۽ انگريزن جي موجودگي ڪري سيام وارن جو ڪيداح جي سلطان تان ڪجهه دٻاءُ گهٽ ٿيو. پر 1811 ۾ سيام وارن ڪيداح تي حملو ڪري ان کي پنهنجي قبضي ۾ آڻي ڇڏيو. اٽڪل هڪ سؤ سالن بعد 1909 ۾ ڪيداح جو ڪنٽرول انگريزن حوالي ڪيو ويو.

ٻي جنگ عظيم ۾ ڪيداح (۽ ڪيلنتان) ملايا جون پهريون رياستون آهن، جيڪي جپانين جي ور چڙهيون، ان بعد باقي ملايا ۽ سنگاپور انهن جي قبضي ۾ آيو. جپانين ڪيداح رياست جون واڳون يڪدم ٿائليند

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

حوالي ڪيون، جن ڪيداح جو وري ساڳيو نالو ساءِ بوري (Syburi) رکيو، جيڪو هو پهرين رکي چڪا هئا. بهرحال جپانين جي آڻ مڃڻ بعد ’ڪيداح‘ وري انگريزن حوالي ڪيو ويو ۽ 1957 ۾ انگريزن جي وڃڻ بعد هنن سيني ملئي رياستن گڏجي هڪ ملڪ ٺاهيو، جيڪو اڄ ملائيشيا سڏجي ٿو. ڪيداح پڪيڙ ٿوڙي آدمشماري ۾ اٺون نمبر وڏي رياست آهي. سندس جملي ايراضي 9500 چورس ڪلو ميٽر (3700 چورس ميل) آهي. يعني نوابشاهه ۽ جيڪب آباد ضلعي جيڏي آهي ۽ سندس آدم شماري 20 لک ٿيندي، يعني لاڙڪاڻي ضلعي کان به 5 لک گهٽ.

ڪيداح جي گادي جو شهر ’الور اسٽار‘ آهي، جتي مهاتير محمد جنم ورتو. ان کان علاوه ٻئي ۽ ٽئي نمبر تي وڏا شهر سنگائي پيٽاني ۽ ڪُليم آهن. ڪُليم اهو شهر آهي جنهن ۾ اسان جي ملاڪا واري گورنر دوست سيد احمد شهاب الدين 1925 ۾ جنم ورتو. سندن بابت لکي چڪو آهيان ته پاڻ هن رياست ڪيداح جو 1978 تائين يارهن سال وزيراعليٰ ٿي رهيو. ان بعد 2 سال وزارت داخلا جو ڊپٽي وزير ٿي رهيو. ان بعد 2 سال کن سنگاپور جو سفير (هاءِ ڪمشنر) ٿي رهيو، جتي منهنجي ساڻن پهريون دفعو پاڪستان جي جهاز تي هلنڊڙ دعوت ۾ ملاقات ٿي. 1984 ۾ کين ملاڪا جو پنجون گورنر مقرر ڪيو ويو. ملئي زبان ۾ گورنر کي ”ينگ دي پرتئا نيگري“ سڏجي ٿو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سيد احمد ٻه شاديون ڪيون. هڪ 1950 ۾ شريفان حنيفان بنتِ سيد علوي سان جنهن مان کين ڇهه ٻار آهن. هن جو 1993 ۾ ڪوالالمپور ۾ انتقال ٿيو. گورنر صاحب جي ٻي زال جو نالو مارفوزا بنت شيخ محمد عثمان آهي، جنهن سان هن جي شادي 1960 ۾ ٿي، جنهن مان هن کي چار ٻار آهن.

گورنر ٽن سيد احمد الحاج بن سيد محمود شهاب الدين صاحب جو انتقال 7 جولاءِ 2008 تي سندس ڪوالالمپور واري گهر ۾ ٿيو پر کين ملاڪا جي اسٽيٽ قبرستان ۾، العظيم مسجد ڀرسان دفن ڪيو ويو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

20

مسجدن ۽ مندرن جو شهر ملاڪا

ملائيشيا جي تاريخي شهر ”ملاڪا“ ۾ آءُ هڪ وڏو عرصو لڳاتار رهيو آهيان_ اٽڪل ڏهه سال کن. ملاڪا ۾ رهڻ کان اڳ اهڙا ڏهه سال کن هنن علائقن ۾ جهاز جي هلائڻ ڪري ملائيشيا جا مختلف شهر ۽ بندرگاهه گھمندو رهيس ۽ هاڻ ملائيشيا ڇڏڻ بعد به وري وري اچڻ ٿيندو رهي ٿو ۽ هر دفعي ملائيشيا اچڻ تي ملاڪا ضرور اچان ٿو. ملاڪا شهر ۾ اچڻ لاءِ مون کي وڏيڪ ڪشش ٿئي ٿي. هي شهر مون کي وڏيڪ رنگين لڳي ٿو. ڪلچر جي لحاظ کان، ماڻهن جي لحاظ کان، کاڌن پيتن، ويس وڳن، سازن سروندن، عبادت گھرن ۽ باغ باغيچن کان. اڄ کان چاليهه سال اڳ جڏهن منهنجو ملاڪا ۾ پهريون دفعو اچڻ ٿيو هو تڏهن به ۽ اڄ به، ڊچن جي ڳاڙهين عمارتن اڳيان لڳل انگريز راڻي وڪٽوريا جي ڦوهاري جي ڪپر تي ويهي پانت پانت جي ماڻهن کي ڏسي ۽ انهن جون ڳالهيون ۽ انهن جي چهرن تي مسڪراهٽون ڏسي اهو ئي مزو اچي ٿو جيڪو ننڍي هوندي پنهنجي ڳوٺ هالا ۾ پيپر جي وڻ هيٺ هندن جي نار وٽ ويهي ايندڙ ويندڙ ٻار ٻچي يا عورت مرد کي ڏسڻ ۾ آيو ٿي. انهن هنڌن تي ڪيڏو سڪون ۽ فرحت محسوس ٿئي ٿي. ملاڪا ۾ نه فقط راڻي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

وڪٽوريا جي ڦوهاري وٽ پر ٻين ٻـ ڪيترن ئي هنڌن تي وڃڻ ۾ مون کي چڻ تہ چِڪَ محسوس ٿئي ٿي. شهر جون هي مسجدون، مندر، مارڪيٽون، باغيچا ۽ پاسار مالمون (رات واريون بازاريون) مون لاءِ ڪنهن پير جي درگاهہ ۽ ميلن ملاکڙن کان گهٽ ناهن. هن وقت آئون اهو ئي سوچي رهيو آهيان تہ ملاڪا پهچي هڪ ڏارئين يا هن ملڪ جي شهريءَ کي ڇا ڇا ڏسڻ کپي، جيئن ڏينهن ٻن جي ٽوئر ۾ هو ملاڪا جو اصل سواءُ وٺي سگهي.

منهنجي خيال ۾ ملاڪا پهچي هن شهر جون ڪجهہ اهم مسجدون (آڳاٽيون توڙي نيون) ضرور ڏسڻ کپن. ملاڪا مسجدن جو شهر پڻ آهي ۽ اسان جهڙو ماڻهو جنهن جو واسطو هن ملڪ ملائيشيا، انڊونيشيا، ٿائليند، اوڀر چين، ڪمبوڊيا ۽ برونائي جهڙن ڏور اوڀر ۽ ڏکڻ اوڀر ايشيا جي ملڪن سان نہ آهي پر سنڌي ڪنڊ، ايران يا عربستان جهڙن ملڪن سان آهي، ان کي هتي جون مسجدون ڏسي ضرور مزو ۽ ڪجهہ ڪجهہ حيرت ٿيندي جو هتي جي جهونين توڙي نئين مسجدن جي عمارتسازي ۽ ڊيزائين جو نمونو سماترا، جاوا، ڪمبوڊيا جي چيني ۽ ٻوڌي عبادت گهرن جهڙو آهي ۽ جيستائين سونهن، سوڀيا ۽ اعليٰ قسم جي سجاوٽ ۽ بناوٽ جو مثال آهي، ان ۾ تہ ملائيشيا جي هر شهر توڙي ڳوٺ جي مسجد يا سورائو Surau (ننڍي مسجد) پنهنجو شان پاڻ رکي ٿي جو هتي جو سرڪاري مذهبي ڊپارٽمينٽ (جَباتان اُگاما) ٻين مذهبي ڳالهين

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سان گڏ ان ڳالھ جو بہ خيال رکي ٿو تہ هر مسجد اوڙي پاڙي جي عمارتن کان سهڻي ۽ سٺي نمبر هجي. يعني هن ۾ استعمال ٿيل سرن ۽ پٿرن کان گاري ۽ گچ تائين ۽ دروازن جي ڪڙن ڪنڍن کان بجلي جي سئنچن ۽ وضوءَ جي نلڪن تائين هر شيءِ اعليٰ معيار جي استعمال ٿيل هجي ۽ جيڪي مسجدون سرڪار جي سرپرستي ۾ نمبر آهن، انهن کي ڏسڻ لاءِ تہ ماڻهو پري پري کان هليو اچن ٿا. جيئن تازو نمبر "مسجد سيلات ملاڪا" Malacca Straits mosque ڏسڻ جو جڏهن ڊاڪٽر مير عطا ٽالپر پروگرام ٺاهيو تہ چيومانس تہ مون هتي جون ڪيترين ئي مسجدون ڏٺيون آهن.

"سائين توهان هيءَ بہ تہ هلي ڏسو. فقط پري کان مسجد وارو نظارو ڏسي وات مان واهہ واهہ نڪري ويندانوَ." ڊاڪٽر عطا چيو ۽ هن واقعي سچ چيو، نہ فقط ان کي ڏسڻ سان پر ان جي فقط تصوير ڏسڻ سان منهنجي فيس بڪ جي دوستن مان ڪيترن کي ان بابت Comments ۾ "واهہ واهہ" لکڻو پيو.

هاڻ ڳالهہ نڪتي آهي تہ Masjid Selat جي، تہ پهرين ان تي بہ ٽي سٽون لکندو هلان ان بعد هن شهر ملاڪا، جنهن کي پڻ آئون پنهنجو ڳوٺ سمجهان ٿو، ان جي بين بہ ٻن ٽن مسجدن بابت پڻ مختصر احوال لکان.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هيءَ مسجد ملاڪا وٽان لنگهندڙ ”ملاڪا ڳچي سمنڊ“ جي ڪناري تي آهي. ڳچي سمنڊ (Straits) لاءِ لکي چڪو آهيان تہ سمنڊ جو اهو سوڙهو لنگهہ جيڪو ٻن سمنڊن کي ڳنڍي ان کي ”ڳچي سمنڊ“ (انگريزي ۾ Straits) سڏجي ٿو. هن ڳچي سمنڊ جو بين الاقوامي نالو "Malacca Straits" آهي. جيتوڻيڪ هي ساموندي سوڙهو لنگهہ ايڏو ڊگهو آهي جو ان کي اڪرڻ لاءِ اسان جي جهاز کي بہ ڏينهن بہ راتيون لڳيو وڃن ۽ ان ساموندي درياهہ تي نہ فقط ملاڪا پر پينانگ، لنگڪوي، پورٽ، ڪلانگ، جوهور بارو ۽ آخر ۾ (جتي هي چيني وڏي سمنڊ سان ملي ٿو، اتي) سنگاپور بہ آهي، پر جيئن تہ پراڻي زماني ۾ فقط ملاڪا شهر جو وجود هو، ان ڪري هن ڳچي سمنڊ جو نالو هن شهر ملاڪا تان پيو آهي ۽ اسان جي آڳاٽن ساموندي نقشن ۾ بہ هن جو انگريزي ۾ نالو Malacca Strait ۽ ملئي زبان ۾ Selat Melaka لکيل آهي. ملئي زبان ۾ سيلات معنيٰ ڳچي سمنڊ آهي ۽ هن مسجد جو نالو ”مسجد سيلات ملائيشيا“ پڻ آهي. هونءَ هي ڳچي سمنڊ ايترو سوڙهو بہ نہ آهي. ڇو جو سندس ٻيو ڪپر جيڪو انڊونيشيا جو وڏو ٻيٽ سماترا آهي، ان جا ڪناري وارا جبل فقط صاف موسم ۾ نظر اچن ٿا. بهرحال ملاڪا شهر وٽ هن ڳچي سمنڊ ۾ هڪ هٿرادو ٻيٽ ٺاهيو ويو آهي، جنهن جو نالو ئي آهي ”پلائو ملاڪا“. ملئي زبان ۾ پلائو معنيٰ ٻيٽ ۽ هن ٻيٽ جي ڪناري تي مسجد اهڙي طرح پيل پاين تي ٺاهي وئي آهي جو سندس

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اگ جو فقط ٿورو حصو زمين تي آهي، باقي سمنڊ ۾ آهي. وڏي وير (High Tide) وقت ائين لڳندو آهي ڄڻ هيءَ مسجد پاڻيءَ مٿان تري رهي آهي. ان ڪري هن مسجد کي Masjid Terapung يا Floating Mosque بہ سڏين ٿا. ملئي زبان ۾ اپنگ معنيٰ ترڻ تنهن جي اڳيان Ter (تر) لکڻ سان ٿيندو ترندڙ. ملئي زبان ۾ ڪيترن لفظن اڳيان ’تر‘ لکڻ سان اهي فعل مان اسم، صفت يا ضرف ٿين ٿا. جيئن Balik معنيٰ موٽڻ. ان جي اڳيان ’تر‘ لکڻ سان لفظ ٺهي ٿو Terbalik معنيٰ اونڌو ٿيل. هڪ ٻيو لفظ آهي بارو معنيٰ نئون ۽ تربارو معنيٰ نڪور، تمدر. ملئي زبان ۾ لفظن اڳيان نہ فقط ’تر‘ پر ber، men ۽ pen ڳنڍڻ سان انهن لفظن جون مختلف معنائون ٿيو وڃن.

هن مسجد جو افتتاح 24 نومبر 2006ع تي ان وقت جي بادشاهہ تئانڪو سيد سراج الدين ڪيو هو. هن مسجد جي اڳيان جيڪو روڊ لنگهي ٿو ان جو نالو ”جالان ملاڪا رايا“ آهي. منهنجي خيال ۾ هيءَ مسجد اهڙي آهي جيڪا ملاڪا ايندڙ هر مذهب جي ماڻهوءَ کي ڏسڻ کپي. ايران ۽ عربستان ۾ ڪيترين ئي هن کان وڏيون ۽ ماڊرن مسجدون آهن پر هن مسجد جي ڊيزائين ۽ سمنڊ ۾ هجڻ ڪري ڪيترائي عرب ۽ ايراني بہ فوٽو ڪيندي نظر اچن ٿا. ان کان علاوه ملاڪا جون بہ ٽي ٻيون مسجدون بہ ڏسڻ وٽان آهن.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملاڪا جي ٻي نئين ۽ ماڊرن مسجد جيڪا منهنجي هوندي ٺهي اها مسجد العظيم آهي. هيءَ مسجد شهر جي وچ ۾ ملاڪا اسپتال جي ويجهو جالان (شاهراهه) بُڪت بارو تي آهي ۽ توهان جي اتان پنڌ لنگهي رهيا آهيو يا ٽئڪسي ۾ ته ڪجهه گهڙيون ترسي هن ڪي اندران به ڏسي سگهو ٿا. هن مسجد جي ٺهڻ جو ڪم 1984ع ۾ شروع ٿيو ۽ 1990ع ۾ ان وقت جي بادشاهه سلطان اذلان شاهه افتتاح ڪيو. هي بادشاهه هاڪيءَ جي حوالي سان اسان وٽ به مشهور آهي. ملائيشيا جي مڙني بادشاهن ۾ هي وڏيڪ پڙهيل ڳڙهيل ليکيو وڃي ٿو. بادشاهه ٿيڻ کان اڳ پاڻ هن ملڪ جي هاءِ ڪورٽ جو جج پڻ ٿي رهيو هو.

هن مسجد جي اڏاوت تي چيني هنرمندي ۽ مکاني ملئي عمارت سازيءَ جو وڏو اثر آهي.

ملاڪا جي پراڻين مسجدن ۾ منهنجو مسجد تنغڪرا (Tranguerah Mosque) ۾ تمام گهڻو اچڻ وڃڻ ٿيو جو ملاڪا شهر ڏي ويندي ۽ موٽندي منهنجو هن مسجد وٽان لنگهه ٿيو ٿي ۽ ڪيترا دفعا جمعي نماز يا سانجهي نماز هن مسجد ۾ پڙهڻي پيئي ٿي. يا وري اوسي پاسي ۾ رهندڙ ڪنهن ملئي دوست سان ملڻ لاءِ يا ڪوالالمپور يا سنگاپور کان ملاڪا ايندڙ دوست سان گڏجڻ لاءِ ڪين هن مسجد جا پار پتا ڏيندو هوس، جو هيءَ ملاڪا جي مشهور مسجد آهي ۽ ملاڪا جي اهم شاهراهه جالان ترنغڪرا تي هجڻ ڪري هر ڪو ان کان

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

واقف آهي. سندس پرسان هتي جو مشهور ملئي اسڪول ”گاجا بيرانگ سيڪنڊري اسڪول“ اڳهين هو ۽ هاڻ ”انٽرنيشنل اسڪول“ ڪلڻ ڪري ملاڪا ۾ رهندڙ ڌاريان به هن روڊ ۽ هن مسجد کان واقف آهن. ان کان علاوه هن مسجد جي پرسان ڪجهه ٻيون اهم شيون پڻ آهن، جن ۾ هر هڪ ٽوئرسٽ جي دلچسپي رهي ٿي، جيئن ته ڪمپونگ چِٽي (چِٽي ڳوٺ) لِيگئسي هوٽل، سورائو مسجد ۾ خريداريءَ لاءِ جايا مُودا پلازه.

مسجد ترنغڪرا جيڪا Tengkera به ڏسجي ٿي ته Tranquerah به، سال 1728ع ۾ ٺهي جڏهن ملاڪا تي حڪومت ڪندڙ ڊچن عيسائيت کان علاوه ٻين مذهبن کي به آزادي ڏني. ان ئي سال هتي جي هڪ ٻي پراڻي مسجد ”ڪمپونگ هُولو“ پڻ ٺهي. مسجد تنغڪرا پهرين جڏهن ٺهي ته سڄي ڪاٺ جي ٺهي هئي. هتي جنگل ۾ ٻيلن ڪري ڪاٺ تمام گهڻو ۽ سستو آهي. اڄ به ڳوٺن جي گهرن جون ڇتيون ته ڇا پِٽيون ۽ فرش به ڪاٺ مان ٺاهيو وڃي ٿو. اڌ صديءَ بعد 1780ع ۾ هن مسجد ۾ تبديليون آنديون ويون ۽ ان کي اڄ واري صورت ۾ آندو ويو. باقي جيڪو منارو آهي، اهو ان ئي اصلي صورت ۾ آهي. هنن مسجدن ۾ توهان کي پاڻ وارين مسجدن وانگر گنبذ نظر نه ايندو پر هي مسجدون اهرام (Pyramid) وانگر نظر ايندين ۽ منجهن گهڻو ڪري هڪڙو ئي منارو ٿئي ٿو. اهو به اسان جي مسجدن جي مناري کان مختلف ٿئي ٿو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هن مسجد جي اڳئ تي ”جوهور“ رياست جي هڪ سلطان حسين محمد شاهہ جو مقبرو آهي. هي اهو سلطان آهي، جنهن پنهنجي رياست جوهور پرسان ڪجهہ ويران ٻيٽن مان هڪ سنگاپور نالي 6 فيبروري 1819ع تي انگريز حاڪم استئمفورڊ رئفلز کي وڪڻي ڏنو هو.

جنهن سال (1728 ۾) مسجد تنغڪرا ٺهي هئي، ان ئي سال ملاڪا ۾ هڪ ٻي مسجد ڪمپونگ هُولو پڻ ٺهي هئي. هيءَ مسجد ’جالان تڪانگ اِماس‘ تي ٺهيل آهي، جيڪو روڊ ”هارموني اسٽريٽ“ بہ سڏجي ٿو. هي روڊ Harmony يعني سڪون ڀريو روڊ شايد ان ڪري سڏيو ويندو هجي جو هتي هندن جو مندر ”سري پاياتاوياڳر مورتي“ چينين جو مندر ”چينگ هون تينگ“ ۽ هڪ ٻي پراڻي مسجد ”ڪمپونگ ڪِلنگ مسجد“ پڻ آهي. 285 سال اڳ ملاڪا جي ملئي ڪميونٽي جو ليڊر ”ڪپتان داتو شمس الدين الونگ“ هو. مسجد ڪمپونگ هُولو هن شخص ٺهرائي هئي. ڪيترن جو چوڻ اهي تہ ڪپتان چين کان هتي اچي رهيو هو ۽ هن کي ”سُن شيملن“ نالي سان پڻ سڏيو ويو ٿي. هو چين کان ملاڪا اَچي رهيو هو تہ هن جو جهاز ساموندي لهرن سان ٽڪرائجي ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويو. ڪاٺ جي ٽڪرن ذريعي پنهنجي جان بچائي ملاڪا جي ڪناري اچي ڦهڪو ڪيائين. جهاز جي حادثي مهل هن سُکا ڪئي هئي تہ هن کي جي حياتي ملي تہ اسلام قبول ڪندو. مسلمان ٿيڻ بعد هن پنهنجو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اسلامي نالو شمس الدين رکرايو پر ساڳي وقت هن کي سندس اصلي چيني نالي سان بہ سڏيو ويو ٿي.

هن مسجد جو نمونو پڻ سماترائي آهي. ان سان گڏ هن مسجد جي ٺاهہ جوڙ ۾ چيني ۽ ڊچ نمونو پڻ رکيو ويو آهي. بهرحال مٿيون بہ پراڻيون مسجدون ۽ ٽي مسجد ڪمپونگ ڪِلنگ جيڪي هڪ ٻئي ويجهو آهن، ملاڪا ۾ آئي سارو ضرور ڏسجن نہ تہ ٻي صورت ۾ انهن مسجدن جون تصويرون ڏسڻ سان بہ Idea ٿي سگهي ٿي تہ هنن پَٽن تي آڳاٽيون مسجدون ڪهڙي اسٽائيل جون هيون.

مسجد ڪمپونگ ڪِلنگ ملاڪا ۾ رهندڙ نديءَ ڪنڌ جي مسلمان سوداگرن 1748ع ۾ ٺهرائي. ياد رهي تہ هندستان جا ڪيترائي واپاري خاص ڪري گجراتي وڏي عرصي کان ملاڪا ۾ ايندا ويندا رهيا ٿي. هن مسجد سان اڪثر ”مسجدون ڪمپونگ هولو“ جي پُل ٽيندي آهي جو اهي ٻئي مسجدون هڪ ٻئي جي ويجهو آهن ۽ سندن پگوڊا (Pagoda) جهڙا منارا بہ هڪ ٻئي سان ملن ٿا. بهرحال هيءَ مسجد ڪمپونگ ڪلنگ 20 سال ڪن پوءِ ٺهي. ان سان ملندڙ جلندڙ نالي واري ڪپيتان ڪِلنگ مسجد پينانگ ٻيٽ تي بڪنگهام اسٽريٽ ۽ پٽِ اسٽريٽ جي ڪنڊ تي آهي، جيڪا پڻ آڳاٽين انڊين مسلمانن ٺهرائي. ائين تہ ڪيترائي ڳوٺ، وستيون ۽ علائقا اهڙا آهن، جن جي نالن ۾ ڪِلنگ (Keling) اچي ٿو، جيئن تہ ڪمپونگ ڪِلنگ، بُڪت

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪِلنگ، تنجنگ ڪِلنگ وغيره. ملئي زبان ۾ ڪمپونگ معنيٰ ڳوٺ يا چؤديواري اندر وڏو گهر _ جيئن اسان وٽ ڳوٺن ۾ چوڌاري ڏنل لوڙهي اندر ڪيتريون پاڙن، سوٽن، چاچن جون فئمليون رهن ٿيون. انگريزي جو لفظ ڪمپائونڊ به ملئي لفظ ڪمپونگ مان نڪتل آهي. ملئي لفظ Bukit جي معنيٰ ٽڪري، پهاڙي، دڙو آهي ۽ تنجنگ معنيٰ سامونڊي ڪنڌ آهي. پر هتي جنهن لفظ جي معنيٰ ۽ وضاحت ڪرڻ چاهيا ٿو، اهو لفظ Keling آهي.

ملائيشيا ۾ Keling جيڪو اسين اڙدو يا سنڌيءَ ۾ ته ڪلنگ لکون ٿا، پر ملئي جوي ۾ ڪلنغ لکيو وڃي ٿو، ملائيشيا جي انڊين لاءِ استعمال ٿئي ٿو. جيتوڻيڪ ان لفظ ۾ ڪا خرابي نه هئي، پر هاڻ جيئن جيئن ملائيشيا ترقي ڪري رهيو آهي تيئن تيئن ملائيشيا ۾ رهندڙ انڊين کي ڪجهه نفرت پري لهجي ۾ ڪِلنگ سڏيو وڃي ٿو، جيئن چانهه پاٽي جون هوٽلون هلائيندڙ انڊين کي ڪجهه بي عزتي واري انداز ۾ "ماما"(Mamak) سڏيو وڃي ٿو. جيتوڻيڪ هونءَ ماما (ماءُ جو ڀاءُ) لفظ ڪو برو ناهي. ڪو زمانو هو، ويندي هندستان جي ورهاڱي يا ملائيشيا کي خودمختياري ملڻ تائين به جو اسان جي ملڪن جي هنن پَٽن ڏي وڏي لئه هئي. ايتري قدر جو 1957ع ۾ جڏهن ملائيشيا مان انگريز ويو پئي ته اتي رهندڙ انڊين باشندن کان (جن ۾ تامل، مدراسي، ملباري ۽ گجراتي، پنجابي، سک، سنڌي اچي ويا ٿي) جڏهن پڇيو ويو ته

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”توهان کي ملايا جو پاسپورٽ کپي يا توهان پنهنجي پراڻي انڊيا واري پاسپورٽ تي خوش آهيو؟“ ته ڪيترن اهو سوچي انڪار ڪيو ته ملايا (جيڪو پوءِ 1963ع کان ملائيشيا ٿيو) ۾ ڪير رهندو، جيڪو سڄو جنگل آهي. هوڏانهن دهلي، لکنو، آگرو، لاهور، بمبئي، ڪلڪتو، ڍاڪا وغيره دنيا جا ماڊرن ۽ ترقي يافته شهر هئا. ملايا ۾ رهندڙ انڊين مان گهڻو ڪري انهن ملايا جو پاسپورٽ قبول ڪيو جيڪي غريب هئا ۽ انهن وٽ مدراس، بمبئي، دهلي، لاهور موٽڻ جو نه ڀاڙو هو ۽ نه ڪي اتي مائٽ مٽ رهيا هئا.

ايتريقدر جو ستر واري ڏهي ۾ به اسان پاڪ جي جهاز توڙي هوائي جهاز هلائڻ، انجنيئرنگ ۽ ميڊيڪل سائنس ۾ ملائيشيا وارن کان اڳيرا هئاسين، پر پوءِ هي ملئي ماڻهو جن کي ملائيشيا ۾ رهندڙ انڊين ۽ چيني ”جنگل جا ماڻهو“ سڏيندا هئا سي ڀرازي توڙي ڳوٺن جا ماڻهو ۽ سندن اولاد ويا ترقي ڪندا ۽ اسان، خاص ڪري اسان پاڪستانين کي، خبر ناهي ڪنهن جي نظر لڳي وئي جو اسان جي لاءِ پنهنجن توڙي پراون جو Image خراب ٿي ويو آهي. بهرحال ڪو دور هو جو ملائيشيا ۾ رهندڙ انڊين خاص ڪري آغاتا آيل گجراتي ۽ ٻيا سوداگر وڏي ڳالهه سمجهيا ويا ٿي ۽ ملئي ماڻهن کي چٽ سمجهيو ويو ٿي پر هاڻ سائين ملئي ماڻهو هر فيلڊ ۾ اڳتي وڌي ويا آهن ۽ هاڻ هو ملائيشيا ۾ رهندڙ باقي ٻن قومن ”انڊين ۽ چينين“ تان چڙون ڪن ٿا ۽ جيئڻ ڀڄرين به لکي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

چڪو آهيان تہ ٽئگور جي ڪري يا اچ ڪلهہ بہ بنگال جي آرٽ، ادب، فلمن، فلمي ائڪٽريسين ۽ ڪَائٽين ڪري انڊيا ۾ بنگالي عزت جي نگاھ سان ڏٺو وڃي ٿو، پر اسان وٽ سياسي جهڳڙن ڪري بنگالي لفظ Derogatory انداز ۾ استعمال ٿيڻ لڳو هو، ايتريقدر جو ”بوڪي بنگالي“ ۽ ان قسم جا محاورا نهي پيا هئا. اهڙي طرح ملائيشيا ۾ ڪيلنگ جو لفظ آهي. ڪنهن جي واعدي ڪرڻ ۾ شڪ هوندن تہ ملئي زبان ۾ چوندا ”جانجي ڪيلنگ“ معنيٰ ”انڊين وارو واعدو“ پيو ڪرين چا؟ ملئي زبان ۾ Janji معنيٰ واعدو آهي. ملئي توڙي چيني ڪميونٽي ۾ ڪو فيصلي ڪرڻ ۾ ٿابڙبو يا متضاد بيان ڏيندو تہ ان کي چوندا: ”چَڪ اپ مچام ڪيلنگ“ يعني تون انڊين وانگر پيو ڳالهائين.
ملئي زبان ۾ Cakap معنيٰ ڳالهائڻ ۽ Macam معنيٰ وانگر.
رومن، يعني اي بي سي ملئي لکڻ مهل ’چ‘ جي اچار لاءِ فقط 'C' لکيو وڃي ٿو. سو ملائيشيا ۾ رستي تي ڪنهن اشتهاري بورڊ تي اهي اکر انهي اُچار سان پڙهجن.

ڪيلنگ کان علاوه انڊين، خاص ڪري تامل چُوليا بہ سڏجن ٿا ۽ ملاڪا ۾ ڪي اهڙا بہ آڳاتا تامل آهن جن جي زبان ۾ ملئي لفظ گهڻا آهن، جيڪي ملئي ماڻهن وارا ڪاڏا ۽ ويس وڳا پهرين ٿا ۽ انهن جي عبادت ۽ ڪلچر ۾ ڪيترين ئي چينين ۽ ملئي مسلمانن جون ريتون رسمون آهن. اهي چِٽي (Chitty) سڏجن ٿا. هي ائين آهن، جيئن ملاڪا ۾ آڳاتا آيل

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

چيني جيڪي ملئي ڳالهائين ٿا ۽ ملئي ڊريس پائين ٿا ”پرانڪان“ Peranakan سڏجن ٿا. ملاڪا ۾ هنن آڳاٽن هندو تامل ”چِٽين“ جو ”جالان گاجا برانگ“ روڊ تي سِري پويانا مورتي مندر به آهي، جيڪو 1781 ۾ ٺهيو ۽ ملائيشيا جو سڀ کان پراڻو هندن جو مندر آهي، جنهن ۾ اڄ ڏينهن تائين پوڄاري ايندا رهن ٿا. هي مندر چِٽي يعني تامل هندن جي ليڊر ٿاوينا ياگر ٺهرايو، جنهن لاءِ هن کي ان وقت جي ڊچ حڪومت هي پلاٽ ڏنو هو. هي مندر گنيش ديوتا کي منسوب ٿيل آهي، جنهن کي هتي جا تامل وينا ياگر به سڏين ٿا. هي مندر مسجد ڪمپونگ ڪيلنگ جي بلڪل ويجهو آهي. سو هارموني اسٽريٽ يعني ”جالان ٿُڪانگ ايماس“ روڊ تي مٿين مسجد ڏسڻ مهل هندن جو هي مندر ۽ اتي ئي ٺهيل چينين جو هڪ مندر ”چينگ هُون تينگ“ ڏسي سگهجي ٿو.

”چينگ هُون تينگ“ چينين جي مندر جي لفظي معنيٰ ”سائي ڪڪر جو مندر“ آهي، جيڪو 1645 ۾ شهر جي چيني اڳواڻ لِي وِي ڪنگ ٺهرايو، جنهن لاءِ هُن، سونهن ۽ سينگار جو سامان، چين مان گهرايو. انهن ڏينهن ۾ ملاڪا سلطنت ڊچن جي قبضي ۾ هئي. پڌ چينين جو هي مندر سڄي ملائيشيا ۾ پراڻو مندر آهي، جنهن ۾ اڄ تائين پوڄا پاٺ جو ڪم هلندو رهي ٿو. هن مندر ۾ چينين جي مشهور ديوي ”ڪئان ين“ جي مورتي رکيل آهي، جيڪا ”رحم جي ديوي“ سڏي وڃي ٿي. هن مندر ۾

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪاٺ ۽ رنگ پالش جو ڪم ڏسڻ وٽان آهي. ايٽريقدر جو هن مندر کي يونيسڪو طرفان ايوارڊ آف ميرٽ ڏنو ويو آهي. ٽوئرسٽن لاءِ هي مندر صبح جو ستين کان شام جو ستين تائين کليل رهي ٿو:

ملاڪا شهر ۾ آڳاٽين ۽ ماڊرن مسجدن، هندن ۽ چينين جي مندرن کان علاوه عيسائين جا پڻ ڪيترائي گرجا گهر (Churches) آهن، جيڪي ملاڪا تي راڄ ڪندڙ مختلف يورپي قومن: پورچو گالين، ڊچن ۽ انگريزن ٺهرايا. سڀ کان پراڻو ڪليسا گهر ”سينٽ پيٽر چرچ“ آهي، جيڪو پورچو گالين جي دور حڪومت ۾ ٺهيو. هي چرچ شهر جي مرڪز ۾ ’بندر هلير‘ ۾ آهي. پورچو گالي پهريان يورپي آهن، جن 1511 تائين تقريباً 200 سال هنن پٽن تي راڄ ڪيو ۽ ان بعد انگريز رهيا.

سينٽ پال چرچ هڪ پورچو گالي ڪئپٽن ڊئارٽي ڪوئلهو (Duarte Coelho) ٺهرايو، جنهن جو اصل نالو "Our Lady of hill" رکيو ويو هو، پر پوءِ ڊچن هن جو نالو سينٽ پال چرچ رکيو. هن گرجا گهر کي قبرستان ۽ قلعو پڻ بنايو ويو هو. سينٽ فرانسز زئويئر جنهن جو ذڪر آئون پنهنجي انڊيا واري سفرنامي ۾ ڪري چڪو آهيان تہ ان جو مقبرو انڊيا جي شهر گوا ۾ آهي، اهو پهرين هتي ملاڪا جي هن گرجا گهر ۾ دفن ٿيو هو، جتان پوءِ 1553 ۾ هن جو لاش پاڻي جي جهاز ۾ ڪٽي گوا ۾ دفن ڪيو ويو.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هي گرجا گهر ڏسڻ وارا اتي ئي ويجهڙائي ۾ ملاڪا سلطنت جو محل (ميوزيم استانا) ۽ ڪلاڪ ٽاور پڻ ڏسي سگهن ٿا. ملاڪا جي وڏن شاپنگ سينٽرن (مالن) مان ٻه وڏا مال: داتاران پهلوان ميگا مال ۽ ماهڪوٽا پريڊ شاپنگ مال پڻ اتي ئي آهن.

سينٽ فرانسز زئويئر، جنهن جو ملاڪا ۾ دفن ٿيل لاش، بعد ۾ گوا انڊيا ۾ دفن ڪيو ويو، ان ناليء پڻ هڪ گرجا گهر اتي ئي ”جالان بندر ڪابا“ روڊ تي آهي. هي چرچ 1849 ۾ فرينچ پائي فاور (Favre) سينٽ فرانسز جي مانَ ۾ ٺهرايو هو. سينٽ فرانسز (St: Francis Xavier) ڪئٿولڪ مشنري (مبلغ) هو، جنهن 16 صدي ۾ ڏکڻ اوڀر جي ملڪن ۾ ڪئٿولسزم جي پرچار ڪئي ۽ کيس اوڀر جو پائو (Apostle of the east) سڏيو وڃي ٿو.

ان کان علاوه هڪ ٻيو آڳاٽو چرچ ”سينٽ پيٽرس چرچ“ پڻ اتي ئي ويجهو ”جالان بنگارايا“ تي پُترا اسپيشلسٽ اسپتال وٽ آهي، جيڪو ڊچن جي قبضي وقت 1710 ۾ ٺهيو. ”جالان بنگارايا“ روڊ تان هڪدم پراڻا ڏينهن ياد اچي ويا آهن. ملاڪا شهر جي گهٽين ۾ ته واقعي ڏهاڪو سال گذريا پر سڀ کان گهٽو هن روڊ ”جالان بنگا رايا“ تي اچڻ ٿيندو هو. ملئي زبان ۾ روڊ، رستي، شاهراهه کي ته جالان (Jalan) سڏجي ٿو باقي بنگارايا هنن جو قومي گل آهي، جيڪو ڳاڙهي رنگ جو وڏي سائيز جو ٿئي ٿو. هونءَ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

Bunga جي لفظي معنيٰ گل آهي ۽ Raya جو مطلب وڏو آهي، جيئن هتي جا ملئي ماڻهو عيد واري ڏينهن کي هري رايا سڏين ٿا، يعني وڏو ڏينهن. Hari معنيٰ ڏينهن آهي.

سو پاڻ ملاڪا شهر جي هڪ اهم روڊ "جالان بنگا رايا" جي ڳالهه پئي ڪئي. اڄڪلهه ته ملاڪا جي جنهن تنهن علائقي ۾ وڏا وڏا شاپنگ اسٽور ۽ مال کلي ويا آهن، پر اسان جي ملاڪا ۾ رهائش وارن ڏينهن ۾ هي روڊ Jalan Bunga Raya خوبصورت دڪانن خاص ڪري اليڪٽرانڪ جي شين ڪان مشهور هو. اسان کي ملاڪا پهچڻ سان يڪدم ڊيوٽي تي لڳائڻ بدران ٽي ڏينهن هوٽل ۾ رهائي پوءِ اداري طرفان مليل فلئٽ ۾ اچي رهڻ لاءِ چيو ويندو هو. اها هڪ سٺي ڳالهه ثابت ٿي جو اسان کي نئين نوڪري ۽ نئين ملڪ ۾ گهڙڻ ۾ Tension نه ٿيو ۽ ڏينهن ٻه گهمڻ ڦرڻ ڪري مزو اچي ويو نه ته انهن ڏينهن ۾ ڪنهن ٿي ملائيشيا ۾ نوڪري ڪرڻ پسند ڪئي. هر هڪ انگلينڊ ۽ آمريڪا جا خواب ٿي ڏٺا يا عرب ملڪن جا، جتي پگهار وڏا هئا. سمنڊ جي نوڪري ڇڏي هن شهر ملاڪا ۾ نوڪري ڪرڻ لاءِ مون سان گڏ منهنجو ڪلاس ميٽ ۽ هم پيشو چيف انجنيئر آصف غيور به هو. اسان ٻنهي هن نوڪري لاءِ گڏ Apply ڪيو هو ۽ ٻنهي کي نوڪريءَ جي آفر به ملي وئي، جيڪا اسان يڪدم قبول ته ڪري ورتي هئي، پر پوءِ سخت مونجهاري ۾ هئاسين ته وڃون يا نه وڃون. صحيح ڪيو اٿئون يا غلط ! اها ڪيفيت

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪراچي ڇڏڻ وقت ٻه رهي ته ملاڪا پهچڻ تي ٻه. رڪي رڪي هڪ ٻئي کي چيوسين تي ته سنئون سڌو جهاز پئي هلايوسين، جتي پگهار ٻه سئو هو ۽ جهاز ڪجهه ڪجهه مهينن بعد پنهنجي ملڪ ۾ پئي آيو. هاڻ هتي پرديس ۾ هڪ نئين ڪم (ٽيچنگ) جي شروعات ڪرڻ ۾ خبر ناهي ڪاميابي نصيب ٿئي يا نه. اسان پهرين ڏينهن ئي جالان بنگارايا تي چڪر لاءِ نڪتاسين ته واشنگ مشينن جي دڪاندار ۽ ٽي وي جي دڪان واري اسان ڪان پڇيو ته اسان ٽوئرسٽ آهيون. اسان جي ٻڌائڻ تي ته اسان هتي رهڻ ۽ نوڪري ڪرڻ جو توهان جي حڪومت سان ٽن سالن جو Contract ڪيو آهي ته هنن يڪدم ڪانئڻ ٽي وي، فرج ۽ واشنگ مشين جهڙين شين خريد ڪرڻ لاءِ چيو.

”توهان پڪ هوٽل ۾ رهيل هونداٿو، ”هنن چيو، “ توهان سامان پسند ڪيو توهان جي پهچڻ ڪان اڳ توهان جي فليٽ تي پهچائي ڇڏينداسين.“

منهنجي ساٿي آصف چيو ته ڳالهه ته صحيح ٿا ڪن. پاڻ کي فرنشڊ فليٽ مليو آهي، ان ۾ چلهو، بتيون، پکا ته هوندا پر هي سامان نه هوندو ۽ انهن شين بنا هڪ هفتو ٻه گذاري نه سگهنداسين. “

”اهو ته صحيح آهي“، مون آصف کي چيو، ”پر جيئن پاڻ سوچيو آهي ته جي نوڪري پسند نه آئي ته ڏنڊ طور ڪين مهيني جو پگهار ڏئي ٻئگ

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪٽي هليا هلنداسين. ان صورت ۾ هي شيون اجايون مٿي ۾ لڳي وينديون.“

آصف کي به ڳالهه دل سان لڳي ۽ اسان ان ئي ڪري في الحال اڪيلا آيا هئاسين، جيتوڻيڪ ملائيشيا حڪومت ٻارن جي به ويزا موڪلي هئي، پر اسان اهو ئي سوچيو هو ته ملڪ ۾ نوڪري صحيح لڳي ته پوءِ مهيني ٻن بعد ٻارن کي گهرائبو.

دڪاندار اسان کي ڳٽتيون ڪائيندو ڏسي چيو:

”نه فقط ملاڪا شهر ۾ پر سڄي ملاڪا رياست جو سپلائر آئون آهيان ۽ مون ڪان وڏيڪ ڪو به سستو نه ڏيندانوَ. جيڪي به هتي نوڪري لاءِ اچن ٿا انهن کي ٻن ٽن ڏينهن اندر پگهار ڪان علاوه ڪجهه پئسا ڏنا وڃن ٿا، جيئن هو گهر لاءِ سامان وٺي سگهن. توهان پلي پئسا هفتي ڪن ڪانپوءِ ڏجو. سامان اڄ ئي موڪلي سگهون ٿا.“ ۽ اجان به اسان کي وڌيڪ سهوليت ڏيڻ لاءِ هن چيو، ”توهان چاهيو ته اهي پئسا ڇهه مهينن جي قسطن ۾ ڏئي سگهو ٿا.“

جيتوڻيڪ مسواڙ وارو طريقو مون ڪنهن ملڪ ۾ نه ڏٺو هو پر مون دل ٻڌي هن چيني دڪاندار کي چيو ته هو پنهنجيون اهي شيون اسان کي وڪڻڻ بدران مسواڙ تي ڏئي ته بهتر آهي ۽ مون ڏٺو ته هو راضي ٿي ويو. اسان کي اهو طريقو اهڙو وڻيو جو 10 سال ڪن جيڪي ملاڪا ۾ رهياسين، جاري رکيوسين. ٽي وي يا فرج خراب ٿِي ٿي پئي ته يڪدم

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مرمت ڪري ويو ٿي يا ٻي ڏئي ويو ٿي. پوءِ خبر پئي ته اهو ڪو اسان ڪمال نہ ڪيو آهي پر مسواڙ تي شيون حاصل ڪرڻ هتي هڪ عام ڳالهہ آهي، ايتريقدر جو شاديءَ جا جوڙا ۽ ڳهہ ڳٺا بہ هتي جا گهوٽ ڪنوار مسواڙ تي وٺن. بهرحال اسان جو ان پهرين ڏينهن ڪان وٺي هن روڊ (جالان بنگارايا) تي اچڻ وڃڻ لڳو رهيو ۽ ان پهرين ڏينهن جو ٿو سوچجي تہ لڳي ٿو اڄهو اهو ڪو ڪالهہ جو ڏينهن هو ۽ اسان کي سٽڻ قميص ۾ واڪ ڪندو هر دڪاندار ڏسي رهيو هو. اڄ ان پهرين ڏينهن کي ٽيهن ڪان مٿي سال گذري چڪا آهن. اڄ ملائيشيا جي ٽوئرسٽ انڊسٽري ايتري وڏي وئي آهي جو ملاڪا جهڙي تاريخي شهر جي جالان بنگارايا جهڙي اهم رستي تي سڄو ڏينهن دنيا جي مختلف ملڪن جا ماڻهو مختلف ويس وڳن ۾ پيا اچن وڃن نہ تہ اهو بہ ڪو زمانو هو جو گهٽ آدمشماري واري هن شهر ۾ هنن رستن تي فقط هن شهر جي اوڙي پاڙي جا چاتل سڃاتل ماڻهو هليا چليا ٿي. منهنجي ۽ مرحوم آصف غيور جي لنگهڻ تي سيني غور سان ڏٺو ٿي تہ هي ڌاريان ڪير آهن.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

21

ڇا گهمڻ ڪپي؟

اسان جا ماڻهو جيڪي اڄڪلهه ملائيشيا گهمڻ اچن ٿا، انهن کان پڇڻ تي هو ڪوالالمپور ڪانپوءِ يڪدم لنگڪوي بيٽ ۽ گنتنگ هاءِ لئنڊس جو نالو ڪڍن ٿا. ملائيشيا جي حڪومت به انهن جاين جي وڏي اشتهار بازي ڪري ٿي. اهي جايون ڏسڻ وٽان آهن ۽ انهن جو مختصر احوال اڳتي هلي لکان ٿو پر سچ ته اهو آهي ته اسان جي ماڻهوءَ لاءِ جيڪو پاڪستان، انڊيا، ايران يا عرب ملڪن کان اچي ٿو، ان لاءِ انهن کان بهتر ته ملاڪا جهڙو تاريخي شهر ڏسڻ وٽان آهي. يورپي ۽ آمريڪي ماڻهو سرد ملڪن جي گهما گهمي وارن شهرن کان اچن ٿا، انهن لاءِ لنڪوي جهڙا خاموش بيٽ ۽ مات منوڙي جي زندگي پُرلطف ثابت ٿئي ٿي، اسان جا ماڻهو خبر ناهي ڇو ڪوالالمپور جي هوائي اڏي تي لهي ڪوالالمپور جي شهر جون انيڪ دلچسپ شيون ۽ اوسي پاسي جا اپوح، ملاڪا، سريمبان جهڙا سهڻا شهر ۽ ٻهراڙي جي زندگي جا ملئي استائيل ڳوٺ ڏسڻ بدران هڪ ڏورانهين بيٽ لنگڪويءَ ڏي هليا وڃن ٿا.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جيڪو بلڪل ٿائلينڊ جي بارڊر وٽ ايترو پري آهي، جيترو ڪراچيءَ کان جيڪب آباد ضلعي جو ٺُلھ شهر.

ملائيشيا جو تاريخي شهر ملاڪا جنهن ۾ مون وڏو عرصو نوڪري ڪئي، ان جي ڪجهه ڏسڻ وٽان شين جو مختصر احوال، خاص ڪري مسجدن ۽ مندرن جو تہ اڳهين لکي چڪو آهيان. هتي ايندڙ هر ٽوئرسٽ شهر جي پراڻي ۽ مرڪزي حصي ۾ پهرين اچي ٿو، جتي ڊچ حڪومت جي دور جون آڳاٽيون ڳاڙهي رنگ جون، اسٽابيري جي رنگ جهڙيون عمارتون آهن. هي عمارتون جيڪي Stadthuys پڻ سڏجن ٿيون. ملاڪا توڙي سڄي ڏکڻ اوڀر ايشيا ۾ ڊچن جون سڀ کان جهونيون عمارتون آهن. هي عمارتون 1650 ۾ ٺهيون ۽ انهن کي اڄ تائين انهي ئي حالت ۾ رکيو ويو آهي ۽ اهي ڊچ گورنرن جي سرڪاري گهر طور استعمال ٿيون ٿي. اڄ انهن عمارتن کي ميوزيم ۾ بدلايو ويو آهي. عمارتن جي اڳيان انگريز دور جي نشاني وڪٽوريا فائونٽين پڻ آهي. هي ٽڪرو جتي سڄو ڏينهن سياحن جي پيهہ پيهان لڳي رهي ٿي ”ڊچ اسڪائر“ پڻ سڏجي ٿو. توهان جي ڪنهن ويجهي هوٽل ۾ ترسيل آهيو تہ واڪ ڪري اچي سگهو ٿا ۽ جي پري رهيل آهيو تہ بس ذريعي بس اسٽاپ نمبر 5 تي لهي هتي پهچي سگهو ٿا. ملاڪا ۾ رهڻ دوران مون وٽ ڪو بہ مهمان ايندو هو تہ هن کي آئون هنن ڳاڙهين بلڊنگن وٽ ضرور وٺي ايندو هوس. ملاڪا ۾ بسين ۽ ٽئڪسين کان علاوه رڪشائون

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٻه هلن ٽيون. اچ ڪلهه ڌارين سياحن جي دلچسپي لاءِ انهن رڪشائن کي گلن، ڳانن، جهنڊين ۽ گهونگهرن سان سجايو ويو آهي، جن ۾ ويهي ڪو سفر ڪري يا نه پر فوٽو ضرور ڪيرائي ٿو. هن وقت ٻه فيس بڪ تي آئون سنڌ يونيورسٽي جي ٻن پروفيسرن شاعرن ۽ ٽي وي ائنڪرن جون ان رڪشائن ۾ تصويرون ڏسي رهيو آهيان، جيڪي لڳي ٿو ته ماضي قريب ۾ هتان ٿي ويون آهن. هڪ فلاسافي ڊپارٽمينٽ جي سربراهه پروفيسر امر سنڌو آهي ۽ ٻي ڪيمسٽري ڊپارٽمينٽ جي هيڊ پروفيسر عرفانا ملاح آهي. اهڙي ئي اهميت وارين سنڌ جون عورتون پروين راڄپر، سلطانا صديقي ۽ ماهتاب محبوب آهن، جن جو پڻ تعليم، ٽي وي ۽ ادب سان واسطو آهي جون تصويرون هنن جهونين ڊچ عمارتن اڳيان نڪتل مون وٽ آهن، جڏهن هو اسي واري ڏهي ۾ اسان وٽ ملاڪا گهمڻ آيون هيون.

ملاڪا جي هنن ڳاڙهين بلڊنگن (Dutch Square) ۾ پهچڻ تي توهان ٻه چار ٻيون شيون ٻه ڏسي سگهو ٿا، جيڪي اتي ئي سڏ پنڌ تي آهن، جهڙوڪ: ڪرائسٽ چرچ ملاڪا، ميريٽائيم ميوزيم، سينٽ پال جي ٽڪري (Hill) جيڪا Famosa A_ ٻه ڏسجي ٿي، بادشاهي محل جيڪو ملئي زبان ۾ Istana Museum سڏجي ٿو، چائنا ٽائون جي مشهور گهٽي جيڪا Jonker Walk سڏجي ٿي، منارا تيمنگ ساري (Menara Taming Sari) اسي ميٽرن جي بلنديءَ تي مناري جي هڪ ماڙ جتان توهان سڄي شهر جو نظارو ڪري سگهو ٿا. ملاڪا جا

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

۽ وڏا شاپنگ سينٽر ”داتاران پهلوان ميگا مال“ ۽ ”ماهکوٽا پريڊ شاپنگ سينٽر“ به هتي ئي آهن. توهان کي جيڪڏهن ٿائلينڊ جي پٽايا جهڙيون) Beachesساموندي ڪنارا) ڏسڻا آهن ته ملاڪا شهر کان ويهارو کن ڪلو ميٽرن جي فاصلي تي تنجنگ بدارا ۽ پينگڪلان بالا (Pengkalan Balak) جهڙيون خوبصورت ۽ صاف سٿريون بيچون ۽ ساموندي ڪاڌن جون ريسٽورنٽون ملنديون، جتي جپاني ۽ يورپي گورا هتي جي موسم ۽ ساموندي لهرن جو لطف وٺندي نظر ايندا. پر مون کي خبر آهي ته اسان جو ماڻهو ساموندي ڪانگهن ڪنارن (Beaches) ۾ دلچسپي نٿو رکي. اهڙي ڳالهه هجي ته هن لاءِ ڪراچي ۾ منهوڙي، ڪلفٽن، سي ويو، هاڪس بي ۽ سئنڊس پٽ تي ميلن جا ميل سمنڊ موجود آهن. اسان جي ماڻهن لاءِ پٽاني ۽ ٿائليند جا پيا ساموندي ڪنارن وارا شهر رنڊين ۽ ڪنڊين ڪري ڪشش رکن ٿا. هاڻ مڙيئي Aids ۽ ٻين موذي مرضن جي خوف کان ۽ اسان وٽ عورتن ۾ تعليم ۽ جاڳ اچڻ تي ٿائلينڊ ياترا ڪندڙ مڙسن تي هنن جي ڏنڊو ڪڻڻ ڪري هاڻ هنن هن پاسي اچڻ بند ڪيو آهي. نه ته جهاز هلائڻ وارن ڏينهن ۾ جڏهن به اهڙن شهرن ۾ پهچبو هو ته سمنڊ جي ڪناري تي ته يورپي نظر ايندا هئا پر اسان جا ماڻهو سوڙهين گهٽين جي ڳاڙهين بازارن ۽ مساج گهرن اڳيان ملندا هئا. بهرحال ڪنهن کي جي سمنڊ يا بيچ ڏسڻي آهي ته ان لاءِ نه فقط ملاڪا ۾ ڪيترائي هنڌ آهن پر ملائيشيا

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جي ٻين رياستن ۾ ٻه سامونڊي ڪنارا ۽ سامونڊي ڳوٺ آهن جو ملائيشيا جي چوڌاري سمنڊ ئي سمنڊ آهي. پيرلس، ڪيداح، پينانگ، پيراڪ، سلينگور، نينگري سيمبيلان ۽ ملاڪا رياستون "ملاڪا ڳچي سمنڊ" جي ڪناري تي آهن ته ڪيلنتان، ترينگانو ۽ پهانگ ڏکڻ چيني سمنڊ جي ڪناري تي آهن. آخر ۾ پوڇڙ وٽ جوهور رياست آهي، جنهن کي ٻئي سمنڊ ڇُهن ٿا. هوڏانهن فلپين جي پاسي جيڪو مشرقي ملائيشيا آهي، ان جي ٻنهي رياستن (سباح ۽ سراواڪ) کي ڏکڻ چيني سمنڊ ڇهي ٿو.

اسان جي پاسي جا ماڻهو جيڪي ملائيشيا گهمڻ لاءِ هتي جي بين الاقوامي هوائي اڏي ڪوالالمپور تي لهن ٿا، انهن مان ورلي ڪو ملائيشيا جي هن تاريخي شهر ملاڪا ۾ اچي ٿو. جيتوڻيڪ منهنجي خيال موجب جيڪڏهن ڪو ملائيشيا ۾ ڏهن ڏينهن لاءِ اچي ٿو ته هو 2 ڏينهن ڪن ملاڪا ضرور گذاري. هن کي ملائيشيا جي ڳوٺاڻي ۽ شهري زندگيءَ کان علاوه مختلف ملئي، چيني ۽ انڊين ڪلچر ۽ تاريخي شين ڏسڻ جي چاڻ ٿيندي.

آخر يورپ ۽ آمريڪا کان ڪَهي ايندڙ گورا بيوقوف ته نه آهن جيڪي ملاڪا جهڙن شهرن ۾ اچن ٿا. بهرحال توهان جيڪڏهن رات ملاڪا ۾ ٽِڪو ٿا ته ٻين شين سان گڏ ملاڪا جو "تمن مِني ملائيشيا" ضرور ڏسو. جيئن اسان وٽ مختلف صوبن ۾ مختلف ويس وڳا، کاڌا پيتا ۽ شادين مرادين جون مختلف رسم و رواج آهن، اهو ئي حال هتي جي رياستن جو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آهي ۽ کنهن کي ايڏو ٽائيم آهي جو هڪ هڪ رياست ۾ وڃي. ان خيال کان ملائيشيا جي حڪومت ملاڪا شهر کان ٿورو ٻاهر پرو آئر ڪيروح واري علائقي ۾ (جتي ملاڪا تمن حيوان يعني ملاڪا جو چڙيا گهر، پوپٽن جو پارڪ وغيره آهي) هڪ ننيڙو ڳوٺ ٺاهي ڇڏيو آهي، جنهن جا 13 حصا ڪيا ويا آهن ۽ هر حصو ملائيشيا جي هڪ رياست جي نمائندگي ڪري ٿو. ان ۾ ان رياست جي نموني جو گهر، اتي جي ويس وڳن ۾ اصل سائيز جا ماڻهو جيڪي مختلف ڪم ڪري رهيا آهن يا شادي جون رسمون ادا ڪري رهيا آهن ڏيکاريل آهن. ايتريقدر جو هر رياست ۾ ٽيندڙ ٻوٽا ۽ گل هتي پوکيا ويا آهن. نه فقط مغربي ملائيشيا جون يارهن رياستون ڏيکاريل آهن، پر مشرقي ملائيشيا جون ٻه رياستون صباح ۽ سراواڪ پڻ ڏيکاريل آهن ۽ اتي جا اصلي ماڻهو ۽ انهن جا ڊگها گهر (Long Houses) ڏيکاريل آهن ۽ هي ڳوٺڙو ايڏو ته صاف سٿرو ۽ گل گلڪارين وارو آهي جو لڳي ٿو ته ڪو سهڻو ويو ڪارڊ ڏسي رهيا هجون. ”تمن مِني ملائيشيا“ بابت هڪ جپاني ٽوئرسٽ جا ويچار پڙهيا هئم ته:

IF you want to see the traditional style of housing of all 13 states of Malaysia, their peoples & their ways of life, then this Taman Mini Malaysia is a 'Never_ Miss' for you!

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملاڪا ۾ رهندڙ ميرپورخاص جي مير صاحب ڊاڪٽر عطا ٻڌايو تہ ملاڪا حڪومت "تمن مني ملائيشيا" جي ويجهو Mini ASEAN Park بہ ٺاهيو آهي، جنهن ۾ سڄي ڏکڻ اوڀر ايشيا جو ڪلچر ڏيکاريو ويو آهي. ملائيشيا آسين (ASEAN) ملڪن جو ميمبر آهي. آسين (ايسوسيئيشن آف سائوٿ ايسٽ ايشين نئشن) جا ٻيا ميمبر: انڊونيشيا، ٿائليڊ، سنگاپور، برونائي وغيره آهن. ملائيشيا، برونائي ۽ سنگاپور ۾ ڪيتريون ئي نوڪريون نڪرن ٿيون پر هو آسين ملڪن جي پئڪٽ مطابق پهرين پنهنجن ملڪن جي اخبارن ۾ اشتهار ڏين ٿا ۽ پنهنجا ماڻهو کڻن ٿا.

ملاڪا جو هي تمن ملائيشيا روزانو صبح جو نائين کان شام جو ڇهين تائين کليل رهي ٿو ۽ هن کي گهمڻ جي ٽڪيٽ وٺن لاءِ 4 رنگٽ (ملائيشين ڊالر) آهي ۽ ٻارن لاءِ بہ رنگٽ آهي، جيڪا شروع کان ساڳي هلندي اچي، جڏهن تہ ملائيشيا جو هڪ رنگٽ اسان جي 5 يا 6 رپين برابر هو. ساڳيو اگهہ سنگاپور جي ڊالر جو هو، پر هاڻي اسان جي سڪي جو قدر گهٽجڻ ڪري ملائيشيا جو رنگٽ 30 روپين جي ۽ سنگاپور جو 60 روپين جي ويجهو وڃي ٿيو آهي، ان ڪري اسان لاءِ جتي ڪٿي مهانگائي ٿي پئي آهي پر ٻين ملڪن جي ماڻهن لاءِ جتي ڪٿي سستائي آهي. جيئن شروع ۾ لکي آيو آهيان تہ منهنجي ملاڪا ۾ هجڻ وارن ڏينهن ۾ يعني اسي واري ڏهي ۾ ملاڪا کان ڪوالالمپور 12 رنگٽ ٽڪيٽ

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هئي, اچ 30 سالن بعد بہ اها آهي، جيتوڻيڪ اچ پهرين کان روڊ سٺا آهن، بسيون وڌيڪ آرامده آهن. اسان وٽ بہ ڪراچي کان حيدرآباد جو ڀاڙو اچ اهو ئي 1980ع وارو ساڍا اٺ روپيہ هجي ها تہ عوام لاءِ ڪيڏو سک هجي ها.

ملاڪا گهمڻ لاءِ ايندڙن کي بہ بيون شيون بہ ڏسڻ لاءِ صلاح ڏيندس، جيڪي پڻ اتي ئي آهن. هڪ پورچوگالين جو ڪوارٽر ۽ ٻي جونڪر (Jonker) اسٽريٽ.

ملاڪا ۾ هڪ علائقو آهي، جتي پورچوگيز ڪميونٽي جا ماڻهو رهن ٿا. اهو علائقو ”پورچوگيز اسڪائر“ سڏجي ٿو. انگريز ۽ يورپ جي مختلف قومن پورچوگالين، ڊچن، فرينچن، جرمنن، هسپانين وغيره جا ايشيا، آفريڪا ۽ آمريڪا جي ملڪن تي قبضا ٿيا. پورچوگالي ۽ ڊچ جهازراني ۾ وڌيڪ تيز هئا، ان ڪري انڊيا توڙي آفريڪا ۽ هيڏانهن ايسٽ انڊيز (ملايا، سريلنڪا، انڊونيشيا وغيره) ۾ پهرين اهي پهتا. پر انگريز حڪومت هلائڻ ۽ ڊپلوميسي ۾ ماهر هئا، ان ڪري هنن اٽڪل ڪري ڌارين ملڪن تي پنهنجا چنبا مضبوطي سان هنيا ٿي ۽ انهن ملڪن کي وڏي عرصي لاءِ پنهنجي قبضي ۾ رکيو ٿي. ايتريقدر جو ملڪن کي خود مختياري ڏيڻ بعد بہ ڪامن ويلٿ جهڙيون مسخريون ٺاهي پنهنجو پاڻ کي چڱو مڙس ۽ سرخرو مڃرائيندا اچن. انگريزن جي هڪ ٻي ڳالهہ تہ مڪاني رسم و رواج ۽ مذهب سان ظاهر ظهور هٿ

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

چراند نہ ڪئي. پنهنجا گرجا گهر ۽ مشنري اسڪول ضرور کوليا، پر پورچوگالين وانگر نہ، جن مڪاني ماڻهن کي سندن مذهبن کان منع ڪري عيسائيت قبول ڪرڻ تي ڪلي عام زور ڏنو. اهو ڪم هنن موپوتو، ملاڪا ۽ ڪيپ وردي ٻيٽن کان وٺي پنهنجي ڏکڻ آمريڪا جي ڪالونين ۾ ڪيو. پوءِ جتي ڪين مزاحمت ٿي ٿي، اتي هنن باهيون ڏنيون ٿي، پوءِ پلي سنڌ جو شهر ٺٽو هجي يا ممباسا ۽ ملاڪا.

هڪ ٻي ڳالهہ تہ يورپ جي ورلي ڪنهن قوم جي ماڻهوءَ مڪاني عورت سان شادي ڪئي هجي. هو پنهنجو پاڻ کي حاڪم ۽ اتم اتاهون سمجهندا هئا. هو مڪاني ماڻهن کي هيٺين درجي جو ۽ Native سڏيندا هئا. ايتريقدر جو يورپين (انگريزن سميت) جي راڄ ۾ هنن جي پنهنجي ڪلبن ۽ هوٽلن ۾ سندن مٽڊمن جي ڪتن کي تہ اجازت هوندي هئي، پر مڪاني ماڻهوءَ کي نہ. ان معاملي ۾ پورچوگالي بہ سخت هئا، پر مڪاني عورتن سان قانوني توڙي غير قانوني جنسي تعلقات رکڻ کي خراب نہ سمجهندا هئا. ان ڪري اهي آفريڪا جا ملڪ جتي پورچوگالين جي حڪومت رهي، اڄ بہ سندن اولاد ڪاري ۽ چاڪليٽي رنگن جي وچ وارن مختلف شيڊن ۽ شڪلين وارو نظر اچي ٿو. انهن مان ڪجهہ لسبن ۽ پورچوگال جي شهرن ۾ پڙهڻ ۽ نوڪرين ڪرڻ لاءِ ويو تہ اتي ئي رهي پيو.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملاڪا سلطنت تي پورچوگالين جي 1511 کان 1641 تائين 130 ڪن سال حڪومت رهي. ان وقت هن پوري ريجن جي گادي ملاڪا شهر هو. پورچوگالين بعد ڊچن جي حڪومت رهي، جيڪا 200 ڪن سال رهي. پورچوگالي حاڪم ڪٽي هليا ويا، پر سندن عام ماڻهو توڙي مڪاني عورتن مان پيدا ٿيل ٻار ملاڪا ۾ ئي رهيا. ان بعد انگريزن جي حڪومت ۾ ۽ هاڻ وري واپس مڪاني ملئي ماڻهن جي راڄ ۾ هنن کي پنهنجو مذهب، پنهنجي زبان ۽ رسم رواج قائم رکڻ جي آزادي رهي آهي، اها ٻي ڳالهه آهي تہ اڄ جي پورچوگال جي زبان ۽ پنج سؤ سال پراڻي ملاڪا جي پورچوگالي زبان ۾ وڏو فرق اچي ويو آهي پر بهرحال هو پنهنجي طور طريقن سان عبادت ۽ رسم رواج، ڪاڏا پيتا ۽ ناچ ٽپڪا قائم رکڻ ۾ خوش آهن ۽ هتي ايندڙ ٽوئرسٽ ملاڪا جي هن ضلعي اجانگ پاسر (Ujong Pasir) ۾ وڃي هنن کي مڪاني ماڻهن کان مختلف ڊريسن، شڪلين ۽ آداب اطوار ۾ ڏسي حيرت کائين ٿا. ملاڪا ۾ رهائش دوران توڙي هينئر بہ منهنجو ملاڪا جي هن پورچوگيز ڪوارٽر ۾ وڃڻ ٿيندو رهي ٿو ۽ هر دفعي هتي پهچي مون کي ائين لڳندو آهي ڄڻ منهنجو جهاز پورچوگال جي بندرگاهہ لسبن ۾ پهچي ويو آهي. ملاڪا جي هن علائقي ۾ هوٽلن ۽ مئخانن (Pubs) جي عمارتن جي ڊيزائين ۽ نالا پورچوگالي آهن. هڪ ڌارئين کي ملاڪا جو هي ٽڪرو ايشيا جي ڪنهن ملڪ جو نہ پر پورچوگال جو لڳندو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پورچوگالين جو هي علائقو (اجانگ پاسر) ڪو پري ناهي. ملاڪا شهر جو ئي حصو آهي. ملاڪا جي مرڪزي شهر کان ايترو پري آهي، جيترو ڪراچي جي صدر کان گرومندر. بهرحال بهتر اهو آهي تہ توهان شهر ۾ هلندڙ بسين مان نمبر 17 ۾ چڙهي پئو ۽ بس اسٽاپ نمبر ڏهين تي لهو، جيڪو بس اسٽاپ Portuguese Settlement اندر آهي. هتي توهان ڪنهن وقت بہ اچي سگهو ٿا، پر ڇنڇر ۽ آچر ڏينهن وڏيڪ رونق رهي ٿي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

22

آگرسان ناريل ۾ سوراخ ڪرڻ

1970 تائين به ملائيشيا جو حال اهو هو جو سڄي ملڪ ۾ آگرين تي ڳڻڻ جيترين يونيورسٽيون هيون. ملڪ جا نوجوان جيڪي پئسي ڏوڪڙ جي سگهه ساري سگهندا هئا اهي انٽر (STPM) ڪرڻ بعد انجنيئرنگ، ميڊيڪل يا ڪنهن ٻي فيلڊ لاءِ مختلف ملڪن جو رخ رکندا هئا. گهڻو ڪري اهي ڏکڻ انڊيا جي ڪاليجن ۾ پڙهڻ ويندا هئا جتي جي موسم ملائيشيا جهڙي آهي. ڪجهه آسٽريليا ۽ نيوزيلئنڊ به ويندا هئا جيڪي ملڪ هنن کي انگلنڊ کان ويجهو ۽ سستا پيا ٿي. ڪجهه شاگرد ته ڪراچيءَ به پڙهڻ لاءِ آيا ٿي خاص ڪري مرچنٽ نيوي لاءِ. ملائيشيا جي مرچنٽ نيوي جا شروعاتي آفيسر پاڪستان مئرين اڪيڊمي جا گرئجوئيٽ آهن. ڪجهه شاگردن دو ميڊيڪل ڪاليج ۽ NED يونيورسٽي مان به پڙهيو ٿي. اهڙي ئي هڪ ملئي شاگردياڻي ڊاڪٽر زرينا بنت شيخ محمد دائود جو احوال اڳتي هلي ڪبو، جنهن Dow مان MBBS ڪئي ۽ سکر جي هڪ سنڌس ڪلاس ميٽ ڊاڪٽر افتخار عباسيءَ سان شادي ڪئي.

اسي واري ڏهي ۾ به منهنجي ملئي ليڪچرار دوست ابراهيم معروف کي پنهنجين ڏين ايمي مرئين ۽ جنيتا کي مون سان گڏ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پاڪستان موڪلڻ جو شوق هو جيئن هو هتان ڊو ميڊيڪل ڪاليج مان ڊاڪٽري پڙهي سگهن. پر پوءِ ٽن سالن جو مدو پورو ڪري پاڪستان موٽڻ بدران ملائيشيا ۽ پاڪستان حڪومت جي ڪيل سمجهوتي موجب مون کي ڏهه سال ڪن ملاڪا ۾ رهڻو پئجي ويو ۽ سندس ۽ منهنجي ٻارن کي ملاڪا ۾ ئي پڙهڻو پيو. حقيقت ته اها آهي ته 1991ع تائين ملاڪا ۾ رهي موٽڻ وقت به ملاڪا جي سڄي رياست ۾ ڪو انٽرنيشنل اسڪول نه هو. اتي جي چيف منسٽر اسان Expatriates (ڌارين ملڪن کان نوڪري لاءِ آيل ماڻهن) لاءِ جهڙو تهڙو ڪٽي بندوبست ڪيو هو.

پر اڄ دنيا ئي بدليل نظر اچي ٿي. ملاڪا جي اعليٰ معيار جي انٽرنيشنل اسڪول ۾ نه فقط ملاڪا رياست ۾ رهندڙ فارينرن جا ٻار پڙهن ٿا پر دنيا جي مختلف ملڪن جا ماڻهو پنهنجا ٻار هن اسڪول لاءِ يا هن جهڙن ٻين اسڪولن ۾ موڪلين ٿا جيڪي ملائيشيا جي هر وڏي شهر ۾ کلي ويا آهن. مختلف فئڪلٽين جا ڪاليج ۽ يونيورسٽيون جتي ڪٿي نظر اچن ٿيون ۽ انهن جي تعليم جو معيار ۽ ڊسپلين ايڏو سخت ۽ مٿانهون آهي جو دنيا جي ڪيترن ئي ملڪن جا شاگرد اعليٰ تعليم لاءِ هتي اچن ٿا. هتي جي حڪومت ڪوشش ڪري هر قسم جي تعليم عام ڪرڻ جي ڪوشش ڪري ٿي. ان سلسلي ۾ 2008ع ۾ ملاڪا

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

۾ Complementary Medicine جو ڪاليج کوليو ويو جنهن سان اسان جو ڊاڪٽر مير عطا محمد ٽالپر وابستہ آهي.

پهرين ڏينهن ئي شام جو اسان هتي جون ڊچ دور جون ڳاڙهي رنگ جون عمارتون ۽ انگريز مهاراڻي وڪٽوريا سان منسوب ٽيل ڦوهارو ڏسي "جالان تُن چانگ چينگ" ڏئي "جالان ڪوبو" روڊ تي آياسين جنهن جي هڪ پاسي هي "ملاڪا ڪاليج آف ڪامپليمينٽري ميڊيسن" آهي تہ روڊ جي ٻئي پاسي جتان "جونڪر اسٽريٽ" شروع ٿئي ٿي تامل ميٿا ڊست چرچ آهي. هن گرجا گهر جي نہ فقط عمارت خوبصورت آهي پر UNESCO طرفان هن عمارت کي World Heritage Site پڻ مقرر ڪيو ويو آهي. هي ڪليسا گهر (چرچ) 1908ع ۾ Methodist Church Kubu جي نالي سان ٺاهيو ويو جنهن ۾ چيني ۽ تامل عبادت لاءِ آيا ٿي. ان بعد جالان تينگڪرا تي 1954ع ۾ جيئن ئي چينين جو الڳ چرچ ٺهيو تہ هن جو نالو تامل ميٿاڊست چرچ رکيو ويو. هاڻ هتي انگريزي ۽ تامل زبانن ۾ سروس (واعظ) ٿئي ٿو.

ملاڪا جي هن ميڊيڪل ڪاليج MCCM لاءِ ڊاڪٽر عطا ٻڌايو تہ سڄي ملائيشيا ۾ هي ڪاليج پنهنجي نوعيت جو آهي جتي ايلوپٿي سان گڏ قدرتي دوائن بابت پڻ پڙهايو وڃي ٿو. هي ڪاليج ملائيشيا جي وزارت اعليٰ تعليم ۽ MQA (Malaysian Qualification) ايجنسي طرفان منظور شده آهي. ڪاليج کي

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پنهنجو هڪ وڏو Organic فارم ۽ نئچرو پئٿي سينٽر پڻ آهي. هي ڪاليج اهو سوچي ٺاهيو ويو تہ ملائيشيا جا 70 سيڪڙو ماڻهو اڄ بہ روايتي ۽ ديسي دوائن جو استعمال ڪن ٿا. ڊاڪٽر عطا اهو پڻ ٻڌايو تہ هن ڪاليج ۾ اڃان سرٽيفڪيٽ ۽ ڊپلوما ڪورس شروع ڪيا ويا آهن جن جي سليبس ۽ ڪورس ٺاهڻ ۾ هن جو پڻ وڏو هٿ آهي. ڊپلوما ڪورس لاءِ هر شاگرد کي ڇهہ سيمسٽر (ٽي سال) ۽ ڇهہ مهينا ڪلينيڪل ٽريننگ جا ضروري آهن. مختلف سيمسٽرن جا مختلف سبجيڪٽ هن ريت آهن:

پهريون سيمسٽر:

ائناٽامي_ بائيوڪيمسٽري، نيوٽريشن ۽ هربس، فزيالاجي ۽ ملئي زبان.

ٻيو سيمسٽر:

ائناٽومي، پئٿالاجي، مائڪرو بائيولاجي، وغيره.

ٽيون سيمسٽر:

نئچرو پئٿي، يوگا سائنس، ڪميونٽي ميڊيسن وغيره.

چوٿون سيمسٽر:

ميڊيڪل اِٿڪس، فورنسڪ ميڊيسن، اسلام، قدرتي علاج جو فلسفو.

پنجون سيمسٽر:

هائڊرو ٿيراپي، روزي رکڻ مان فائدا، گائناڪالاجي، بزنيس ۽ قانون وغيره.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

چهون سيمسٽر:

Manipulative ٿيوري، انڊسٽريل ٽريننگ وغيره.

ڊاڪٽر عطا کي چيم تہ تنهنجو ڪاليج (MCCM) جنهن ۾ تون نوڪري ڪرين ٿو واهہ جي هنڌ تي آهي. چوڌاري تامل چرچ جهڙيون تاريخي جايون، سامهون ملاڪا جي مشهور گهٽي ”جونڪر اسٽريٽ“، اڳيان وري ڊچن ۽ پورچوگالين جون عمارتون... هي اهو علائقو آهي جنهن کي ڏسڻ لاءِ سڄي دنيا جا سياح حسرت ڪن ٿا. ملاڪا ۾ رهڻ دوران آئون هر وقت هي روڊ ”جالان ڪُوبو“ وٺي جالان تنگڪرا تي ايندو هوس جنهن تي نهيل آڪاتي مسجد ”تنگڪرا“ وٽان لنگهي پنهنجي رهائش واري علائقي مسجد تاناح ڏي ويندو هوس. وندر جون گهڙيون گذارڻ لاءِ منهنجو گهڻو وقت هن جونڪر اسٽريٽ ۾ گذرندو هو جنهن جا رنگ ۽ رونقون اڃ بہ برقرار آهن.

هن گهٽيءَ ۾ چينين جا گهڻا دڪان هجڻ ڪري هيءَ گهٽي بہ چائنا ٽائون جو حصو لڳي ٿي. هن گهٽيءَ ۾ گهڻو ڪري آڪاتي زماني جون ناياب شيون وڪامن ٿيون. ڏور اوڀر جي ملڪن جي ماڻهن کان وٺي يورپ جي ٽوئرسٽن جي هن جونڪر اسٽريٽ ۾ پيهہ پيهان رهي ٿي.

چينين جي عقيدي موجب چيني ماڻهو پنهنجي مائٽ مٽ کي دفن ڪرڻ وقت پني جا جهاز، ڪارون، گهر ويندي نوڪر چاڪر ساڙين ٿا جو هنن جو چوڻ آهي تہ ائين ڪرڻ سان هنن کي اهي شيون مرڻ بعد ٻئي جهان ۾

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملن ٿيون. هنن گهٽين ۾ ان قسم جا ڪيترائي دڪان نظر ايندا جتي چيني ڪاريگر آرڊر مطابق رنگين پنن مان مختلف شيون ٺاهين ٿا. هڪ دفعي تہ ڪنهن چيني سيٺ جي آرڊر تي مون ويهہ فٽ ڪن ڊگهو هوائي جهاز ٺهندي ڏٺو جنهن ۾ هن سيٺ لاءِ نہ فقط ويهڻ لاءِ پر سمهڻ لاءِ هنڌ بسترا ۽ ڪاغذ جا ٺهيل نوڪر چاڪر، ايئر هوسٽسون ۽ پائلٽ ٺهي رهيا هئا. ان تان مون کي ياد ٿو اچي تہ منهنجي انگريز ڪليگ ڪئپٽن ڪئرو ٻڌايو تہ هانگ ڪانگ ۾ تہ چيني ڪفن جون پيٽيون بہ مختلف شڪلين جون ٺاهين ٿا. هانگ ڪانگ جي اسپتال جو دل جي بيمارين جو ماهر ڊاڪٽر گذاري ويو تہ هن کي خراج تحسين پيش ڪرڻ لاءِ هن لاءِ دل جي شڪل جي پيٽي ٺاهي ان ۾ سندس لاش کي دفن ڪيو ويو.

”اهو ڏسي منهنجي ملڪ جو سرجن دوست جيڪو اهو سوچي هانگ ڪانگ آيو هو تہ هن کي مرڻو جيئڻو اتي آهي نوڪري ڇڏي هليو ويو.“ ڪئپٽن ڪئرو ٻڌايو.

”ڇو ڀلا؟“ مون حيرت مان پڇيو.

ڪئپٽن ڪئرو ڪلندي چيو، ”ان ڪري جو هو گائناڪالاجسٽ هو.“

شام جو وقت هو. ڊاڪٽر عطا جو ڪاليج بند هو پر ڪجهہ شاگرد لئبرري ۾ پڙهي رهيا هئا. ڊاڪٽر عطا پنهنجي آفيس ڪولائي چانهہ جو آرڊر ڏنو ۽ اسان هٿ منهن ڌوئي چانهہ پي فريش ٿياسين ۽ سامهون جونڪر اسٽريٽ ۽ ڪوبو روڊ جي سير تي نڪتاسين. گهٽي جي وچ تي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هڪ اسٽيج ٺهيل هئي جيڪا رنگين بلبن ۽ گلڪارين سان سجيل هئي. ڊاڪٽر عطا ٻڌايو تہ سج لٿي ڪانپوءِ هتي ڳائڻ وڄائڻ جو پروگرام ٿئي ٿو ۽ ڪيترائي نوان ڳائڻا ۽ مزاحيہ فنڪار پنهنجي فن جو مظاهرو ڪن ٿا. ڪڏهن ڪڏهن اعليٰ فنڪار ۽ ڪرتب ڏيکارڻ وارا بہ هتي اچن ٿا. چنچر ۽ اڇوڪي ڏينهن تي ”جوهور بارو“ کان ماسٽر هو (Master Ho) بہ ايندو آهي جيڪو اڌ منٽ ۾ ڇئن ناريلن ۾ آڱر سان سوراخ ڪري ٿو.

”واقعي!“ مون حيرت مان پڇيو، ”مون پاڻ اخبار ۾ پڙهيو هو تہ ”هو سُوِي پوه“ جيڪو پاڻ کي ”ماسٽر هَو“ سڏائي ٿو سندس ان ڪرتب ڪري هنجو گنيز بڪ ۾ نالو آيو آهي.“

”انڪل هن سان اسان جي اڪثر ملاقات ٿيندي رهي ٿي.“ ڊاڪٽر عطا جي پٽ مير غلام محمد چيو.

ڪلاڪ کن ڪانپوءِ جونڪر اسٽريٽ مان ٻاهر نڪتاسين تہ غلام محمد خوشي مان دانهن ڪري ٻڌايو تہ ”ماسٽر هَو“ (Ho sweep oh) اچي ويو آهي. هو تامل چرچ جي ڀر واري دڪان جي دڪيءَ تي ويٺو هو. ڊاڪٽر عطا کي ڏسي ڪيس ڪيڪارايائين جنهن مون کي بہ ساڻس ملرايو ۽ تعارف ڪرايو.

”اڇو تہ پهرين ڪجهہ فوٽو ڪيرايون جيئن يادگار رهي.“ مون چيو. ”ماسٽر هَو“ جيڪو Ho Eng Hui بہ سڏائي ٿو 55 سالن جو آهي. ناريل کو گدري يا ويندي ڇانهينءَ جهڙو نٽو ٿئي جنهن ۾ کو آڱر سان

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سوراخ ڪري سگھي. ماستر هَو کان پڇيم تہ اهو ڪم هو ڪنهن جادو جي زور تي ڪري ٿو يا نظربندي (illusion) آهي؟

”اهي ٻئي شيون نہ آهن.“ ماستر هَو ٻڌايو، ”هي مون چيني مارشل آرٽ ذريعي پنهنجي آڱر ۾ ايڏي طاقت پيدا ڪئي آهي جو اها ناريل جهڙي سخت شيءِ ۾ بہ اندر داخل ڪري سگھان ٿو.“

ماستر هَو نہ فقط آڱر سان ناريل ۾ سوراخ ڪري سگھي ٿو پر ٻيا بہ ڪجھ ڪرتب ڪري ٿو جهڙوڪ ٻاهہ ڪائڻ يا ڪنهن ماڻهوءَ کي ڪاٺ جي تختي اڳيان بيهاري پري کان هن تي ڪپ اڇلڻ جيڪي هن کي لڳڻ بدران هن جي چوڌاري لڳن ٿا. ”ماستر هَو“ سندس اڄ رات جا ڪرتب ڏسڻ لاءِ اسان کي چيو پر جيئن تہ ان ۾ اجان ڪلاڪ کن هو ان ڪري اسان وڏيڪ ترسڻ بدران ڪانئس موڪلائي بندر هيلير جي علائقي ۾ جالان PM3 تي ماهڪوتا پلازه ۾ آياسين جتي ڊاڪٽر عطا ٽالپر جي ذاتي بزنيس ”سنڌ هيلٿ ڪيئر“ جي آفيس آهي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

23

سِکن جا شادمانا ۽ ٻيڙيءَ جو سفر

ملاڪا ۾ تعليم يا نوڪري ڪندڙن ۽ گهمڻ لاءِ ايندڙن جي ڄاڻ لاءِ اهو بہ لکندو هلان تہ ملاڪا ۾ نہ فقط مسجدون، مندر، گرجا گهر، ٻڌن جا پگودا، هندن جا مندر آهن، پر سِکن جو پڻ هڪ ٽڪاڻو (گوردوارو) آهي، جيڪو ملئي زبان ۾ بہ ”گوردوارا صاحب ملاڪا“ سڏجي ٿو. سکن جو هي ٽڪاڻو ملاڪا شهر جي مرڪزي علائقي ۾ آهي. ملاڪا شهر جو وچ ۽ آڳاٽو حصو اهو آهي، جتي ڊچن جي حڪومتي دور جون ڳاڙهي رنگ جون عمارتون آهن، جن جي اڳيان انگريزن جي ڏينهن جو مهاراڻي وڪٽوريا جي ياد ۾ ڦوهارو ٺهيل آهي. انهن عمارتن پرسان جيڪو روڊ گذري ٿو، اهو ”جالان لڪسامانا“ سڏجي ٿو، جيڪو اڳيان وڃي ’جالان بيندا هارا‘ ٿئي ٿو. جتي لڪسامانا روڊ ختم ٿي بينداهارا شروع ٿئي ٿو، اتي ان جي هڪ پاسي ’جالان بنگارايا‘ واري گهٽي آهي تہ ٻئي پاسي بيحد ويڪرو رستو ’جالان تيمينگانگ‘ (Temenggong) آهي. تيمينگانگ تي سِکن جو ٽڪاڻو ”گوردوارا صاحب“ آهي. ملاڪا ۾ رهائش دوران اسان جنهن گجراتيءَ کان ڪٽڪ جو اٽو وٺندا هئاسين ان جي ڇَڪي ان جي پرواري گهٽيءَ ۾ هئي. ڏيان ۾ رهي تہ هن پاسي برما ٿائلنڊ کان جپان ڪوريا تائين گهٽي مينهوڳيءَ ڪري ڪٽڪ بدران

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

چانور پوکيا وڃن ٿا ۽ ھي مُلڪَ پت ڪائڻ وارا ملڪ آھن، جتي نيرن تي بہ عام ماني "پت" آھي. ھتي سِوَين توڙي ڪيڪ پيسترين ۾ گھڻي ڀاڱي چانورن جو اٽو استعمال ٿئي ٿو ۽ ھتي اٽو معنيٰ چانورن جو اٽو ۽ ماني ڪاڏي معنيٰ "پت ڪاڏو". ايتري قدر جو جپان ۾ تہ مانيءَ لاءِ لفظ ئي پت (Gohan) آھي، جيئن نيرن کي 'گوھان اسا' سڏين، پوءِ پلي ھو نيرن تي فقط سُوپ پيين يا ڊبل روٽي ۽ بيضو کائين. جيئن اسان وٽ پلي ڪو دال پت کائي پر چوندو تہ مون منجھند جي ماني کاڌي.

بھرحال شروع وارن ڏينھن ۾، خاص ڪري اڄ کان ٽيھارو سال اڳ جڏھن ملاڪا ۾ اسان ڌارين رھاڪن جا فقط اٺ ڏھ گھر ھئا، کٽڪ جي اتي جھڙيون شيون اھڙو عام نہ ملنديون ھيون، جھڙو اڄ ملن ٿيون. اسان ڌارين کان علاوہ احمد ڪياني نالي ھڪ لاھور جو اھڙو ھمراھ ھو جيڪو شايد ڄائو بہ ملائيشيا (پيرلس رياست) ۾ ھو، جنھن جي شادي بہ ملئي فيملي ۾ ٿي ھئي. ھُو ۽ ھُن جي زال بيحد پڙھيل لکيل ۽ ماڊرن سان گڏ مذھبي خيالن جا ماڻھو ھئا. ملاڪا ۾ ھو، اسان ڌارين لاءِ وڏي مدد ۽ رھنمائي ھئا. ھن کان ئي اسان کي تازي اٽي جي دڪان جي خبر پيئي. پنڌرھين ويھين ڏينھن جڏھن آئون ھن دڪان تي اٽو وٺڻ ويندو ھئس تہ پير ۾ سکن جي ٽِڪاٽي ۾ بہ ليٹو پائيندو ھئس. اسان پنھنجي ملڪ ۾ فقط مسجدون ڏٺيون ھيون، ھتي ملائيشيا ۾ مختلف مذھبن ۽ ڌرمن جي ماڻھن جا عبادت گھر ڏسي حيرت ٿيندي ھئي.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هتي ملائيشيا ۾ اچي اهو احساس ٿيو تہ هڪ ٻئي گهڻيءَ ۾ نہ فقط مختلف زبانون ڳالهائيندڙ پر مختلف مذهبن جا ماڻهو بہ سُڪون سان رهي سگهن ٿا. بلڪ هنن جي مختلف خوشيءَ جي ڏينهن تي هنن کي خوش ٿيندو ڏسي ساڙ ۽ حسد محسوس ڪرڻ بدران اسان خوشي محسوس ڪري سگهون ٿا. هتي جي گهٽين ۾ آڳاتا مندر ۽ گرجا گهر اڄ بہ قائم هجڻ جي باوجود پڻ ۾ رهندڙ مسلمان پنهنجي دين تي قائم آهن ۽ هو نہ فقط اسلام کي سچي دل سان قبول ڪن ٿا پر ان جي اصولن تي عمل بہ ڪن ٿا. اهڙي تناظر ۾ جڏهن آئون هتي جي ملئي اخبار بيريتا يا انگريزي اخبار Star يا New Straits Times جي پهرين صفحي تي خبر ڏسندو آهيان تہ سکر ۾ مسلمانن عيسائين جي گرجا گهر کي باهہ ڏيئي ڇڏي، ملتان ۾ يا ڪراچي ۾ امام بارگاهہ تي بم ڪيرايو ويو يا فائرنگ ڪئي وئي تہ ان ڏينهن تي آئون ٻاهر نڪرڻ ڇڏي ڏيندو آهيان جو هتي جا ملئي مسلمان مون کان حيرت مان سوال ڪندا آهن تہ توهان پين جا عبادتگاهہ چو ٿا ڊاهيو؟ معمولي رنجش خاطر انسان ذات جو قتل چو ٿا ڪريو؟

ملاڪا ۾ سِکن جو هڪ ٽڪاڻو سؤ سال کن پراڻو ٿيندو. سکن جا گوردوارا تہ ملائيشيا جي هر وڏي شهر ۾ آهن پر ملاڪا جو هي ٽڪاڻو حَسن ابدال وانگر سِکن لاءِ وڏي اهميت رکي ٿو. هر سال مئي مهيني جي آخري هفتي ۾ ملائيشيا ۽ سنگاپور جا سِک ”بابا سوهن سنگهہ“ جي

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ورسي ملهائڻ ۾ هن کي خراج عقيدت پيش ڪرڻ لاءِ هتي اچن ٿا. بابا سوهن سنگهه لاءِ چون ٿا ته هن دليلن ۾ اتساهه پيدا ڪندڙ تقريرن ذريعي سک ڌرم کي هن پاسي مشهور ڪيو. هن جو ملاڪا واري هن مندر سان واسطو هو ۽ 24 مئي 1972ع تي سندس وفات بعد هن جي باقاعدگي سان ورسي ملهائي وڃي ٿي. 21 کان 25 مئي تائين هنن گهٽين ۾ پٽڪن سان مردن ۽ پوتين سان عورتن جي پيهه پيهان هوندي آهي ۽ فضا ۾ فقط پنجابي ٻوليءَ جي گونج هوندي آهي.

ائين به نه آهي ته ملاڪا ۾ سِک رڳو بابا سوهن سنگهه جي ورسي تي نظر اچن ٿا. سک راندين جا شوقين آهن ۽ هو اِتي ڏکر کان هاڪي سپ رانديون کيڏن ٿا ۽ انهن جون پنهنجو پاڻ ۾ ۽ ٻين قومن سان مئچون لڳيون رهن ٿيون. ڪڏهن سنگاپور ۽ ملاڪا ۾ ته ڪڏهن ڪوالالمپور ۽ اپوح ۾. سنگاپور ۽ ملائيشيا جي شهرن جي بس اسٽاپن يا ريلوي اسٽيشن اڳيان ٽڪيٽ وٺندڙن جي قطار ۾ توهان کي سک ضرور نظر ايندا، جن جي ٻچيءَ ۾ سفري ٿيلها هوندا ته هٿن ۾ فٽ بال، والي بال يا هاڪي جا ڏنڊا.

هونءَ ڪنهن به ملڪ ۾ نوڪري يا تعليم لاءِ وڃجي ٿو ته ان ملڪ جو پنهنجي مڪاني ماحول ۽ غير زبان ڪري ڌاريون ماڻهو شروع وارا ڏينهن هلڪي يا هيوي ڊپريشن جو شڪار ضرور ٿئي ٿو. پر ملائيشيا انهن ڳالهين ۾ نرالو ملڪ آهي. خاص ڪري ملاڪا ته مون کي هيڪاندو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

عجيب لڳو. پنهنجي وطن کان هزارين ميل ڏور هجڻ جي باوجود ڪيترين ڳالهين پنهنجي پَتن جهڙيون لڳيون. ڪاڏا پيتا، ويس وڳا، قرب محبتون، دڪانن ۾ گهڻ تہ مڪاني زبان ملئي بدران دڪاندار گجراتي ۽ اڙدو پيا ڳالهائين. سکن جي هن ٽڪاڻي ۾ بہ گهڻڻ سان ائين لڳو جڻ امرتسر ۾ اچيو وڃجي. سکن جا ڳائڻ وڄائڻ ۽ چرچا ڀوڳ جيڪي هن کان اڳ اسان فقط ٻين جي واتان ٻڌا هئا، سي پنهنجن ڪنن سان ٻُڌا ۽ اکين سان ڏٺا. سِکن جي هن مندر ۾ ئي اچي مون کي خبر پيئي تہ ملاڪا ۾ ان جي اوسي پاسي ۾ سنڌ کان لڏي آيل سنڌي بہ رهن ٿا جن ٻڌايو تہ هو هندن جي مندرن کان علاوه سکن جي ٽڪاڻن ۾ بہ پوڄا پاٺ ڪن ٿا. مون کي سڀ کان گهٽي حيرت ٿيندي آهي تہ سکن جي هن مندر ۾ جڏهن هنن جي پنڊت بابا سوهن سنگهہ جي ساليانيءَ ورسي ٿيندي آهي تہ نہ رڳو مڪاني سک پر چيني ۽ ملئي مسلمان بہ پنهنجن گهرن ۾ مختلف ڪاڏا ۽ مٺايون ٺاهي مندر ۾ اچي ڏيندا آهن، جيئن پرديس کان آيل مسافرن کي ڪاڌي پيتي پنيان خرچ ڪرڻو نہ پوي. ڪيترين ئي رضاڪارانہ ميڊيڪل ڪئمپون لڳي ويندين آهن. ساڳي وقت سِک تيرٿينيءَ ياترين جي بہ اها ڳالهہ قابل داد آهي تہ ڪوشش ڪري هر هڪ پنهنجو رت Donate ڪري ويندو آهي. اهو ئي سبب آهي جو ملاڪا جي اسپتالن جون بلڊ بئنڪون هر وقت Overflow ٿينديون رهن ٿيون.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملاڪا ۾ اچي ملاڪا نديءَ ۾ ٻيڙيءَ جو سير هڪ نئين ماڻهوءَ يا مون جهڙي ماڻهوءَ لاءِ جيڪو هتي رهي ويو هجي، سڀ ۾ Best آهي. ملاڪا ندي ملاڪا شهر مان لنگهي ٿي ۽ هتي جي ٽوئرسٽ کاتي طرفان ڇهه کن چاليهه ڪرسين واريون ۽ ڇهه، ويهه ڪرسين واريون فائبر گلاس جون ٻيڙيون آهن، جن ۾ آيل سياح سڄي شهر جو سير ڪن ٿا. ڪلاڪ کن جي هن سير ۾ آئون جائزو وٺي ڇڏيندو آهيان ته ڪٿي ڪٿي نيون عمارتون يا پارڪ، مسجدون، شاپنگ سينٽر نميا آهن. توهان جي ٻيڙيءَ ۾ نه چڙهيا آهيو ته توهان جو اهو شوق به هتي پورو ٿي سگهي ٿو. هن سير لاءِ ٽئڪسي ذريعي يا شهر ۾ هلندڙ بس ذريعي بس اسٽاپ نمبر ڇهين تي اچڻو پوندو، جيڪو Melaka River بس اسٽاپ سڏجي ٿو. هيءَ ندي اها تاريخي ندي آهي، جنهن جي چوڙ وٽ مختلف دورن ۾ پورچو گالين، ڊچن ۽ انگريزن پنهنجن جهازن جا لنگر اچي ڪيرايا ۽ ٻيڙين ذريعي هن نديءَ ۾ ڏوڪي، ٻمن ۽ بارودن جي زور تي هن شهر تي قبضو ڪيو، ڇو جو هي شهر هن سڄي ريجن تي قبضو ڪندڙ ”ملاڪا سلطنت“ جي گاديءَ جو شهر پڻ هو. ان دور جي يورپين هن نديءَ جي سونهن ۽ اهميت ڪري ملاڪا نديءَ کي Venice of East (مشرق جي وينس) ڪوٺيو ٿي.

هن ٻيڙيءَ جو سفر ڊچ دور جي ڳاڙهين عمارتن وٽان شروع ٿي ”ڪمپونگ مورتيم“ ڳوٺ وٽ ختم ٿئي ٿو، جيڪو فاصلو ڏهه کن ڪلو

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ميٽر ٿيندو. رستي تي ”تان بون سينگ“ (Tan boon seng) پُل جي هيٺان پڻ ٻيڙي لنگهي ٿي جيڪا پُل تاريخي اهميت رکي ٿي. 1511 ۾ جڏهن پورچوگالين ملاڪا سلطنت تي حملو ڪيو هو ته هنن پهرين پهرين هن پل تي قبضو ڪري شهر جي ٻن حصن جو هڪ ٻئي سان لاڳاپو ڪٽي ڇڏيو هو. هن پل کان علاوه سير ڪرائيندڙ هيءَ ٻيڙي ٻن ٻين پلين هيٺان به لنگهي ٿي. هڪ ته ”چان بُون چينگ“ پل جيڪا 1908 ۾ ٺهي، جنهن کي 1963ع ۾ وري مضبوط ۽ ماڊرن ڪيو ويو. اها لوهي پل آهي، جيڪا پراڻي چائنا ٽائون (ڪمپونگ پنتائي) کي نئين چائنا ٽائون (جالان بنگارايا واري حصي) سان ملائي ٿي. ان ڪانپوءِ ماڻهن جي ٽپڻ لاءِ هڪ پل اچي ٿي، جنهن کي هتي جا ماڻهو غيباتي پُل (Ghost Bridge of Malacca) سڏين ٿا. هيءَ پل ڳوٺ ڪمپونگ هُولو کي جالان ڪِي ائن (Kee Ann Road) ۽ سينٽرل مارڪيٽ سان ڳنڍي ٿي. هيءَ پل شروع ۾ مهاڻن لاءِ ٺاهي وئي هئي، جن مڇيءَ جو واپار ڪيو ٿي. اڄ به هن پل جي چوڌاري ڪيترين ئي چيني ريسٽورنٽون آهن، جتي ساموندي کاڌي جا شوقين مڇيون، ڳانگٽ، ڪيڪڙا، آڪٽوپس، سپون وغيره کائڻ لاءِ اچن ٿا. 1999ع جي جيمس بانڊ جي هڪ هالي ووڊ جي فلم Entrapment تمام گهڻو مشهور ٿي هئي، جنهن ۾ جيمس بانڊ ”سين ڪونري“ ٿيو هو ۽ هيروئن ڪئٿرين زيٽا جونس ٿي هئي. هن فلم جون ڪجهه سينون ڪوالالمپور ۾ پيٽروناس ٽاور ۽ بڪٽ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جليل ريلوي اسٽيشن وٽ فلمايون ويون هيون. هن فلم جي حوالي سان ملاڪا جي هن غيباتي پل وارين ريسٽورنٽن مان هڪ ريسٽورنٽ مشهور آهي، جيڪا هن فلم ۾ ڏيکاري وئي آهي.

سنگائي ملاڪا (ملاڪا ندي) جو هي بيڙيءَ وارو سفر ڪمپونگ مارتين (ڳوٺ) تي ختم ٿئي ٿو. ملئي زبان ۾ سنگائي معنيٰ ندي ۽ ڪمپونگ جي معنيٰ ڳوٺ به آهي ته گهر به. جيئن ڪاليج جي ڏينهن ۾ هاسٽل ۾ رهڻ دوران عيد جون موڪلون ٿيڻ تي چئبو هو ته ”ڳوٺ ٿا وڃون“ يعني ڳوٺ پنهنجي گهر وڃون ٿا، تيئن هتي جا ملئي ماٺهو گهر وڃڻ بدران چون Balek kampong يعني ڳوٺ پيا وڃون.

بهرحال اڄ ڪلهه جي ماڊرن ٿي ويل ملاڪا شهر ۾ هن ملڪ جو ڪو صحيح معنيٰ ۾ ڳوٺ ڏسڻو آهي ته ڪمپونگ مارتين هڪ آهي. هي ڳوٺ ڏسي مون کي سٺ واري ڏهي جا آخري سال ياد ٿا اچن، جڏهن ڳوٺاڻا ڪاٺ جا گهر هڪ هنڌ کان ٻئي هنڌ شفٽ ڪيا ويا ٿي. ملائيشيا ۾ شروع کان امن امان جي حالت بهتر هجڻ ڪري جپان وانگر ملائيشيا ۾ به ڪيترن ۽ جنگلن ۾ اڪيلا گهر نظر ايندا. هڪ اهڙي گهر جي مالڪ پنهنجي ٻني وڪڻي پرواري ڳوٺ ۾ ورتي. هن پنهنجن ڏاڏن پڙڏاڏن جو ٺهيل چئن ڪمرن جو ڪاٺ جو گهر نٿي ڇڏڻ چاهيو. پوءِ هتي جي دستور موجب آچر ڏينهن پروارن ڳوٺن جي ماڻهن کي هن دعوت ڪئي ۽ ٻه سؤ کن ماڻهو گڏجي، ان ڪاٺ جي خوبصورت گهر کي بانس جي ڏگهن ڏنڊن

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ذريعي ڪٽي فرلانگ ڪن پري گھر جي مالڪ جي ورتل پٽ تي ان گھر کي Install ڪيو. ملائيشيا جا ڳوٺاٽا ڪاٺ جا گھر هيٺ زمين سان مليل هجڻ بدران ڪاٺ جي پاين تي بيٺل ٿين، جن کي ڪٽي سگھجي ٿو.

بهرحال ملاڪا نديءَ ۾ ٻيڙيءَ جو هي سفر نه رڳو دلچسپ پر تاريخي خيال کان لاڀائتو آهي، جنهن لاءِ ڪنهن خوب چيو آهي تہ:

Malacca River cruise allows visitors to enjoy history in a much more entertaining way. It is a picture of the Melakan state at its best!

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

24

اداڪارائون يا ٽرئڪٽر جا ٿائر

ملاڪا جي شاهراهه ”جالان چان ڪُون چينگ“ تان لنگهڻ وقت ملاڪا هاءِ اسڪول جي عمارت تي نظر پوڻ سان مون کي هن اسڪول جي استادن سان کيڏيل اها فٽ بال مئچ ياد آئي جيڪا اسان جي نيول اڪيڊمي جي اسٽاف اڄ کان 28 سال اڳ 1983ع ۾ کيڏي هئي ۽ اسان بُري طرح هارائي هئي. اسان جي ٽيم ۾ اسين ڊارين ملڪن جا جهاز هلائيندڙ ڪئپٽن ۽ چيف انجنيئر هئاسين جيڪي ساموندي نوڪري ڇڏي ملاڪا جي ”مئرينٽائيم اڪيڊمي ملائيشيا“ ۾ پڙهائڻ لاءِ آيا هئاسين. اسان جي عمر ۾ وڏا هئاسين ته ملاڪاجي هن هاءِ اسڪول جا ٽيچر به ڪي ننڍا نه هئا پر ملئي ماڻهو فٽ بال کيڏڻ جا شوقين آهن ۽ ننڍيو وڏو کيڏندو رهي ٿو. اسان جي فٽ بال راند کيڏي هئي ته اسڪول ۽ ڪاليج جي ڏينهن ۾ ان ڪانپوءِ وڏ ۾ وڏ ٻين کي کيڏندي ڏٺوسين سو به ٽي ويءَ تي. ملاڪا پهچڻ تي اسان کي پهرين ڏيهن ئي چيو ويو ته هڪ ته هفتي جا ڇهه ڏينهن پڙهائڻو اٿانوَ ۽ ٻيو ته هفتي ۾ ٻه ڏينهن شام جو راند کيڏڻ ضروري آهي. انڊيا جي هڪ ڪئپٽن ته پهرين هفتي ئي راندين کان انڪار ڪيو ۽ اسان کي به سمجهايو ته متان کيڏيا آهيو.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

“ملئي ماڻهو ڏاڍا عجيب آهن، کين شوق آهي تہ معنيٰ سپ کيڏن! ڪو هنن کي سمجهائي تہ 40 سالن کان وڏي عمر واري کي جاگنگ بہ آهستي ڪرڻ کپي.” پر هن ڪئپٽن جو احتجاج، فقط ساڌي ذهين بجي واري چانهہ تي اسان انهن ٻن ٽن جهازين جي اڳيان رهيو ٿي جن جو واسطو ننڍي ڪنڊجي ملڪن سان هو. اسان وڏي پئماني تي انڪار بہ ڪيئن ٿي ڪري سگهياسين جڏهن اسان جي هن اداري ۾ ڪم ڪندڙن اسان مردن کان ٽيٽو نمبر عورتن ۽ ڇوڪرين جو هو ۽ جڏهن هنن والي بال، نيٽ بال ۽ بولا سيپڪ جهڙيون رانديون خوش ٿي کيڏيون ٿي تہ اسان ڪيئن ٿي انڪار ڪري سگهياسين.

سيپڪ تَڪرا (sepak Takaw) راند نہ فقط هتي ملائيشيا ۾ پر هن ترجي اوسي پاسي جي ملڪن انڊونيشيا، ٿائلنڊ، سنگاپور، ميانمار (برما)، ويتنام، ڪمبوڊيا، لائوس ۽ فلپين ۾ بہ وڏي شوق سان کيڏي وڃي ٿي. هيءَ راند والي بال وانگر کيڏي وڃي ٿي پر ٻنهي ۾ فرق اهو آهي تہ سيپڪ تڪرا ۾ جيڪو بال استعمال ٿئي ٿو اهو والي بال کان ننڍي سائيز جو ۽ بانس جي تيلن Rattan مان ٺاهيو وڃي ٿو. ٻي ڳالهہ اها تہ والي بال ۾ فقط هٿ ۽ ڪڏهن ڪڏهن مٿو استعمال ڪيو وڃي ٿو پر ”سيپڪ تڪرا“ راند ۾ هٿ، مٿو، پير، گوڏا ۽ ڇاتي پڻ استعمال ڪئي وڃي ٿي.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هتي جي تاريخ ”سيجارا ملايو“ مان اها ثابتي ملي ٿي تہ هيءَ راند پندرهين صدي کان ملاڪا سلطنت ۾ عام آهي. بئنڪاڪ شهر ۾ جيڪو Wat Phra Kaeo مندر آهي ان جي ڀتين تي 1785 جا چتر چٽيل آهن جن مان هڪ ۾ هندو ديوتا هنومان هڪ گول دائري ۾ پولڙن جي هڪ ٽولي سان سيپڪ ٽڪرا راند کيڏي رهيو آهي. ائين تہ تاريخ ۾ سيامي بادشاهہ ناريسئان جو بہ ذڪر اچي ٿو جنهن ٿائلنڊ جي آڳاٽي گادي واري شهر آيوٿايا تي 1590 کان 1605 تائين حڪومت ڪئي، جنهن جي ڏينهن ۾ هن راند جا مقابلا ڪيا ويا ٿي. ٿائلنڊ ۾ هن راند کي فقط ”ٽڪرا“ سڏين ٿا. هونءَ هتي جي هڪ پروفيسر ٻڌايو تہ سيپڪ ضرور ملئي لفظ آهي جنهن جي معنيٰ ٺڏو هڻڻ يعني kick هڻڻ آهي پر Takraw جنهن جي معنيٰ اُٽيل بال (woven Ball) آهي دراصل ٿائي زبان جو لفظ آهي سو هن راند جا وڏا چئمپين ملائيشيا ۽ ٿائلنڊ ۾ آهن. ٿائلنڊ ۾ تہ هر سال ”ڪِنگس ڪپ ورلڊ چئمپين شپ“ ٿئي ٿي جنهن ۾ حصو وٺڻ لاءِ دنيا جي مختلف ملڪن جا رانديگر سيپڪ ٽڪرا کيڏڻ لاءِ اچن ٿا.

سيپڪ ٽڪرا راند جي نيٽ والي بال راند جهڙي ئي ٿئي ٿي ۽ والي بال وانگر ٻن ٽيمن جي وچ ۾ مقابلو ٿئي ٿو. هر هڪ ٽيم ۾ ٽي رانديگر ٿين. هڪ رانديگر پٺيان ٿي بيهي ۽ ٽيڪونگ (Tekong) سڏبو آهي باقي ٻہ رانديگر اڳيان نيٽ ڀرسان بيهن جن مان هڪ ساڄي پاسي بيهي

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جيڪو Right Inside سڏجي ۽ ٻيو ڪاٻي پاسي بيھي جيڪو Left Inside سڏجي. پير جي ٿڏي سان سروس ڪري بال نيٽ مٿان ٻي ڌر جي حصي ۾ پھچايو وڃي ٿو جيڪي پوءِ پيرن، هٿن يا مٿي سان بال کي واپس ڪن ٿا ۽ پٽ تي ڪرڻ ڪان بچائين ٿا. پٽ تي ڪرڻ تي مخالف ڌر کي هڪ پئانٽ ملي ٿي. رانديگرن کي نيٽ ڪان ٻه پري رهڻو پوي ٿو. هٿ، مٿو يا قميص جو حصو نيٽ کي لڳڻ تي ٻه مخالف ڌر کي هڪ پئانٽ ملي ٿي. 21 پئانٽون حاصل ڪرڻ واري ٽيم فاتح قرار ڏني وڃي ٿي.

بھرحال ملاڪا ۾ رهندڙ اسان ڌارين کي اجان ٻه هفتا ٻه نہ گذريا هئا تہ اسان جي باس داتڪ ڪئپٽن حمزي اعلان ڪيو تہ ”ملاڪا هاءِ اسڪول جي فٽ بال ٽيم سان مقابلي لاءِ هلڻو آهي. مون ڪين چئلينج ڪيو آهي.“ اسان وٽان ماڻھن جي بس پر جي ملاڪا هاءِ اسڪول پھتي. ڪئپٽن حمزي کي وڏو جوش هو تہ هي مقابلو ڪٽڻو آهي. مقابلو شروع ٿيڻ ڪان اڳ اسان کي شاباس ڪرڻ سان گڏ ٻه ٻه آئيس ڪريم ڪون کارائيندو رهيو. انڊيا جي سک ڪئپٽن مون کي آهستي چيو تہ جيڪي کاڻو پيئڻو اٿئي کائي وٺ. مئچ ختم ٿيڻ ڪانپوءِ دڙڪا ئي ملندا. واقعي ٿيو ٻه ائين. اسان جا جيڪي اڳيان رانديگر هئا انھن ڪان بال مخالف ڌر جي گول تائين پھچايو نہ پئي ٿيو ۽ اسان مان پٺيان بيھڻن ڪان بال جھليو نہ پيو ٿئي. مخالف ڌر وارا جيئن ئي زوردار ڪِڪون هڻي اسان ڏي وڌن تہ اسان جي ٽيم جا پٺيان بيھڻ پڇي پاسي تي ٿيو بيھڻ ۽ هو گول ڪريو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

وچن پوءِ ڏوهه گول ڪيپر جو. قد ڏگهو هجڻ ڪري گول ڪيپر مون کي بٺايو هئائون. پر رڳو قد سان تہ رانديون نہ کيڏبيون آهن. افعال بہ تہ هجڻ کپن. مخالف ڌر وارا آرام سان بال کي گول جي D جي ويجهو آٽي پوءِ اهڙي تہ زور سان ڪِڪِ هڻن جو بال گوليءَ وانگر زوڪات ڪندو وڃي. سينٽر بئڪ تي بينل برما جو ڪئپٽن پيٽر چوي تہ ”گول ڪيپر ٽيم جي جان هوندي آهي، الطاف ڪجهہ تہ خيال ڪر.“

”اچي پاڻ تي گول ڪيپرا جان هر هڪ کي پياري آهي.“ مون چيومانس. هڪ دفعي پڇي پاسي تي ٽيڻ جو موقعو نہ مليو بال زوڪات ڪندو منهنجي ٽنگن جي وچ مان نڪري گول ۾ هليو ويو.

”الطاف گهٽ ۾ گهٽ ٽنگون ئي ڪٺي بند ڪرين ها تہ هن گول کان بچي وڃون ها.“ ڪئپٽن پيٽر چيو.

”چڱو جو بال ٽنگن وچان لنگهي ويو. Abdomin گارڊ آٽي ڏي تہ پوءِ ٽنگون بند رکان.“ مون وراڻيو. ڊزن کن گول ٽيڻ بعد هاف ٽائيم ٿيو. مون کي پڪ هئي تہ سڀ منهنجو مٿو کائي ويندا سو ڪوڪا ڪولا کڻڻ کان اڳ مون اعلان ڪيو تہ گول ڪيپر هاڻ ڪو ٻيو ٿئي. منهنجي ان جملي چڙ تہ جادو جو ڪم ڪيو. هر هڪ منهنجي همٿ افزائي پيو ڪري تہ مڙيئي خير آهي هار جيت راندين ۾ ٿيندي رهي ٿي.... وغيره وغيره. نهيو، آئون بہ سمجهي ويس تہ گول ڪيپر ٽيڻ جو جوکم کير بہ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

نتو ڪٽي ۽ هاڻ ماڳهين مون کي پرچائڻ ۾ پورا آهن ته باقي اڌ راند به توب جي منهن ۾ آئون ئي هجان.

واپسي تہ آفيس جون ڇوريون بہ اسان ڌارين تي چٽرون ڪنديون هليون تہ هيڏا وڏا ۽ پراڻا ڪئپٽن ۽ چيف انجنيئر تي اسان کي فٽ بال راند نہ ڪنائي سگهيا آهن. بنگلاديش جي چيف انجنيئر ٻن ٽن کي پنهنجي ويجهو سڏي چيو ”نياڳيون! هڪ ڳالهہ جو تہ جواب ڏيو. اسان سمنڊ تي جهاز هلائيندا هئاسين يا فٽ بال کيڏندا هئاسين؟“

پنيان انگلنڊ جي ڪئپٽن ڪَئرو چيو تہ هاڻ رف سي ۾ جهاز هلائڻ جو مقابلو ڪريو تہ خبر پوانوَ تہ گهٽي ويهين سئو آهي.

بهرحال ڍاڪو ڪن سال ملاڪا ۾ رهڻ دوران هر ٻئي ٽئي مهيني ملاڪا هاءِ اسڪول ۽ ٻين ادارن جي ماڻهن سان اسان جي فٽ بال مئچ لڳي رهي. اها ٻي ڳالهہ آهي تہ ڪڏهن بہ ڪنهن کان ڪٽي نہ سگهياسين پر هفتي ۾ ٻہ دفعا کيڏي کيڏي هاڻ اسان بہ ايترا قابل ضرور ٿي ويا هئاسين جو اسان جي پاسي ايندڙ بال کي واپس ڪرڻ جي ڪوشش ۾ ڪامياب ٿي وياسين ٿي ۽ گول ٽيڻ جي خطري وقت بال کي روڪڻ لاءِ هڪ ٻن ٻين بہ منهنجو ساٿ ڏنو ٿي.

ملائيشيا ۾ سيپڪ تڪرا ۽ والي بال جهڙي هڪ ٻي راند بہ مشهور آهي جيڪا نيٽ بال سڏجي ٿي. ملائيشيا ۾ اسان جو هي تعليمي ادارو ”اڪيڊمي لائوت ملائيشيا“، جتي مون ملائيشيا جي نوجوان ٿهيءَ کي

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جهازراني ۽ جهازسازي جي تعليم ۽ سکيا ڏني ٿي اهو سمنڊ جي ڪناري تي آهي. اسان جي رهائش بہ اندر ڪئمپس ۾ هئي. ڌارين ملڪن کان نوڪري لاءِ آيل اسان expatriates لاءِ چوڏهن ڪن پٽا (Duplex) گهر نيم دائري (Semi Circle) ۾ هئا جن جا اڳيان در ملاڪا ڳچي سمنڊ ڏي ٿي کليا. گهر کان نڪربو هو تہ سمنڊ جي هن سوڙهي راهداري مان جهازن کي لنگهندو ڏسي پراڻا ڏينهن ياد ايندا هئا جڏهن جپان يا ڪوريا ويندي هتان لنگهبو هو. هن سوڙهي سمنڊ جي پاسن کان ڌرتي ملائيشيا ۽ انڊونيشِا هجڻ ڪري لنگهندڙ جهاز سک جو ساهہ ڪڻن ٿا نہ تہ هيءَ سوڙهي ساموندي گهٽي (Malacca Strait) جن ٻن سمنڊن هندي وڏي سمنڊ ۽ ڏکڻ چيني سمنڊ کي ڳنڍي ٿي اهي جهاز هلائيندڙن کي رت رئاڙين ٿا. بهرحال اسان جي گهرن جي پٺ وارن دروازن سان گڏ ڪجهہ حصو باغيچي جو هو جنهن ڪانپوءِ فٽ بال، والي بال، نيٽ بال ۽ ٻين رانديون جا ميدان هئا. آفيس مان اچڻ بعد رانديون کيڏڻ لاءِ نِڪر (چڊي) پائي اسان پوئين دروازي کان نڪري ويندا هئاسين.

نيٽ بال تي هميشہ نوريشا، رسمالا، سيتي حوا، خاويا، فريده، حاجا (حاجاٽي) بصران ۽ نورشيما آفيس جون ڪلرڪ ۽ ٽائپسٽ ڇوڪريون هونديون هيون جن مان ڪجهہ جون شاديون ٿي ويون هيون ۽ ڇئن پنجن سالن جا ٻار ڪٽي ايندِيون هيون. ٻين جون شاديون اسان هوندي ٿيون.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مون وٽ ان وقت جا رانديون ڪيڏندي يا شاديءَ جي موقعي تي ڪنوار جي ويس وڳن ۾ سندن فوٽو آهن. ملئي ماڻهو مناڻ گهڻو پسند ڪن ٿا ان ڪري ٿولهه جو شڪار رهن ٿا پر اسان جي اداري ۾ ڪم ڪندڙ هنن ڇوڪرين سواءِ خاويا جي، سڀني پاڻ کي سنهو رکيو هو. هاڻ، اٽڪل ٽيهارو سالن بعد هاڻ ان ڳوٺ ”ڪئالا سنگائي بارو“ ۾ وڃي ڏسان ته سيئي نه فقط ڏاڏيون نانيون ٿيو ويٺيون آهن پر ناسي ليما (ناريل جي کير ۾ رڌل پيٽ) ۽ ايام گورينگ (فراءِ چڪن) جهڙيون شيون کائي کائي اهڙي شيپ ۾ اچي ويون آهن جهڙيون 1970ع ۾ سنگاپور جي جيتي تي ملئي هارياڻيون ’جوهوربارو‘ (ملائيشيا) وڃڻ لاءِ ٻيڙيءَ جو انتظار ڪندي نظر ايندڀون هيون. پاڻ به شڪي پيون ٿين. سندن ٻارن کي چيم ته ”توهان جون هي ڏاڏيون نانيون، جيڪي هينئر ٽرئڪٽر جا ٽائر ٿيون لڳن انهن جي جوانيءَ جي ڏينهن جا فوٽو مون Picasa.com ۽ flicker.com تي لوڊ ڪري ڇڏيا آهن. اڄ جون هي سومو پهلوان انهن ڏينهن ۾ نور فازورا، ليزا سور بهاني، نورا دانش ۽ سيتي نورهاليزا جهڙيون سيڪسي فلمي اداڪارائون ۽ ڳائڻيون لڳيون ٿي.“

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

25

زبردست اسڪول، نامور شاگرد

هن ڪان اڳ واري مضمون ۾ ملاڪا هاءِ اسڪول وٽان لنگهندي مون فٽ بال راند جو احوال لکيو آهي، جيڪا اسان اچ ڪان ٽيهارو سال ڪن اڳ هن هاءِ اسڪول جي ماسترن سان کيڏندا هئاسين. ان وقت تاريخ جو ايترو مطالعو نه هجڻ ڪري مون جهڙن ڪي ڪڏهن به هن هاءِ اسڪول جي اهميت جو احساس نٿي ٿيو. اج هن اسڪول وٽان لنگهندي هن ڪي عزت ۽ پيار جي نگاهن سان ڏسان ٿو ۽ پنهنجو پاڻ ڪي تاريخ جو حصو سمجهان ٿو، جيئن اسان جو پيارو دوست سرجن برگيڊيئر نظام الدين ڏانور چوندو آهي. هو اسان جي ڳوٺ هالا جي مخدوم غلام حيدر هاءِ اسڪول مان فقط هڪ سال پڙهيو پر هميشه چوندو آهي ته هن ڪي خوشي آهي ته هن هڪ آڳاٽي اسڪول جي ميدان، ورانڊن ۽ ڪلاس روم ۾ ساهه کنيو، جيڪو 1944ع جو ٺهيل آهي. اچ ملاڪا جي هن هاءِ اسڪول جي پوڙهائپ، اهميت ۽ تاريخ جي ڄاڻ هجڻ ڪري مون کي به اهو احساس ٿي رهيو آهي.

ملاڪا هاءِ اسڪول 1826ع ۾ ٺهيو يعني اٽڪل به صديون ڪن اڳ ۽ ملاڪا ۾ پينانگ بيٽ واري هاءِ اسڪول بعد ٻئي نمبر تي پراڻو اسڪول

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آهي. پينانگ وارو ”پينانگ فري هاءِ اسڪول“ 1816ع ۾ ٺهيو هو. انهن ڏينهن ۾ اجان نه ڪوالالمپور وجود ۾ آيو هو ۽ نه ملاڪا يا ملائيشيا. هي سڄو علائقو ملاڪا سلطنت سڏبو هو، جنهن جو اهم ۽ گادي وارو شهر ۽ مشغول ترين بندرگاهه ملاڪا هو. يعني ملاڪا ائين هو جيئن برطانيا ۾ لنڊن.

جنهن جو ملاڪا تي قبضو ٿي ٿيو، ان جو چوڌاري سڄي علائقي تي راڄ ٿي هليو. 1511 کان 1641 تائين پورچوگالين جو ملاڪا سلطنت تي راڄ رهيو. ان بعد ٻي يورپي قوم ’ڊچن‘ جو نه فقط ملاڪا تي قبضو ٿي ويو پر اڄ وارن انڊونيشي ٻيٽن جاوا سماترا تي به هو قابض ٿي ويو. ملاڪا سلطنت هنن جي هٿن ۾ 1641ع کان 1824ع تائين رهي ۽ انڊونيشيا ته ويهين صديءَ جي اڌ تائين رهي ۽ اڄ به انڊونيشيا جي ٻيٽن جاوا، سماترا، بالي، وغيره ۾ مادي زبان کان علاوه ڊچ ڳالهائي وڃي ٿي، جيئن اسان وٽ انگريزي آهي ۽ لبنان ۽ موراڪو جهڙن ملڪن ۾ فرينچ آهي. 1824ع ۾ انگريز ڊچن کي ڀڄائي پاڻ حاڪم ٿي ويٺا. هو ڪافي سالن کان هنن پٽن تي پنهنجا پير ڄمائڻ جي ڪوشش ۾ هئا ۽ پينانگ ۽ سنگاپور ٻيٽ ته هنن ڪجهه سال اڳ ئي پئسن سان يا داداگيريءَ سان ملئي سلطانن کان حاصل ڪري ورتا هئا. ان ڪري پينانگ جو هاءِ اسڪول ملاڪا سلطنت تي قبضو ڪرڻ کان اڳ جو (1816 ۾) ٺهرايل آهي. بهرحال انگريزن جو 1824ع ۾ جيئن ئي ملاڪا تي قبضو ٿيو ته هنن ٻن

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سالن بعد هي ملاڪا هاءِ اسڪول ٺهرايو جيئن 1843ع ۾ سنڌ تي قبضو ٿيڻ بعد انگريزن يڪدم ڪراچيءَ ۾ ڪانوينٽ (مِشنري) اسڪول ۽ گرجا گهر ٺهرايا.

ان خيال کان ڏٺو وڃي ته هن علائقي جا ماڻهو ڪٽي جنگلن جا رهندڙ چيا وڃن پر هنن وٽ مغربي تعليم ته اسان کان به گهڻو اڳ اچي وئي. اسڪول کلڻ ۽ صحيح طرح هلڻ مان حاصل ٿيندڙ فائدي جو اندازو ان ڳالھ مان لڳائي سگهجي ٿو ته هالا ۾ اسڪول کلڻ ڪري هالا جي ماڻهن جي گهڻائي ٻين ڳوٺن جي مقابلي ۾ وڌيڪ تعليم يافته ٿي وئي. ملاڪا جو هي هاءِ اسڪول ته اسان واري هالا جي هاءِ اسڪول کان به 118 سال اڳ کليو. ائين به نه آهي ته 1824ع ۾ انگريزن جي راڄ شروع ٿيڻ کان اڳ ملاڪا ۾ ڪو اسڪول نه هو. هونءَ انگريزن جي مقابلي ۾ ٻيون فاتح يورپي قومن کي آفريڪا يا ايشيا جي مڪاني ماڻهن لاءِ تعليم، انصاف، روڊ ۽ ريل گاڏيون ۽ ٻيون اهڙيون سهولتون ڏيڻ تي دل نٿي چاهيو پر ملاڪا ۾ انگريزن کان اڳ ڊچن جي حڪومت ۾ ”ڊچ ملئي اسڪول“ ضرور هو، جيڪو ڊچن جي سمجهو ته به صديون حڪومت جي آخري سال ۾ (1819 ۾) عيسائي تبليغ جماعت وارن کوليو هو، جيڪو 1824ع ۾ ملاڪا کي انگريزن حوالي ڪرڻ وقت ڊچ حڪومت بند ڪري ڇڏيو. پوءِ انگريزن پورن ٻن سالن بعد هي هاءِ اسڪول شروع ڪيو. هي اسڪول به پهرين انگريز عيسائي جماعتن (Christian Mission)

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

شروع ڪرايو ۽ هن جو ان وقت ”ملاڪا فري اسڪول“ نالو رکيو ويو پر پوءِ خرچ پکي ۽ انتظامي مسئلن ڪري هي اسڪول 1847ع ۾ انگريز حڪومت حوالي ڪيو ويو ۽ هن جو مٿيون نالو ”ملاڪا هاءِ اسڪول“ رکيو ويو.

1826 ۾ جڏهن هي اسڪول شروع ٿيو ته پهرين سال ۾ ئي 65 ڇوڪرين داخلا ورتي. ان مان اندازو لڳائي سگهجي ٿو ته ماڻهن ۾ تعليم حاصل ڪرڻ جو شعور هو ۽ ياد رهي ته هي اسڪول هر ذات، نسل، زبان ۽ معاشي رتبي جي ماڻهوءَ لاءِ هو، ان ڪري هن اسڪول جو نالو ئي فري اسڪول رکيو ويو هو، جنهن ۾ نه فقط تعليم مفت (Free) ڏني وئي ٿي پر داخلا حاصل ڪرڻ لاءِ به غريب غربو، مسلمان ٻڌ، ملئي چيني آزاد (Free) هو. 1834 بعد ڇوڪرين جو هاءِ اسڪول الڳ ڪلڻ ڪري هن ۾ فقط ڇوڪرا پڙهڻ لڳا. وڏي لڙائي لڳڻ تائين هن اسڪول ۾ ڪڏهن به شاگردن جو تعداد 500 کان مٿي نه ٿيو پر پوءِ آهستي آهستي وڌڻ لڳو ۽ وقت سان گڏ ٻيا اسڪول به کلندا رهيا. اڄڪلهه هن اسڪول ۾ هڪ ئي وقت 2000 شاگرد رکيا وڃن ٿا. اسڪول کي به هاسٽلون به آهن جن مان هڪ ۾ 120 شاگرد ۽ ٻيءَ ۾ 300 شاگرد رهن ٿا. هاسٽلن کي مسجد، ايئرڪنڊيشنڊ لئبرري، AV روم، سائيبر ڪيفي ۽ ڪلنڪ پڻ آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

بهترين پڙهائي، سخت ڊسيپلين، شاگردن تي چڱي طرح نظر ۽ شهر ۾ بهتر امن امان جي حالت هجڻ ڪري نه رڳو ملائيشيا جي ٻين شهرن ۽ پر وارن ملڪن جا مائٽ مت پر ملاڪا شهر جا به ڪيترائي والدين پنهنجن ٻارن کي گهر ۾ رهائڻ بدران اسڪول ۽ ڪاليجن جي هاسٽلن ۾ رکڻ ۾ وڌيڪ بهتر عاقبت سمجهن ٿا، جتي هنن کي نه فقط پڙهڻ لاءِ سٺو ماحول ملي ٿو، پر مختلف مذهبن ۽ زبانن جي ٻارن سان پڻ سٺي Interaction ٿئي ٿي. انڊيا جي تعليمي ادارن ۾ به ان قسم جون بهتر خاصيتون هجڻ ڪري ڪيترا انڊين جن کي آمريڪا، انگلينڊ ۽ يورپ جي ملڪن جي Citizenship مليل آهي. اهي به انهن ملڪن جي اسڪولن ۾ پنهنجن ٻارن کي پڙهائڻ بدران انڊيا موڪلين ٿا. ان بابت تفصيلي احوال آئون پنهنجي هندستان واري سفرنامي ”هلي ڏسجي هندستان“ ۽ ”بمبئي منهنجي پاڪر ۾“ ۾ لکي چڪو آهيان ته ڪيئن فقط پوني جي شهر جي تعليمي ادارن ۾ آفريڪا ۽ عرب ملڪن جي شاگردن کان علاوه ايران ۽ ملائيشيا جا ڇوڪرا ۽ ڇوڪريون به پڙهڻ اچن ٿيون ۽ هو انهن تعليمي ادارن جي هاسٽلن ۾ رهن ٿيون. شهر جي پوليس گهمڻ لاءِ آيل ٽوئرسٽن ۽ شاگردن جي حفاظت ڪري ٿي ۽ امن امان جي حالت سخت هجڻ ڪري هر هڪ سڪون محسوس ڪري ٿو.

بهرحال هتي ملاڪا جي هاءِ اسڪول جي ڳالهه هلي رهي آهي، جنهن جو 1989ع تائين موٽو هو:

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

Here we strive for better things""

ان بعد ملئي زبان ۾ پڙھ رکيو ويو

Sini terdidiknya Manusia

(ھي آھي اھو ھنڌ جتي انسانن کي تعليم يافتا بنايو وڃي ٿو)

ان بعد ھڪ ٻن پرنسپالن ھن اسڪول جا ٻيا بہ Motto رکيا، جيئن تہ:

We are the best.

ملئي زبان جو ھڪ ٻيو بہ موٽو رکيو ويو:

Mesra, Hormat, Sayang.

(دوستي، عزت ۽ پيار)

ھڪ ٻيو ملئي موٽو آھي:

High School Cemerlang, pelajar Terbilang

(Excellent High School, Distinguished Students)

اسي واري ڏھي ۾ جڏھن منھنجو ملاڪا ۾ لڳاتار رھڻ ٿيو، انھن ڏينھن ۾ چيني پرنسپال مسٽر چان يِنگ تات ھو، ان بعد 1985ع کان منھنجي واپس ٿيڻ واري سال 1991ع تائين حاجي عبدالرفيع ملئي پرنسپال ٿيو. اڄ ڪلھہ، سال 2006ع جي آخر کان تئان حاجي عبدالرزاق بن چي نگاھہ پرنسپال آھي. ملئي مسلمانن جو ھي نالو Che Ngah اسان جي ماڻھن لاءِ عجيب لڳي، پر ھتي اھو عام آھي، جيئن پاڙ وٽ رکيل مورائي، بخشڻ مھراڻوي يا انب گوپانگ.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هن اسڪول جو پنهنجو هڪ ملئي ترانو بہ آهي، جنهن جي ڌن آمريڪي Patriotic گاني: ”آمريڪا دي بيوتيفل“ سان ملي ٿي.

Sekolah tinggi Malaka, keseluruh Negara

ملاڪا هاءِ اسڪول، سڄي قوم لاءِ

Beramai_ ramai kita dukung rukun Negara

اسين سڀ گڏجي ملڪ جو نظريو رکون ٿا

Satu padu bertenaga majukan Negara

گڏجي هڪ ٿي همت سان پنهنجي ملڪ کي سڌاريون ٿا

Prinsip hidup progresif amalan sekolah kita

زندگي جي ترقي ڏي مائل اصولن تي اسان جو اسڪول عمل ڪري ٿو.

جيستائين هن اسڪول مان تعليم وٺندڙ اهم شاگردن جو سوال آهي، ان جو تہ ڪو ڪاڇو ئي ناهي. ظاهر آهي اهو اسڪول جنهن ۾ 185 سالن کان پار پڙهي رهيا آهن. ان اسڪول مان ڪيترائي اهم ۽ نامور ماڻهو پيدا ٿيا هوندا. ڪجھ ماڻهو جيڪي آئون سڃاڻان ۽ جن سان منهنجو ملڻ جلڻ رهيو آهي، هن ريت آهن:

- داتڪ محمد علي رستم، ملاڪا جو هاڻوڪو وزيراعليٰ
- چيني سياستدان لِم گئان اينگ
- هتي جو مشهور انڊين سياستدان ۽ ڊاڪٽر ايم ڪي راجڪمار. (جيڪو بہ سال اڳ ڪئالالمپور ۾ گذاري ويو)

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملائيشيا جو قومپرست چيني (باباز جو اولاد) تان چينگ لاڪ جنهن جي نالي تي ملاڪا ۾ هڪ گهٽي آهي، جيڪا انگريزن جي ڏينهن ۾ Heeren Street سڏبي هئي. ڪوالالمپور ۾ به پودو رايا وٽ "جالان تن تان چينگ لاڪ" روڊ آهي. ڪوالالمپور جي مشهور رستن تان پيتالنگ اسٽريٽ ۽ ڪراس اسٽريٽ جي پرسان تان چينگ جي پٽ تان سِيو سِن (Tan Siew sin) نالي پڻ روڊ آهي، جيڪو انگريزن جي ڏينهن ۾ Foch Avenue سڏبو هو. TUM يونيورسٽي جو وائيس چانسلر پروفيسر داتڪ ڊاڪٽر ابراهيم ابو شاهه پڻ ملاڪا جي هاءِ اسڪول جو پڙهيل آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

26

ملاڪا هاءِ اسڪول جا ڪجھ شاگرد....

ملائيشيا ۾ اڏواڏ چيني باشندا رهن ٿا جيڪي مختلف دورن ۾ پنهنجي وطن چين جي ڏاڪٽي حصي کان هيڏانهن ملائيشيا ۽ سنگاپور ايندا رهيا. هڪڙا ته تمام گهڻو اڳ جا آيل آهن. هندو راجا پرميشور حملن کان بچڻ لاءِ جاوا سماترا پاسي کان ڀڄي هيڏانهن ملاڪا کان اچي نڪتو. اهو سال 1400 کن هو ۽ هي اڄ وارو ملائيشيا سڄو گهاٽو جنگل هو. ملاڪا جو بندرگاهه جتي هن اچي منزل ڪئي هڪ ننڍڙو مهاڻن جو ڳوٺ (Fishing Village) هو. هن هتي ٽِڪي پوڻ جو ارادو رکيو. اهو به لکندو هلان ته ان وقت هن ڳوٺ جو ڪو نالو به نه هو. راجا جنهن وڻ هيٺان اچي آرام ڪيو ان جي نالي تان هن ڳوٺ جو نالو ملاڪا رکيو ۽ اهڙي طرح ملاڪا سلطنت جي شروعات ٿي. عرب سوداگرن جي هن بندرگاهه مان اچ وڃ ٿيڻ ڪري هي هندو راجا دين اسلام کان متاثر ٿيو ۽ پاڻ ۽ ساڻس گڏ آيل ماڻهو مسلمان ٿيا.

انهن ڏينهن ۾ هن علائقي ۾ به طاقتور حڪومتون هيون هڪ سيام جي جنهن ملڪ جو هاڻ نالو ٿائيلينڊ آهي ۽ ٻي سمنڊ جي ٻي پاسي چين جي مِنگ سلطنت هئي. سيام ملائيشيا سان ڳنڍيو پيو آهي جنهن جو

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

گذريل صديءَ جي شروع تائين ملائيشيا جي اتراهن رياستن تي قبضو رهيو. سو انهن ڏينهن ۾ سيامن جي اڄ واري ملائيشيا جي علائقي سان وڏي هٿ چراند هئي ۽ پرميشور راجا ان جي مقابلي ۾ ڪا حيثيت نٿي رکي. هڪ ڳالهه آهي ته پرميشور (اسڪندر شاهه) جنهن جو اولاد هي اڄ جا ملئي حاڪم آهن، حڪومت هلائڻ ۾ بيحد سياڻو هو. هن پنهنجي حڪومت برقرار رکڻ ۽ عوام کي امن سکون جي حالت مهيا ڪرڻ لاءِ چين تي حڪومت ڪندڙ مِنگ سلطنت سان دوستي ڪئي ۽ هڪ ٻئي ڏي اچڻ وڃڻ ۽ تحفا تحائف جي ڏي وڏي ڪري نه فقط سندس اباڻي سلطنت جاوا سماترا جي حاڪمن تي پر سيامين تي به داٻو رکيو ۽ جن هن سان هٿ چراند ڪرڻ ڇڏي ڏني ۽ ملاڪا جو بندرگاهه ويو ترقي ڪندو. هر هڪ هن سکون پيري شهر ۾ رهڻ چاهيو ٿي. انڊيا، عرب ملڪن، سريلنڪا ۽ ٻين پرانهن علائقن کان ماڻهو واپار ۽ پورهئي مزدوري لاءِ ملاڪا اچڻ لڳا ۽ ڪيترا هتي ئي هميشه لاءِ رهي پيا.

اڳتي هلي چين سان وڌيڪ ويجها تعلقات قائم ڪرڻ لاءِ ملاڪا سلطنت جي ڇهين سلطان منصور شاهه چين جي منگ شهنشاهه جي شهزادي ”هنگ لِي پو“ (Hang Li Po) سان شادي ڪئي. سلطان منصور شاهه 1459 کان 1477 تائين حڪومت ڪئي. چيني شهزاديءَ سان شادي ڪرڻ بعد جڏهن اها ملاڪا آئي ته هن سان گڏ 500 خدمتگار چيني عورتون به آيون جن اچي مڪاني ماڻهن سان شاديون ڪيون ۽

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

انهن جو اولاد هلندو اچي. اهڙي طرح ائڊمرل ”زهينگ هي“ جڏهن چين جي شهنشاهه جا ٻيڙا هاڪاري هتان لنگهندو هو تہ رستي تي ملاڪا ۾ ترسڻ تي، هن سان گڏ سفر ڪندڙ ڪيترائي عالم فاضل چيني هتي رهي پيا ٿي. سو انهن جو چيني اولاد بہ هلندو اچي. 1511 ۾ ملئي سلطانن کان ملاڪا سلطنت هلي وئي، يورپي طاقتون پورچوگالي، ان بعد ڊچ ۽ پوءِ انگريز هنن پٽن تي، 1946 تائين حڪومت ڪندا رهيا. انهن جي ڏينهن ۾ بہ چين کان چيني ايندا رهيا. سڀ کان گهڻا اچ کان ڏيڍ سئو سال اڳ آيا جڏهن ڪئالالمپور ۽ اپوح ۾ قلعي (Tin) جي کوٽائي لاءِ مزدورن جي ضرورت پئي ۽ اهي چين کان آيا. يعني اهي چيني جيڪي هينئر هينئر چين کان لڏي ملائيشيا ۾ اچي رهيا، انهن کي بہ سئو سالن کان مٿي عرصو گذري چڪو آهي ۽ هو ۽ انڊيا کان آيل تامل (مسلمان ۽ هندو) بہ هن ملڪ جا اهڙا ئي شهري آهن جهڙا ملئي مسلمان. هو سڀ هن ملڪ جي ترقي ۽ سياست ۾ حصو وٺن ٿا. سندن سياسي جماعتون بہ آهن جيئن تہ MCA (ملاين چائينز ايسوسيئيشن) آهي يا DAP (ڊيموڪريٽڪ ايسوسيئيشن پارٽي) وغيره.

ملاڪا هاءِ اسڪول مان پڙهيل لِم گئان اينگ (Lim Guan Eng) جنهن جو گذريل مضمون ۾ بہ ذڪر ڪيو ويو آهي DAP سياسي پارٽي جو سيڪريٽري جنرل ۽ پينانگ رياست جو چوٿون وزيراعليٰ آهي. سندس زال بيٽي چِيو گيڪ بہ DAP جي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ميمبر ۽ ملاڪا جي اسيمبلي جي ميمبر آهي. ڪين چار ڀار آهن. سياست ۾ اچڻ کان اڳ لِم گئنان اينگ بئنڪ جو سينئر مئنيجر هو. پاڻ ملاڪا ۾ ان ڪري به مشهور آهي جو هو جيل ۾ به وڃي چڪو آهي. ملاڪا جي اڳوڻي وزيراعليٰ عبدالرحيم تامبي چڪ تي هڪ نابالغ پورچوگالي ڇوڪري جي سلسلي ۾ جڏهن ڪورٽ ۾ جبر زنا جو ڪيس هلي رهيو هو ته لِم گئان حڪومت ۽ جوڊيشري تي سخت تنقيد ڪئي ۽ پمفليٽ ڇپرائي ماڻهن کي غلط معلومات ڏني ۽ پڙڪايو. لِم گئان کي 18 مهينا جيل جي سزا ملي. بهرحال 12 مهينا جيل ڪاٽڻ بعد ڪيس 25 آگسٽ 1999ع تي آزاد ڪيو ويو. جيل ۾ وڃڻ ڪري هو پنجن سالن تائين اليڪشن ۾ حصو وٺي نه سگهيو. بهرحال اڄڪلهه پينانگ رياست جو چيف منسٽر آهي.

لِم گئان اينگ جو پيءُ لِم ڪِٽ سيانگ (Lim kit Siang) به ملاڪا جو مشهور سياستدان ۽ اسان جو هم عمر آهي. منهنجيون ساڻس ۽ ٻين مخالف ڌر جي ڪيترن ئي سياستدانن سان ملاقاتون ٿيون. ملاڪا جو چيف منسٽر رحيم تامبي چڪ ۽ گورنر سيد احمد شهاب الدين منهنجا دوست هوندا هئا، اهي ڪلندا رهندا هئا. آئون ڪين چوندو هوس ته هڪ ليکڪ جي حساب سان مون کي هر قسم جي ناليري ماڻهوءَ سان ملي هن کان حال احوال وٺڻ کپي، خاص ڪري سياست ۾ ته سياستدان ڪڏهن ڪنهن پاسي رهن ٿا ته ڪڏهن ڪنهن پاسي. اسان جي ڏينهن ۾

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

يعني 80 واري سڄي ڏهي ۾ چيني سياستدان لي لام ٿائي مخالف ڌر ۾ رهيو ۽ هو حڪومت تي سخت نڪتہ چيني ڪندو هو. هن پيري اهو معلوم ڪري حيرت ٿي تہ هو حڪومت جي پارٽيءَ ۾ اچي ويو آهي. بهرحال منهنجون ملاقاتون مختصر انٽرويو وٺڻ جي حد تائين محدود رهن ٿيون. اڄ ڪيترا سياستدان ۽ ٻيون اهم شخصيتون حيات نہ آهن پر مون کي خوشيءَ سان گڏ ڪڏهن ڪڏهن پاڻ تي بہ حيرت ٿئي ٿي تہ مختلف ملڪن جي بندرگاهن ۾ ڪيئن بي ڊپو يا بي شرم ٿي نہ فقط سياستدانن، سرڪاري ڪامورن، گورنرن، وزيرن ۽ ڪارخانيدارن سان ملندو رهيس پر ڪدڙن، بازاري عورتن، ڌاڙيلن، ڪوڙن پيرن ۽ جادوگرن سان بہ ملي خبرون چارون وٺندو رهيس. هاڻ اها ٻي ڳالهہ آهي تہ اخبار وارا منهنجا ڪيترا ڪالم اهو چيو موٽايو ڇڏين تہ پڙهندڙ هضم ڪري نہ سگهندا.

بهرحال لِم ڪٽ سيانگ کي ملئي ماڻهو پسند نٿا ڪن جو هو ڪٽر قسم جو چيني آهي. هن سڄي زندگي حڪومت جي مخالفت ڪئي آهي. 1969ع کان ملڪ جي ٿيندڙ هر اليڪشن ۾ ڪٽيندو اچي سواءِ 1999ع واري اليڪشن جي. هو هميشہ DAP جو سيڪريٽري جنرل ٿي رهيو، هاڻ پارٽي جو چيئرمين آهي ۽ سندس پٽ لِم گئانگ اينگ سيڪريٽري جنرل آهي. لِم ڪِٽ چيني ماڻهن کي پڙڪائڻ جي ڏوهہ ۾ ملڪ جي انٽرنل سيڪيورٽي ائڪٽ هيٺ جيل بہ ڪاٽي چڪو آهي. لِم

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جي Plus point اها آهي تہ هو سنو ليکک آهي. هو ويهارو کن ڪتابن جو مصنف پڻ آهي.

ملاڪا جي هڪ ٻي چيني اهم شخصيت جنهن پڻ ملاڪا جي هاءِ اسڪول مان تعليم حاصل ڪئي، اهو تان سيئو سِن (Tan Siew Sin) آهي. هو ملايا (جيڪو پوءِ ملائيشيا ٿيو) جو پهريون ڪامرس منسٽر هو. بعد ۾ هو 15 سال 1959ع کان 1974ع تائين وزير خزانا ٿي رهيو. پاڻ چينين جي سياسي پارٽي MCA (ملائيشين چائينز ايسوسيئيشن) جو صدر پڻ رهيو.

تان سيئو 1916ع ۾ ملاڪا ۾ ڄائو. سندس پيءُ تان چينگ لاڪ MCA سياسي جماعت ٺاهي هئي. تان سيئو ملاڪا جي هاءِ اسڪول ۾ پڙهڻ بعد سنگاپور جي رئفلس ڪاليج مان پڙهيو. قانون جي تعليم هن لنڊن مان حاصل ڪئي.

تان سيئو سان منهنجي جڏهن 1986ع ۾ ملاقات ٿي تہ هو 70 سالن جو هو ۽ ريٽائرمينٽ جي زندگي گذاري رهيو هو. 17 مارچ 1988ع تي سندس ڪئالالمپور ۾ وفات ٿي. جيتوڻيڪ ملائيشيا جي آدمشماري گهٽ هجڻ ڪري ڪنهن بہ گهٽ ٻار ڄڻڻ جو نٿي سوچيو. يعني هي 80 واري ڏهي جي ڳالهہ ڪري رهيو آهيان. ان وقت ملائيشيا ۾ اها ڳالهہ جيتوڻيڪ عجيب سمجهي وئي ٿي پر تان سيئو جي زال ڪئٿرين فئملي پلاننگ جي پرچار ڪندي رهي. کين ٽي ٻار، ٽئي ڌيئرون آهن.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

تان سيئو نالي ڪئالالمپور ۾ ”جالان تُن تان سيئو سِن“ (Jalan Tun Tan Siew Sin) روڊ به آهي جيڪو 2003ع تائين جالان سِلانگ نالي سان سڏيو ويو ٿي. هتي يادگيري لاءِ هڪ دفعو وري به لکندو هلان ته جالان ملئي زبان جو لفظ آهي جنهن جي معنيٰ آهي روڊ يا شاهراهه آهي ۽ Tun ۽ Tan Seri ملائيشيا جا اهم خطاب آهن، جيڪي ملڪ جو بادشاهه ملڪ جي اهم ماڻهن کي سندن ملڪ ۽ قوم لاءِ ڪيل اهم خدمتن جي بدلي ۾ نوازي ٿو. هتي اهو به لکندو هلان ته ملائيشيا ۾ رهندڙ چينين جو مختلف مذهبن سان تعلق آهي. ڪي عيسائي آهن ته ڪي ٻڌ. ڪي مختلف مندرن ۾ ضرور وڃن ٿا پر سندن مذهب ڪو به ناهي. جيڪي چيني مسلمان ٿين ٿا اهي ملئي ماڻهن جي رسم رواج ۽ لباس پهرڻ تي ملئي ئي ليکيا وڃن ٿا. تان سيئو سِن جي خاندان جو تعلق ٻُڌ ڌرم سان آهي باقي سندس زال جو نالو ڪئٿرين هجڻ ڪري هوءَ عيسائي هجي. پر ملائيشيا جي چينين ۾ اهو به فئشن آهي ته هنن جو ڪٿي ڪهڙي به دين ڌرم سان واسطو هجي، هو پنهنجي چيني طرز جي نالي سان گڏ انگريزي نالو به رکن ٿا.

ملاڪا شهر جي هڪ ٻي اهم شخصيت جنهن پڻ ملاڪا هاءِ اسڪول مان تعليم حاصل ڪئي ۽ جنهن کان اسان جا اديب ۽ شاعري جي مطالعي جا شوقين واقف آهن. اها آهي شرلي گيوڪ لِم (Shirley Geok Lim) هوءَ منهنجي هم عمر آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

شِرلي ملاڪا جي غريب گهر ۾ 1944ع ۾ ڄائي. کيس ننڍي هوندي کان ڪتابن پڙهڻ ۽ انگريزي ادب سان دلچسپي هوندي هئي. انهن ڏينهن ۾ اها ڳالهه خراب سمجهي وئي ٿي ته ڪا ڇوڪري پنهنجي مشرقي زبان ۾ دلچسپي وٺڻ بدران انگريزيءَ کي ترجيح ڏئي. هن جو پهريون انگريزي Poem ملاڪا جي اخبار ملاڪا ٽائيمس ۾ تڏهن ڇپيو جڏهن هيءَ يارهن سالن جي هئي. اڳتي هلي هوءَ دنيا جي مشهور شاعره، افسانا نويس ۽ نقاد مشهور ٿي.

شرليءَ يونيورسٽي آف ملايا مان B.A آنرس ۾ پهريون نمبر حاصل ڪيو. 1969ع ۾ کيس آمريڪا جي فل برائيٽ اسڪالر ملي ۽ مساچوسيٽ جي Brandeis يونيورسٽيءَ مان Ph.D جي ڊگري انگريزي ۽ آمريڪن لٽريچر ۾ حاصل ڪئي. اڄڪلهه پاڻ آمريڪن شهري آهي ۽ هن جي شادي يونيورسٽي آف ڪئليفورنيا جي هڪ پروفيسر چارلس بيزرمئن سان ٿي آهي.

شرلي گوئيڪ لِم کي سندس شاعري ۽ نثر جي ڪيترن ئي ڪتابن تي ايوارڊ ملي چڪا آهن، خاص ڪري سندس شاعري جي پهرين مجموعي Crossing the Peninsula تي جيڪو 1980 ۾ ڇپيو هو. پاڻ پهرين ايشيائي ۽ پهرين عورت آهي جنهن کي شاعري تي ”ڪامن ويلٿ پوئيٽري پرائيز“ مليو. بين انعامن ۾ هڪ ڪتاب سندس يادگيرين جو به آهي جنهن جو عنوان آهي:

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

Among the White Moon Faces

هي ڪتاب 1997ع ۾ ڇپيو هو ۽ مون پڙهيو آهي تہ هن ڪتاب جو سنڌي ۾ ترجمو سنڌ يونيورسٽي جو پروفيسر اسحاق سميجو ڪري رهيو آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

27

ماتلي جي ڊاڪٽرياڻي ملاڪا ۾

ملاڪا وڃڻ کان اڳ ڊاڪٽر عطا کي چيم ته سندس ٽيليفون نمبر کان علاوه ڪنهن ٻئي دوست يا پاڙيسريءَ جو به لکراءِ جيئن متان ملاڪا اچڻ واري ڏينهن تنهنجو فون خراب هجي يا گم ٿي ويل هجي ته آئون روهه ۾ رلي وڃڻ بدران گهٽ ۾ گهٽ ڪنهن ٻئي جي معرفت تو تائين نياپو ڪري سگهان ته آئون ملاڪا ۾ فلاڻي وقت تي فلاڻي هنڌ تي پهچي رهيو آهيان.

ڊاڪٽر عطا جيتوڻيڪ ان ڳالهه کي ناممڪن تصور ڪيو جو اڄ ڏينهن تائين ملاڪا شهر ۾ نه ڪو فون سسٽم (نيٽ ورڪ) خراب ٿيو آهي ۽ نه وري ڪنهنجو چوري ٿيو آهي. بهرحال منهنجي چوڻ تي هن اي ميل ذريعي پنهنجي گهر ۽ آفيس جو لينڊ نمبر ۽ ائڊريس سان گڏ ٻه ٻيا موبائل نمبر به موڪليا، هڪ سندس پٽ مير غلام محمد جو ۽ ٻيو سندس ڪزن مير سعيد ٽالپر جو. ملاڪا پهچڻ تي ڊاڪٽر عطا کلي چيو ”مون پئي سوچيو ته توهان اجايو ايترو خبردار ٿا رهو هڪ فون نمبر ئي ڪافي آهي پر خبر اٿانوَ ته ڪالهه منهنجو سڄو ڏينهن فون خراب رهيو ۽ آئون اهو ئي سوچيندو رهيس ته ٻيو نمبر وٺي توهان عقلمندي ڪئي نه ته

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

منهنجو سکون بہ چٽ هجي ها. پنهنجي پٽ غلام محمد کي بہ ان ڪري گڏ ڪٽيو پئي هليس تہ جيئن توهان جو فون اچي تہ توهان کي وٺڻ لاءِ ان هنڌ تي پهچي وڃون.“

”سائين ماٿ اٿانوَ پلي“ مون ڊاڪٽر عطا کي چيو، ”ان قسم جي ننڍڙين ڳالهين ڪري ڪيترن کي مون پرديس ۾ پريشان ٿيندي ڏٺو آهي.“

جيتوڻيڪ ڪيترا ماڻهو ان تي کلندا آهن پر مون سياڻن سياحن کي، خاص ڪري گورن انگريزن کي ڏٺو آهي تہ هو پرديس ۾ پنهنجو پاسپورٽ گنجيءَ ۾ زپ وارو کيسو ٺاهي ان ۾ رکندا يا قميص هيٺان سنهي ڪپڙي جو کيسي وارو ويڪرو بيلٽ ٻڌي ان ۾ رکندا. پئسا هڪ ئي کيسي ۾ رکڻ بدران انهن کي ٻن يا ٽن حصن ۾ ورهائي مختلف کيسن ۾ وجهندا. چوندا تہ برو وقت ايندي دير نٿي لڳي. ڪو شاهينگ کيسو ڪٽي وڃي تہ سڀ ڪجهہ تہ هليو نہ وڃي. پرديس ۾ وڏ ۾ وڏ ڪو رستو ٻڌائيندو پئسا تہ نہ ڏيندو. ٻي ڳالهہ اها سياڻا ٽوئرسٽ جنهن شهر يا ملڪ ۾ ويندا ان ۾ رهندڙ پنهنجن دوستن ۽ مائٽن جا فون نمبر ٻن پنن تي ڪري لکندا. هڪ پنو ڪوٽ جي ٻاهرين کيسي ۾ هڪ قميص يا پتلون جي کيسي ۾ جيئن هڪ گم ٿي وڃي تہ ٻيو موجود هجي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڊاڪٽر عطا سان ملي خبر چار ڪرڻ بعد جڏهن مانيءَ لاءِ هڪ ريسٽورنٽ ۾ اچي ويناسين ته مون کي اوچتو ياد آيو ته ڊاڪٽر عطا پنهنجي ڪزن جو به فون نمبر ڏنو هو ته هو به ملاڪا ۾ رهي ٿو.

”سعيد ٽالپر به توهان وانگر ڊاڪٽر آهي ۽ توهان سان رهي ٿو؟“ مون ڊاڪٽر عطا کان پڇيو، ”يا هتي گهمڻ لاءِ آيو آهي.“

”نه هو آءِ ٽي ۽ ڪمپيوٽر جو پروفيسر آهي ۽ هتي جي ملاڪا انٽرنيشنل اسڪول ۾ پڙهائي ٿو.“ عطا ٻڌايو.

”زبردست، ڏاڍي خوشي ٿي ته هتي جي تعليمي ادارن ۾ پاڪستاني پڙهائين ٿا ۽ ملاڪا شهر ۾ انٽرنيشنل اسڪول به کلي ويو آهي.“

ڊاڪٽر عطا کي ٻڌايم ته 80 واري ڏهي ۾ جڏهن آئون ملاڪا ۾ اچي رهيس تڏهن سڄي ملاڪا رياست ۾ ڪي ڏهه ٻارهن ڏاريان مس هئاسين. ان وقت جي چيف منسٽر تان سري رحيم تامبي چِڪ (Tan Seri Rahim Tamby Chik) کي ڏاڍو فڪر هو جو انٽر نيشنل اسڪول نه هجڻ ڪري ڪيترا فارينر نوڪري ڇڏي هليا ويا ٿي. پوءِ هن اسان جي ٻارن لاءِ عارضي طرح ملاڪا هاءِ اسڪول ۾ ٻن ڪمرن جو بندوبست ڪيو، جتي ڏارين ملڪن جي ٻارن کي انهن جي ملڪ جي سليبس مطابق پڙهايو ويو ٿي. ايترو ضرور آهي ته هن پڙهائڻ وارا بيحد محنتي، چاڻو ۽ ايماندار رکيا هئا. انهن ۾ به چيني مِسون هيون ۽ به انڊين تامل ڪرسچن مسٽر ليان (Lion) ۽ مسٽر ٿامسز بيحد مشهور هئا. ليان

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هتي جو تامل هندو هو، ٿامسز اپوح جو ڳنڍين عيسائي هو. هنن جيڪا محنت اسان جي ٻارن تي ڪئي، ان جو جواب ناهي. مون کي پنهنجي ڪاليج جو پوڙهو انگريز پرنسپال ڪرنل ڪومس، ڪمانڊر اسرار الله ۽ جنرل (انهن ڏينهن ۾ ڪئپٽن) عالم جان محسود ياد اچي ويندو هو، جن اسان کي محنت سان پڙهايو هو.

ڊاڪٽر عطا ٻڌايو تہ سندس ڪزن سعيد ٽالپر جو وڏو ڀاءُ فاروق احمد سندس پيٽوپو ٿئي ۽ اهي ٽنڊوڄام جي مير باغ علي ٽالپر جا پٽ ۽ مشهور سماجي ورڪر، سنڌي ليکڪ، ڪامريڊ مير محمد ٽالپر جا ڀائٽيا ٿين.

”سعيد کي پلا هيءَ نوڪري ڪيئن ملي؟“ مون ڊاڪٽر عطا کان پڇيو.

”دراصل ملاڪا انٽرنيشنل اسڪول کي ڪمپيوٽر پڙهائڻ واري جي ضرورت پئجي وئي ۽ هنن هتي جي اخبار ۾ اشتهار ڏنو“ عطا ٻڌايو، ”مون کي يڪدم سعيد ڌيان ۾ اچي ويو. هن جي نہ فقط ان سبجيڪٽ ۾ ڊگري هئي پر هو ان ۾ چاٽو هو. هو محنتي ۽ سخت حالتن ۾ بہ رهي سگهيو ٿي ۽ ايمانداري سان ڊيوٽي ڪرڻ کان هن جي هرهڪ تعريف ڪئي ٿي.“

عطا ٻڌايو تہ انهن ڏينهن ۾ سعيد ناروي جي شهر برگن ۾ نوڪري ڪري رهيو هو. مون کيس فون تي هن نوڪريءَ بابت ٻڌايو، هن پنهنجي رضا

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڏيکاري. ان بعد آئون هن اسڪول جي پرنسپال ميڊم شمس النساءِ اسحاق سان ملڻ ويس. ملاڪا شهر ۾ رهڻ ۽ شهر ۾ ٿيندڙ ڪيترين ئي دعوتن ۾ ساڻس سلام دعا ٿيڻ ڪري ساڻس ٿوري گهڻي واقفيت هئي، مون ڪيس سعيد بابت ٻڌايو ۽ اهو به چيومانس ته منهنجو مائٽ پنهنجي جاءِ تي آهي پر تون پلي هن جو انٽرويو وغيره وٺي هن کي ڏس ته هو واقعي تنهنجي اسڪول لاءِ لائق آهي يا نه.

”سعيد ٽالپر نه فقط هن نوڪري لاءِ چونڊجي ويو پر هو سندس محنت ۽ چاڻ ڪري هتي جي دلپسند شخصيت مڃيو وڃي ٿو.“

ٻئي ڏينهن رات جي مانيءَ لاءِ اسان سعيد ٽالپر جي گهر وياسين جيڪا سندس ڪنوار ڊاڪٽر اِرم ياسمين تيار ڪئي. ڊاڪٽر اِرم ملاڪا جي جنرل هاسپٽل ۾ نوڪري ڪري ٿي.

ڊاڪٽر عطا ٻڌايو ته ملاڪا اچڻ وقت سعيد اڪيلو هو. سال کن نوڪري ڪرڻ بعد هو پاڪستان ويو ۽ ڊاڪٽر ارم سان شادي ڪري هتي آيو. پوءِ هتي رهي ڪري هوءَ نوڪريءَ لاءِ Apply ڪندي رهي ۽ 6 مهينا کن ٿيندا ته هن کي هتي جي وڏي اسپتال ۾ نوڪري ملي آهي. مون کين ٻڌايو ته 80 واري ڏهي ۾ جڏهن آئون ملاڪا ۾ نوڪري ڪري رهيو هوس ته ٽن سالن لاءِ هڪ پاڪستان جو ڪئپٽن عرفان فاروقي منهنجي اداري ۾ نوڪري لاءِ آيو هو. هن جي زال نرگس قاضي (سابق وزير اعليٰ سنڌ اختر قاضي صاحب جي ڌيڻ) ڊاڪٽر هئي. هوءَ پهرين

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پاڪستاني چئي سگھجي ٿي، جنھن کي ھن ملاڪا جنرل اسپتال ۾ نوڪري ملي، جنھن ۾ ھينئر ڊاڪٽر ارم ڪم ڪري ٿي.

ڊاڪٽر ارم نظاماڻي غلام شاھ نظاماڻي جي ڌيءَ آھي، غلام شاھ نظاماڻي 1942ع ۾ ماتلي ۾ ڄائو ۽ اڄڪلھ حيدرآباد ۾ رھي ٿو. پاڻ اکو پنکچر جي ڄاڻ ڪان بہ مشھور آھي. سندس والد (يعني ارم جو ڏاڏو) حاجي محمد خان جو تعلق ڳوٺ ڪڙيو گھنور سان آھي، جيڪو ڳوٺ محمود فقير جي درگاھ ڪان مشھور آھي. غلام شاھ نظاماڻيءَ جھڙن ماڻھن کي اھو ڪريڊٽ ضرور ڏيڻ کپي تہ ھنن ڳوٺ ۾ رھي ڪري بہ پنھنجن پٽن توڙي نياڻين کي اعليٰ تعليم ڏني ۽ کين وڏيرڪي ذھنيت ڪان پري رکيو ۽ کين سست ۽ ڪاھل ٿيڻ نہ ڏنو. اھو ئي سبب آھي جو ڊاڪٽر اِرم ننڍي عمر ۾ پرديس ۾ نہ فقط دل لڳائي نوڪري ڪري رھي آھي پر بنا ڪنھن ماسي يا نوڪرياڻيءَ جي گھر جي ٺاھ جوڙ ۽ رڌ پچاءُ بہ ڪري رھي آھي.

ھتي اھو بہ لکندو ھلان تہ پرديس ۾ نوڪري ڪرڻ ڪو سولو ڪم ناھي. ظاھر آھي ھو پئسو خرچ ڪري ڪنھن کي گھرائين ٿا تہ ان ڪان ڪم بہ چڱي طرح وٺن ٿا. ڪيترن سالن ڪان اسان جي ملڪ ۾ No work ڪلچر ھجڻ ڪري اسان جا ماڻھو ڊاڪٽر توڙي ماستر، سرڪاري ڪامورا تہ خاص طور، اھو سمجھن ٿا تہ جتي ڪٿي ڪا آرام جي زندگي آھي. ھنن کي رڳو پگھار ڪٽڻو آھي. اھو ئي سبب آھي جو

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٻين ملڪن جي مقابلي ۾ اسان جي ملڪ جا ماڻهو ولايت ۾ نوڪري ڪرڻ لاءِ تہ وڏي شوق سان اچن ٿا، پر پوءِ سخت ڊيوٽي ۽ وقت جي پابندي ڏسي پڇيو وڃن يا ڪينجهندي، ڪُرڪندي ۽ ماٺهو ڪلائيندي وقت گذارين ٿا. پنج ئي آڱريون برابر نہ آهن. اسان جي ملڪ جا ڪيترائي سعيد ٽالپر ۽ ڊاڪٽر ارم ياسمين جهڙا ماڻهو بہ آهن، جيڪي سخت ڪان سخت ڊيوٽي بہ مرڪندي ڪن ٿا ۽ هو پنهنجي پروفيشن جي چاڻ رکن ٿا ۽ پنهنجي ڊيوٽي اعتماد ۽ ايمانداريءَ سان ڪري پنهنجو ۽ پنهنجي ملڪ جو نالو روشن ڪن ٿا ۽ ساڳي وقت ٻين جي لاءِ بہ راهہ کولين ٿا جو اهڙن ماڻهن ڪان متاثر ٿي ڌارين ملڪن جا ادارا اسان جي ملڪ جي ماڻهن کي نوڪري ڏين ٿا. بهرحال اسان جي ماڻهن کي معلوم هئڻ کپي تہ ڌارئين ملڪ جا ادارا نہ فقط توهان جي ڊگري ڏسن ٿا پر توهان جي پنهنجي ڪم بابت ڄاڻ، ايمانداري سان سمورو وقت ڊيوٽي ڏيڻ، جيڪڏهن توهان ڊاڪٽر يا ٽيچر آهيو تہ توهانجو پنهنجن مريضن، شاگردن ۽ آفيسرن سان روا رکيل سٺي اخلاق کي بہ نظر ۾ رکن ٿا. ڊاڪٽر نرگس (قاضي) فاروقي جيڪا اسان جي ڏينهن ۾ ملاڪا جي هن اسپتال ۾ ڪندي هئي، ٻڌائيندي هئي تہ هن کي ڪڏهن ڪڏهن ڊيوٽي جا اٺ ئي ڪلاڪ بيٺي پير ڪم ڪرڻو پوي ٿو.

پاڻ هتي ماتلي جي ٻلڪ ڳوٺ ڪڙيو گهنور جي غلام شاهہ نظاماڻي جي ڳالهہ ڪري رهيا هئاسين، جنهن پنهنجي سيني ٻارن کي تعليم لاءِ

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

همٿايو ۽ مشڪلاتن کي منهن ڏيڻ لاءِ تربيت ڏني. اهو ئي سبب آهي جو سندس هيءَ ڏي ڊاڪٽر اِرم (نظاماڻي) ٽالپر اڄ هتي اڪيلي سر گهر ۽ نوڪريءَ کي منهن ڏيو ويٺي آهي. ارم جي وڏي ڀيڻ روحي نگار به ڊاڪٽر آهي. هن پڻ لياقت يونيورسٽي ڄامشورو مان ايم بي بي ايس ڪئي ۽ ان بعد ايف سي پي ايس ڪيائين. سندس مڙس پروفيسر اڪرام اڄڻ پڻ ڊاڪٽر ۽ لياقت يونيورسٽي جو گريجوئيٽ آهي.

ڊاڪٽر روحي ڪانپوءِ سندن ڀاءُ رشيد مهراڻ يونيورسٽي مان بي اي ڪئي آهي، ان بعد ڀيڻ شاهين آهي، جنهن جو گهوٽ راڄوخاناڻي جو علي احمد ٽالپر انجنيئرنگ ڪرڻ بعد پوليس ڊپارٽمينٽ ۾ آهي. ڊاڪٽر ارم چوٿين نمبر تي آهي ۽ پنجين ۽ آخري نمبر تي ڀاءُ ياسر آهي، جنهن تازو ڪامرس ۾ ماسٽر ڪئي آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

28

ملائيشيا ۾ ڏاريان ماڻهو ڇو ٿا اچن.....

ملاڪا ۾ ٽنڊو ڄام جي سعيد ٽالپر جي گهر ماني کائڻ دوران اهو معلوم ڪري حيرت ٿي ته سعيد جي مائٽي نه فقط ڊاڪٽر عطا سان آهي پر هو سنڌ جي مشهور سوشلسٽ ۽ طنز مزاح جي ليکڪ ڪامريڊ مير محمد ٽالپر جو ڀائٽيو پڻ آهي. ڪامريڊ جا چار ڪن ڪتاب ڇپيا آهن. منهنجي خيال ۾ سنڌي يا اڙدو جو ڪو ليکڪ نه هوندو، جنهن جو ڪتاب مهيني ڏيڍ ۾ وڪرو ٿي ويندو هجي. ڪامريڊ هن وقت 80 ڪان به وڏي عمر جو آهي، مون کي ساڻس ملڻ جو شوق ڪيترن سالن کان هو. هڪ دفعو سندس ڳوٺ ٽنڊو ڄام به ويس پر ساڻن ملاقات نه ٿي سگهي. عجيب اتفاق آهي جو ملائيشيا اچڻ کان اڳ ڪراچي ۾ هڪ شاديءَ ۾ ملاقات ٿي وئي.

ڪامريڊ مير محمد ٽالپر سعيد ٽالپر جي والد صاحب مير باغ علي ٽالپر جو وڏو ڀاءُ ٿئي ۽ هو مير غلام رسول ٽالپر جا فرزند آهن. مير باغ علي ٽالپر کي ٽي پٽ آهن. وڏو خليل احمد آئرلينڊ ۾ رهي ٿو. ٻيو نمبر فاروق احمد ڳوٺ ۾ رهي زمينون وغيره سنڀالي ٿو. اسان وارو سعيد احمد ٽالپر سڀ ۾ ننڍو آهي. سعيد ٽنڊوڄام جي ٽالپر وليج اسڪول مان پرائمري تعليم حاصل ڪرڻ بعد مئٽرڪ گورنمينٽ هاءِ اسڪول نمبر 1

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مان ڪئي ۽ انتر موسيٰ خان ڪتياڻ مان ڪئي. سال 2004ع ۾ سنڌ يونيورسٽي مان B.Sc ڪرڻ بعد ورلڊ بئنڪ پروجيڪٽ ماتلي جي طرفان هو ناروي جي شهر برگن ۾ ڪم ڪرڻ لڳو، جتان پوءِ هن کي ملاڪا جي هن انٽرنيشنل اسڪول لاءِ گهرايو ويو.

اسي واري ڏهي ۾ جڏهن آئون ملاڪا ۾ رهيل هوس تڏهن سڄي ملائيشيا ۾ فقط ڪوالالمپور ۾ انٽرنيشنل اسڪول هوندو هو، جتي سڀ ڪجهه انگريزي ۾ پڙهايو ويو ٿي. اها ٻي ڳالهه آهي ته او ليول يا اِي ليول ڪرڻ وارن کي هڪڙو مڪاني زبان يعني ملئي جو سبجيڪٽ پڙهڻو پيو ٿي، جيئن سنگاپور ۾ اتي جي ٽن قومي زبانن: چيني، ملئي يا تامل زبان مان هڪ سبجيڪٽ ڪڻڻو پيو ٿي. ياد رهي ته سنگاپور جي چوٿين قومي زبان انگريزي آهي.

ڳالهه اها آهي ته ملائيشيا وارن کي انٽرنيشنل اسڪول يا ٻين ان قسم جي اسڪولن جي ضرورت ئي ڪهڙي جيئن اسان وٽ بيڪن اسڪول، گرامر اسڪول، رفليڪشن، Roots، آرمي پبلڪ اسڪول قسم جا اسڪول وڌندا وڃن، جن ۾ پڙهائي سني هجڻ ڪري سرندي وارا ٻُڪ ٽڪن جا ڏيئي پنهنجن ٻارن کي پڙهائين ٿا، جيئن هنن جي انگريزي سني ٿئي ۽ ان قسم جا اسڪول شهرن ۾ هجڻ ڪري شهرن جا ٻار سني تعليم حاصل ڪن ٿا ۽ نوڪريون به، انهن کي ئي ملن ٿيون جو اهڙن اسڪولن مان پڙهڻ سان ٻار نه فقط سني تعليم حاصل ڪري ٿو پر هو

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڳالهائڻ ٻولهائڻ ۾ بہ چست ۽ پُراعتماد ٿئي ٿو ۽ انٽرويو ۾ هو سوال کندڙ صاحبن کي وڏيڪ Impress ڪريو وجي. ملائيشيا ۾ ائين نہ آهي. هنن جي پوليس ۽ جوڊيشري (عدالتن) وانگر تعليم جي پاليسي بہ واهہ جي رکي وئي آهي. جن کي دنيا چٽ ۽ جنگلن جا رهاڪو سمجهيو ٿي انهن ملئي ماڻهن اهو ڪي ڪجهہ ڪري ڏيکاريو آهي جو اڄ دنيا جا ڪيترائي ملڪ ملائيشيا کي فالو ٿا ڪن. اهو فقط ان ڪري جو هنن وٽ نہ فقط قاعدا قانون آهن پر انهن تي عمل بہ ٿئي ٿو، جنهن جو مظاهرو آئون 1970ع کان ڏسندو اچان تہ ڪيئن قاعدو قانون پاس ٿيڻ شرط ان تي عمل بہ شروع ٿيو وڃي ۽ ڀڃڪڙي ڪرڻ وارن کي يڪدم سزا ملڻ ڪري سڀ سڌا ٿيو وڃن. ڪيترين ڳالهين ۾ تہ قانون ناهي پر ملڪ جو وزيراعظم يا صوبي (رياست) جو وزيراعليٰ، گورنر يا سلطان ڪا صلاح ڏئي ٿو تہ ان کي بہ حڪم سمجهي مڃيو وڃي ٿو ۽ سڀ ڪو ان کي بهتري سمجهي ان تي عمل ڪري ٿو جو هو سمجهن ٿا تہ ان پٺيان سندن حاڪم جي نيڪ نيتي آهي. مون کي ياد آهي تہ 1984ع تائين ملائيشيا جي آفيسن توڙي اسان واري تعليمي اداري جو ڊيوٽي ٽائيم صبح جو 8 کان شام جو چئين تائين هو. پوءِ هڪ ڏينهن ملڪ جي وزيراعظم آزادي واري ڏينهن تي تقرير دوران چيو تہ، ”ملائيشيا کي ترقي يافتہ ملڪ بنائڻ لاءِ اسان کي اڃان بہ گهڻي محنت ڪرڻي پوندي. آئون توهان تي

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

زور نٿو ڀريان پر جي ڪڏهن توهان روزانو اڌ ڪلاڪ وڌيڪ ڊيوٽي ڪندائو تہ پنهنجي ملڪ ۽ عوام لاءِ سٺائي ڪندائو.“

مون سمجهيو تہ اها ڳالهہ ائين ئي آئي وئي ٿي ويندي پر مون ڏٺو تہ ٻئي ڏينهن کان هر هڪ چئين وڳي موڪل ڪرڻ بدران ساڍي چئين موڪل ڪرڻ لڳو ۽ اهو عالم ملڪ جي هر آفيس ۾ شروع ٿي ويو ۽ هتي ملائيشيا ۾ ڊيوٽي جو مطلب اهو ناهي تہ آفيسن ۾ آفيسر ليڻ نہ رڳو ڪلارڪ ۽ پٽيوالا وينا هجن. ملائيشيا جي چاهي انڪم ٽئڪس آفيس هجي يا پوليس کاتي جي آفيس يا ڪو ٻيو ڊپارٽمينٽ، ان جو ڪمشنر، ڊي آءِ جي يا ٻيو اعليٰ عملدار بہ ائين وڳي پنهنجي آفيس جي ڪرسي تي نظر ايندو ۽ ساڍي چئين وڳي آفيس ڇڏيندو. ان ۾ هو بي ايماني ڪري نٿو سگهي جو هن کي آفيس اچڻ وقت ۽ ڇڏڻ وقت پنهنجو حاضريءَ جو ڪارڊ ”ڪِلاڪ مشين“ ۾ وجهي وقت جي پابندي ۽ پنهنجي موجودگي جو ثبوت ڏيڻو پوي ٿو ۽ اهو ڪم وزيرن ۽ ملڪ جي وزيراعظم کي بہ ڪرڻو پوي ٿو. اهو ئي سبب آهي جو هتي عام ماڻهو رلي نٿو، هو جنهن بہ آفيس ۾ وڃي ٿو، ان جو هرهڪ ماڻهو پنهنجي ڪرسيءَ تي وينو آهي ۽ جلد ڪم جو اڪلاءُ ٿيو وڃي.

اهڙي طرح ملائيشيا وارن پنهنجي تعليمي نظام کي درست بڻايو آهي. ملائيشيا ۾ جيتوڻيڪ مختلف مذهبن ۽ زبانن جا ماڻهو رهن ٿا ۽ جي چيني آهن تہ انهن جون چيني زبانون بہ مختلف آهن: ٽيوچو،

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

منڊارين، ڪئنٽونير، هَڪا، هُڪين وغيره. جي انڊين آهن تہ اهي بہ مختلف زبانون ڳالهائڻ وارا تامل، مليا لم، ڪنھڙ گجراتي، پنجابي، هندي، اڙدو ڳالهائڻ وارا آهن پر ملائيشيا جي هڪ ڪنڊ کان ٻي ڪنڊ تائين، شهرن کان ڳوٺن، ويندي لنگڪوي ٻيٽن تي، ڪي جي نرسري کان مئٽرڪ تائين ساڳيو سليبس رکيو ويو آهي. اسڪول جو ساڳيو ٽائيم ستين کان هڪ رکيو ويو آهي. صبح جو پوري ستين اسڪولن جا در بند ڪيا وڃن ٿا ۽ دير سان اچڻ وارو ٻار ڪٽي ڪنهن جو بہ پٽ هجي هن جي غير حاضري لڳي ٿي. ٻارن جي هڪ بجي موڪل ٿئي ٿي پر پڙهائڻ وارن ۽ اسڪول آفيس جي ڪلارڪن کي وڏيڪ هڪ ڪلاڪ اسڪول ۾ ترسي ٻي وڳي موڪل ڪرڻي پوي ٿي. هرهڪ ٽيچر لاءِ اهو ضروري آهي تہ هو يا هوءَ مقرر مدي ۾ ڪورس پورو ڪرائي ۽ هر ڪتاب جو پهرين صفحي کان آخري تائين پڙهايو وڃي ٿو. هيٺين ڪلاسن جا سبجيڪٽ ملئي زبان ۾ شروع ٿي پوءِ مٿين ۾ انگريزي اچيو وڃي ۽ هتي جي ڳوٺ جو مئٽرڪ پاس بہ اسان جي ڪيترن شهري ۽ انگريزي اسڪولن جي ٻارن کان تعليم، جنرل نالیج ۽ انگريزي ڳالهائڻ ۾ هوشيار آهي. پوءِ جڏهن ڳوٺ ۽ شهر جو اسڪول ۽ منجهس پڙهائي هڪ جهڙي هجي تہ ٻار ڇو پيو سڄي شهر ۾ ٿلڪي. اسان وٽ هر پاڙي جا ٻار مختلف اسڪولن ڏي ويندا. پوءِ ڪو ڪلفٽن کان اڌ شهر لتاڙي نرسري يا طارق روڊ تي ڪنهن اسڪول ۾ ويندو تہ ڪو ڪورنگي ڏي. اهو ئي حال حيدرآباد، سکر،

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪوئيٽا ۾ ٻين شهرن جو آهي. فقط اسڪول وڃڻ ۽ موٽڻ ۾ ٻارن جو ڪلاڪ ٻه ضايع ٿيو وڃي. پر هيڏانهن ملائيشيا ۾ هرڪو ٻار پنهنجي گهر جي ويجهي واري اسڪول ۾ وڃي ٿو. اڌ کان وڌيڪ ٻار پنڌ وڃن، ٻين کي مائٽ، پيءُ ماءُ يا ڀڻي ماسي سائيڪل تي چڙهي اچي. ورلي ڪو ٻار ڪار ۾ ايندي نظر ايندو. اسان وٽ اسڪول وڃڻ وقت ۽ موڪل جي ٽائيم تي ٽريفڪ جام جو عجيب منظر رهي ٿو.

سعيد ٽالپر کي چيم ته جڏهن هتي جي عام اسڪولن جي پڙهائي به بهترين آهي ۽ في به نه برابر آهي ته پوءِ ان صورت ۾ هتي جي ماڻهن جا ٻار ته هن مهانگي انٽرنيشنل اسڪول ۾ هرگز نه ايندا هوندا ۽ اچن به ڇو؟

ٻي ڳالهه ته ملاڪا تاريخي شهر آهي، جنهن کي ڏسڻ لاءِ اڄڪلهه سوين ٽوئرسٽ روزانو اچن ٿا ۽ هتي جي هر هوٽل فل رهي ٿي، پر هن اسڪول ۾ ته انهن فارينرن (Expatriates) جا ٻار پڙهي سگهن ٿا، جيڪي هتي ملاڪا ۾ نوڪري ڪن. ائين ته ملاڪا ۾ ڪجهه ڪاليج، يونيورسٽيون، فئڪٽريون ۽ بين الاقوامي فرم ڪلڻ ڪري هتي رهندڙ فارينرن جو تعداد وڌيو آهي پر اهي ايترا ته نه آهن جو انٽرنيشنل اسڪول جهڙو مهانگو تعليمي ادارو ڪو خانگي طرح هلائي سگهي؟

ڪوالالمپور ۾ ته هاڻ ان قسم جا ۽ ٻيا ڪيترا انگريزي ميڊيم وارا اسڪول کلي پيا آهن، جو ان جي آس پاس ڪيترن ئي يونيورسٽين، اسپتالن ۽ انجنيئرنگ فرم آهن، جن ۾ ڌارين ملڪن جا سوين پروفيسر،

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڊاڪٽر، سرجن، سائنسدان ۽ انجنيئر نوڪري ڪن ٿا. اهڙا سوين شاگرد اهي آهن جيڪي پنهنجن ملڪن ۾ مختلف هنڌن تي پروفيسر آهن ۽ شادي شده آهن. هو هتي Ph.D ڪرڻ لاءِ ٽن ڪان پنجن سالن لاءِ اچن ٿا ۽ هو پنهنجن ٻارن کي انگريزي يا فرينچ ۾ تعليم ڏيارڻ چاهين ٿا، جيڪا زبان سندن يورپي، ايشيائي ۽ آفريڪي ملڪن ۾ عام آهي. ان ڪان علاوه ڪوالالمپور ۾ دنيا جي ملڪن جا سفارتخانا، هوائي ۽ بحري جهازن جون ڪمپنيون آهن، جن ۾ ڪم ڪندڙ آفيسر پنهنجن ٻارن کي هنن اسڪولن ۾ پڙهائين ٿا ۽ هو ههڙن اسڪولن جون ڳريون فيون Afford ڪري سگهن ٿا. ٻنهي ڌرين کي ان ۾ فائدو رسي ٿو. ملائيشيا وارا ڳريون فيون رکي ڌارين مان خوب ناڻو ڪمائين ٿا ۽ ڌاريان ماڻهو هيڏين ڳرين فين جي باوجود خوش آهن جو هنن کي ملائيشيا ۾ رهائش ۽ اسڪول جا خرچ وري ٻه يورپ، جپان يا عرب ملڪن ڪان گهٽ ٿا پون.

سعيد ٽالپر منهنجي سوال جي جواب ۾ ٻڌايو ته ملاڪا انٽرنيشنل اسڪول ۾ ملاڪا ۾ نوڪري ڪندڙ ڌارين ماڻهن ڪان علاوه اهي ٻار پڙهن ٿا جن جا پيئر يا ماڻرون مختلف ملڪن ۾ نوڪري ڪن ٿيون پر اتي جي پڙهائي سٺي نه هجڻ ڪري هو پنهنجن ٻارن کي ملاڪا موڪلين ٿا ۽ هتي جي حڪومت ڌارين ملڪن جي ماڻهن کي جيڪي هتي ٻار پڙهائين ٿا، انهن کي اها سهوليت ڏني آهي ته ٻار جو هڪڙو Parent (ماءُ يا پيءُ) ٻار سان گڏ رهي سگهي ٿو.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملاڪا انٽرنيشنل اسڪول (MIS) 1993 ع ۾ ملاڪا جي هڪ جهوني مسجد تنگڪرا جي پرسان جنهن علائقي ۾ نميو آهي اهو ”تمن سيانتان“ سڏجي ٿو ۽ اسڪول جي پرسان لنگهندڙ روڊ جو نالو پڻ Siantan آهي. سعيد ٻڌايو تہ هن وقت 17 ملڪن جا ٻار هِن اسڪول ۾ پڙهن ٿا، جن مان ڪجهہ ڪوريا، جپان، انگلينڊ، آمريڪا، آسٽريليا، جرمني، ڪئناڊا ۽ آلجيريا وغيره جا آهن. آلجيريا جي ٻار جي عرب ماءُ ڳالهہ ڪئي تہ هو آسٽريليا جا شهري آهن، سندس مڙس ڪي دبئيءَ ۾ نوڪري آهي. هوءَ دبئي يا آسٽريليا ۾ رهي ٻارن ڪي پڙهائڻ بدران هتي رهڻ پسند ڪري ٿي جو ملائيشيا مسلمانن جو ملڪ آهي. ائين تہ دبئي بہ مسلمانن جو ملڪ آهي پر اتي نہ ايڏي پڙهائي سٺي آهي ۽ نہ وري ايڏو فضيلت وارو ماحول آهي.

”ملائيشيا جي سٺي موسم کان علاوه کاڌي پيتي جون شيون بہ دبئي، آسٽريليا ۽ آلجيريا کان سستيون آهن“، هن ٻڌايو ۽ هوءَ عورت ٿي ڪري ڪار بہ هلائي ٿي ۽ اڪيلي سر ٻارن ڪي پارڪ يا بازار ۾ بہ وٺي وڃي سگهي ٿي.“

اهڙي ساڳي ڳالهہ ڪويت ۾ نوڪري ڪندڙ هڪ پاڪستانيءَ جي زال ٻڌائي. هو جيتوڻيڪ آمريڪا جا شهري آهن پر ٻارن ڪي آمريڪا يا ڪويت ۾ پڙهائڻ بدران هتي ملائيشيا ۾ پڙهائڻ وڌيڪ بهتر سمجهن ٿا. ڪجهہ ٻار پاڪستاني بہ آهن. هڪ پاڪستاني ٻار جي ڏاڏيءَ ۽ ڏاڏي سان

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڳالهہ ٻولهہ ٿي، جيڪي ٽن مهينن جي ٽوئرسٽ ويزا تي پنهنجي ننهن وٽ آيا هئا، جيڪا ٻن ٻارن سان هتي ملاڪا ۾ رهي ٿي. هنن ٻڌايو تہ سندن پٽ ڪنهن انٽرنيشنل اليڪٽرانڪ ڪمپنيءَ ۾ وڏو آفيسر آهي، جيڪو پهرين جدي ۾ هو ۽ هاڻ سائوٿ آفريڪا ۾ آهي. ”هر وقت بدلي ٿيڻ ڪري ٻارن جي تعليم ڊسٽرب ٿئي ٿي“، ٻارن جي ڏاڏي ٻڌايو، ”ان ڪري منهنجي پٽ زال ۽ ٻارن کي هتي رکيو آهي. سال ۾ ٻہ دفعا اسڪولن کي موڪل ٿيڻ تي هو سائوٿ آفريڪا وڃن ٿا، اهڙا سال ۾ ٻہ دفعا اسان جو پٽ ٻارن کي ڏسڻ لاءِ ملاڪا اچي ٿو.“

هنن ٻڌايو تہ هنن ڪوالالمپور بدران ملاڪا کي ان ڪري ترجيح ڏني آهي جو هتي ڳوناٺي ۽ وڏيڪ سانت واري زندگي آهي. اسڪول جي پرسان ڪيترين ئي نيون نيون گهڻ ماڙ عمارتون ٺهنديون رهن ٿيون، جتي رهائش لاءِ ڪو فليٽ خريد ڪرڻ يا مسواڙ تي حاصل ڪرڻ سولو ڪم آهي.

ملائيشيا کي آمريڪا واري نائن اليون ڪري بہ وڏو فائدو رسيو. هونءَ عرب ملڪن جا امير سعودي، ڪويتي ۽ گلف جا رهاڪو گهڻ توڙي ٻارن جي تعليم لاءِ آمريڪا ۽ انگلينڊ کي ترجيح ڏيندا هئا پر پوءِ نائن اليون واري واقعي بعد دنيا ۾ عربن لاءِ وڌندڙ نفرت جو تاب نہ جهلي هاڻ عرب ملائيشيا جو رخ رکن ٿا. ٻن ٽن سالن کان ڏسي رهيو آهيان تہ پاڪستانين جو بہ ملائيشيا ڏي رخ وڌندو وڃي. هڪ اهڙي پاڪستانيءَ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جو احوال هن کان اڳ واري ملائيشيا جي سفرنامي ”هليو آ هليو آ، ملائيشيا“ ۾ لکي چڪو آهيان تہ هو ڪراچي کان وڌيڪ ڪوالالمپور يا ملاڪا کي ترجيح ڏئي ٿو. هن ٻڌايو هو ”آئون سٺ سالن جو آهيان ۽ رٽائرڊ زندگي گذاريان ٿو. منهنجي زال ابو ڌابي ۾ بئنڪنگ سيڪٽر ۾ آفيسر آهي ۽ گهر جو خرچ هوءَ موڪلي ٿي ۽ آئون ڪراچيءَ ۾ رهي ٻارن کي پڙهايان پيو. پر هاڻ ڪراچيءَ ۾ وڌندڙ هنگامن ۽ لوڊشيڊنگ جي ڪري ملائيشيا ۾ اچڻ چاهيان ٿو جو مون لاءِ جهڙو ڪراچي ۾ رهڻ تهڙو ڪوالالمپور، ڇو جو منهنجي تہ ڪا ڪراچي ۾ نوڪري يا ڪاروبار بہ نہ آهي. مون لاءِ جهڙو ڪراچي ۾ رهڻ تهڙو ڪوالالمپور ۾. پئسا تہ مون ڏي هونءَ بہ ابو ڌابي کان اچن ٿا، پوءِ ڇو نہ ڪنهن سڪون واري هنڌ تي رهان....“

منهنجي خيال ۾ ملائيشيا وڏو سياڻو ٿيو، جنهن سنگاپور کان اهو سنو طريقو سکيو آهي تہ ملڪ ۾ قانون جي بالادستي، امن امان ۽ انصاف قائم رکو، خوشحالي پاڻهي ئي اچي ويندي. اڄ آئون ڏسي رهيو آهيان تہ دنيا جا ماڻهو گهمڻ لاءِ بہ ملائيشيا اچن ٿا تہ ٻارن جي تعليم ۽ پئسي جي سيڙپ لاءِ بہ ملائيشيا اچن ٿا. آخرڪار هتڙن انٽرنيشنل اسڪولن جون فيون ڪي گهٽ تہ نہ آهن. مثال طور ٻار جي داخلا لاءِ فقط درخواست جي في 500 رنگٽ يعني پاڪستاني 14000 روپيہ آهي. رجسٽريشن في جيڪا هڪ دفعو ڏيڻي پوي ٿي ۽ اها Non Refundable آهي،

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ساڍا 3 هزار رنگٽ (يعني ملائيشين ڊالر) آهي، جيڪي اسان جو هڪ لک روپيه ٿين ٿا. مختلف ڳالهين لاءِ هر سال 1500 رنگٽ يعني 45000 روپيه کن ڏيڻا پون ٿا ۽ پوءِ ان کان علاوه ٻار جي اسڪول في آهي، جيڪا مختلف ڪلاسن لاءِ مختلف آهي، جيڪا هر چوٿين مهيني ڏيڻي پوي ٿي. يعني سال ۾ ٽي دفعا ڏيڻي پئي ٿي. بهرحال ڪلاس ون جي ٻار جي ٽئن مهينن جي في 2200 رنگٽ يعني 66 هزار روپيه آهي ۽ ڪلاس يارهين يا ٻارهين جي ٻه لک روپيه آهي، يعني هر مهيني جي في اڌ لک روپيه ٿي. ان کان علاوه هر ٻار کي لئبرري، راندين ۽ منجهند جي ماني جا پئسا ڏيڻا پون ٿا. يعني ڏٺو وڃي ته اسڪول يعني ملڪ جي ڪمائي ئي ڪمائي آهي، جيڪا هو ڌارين ملڪن جي ماڻهن مان حاصل ڪري ٿو ۽ ڌارين ملڪن جا ماڻهو پنهنجي ملڪ ۾ امن امان جي حالت خراب ۽ تعليم جو معيار ڪريل هجڻ ڪري هو هيڏانهن ملائيشيا جو رخ رکن ٿا. منهنجي ملائيشيا جي حالتن تي گذريل 40 سالن کان نظر هجڻ ڪري اڄ مون کي حيرت ٿي ٿئي ته اهو ملڪ (ملائيشيا) جيڪو معمولي تعليم لاءِ به مختلف ملڪن ۾ دربدر ٿيندو رهندو هو، اڄ ان ملڪ ۾ دنيا جا ٻار پرائمري مڊل ۽ هائر کان Ph.D ليول جي تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ اچن ٿا. هو هڪ طرف اسڪولن، ڪاليجن ۽ يونيورسٽين جون فيون ڏين ٿا ته ٻئي طرف گهر يا فليٽ مسواڙ تي وٺن ٿا، جنهن مان پڻ مڪاني ماڻهن جو فائدو ٿئي ٿو. اڄ ڪوالالمپور ۾ هڪ ڪمري جو

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

فليٽ ٻہ ٽيھہ چاليھہ هزار روپيہ ماهانہ مسواڙ کان گهٽ ناهي ۽ اهو فليٽ جيڪڏهن پٽالِنگ جايا جهڙي پاش علائقي ۾ آهي تہ ان جي مسواڙ سٺ هزار ٻہ ٿي سگهي ٿي.

آخر ۾ هڪ دلچسپ ڳالهہ جيڪا گهٽ ۾ گهٽ مون لاءِ آهي ۽ ان جو واسطو هن اسڪول جي پڙهائي ۽ فين سان نہ آهي. هي اسڪول ڏسڻ وقت، وقت جي کوٽ ڪري آئون نہ پرنسپال سان ملي سگهيس ۽ نہ سندس نالو معلوم ڪرڻ جي ڪوشش ڪيم. آخر ان جي ضرورت ٻہ ڪهڙي هئي. ملائيشيا بعد هيڏانهن جپان پنهنجي ڊيءَ وٽ هليو آيو آهيان ۽ هي احوال هتان اوساڪا مان لکڻ وقت ملاڪا جي انٽرنيشنل اسڪول جو اتان مليل بروشر پڙهي رهيو هوس تہ پرنسپال جو نالو شمس النساءِ اسحاق پڙهي پهرين تہ ڪجهہ ٻہ ڌيان ۾ نہ آيو پر پوءِ آخر ۾ هڪ دفعو وري پڙهڻ سان هڪ هنڊ ڊاڪٽر محمد اسحاق سيد جو نالو پڙهي آئون ماضي جي يادن ۾ هليو ويس. اسي واري ڏهي ۾ جڏهن آئون ملائيشيا ۾ رهندو هوس تہ ان وقت جي وزيراعليٰ تان سري رحيم تامبي چڪ مون کي ملاڪا جو هڪ ENT سرجن ڊاڪٽر اسحاق سيد ملايو هو ۽ پوءِ ملاڪا ۾ رهڻ دوران منهنجي هن سان سٺي دوستي رهي. مهيني ۾ هڪ دفعو کن ڊاڪٽر صاحب ۽ وزيراعليٰ رحيم تامبي سان گڏ ملاڪا جي هوٽل ريناٽينس ۾ رات جي ماني کائيندا هئاسين. ڊاڪٽر اسحاق جو تعلق انڊيا جي تامل ناڊو رياست سان هو- يعني هن جي وڏن

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جو. پاڻ تہ چائو نپنو ملاڪا ۾. سندس مادري زبان تامل هئي، پر ڪشمير مان پڙهڻ ڪري ڪيس ٿوري گهڻي اڙدو بہ آئي ٿي. ياد رهي تہ ان وقت ملائيشيا جا شاگرد ڊاڪٽري يا انجنيئري لاءِ سنگاپور، مدراس، پوني ۽ انڊيا جي ٻين يونيورسٽين ۾ ويندا هئا. 1991ع ۾ ملائيشيا ڇڏي سئيڊن رهيس جتي خبر پيئي تہ ڊاڪٽر اسحاق بہ ملاڪا ڇڏي ڪوالالمپور اچي رهيو آهي. ساڻس سال بہ فون تي ڳالهہ ٿيندي رهي، پوءِ Contact نہ رهيو. ڍاڪو ڪن سالن بعد مون ڊاڪٽر اسحاق جو معلوم ڪيو تہ خبر پيئي تہ هو وفات ڪري ويو ۽ سندس فئملي هاڻ ڪوالالمپور ۾ نئي رهي ۽ هاڻ ملاڪا جي هن اسڪول تي لکڻ وقت ڊاڪٽر اسحاق ۽ شمس النساءِ جو نالو پڙهي مون کي يڪدم ڌيان ۾ آيو تہ اها شمس النساءِ ڪٿي اسان واري مرحوم دوست ڊاڪٽر اسحاق جي زال نہ هجي. اهو سوچي مون يڪدم سعيد احمد ٽالپر کي ملاڪا فون ڪيو.

”سعيد، توهان جي پرنسپال جو ڊاڪٽر مڙس نڪ، ڳلي ۽ ڪنن جو ماهر سرجن تہ نہ هو؟“

”ها. بلڪل صحيح ٿا چئو.“ هن وراڻيو ۽ پوءِ مون کيس پنهنجي ملاڪا وارن ڏينهن جو احوال ٻڌايو.

سعيد ان ئي وقت پرنسپال سان ڳالهہ ڪئي، جنهن شام جو مون سان فون تي ڳالهايو ۽ ٻڌايائين تہ هن اسڪول ناهڻ ۾ ڊاڪٽر اسحاق جي دوست رحيم تامبي چڪ ڪافي رهنمائي ڪئي هئي. ڊاڪٽر اسحاق جن

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

کي ٻہ ٻار وڏي ڌيءَ شاهين ۽ ننڍو پٽ ارشاد منهنجي ٻارن کان ڪافي ننڍا هئا، جن لاءِ شمس النساءِ ٻڌايو تہ پٽ ڪوالالمپور ۾ نوڪري ڪري ٿو ۽ ڌيءَ آمريڪا ۾ پڙهي رهي آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

29

پنجن سالن ۾ چار ڀار ڄٽيو ويٺي آهيان...

ملاڪا ملائيشيا جي 13 رياستن مان هڪ رياست جو نالو به آهي ته ان رياست جي گادي واري شهر جو نالو به آهي، جيئن پينانگ آهي يا اسان وٽ خيرپور ۽ بهاولپور رياستون هيون جن جي گادي وارن شهرن جو به ساڳيو نالو هو. ملائيشيا جي ٻي ڪا اهڙي رياست ناهي جنهن جي گادي واري شهر جو به ساڳيو نالو هجي. ملائيشيا جي ڏاکڻي ۽ ڇيڙي واري رياست 'جوهور' (Johor) جي گادي واري شهر جو نالو البت "جوهور بارو" آهي. ٿي سگهي ٿو ان جو شروع ۾ 'جوهور' ئي نالو هجي ان بعد ان شهر جي پرسان هي ٻيو شهر ٺهڻ تي ان جو نالو جوهور بارو ٿي ويو هجي. ملئي زبان ۾ بارو Baru لفظ جي معنيٰ "نئون" آهي ۽ ڪيترن شهرن ۽ ڳوٺن جي نالن ۾ بارو (نئون) يا لاما (پراڻو) اچي ٿو جيئن اسان وٽ نيو هالا ۽ اولڊ هالا آهي يا نيو ڪراچي ۽ نئون سعيد آباد شهر آهن.

ملاڪا ۾ ڏهاڪو کن سال رهڻ ڪري ظاهر آهي منهنجو مختلف هنڌن تي اچڻ وڃڻ لڳو رهيو ٿي. نه فقط ملاڪا رياست پر پير وارين رياستن نينگري سيمبيلان ۽ جوهور جي به مختلف ڳوٺن ۾ ڄاڻ سڃاڻپ هئي ۽

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪيترن سان هلندي اچي. هينئر ملاڪا ۾ آئي سارو مون ڪجهه واقفڪارن سان ملي سلام دعا ڪرڻ چاهي ٿي. ڊاڪٽر عطا ٽالپر مون کي اهو ڏينهن پنهنجي ڪار ۾ وٺي هلڻ لاءِ تيار هو ۽ اسان سان گڏ سعيد به هلڻ چاهيو ٿي. مون اهڙي طرح پروگرام ٺاهيو جيئن عطا کي اڳيان پويان اچڻ بدران سڌو ئي هلڻو پوي. يعني ملاڪا شهر کان نڪرڻ بعد سنگائي اڊانگ، مسجد تاناح، ڪئالا سنگائي بارو، سريمبان ۽ آخر ۾ بانگيءَ مان ٿي ملاڪا موٽڻو هو. سنگائي اڊانگ (هي ملاڪا جو هڪ مشهور شهر آهي، جتي انگريزن جي ڏينهن کان ٽريننڊاح فوجي ڪئمپ آهي ۽ هن شهر جي لفظي معنيٰ آهي گانگٽن واري ندي) ۾ منهنجو ملئي دوست ابراهيم بن معروف رهي ٿو. ابراهيم مون سان گڏ ملاڪا جي نيول اڪيڊمي ۾ ڏهاڪو کن سال گڏ نوڪري ڪئي. پاڻ تمام سٺو دوست، سٺو آفيسر، بهادر، بلند اخلاق ۽ نيڪ انسان آهي. هن کي هر هڪ پسند ڪيو ٿي پر ڪجهه ماڻهن خاص ڪري نيول اڪيڊمي ۾ نوڪري ڪندڙ ليڊيز تنقيد ڪئي ٿي، جو هن کي هڪ کان وڌيڪ زالون هيون. هن وقت هن کي چار زالون آهن پر جن ڏينهن ۾ اسان ملاڪا ۾ آيا هئاسين ان وقت فقط پهرين فاطمه هئس جنهن مان به ڌيئون ايمي ۽ جنيتا هئس جيڪي منهنجي ڌيئن جون هم عمر هيون ۽ گڏ پڙهيون ٿي. ان کان علاوه محمد محافظ نالي پٽ هوس جيڪو هن نپايو هو. ملائيشيا ۾ ٻار نپائڻ هڪ عام ڳالهه آهي. مهاتير ۽ تنڪو عبدالرحمان جو به ڪيترو

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اولاد پنهنجو نہ پر نپايل آهي. بهرحال اسان جي ملئي دوست ابراهيم ٻي شادي اڪيڊمي ۾ نوڪري ڪندڙ سپ ۾ خوبصورت ۽ ماڊرن ملئي ڇوڪري روهيدا سان ڪئي ۽ هفتي بعد هوءَ اسڪرٽ ڇڏي جُبي ۽ عبايا ۾ ويڙهجي سيڙهجي تودونگ (حجاب) سان مٿو ڍڪي آفيس ۾ اچڻ لڳي. اهو ڪم جيتوڻيڪ هن پنهنجي خوشي سان ڪيو پر آفيس جون ڪجھ عورتون ان کي ابراهيم طرفان ظلم سمجهڻ لڳيون. بهرحال 1991ع ڌاري منهنجي ملاڪا ڇڏڻ وقت مون ٻڌو تہ هن ٽين شادي ملاڪا جي هڪ سرڪاري آفيسرياڻي سان ڪئي ۽ ڪجھ سالن بعد ملاڪا گهمڻ آيس تہ خبر پيئي تہ هن چوٿين بہ شادي ڪئي آهي.

بقول ابراهيم جي جڏهن هو سيني جا حق ادا ڪري سگهي ٿو تہ ڇو نہ چار شاديون ڪري. هونءَ بہ ملائيشيا ۾ شادي ڪرڻ يا گهر هلائڻ ڪو ڏکيو ڪم ناهي، جو اتي مردن سان گڏ عورتون بہ نوڪري ڪن ٿيون.

ابراهيم معروف جي پهرين زال فاطمہ نوڪري نہ ڪئي پر سندس ٻار پڙهي يڪدم وڏين نوڪرين کي لڳي ويا. اڄڪلھ فاطمہ پنهنجي نپايل پٽ محافظ سان گڏ ڪئالالمپور ۾ رهي ٿي، سندس ٻئي ڌيئون بہ اتي رهن ٿيون. ننڍي جنيتا تہ بئريسٽر آهي باقي وڏي ڪنهن پرائيويٽ فرم ۾ وڏي آفيسر آهي، جنهن جي برانچ ڪراچيءَ ۾ پڻ آهي ۽ هن جي سال کن اڳ ڪراچي بدلي ٿي هئي. سندس مڙس پيٽروناس ۾ آهي ۽ چار ٻار اٿس. ايمي سان گڏ سندس مڙس زوهرين بہ پنهنجي بدلي ڪرائي

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪراچيءَ آيو. ابراهيم کي شروع ۾ شوق هو تہ سندس ڌيئون اسان وٽ ڪراچي ۾ رهي ڊو ميڊيڪل ڪاليج مان ڊاڪٽري پڙهن ۽ پٽ بنوري ٽائون مدرسي مان ديني تعليم حاصل ڪري. پر آئون ملائيشيا ۾ ٽي سال گذارڻ جو سوچي ڏهاڪو کن سال رهي پيس، ان ڪري رڳو ابراهيم جون پر منهنجيون ڌيئون بہ ملاڪا ۾ ئي پڙهنديون رهيون. هاڻ جڏهن ڪيترن سالن بعد اسان اچي ڪراچي ۾ رهيا آهيون تہ ايمي ڪراچي ڏسڻ ۽ اسان سان ملڻ جي شوق ۾ نہ فقط پنهنجي پر پنهنجي مڙس جي بدلي بہ ڪراچيءَ ڪرائي. پر افسوس جو هوءَ ڪراچي جي حالتن ۽ اسان جي ملڪ جي حالتن سان adjust ٿي نہ سگهيا ۽ ڪين مهيني اندر موٽڻو پيو. اتفاق اهڙو جو انهن ڏينهن ۾ ڪراچيءَ ۾ هڪ ٻئي پويان بم ڦاٽا. هفتي لاءِ هو لاهور ويا تہ اتي بہ هنن جي هوٽل پرسان بم ڦاٽو ۽ هو زال مڙس (جيڪي پنهنجا ننڍا ٻار ناني (فاطمہ) وٽ ڪئالالمپور ڇڏي آيا هئا سخت پريشان ٿي ويا. ابراهيم ۽ فاطمہ جا بہ هر وقت فون ايندا رهيا. هاڻ ڪين ڪير ٻڌائي تہ ڪراچي اهو سڪون وارو شهر نہ رهيو آهي، جيڪو ستر واري ڏهي ۾ هوندو هو. جڏهن ابراهيم پاڻ بہ جهاز تي هو ۽ سندس جهاز ڪراچي جي سهڻي بندرگاهہ ۾ ايندو ويندو رهيو ٿي.

ڪراچي ۾ رهڻ دوران ايمي وارن ڪي شيرٽن هوٽل ۾ عارضي طور رکيو ويو هو پر هو اڪثر اسان وٽ هليا ايندا هئا. ايمي روزانو حيرت مان هتي جون ڳالهيون منهنجي زال سان ڪجهہ انگريزي ڪجهہ ملئي

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

زبان ۾ ڪندي هئي، جيڪي ٻڌي اسان کي احساس ٿيندو هو ته اهي ڳالهيون جيڪي اسان لاءِ نارمل صورت ۾ لڳي رهيون هيون اهي هڪ ڌارئين ماڻهوءَ لاءِ واقعي حيرت جو سبب بڻجن ٿيون.

ايمي منهنجي زال کي چوندي هئي: ”آنٽي آفيس ۾ هر وقت لائيٽ هليو وڃي ڪيئن ڪم هلندو.“

”آنٽي ڪم وارا وقت تي پهچن نٿا باقي موڪل پوري وقت تي يا ان کان به اڳ ڪن ٿا. هڪ عجيب نو ورڪ ڪلچر آهي! اهڙي حالت ۾ efficiency ڪيئن رهي سگهندي.“

هاڻ آنٽي کيس ڪيئن ٻڌائي ته توهان اسان کان وڌيڪ جٽ ۽ پنٽي پيل هئاؤ پر پوءِ توهان جي انهن خوبين، (محنت، ايمانداري سان ڊيوٽي، گهر گهر ۾ تعليم وغيره) ڪري توهان اڄ دنيا جا ترقي يافته ٿي پيا آهيو ۽ اسان گهٽ کان گهٽو اڳ هجڻ جي باوجود پنٽي رهجي ويا آهيون.

اهو ڪو زمانو هو جو ملائيشيا ۾ نه ايڏيون اسپتالون ۽ تعليمي ادارا هئا. ايتري قدر جو هي ڇوڪريون به اسان جي ملڪ جي ڊو ميڊيڪل ڪاليج ۾ MBBS پڙهڻ لاءِ آيون ٿي. اڄ فقط پاءُ صديءَ جي فرق سان ملائيشيا جو اهڙو نقشو ٿي ويو آهي جو اعليٰ تعليم لاءِ اسان جا ڊاڪٽر، انجنيئر، سائنسدان ملائيشيا جي يونيورسٽين ۾ وڃن ٿا ۽ اسان جي ملڪ جي فقط آغا خان يونيورسٽي recognize ڪئي وڃي ٿي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هڪ آچر تي سندس دل وندرائڻ لاءِ آئون ايمي ۽ سندس مڙس کي ڊفينس جي مسجد طوبا ۽ ڪلفٽن ڏي وٺي ويس. تين تلوارن وٽ ٻه ڇوڪرا پڃري ۾ بند ٿيل جهرڪ ۽ جهرڪيون وڪڻي رهيا هئا.

"لي لو، ثواب ملي گا." هن مان هڪ جهرڪين جو پڃرو اسان جي ڪار جي دريءَ اڳيان ڪندي چيو.

يقينن ايميءَ وارن کي حيرت ٿي هوندي جو ملائيشيا ۾ قسمين قسمين ۽ انيڪ پکي هجڻ جي باوجود ڪنهن کي ائين بنا لائسنس جي وڪڻڻ يا پالڻ جي اجازت ناهي. اجازت بعد هن کي پالتو جانور يا پکيءَ جو خيال رکڻو آهي جو هو ٻه ساهوارو آهي. ايميءَ کي ضرور حيرت ٿي هوندي ته هڙي گرمي ۾ هي ننڍڙا پکي ڇو ڦٿڪي رهيا آهن.

"بي بي لي لو ثواب ملي گا، بهت سستا هي." پکي وڪڻندڙ همراهه ايمي جي منهن اڳيان پڃرو جهلي چيو.

"انڪل ڇا ٿو چوي؟" ايميءَ پڇيو.

"بِلي برونگ برونگ. لبيح مُورا. من ڊپات اجر." (پکي خريد ڪر. بيحد سستا آهن. ۽ ثواب حاصل ڪر) مون چيومانس.

"ما چام مانا، انڪل" (ڪيئن پلا). هن حيرت مان پڇيو.

"توهان هن کي پئسا ڏئي اهي پکي خريد ڪري انهن کي آزاد ڪريو ته توهان کي ثواب ملندو." مون هنن کي ٻڌايو. ايميءَ کان ٺهڪ نڪري ويو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”چو ڀلا ايمي؟“ مون پڇيو.

”ان ڪان اڳ هن اهو گناهه جو ڪم ڪيو چو آهي. گهٽ ثواب لاءِ هڪ ٻيو ڪم ئي بهتر آهي.“ ايميءَ چيو ۽ هن کي وائڙن وانگر ڏسڻ لڳس.

”ڪيئن ڀلا؟“ مون کي اهو راز معلوم ڪرڻو پيو.

”منهنجي خيال ۾ پکين کي اجيو بکيو رکڻ واري هن ظالم کي پوليس حوالي ڪرڻ کپي، جيئن پکين جي هميشه لاءِ جان ڇٽي وڃي ۽ ٻين لاءِ به سبق حاصل ٿئي.“ ايميءَ چيو ۽ منهنجي خيال ۾ هن صحيح ڳالهه ڪئي جو پئسا ڏيڻ تي توهان پکين سان ظلم ڪندڙ جي همٿ افزائي ڪري رهيا آهيو ۽ هنن ننڍڙن جيتامڙن کي هاڻ آزاد ڪرڻ سان هو ڪي پنهنجن آکيرن ۾ پهچي سگهندا؟ رستي تي وڏن پکين جو شڪار ٿي ويندا. ۽ هنن پکين کي چارين يا ڪوڙڪن ذريعي ڦاسائڻ ۾ ڪيترا ئي مريو وڃن يا زخمي ٿيو وڃن.

ڪلفٽن جو سمنڊ ۽ اٺن تي سواري هنن کي پسند آئي. ملائيشيا ۾ ههڙو بگڙيل سمنڊ نظر نه ايندو آهي جو هنن جا شهر ”ملاڪا ڳچي سمنڊ“ جي ڪناري تي آهن جيڪو ٻارهوئي مانو سمنڊ آهي ۽ اُٺ اهو جانور آهي جيڪو ملائيشيا ۽ انڊونيشيا ۾ فقط چڙيا گهر (تمن حيوان يعني Zoo) ۾ نظر اچي ٿو. بيابان ۽ رڻ پٽ جو هي جانور جيڪو پنهنجي مُٽ ۾ ئي ترڪيو پوي اهو ڀلا ملائيشيا جي مينهوڳي واري

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

موسم ۾ ڪيئن ٺو رهي سگهي. واپسي تي عبدالله شاهه جي مزار تي ڪار بيهاري غلطي ڪيم. ملائيشيا ۾ نه آهن مزار مقبرا نه درگاهون ۽ نه وري پير يا مجاور. هو انسانن کي داتا، گنج بخش، غريب نواز سمجهڻ بدران هر شيءِ پنهنجي رب کان گهرن ٿا. اسان جي لهڻ تي ڏٺا مٺا ۽ موالي چرسي فقير ورائي ويا. دنيا جي ماڻهن لاءِ اها حيرت جي ڳالهه آهي ته پاڪستان ئي هڪ اهڙو اٽامڪ طاقت رکندڙ ملڪ آهي جنهن وٽ ائٽم بم ته آهي پر عوام لاءِ بجلي ناهي، ملڪ جون واڳون سنڀاليندڙ حاڪمن جا اڪائونٽ ته سوئز بئنڪن ۾ ۽ بنگلا ۽ محل انگلنڊ، اسپين، آمريڪا ۽ فرانس جهڙن ملڪن ۾ آهن پر عوام رهڻ لاءِ محتاج آهي ۽ هنن کي رهڻ لاءِ ڪکائين جهوپڙي به نه آهي.

فقيرن ۽ فقيرياڻين جي ميڙ کي آئون پري کري رهيو هوس، جيڪي پڪ ايميءَ کي غير ملڪي ٽوئرسٽ سمجهي چهٽي رهيا هئا ته اتي هڪ مٽيءَ ۾ پيوت ٽيل وارن واري فقيرياڻي جيڪا چرئي يا ملنگ جي اداڪاري ڪري رهي هئي تنهن ايميءَ جي پنيان بيهي ڪٽي ايميءَ جي ڳچيءَ ۾ هڪ ڪٺل ۽ پاروٺين پنين وارو هار وڌو. ايميءَ کان چرڪ نڪري ويو. هار وجهڻ واري ملنگ عورت تاڙيون وڄائي سئو رپيا گهرڻ لڳي.

”هاڻ توکي پار ٿيندو سو به پٽ پار.“

ايمي ٽپ ڏئي اچي ڪار ۾ ويٺي ۽ سندس مڙس ته اڳهين ڪار ۾ گهڙي چڪو هو. ملنگ عورت ڪار جي دروازي جو هئنڊل جهلي زور

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

زور سان دانھون ڪرڻ لڳي. ”غازي شاھ توکي پٽ ڏيندو ان جي بدلي ۾ سئو جو نوٽ بہ نٿي ڏين.“

”ڇا پئي ڇئي انڪل؟“ ڪار رڙھڻ تي ايميءَ پڇيو. ھوءَ سڄي پگھرجي وئي ھئي ۽ سندس چھري تي ڪجھ ڪجھ خوف جا تاثر ھئا. آھستي ڳالھائڻ جي عادي ملئي ماڻھن لاءِ ھن فقيرياڻيءَ جون رڙيون جھيڙي برابر ھيون. مون کيس ٻڌايو تہ ھوءَ جھيڙو نہ پر توکي blessings پئي ڏئي، ان تي ائميءَ پنھنجي ڇپن تي مرڪ آندي.

”پر ھن ڇيو ڇا پئي؟“ ائميءَ وري پڇيو.

”ھن توکي ٻنا ٻارن جي ڏسي سمجھيو تہ توکي شايد اولاد ڪونھي. سو ان لاءِ پئي ڇيائين تہ توکي ھاڻ پڪ ٻار ٿيندو. ان جي خوشيءَ ۾ سئو رپيا ڏي.“

”پوءِ انڪل توھان ڇيس ڪو نہ تہ آئون پنجن سالن ۾ چار ٻار ڄڻيو ويٺي آھيان.“ ائميءَ ٺھڪ ڏيندي ڇيو.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

30

ملائيشيا سلائي سکڻ لاءِ بهترين ملڪ آهي

ڪوالالمپور ۾ وقت نہ ملڻ ڪري آئون پنهنجي ملئي دوست ابراهيم بن معروف جي ٻارن (بن ڏيئن: ايمي ۽ جنيتا ۽ پهرين زال فاطمہ) سان ملي نہ سگهيس. ايمي ۽ سندس مڙس جيڪي بہ چار مهينا اڳ اسان وٽ ڪراچي ۾ رهي آيا هئا، اهي آخري ڏينهن تائين مون کي گهر گهرائڻ لاءِ هر هر فون ڪري رهيا هئا. هنن هرويرو مانيءَ جو اهتمام ڪرڻ ٿي چاهيو ۽ آئون کين اهو ئي چوندو رهيس تہ ”مون کي جيئن ئي ٽائيم ملندو تہ آئون اڌ ڪلاڪ لاءِ اچي توهان جي خبر چار لهي ويندس ۽ ماني بدران چانهہ پيئڻ پسند ڪندس.“ هونءَ بہ ائميءَ کي تہ ڏسي چڪو هوس، پر سندس پيڻ جُنيتا کي مون تڏهن ڏٺو هو جڏهن هوءَ نائين ڪلاس ۾ منهنجي ڌيءَ مارئيءَ سان گڏ ملاڪا ۾ پڙهندي هئي. ان وقت ڪنهن کي خبر هئي تہ هڪ ننڍڙي ڳوٺ جي هيءَ ڇوڪري ڪوالالمپور جي مشهور وڪيل (بئريسٽر) ٿيندي. پئان (مسز) فاطمہ سان بہ ڪراچي مان فون تي ڳالهہ ٻولهہ تہ ٿيندي رهي ٿي، پر ڏٺي ورهيہ ٿي ويا هئا.

بهرحال هاڻ ملاڪا ۾ اچي ابراهيم سان ملڻ ضروري سمجهيم. ابراهيم مون کي ملاڪا ۾ پنهنجي ڳوٺاڻي گهر ۾ رهڻ لاءِ چيو هو، جنهن ۾ آئون پهرين بہ رهي چڪو آهيان، جڏهن ملاڪا ۾ نوڪري ڪندو هوس.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”انچڪ (مسٽر) ابراهيم! وقت صفا نہ اٿم. بس رڳو توسان ملي اڳتي وڃڻو اٿم. چانهہ بہ مسجد تاناح پنهنجي ڏيءَ جي ماسترياڻي صفيہ جي گهر وڃي پيئندس. جيڪڏهن تون سنگائي اڊانگ جي مين روڊ تي ان سنڌي هندو پارواڻي جي دڪان تائين اچي وڃين تہ منهنجو وقت بچي پوندو.“ ملاڪا مان نڪرڻ وقت مون ڊاڪٽر عطا ٽالپر جي گهران ابراهيم معروف کي فون ڪيو.

انگريزن جي ڏينهن کان هي پارواڻي جو جنرل اسٽور مشهور آهي ۽ انگريزن جي ڏينهن کان هن دڪان تي فوجين جا يونيفارم ۽ اسپورٽس جو سامان وڪامي ٿو. راندين جو سامان هو اڄ بہ سيالڪوٽ کان گهرائي ٿو. سندس تفصيلي احوال ملائيشيا جي پهرين سفرنامي ”مڪلي کان ملاڪا“ ڪتاب ۾ ڏئي چڪو آهيان. هتي ڪنهن سان ملڻو هوندو آهي تہ پارواڻي جي دڪان جو ڏس ڏيندا آهيون.

ابراهيم منهنجي مجبوري سمجهي ويو تہ آئون جلدي ۾ آهيان.

”چڱو پلا ڪٿي آهين ۽ ڪيڏي مهل نڪرين ٿو؟“ ابراهيم پڇيو.

”بس هينئر نڪرون ٿا. مسجد تينگڪرا وٽ سعيد ٽالپر جو گهر آهي، ان کي ڪٽي تنهنجي ڳوٺ سنگائي اڊانگ وٽان لنگهان ٿو.“ مون ٻڌايو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”چڱو ڀلا هينئن ڪر“ ابرهيم چيو، ”آئون مسجد تينگڪرا جي آسپاس ۾ ئي آهيان. تون سعيد کي وٺي نڪر تہ آئون مسجد تينگڪرا پهچي ٿو وڃان.“

بهرحال ابراهيم سان اسان جي ملاقات مسجد تينگڪرا ۾ ٿي وئي. ڊاڪٽر عطا ٽالپر ۽ سعيد ٽالپر کي پڻ ابراهيم سان ملايم. پورٽ ڊڪسن ۽ سريمبان جهڙن شهرن کان ملاڪا شهر ۾ گهمڻ لاءِ هن مسجد وٽان لنگهڻو پوي ٿو. هن تاريخي ۽ ملاڪا جي جهوني مسجد بابت شروع جي مضمونن ۾ ڪافي لکي چڪو آهيان. هڪ ڳالهہ ان ۾ لکڻ رهجي وئي هئي تہ هن مسجد جي آڳنڌ ۾ علامہ شيخ عبداللطيف تامبي دفن ٿيل آهي. مسجد جي مين گيٽ جي اندرين پاسي علامہ جي جنم ۽ وفات جي تاريخ جي تختي ڏسي مون کي ياد آيو ۽ مون ڊاڪٽر عطا ٽالپر ۽ سعيد ٽالپر کي هن عالم، بزنيس مين ۽ سخي مرد بابت ٻڌايو. علامہ حاجي عبداللطيف جا وڏا ٻارهين هجري صديءَ جي شروعات ۾ انڊيا جي ڏاکڻي حصي کان واپار وڙي خاطر ملاڪا ۾ اچي رهيا. پاڻ 1288 هجري (1872 عيسوي) ۾ ملاڪا رياست جي ڳوٺ ڪمپونگ تيلوڪ ماس (Telok Mas) ۾ حاجي محمد نور دين جي گهر ۾ ڄائو، جيڪو شهر ۾ ”حاجي تامبي“ جي نالي سان مشهور هو.

علامہ جيتوڻيڪ ملاڪا ۾ ڄائو، پر سندس ننڍپڻ سنگاپور ۾ گذريو، جتي سندس پيءُ جو ڪپڙي جو دڪان هو. سندس پيءُ حاجي تامبي بہ

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مذهبي ماڻهو هو ۽ حج ڪري آيو هو، ۽ ڪيس پنهنجي پٽ کي ديني تعليم ڏيارڻ جو تمام گهڻو الڪو هو. انهن ڏينهن ۾ دين جي اعليٰ تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ هن پاسي جا ماڻهو پنهنجن ٻارن کي مڪي يا مديني موڪليندا هئا يا وري ننڍي کنڊ جي ڪنهن مدرسي ڏي. اڄ به ملائيشيا ۽ ٿائلينڊ جي ڏکڻ واري حصي (جيڪو ملائيشيا جي اتراهن رياستن ڪيداح، پيرلس ۽ پيراق سان مليل آهي) جا ماڻهو پنهنجن ٻارن کي انڊيا ۽ پاڪستان جي مدرسن ڏي موڪلين ٿا.

ڪراچيءَ جون اڄڪلهه حالتون بهتر نه آهن ته به توهان کي گس پنڌ تي ملائيشيا ۽ ٿائلينڊ جا نوجوان ملندا، جن کان پڇڻ تي هو توهان کي ٻڌائيندا ته هو مدرسه بنوري، نيو ٽائون، گلشن اقبال يا ڪورنگي جي مدرسي ۾ ديني تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ ٽن سالن لاءِ آيا آهن. علامه شيخ حاجي عبداللطيف کي به سندس پيءُ حاجي محمد نور دين (حاجي ٽامبي) دين بابت وڌيڪ ڄاڻ حاصل ڪرڻ لاءِ 1880 ۾ مڪي موڪليو، جڏهن هو فقط اٺن سالن جو هو. هو ڏيڍ 20 سال اتي رهي 1900 ۾ ملاڪا موٽيو. مڪي ۾ هن جي استادن ۾ ملئي به هئا، جهڙوڪ شيخ محمد بن اسماعيل الفتاني، شيخ وان علي بن عبدالرحمان الڪيلنتاني ڪُتان، شيخ عبدالقادر بن شيخ شبير احمد خاطب وغيره.

مڪي مان ملاڪا موٽڻ بعد علامه شيخ عبداللطيف پنهنجي تبليغ جو مرڪز سنگاپور بنايو. هو پنهنجي گهر ۾ ۽ ڪپڙي جي دڪان تي واعظ

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪرڻ لڳو ۽ پوءِ اهو سلسلو هن پينانگ ۾ انڊونيشيا جي شهرن ميدان، سُور بايا ۽ بنڊنگ ۾ بہ جاري رکيو. اسلام جي تبليغ سان گڏ هن پنهنجي روزگار جي ذريعي (ڪپڙي وڪڻ جي ڌنڌي) کي بہ جاري رکيو. اهو سوچي تہ دين تي ليڪچر ڏيڻ سان گڏ علم پکيڙڻ لاءِ ڪتاب بہ ضروري آهن، هن سنگاپور ۾ لطيفيا پريس نالي هڪ ڇپائي جي ڪمپني کولي. هن ڪمپني جي برانچ هن مسجد وٽ ملاڪا ۾ بہ کولي ۽ ڇپائيءَ جو ڪم شروع ڪيو.

علامہ شيخ حاجي عبداللطيف هن تر جي هڪ تمام مشهور ديني هستي مڃي وڃي ٿي، جنهن ڪيترن ئي کي اسلام جي ڄاڻ ڏني ۽ قرآن شريف، تفسير، فقہ ۽ حديث پڙهايو. ملاڪا جا ڪيترائي ملئي مولوي ۽ عالم هن جا شاگرد ٿي رهيا. علامہ عبداللطيف هڪ ڪامياب بزنيس مئن ۽ سخي مرد پڻ هو ۽ هن ڪيترن ئي غريبن ۽ ضرورتمندن جي دل کولي مدد ڪئي. سندس تعلق شافعي مڪتبِ فڪر سان هو. سندس لکيل ڇهہ ست ڪتابن مان هڪ بہ هن ريت آهن:

Tazk iratuz Sunnatil basyar bi

Ahkami Itsna_ 1924

Dalailul khairat

Qiblah Dalail Al_ Hairan

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

وغيره. سندس وفات جمع ڏينهن 17 رجب 1358 هجري سال بمطابق سيپٽمبر 1939ع تي ٿي ۽ هتي هن مسجد جي اڱڻ ۾ ئي دفن آهي. توهان جو جي ملاڪا اچڻ ٿئي ته هتي جي هيءَ جهوني مسجد جيڪا ٻاهران اسان جي مسجدن کان بلڪل مختلف چيني ۽ ٻڌن جي مندرن جهڙي لڳي ٿي ضرور ڏسجو. هونءَ به ملاڪا ماڊرن ۽ جهونين مسجدن جو شهر آهي.

ڊاڪٽر عطا کي چيم ته اسان جو يار ابراهيم وڏي ڪم جو ماڻهو اٿئي. سندس هن تر ۾ وڏو اثر رسوخ آهي.

”ڪيئن ڀلا؟“ عطا ڪلڻ لڳو.

”ان ڪري جو ابراهيم فوج ۾ رهيو آهي، اڪيڊمي ۾ پڙهايو اٿس ۽ هتي ٽيچر جي وڏي عزت آهي. ان کان علاوه ابراهيم مذهبي عالم ۽ استاد آهي. ان کان علاوه ابراهيم پنهنجو وقت ڏئي هر ضرورتمند جي جائز مدد ڪري ٿو. ان ڪري ابراهيم جنهن کي به ڪنهن ڪم لاءِ چوي ٿو ته هو انڪار ڪرڻ بدران ان ڪم جي پوئيواري ڪرڻ ۾ خوشي محسوس ڪري ٿو.“

”ڀلا ڇا پروگرام آهي؟ شام ٿائين ترسي پئو ۽ مون وٽ لنچ ڪائي وڃو.“ ابراهيم چيو.

”نه يار. ڪجهه به نه. چانهه به نه. چانهه مسجد تاناح ۾ صفيه جي گهر پيئڻي آهي، جنهن لاءِ هن کي فون ڪري چڪو آهيان ۽ ماني ڪئپٽن

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

رزالي وٽ بانگي شهر ۾ ڪائيندا‌سين.“ مون ابراهيم کي پنھنجو پروگرام ٻڌايو ۽ ھو گذريل ٽيھن سالن کان منھنجي طبيعت ۽ طوفاني دورن کان واقف آهي. ان ڪري ھن وڏيڪ ضد ڪرڻ بدران پنھنجو انگريزي تڪيو ڪلام دهرايو: ائزيو وِش (As you wish).

اسان اتي ڪڙا ٽياسين "Marikita Bertolak Gembira" (هاڻ ڪلي موڪلايون). مون ھٿ ملايو ۽ اڳتي جو سفر جاري ڪيو.

”هلو تہ توھان کي ھڪ ٻي دلچسپ شخصيت سان ملرايان.“ مون عطا ۽ سعيد کي چيو. صفيہ عمر ۾ مون جيڏي يا ٿي سگھي ٿو ہ ٽي سال ننڍي ھجي. سلائي جا اسڪول يا ماسترياڻيون تہ اسان جي ملڪ ۾ ہ ڪوڙ آهن پر سڄي دنيا ۾ ملائيشيا، ٿائلينڊ ۽ سنگاپور جا مشهور آهن، جتي اسٽوڊنٽس کي صحيح طرح سلائي سيکاري وڃي ٿي ۽ نہ فقط چولا ۽ سٿڻون پر ھر شيءِ ڪوٽ، پينٽ، صدري کان اسڪرٽ بلائوز تائين سڀ سيکاريو وڃي ٿو ۽ شاگرد کي سرٽيفڪيٽ تڏھن ڏنو وڃي ٿو، جڏھن ھو يا ھوءَ باقاعدي ھر شيءِ ٺاهي ڏيکاري ۽ امتحان پاس ڪري. ھن پاسي ان ڪم جون ماهر چينياڻيون آهن. صفيہ جھڙيون ملئي ٽيلر ماستر ڪي ورلي ملنديون.

”صفيہ تون ڪيئن ٽيلر ماستر ٿي آهين ۽ انگريزي ہ سٺي ڳالھائين ٿي؟“ اسان ھڪ دفعي پڇيو ھوس.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”ان ڪري جو منهنجو ننڍپڻ سنگاپور ۾ چينين جي پاڙي ۾ گذريو ۽ آئون انگريزي اسڪول مان پڙهيس.“ صفيہ ٻڌايو.

صفيہ نہ فقط اسان جي وڏي ڌيءَ مريم جيجل جي تي سال ڪن ٽيچر رهي پر اسان جي فئملي فرينڊ بہ رهي ۽ اڄ تائين هن سان ۽ هن جي سيني پائرن ڀينرن سان سٺي دوستي هلندي اچي. سندس نپايل پٽ جنهن اسان اڳيان پرائمري، ان بعد مئٽرڪ ۽ انٽر ڪئي ۽ پوءِ ڊاڪٽري، اهو بہ ڪڏهوڪو ڊاڪٽر ٿي ويو آهي.

مسجد تاناح شهر پهتاسين تہ صفيہ جي گهر جو رستو هٿ نہ پيو اچي. اهو شهر جنهن مان فقط بہ مين روڊ لنگهندا هئا، ان ۾ رستن جو ڄار نظر آيو. پنج ڇهہ سالن ۾ مسجد تاناح شهر جو نقشو ئي بدلجي چڪو هو.

”عطا ڪجهہ سمجهہ ۾ نہ پيو اچي. شهر مان لنگهندڙ روڊ تي هڪ هوٽل وٽ ڪابي پاسي جيڪو رستو مڙيو ٿي، اهو صفيہ جي ڪمپونگ آير ليمائو ڏي ويو ٿي“، مون عطا کي پنهنجي نااهلي کان آگاهہ ڪندي چيو، ”هاڻ تہ نہ اهو روڊ ٿو نظر اچي ۽ نہ اها هوٽل“.

”مڙيئي خير آهي.“ ڊاڪٽر عطا چيو، ”پاڻ GPS ذريعي ڳولي ٿا وٺون.“

صفيہ در تي ئي بيٺي هئي. اسان جي پهچڻ سان خبرن ۾ شروع ٿي وئي. ڊاڪٽر عطا کي چيم تہ، ”هاڻ تون ئي منهن ڏينس. تو بہ ملاڪا شهر

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جا ڪيترن ئي ماڻهن سان مليو هوندين پر ڪو بہ اهڙو صفيہ جهڙو نہ ڏٺو هوندو جيڪو نان استاپ ڳالهائي ۽ هر ٽاپڪ تي ڳالهائي.“

صفيہ ڪي چيم، اسين جلدي ۾ آهيون، چانهہ پيار تہ اسان رمندا رهون.

”مسٽر الطاف هر وقت چِپات، چِپات Cepat Cepat (جلدي، جلدي)“!

”مئڊم اجان بن تن گهرن ۾ وڃڻو آهي بانگي (Bangi) شهر ۾ ڪئپٽن رزالي جي گهر تائين. ڪئپٽن رزاليءَ کي تہ سڃاڻين نہ؟ عائشہ جو مڙس.“ مون صفيہ کي چيو ۽ جواب ۾ هن ڊاڪٽر عطا کي چيو ”هن جو دوست وڏو ماڻهو آهي. منهنجي پٽ چيو تہ ’ماما! فرحان پڙهڻ لاءِ ولايت ٿو وڃي، آئون ڇو نہ؟‘ مون چيومانس ’پٽ هن وٽ پئسو آهي تو وٽ دماغ آهي.‘ بِتل؟ (صحيح ٿي چوان نہ؟)“

ڊاڪٽر عطا وائڙن وانگر صفيہ کي ڏسندو رهيو. صفيہ جي ڳالهہ سمجهي مون عطا کي Explain ڪيو:

”اسان جي دوست ڪئپٽن رزالي جي پُٽ فرحان جون STPM (انٽر) جي امتحان ۾ سٺيون مارڪون نہ هجڻ ڪري هُن کي هِن پاسي ملائيشيا يا سنگاپور جي ميڊيڪل ڪاليج ۾ داخلا نہ ملي سو هن کي پٽس ازبڪستان يا وچ ايشيا جي شايد ڪنهن ٻئي ملڪ ۾ ڊاڪٽري پڙهڻ لاءِ موڪليو. صفيہ جي پٽ جون سٺيون مارڪون هجڻ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪري هن کي ڪوالالمپور ۾ داخلا ملي وئي، پر هڪ ٻار جي حيثيت سان هن ٻاهر جي پڙهائي کي وڏي ڳالهه سمجهي پنهنجي ماءُ صفيه سان تيسو کيو ۽ صفيه به ڪجهه ڪجهه ان ڪامپليڪس ۾ اچي وئي ته هنن وٽ ايڊو پئسو ناهي نه ته هوءَ به پنهنجي پٽ کي ساڳي ملڪ ڏي موڪلي ها.“

”صفيه مڙيئي خير آهي، قدرت جيڪي ڪري ٿي اهو بهتر ئي ڪري ٿي.“ مون صفيه کي ان ٽاپڪ تان لهڻ خاطر چيو. اجايو ٻلڊ پريشر وڌي رهيو هوس. ڪيس اها ڳالهه نه ٻڌايم جنهن ڪان هوءَ اڻ واقف هئي، پر ٻاهر نڪري ڊاڪٽر عطا کي ٻڌايم ته صفيه مون واري دوست تي اجايو چڙون ٿي ڪري. غريب جو ڏنڌو ڏاڙي به ڪو خاص نه پيو هلي. هن کي شوق هو ته پٽ ڊاڪٽر ٿئي، جنهن کي پنهنجي ملڪ ۾ داخلا نه ملي ته خرچ ڪري ٻاهر موڪليائينس. پر افسوس جي اها ڳالهه ته ان پاسي جي ملڪن جي پڙهائيءَ جو حال ناهي. سال ٻن بعد ملائيشيا حڪومت پنهنجي اعلان ۾ دنيا جي جن تعليمي ادارن جي ڊگريءَ کي رد ڪيو ان ۾ اهو ڪاليج به اچي ويو ۽ هن جي ورتل تعليم (ڊگري) هاڻ هتي تسليم نٿي ڪئي وڃي. صفيه کي اها ڳالهه ٻڌايان ها ته هوءَ خوش ٿي ڪجهيون هڻي ها.

بهرحال پڙهندڙن جي معلومات لاءِ هتي اهو لکندو هلان ته ملائيشيا جي حڪومت تعليم جي معاملي ۾ معيار تمام بلند رکيو آهي. حڪومت طرفان هر سال اعلان ڪيو ويندو آهي ته دنيا جا فلاڻا ڪاليج/ يونيورسٽيون تسليم ڪيون ويون آهن، جن کان علاوه ٻين يونيورسٽين

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جي ڊگرين کي هي قبول نٿا ڪن. اهو سلسلو آئون 80 واري ڏهي ڪان ڏسندو اچان. ملائيشيا جي هڪ سفرنامي ۾ پنهنجي نيول اڪيڊمي جي گارڊ بابت لکي چڪو آهيان تہ هن غريب بنا معلومات حاصل ڪرڻ جي پنهنجي پٽ کي انگلينڊ جي ڪنهن ڪاليج مان پڙهايو، جنهن ڪاليج جو نالو تہ وڏو هو پر تعليمي معيار ٿرڪو قسم جو هو ۽ اهو ڪاليج هتي تسليم شده نہ هو. تعليم حاصل ڪرڻ بعد هن ملائيشيا ۾ اچي جڏهن نوڪريءَ لاءِ Apply ڪيو تہ خبر پيس تہ ان جي ڊگري جي هتي ڪا اهميت ناهي. اسان جي گارڊ گهٽو ئي پڪاريو پر داد رسي نہ ٿيس. نيٺ سال ڪن ڌڪا ڪائي پوءِ انڊيا جي ان يونيورسٽي مان تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ موڪليائينس، جيڪا ملائيشيا ۾ Recognized آهي. هتي اهو بہ لکندو هلان تہ ڪشمير ڪان ڪلڪتي تائين ۽ دهلي ڪان ديرادون تائين انڊيا جا انيڪ تعليمي ادارا ملائيشيا ۾ قبول ڪيا وڃن ٿا. انهي مقابلي ۾ ملا؟يشيا ۾ پاڪستان جو ڪو ايڪڙ ٻيڪڙ ڪاليج يا يونيورسٽي معياري سمجهيو وڃي ٿو.

صفيہ جلدي جلدي ماني لڳائي. بلڪ ڪجهہ ماني مي گورينگ، ناسي ايام، روٽي چنائي جا ڊش اڳهين ٽيبل تي رکيا هئا. مون هٿ ٻڌي چيومانس تہ فقط چانهہ ناهہ تہ پي پچون. ماني لاءِ ڪئپٽن رزاليءَ کي چيو اٿم ۽ هو انتظار پيو ڪري. بهرحال چانهہ سان گڏ اسان فراءِ ٿيل ’مي‘ ڪاڌي. Mee سنهڙيون چانورن جي اٽي جون سِويون ٿين ٿيون، جن ۾

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مڇي يا مرغي ۽ پاڇين جا ذرڙا وجهي پوءِ فراءِ ڪيو وڃي ٿو، ان ڪري انهن کي Goreng سڏجي ٿو. گورينگ ملئي لفظ آهي، جنهن جي معنيٰ ”فراءِ“ آهي. مي گورينگ کان علاوه اَيام (مرغي) گورينگ، اِڪان (مڇي) گورينگ، ناسي (ڀت) گورينگ پڻ هتي جا عام ڊش آهن.

ڊاڪٽر عطا ۽ سعيد ٽالپر کي مون ٻڌايو ته ”صفيه هاڻ نه سلائي جو ڪم سيکاري ٿي ۽ نه دڪان هلائي ٿي پر هن شهر جي ڇوڪرين جو وڏو تعداد هن جون شاگردياڻيون آهن. ڊڙڪا به ڏاڍا ڏيندي هئي ويندي اسان مائٽن کي به، پر ڇوڪرين کي درزڪو ڪم اهڙو سيکاري ڇڏيندي هئي جو هو پلي وڃي درزڪو دڪان کولين. هينئر به منهنجي ڏيءَ جي چوڻ تي صفيه کي سلام ڪرڻ لاءِ اچڻو پيو آهي.“

ڊاڪٽر عطا کي پهرين ئي اهو ٻڌائي آيو هوس ته صفيه وٽ هلون پيا، پر صفيه اها ڳالهه ضرور ٻڌائيندءِ ته منهنجي ڏيءَ تمام سست هئي، سو هاڻ جيئن ئي سلائي جي ڳالهه نڪتي ته صفيه يڪدم عطا ۽ سعيد کي چيو ته ”هن جي ڏيءَ ڏاڍي Lazy هئي. سلائيءَ ۾ هوشيار هئي، پر ڪپڙي جي ڪٽنگ ۾ موڳي هئي. پوءِ هر دفعي جڏهن ڪاٽ جي فٽ اسڪيل زور سان ٽيبل تي هڻندي هيس ته ان وقت ڳالهه سمجهه ۾ اچي ويندي هيس.

هونءَ صفيه ۽ هتي جي ٻين ماسترياڻين جي ايمانداري کي به جس هجي. صفيه سان اسان جي هڪ قسم جي تمام سني دوستي هئي ۽ آئون

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هن کي چوندو هوس تہ جيجل (منهنجي ڏيءَ) کي کو درزياٽي ٽيٽو ناهي، ملئي ۽ پاڪستاني وڳا سبيو تي وجي، اهي ئي ڪافي آهن، تون ڪيس بنا امتحان جي پاس ڪري پنهنجي اسڪول جو سرٽيفڪيٽ ڏئي ڇڏينس. پر صفيہ هميشہ پنهنجي ئي ضد تي قائم رهي ۽ جيسين جيجل ڪوٽ، پتلونون ۽ صدريون ٺاهڻ نہ سکيون، تيسين سرٽيفڪيٽ نہ ڏنائينس. بهرحال ملائيشيا ۾ رهڻ جو جنهن کي بہ موقعو ملي تہ هو پنهنجين نياڻين کي ڪنهن Sekolah Jahit (درزڪي اسڪول) ۾ سلائي جو ڪم ضرور سيکاري.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

31

ڪجھ خوبصورت يادون

پرلس، پينانگ ۽ ملاڪا ملائيشيا جون تمام ننڍيون رياستون آهن. ملاڪا رياست ۾ ٽي وڏا شهر آهن. هڪ رياست وارو شهر ملاڪا ۽ باقي ٻه 'جاسن' ۽ 'الور گاجا'. اسان ملاڪا شهر کان نڪتا هئاسين ۽ اتر طرف وڃي رهيا هئاسين. رستي تي تنجنگ ڪِلنگ، بُڪت رَمبائي ۽ سُنگائي اُدانگ جهڙا ڳوٺ لتاڙي ٽنڊوآدم ۽ شهدادپور جهڙي ٽائون مسجد تاناح ۾ آياسين جنهن جي بلڪل ويجهو هڪ ڳوٺ ۾ رهندڙ صفيه درزياڻيءَ سان ملي هاڻ اسان اڳتي جو سفر شروع ڪيو. مسجد تاناح ڪانپوءِ 15 منٽن جي فاصلي تي لبوڪ چينا (Lubok Cina) ڳوٺ اچي ٿو جيڪو ملاڪا رياست جي بارڊر وارو ڳوٺ آهي جنهن بعد پڙ واري رياست نينگري سيمبيلان شروع ٿئي ٿي.

هتي اهو لکندو هلان ته ملائيشيا ۾ رستن تي جيڪي رودن ۽ گهٽين يا اسڪولن ۽ اسپتالن جي نالن جا انگريزي الفابيٽ ۾ بورڊ لڳل آهن اهي انگريزي زبان ۾ نه پر ملئي زبان ۾ آهن. انگريزي ۽ ملئي الفابيٽ جا ڪجھ اچار مختلف آهن. ملئي زبان ۾ C جو اُچار "چ" آهي. `SY' جو اچار "ش" آهي جيتوڻيڪ انگريزي ۾ ش جي اچار لاءِ 'SH' استعمال ٿئي ٿو. اسان انگريزي ۾ شاھ SHAH ڪري لکون ٿا پر ملئي ماڻهو

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملئي زبان ۾ SYAH ڪري لکن ٿا. اها ٻي ڳالهه آهي ته آئون شيخ جي اسپيلنگ SHAIKH لکان ٿو ته هو مون کي ڏاريو سمجهي سمجهيو وڃن ته اهو لفظ سهيخ نه پر شيخ آهي پر ان چڪر ۾ هو ڪڏهن غلطي به ڪريو وڃن جڏهن هو بنگالي ڪئپٽن اسحاق جي نالي ISHAQ کي عشاق پڙهيو وڃن. بهرحال مٿي ٻڌايل ڳوٺ لبوڪ چينا جي چينا لفظ جي ملئي اسپيلنگ ۾ CH بدران فقط C اچي ٿي. ملئي اخبارن ۾ ڪئناڊا جي اسپيلنگ Kanada ملندي. جي توهان Canada لکندائو ته ملئي ماڻهو ان کي چئناڊا پڙهي ويندو. ٻي ڳالهه ته 'مسجد تاناح' ڪنهن مسجد جو نه پر ڳوٺ جو نالو آهي جيئن اسان وٽ اچي موري يا ڳاڙهي مسجد ڳوٺن جا نالا آهن. ملئي لفظ تاناح جي لفظي معنيٰ زمين آهي يعني هن ڳوٺ جو نالو مسجد واري زمين ٿيو. اها به حقيقت آهي ته هن ڳوٺ ۾ هڪ تمام جهوني مسجد آهي جنهن تان شايد هن ڳوٺ تي اهو نالو پيو.

بهرحال ملاڪا جي باردر واري هن ڳوٺ لبوڪ چينا کي ٽپڻ بعد اسان Negri Sembilan ۾ داخل ٿياسين. نينگري سيمبيلان ملاڪا جي پيٽ ۾ وري به وڏي رياست آهي. سندس گادي وارو شهر سريمبان آهي. ڪئالالمپور کان سنگاپور ويندڙ ريل گاڏي هن رياست جي شهر تمپين ۾ بيهي ٿي. ملاڪا ويندڙ به Tampin ريلوي اسٽيشن تي لهي پوءِ بس يا ٽئڪسي ذريعي ملاڪا وڃن ٿا. انهن ٻن شهرن کان علاوه

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سامونڊي ڪناري وارو شهر: پورٽ ڊڪسن، جيليبو، جيمپل ۽ ريمبائو پڻ هن رياست (نيگري سيمبيلان) جا مشهور شهر آهن.

لبوڪ چينا بعد سگهو ئي Linggi نالي ڳوٺ اچي ٿو. ڪئالالمپور يا سريمبان وڃڻ لاءِ جيتوڻيڪ پيا بہ ڪيترائي روڊ آهن خاص ڪري هاڻ تہ هاءِ وي ۽ شارٽ ڪٽون نهي ويون آهن پر آئون شروع کان (1983 کان) هي ٻهراڙي وارو رستو پسند ڪريان ٿو. رستي جي ور وڪڙن ڪري ڊرائيونگ ۾ خبرداري ڪرڻي پوي ٿي پر ٻنهي پاسن کان نظر ايندڙ جنگل ۽ ڳوٺڙا، نديون ۽ ٽڪريون ڏسڻ وٽان آهن. هتان لنگهڻ وقت آئون اڪثر لنگي ڳوٺ ۾ پنهنجي دلپسند شخصيت تان سري ڊاڪٽر محمد سعيد وٽ پندرهن ويهہ منٽ ترسي ساڻس سلام دعا ڪري پوءِ اڳتي وڌندو هوس. پاڻ هن رياست جو ٻهريون ڳائناڪالاجست ۽ 1959ع کان 1969ع تائين ڏهہ سال مينتري بيسار (وزير اعليٰ) ٿي رهيو هو. پر منهنجو ساڻس ادبي رشتو هو. آئون سندس يادگيرين جي ڪتاب Memoirs of a Menteri Besar جو هن کان اڳ بہ هڪ سفرنامي ۾ ذڪر ڪري چڪو آهيان. تان سري داتڪ ڊاڪٽر محمد سعيد آڪتوبر 1907ع ۾ لِنگي جي ير واري ڳوٺ ڪمپونگ تينگاهہ ۾ ڄائو. سندن نالي جي اڳين لڪيل تان سِري (Tan Sri) لاءِ لکي چڪو آهيان تہ هي ملائيشيا جا خطاب آهن جيڪي ملڪ جو بادشاهہ ڏئي ٿو جيئن انگريزن جي ڏينهن مهاراڻي وڪٽوريا يا ڪو ٻيو انگريز بادشاهہ

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

نندي کنڊ جي ماڻهن کي خانبهادر يا راءِ بهادر جهڙو لقب ڏيندو هو ۽ پوءِ ماڻهو ان شخص جو نالو ڪٽڻ بدران خانبهادر صاحب چئي مخاطب ٿيندا آهن. تيئن هتي به سچو نالو ڪٽڻ بدران فقط تان سري سڏيو وڃي ٿو.

اهڙي طرح داتڪ (Datuk) به لقب آهي پر تان سري کان گهٽ آهي. هتي اهو به لکندو هلان ته ملئي زبان تي سنسڪرت ۽ تامل زبانن جو وڏو اثر آهي. ظاهر آهي هنن ٻيٽن تي توڙي جاوا سماترا ڏي اڄ کان 600 سال اڳ تائين هندو ڌرم هو. 1410 ڌاري ملاڪا سلطنت جو باني راجا پرميشور مسلمان ٿيو ۽ پاڻ کي اسڪندر شاهه سڏرائين. بهرحال اسان جي ملڪ جا ماڻهو جيڪي هندي ۽ سنسڪرت جي لفظن کان واقف آهن ۽ هو انهن لفظن کي انڊيا ۽ هندو ڌرم سان ئي لاڳاپيل سمجهن ٿا اهي جڏهن پرڌان منتري، تان سري، پرٿوي جهڙا لفظ مسلمانن جي هن ملڪ ملائيشيا جي ملئي زبان ۾ ٻڌن ٿا ته هنن کي حيرت ٿئي ٿي. ڪجهه ٻيا اهڙا سنسڪرت جا لغط جيڪي ملئي زبان ۾ آهن ۽ نئين ماڻهوءَ کي ملائيشيا پهچڻ تي ٻڌڻ ۾ اچن ٿا، هن ريت آهن. ٻُومي (ٻومي= زمين)، پُترا (پٽ)، ديوي، مَها (وڏو)، پورنيما (پرنا= سچو)، بهاسا (ڀاسا= زبان)، استري (زال)، سُوامي (مڙس) وغيره وغيره.

تانسري ڊاڪٽر محمد سعيد ٻڌائيندو هو ته ملئي زبان تي سنسڪرت، تامل ۽ ٻين انڊين زبانن جو وڏو اثر آهي. ڏهن لفظن جي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملئي جملي ۾ پنج کن سنسڪرت، پالي ۽ تامل جا ملندا، ٽي کن عربي جا ۽ ٻہ کن عربي فارسي يا انگريزي جا هوندا. دراصل پنڌرهين صديءَ ۾ اسلام اچڻ وقت هندو ڌرم جو ايڏو اثر هو جو اڄ بہ هتي دين جي تعليم ڏيندڙ عالم guru سڏجي ٿو.

ملئي زبان ۾ روزي جو لفظ سنسڪرت زبان جو لفظ puasa (پئاسا) آهي. هتي جا مولوي جنت ۽ جهنم لاءِ اهي ئي هندو ڌرم جا لفظ سرڳ (syurga) ۽ نرڳ (Neraka) استعمال ڪن ٿا. نماز کي ملئي sembahyang (سمباهہ يانگ) سڏين ٿا. سمباهہ سنسڪرت جو لفظ آهي جنهن جي معنيٰ عبادت آهي ۽ ينگ پڻ سنسڪرت ٽرم آهي جنهن جي معنيٰ آهي خدائي، ايشورتا (Divine) . جيئن اهو ٽرم ملڪ جي بادشاهہ سلامت کي مخاطب ٿيڻ لاءِ چيو وڃي ٿو Yang Di Pertuan (ينگ دي پرتئان) جنهن لاءِ انگريزي ۾ چيو ويندو آهي. The Most divine one بهرحال ان ۾ ڪو شڪ ناهي تہ ملئي زبان ڏارين ٻولين جي لفظن سان ڀريل آهي جنهن ۾ ويندي پنجابي، گجراتي ۽ مليالم جا بہ لفظ آهن جو انگريزن جي حڪومت ۾ ڪيترائي پنجابي مسلمان، سک ۽ هندو انگريز فوج ۽ پوليس ۾ هئا. ان کان علاوه هنن ننڍو ننڍو ڪاروبار بہ هلايو ٿي ۽ هن وقت بہ ملائيشيا ۾ لکين پنجابي ڳالهائڻ وارا رهن ٿا سو انهن جي زبان جو اثر بہ ملئي زبان تي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitvsukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آيو آهي. تانسري ڊاڪٽر محمد سعيد چرچي چرچي ۾ ٻڌائيندو هو تہ ”الطاف ملئي زبان جا پنهنجا فقط چار لفظ آهن.“

”تان سري ينگ مانا؟“ مون انهن لفظن لاءِ پڇيو هئومانس.

”Api معنيٰ باهہ، Besi (بيسي) معنيٰ لوهہ، padi (پئڊي) معنيٰ چانورن جي پوک ۽ Nasi (ناسي) معنيٰ رڌل پيت.“

بهرحال اها ڳالهہ ٻيا ملئي بہ ڪندا آهن ۽ ڪي وري چوندا آهن تہ اهي چار لفظ آهن: آپي، پئڊي، بيسي ۽ بابي (Babi). ملئي زبان ۾ بابي معنيٰ سوئر، خنزير.

ملئي زبان ۾ ڪنهن کي بابي چوڻ وڏي گار آهي جنهن جو جواب ٽري ناٽ ٽري جي گوليءَ سان ئي ڏئي سگهجي ٿو. اسان پاڪستاني يا انڊين دوستن جي زالن کي پاپي سڏيندا آهيون پر ملائيشيا يا انڊونيشيا ۾ پاپي ڪير سڏيندو جو ٻين ٻڌڻ وارن کي اهو لفظ بابي سمجھ ۾ ايندو. بهرحال ملائيشيا ۾ اها بہ سني ڳالهہ آهي جو پاجائي، ادي، ماسي، چاچي يا ٻئي ڪنهن سڱ سان سڏڻ جو رواج ئي ڪونهي هر ڪو ٻئي جو نالو وٺي مخاطب ٿئي. ورلي ڪنهن اهم عهدي يا خاندان جي عورت جو ٺلهو نالو وٺڻ بدران پئان سان ڳنڍيو وڃي ٿو: پئان فاطمہ، پئان عائشہ وغيره يعني مائي فاطمہ، مائي عائشہ.... يا ڪٽي پاڻ ان کي محترمہ، بيگم يا مسز سمجهون. هونءَ هتي اهو بہ لکندو هلان تہ ملئي زبان ۾ زال کي استري ۽ مڙس کي سوامي سڏجي ٿو. جيئن عورت کي مخاطب ٿيڻ لاءِ

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

لفظ puan آهي تيئن مرد لاءِ انچڪ encik آهي. پر جي اهو مرد اجان بہ وڏي عمر ۽ رتبي وارو آهي تہ ان لاءِ Tuan (تئان) لفظ استعمال ٿئي ٿو. تقرير ڪرڻ وقت اڪثر Tuan dan puan puan Tuan (يعني ”خواتين و حضرات“ چيو وڃي ٿو. ملئي زبان ۾ ڊن(Dan) معنيٰ ”۽“ آهي ۽ ڪنهن بہ اسم جو جمع ڪرڻ لاءِ اهو لفظ بہ دفعا استعمال ڪرڻ ڪيي. مثال طور پاڻ وٽ سنڌيءَ ۾ ڪتاب جو جمع ڪتابَ آهي ۽ انگريزي ۾ Book جو جمع Books آهي پر ملئي زبان ۾ ڪتاب (Buku) جو جمع Buku Buku آهي.

تانسري ڊاڪٽر محمد سعيد پنجن سالن جو هو تہ سندس والد گذاري ويو. ڪيس سندس ماءُ حاجا مجيده ڳوٺ جي اسڪول ۾ پڙهايو. سٺين مارڪن سان پاس ٿيڻ ڪري ڪيس ”ملئي ڪاليج ڪئالا ڪنگسار“ ۾ داخلا ملي وئي. هي ڪاليج لاهور جي ايچيسن ڪاليج وانگر ريزيڊنشل ڪاليج آهي، يعني سيني شاگردن کي هاسٽل ۾ رهڻو پوي ٿو. هي ڪاليج انگريزن لاهور واري ڪاليج وانگر پنهنجن ٻارن جي داخلا لاءِ ۽ ملڪ جي راجائن، نوابن ۽ سلطانن جي ٻارن جي تعليم لاءِ 1905 ۾ ڪئالا ڪنگسار ۾ کوليو. ڪئالا ڪنگسار ملائيشيا جي اتراهين رياست پيراق جو اهم شهر آهي، جنهن ۾ پيراق رياست جي سلطانن ۽ انهن جي خاندانن جا محل آهن. هونءَ پيراق رياست جو وڏي ۾ وڏو ۽ گاديءَ وارو شهر ايوح آهي. ايوح ۽ ڪئالا ڪنگسار شهرن ۾ ريلوي اسٽيشن بہ آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سنگاپور، جوهور بارو ۽ ڪئالالمپور کان پينانگ ۽ اڳيان ٿائليند ويندي ترين هنن شهرن ۾ به بيهي ٿي. ڪئالالمپور، دهلي، بمبئي، لاهور، ڪولمبو، نئروبي ۽ ڪمپالا جي ريلوي اسٽيشنن وانگر انگريزن اپوح جي ريلوي اسٽيشن به سهڻي نمرائي آهي، جيڪا عمارت سازي جي خيال کان ڏسڻ وٽان آهي. ڪاليج جي تعليم ختم ڪرڻ بعد ڊاڪٽر محمد سعيد ڊاڪٽري پڙهڻ لاءِ سنگاپور جي ڪنگ ايڊورڊ ڪاليج آف ميڊيسن ۾ داخلا ورتي ۽ 1932 ۾ ڊاڪٽر ٿيڻ بعد پهانگ رياست جي پيڪان ضلعي اسپتال ۾ ميڊيڪل آفيسر جي عهدي تي نوڪري شروع ڪئي. هن نوڪريءَ دوران ڊاڪٽر صاحب Elephantiasis بيماري تي پڻ ڪافي ريسرچ ورڪ ڪيو، جيڪا بيماري هن رياست مان وهندڙ پهانگ ندي جي ڪناري وارن ڳوٺن ۾ عام هئي.

1941ع ۾ ڊاڪٽر صاحب کي انگليند ۾ اعليٰ تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ Queen's Fellowship ملي. پوسٽ گريجوئيشن لاءِ هن ٽراپيڪل ميڊيسن ائنڊ هائيجن ۾ تعليم حاصل ڪئي. انگليند ۾ رهڻ دوران ڊبلن جي روٽنڊ اسپتال مان هن Midwifery جا ڪورس ڪيا ۽ جڏهن ملائيشيا موٽي آيو ته هن کي سريمبان جي جنرل اسپتال ۾ ميڊيڪل آفيسر جي عهدي تي رکيو ويو ۽ پوءِ ساڳي اسپتال ۾ هن ڇهه سال عورتن جي زناني بيمارين جي ماهر طور ڪم ڪيو. ان بعد هن سرڪاري نوڪري مان رٽائرمينٽ وٺي سريمبان ۾ ئي پنهنجي ڪلينڪ

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪولي. هتي اهو بہ لکندو هلان تہ سريمبان شهر ڊاڪٽر صاحب جي ڳوٺ لِنگي کان ڪو 25 منٽن جي پنڌ تي آهي.

ڊاڪٽر صاحب کي ننڍي هوندي کان ڳوٺ جي ماڻهن سان همدردي رهي. هن کي ان ڳالھ جو افسوس ٿيندو هو تہ ملائيشيا جي ڳوٺن ۾ رهندڙ ملئي مسلمانن کي اهي سهولتون موجود نہ آهن، جيڪي شهر جي ماڻهن کي آهن. ان خيال کان هن سياست اختيار ڪئي ۽ چونڊن ۾ ڪيس وڏي ڪاميابي حاصل ٿي. هو پنهنجي رياست جو بہ ٽرم (1969ـ 1959) مينتري بيسار (وڏو وزير) ٿي رهيو ۽ سندس خدمتن ڪري ڪيس اڄ بہ عوام مڃي ٿي. ان بعد هن ماٺ ميٺ ۾ سياست ڇڏي ڳوٺ ۾ اچي رهائش اختيار ڪئي ۽ پنهنجو پاڻ کي لکڻ پڙهڻ، باغباني ۽ Bird Watching جهڙن شوقن ۾ مشغول رکيو. ان معاملي ۾ مون کي حيرت رهي ٿي تہ ملئي ماڻهو سرڪاري ڪامورا، حاڪم توڙي سياستدان ڪيتري سادگي ۽ نئڙت جي زندگي گذارين ٿا. ڊاڪٽر صاحب جو ڪتاب ”وزيراعليٰ جون يادگيريون“ مون 1983 ۾ پڙهيو ۽ جڏهن مون کي خبر پيئي تہ هو منهنجي پرواري ڳوٺ لنگي ۾ رهي ٿو تہ مون ٻئي سال 1984 ۾ ساڻن ملاقات ڪرڻ لاءِ فون رستي ملڻ جي اجازت ورتي. "Any day, any time" ڊاڪٽر صاحب انگريزي ۾ جواب ڏنو. ان وقت ڊاڪٽر صاحب جي عمر 77 سال هئي ۽ آئون 40 سالن جو هوس.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هڪ ڏينهن منهنجو ڪئالالمپور وڃڻ جو اوچتو پروگرام ٺهيو. لنگي وٺان لنگهندي مون ڊاڪٽر صاحب سان ملڻ جو سوچيو. ڊاڪٽر صاحب جو گهر ڳولڻ ۾ مون کي ڪا دير نہ لڳي. ڳوٺن جا گهر ڪاٺ جا ٿين، جن جي چوڌاري ڪيترائي ميون جا وڻ ۽ گل ٻوٽا ٿين. هن پاسي چوري چڪاري نہ برابر هجڻ ڪري ٻاهريون ڪمپائونڊ کليل رهي. جن ڳوٺن ۾ پولڙن جو آزار آهي، ان ۾ چوڌاري ڪنڊن وارو لوڙهو ۽ دروازو ٺئي. آئون ڪمپائونڊ ۾ اندر گهڙي جائزو وٺڻ لڳس تہ ڪو ماڻهو ڇيڻو يا ٻار ٻچو نظر اچي تہ ان کان ان اهم ماڻهوءَ جو پڇان جيڪو 10 سال صوبي جو وزير اعليٰ ٿي رهيو، جيڪو هن صوبي جو ڀريون ڳائنا ڪالاجسٽ هو، اهو هن وقت گهر اندر موجود آهي يا نہ ۽ جي موجود آهي تہ مون سان هن وقت ملڻ بہ چاهيندو يا نہ؟ هيڏانهن هوڏانهن لوٽا هنيم بہ چار ننڍا ٻار تالاب ۾ موجود مڇين کي ڏسي رهيا هئا ۽ هڪ پوڙهو ۽ ڪمزور ماڻهو ڳوڏ ۽ گنجيءَ ۾ بدڪن ۽ ڪڪڙين کي اَنُ ڇُڳائي رهيو هو. سندس پيرن ۾ هڪ سادو چمڙي جو پراڻو چپل هو. ٻارن يا هن ڳوٺاڻي پير مرد سان ڳالهائڻ لاءِ مون کي ملئي زبان ئي استعمال ڪرڻي پوندي. ”اداڪا تانسري؟“ ملئي زبان ۾ ada معنيٰ آهي، ۽ ڪنهن بہ لفظ پويان kah لڳائڻ سان اهو سوالي ٿيو پوي. ”چا تانسري آهي؟“ مون پڇيو، ”سايا ماهو جمپا تئان“ (آئون هن سان ملڻ ٿو چاهيان)

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”بوليج بوليج“ (پلي پلي چو ن) پير مرد هٿ چنبيا ۽ در کولي گهر اندر گهڙيو. مون کي پنهنجي پنيان پنيان اچڻ لاءِ چيو. آئون در تائين اچي ترسي پيس ته پلي هي همراهه تانسري ڊاڪٽر سعيد کي ٻڌائي ۽ پوءِ هو جي ملڻ لاءِ ها ٿو ڪري ته آئون ڪمين وارو بوٽ کولي اندر داخل ٿيان نه ته اتان ئي موٽي وڃان.

”ماسوڪ لا“ (اندر اچو سائين) هن مون کي چيو ۽ آئون اندر گهڙي بوٽ جا ڪشا کولي بوٽ لاهڻ لڳس. مون ڏٺو ته هي همراهه تانسري کي اطلاع ڪرڻ لاءِ ڪمرن ڏي وڃڻ بدران اتي ئي ڊرائنگ روم ۾ صوفي تي ويهي رهيو. بوٽ لاهي اندر گهڙيس. ”دودوڪ مسٽر الطاف“ (ويهو مسٽر الطاف) ۽ هو هاڻ مون سان فرسٽ ڪلاس انگريزي ۾ ڳالهائڻ لڳو.

”لڳي ته نٿو پر چئبو ته هي پاڻ تان سري آهي.“ مون دل ئي دل ۾ سوچيو. پاسي تي رکيل ٽيبل تان عينڪ کڻي هن اکين تي رکي ۽ ٿشو پيپر سان هٿ ۾ ڪجهه تان پگهر اگهيو ۽ مون سان خبر چار شروع ڪئي.

مون هي احوال فقط ان ڪري لکيو آهي ته پڙهندڙن کي هتي جي وڏن ماڻهن جي زندگي جي خبر پوي ته هو ڪيڏي سادي ۽ سکون واري زندگي گذارين ٿا. هو اجائي ٽيڙي، لئه رکڻ يا شوبازي کان گريز ڪن ٿا.

26 سال اڳ جي اها پهرين ملاقات اڄ به اکين اڳيان ڦري رهي آهي، جنهن ۾ ڊاڪٽر صاحب هٿ جي ٺهيل ڪپڙي جي گنجي ۽ گوڏ ۾ منهنجي سامهون ويهي ڪچهري ڪندو رهيو. سندس صدري نما گنجيءَ جا به ٻيڙا

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آخر تائين ڪليل رهيا. منهنجي ڊاڪٽر صاحب سان ان ملاقات بعد پوءِ ڪيترين ئي ملاقاتون ٿيون ۽ منهنجي لاءِ هميشه اها حيرت جي ڳالهه رهي تہ ڪپڙي پوشاڪ، گهر گهات ۽ کاڌي پيتي ۾ سادي ۽ نياز نئڙت جي هن مجسمي جون ڇا اعليٰ درجي جون ڳالهيون هيون. هو هر وقت پڙهڻ يا لکڻ ۾ مشغول رهيو ٿي يا هُن قدرت جي شين خاص ڪري پکي پکڻ ۽ وڻن ٻوٽن جو اڀياس ڪرڻ ۾ پنهنجو پاڻ کي محو رکيو ٿي.

تان سري ڊاڪٽر محمد سعيد کي ننڍي هوندي کان ادب جو شوق رهيو. سنگاپور ۾ ميڊيڪل ڪاليج ۾ پڙهائي دوران ميڊيڪل ڪاليج يونين ۾ هو پهرين سال لٽرري سيڪريٽري بڻيو، ان بعد ڪاليج مئگزين جو ايڊيٽر ٿيو. ڪئالا ڪنگسار ڪاليج وارن ڏينهن جون دلچسپ ڳالهيون هو انگريزي اخبارن ۾ لکندو رهيو. هن شيڪسپيئر جي مرچنٽ آف وينس جو ملئي زبان ۾ ترجمو ڪيو، جيڪو شايد اڃان نہ ڇپيو آهي. ڊاڪٽر صاحب جي ڳالهين مان مون کي اهو ئي اندازو ٿيو ٿي تہ هن جي يادگيري تمام سٺي آهي. ان جو ثبوت سندس يادگيرين جو ڪتاب آهي، جيڪو تمام گهڻو دلچسپ ۽ اڄ تائين تمام گهڻو پڙهيو وڃي ٿو.

دنيا ۾ پنهنجن ۾ شادي ڪرڻ (Consanguineous Marriages) کي خراب سمجهيو وڃي ٿو. ڪيترن سائنسدانن ۽ ڊاڪٽرن جو اهو چوڻ آهي تہ پنهنجن ۾ شادي ڪرڻ سان خاندان جون

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

بيماريون اولاد ۾ رهڻ جو وڏو امڪان رهي ٿو. ملائيشيا ۾ رهندڙ قومون چيني ۽ هندو تہ هونءَ ئي پنهنجن ۾ سڱابندي نہ ڪن پر مڪاني ڪلچر ۽ ان آڳاٽي هلندڙ ريت ۽ رسم پٽاندڙ هتي جا مڪاني ملئي مسلمان بہ ان قسم جي شادي کي خراب سمجهن ٿا. ايتريقدر جو ڪيترا ملئي مسلمان اهو ئي سمجهن ٿا تہ سوٽ، ماسات، پڦات، ماروٽ وغيره سان شادي لاءِ اسلام منع ڪري ٿو. تانسري ڊاڪٽر محمد سعيد جنهن جي سڄي خاندان ۽ مٿي مائٽي جي پنهنجن ۾ شادي ٿي آهي ۽ ڳوٺ جي ڪيترن جو وڏو ”توڪ اول الدين“ آهي يا ان جي پيڙهہ ”سيريلاهہ“ آهي، ان جي مخالفت ڪئي ٿي.

”اسان جي ڳوٺ ۾ ڏسندائو تہ سڀ کان گهڻا پڙهيل ڳڙهيل ۽ ذهين اسان جي خاندان ۽ برادري جا ماڻهو نظر ايندانوَ“ ڊاڪٽر صاحب ٻڌايو.

رڳو ڊاڪٽري پروفيشن ۾ ڏٺو وڃي تہ ملائيشيا جي هن رياست Negri Sembilan جو نہ فقط پهريون ڊاڪٽر محمد سعيد هو پر ان بعد ٻيو ۽ ٽيون ڊاڪٽر بہ هنن جي خاندان مان ٿيو. ڊاڪٽر سعيد 1932ع ۾ ڊاڪٽر ٿيو, ان کان ڇهن سالن بعد 1938ع ۾ سندس سوٽ جو پٽ سليمان ڊاڪٽر ٿيو ۽ ان بعد 1946ع ۾ سندس والده جي سوٽ جو پٽ عبدالله ڊاڪٽر ٿيو. ڊاڪٽر عبدالله جو پٽ ازلان بہ ڊاڪٽر آهي ۽ هن يونيورسٽي آف ملايا مان 1975ع ۾ MBBS ڪئي. ڊاڪٽر سليمان جي پٽ جو هن وقت نالو ياد نہ پيو اچي ان 1981ع ۾ ٻو

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ميڊيڪل ڪاليج ڪراچي مان MBBS ڪئي. ٽانسري ڊاڪٽر سعيد جي هڪ ڀئي سوٽ فخر دين جي ڌيءَ زبيده جنهن 1983ع ۾ يونيورسٽي آف ملايا مان ڊاڪٽري جي ڊگري حاصل ڪئي ۽ هن رياست جي پهرين ملئي مسلمان ڊاڪٽرياڻي آهي ۽ هڪ ڀئي سوٽ حاجي عباس جي ڌيءَ ڊاڪٽر حسنا پهرين BDS (ڏندن جي) ڊاڪٽرياڻي آهي. هن 1976ع ۾ ڊگري حاصل ڪئي.

ڇوڪرن جو ڪَنُ ٽوپڻ ۽ والي پائڻ اسان وٽ سنڌ ۾ به رواج يا ڪٽي ڇئجي ته وهم نه فقط هندن ۾ پر مسلمانن ۾ هو. اڄ جي سائنسي دور ۾ ۽ مذهب ۽ سائنس جي ڄاڻ عام هجڻ ڪري هاڻ شايد اها بيوقوفي جي رسم نه رهي هجي پر اسان جي جنريشن تائين ضرور هئي. اسان جو هم عمر، پاڙيسري ۽ مائٽ پروفيسر ڊاڪٽر عبدالرزاق ابڙو جنهن تعليم ۾ نالو پيدا ڪيو ۽ جيالاجي سبجيڪٽ ۾ روس مان Ph.D ڪئي ان جو ننڍي هوندي والدين ڪن ٽوپائي ڇڏيو هو ۽ ڪافي وڏو ٿي ويو ته به مرحوم والي پائي پيو هلندو هو. ان وقت ته اسان به ننڍا هئاسين ۽ ڪنهن کان پڇي نه سگهياسين پر پوءِ ڪٿي پڙهيم يا شايد ڪنهن کان پڇيم ته معلوم ٿيو ته هڪ ڀئي پنيان پٽ بار مرڻ تي والدين ڇوڪري جو ڪن ٽوپائي والي ان ڪري پارائي ٿا ڇڏين ته جيئن شيطان ان کي ڌيءَ سمجهي نه ماريس.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هتي ملائيشيا ۾ بہ کن ٽوپڻ جو رواج آهي نہ فقط ٻنين ۾ جهنگن (Lading) تي کم کندڙ هندو تاملن ۾ پر ڳوٺن ۾ رهندڙ ملئي مسلمانن ۾ پڻ. مون کي بہ تان سري ڊاڪٽر محمد سعيد ٻڌايو تہ سندس ننڍي هوندي کن ٽوپيو ويو هو. ”ان وقت اسان وٽ ڳوٺن ۾ اهو رواج يا وهم هو تہ پيءُ سان گهڻي مشابهت رکندڙ پٽ جو ضرور کن ٽوپيو وڃي نہ تہ ٻي صورت ۾ پيءُ جلد مري ويندو.“

ڊاڪٽر سعيد ٻڌايو تہ والي پائڻ ضروري نہ هو. بهرحال اڳتي هلي اهو سوراخ بند ٿي ويو ۽ ان جاءِ تي ڳوڙهي ٿي پئي. ”افسوس جو اهو اعتقاد تہ منهنجي کن ٽوپرائڻ کري منهنجو والد وڏي ڄمار ماڻيندو غلط ثابت ٿيو. بابي کي ٽيهن ورهين جي عمر ۾ اوچتو دست (Dysentery) ٿي پئي ۽ هو گذاري ويو.“

”اهو پلا چو آهي تہ هي پاسو علاج ۽ دوا درمل جي خيال کان ايڏو پنتي رهيو جو دستن جو بہ علاج ٿي نہ سگهيو.“ مون ڊاڪٽر صاحب کان پڇيو، ”جيتوڻيڪ توهان وٽ ان ئي انگريز جو راڄ هو جنهن جو ننڍي کنڊ تي هو. ٻن کان علاوه توهان وٽ تہ انگريزن کان اڳ بہ چار سئو کن سال ڊچ ۽ پورچوگالي يورپي موجود هئا، خاص کري هن رياست ملاڪا ۾.“

”دراصل ماڻهن جي دلين ۾ يورپين لاءِ نفرت هجڻ کري هنن انگريزن جي هر شيءِ کي غلط ۽ دين جي خلاف سمجهيو ٿي. اسان جي ڳوٺ ۾ مَت

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪَجانگ نالي مون کان چار پنج سال وڏو چوڪرو هو. هو 1913ع ۾ ستين درجي (مئٽرڪ) جي امتحان ۾ اسان جي نگري سيمبيلان رياست ۾ پهريون نمبر آيو. کيس ان وقت جي مشهور ۽ مهانگي پاڪيٽ واچ Roskolf انعام ۾ ملي ۽ کيس حڪومت طرفان ملئي ڪاليج ڪئالا ڪنگسار ۾ داخلا ۽ پڙهائي لاءِ اسڪالر ملي. مَت ڪجانگ همڙي نامياري ڪاليج ۾ داخلا وٺڻ لاءِ بيحد آتو هو پر هن جو چاچو جيڪو سندس گارجين به هو هڪ عجيب جاهل مُلون هو، تنهن پنهنجي پائٽي کي دڙڪا ڏئي وهاري ڇڏيو ته ڪم ناهي. انهن انگريز ڪافرن جي تعليم حاصل ڪرڻ حرام آهي. هن پٽ طرفان سرڪار کي انڪار ڪري ڇڏيو. اهو نوجوان ٻنين تي هاري ٿي ڪم ڪندو رهيو. ويتر بعد ۾ ڳوٺ جي ٻارن کي پڙهندو ۽ انگريزي اسڪولن سينٽ پال اسڪول، ڪنگ جارج پنجم اسڪول ۽ ملئي ڪاليج ڪئالا ڪنگسار ۾ داخلائون وٺندو ڏسي هن کي ڏاڍو صدمو رسيو ۽ سوچي سوچي هن جو دماغ توائي ٿي ويو ۽ وقيل ڳالهيون ڪرڻ ڪري کيس ڳوٺ جا ماڻهو چريو سڏڻ لڳا. سو اهڙي طرح اسان جو ملئي مسلمان انگريزي دوا استعمال ڪرڻ کي به گناهه جو ڪم سمجهندا هئا.“

ڊاڪٽر صاحب ٻڌايو ته جيڪڏهن هن جي پيءُ کي اسپتال ۾ داخل ڪن ها ته ٿي سگهي ٿو ته تندرست به ٿي وڃي ها ڇو جو Stool Test مان خبر پئجي وڃي ها ته هن کي Amoebic

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

Dysentery آهي جنهن جو ان وقت علاج موجود هو. Emetine هائيڊرو ڪلورائيڊ جي روزانو ڏهه سين ۾ اميٽائين بسمٿ آيوڊائيڊ دوا پيئڻ سان اها بيماري ختم ٿي وڃي ها. باقي Bacillary قسم جي دستن ۾ هن جو بچڻ ايڏو ممڪن نه هو ڇو جو ان Dysentery جي علاج لاءِ Sulphonamide دوا يا ايمپيسلن يا براڊ اسپيڪٽرم Antibiotics دوائون جيڪي اڄڪلهه عام ملن ٿيون اهي ان زماني ۾ (يعني 1912 ۾) ڪنهن خواب ۾ به نه ڏٺيون هيون.

ڊاڪٽر محمد سعيد سان منهنجي آخري دفعو ملاقات 1991ع ۾ ٿي، جڏهن آئون ملاڪا ڇڏي رهيو هوس ۽ منهنجي عمر 47 سال هئي. ڊاڪٽر صاحب 85 کن سالن جو هو. هو ڪافي ڪمزور لڳي رهيو هو پر پنهنجي لکڻ پڙهڻ جي ڪم ۾ مشغول رهيو ٿي. اڄڪلهه محمد ابراهيم جويو صاحب ڏسي مون کي تانسري ڊاڪٽر محمد سعيد ڏاڍو ياد اچي ٿو، جو ان وقت هو جسماني طرح ته جويو صاحب جيان لڳو ٿي پر ڳالهائڻ ۾ به جويو صاحب وانگر ڪڙو تڙو لڳو ٿي. ويندي يادداشت ۾ به. تانسري جي 1996ع ۾ وفات ٿي، ان وقت آئون ڪراچي ۾ هوس. سال ٻن بعد جڏهن ملائيشيا ويس ۽ ملاڪا جو به چڪر هنيم ته لنگي ڳوٺ ۾ سندس پونئيرن سان به ملي آيس. سندس قابل ڌيءَ داتن حليما بنت سعيد سندن ڳوٺ واري وڏي گهر ڪي ٻارن جي تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ ”ڪمپونگ

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪنڊر گارٽن” ٿاهيو آهي جو تانسري جو نئين جنريشن لاءِ هر وقت اهو پيغام هوندو هو تہ ”تعليم حاصل ڪريو، تعليم حاصل ڪريو. تعليم روشني آهي بنا تعليم اونداهہ آهي.“ هن اسڪول جا ڪلاس ۽ ورانڊا ڏسي مون کي هن گهر جا ڪمرا ۽ ورانڊي ۾ رکيل آرام ڪرسيون ياد اچي ويون، جن تي مون ويهي هن عظيم انسان سان ڪچهري ڪئي ٿي. چا ههڙو ايماندار سياستدان ۽ بيمارن جي خدمت ڪرڻ وارو ڪو ڊاڪٽر هوندو. ڊاڪٽر صاحب ڳالهين جو ڳوٺ هو، هڪ ادارو هو. قدرت ڪيس سٺي يادگيري سان نوازيو هو. رکي رکي هو پنهنجي ميڊيڪل ڪاليج جي ڏينهن جي ڳالهہ ڪندو هو تہ ڪڏهن ننڍپڻ جي. هڪ دفعي ويندي پنهنجي طهر بابت بہ ٻڌايائين تہ جڏهن هو ڏهن سالن جو هو تہ سندس سوٽ خالد سان گڏ طهر ٿيو هو. ملائيشيا ۾ هاڻ اسان وانگر اسپتالن ۾ طهر ٿئي ٿو ۽ شايد لوڪل انستيزيا بہ ڏني وڃي ٿي، نہ تہ ڊاڪٽر صاحب جو طهر بہ ائين گهر ۾ حجام ڪيو. ڊاڪٽر صاحب کي ٻڌايم تہ توهان جو طهر 1917ع ۾ ٿيو. 1950ع ۾ منهنجو طهر ٿيو هو تہ گوڏ ٻڌي نڪر جي ڪونڊيءَ تي ويهاريو ويو هو، طهر ڪانپوءِ ڦلهير لڳايو ويو هو جيڪو سمجهو تہ هڪ قسم جو antiseptic هو، اهو سلسلو پوءِ بہ 15 سال کن هلندو رهيو ان بعد ٻڌڻ ۾ آيو تہ اسان جي ڳوٺ هالا جي ٻارن کي حيدرآباد جي سول اسپتال ۾ طهر لاءِ وٺي وڃن ٿا، جتي اهڙيون دوائون استعمال ڪن ٿا جو زخم جلد ڇٽيو وڃي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڊاڪٽر صاحب ٻڌايو تہ هن جو طهر ڪيلي جي ٽڙ تي وهاري ڪيو ويو ۽ ملائيشيا ۾ زخم مٿان هڪ خاص قسم جي وڻ جي چوڏي جو پائوڊر لڳايو ويو ٿو. ملائيشيا ۾ 1991ع تائين رهائش دوران مون بہ ڳوٺن ۾ ائين ئي ڪيلي جي ٽڙ تي ويهاري طهر ڪرڻ جي رسم ڏٺي. گهڻو ڪري ٻن ٽن سئوٽن، مائٽن يا پاڙي جي ٻارن جو طهر گڏ ٿيو ٿي ۽ انهن کي هڪ ئي ڪمري ۾ سمهاري سندن گوڏين کي اڳيان ڏاڳي سان ٻڌي ان ڏاڳي جو ٻيو حصو ڇت ۾ لڳل ڪوڪي سان ٻڌو ويو ٿي جيئن گوڏ جو ڪپڙو زخم کي نہ لڳي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

32

سريمبان جون يادون

لِنگي (Linggi) ڳوٺ ۾ ڪجهه دير ترسي هتي جي پهرين گائنا ڪالاجسٽ ڊاڪٽر محمد سعيد جي فيملي جي ڪجهه مائٽن سان ملڻ بعد اسان جي ٻي منزل بانگي شهر هو، جتي پڻ منهنجي هڪ پراڻي دوست ۽ شاگرد ڪئپٽن رزالي يعقوب ۽ ان جي ٻارن ٻچن سان ملڻو هو.

بانگي شهر سلينگور رياست ۾ آهي، جنهن رياست جي گاديءَ جو شهر 'شاهه عالم' آهي. سمجهو ته ڪوالالمپور به سلينگور رياست جي وچ ۾ آهي، جيئن اسلام آباد پنجاب صوبي ۾ آهي. بانگي ٽائون جيتوڻيڪ سلينگور رياست ۾ آهي، پر سندس جاگرافيائي پوزيشن نينگري سيمبيلان رياست جي باربر وٽ آهي. ملائيشيا جي هيءَ رياست ملاڪا ۽ سلينگور رياستن جي وچ ۾ آهي ۽ ملاڪا کان بانگي يا ڪوالالمپور وڃڻ لاءِ "نينگري سيمبيلان" رياست مان لنگهڻو پوي ٿو. ملائيشيا جي هن رياست جو نالو جيتوڻيڪ ڌارين ماڻهن لاءِ اوپرو ۽ عجيب لڳي ٿو، پر مڪاني ماڻهن يا ملئي زبان ڄاڻندڙن لاءِ بيحد سولو ۽ آسان آهي. هي ائين آهي جيئن پاڪستان ۾ پنجون صوبو ٿاهي ان جو نالو ئي "پنجون صوبو" رکجي. ملئي زبان ۾ مُلڪ کي نَگارا ۽ رياست کي Negri (نيگري) سڏجي ٿو ۽ Sembilan (سيمبيلان) معنيٰ

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

نائون (نمبر). ملئي زبان ۾ هڪ کان ڏهين تائين انگ هن ريت اهن: ساتو، دُئا، تِيگا، ايمپت، لِيما، اَنام، تُوجو، لاپان، سيمبيلان، سَي پُلو.

نينگري سيمبيلان رياست جي گادي وارو شهر Seremban (سيريمبان) آهي. سيريمبان ملائيشيا جو هڪ اهم شهر آهي، جتان ڪوالالمپور کان سنگاپور ويندڙ ريل گاڏي سيريمبان ۾ ترسي ٿي. ريل جي ڪم لاءِ انگريزن ڏکڻ- هندستان جي تاملن کي لڳايو. سيريمبان وارو علائقو ربڙ ۽ پام آئل جي پوک کان به مشهور آهي، جنهن ۾ پڻ تامل (انڊين) ڪم ڪن ٿا. ان ڪري توهان کي سريمبان ۽ ان جي اوس پاس جي ڳوٺن ۾ انڊين تمام گهڻا ملندا. ٻي جنگ عظيم جي ڏينهن جا ڪڏيل پنجاب صوبي جا به ڪيترائي سک، هندو ۽ مسلمان نظر اچن ٿا.

اسان هاڻ وي وٺي بانگي وچي رهيا هئاسين. سيريمبان وٽان لنگهڻ وقت هاڻ وي جي ٻنهي پاسي پيٽرول پمپ، انهن جي پرسان وڏيون ريسٽورنٽون ۽ انهن جي اڳيان بيٺل انيڪ رنگن ۽ ماڊلن جون ڪارون ۽ ٽوئرسٽ بسون ڏسي اسان به سوچيو ته هتي ٿوري دير لاءِ ساهي پٽجي، ڪار ۾ پيٽرول پرائجي ۽ ڪافي پيئجي. مون کي پراڻا ڏينهن ياد اچي ويا، جڏهن آئون ملاڪا کان ڪوالالمپور ايندي ويندي هتي ساهي پٽيندو هوس ۽ هڪ هنڌ ويهي چانهه يا ڪافي پيئڻ بدران مگ هٿ ۾ ڪٽي سڄي ريسٽورنٽ ۾ اندر ۽ ٻاهر ڦرندو رهندو هوس. پوءِ هتي آيل ملئي فئملين، يونيورسٽين جي ڇوڪرن ۽ ڇوڪرين ۽ ٻاهرين ملڪن کان آيل ٽوئرسٽن

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

مان ڪجھ سان ملئي ۽ انگريزي ۾ ڪيڪار ڪڙي ڪري ڪائنئ خبرون پڇندو هوس. ھھڙن هنڌن تي مون کي بہ ڪيترائي دلچسپ ماڻھو ۽ سندن دلچسپ ڪھاڻيون مليون، جن مان ڪي ڪي ضرورت موجب پنھنجن سفرنامن ۾ قلمبند ڪيون اٿم. مشھور انگريزي ڪھاڻيڪار سمر سيٽ ماھم جون بہ ڪيتريون ڪھاڻيون اُھي آھن جيڪي ھن سنگاپور جي مشھور ۽ آڳاٽي ھوٽل ريفلز ۾ ويھي مختلف جھازين ۽ ٽوئرسٽن کان ٻڌيون. اڄ مون کي ڪنھن ٻئي سان ڳالھائڻو نہ ھو پر مون کي پنھنجي ميزبانن ميرپورخاص جي ڊاڪٽر عطا ٽالپر ۽ ٽنڊوڄام جي پروفيسر سعيد ٽالپر سان گڏ فوٽو ڪيرائڻا ھئا.

ڪار مان لھڻ سان سعيد ھيڏانھن ھوڏانھن لوٽا ھڻڻ لڳو. مون سمجھيو تہ ھي جوان ڪن سھڻين ڇوڪرين جي جھڳٽي جي ڳولا ۾ آھي، جتي ھلي ھنن جي پير ۾ ڪافي پيئجي، پر پوءِ آئون سمجھي ويس ۽ بورڊ تي لکيل Tandas ڏي اشارو ڪيومانس ۽ ساڻس گڏ آئون بہ وڌيس. لبوق چينا ۾ ڊاڪٽر محمد سعيد جي گھر گھٽي جيوس پيئڻ ۽ ڊاڪٽر عطا جي ”ڪاسائين جي ڪولڊ اسٽور“ جھڙي ٿڌي ڪار ۾ سفر ڪرڻ بعد سعيد ۽ مون کي پنھنجا مثانا خالي ڪرڻ جي ضرورت ھئي.

”توھان ٽوائليٽ مان ٿي اچو تہ آئون تيسين دخل تان ڪافيءَ جون پرچيون ٺھرائي ٿو اچان.“ ڊاڪٽر عطا چيو. آئون سمجھي ويس تہ مير

ھن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

صاحب روايتي مهمان نوازي کي قائم رکندي هو اسان کي هڪ رنگٽ بہ خرچ ڪرڻ نہ ڏيندو.

ملئي زبان ۾ Toilet کي Tandas سڏجي ٿو. اسان وٽ سنڌ توڙي ڏکڻ پنجاب ۾ ان سان ملندڙ جلندڙ نالو ”سنداس“ عام آهي. ويجهو پهچڻ تي هڪ طرف مردن جا ٽائليٽ هئا، جن تي انگريزي کان علاوه ملئي زبان ۾ Lelaki لکيل هو ۽ ٻئي پاسي Perempuan لکيل هو. ملائيشيا ۾ ڪن هنڌن تي عورتن جي ٽائليٽ جي ٻاهران پريمپئان بدران Wanita بہ لکيل رهي ٿو. ٻنهي لفظن جي معنيٰ ساڳي آهي، جيئن پاڻ وٽ بہ بسين يا ٻين هنڌن تي ڪٿي ’عورتون کي لئي‘ لکيل هوندو آهي تہ ڪٿي ”خواتين کي لئي“.

ڊاڪٽر عطا ۽ سعيد کان پڇيم تہ ڪڏهن هن شهر سريمبان ۾ وڃڻ ٿيو آهي؟

”نہ. بس هتان ٻاهران ٿي بس اسٽاپ تان چانهہ پي اڳتي ڪوالالمپور هليا ويندا آهيون.“ هنن ٻڌايو.

”سيريمبان هڪ نرالو شهر آهي. خاص ڪري ملاڪا، ڪوالالمپور، شاهہ عالم کان الڳ ٿلڳ لڳي ٿو. هن شهر جي عمارتن جو نمونو، مڪاني ملئي توڙي پوءِ جي آيلن جو اسٽائيل، رسم رواج بنهہ مختلف لڳي ٿو. شادي واري ڏينهن هتي جي ڪنوار جو ويس وڳو ۽ مٿي تي ٻڌل پڳڙي نموني جو دوپٽو بہ سڄي ملائيشيا ۾ هتي نرالو آهي. ملاڪا ۾ نوڪري

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪرڻ دوران منھنجي آفيس جي عملي ۾ ڪيترائي انڊين سيريمبان جا هئا، جن جي مائٽن مٽن جي اڪثر شادين تي منھنجو وڃڻ ٿيندو هو. ڪجھ هتي جا پنجابي سيٽلر به منھنجا واقفڪار هئا، جن جون خبرون مون پنھنجن اسي جي ڏهي وارن سفرنامن ۾ لکيون آهن. پينانگ ۾ اپوح جي انجنيئرنگ تعليمي ادارن ۾ ليڪچر ڏيڻ لاءِ منھنجو هر ٻئي ٽئي مهيني وڃڻ ٿيندو هو. ڪڏهن ٻارن سان گڏ پنھنجي ڪار ۾ ويندو هوس ته ڪڏهن اڪيلو ويندو هوس ته ريل گاڏيءَ ذريعي سفر ڪندو هوس. واپسي تي هميشه سريمبان ريلوي اسٽيشن تي لهندو هوس، جتان مون کي ملاڪا وٺي هلڻ لاءِ منھنجي زال ڪار ڪٽي ايندي هئي. ريلوي اسٽيشن جي ٻاهران ڀرين ولائتي Chain ريسٽورنٽ A&W کلي هئي.

اسان مان جيڪو ڀرين ايندو هو، اهو ان ريسٽورنٽ ۾ ويهي چانھ، ڪافي يا آئس ڪريم کائيندو هو. اسان هر وقت اهو چوندا هئاسين ته ان اِي اينڊ ڊبليو کان ته مئڪڊونالڊ، ڪينٽڪي يا مسٽر ڊونٽ کلي ها ته سٺو.

بهرحال هاڻ ته ملائيشيا جو هر شهر دنيا جي ڪيترن ئي قسمن جي فاسٽ فوڊ ۽ چين ريسٽورنٽن سان ڀريو پيو آهي. اسان جي طرف جا ماڻهو هيڏانهن ملائيشيا جا ڪوالالمپور، پتالنگ جايا، شاهه عالم ۽ سريمبان جهڙا ماڊرن ۽ هر سهوليت سان ٽمٽار شهر ڏسي سمجهن ٿا ته

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اهي کي آڳاتا آهن، يعني هو هنن شهرن کي لنڊن، روم، استنبول ۽ قاهري وانگر جهونا ۽ تاريخي شهر سمجهن ٿا، جن وڏي وقت گذرڻ بعد هيءَ ترقي ڪئي آهي. پر ائين هرگز نہ آهي. هي شهر تہ ڪي سؤ ڏيڍ سؤ سال مس پراڻا آهن، جن جو 1843 تائين، جڏهن تہ سنڌ تي سومرن، سمن، مغلن، ڪلهوڙن ۽ ميرن ٽالپرن بعد انگريزن راڄ شروع ڪيو تہ بہ ملائيشيا جي انهن شهرن جو نالو نشان نہ هو. سنگاپور کي جنم وٺندي مڙيئي 25 سال کن ٿي چڪا هئا، جيڪو ان وقت سيوهڻ ۽ درٻيلي کان بہ ننڍڙو ڳوٺ هو. ڇو جو 1819 ۾ جڏهن انگريزن هي ٻيٽ ملئي حاڪم کان ڦلن مٺ ۾ خريد ڪيو هو تہ اهو ويران ۽ غيرآباد هو ۽ ان جهڙا اڄ بہ اوسي پاسي ۾ سوين ٻيٽ آهن، جيڪي ملائيشيا، انڊونيشيا ۽ فلپين جي ملڪيت آهن ۽ اهي سڀ سهولتون نہ هجڻ ڪري ويران آهن. بس ڪڏهن ڪڏهن هتان هتان جا ساموندي قذاق هن ٻيٽ تي وڃي لڪندا آهن. سنگاپور جو بہ 1819 کان اڳ اهو حال هو.

اهڙي طرح هن سيريمبان شهر جو بہ اڄ وجود نہ هجي ها، جيڪڏهن ان جي آس پاس قلعي (Tin) جي کاڻين جي ايجاد نہ ٿئي ها. گذريل صدي جي شروعات ۾ هتان وهندڙ سُنگائي اُجانگ (Sungai Ujong) ندي وٽ قلعي ڌاتو جي کوٽائي ۽ وڪري خاطر چيني، ملئي، انڊين ويندي عرب اچي رهيا ۽ هن شهر جو نالو هن نديءَ جي نالي تان

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سُنگائي اُجانگ ٿيو، جيڪو پوءِ بعد ۾ بدلائي سريمبان رکيو ويو. هاڻ سنگائي اجانگ جي نالي سان هن شهر ۾ فقط هڪ گهٽيءَ جو نالو آهي.

متي ۽ ڏوڙ مان جو قلعي نڪري آئي ته مڪاني ملئي وڏيرن جي بيگهي مچي وئي. قلعي جي کوٽائي ڪندڙن ۽ وڪٽندڙن کان ويا ٽئڪس جي نالي اوڳڙ وڏائيندا. آخر ٻن وڏيرن داتو ڪيلانا ۽ داتو شاهه بندر جي اچي پاڻ ۾ لڳي. هر هڪ چوي ته انهن کاڻين جو مالڪ آئون! چند قدم اڳيان ملاڪا ۽ سنگاپور انگريزن جو اڳهين قبضو هو ۽ هو هميشه مڪاني وڏيرن، راجائن ۽ سردارن جي وچ ۾ جهڳڙي جي انتظار ۾ رهيا ٿي. داتو ڪيلانا مدد لاءِ انگريزن وٽ پهتو، جن داتو شاهه بندر کي شڪست ڏئي ڪيس سنگاپور ۾ نظربند ڪيو. هن لڙائي جي بدلي ۾ انگريزن داتو ڪيلانا کي صلاحڪار طور هڪ انگريز ريزيڊنٽ رکڻ لاءِ پابند ڪيو. ٻين لفظن ۾ داتو ڪيلانا کي اهو ميسيج ڏنو ويو ته ڪرڻو اهو اٿئي جيڪو انگريز چاهيندا نه ته تنهنجو حشر به داتو شاهبندر وارو ٿيندو. انگريزن مڪاني ماڻهن کي فقط مذهب ۽ رسم رواج جي ادائگي جي آزادي ڏني، باقي ٻيو سڀ سندن حڪم موجب هلڻ لڳو.

سيريمبان ۾ انگريزن جو پهريون ريزيڊنٽ ڪئپٽن مُوري (Murray) نالي موري روڊ آهي. هاڻ هي روڊ داتو سيامانگ گاگاپ سڏجي ٿو. سريمبان جو شهر ڪوالالمپور وانگر سمنڊ جي ڪناري کان ڪافي پري (اٽڪل 30 ڪلو ميٽر) آهي. پرسان جيڪي

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٺڪرين جون قطارون آهن، اهي تيتي ونگسا (Titiwangsa) سڏجن ٿيون، ان نالي ڪوالالمپور ۾ هڪ ريلوي اسٽيشن بہ آهي. ملائيشيا جي هر رياست کي پنهنجو ايئرپورٽ آهي، پر پيرلس ۽ نينگري سريمبان اهي رياستون آهن، جن کي ايئرپورٽ نہ آهي. سيريمبان ۾ باءِ ايئر اچڻ لاءِ ڪوالالمپور وارو ايئرپورٽ (KLIA) استعمال ڪرڻو پوي ٿو ۽ مزي جي ڳالهہ اها تہ هن ايئرپورٽ کان سريمبان ڪوالالمپور کان وڌيڪ ويجهو آهي.

سيريمبان جي جنرل اسپتال جيڪا انگريزن 1930 ۾ ٺهرائي، اڄ ڪلهہ ٽئانڪو جعفر اسپتال سڏجي ٿي، جيڪو هن رياست جو سلطان هو. هن ۾ 800 ڪن بسترا آهن. ان کان علاوه هڪ ٻي 80 بسترن واري اسپتال ڪولمبيا ايشيا ميڊيڪل سينٽر نالي آهي، جيڪو 1999 ۾ ٺهيو. سيريمبان جي سڀ کان پراڻي سئنيما ’گولڊن سٽي‘ آهي. پر هن پيري ڀڏڻ ۾ اچي رهيو آهي تہ ان کي ڊاهي سپر مارڪيٽ ۽ پلازا ٺاهيو پيو وڃي.

سريمبان جي ريلوي اسٽيشن انگريزن 1904 ۽ 1910 جي وچ ۾ ٺهرائي. فرينچن، پورچو گالين يا ڊچن ان ڳالهہ تي ڌيان نہ ڏنو پر انگريزن ايشيا توڙي آفريڪا ۾ جتي جتي سندن حڪومت رهي، اتي ريل گاڏي هلائي ۽ خوبصورت ريلوي اسٽيشنون ٺهرايون. سڀ کان پهرين نندي ڪنڊ ۾ ٺهرايون. ڪراچي واري سٽي اسٽيشن 1855 ۾ ٺهرائي. ان بعد

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪراچي ڪئنٽ (صدر) واري اسٽيشن 1896 ۾ ٺهرائي. لاهور واري 1859 جي ٺهرايل آهي ۽ سيالڪوٽ واري 1880 ۾ ٺهرائي وئي. سڀ کان پهرين 1853 ۾ ممبئي ريلوي اسٽيشن ٺهرائي، جنهن بعد 1854 ۾ ڪلڪتي ۾ ٺهرائي. ان بابت تفصيل سان پنهنجي انڊيا وارن سفرنامن: ”هلي ڏسجي هندستان“ ۽ ”بمبئي منهنجي ياڪر“ ۾ لکي چڪو آهيان.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

33

سکر جو ڊاڪٽر ملائيشيا ۾

ملائيشيا جو ذڪر ڪندي سکر جي هڪ سهڻي ڊاڪٽر افتخار عباسي جو ذڪر نہ ڪرڻ ناانصافي ٿيندي، جنهن کي گهر ۾ پيار مان جاني سڏين ٿا. ڊاڪٽر افتخار هڪ ذهين، محنتي ۽ چاٺو ڊاڪٽر مڃيو وڃي ٿو. افتخار انٽر سائنس جي امتحان ۾ سيڪنڊري بورڊ آف ايڊيوڪيشن ۾ اول پوزيشن حاصل ڪئي ۽ 2002ع ۾ ڊو ميڊيڪل يونيورسٽي مان MBBS ۽ ہ سال هائوس جاب ڪيو، ان بعد ملائيشيا هليو آيو.

گذريل دفعي آئون ملائيشيا آيو هوس تہ هو هن شهر جو هور بارو جي سلطانا امينا اسپتال ۾ پاڻ ۽ سندس ملئي زال ڊاڪٽر زرينا بنت شيخ محمد دائود نوڪري ڪري رهيا هئا. هو هتي ہ سال کن نوڪري ڪرڻ بعد ايسٽ ملائيشيا جي شهر ڪوتا ڪِنابالو (Kota Kinabalu) هليا ويا، جتي هنن اتي جي مشهور انگريزن جي ڏينهن جي اسپتال ”ڪُئين ايلزبيٿ هاسپيٽل“ ۾ ڏيڍ سال ڪم ڪيو. مون ڊاڪٽر افتخار کان پڇيو هو تہ ويسٽ ملائيشيا جيڪو اسان کي ويجهو آهي، وڏيڪ ماڊرن آهي ۽ هرڪو اتي رهڻ چاهي ٿو، ان جي شهر جوهور بارو کي ڇڏي ايسٽ ملائيشيا جي شهر ڪوتا ڪِنا بالو ڇو وئين؟

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”سائين ڊاڪٽر ماٿو کي تي انسان ذات جي خدمت ڪرڻي. ڪوٽا ڪنابالو وڃڻ لاءِ ٻيا ڊاڪٽر Reluctant هئا سو مون هائوڪار ڪئي. هونءَ به آئون چئلينج قبول ڪرڻ جو عادي آهيان.“ ڊاڪٽر افتخار ٻڌايو.

ڊاڪٽر افتخار ۽ هن جي زال کي ڪوٽا ڪنابالو ۾ نوڪري ڪرڻ بعد ايسٽ ملائيشيا جي هڪ ٻئي شهر سَنڊا خان (Sandakan) ۾ اچا به بهتر نوڪري ملي وئي. هو اوڏانهن روانو ٿي ويو. هينئر ملائيشيا پهچي ڪيس سندس موبائل فون نمبر تي ڊائل ڪيم ته هو ايسٽ ملائيشيا جي هڪ ٻئي شهر لحد داتو (Lahad Datu) ۾ هو. ڊاڪٽر صاحب ٻڌايو ته هن سنڊاڪان/ سنڊا خان ۾ ڪجهه وقت نوڪري ڪرڻ بعد پنهنجي پرائيويٽ ڪلينڪ کولڻ جو ارادو ڪيو ۽ 2009ع ۾ سرڪاري نوڪري تان استعيفيٰ ڏئي لحد داتو شهر هليو آيو.

”هتي مون ايڪڙ کن زمين ورتي آهي، جنهن تي پنهنجو گهر ۽ ڪلينڪ ٺهرائي رهيو آهيان.“ ڊاڪٽر افتخار ٻڌايو.

”ملائيشيا جي سٽيزن شپ ملي وئي آهي يا نه؟“ مون پڇيو.

”اجان نه ملي آهي. بلڪ هيءَ زمين ۽ گهر ٺهرائڻ لاءِ واسطيدار کاتي جي ڊائريڪٽر کي هتي رهڻ لاءِ درخواست ڏنم، پر هن رجيڪٽ ڪري ڇڏي“، افتخار ٻڌايو، ”ان بعد هتي جي وزير صحت کي درخواست ڪيم، تنهن مون کي في الحال ٽن سالن جي اجازت ڏني آهي، جيڪا ٽن سالن کانپوءِ Renew ڪرائي سگهجي ٿي.“

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”تيستائين توهان کي پڪي رهائش جي بہ موڪل ٿي ويندي جو توهان جي زال ملائيشيا جي آهي.“ مون چيومانس.

”ها پر اهو اصول فقط ويسٽ ملائيشيا ۾ هلي ٿو.“ ڊاڪٽر افتخار چيو.

بورنيو ٻيٽ دنيا جو ٽيون نمبر وڏو ٻيٽ آهي جيڪو انڊونيشيا جي جاوا ٻيٽ جي اتر ۾ آهي. هن ٻيٽ جو وڏو حصو انڊونيشيا جي حوالي آهي ۽ ڪاليمنتان (Kalimantan) سڏجي ٿو. هن ٻيٽ جي اتراهين پاسي صباح، سراواڪ ۽ انهن جي وچ ۾ هڪ ننڍڙي رياست برونائي آهي. سباح (Sabah) ۽ سراواڪ (Sarawak) رياستن ملايا سان ملي نئون ملڪ ملائيشيا ٺاهڻ ۾ هائوڪار ڪئي پر هنن ڪيترائي شرط رکيا، جن ۾ هڪ اهو بہ هو تہ ملايا (ويسٽ ملائيشيا) جو ڪو بہ ماڻهو سباح ۽ سراواڪ گهمڻ لاءِ تہ اچي سگهي ٿو پر هو هميشہ لاءِ رهائش اختيار نٿو ڪري سگهي. ان لاءِ هن کي هڪ ڌارئين ماڻهو (Foreigner) وانگر ڪجهہ عرصو رهي، ملڪ ۽ ماڻهن جي خدمت ڪري ثبوت ڏيڻو پوندو تہ هو هن ڌرتي ۽ ان جي ماڻهن لاءِ ڪارائتو آهي ۽ ان بعد هو هميشہ لاءِ رهڻ لاءِ Apply ڪري سگهي ٿو.

ڊاڪٽر افتخار عباسي جي زال ملائيشيا جي ضرور آهي پر هوءَ ويسٽ ملائيشيا جي آهي. پاڻ پينانگ رياست جي شهر سنگائي پٽاني ۾ ڄائي سندس والدين بہ ڊاڪٽر آهن. والد شيخ محمد دائود ڪن نڪ ۽

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

گلي (Ent) جو ماهر ڊاڪٽر هو، جيڪو ڪجھ سال ٿيا تہ گذاري ويو. ڊاڪٽر زرينا جي ماءُ يعني ڊاڪٽر افتخار جي سَسُ ڊاڪٽر سلينا اڄ ڪلھ جوھور بارو ۾ رهي ٿي ۽ ترام ميڊيڪل ڪلنڪ ۾ ڪم ڪري ٿي.

ڊاڪٽر افتخار جو اسان جي ملڪ جي انهن فئملين مان هڪ سان واسطو آهي، جن ڳوٺن ۾ رهڻ ۽ گهٽ پئسي جي حالتن هوندي اولاد لاءِ تعليم ضروري سمجهي. هنن پنهنجي اولاد کي نہ فقط تعليم پر محنت جي عادت ۽ سنو اخلاق سيکاريو. ڊاڪٽر افتخار جو واسطو سکر ضلعي جي پنوعاقل تعلقي جي هڪ ننڍڙي ڳوٺ باغپئي سان آهي. منهنجي سندس والد حاجي محمد موسيٰ عباسيءَ سان بہ ٻہ چار دفعا ڳالھ ٻولھ ٿي آهي، هو هن وقت 73 سالن جو آهي ۽ سکر ۾ رهي ٿو. پاڻ جيتوڻيڪ آخر ۾ 18 گريڊ ۾ رٽائرڊ ٿيو، پر سڄي عمر گهٽ پگهار وارين نوڪرين ۾ رهيو، ڪيس نو ٻار آهن، ڇھ پٽ ۽ ٽي ڌيئرون. پر هن شخص کي داد ڏيڻ بنا رهي نٿو سگهجي تہ هن ڪيئن ڏکيا ڏينهن گذاري پنهنجي حق حلال جي ٿوري پگهار مان پورت ڪري ٻارن کي پڙهايو ۽ اڄ هن جا ٻار: پٽ توڙي ڌيئرون انجنيئر ۽ ڊاڪٽر ٿي وڏن عهدن تي آهن. هو پاڻ تہ ڪو گهٽو پڙهيل ناهي ۽ رهيو بہ ڳوٺ ۾ ٿي. جتي شهرن جي ڪيترن امير ماڻهن بہ پنهنجن ٻارن کي گهٽي تعليم نٿي ڏني، اتي هي جيڪڏهن پنهنجن ٻارن کي چڱي طرح نہ پڙهائي ها تہ ڪو ميار نہ ڏي هئا، پر بقول سندن:

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”ادا منهنجو پيءُ دوست محمد عباسي ته ڪڙمي هو. جڏهن هن ڪڙمي تي ڪري مون کي پڙهايو ته آئون پڙهيل ڳڙهيل ۽ سرڪاري نوڪريءَ ۾ تي ڪري پنهنجن ٻارن کي ڪيئن نه پڙهايان.“

هن عباسي فئملي لاءِ ڪيترا ماڻهو اهو چوندا آهن ته سائين حاجي موسيٰ جا ٻار قدرتي هوشيار ۽ فضيلت وارا آهن. پر آئون نٿو سمجهان ته ان ۾ والدين کي محنت نه ڪرڻي پيئي هوندي. ائين تي نٿو سگهي ته والدين پنهنجن ٻارن تي ڌيان نه ڏنو هوندو. ڇو جو هوشيار ٻار تي ڌيان نه ڏيڻ سان هو جي ڪنهن غلط ڳالهه ڏي هليو وڃي ته خراب به ان ئي پئماني تي ٿئي ٿو.

اسان وارو ڊاڪٽر افتخار عباسي حاجي محمد موسيٰ جو پنجون نمبر ٻار آهي. وڏي پٽ ذوالفقار عباسيءَ ٽنڊوڄام جي ايگريڪلچر يونيورسٽي مان انجنيئرنگ B.E جي ڊگري حاصل ڪئي. ٻيو نمبر ٻار زاهده عباسي جيڪا ڪراچيءَ مان نڪرندڙ ٻن سنڌي اخبارن سچ ۽ نئون سچ جي مالڪ ۽ ايڊيٽر آهي، خيرپور جي شاهه لطيف يونيورسٽي مان ايڪانامڪس ۾ M.A ڪئي ۽ سندس شادي سندن ڳوٺ جي هڪ مائٽ عبدالوهاب سان ٿي، جيڪو اڄ ڪلهه سنڌ حڪومت جي تعليم کاتي ۾ آهي. ماشاءَ الله عبدالوهاب به تمام ڪمٽو پڙهيل ڳڙهيل شخص آهي. هن B.E انڊسٽريل انجنيئرنگ ۾ ڪرڻ بعد ايڊيوڪيشنل پلاننگ ۽ مئنيجمينٽ ۾ ايم فِل ڪئي. ڪيس قانون پڙهڻ جو به ننڍي هوندي کان

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

شوق هو ۽ هن نہ فقط LLB جي ڊگري حاصل ڪئي پر سال 2001ع ۾ LLM بہ ڪئي.

بهرحال زاهده بعد سڪندر آهي، جنهن خيرپور مان انجنيئرنگ مان ڊپلوما حاصل ڪئي ۽ ان بعد طارق آهي، جيڪو پوليس موٽر وي ڪاتي ۾ ڊي ايس پي آهي. طارق مهراڻ يونيورسٽي مان سول انجنيئرنگ ۾ B.E جي ڊگري حاصل ڪئي آهي. ان بعد اسان وارو ملائيشيا وارو ڊاڪٽر افتخار عباسي آهي، جنهن جي ملائيشين زال ڊاڪٽر زرينا ڪراچي جي ڊو ميڊيڪل يونيورسٽيءَ مان 2004ع ۾ MBBS ڪئي جتي هوءَ ڊاڪٽر افتخار کان بہ سال جونيئر هئي.

ڊاڪٽر افتخار جو ننڍو ڀاءُ ڪاشف اسلام آباد ۾ آئل اينڊ گئس ۾ ڊائريڪٽر آهي. ان بعد بہ جاڙيون ڀينرون اِرم ۽ صنم آهن. صنم سکر جي IB مان انجنيئرنگ پڙهي ۽ ويجهڙائيءَ ۾ سندس شادي پاڪستان آرمي جي ڪئپٽن زاهد عباسي سان ٿي آهي. بي ڀيڻ ارم نوابشاهہ جي ميڊيڪل ڪاليج مان MBBS ڪئي آهي ۽ ڪيس سکر ۾ نوڪري ملي آهي. مون سندس والد حاجي محمد موسيٰ عباسي صاحبَ کي چيو تہ هو ارم کي هتي نوڪري ڪرائڻ بدران پنهنجي ڀاءُ افتخار وٽ ملائيشيا چو نٿو موڪلي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”اسان جو بہ اهو ارادو آهي ۽ جاني (افتخار) بہ چاهي ٿو تہ هيءَ ملائيشيا رهي پر اسان اهو سوچيو آهي تہ جيئن ئي کو سٺو رشتو آيو تہ مڱڻو ڪري پوءِ ٻنهي کي موڪليندا سين.“

”اهو تہ اجا بہ بهتر ٿيندو ۽ هن جو ڀاءُ ۽ ڀاڄائي ڊاڪٽر هجڻ ڪري ڪيس اجان بہ وڌيڪ سهوليت ٿيندي.“

هتي اها بہ دلچسپ ڳالھ لکندو هلان جيڪا ڊاڪٽر افتخار جي ڀيٽوئي (زاهدان عباسي جي مڙس) عبدالوهاب ٻڌائي تہ هن جو والد مظهر دين عباسي پنوعاقل جي تعلقي هنگورو جي هڪ ڳوٺ پيرفل ۾ ڪڙمي هو.

”اسان وٽ هڪ ايڪڙ بہ زمين نہ هئي ۽ مون کي ننڍي هوندي کان پنهنجي پيءُ کي سندس ڪم ۾ مدد ڪرڻي پوندي هئي.“

عبدالوهاب ٻڌايو تہ سندن پاڙي ۾ محمد يونس نالي هڪ ڇوڪرو رهندو هو جو پر واري ڳوٺ هنگورو ۾ تي ميل پنڌ ڪري اسڪول ويندو هو. ”هو وچڻ وقت گهر جي ڳڙکي مان مون کي سڏ ڪندو هو ۽ آئون ڪڏهن ڪڏهن بابا کي هيڏانهن هوڏانهن ڏسي هن سان گڏ اسڪول پڄي ويندو هوس. هڪ ڏينهن بابا هن کي سڏ ڪندو ڏسي ورتو ۽ آئون جهڙو ئي ٻاهر نڪتس تہ بابا مون کي ڏاڍي مار ڏني تہ اسان غريب ماڻهو، تون جي اسڪول هليو ويندي تہ ڪم ۾ ڪير مدد ڪندو؟

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”پر پوءِ ان ئي ڏينهن بابا کي مار ڏيڻ جو ڏاڍو ڏک ٿيو ۽ مون کي سڏي چيائين تہ سپاٽي کان تون پلي اسڪول وڃ. ان بعد بابا کي شاباس هجي تہ هن غريب ٿي ڪري مون کي ڪيئن پڙهايو. ظاهر آهي هو هڪ غريب هاري هو، منهنجي اسڪول وڃڻ ڪري هڪ طرف هن جو ورڪ ليبر وڏي ويو، ٻئي طرف اسڪول جي ڪتابن ۽ فين جو بار هن تي پئجي ويو. ساڳي وقت مون کي بہ اچ بک، گرمي سردي ۾ تي ميل پنڌ جا ڪري اسڪول وڃڻو ۽ اچڻو پيو ٿي. اسان تہ گهر ۾ گهڻي دير لالٽين ٻاري پڙهڻ يا نوان ڪپڙا يا بوٽ بہ Afford نٿي ڪري سگهياسين. پوءِ ڪيئن هڪ منزل بعد ٻي منزل تائين پهتس ٿي، ان جي الڳ ڪهاڻي آهي.“

۽ منهنجو عبدالوهاب عباسي جهڙن عظيم ماڻهن کي اهو ئي عرض رهندو تہ هو پنهنجي آتم ڪٿا ضرور لکن، جيئن اڄ جي والدين ۽ نوجوانن لاءِ سبق حاصل ٿئي، جيڪي هر سک هجڻ جي باوجود هر وقت دانهون ڪندا رهن ٿا ۽ پنهنجي اولاد کي اها تعليم ۽ تربيت ڏيڻ ۾ محروم رهن ٿا، جيڪا هنن کي ڏيڻ کپي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

34

باليق ڪمپونگ

ان ڏينهن ملاڪا جي سير تي ڊاڪٽر عطا سان گڏ سندس پٽ مير غلام محمد جيڪو هتي جي ڪنهن اسڪول ۾ او ليول ڪري رهيو آهي، پڻ ساڻ هليو. ڪين آئون اڄ ڪان ٽيهارو ڪن سال اڳ جي ملاڪا جو احوال ٻڌائيندو هليس، جڏهن منهنجو هن شهر ۾ پهريون دفعو اچڻ ٿيو هو. جيڏانهن ٿي مون چيو ڊاڪٽر عطا پنهنجي پروٽان ڪار جو رخ اوڏانهن ٿي ڪيو. آئون ٽڪجي پيس پر منهنجا ميزبان نه. آخرڪار مون واپس گهر هلڻ جو سوچيو ۽ جيئن ئي غلام محمد پڇيو ته انڪل هاڻ ڪيڏانهن هلون ته مون جواب ۾ اسان جي جوانيءَ جي ڏينهن جي ٽاپ مشهور ڳاني جا ٻول ان نموني سان ورجايا:

”هاڻ باليق ڪمپونگ، باليق ڪمپونگ“

”واپس ڳوٺ، واپس ڳوٺ“

غلام محمد يڪدم ڳاني جي ٻي سٽ ”هاتي گرانگ“ چئي مون ڪان حيرت مان پڇيو:

”انڪل اهو ڳانو توهان ڪڏهن ٻڌو؟ اهو ڳانو ته اسان ڇوڪرا اسڪول ڪان موڪل ٿيندي آهي يا ڪنهن جي گهران موڪلائيندا آهيون ته چوندا آهيون Balik Kampong “

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

”ڪمال ٿو ڪرين“ مون غلام محمد کي چيو، اهو گانو Balik kampong oh oh... hati girang تہ آهي ئي اسان جي ڏينهن جو ۽ ان گاني کي ڳائڻ وارو ”سڊير من“ کي آئون تڏهن کان سڃاڻان جڏهن هن ڳائڻ شروع نہ ڪيو هو.“

”انڪل هي از نو مور الائيو.“ غلام محمد چيو.

”Yes I Know سڊير جهڙو پيارو ۽ پڙهيل ماڻهو ننڍي عمر ۾ گذاري ويو.“

ستر واري ڏهي ۾ جڏهن مون ملائيشيا پاسي اچڻ شروع ڪيو تہ ملائيشيا ۾ اجان ٽي وي عام نہ ٿي هئي. پاڻ پاڪستان جي PTV ڪڏهوڪو شروع ٿي وئي هئي. ملئي زبان جا گانا انڊونيشيا، ڏکڻ ٿائيلينڊ، برونائي، ڏکڻ فلپين ۽ ملائيشيا جي ڪنارن وٽان لنگهندي ريڊيو تان ٻڌبا هئا، پر ريڊيو تي بہ جيڪي ملئي گانا ايندا هئا اهي گهڻو ڪري انڊونيشي ڳائڻ جا گهڻو پاپولر هئا، پر پوءِ 1980ع کانپوءِ جڏهن ملائيشيا ۾ RTM نالي بہ ٽي T.V چئنل شروع ٿيا تہ آهستي آهستي ملئي ماڻهن جو Talent ظاهر ٿيڻ لڳو. هي ائين آهي جيئن آئون چوندو هوس تہ سنڌي گانا يا ڳائڻا چو گهٽ آهن، پر پوءِ احساس ٿيو تہ PTV تي سنڌي پروگرام لاءِ جيڪو روزانو اڌ ڪلاڪ پروگرام ڏنو وڃي ٿو، ان اڌ ڪلاڪ ۾ خبرون ۽ ڊرامن بعد راڳ رنگ کي وقت ئي ڇا ٿي مليو جو سنڌي ڳائڻن کي موقعو ملي. پر پوءِ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جڏهن ٽي چار سنڌي چئنل ڪليا سي بہ رائونڊ دي ڪلاڪ تہ سنڌ جي تئلينٽ جي خبر پئي تہ اسان وٽ ڪيترا باڪمال ڳائڻا آهن. ائين ئي ملائيشيا ۾ ٿيو ۽ ڪيترن ننڍن ننڍن ڳوٺن جي رهاڪو ڇوڪرن ۽ ڇوڪرين پنهنجي مٺي سر ذريعي سڄي دنيا ۾ شهرت ماڻي. ملئي زبان جا T.V چئنل نہ کلن ها تہ اسان اڄ جي بين الاقوامي شهرت رکندڙ ملئي آرٽسٽن کان اڻ واقف هجون ها ۽ اسان رڳو سمجهون ها تہ ڳائڻ وڄائڻ ۾ رڳو سنگاپور جا چيني آهن.

ملائيشيا جو هي مرحوم ڳائڻو داتو سڊيرمَن منهنجي لاءِ اهميت رکي ٿو جو هو پڙهيل ڳڙهيل، محنتي ۽ ٻين جو درد پنهنجي دل ۾ رکڻ وارو هو. ڪيس سنڊس ان ڳاني "باليق ڪمپونگ" تمام گهڻي مشهوري ڏني. ملئي زبان ۾ ڪمپونگ 'Kampong' ڳوٺ کي بہ سڏجي ٿو تہ گهر کي بہ. هاسٽل ۾ ڊگهو عرصو رهڻ بعد ڳوٺ موٽڻ جي احساس واري خوشي هن ڳاني ۾ آهي. بيگ هٿن ۾ جهلي بس جو انتظار ڪبو آهي تہ بس اچي تہ ان ۾ چڙهي ڳوٺ روانو ٿجي ۽ پنهنجي ماءُ پيءُ، ڀيڻن، ڀائرن ۽ هڪ جيڏن دوستن سان وڃي ملجي.

ڪڏهن ڪڏهن ڪنهن دوست جي گهر ۾ ڊگهي ڪچهريءَ بعد جڏهن ٽڪ ٽيندو آهي تہ گهر موٽڻ تي دل چوندي آهي. دوست ڪجهہ دير وڌيڪ ويهڻ لاءِ زور ڀريندو آهي تہ بہ انڪار ڪبو آهي. "يار هاڻ موڪلائجي" يا چئبو آهي تہ ڪافي دير ويٺس هاڻ گهر جو رخ ڪجي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ائين بہ چئبو آهي تہ ”هاڻ نہ جوڳي ڪنهن جا مِٽ“ يعني جوڳين کي هاڻ هلڻ ڏي. سو هن ملئي ڳاني ’باليق ڪمپونگ‘ ۾ اهو ئي احساس آهي. ملئي لفظ باليق جي معنيٰ موٽڻ، ورڻ آهي. سڏير من جو اهو ڳانو واقعي سدا حيات آهي جو اڃان تائين سندس مصرع وارا لفظ هر هڪ جي زبان تي آهن. سچي ڳاني جي شاعري ڪٽي عام رواجي آهي، جيڪا اڪثر ڳانن ۾ هوندي آهي، پر سڏير جي ڳائڻ جي انداز ۽ ڪمپوزيشن هن ڳاني کي امر ڪري ڇڏيو آهي. سندس هڪ اڌ مصرع هن ريت آهي:

.Balik Kampong

Perjalanan jauh tak ku rasa

(ڏکي سفر کي آئون هرگز نٿو محسوس ڪريان)

Kerna kati ku melonjak sama

(منهنجي دل ان لاءِ ٽپا ڏيئي رهي آهي)

Ingin berjumpa sanak saudara

(پنهنجن عزيزن دوستن سان ملڻ لاءِ سڪ اٿم)

Yang selalu bermain di mata

(هنن سان ڪيل رانديون اکين ۾ تري رهيون آهن)

(Balik kampong oh oh (X3

سڏير من مون کان ڏهہ سال ننڍو هو. هو پرواري رياست پهانگ جي شهر تيمرلوح ۾ حاجي ارشد جي گهر ۾ 1954ع ۾ ڄائو. سندس ماءُ جو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

نالو راملا دهلان هو. هوءَ پهانگ رياست جي اسيمبلي جي پهرين عورت اسيمبلي ميمبر ٿي هئي. اها پنجاهه واري ڏهي جي ڳالهه آهي. سڏير من ستن پائرن پينرن ۾ سڀ کان ننڍو هو. کيس ننڍپڻ کان ڳائڻ جو شوق هو.

هن بنيادي تعليم ڪئانتان شهر جي سلطان ابوبڪر اسڪول مان حاصل ڪئي ۽ ڊاڪٽري پڙهڻ لاءِ اسڪالر مليس پر کيس وڪيل ٿيڻ جو شوق هو سو يونيورسٽي آف ملايا مان Law جي ڊگري حاصل ڪرڻ بعد وڪالت شروع ڪيائين. 1981 ۾ سندس قمريا نالي هڪ ڇوڪريءَ سان شادي ٿي پر ٽن سالن بعد 1984 ۾ کيس طلاق ڏئي ڇڏي. منهنجي ساڻس انهن ڏينهن ۾ ڳاڏين جي شوروم ۾ ملاقات ٿي، جتي اسان ملائيشيا ۾ پهرين نمنڊڙ ڪار ’پروٽان ساڳا‘ جي ايڊوانس بڪنگ ڪرائڻ لاءِ آيا هئاسين. هن ٻڌايو تہ هن وڪالت سان گڏ ڳائڻ بہ شروع ڪيو آهي. ڪي ٽي اين جي سنڌي ڳائڻي شملا گل وانگر هن جو ائڪٽنگ ڪري ڳائڻ ماڻهن کي ڏاڍو پسند آيو. نون ملئي چئنل تان داتو شيڪ، شريفان ائني، انيتا سراواڪ سان گڏ سڏيرمَن جو بہ ساڳيو ساڳيو ڳانو RTM (ريڊيو ٽي وي ملائيشيا) جي ٻنهي چئنلن تان ايندو رهيو ٿي.

1986ع ۾ سڏيرمن پنهنجي پهرين اوپن ڪنسرٽ ڪوالالمپور جي چوڪٽ علائقي ۾ ڪئي. اتفاق سان ان ڏينهن آئون بہ ڪوالالمپور ۾ تئانڪو عبدالرحمان روڊ تي هوس. شام ٿيڻ سان ڇا نوجوانن جا ڪٽڪ

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

گڏ ٿي ويا! سڊيرمَن کي ٻڌڻ لاءِ ماڻھن جي پيھہ پيھان جالان راجا مودا ۽ جالان راجا الانگ رستن تائين پکڙيل ھئي. ايتري قدر جو آئون پنھنجي ڪار ڪڍي نہ سگھيس. رات ڪوالالمپور جي ھوٽل ۾ رھي ٻئي ڏينھن صبح جو ملاڪا موٽيس. انگريزي اخبار Star خبر ڏني تہ ”ھڪ ماڻھو سڊيرمن ڪري سڄو ڪوالالمپور شھر Stand Still ٿي ويو ھو!“

بعد ۾ تہ سڊير من کي لنڊن جي رايل البرٽ ھال ۾ بہ گھرايو ويو ھو ۽ ھن وڪالت ڇڏي سڄو وقت ڳائڻ کي ڏنو ۽ ڪيس ڪيترائي ايوارڊ مليا.

سڊيرمن راڳي ۽ راڳ لکڻ کان علاوه جرنلسٽ ۽ ڪالم نويس بہ ھو. ھن ڪيترن ئي اھم ماڻھن جا انٽرويو ورتا ۽ ھن پنھنجي آتم ڪٿا بہ لکي، جنھن جو عنوان آھي:

Dari Dalam Sudhir

پاڻ ڪجھہ فلمن ۾ اداڪاري بہ ڪيائين، جن مان ”پيلانگي پيتانگ“ (شام واري انڊلٺ) مشھور آھي. سندس سڀ کان وڏي خصوصيت خير خيرات آھي. ھن پنھنجي ڪمائيءَ جو وڏو حصو مسجدن ۽ ضرورتمندن حوالي ٿي ڪيو. زندگي جي آخري ڏينھن ۾ ھو بزنيس ۾ بہ آيو ۽ ملائيشيا ۾ SUDI نالي ڪولڊ ڊرنڪ متعارف ڪرايائين. ان بعد ملائيشيا جي ڪيترن شھرن ۾ SUDI نالي ريسٽورنٽون پڻ شروع ڪيائين. 1991ع ۾ پينانگ رياست جي شھر بٽرورٿ ۾ لڳاتار ڳائڻ دوران بيھوش ٿي ويو. ھن کي اسپتال ۾ داخل ڪيو ويو. چون ٿا تہ ڪيس

ھن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

نمونيا تي پئي هئي. ست مهينا کن علاج هيٺ رهڻ بعد فيبروري 1992ع تي 37 ورهين جي ڄمار ۾ ڪوالالمپور ۾ پنهنجي پيٽ ڄاڻ رضيه جي گهر گذاري ويو.

ان ۾ ڪو شڪ ناهي سڌير من جو سڀ ۾ گهڻو مشهور گانو باليق ڪمپونگ آهي پر بيا به ڪيترائي خوبصورت گانا آهن. شعر و شاعري جي حساب کان به ته ميوزڪ جي خيال کان به. اهڙن رومانوي گانن مان هڪ Kasih يعني ’پيار‘ جي عنوان وارو به گانو آهي، جنهن جون به چار سٽون انهن پاڪستانين لاءِ لکي رهيو آهيان، جيڪي ملئي زبان کان واقف آهن.

Ksih

Mengapa Membisu
Membikin Hatiku
Merasa Ragu

Kasih
Usahlah Kau Malu
Katakan Padaku
Rasa Hatimu

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

Ku Datang Dengan Harapan
Membawa Cinta Murni
Lupakan Saja Kenangan
Yang Mengusik Jiwamu

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

35

ھتي جي ماڻھن جا وھم ۽ وسوسا

سچي ملائيشيا ۾ ساٿ، سوڻ، وھم وسوسا تمام گھٽ آھن. ڪيترُيون ڳالھيون آھن جن جو اسلام سان ڪو واسطو ناھي پر ماحول ڪري ڪيترائي ملئي مسلمان بہ انھن وھمن ۾ يقين رکن ٿا. جيئن ملائيشيا بابت ھڪ پراڻي سفرنامي ۾ پنھنجن ٻن دوست ڪئپٽنن جو ذڪر ڪيو اٿم تہ ھو ٻئي وڏين ڏاڙھين سان مولوي ٿي ڪري گڏ فوٽو نہ پيا ڪڍرائين. چون تہ ”تن جو انگ نياڳو آھي، ڪنھن چوٿين کي بہ سڏي پاڻ سان گڏ بيھاريون.“

اسان وٽ بہ ٽن جي انگ کي خراب سمجھن ۽ چوندا تہ ٽي شيون دشمن کي بہ نہ ڏجن. ھتي ملائيشيا ۾ بہ اھو عام آھي تہ ٽي ڄڻا گڏ بيھي فوٽو ڪڍرائيندا تہ ھڪڙو مري ويندو. بھرحال ھاڻ مڙيئي ٿي وئي ۽ انٽرنيٽ تي ذاڪر نائڪ جھڙن ايشيائي ۽ يورپي نو مسلم عالمن جا ليڪچر ٻڌي ملئي اھڙن وھمن مان نڪرندا وڃن ۽ انھن کي اجايو ۽ غير اسلامي سمجھڻ لڳا آھن، نہ تہ اڄ کان چاليھہ سال کن اڳ جڏھن منھنجو ھنن پٽن تي اچڻ شروع ٿيو ھو تہ ملئي ماڻھن ۾ بہ ڏاڍا وھم وسوسا ھئا، خاص ڪري ڳوٺن جي اڻ پڙھيل ماڻھن ۾. ايتريقدر جو بنگال وانگر جادو ۽ ٽوٽو ڦيٽو بہ جام ھو، جنھن جو ذڪر مون ملائيشيا جي شروع وارن

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سفرنامن ۾ ڪيو آهي تہ هتي جون ڳوٺاڻيون زالون مردن کي پنهنجو ڪرڻ لاءِ ڪهڙا جادو ڪن ٿيون. پر هاڻ جيئن جيئن مذهب جي چاڻ وڌي رهي آهي، تيئن تيئن ملئي ماڻهن کي جيڪي مسلمان آهن، احساس ٿي رهيو آهي تہ اهي سڀ ڳالهيون اجايون آهن ۽ اسلام ۾ ان جي سخت منع آهي. هر ڳالهہ رب جي هٿ ۾ آهي ۽ هر شيءِ هن کان ئي گهرجي. ٽوڻن ڦيڻن يا ساڻن سوڻن ذريعي ڪجهہ بہ حاصل ٿي نہ ٿو سگهي. پر اڄ بہ ملائيشيا جي اڌ کان مٿي آدمشماري (چيني ۽ انڊين) انهن ساڻن سوڻن ۽ وهمن وسوسن ۾ يقين رکي ٿي، جن جي ڪجهہ دلچسپ ڳالهين جو پاڻ هتي ذڪر ڪنداسين.

چيني ماڻهو انگن کي وڏي اهميت ڏين ٿا. چينين لاءِ 8 جو انگ وڏي اهميت رکي ٿو. اهو هنن لاءِ پيارو نمبر آهي ۽ 4 بيحد نياڳو موت برابر آهي. چيني ماڻهو چئن جي انگ کان ايترو تہ پڄن ٿا جو ڪيترين عمارتن ۾ چوٿين ماڙ يا چوٿين نمبر فليٽ جو نمبر 3A لکيل ملندو. ڪنهن جي گهر جو نمبر 44 هوندو تہ ان جي ٻاهران 43A لکيل نظر ايندو. ملائيشيا ۾ رهندڙ اسان جي ماڻهن جي ڄاڻ لاءِ اهو بہ لکندو هلان تہ ملائيشيا ۾ جيڪڏهن توهان جي ڪنهن چينيءَ سان دوستي ٿئي تہ هن کي تحفي ۾ ڪڏهن بہ چار شيون نہ ڏجو. ڪنهن دٻي ۾ چار ڪيڪ هجن تہ هڪ ڪيڏي ڏجو. هونءَ چيني ماڻهن لاءِ سنو تحفو چاڪليٽ ۽ مٺائي آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

چينين لاءِ هڪ تہ 8 جو انگ خوش نصيبي جي علامت آهي، ٻيو 7 جو. اهي ڪارون جن جي نمبر ۾ 8 جو انگ اچي ٿو، جيئن تہ 8888، 888، 88، 8، 668 يا 168 وغيره تہ انهن جا مالڪ ڀاڳن وارا سمجهيا وڃن ٿا. ستن جو انگ بہ چينين وٽ وڏي اهميت رکي ٿو، جيئن اسان وٽ 5 جو. هڪ چينيءَ ٻڌايو تہ ستن جو انگ ان ڪري اهم آهي جو ان ۾ انسان جي زندگي ۾ مختلف ڳالهيون رونما ٿين ٿيون. ٻار ستن مهينن جو ٿئي ٿو تہ هن کي ڏند اچن ٿا، هو ستن سالن جو ٿئي ٿو تہ هن جا کير ڏند ٽٽي نوان اچن ٿا، 14 سالن جو يعني ست ضربيان ٻہ سالن جو ٿئي ٿو تہ بالغ ٿئي ٿو. عورت کي Menopause تڏهن اچي ٿو جڏهن هوءَ 49 يعني ست ضربيان ست سالن جي ٿئي ٿي. ان ۾ ستن بعد ٻيا انگ جن کي چيني بهتر سمجهن ٿا اهي آهن ڇهہ ۽ نَوَ.

ڪيترن ماڻهن ۾ ٽنگون لوڏڻ جي عادت ٿئي ٿي. هو ڪرسيءَ تي ويهڻ سان ٽنگون لوڏڻ شروع ڪن ٿا. هتي ملائيشيا جي چينين ۾ توڙي ملئي مسلمانن ۾ اهو وهم آهي تہ ٽنگون لوڏڻ (Goyang Kaki) سان توهان جي ڀاڳ ۾ آيل دولت وهيو وڃي. ٽنگون لوڏڻ سان توهان پنهنجي خوشحالي (مال ملڪيت) ڇاٽيو ڇڏيو.

چيني ماڻهو پنهنجي نرڙ تي ڪڏهن وار نہ لڙڪائيندا. هو ڪوشش ڪري وارن کي سڌي ڦٽي ڏئي پنيان موڙي ڇڏيندا، جيئن ڪو بہ وار

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

نرڙ تي نہ اچي. چينين جي اعتقاد موجب نرڙ کي وارن سان بلاڪ ڪرڻ تي توهان ڏي دولت جو اچڻ بلاڪ ٿيو وڃي، يعني رڪجيو وڃي.

چيني ماڻهو پنهنجي بيڊروم ۾ بستر جي سامهون ڪڏهن بہ آرسي نہ هڻندا. هنن کي اهو وهم آهي تہ سمهڻ وقت توهان جو روح آرسيءَ اندر وڃي سگهي ٿو ۽ صبح جو اٿڻ وقت اهو توهان جي جسم ۾ وڃڻ کان انڪار ڪري. چيني ماڻهو رات جو واڪ ڪرڻ مهل سيٽي وڄائڻ کي خراب سمجهن ٿا. هنن جو اهو عقيدو آهي تہ سيٽيءَ تي ڏاريان روح ڪشش محسوس ڪن ٿا ۽ هو توهان سان گڏ توهان جي گهر ۾ گهڙي سگهن ٿا.

چينين جو چوڻ آهي تہ مرد ماڻهوءَ کي گهر ۾ ڪڏهن بہ عورت وارو ڪم نہ ڪرڻ کپي. هو ٻاهر آفيس يا هوٽل ۾ پليٽ ڀلي ڀاري ڌوئي، ٿانوَ ڌوئي، ماني پچائي پر گهر ۾ هرگز نہ، ڇو جو گهر ۾ زنانا ڪم ڪرڻ سان دولت جو اچڻ بند ٿيو وڃي.

ڏٺو وڃي تہ چينين کي پئسو ڪمائڻ جو وڏو فڪر رهي ٿو، هر ان ڳالهہ کان پرهيز ڪندو، جنهن بابت ٻڌندو تہ ان سان پئسي ڏوڪڙ اچڻ جو سلسلو بند يا گهٽجڻ جو انديشو آهي. ان ۾ ڪو شڪ ناهي تہ ملائيشيا توڙي سنگاپور ۾ چيني ماڻهو باقي ٻين قومن کان وڌيڪ امير آهن، پر ان ۾ سندن وهمن، وسوسن ۽ ساڃن سوڻن جو هٿ نہ پر سندن محنت ۽ پئسي بچائڻ جو راز آهي. چيني ماڻهو ملئي ماڻهن وانگر هٿ

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڦاڙ نہ آهن. هو سادگي ۾ رهي پئسو بچائين ٿا، پئسي جو ڏيکاءُ نٿا ڪن، سخت محنت ڪن ٿا. چينين لاءِ مشهور آهي تہ هو آچر واري ڏينهن بہ ڪم ڪن ٿا. هو سال ۾ فقط چينين جي نئين سال تي بہ ڏينهن موڪل ڪن ٿا ۽ گهمن ڦرن ٿا.

چينيءَ لاءِ ڪانگ پڪي نياڳو پکي آهي، خاص ڪري هڪ ئي وقت جيڪڏهن بہ ڪانگ ڪيس گهوري ڏسن ٿا. واٽ ويندي ڪنهن چينيءَ کي ڪنهن وڻ يا ڇت تي وينل ڪانگن جو جوڙو هن ڏي گهوريندو نظر ايندو تہ هو ان کي پنهنجي لاءِ نياڳ جو ڏينهن سمجهندو ۽ ان ڏينهن تي هو ضروري ڪاغذن تي صحيح ڪرڻ کان بہ گريز ڪندو. بئنڪ مان پئسا ڪڍڻ لاءِ چيڪ تي بہ صحيح نہ ڪندو.

اسان جي آفيس ۾ ڪم ڪندڙ هڪ ملئي عورت هتي جي ماڻهن ۾ موجود ڪجهہ وهمن جي ڳالهہ ڪري رهي هئي، جن جو هو بہ سمجهن ٿا تہ انهن جو نہ مذهب سان واسطو آهي ۽ نہ انهن کي سائنس ثابت ڪيو آهي پر هو ان بابت هر وقت ذڪر ڪندا رهن ٿا.

”ان قسم جا وهم يا وسوسا ائين آهن“، هن ملئي عورت چيو، ”جيئن اسان وٽ رات جو ننهن يا مڇون ڪٽڻ کي خراب سمجهيو وڃي ٿو.“

اهو سوڻ اسان وٽ هند سنڌ ۾ بہ آهي. هن ملئي عورت ان بابت اهو دليل ڏنو تہ رات جو ننهن يا وار ڪٽڻ ان ڪري خراب سمجهيا وڃن ٿا جو رات جو روشني گهٽ هجڻ ڪري اهو خوف رهي ٿو تہ ڪٽيل ننهن

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

يا وار ڪنهن ڪاڌي يا پاڻي سان ملي ڪنهن جي پيٽ ۾ هليا وڃن ۽ نقصانڪار ثابت ٿين.

ڪڏهن ٻار ضد ڪن ٿا، انهن کي ان ڪم کان روڪڻ لاءِ مائٽ اهو ٿي چون ٿا ته ائين ڪرڻ سان گناهه ٿئي ٿو يا جيئن هتي ملائيشيا ۾ چيني توڙي ملئي ماڻهو اهو ئي چون ٿا ته رات جو جيڪو ننهن ڪٽيندو يا وار ڪتريندو ان وٽ ڪڏهن به پئسو نه ايندو. جيتوڻيڪ ڏٺو وڃي ته اڄڪلهه رات جو به حجام دڪان کوليو ويٺا آهن ۽ غريب ٿيڻ بدران امير ٿيندا رهن.

ان قسم جا ڪجهه ٻيا وهم (Taboos) جيڪي هن ملئي عورت ان ڏينهن ٻڌايا، هن ريت آهن.

_ انڊلٺ ڏي آڱر نه کڻجي نه ته آڱر ۾ ناسور ٿي پوندو. اها ڳالهه ٻڌي آئون اهڙو ته ڊڄندي هئس جو جيئن ئي مينهن بعد مون کي آسمان تي انڊلٺ نظر ايندي هئي ته پنهنجو هٿ يڪدم کڻي کيسي ۾ وجهندي هئس. “ هن ٻڌايو.

_ چيني توڙي ملئي ماڻهو ٻارن کي وهاڻي مٿان ويهڻ کان منع ڪرڻ وقت چوندا آهن ته ائين ڪرڻ سان توهان کي هيٺ ڦرڙيون ٿي پونديون. ”آئون جڏهن ننڍي هئس ته ان ڳالهه کي صحيح سمجهڻ خاطر سڄو ڏينهن وهاڻي تي وينيس، پر ڏٺم ته مون کي ته ڪجهه به نه ٿيو“، هن ملئي عورت ٻڌايو ۽ پوءِ کلندي چيو، ”وڏي ٿي پوءِ مون محسوس

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪيو تہ وهاڻو اها شيءِ آهي جنهن تي اسان مٿو رکي سمهون ٿا، ان تي ويهڻ سان بدبودار ٿي سگهي ٿو.“

ملائيشيا ۾ مائرون ٻارن کي گهر اندر ڪليل چٽي ڪٽي اچڻ کان منع ڪن ٿيون. ملائيشيا اهو ملڪ آهي جتي ٻارهو ئي مينهن پيو وسي ۽ جيئن ٻاهر نڪرڻ لاءِ جتي پائڻ ضروري آهي، تيئن مينهن ۾ پسڻ کان بچڻ لاءِ چتي ڪٽڻ ضروري آهي. هر هڪ کي پنهنجي چتي ٿئي. ٻار اسڪول وڃن تہ بہ چتي ڪٽي وڃن. گهر ۾ گهڙڻ کان اڳ هرڪو پنهنجي چتي بند ڪري، چندي پوءِ اندر گهڙي ڪيترا ٻار ڪليل چتيءَ سان گهر اندر گهڙي پون ٿا، جن کي سندن مائرون هر وقت اهو دپ ڏينديون رهنديون آهن تہ جيڪڏهن چتي بند ڪري نہ گهڙندائو تہ نانگ گهر ۾ گهڙي پوندا. ملئي عورت پڙهيل هجي يا اڻپڙهيل، ٻه ٽي ٻار ٿي پوڻ کان پوءِ هر ماءُ اهو ئي سمجهي ٿي تہ ان ڳالهہ ۾ ڪا حقيقت ناهي تہ بہ سڀ مائرون پنهنجن ٻارن سان اهائي ڳالهہ ڪن ٿيون، جيئن ڏنگا ٻار نانگ کان ڊڄي سندن چيو مڃين، ڇو جو ڪليل چتي جون لوهي تارون ٻارن کي لڳي سگهن ٿيون يا اهي گهر جي پاتين جي ڪپڙن ۾ اٽڪي اهي ڦاڙي سگهن ٿيون.

اهڙي ريت ملائيشيا ۾ اهو وهم (Taboo) بہ آهي تہ ڪنهن بہ ڪنواري ڇوڪريءَ کي رڌڻي ۾ ڳائڻ نہ ڪپي. ائين ڪرڻ سان هن جي شادي دير سان ٿيڻ جا امڪان ٿي سگهن ٿا. منهنجي آفيس جي مٿين ملئي خاتون آفيسرياڻيءَ پڙهيو تہ ڳائڻ مهل وات مان اڪثر ٿڪون يا

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پڪ ڳڙندي رهي ٿي، جيڪا ڪاڌي جي ديڳڙي ۾ يا پليٽن کي لڳي سگهي ٿي، سو ڳائڻ کان جھلڻ لاءِ ڇوڪرين کي اڪثر شادي دير سان يا نه ٿيڻ جو ڊپ ڏنو ويجي ٿو.

اهڙي طرح ملائيشيا ۾ ڪجهه اهڙا وهم آهن جن جو تعلق ماڻهن جي سوچ يا تجربي سان آهي. جيئن اسان وٽ ڪانگ پٽ تي ويهي ڪيانتو ڏيندو ته چوندا آهيون ته ڪو مهمان اچي رهيو آهي. پوءِ جيڪڏهن واقعي ڪو مهمان اچي ويو ته ڪيانتو ٻڌڻ وارو يڪدم چوندو ته ”ڏٺانوَ! مون ته ان ئي وقت چيو ته اڄ ڪو مهمان ايندو.“

بهرحال اهو ڪم ڏهن ۾ ڪو هڪ دفعو صحيح ثابت ٿئي ٿو، باقي ٻيا مهمان نه اچڻ تي ڪو ڳالهه لنوائيو وڃي يا شام ٿائين هر هڪ کان ڳالهه وسريو وڃي ته اڄ صبح ڪانگ ڪو ڪيانتو ڏنو هو. ان قسم جا وهم هتي جي ملئي ۽ چيني ماڻهن ۾ ڏاڍا آهن، جيئن ته:

- رات جي پوئين پهر جيڪڏهن ڪو ڪتو اونائي ته معنيٰ ڪٿي ڪو ماڻهو مري ويو آهي.

- جيڪڏهن ڪو ٻار بنا سبب جي روئندو رهي ته ان جو مطلب اهو آهي ته هن کي جن ڀوت ڏيجاري رهيا آهن.

- چنڊ ڏي آڱر سان ڪڏهن به اشارو نه ڪجي. ائين ڪرڻ واري جي ڪنن جون پاپڙيون ڪري سگهن ٿيون.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ـ ڪميءَ ڪي ڪڏهن به پيري ۾ بند نه ڪجي. ائين ڪرڻ واري ڪي ڌنڌي ۾ سخت نقصان رسي ٿو ۽ سني ياڳ کان هٿ ڌوئي ويهي ٿو... وغيره وغيره.

گهر جي ٺاهڻ ۾ ملئي مسلمان نه پر ملائيشيا جا چيني ماڻهو ڏاڍو حساس آهن ته ان جو رخ ڪهڙي طرف هجي، ڪمرا ڪيئن هجن وغيره. ان آرٽ ۽ ڊيزائين کي چيني ماڻهو ”فينگ شوئي“ سڏين ٿا. فينگ شوئي (Feng Shui) ۾ ٻن قسمن جا اثر چيا وڃن ٿا. هڪ مثبت (Positive) ۽ ٻيو منفي (Negative) وهم آهي. فينگ شوئي جي تعليمات مطابق، گهر ۾ خوشحالي آڻڻ لاءِ جيڪي ضروري قدم آهن، انهن مان ڪجهه هن ريت آهن:

ـ گهر ۾ موجود هر ڏاڪڻ ۾ ڏاڪن جو تعداد ٻڏي هجڻ ضروري آهي.

ـ گهر ۾ ڪا به آرسي اهڙي هنڌ تي نه هڻجي جنهن ۾ گهر جي ڪا دري يا در نظر اچي. ٻي صورت ۾ ٻاهران لنگهندڙ جن ڀوت آرسيءَ ۾ پنهنجي شڪل ڏسي اندر گهڙي سگهي ٿو.

ـ گهر ۾ ڪابه ميز اهڙي هنڌ نه رکجي جتي ويهڻ سان پٺ در ڏي ٿئي.

ـ ڊائننگ روم جي مٿان باٿ روم هرگز نه ٺاهجي.

ـ گاڏي بيهارڻ واري پورچ مٿان ڪڏهن به ماسٽر بيڊروم نه اڏائجي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

- گهر جي مهاڙ ڪڏهن به اتر طرف نه ڪجي- وغيره.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

36

لنگڪوي ۽ گنتنگ

ملائيشيا مان جيڪو به گهمي اچي ٿو ان کان ڪٽي پڇ ته ڇا ڇا ڏٺئه ته يڪدم لنگڪوي ٻيٽ جو نالو ڪٽندو. لنگڪوي ٻيٽ ڏسڻ وٽان آهي پر انگريزن ۽ يورپين لاءِ. اسان لاءِ ملائيشيا ۾ ڏسڻ لاءِ لنگڪوي کان وڌيڪ ٻيون شيون ۽ ملائيشيا جا ٻيا شهر آهن. هي ائين آهي جيئن ڪو ميرپورخاص يا سکر کان ڪراچي گهمڻ لاءِ ٻه ڏينهن صدر جي ڪنهن هوٽل ۾ رهي ۽ ڪلفٽن، ڪياماڙي، آرٽس ڪائونسل ۽ سنڌ ميوزيم ڏسڻ بدران نوري آباد ڪنهن فارم هائوس تي سڄو ڏينهن وڃي گذاري. مطلب اهو آهي ته اهڙي خاموشي ۽ اڪيلائي وارا باغ بستان ته هو ميرپورخاص يا سکر ۾ به ڏسي سگهي ٿو. سو اهڙي طرح ڪوالالمپور پهچي پوءِ هوائي جهاز يا بس ۽ ٽرين ذريعي 500 ڪن ڪلو ميٽر ڪري لنگڪوي ٻيٽ تي وڃي ريتيءَ تي ليٽجي ۽ سمنڊ جون لهرون ڳڻجن، ان مان ڪهڙو فائدو. اهو سڀ ڪجهه ته اسان ڪراچي جي سئنڊس پٽ يا هاڪس بي تي به ڏسي سگهون ٿا. يورپي پلي وڃن جو هو ٿڌ ۽ گوڙ گهمسان کان پڇي هيڏانهن اچن ٿا ۽ ملائيشيا وارا به لنگڪوي ٻيٽ جي مشهوري انهن امير يورپين لاءِ ڪن ٿا. ان اشتهاربازيءَ مان اسان کي ته هرگز نه ڪڇي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

بهرحال هتي ڪجهه ستون لنگڪوي ۾ گنتنگ هائلئنڊس تي لڪان ٿو، جيڪا جاءِ پڻ جوا جي شوقين يورپين يا عياش دولتمند عربن لاءِ آهي ۽ نہ اسان جهڙن غريب ۽ ڪنل ايشيائي ملڪن جي ماڻهن لاءِ.

ملائيشيا جو لنگڪوي ٻيٽ ڪوالالمپور ڪان اٽڪل 500 ڪلو ميٽر اتر ۾ بنهه چيڙي تي آهي، جتي ملائيشيا جي رياست ڪيداح ٿائيلينڊ جي بارڊر سان وڃي ملي ٿي. هي ٻيٽ ڪيداح رياست ۾ اچي ٿو ۽ هن کي Langkawi Permata Kedah يعني ” ڪيداح جو هيرو لنگڪوي“ بہ سڏيو وڃي ٿو. هونءَ حقيقت ۾ لنگڪوي ڪو هڪڙو ٻيٽ ناهي، پر 104 ٻيٽن جو جهڳٽو آهي، جيئن مالديپ ٻيٽ هڪ نہ پر 600 کن ٻيٽن جو جهڳٽو آهي. هونءَ بہ هن پاسي چوڌاري انيڪ ٻيٽ آهن.... ننڍا، وڏا ۽ زمين اندر ۽ ڪي تہ پن ڪنن جيڏا بہ مس ٿيندا، ويران، آباد... وغيره وغيره. هي لنگڪوي ٻيٽ جنهن سمنڊ جي حصي ۾ آهن، ان سمنڊ کي ”انڊامان سمنڊ“ سڏجي ٿو ۽ ٿورو اڳيان دنيا جا مشهور ۽ آڳاٽا ٻيٽ ’انڊامان‘ ۽ ’نڪوبار‘ آهن، جيڪي انگريزن جي حڪومت ۾ ڏوهارين لاءِ قيد خانا هئا، جن کي ڪاري پاڻي جا جيل سڏيو ويو ٿي. بهرحال هن قسم جي ٻيٽن وارا علائقا هڪ پاڻيءَ جا جهاز هلائڻ وارن لاءِ ۽ ٻيو ٽپيدارن لاءِ مٽي جو سور هوندو آهي جن کي ظاهر آهي سمنڊ ۾ زمين جي ذري ذري جو حساب ڪرڻو پوي ٿو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

لنگڪوي ٻيٽ ملائيشيا جي سرزمين کان 30 ڪلو ميٽر پري سمنڊ ۾ آهن ۽ سڀني جي جملي پکيڙ 48000 هيڪٽر آهي. هيترن ٻيٽن ۾ فقط چئن ٻيٽن تي آبادي آهي، باقي تمام ننڍا آهن ۽ سچا گهاٽن جهنگلن ۽ جانورن سان ڀريل آهن، جيڪي چار ٻيٽ آباد آهن، انهن جا نالا آهن: پلاءُ لنگڪوي، پُلاءُ طوبا، پلاءُ ريباڪ ۽ پلاءُ دايانگ بُنتانگ (ملئي زبان ۾ ٻيٽ کي پلاءُ "Pulau" سڏجي ٿو) انهن چئن ٻيٽن جي جملي آدمشماري هڪ لک ماڻهو مس آهن، جن مان 90 سيڪڙو ملئي مسلمان آهن، باقي 10 سيڪڙو ۾ چيني، انڊين ۽ ٿائي اچي وڃن ٿا. پلاءُ لنگڪوي سڀ ۾ وڏو ٻيٽ آهي ۽ گهڻي کان گهڻا ٽوئرسٽ فقط هن ٻيٽ تان تي موٽن ٿا. لنگڪوي جي معنيٰ ناسي عقاب آهي. ملئي زبان ۾ عقاب کي هيلانگ (Helang) سڏجي ٿو، جنهن جو پويون اڌ لانگ يا لنگ کنيو ويو آهي ۽ ڪوي (Kawi) معنيٰ ناسي يا ڳاڙهسرو پورو رنگ. لنگڪوي ٻيٽ ڪافي وڏو آهي ۽ منهوڙي کان ٻيٽو ٽيڙو ٿيندو. اتر کان ڏکڻ تائين وهندڙ رستي جي ڊيگهه 25 کن ڪلو ميٽر ٿيندي. هتي اهو به لکندو هلان ته ملائيشيا حڪومت ٽوئرسٽن جي ڪشش لاءِ هن ٻيٽ کي ڊيوٽي فري رکيو آهي، يعني هر شيءِ فيڪٽري جي اگهه تي وڪامي ٿي ۽ ڪو به ٽئڪس ناهي. هڪ اهو به سبب آهي جو يورپي ٽوئرسٽ سگريٽن ۽ شراب جي خريداري لاءِ هتي اچن ٿا، جيڪي شيون سندن ملڪن ۾ حڪومت چاڙهي واڙهي تمام گهڻيون مهانگيون ڪيون

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آهن، جيئن سندن ماڻهن کي هنن شين واپرائڻ کان دلشڪستو ڪيو وڃي.

لنگڪوي ٻيٽ جو وڏو شهر ڪُئاح آهي. ٻيٽ تي بين الاقوامي هوائي اڏو به آهي، جتي سنگاپور، پينانگ، هانگ ڪانگ، پُڪيٽ (ٿائلينڊ) ۽ چين کان ڊائريڪٽ اڏامون اچن ٿيون. ٻيٽ تي Teow Soon Huat نالي تمام وڏو سپر مال آهي ۽ ٻئي نمبر تي Saga شاپنگ سينٽر آهي. الحنا نالي هڪ وڏي مسجد به آهي، جنهن جي ٺهڻ جو افتتاح 1959ع ۾ ملڪ جي پهرين وزيراعظم تنڪو عبدالرحمان ڪيو هو. ٻيٽ تي رهائش لاءِ ڪيترئين ئي هوٽلون آهن، جن مان ڪي ته اڪاسيا ۽ آزيو جهڙيون سستيون هوٽلون آهن، جن جي ڏهاڙي مسواڙ 50 کان 80 رنگٽ آهي. ڪيترئين مهانگيون پڻ آهن، جيئن ته 150 رنگٽن واري Bay View، Bella Vista، Eagle Bay جهڙيون آهن ته ڪي 250 رنگٽن واريون سينچري سوريا، The Peak آهن ته ڪي 600 رنگٽن واريون The Westin Langkawi جهڙيون آهن.

اسان جي پاسي جا ماڻهو جيڪي ملائيشيا گهمڻ اچن ٿا، اهي گنٽنگ هاءِ لئنڊس به وڃن ٿا جو هن جاءِ جي به، ملائيشيا حڪومت وڏي اشتهار بازي ڪئي آهي. بهرحال توهان جي ڪوالالمپور ۾ تي چار ڏينهن رهيل آهيو ته گنٽنگ وڃڻ ۾ ڪو گهڻو وقت ضايع نٿو ٿئي ۽

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪوالالمپور کان ڪو پري ناهي. گنتنگ هاءِ لئنڊس يعني گنتنگ هِل استيشن ڪوهه مري ۾ ايوبيہ وانگر سطح سمنڊ کان مٿي هجڻ ڪري ملائيشيا جي عام موسم کان فرحت بخش ۽ ٿڌڪار وارو علائقو آهي. هن کي ملئي زبان ۾ ”تناح تِنگي گنتنگ“ سڏجي ٿو. Tanah معنيٰ ڌرتي، زمين، پَٽ آهي ۽ Tinggi معنيٰ اتاهين.

”گنتنگ“ ڪوالالمپور جي فيڊرل علائقي ۾ نٿو اچي، پر پرورين رياستن سلينگور ۽ پهانگ جي بارڊر واري جابلو قطار (Titiwangsa Mountain) جي 1760 ميٽر اتاهين چوٽي تي آهي، جيئن ڪوهه مري، جيتوڻيڪ پنجاب صوبي ۾ آهي، پر اسلام آباد جي ويجهو هجڻ ڪري هرڪو اهو سمجهندو آهي تہ اها اسلام آباد جو حصو آهي. گنتنگ ڪار يا بس ذريعي توهان ڪلاڪ ۾ پهچي سگهو ٿا. Go Genting نالي بسون سينٽرل استيشن کان گنتنگ هلن ٿيون ۽ 5 رنگٽ وٺن ٿيون. ان کان علاوه ڪيترين ئي هوٽلن وٽان ٽوئرسٽ بسون گنتنگ ۽ باتو غارن (Caves) ڏي هلن ٿيون، جن جو ڀاڙو وڌيڪ آهي. توهان پاڻ ۾ ٽي چار ڄڻا آهيو تہ ٽئڪسي جو ڀاڙو بہ ڪو گهڻو ناهي، پر توهان کي ڊرائيور سان بحث ڪري گهٽائڻو پوندو، خاص ڪري جي اهو تامل (انڊين) يا چيني آهي تہ هونءَ تامل هتي جي غريب ڪميونٽي هوندي هئي، پر هاڻ ڏسان پيو تہ هو نہ فقط تيز پر Aggressive (ڏنگا) بہ ٿيندا وڃن.

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

گنتنگ توهان ڪيبل ڪار ذريعي بہ پهچي سگهو ٿا. Sky way ڪيبل ڪار اسٽيشن تان توهان هن ڪيبل ڪار ذريعي جيڪا Genting Skyway سڏجي ٿي، گنتنگ پهچي سگهو ٿا. هيءَ ڪيبل ڪار 6 ميٽر في سيڪنڊ جي حساب سان ساڍا ٿي ڪلو ميٽر جو مفاصلو 11 منٽن ۾ ڪري ٿي. هيءَ ڪيبل ڪار دنيا جي تيز رفتار ۽ ڏکڻ اوڀر ايشيا جي ڊگهي مفاصلي واري ڪار چئي وڃي ٿي. هيءَ ڪار روزانو صبح جو ساڍي ستين کان رات جو يارهين تائين هلي ٿي. 1991ع تائين جيستائين آئون ملائيشيا ۾ رهيل هوس تہ هيءَ ڪيبل ڪار نہ هئي. 1997ع ۾ هن جو افتتاح ان وقت جي وزيراعظم مهاتير بن محمد ڪيو.

ستر واري ڏهي ۾ جڏهن هيءَ هل اسٽيشن نهي هئي ۽ اسان پينانگ ۽ پورٽ ڪلانگ (ڪوالالمپور) جي بندرگاهن ۾ پاڻي جي جهاز ۾ اچڻ دوران گنتنگ گهمڻ ويندا هئاسين تہ انهن ڏينهن ۾ فقط هڪ هوٽل "هاءِ لئنڊ هوٽل" نالي هوندي هئي، جنهن جو بعد ۾ Theme Park Hotel نالو رکيو ويو. ان ئي هوٽل ۾ مغربي ميوزڪ، فلورڊانس ۽ جُوا هلندي هئي ۽ ان ۾ ئي چانهہ ڪافي هلندي هئي. يورپ جا گورا ۽ مسلمان ملڪن جا ڪريل ۽ پئسي وارا هتي اچي شراب ۽ جوا ۾ حرام جو پئسو ضايع ڪندا هئا. ظاهري طرح ملائيشيا ۾ انهن ڳالهين لاءِ مڪاني توڙي ڌارئين ملڪ کان آيل مسلمان ٽوئرسٽ لاءِ بندش آهي، پر ملائيشيا

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٻہ ڏوڪڙن جي آمد خاطر ڪتي ڪتي اک ٻوٽ ڪري ٿو. بهرحال هاڻ تہ ٽوئرسٽن جي ”پرزور شوق ۽ ضرورت“ کي ڌيان ۾ آڻي هڪ بدران ڇهہ هوٽلون ٺهي ويون آهن. ان کان علاوه ٻارن توڙي وڏن لاءِ ڪيترن ئي قسمن جون صحتمند وندرون پڻ ٺاهيون ويون آهن.

هتي اهو لکندو هلان تہ هي گنتنگ هِل (هاءِ لئنڊ) سرڪاري نہ پر خانگي ملڪيت آهي، جنهن جو بنياد رکندڙ هتي جو هڪ امير چيني سوداگر ”لم گوح ٽونگ“ (Lim goh tong) آهي، جنهن کي ملائيشيا جي بادشاهہ ۽ حڪومت طرفان تان سري (Tan sri) ۽ داتو سري (Dato seri) جهڙا اعليٰ خطاب بہ مليل آهن. هنن خطابن/ لقبن/ اعزازن لاءِ شروع ۾ لکي چڪو آهيان، جيئن اسان وٽ ننڍي کنڊ ۾ انگريزن طرفان راءِ بهادر ۽ خانبهادر نموني جا لقب ملندا هئا يا Sir جو خطاب مليو ٿي. هاڻ تہ ملائيشيا ۾ پيا بہ نہ رڳو چيني پر ملئي بہ امير ترين ٿي ويا آهن نہ تہ ستر ۽ اسي واري ڏهي ۾ جڏهن منهنجو ملائيشيا ۾ اچڻ وڃڻ يا رهڻ گهڻو هو، هي چيني واپاري لِم گوح ملائيشيا جو امير ترين ماڻهو مڃيو ويو ٿي، جنهن جي ذاتي ملڪيت ساڍا چار بلين آمريڪن ڊالر هئي. مسٽر لِم 1918ع ۾ چين جي فوجيان (Fujian) صوبي جي هڪ ننڍڙي ڳوٺ انگزي (Anxi) ۾ جنم ورتو. هي اهي ڏينهن هئا جڏهن 1911ع وارو انقلاب اچي چڪو هو ۽ سڄي چين جي وڳوڙيل حالت هئي، پر لِم هڪ ڏورانهين ۽ جابلو ڳوٺ ۾ رهيو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٿي، جتي وري بہ سکون هو ۽ هو اتي جي اسڪول ۾ تعليم وٺي رهيو هو. پر پوءِ اوچتو سندس پيءُ جو انتقال ٿي ويو ۽ هنن جي گهر ۾ بکون ڪاٽڻ واري حالت ٿي وئي. لم ان وقت 16 سالن جو هو ۽ هن کي اسڪول مان نڪرڻو پيو. ڪائنس وڏو هڪ ڀاءُ ۽ ٽي ڀيٽون هيون ۽ هڪ ڀاءُ ۽ ڀيڻ ننڍا هئا. وڏو ڀاءُ پورهيو مزوري ڪري گهر هلائڻ لڳو، پر سندن گهر توڙي ملڪ جون حالتون خراب ٿينديون ويون. لم جو هڪ سوٽ انهن ڏينهن ۾ چين ڇڏي ملائيشيا آيل هو (انهن ڏينهن ۾ هي ملائيشيا "ملايا" سڏبو هو). لِم بہ پيو ڪو گس نہ ڏسي ملايا ڏي رخ ڪيو. هيءَ 1937ع جي ڳالهہ آهي جڏهن لِم 19 سالن جو هو. هن ملايا ۾ اچي بہ سال هڪ واڍي وٽ ڪم ڪيو ۽ ان سان گڏ ملئي زبان سکڻ لڳو. ان بعد هن گهرن ۾ ڪاٺ جو ڪم ڪرڻ جو ٺيڪو ڪنيو، جنهن مان هن جي سٺي ڪمائي ٿيڻ لڳي، پر 1942ع ۾ ملايا تي جپانين جو قبضو ٿيڻ بعد چينين لاءِ جيئڻ عذاب ٿي پيو. جپاني اهاني بهاني چينين کي ڳولي ڳولي مارڻ لڳا. لِم بہ ٻہ چار دفعا موت جي منهن ۾ ويندي بچي ويو. انهن ڏينهن ۾ لِم هڪ ملئي جي زمين تي هاري ٿي ڀاڄيون پوکڻ لڳو، پر پوءِ ردي پراڻي جون شيون خاص ڪري لوهہ، پتل ۽ ٽامو خريد ڪري وڪڻڻ لڳو.

ٻي جنگ عظيم ختم ٿيڻ بعد لِم ڏٺو تہ ملايا جي ڪاٽين ۽ پوک جي ڪمن لاءِ ڳرين مشينن جي ضرورت آهي، هن اهو موقعو هٿن مان وڃڻ

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

نتي ڏنو ۽ دوستن يارن کان پئسو هٿ ڪري ڪن کي تہ پاڻ سان پائيوار بنائي سيڪنڊ هئنڊ مشينن جو واپار شروع ڪيو، جنهن ۾ هن کي وڏو فائدو رسيو. ان بعد قلعي (Tin) جي کاڻين جا ٺيڪا کنيا ۽ ويو اڳيان وڌندو. پئسي، عقل ۽ محنت سان هو ملڪ جو ناميارو بزنس مين ٿي ويو ۽ سندس ڪوليل ڪمپني Kien huat وڏي ساک واري مڃي وئي ٿي، جنهن آئر حطام ڊيم جهڙا وڏا وڏا پروجيڪٽ ڪٽڻ شروع ڪري ڇڏيا. ائين ناهي تہ لِم کي جتي ڪٿي ڪاميابي نصيب ٿي ٿي. هڪ اهڙو بہ پروجيڪٽ آيو جنهن ۾ هن جو ڏيوالو ٿي ويو، پر لِم وڏي دليري ۽ محنت سان اهو پروجيڪٽ (Kemubu Scheme) بہ مڪمل ڪيو ۽ وري آهستي آهستي چڙهي ويو.

ملائيشيا ۾ فقط اها گنتنگ واري هِل اسٽيشن ناهي. فريزر هل ۽ ڪئمرون هاءِ لئنڊ بہ انهن مان آهن، جيڪي انگريزن ٺهرايون، انگريزن ننڍي ڪنڊ ۾ توڙي هتي ملائيشيا ۽ آفريڪا ۾ ان قسم جون ٺڏيون جايون ڳوليندا رهيا، جيئن پاڪستان ۾ ڪوهہ مري، ڪوئيٽا، انڊيا ۾ شملہ، پوني ۽ ڪنڊالا، ڪينيا ۾ نئروبي وغيره. پر هتي گنتنگ هاءِ لئنڊ جي خاص ڳالهہ اها آهي تہ اها انگريز سرڪار يا ملائيشيا جي حڪومت نہ ٺهرائي پر هڪ اڪيلي سر واپاريءَ پنهنجي خرچ تي هڪ جابلو جنگل ۾ منگل مچايو. ڳالهہ اها آهي تہ لِم گوح کي هڪ هِل اسٽيشن ٺاهڻ جو خيال ڪيئن آيو، جنهن پنيان هن الهہ تلهہ چٽ ڪري ڇڏيو؟ چون ٿا تہ

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هڪ دفعي لِم گوح ڪئمرون هاءِ لئنڊ جي هوٽل ۾ ڊنر ڪائي رهيو هو تہ جبل جي مٿاهين ليول تي ٿڌي هوا مان لطف وٺندي هُن کي خيال آيو تہ ڇو نہ هِن قسم جي ڪا هوٽل ڪوالالمپور جي ويجهو ٺاهجي، جيئن مڪاني ۾ ڏاريان ماڻهو جبل جي چوٽيءَ تي ٿڌڪار جو مزو وٺڻ لاءِ ڪلاڪ ڪن جي سفر تي پهچي وڃن.

ڪئمرون هاءِ لئنڊ تان موٽڻ بعد هن يڪدم اچي اهڙي جاءِ جي ڳولا ڪئي. آخر هن کي هڪ گوننگ (ملئي زبان ۾ Gunung جبل کي چون ٿا) اُلو ڪالي (Ulu kali) بهتر لڳو، جيڪو جبل ڪوالالمپور جي ويجهو هجڻ ڪري هن جي سوچيل هوٽل بزنس لاءِ Ideal هئي. هي جبل ويجهو تہ هو پر هتي جي زمين سنڌ ۾ ڏکڻ پنجاب وانگر لسي (Plain) ناهي. سڄو ملائيشيا جپان وانگر جابلو ٽَڪر آهي، جيڪو آڳاٽن گهاٽن ٻيلن سان ڀريو پيو آهي، جتي گاهہ ماڻهوءَ جي قد کان وڌو آهي ۽ وڻ آسمان سان ڳالهيون ٿا ڪن. اهڙن نون علائقن (Virgin) پَٽن) تي هڪ هنڌ کان ٻئي هنڌ وڃڻ لاءِ فقط درياهہ/ ندي ڪم اچي ٿي.

مسٽر لم کي ان جبل (Gunung Lilu Kali) تائين پهچڻ ۾ وڻن جي ڪٽائي، رستا ٺاهڻ، اليڪٽرڪسٽي ۽ پاڻي مهيا ڪرڻ جو بندوبست، ڊرينيج ۽ سيوريج وغيره سڀ پاڻ ڪرڻو هو، پر هن همت نہ هاري. هن جي دل ۾ اهو پڪو پهہ هو تہ هي پروجيڪٽ جيڪو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جيتوڻيڪ ڏاڍو ڏکيو ۽ وڏي خرچ وارو آهي، پر اهو هڪ دنيا ۾ ناليرو ۽ ڪمائي وارو ثابت ٿيندو ۽ هن جابلو هوٽل Resort ڪري دنيا جا ٽوئرسٽ هتي ڇڪجي ايندا. هن ملائيشيا جي وفاقي ۽ پهانگ ۽ سلينگور رياستن جي صوبائي حڪومتن کان اجازت ورتي، تن هن کي خوشيءَ سان ڏني ۽ مسٽر لِم ڪم شروع ڪرايو.

هتي هڪ ڳالهه لکڻ چاهيان ٿو، جنهن تي ملائيشيا جي ترقي جو مدار آهي. ملائيشيا ۽ پاڪستان ۾ ڪيترين ئي هڪ جهڙايون آهن. ٻئي ايگريڪلچر ملڪ آهن. ملائيشيا ۾ جي قلعي (Tin) آهي ته اسان وٽ ان کان مهانگي ۽ اهم شيءِ ڪوئلو، گئس ۽ درياهه آهن، جن ذريعي اليڪٽرڪسٽي به پيدا ٿئي ٿي. ملائيشيا جي گهرن جا چُلها ٻارڻ لاءِ هو گئس جا سلينڊر ٻاهران امپورٽ ڪن ٿا ۽ هنن جون نديون اسان وانگر لڳاتار وهندڙ نه آهن. ٻه ڏينهن مينهن پوندو ته اهي تار نظر اينديون، ان بعد انهن ۾ ٻار فٽ بال پيا کيڏندا آهن.

ٻنهي ملڪن ۾ وڏيرڪو (Feudilism) سسٽم آهي. جيئن اسان وٽ وڏيرا، چوڌري، سردار ۽ نواب آهن، تيئن ملائيشيا جي ڳوٺ ڳوٺ ۾ آهن. ملائيشيا ۾ ته سلطان به آهن، جيڪي واري وٽي تي ملڪ جا بادشاهه ٿين ٿا. جيئن اسان جي ملڪ ۾ مختلف مذهبن، عقيدن ۽ زبانون ڳالهائڻ وارا رهن ٿا، تيئن ملائيشيا ۾ انيڪ زبانن وارا رهن ٿا، ويندي چيني جن جي توهان سمجهندا هوندائو ته هڪ زبان چيني آهي، انهن جون مختلف

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

چيني زبانون آهن. سنگاپور ۽ هانگ ڪانگ ۾ چيني رهن ٿا، هنن جي مادري زبان چيني آهي پر هو هڪٻئي سان انگريزي ۾ ڳالهائين ٿا_ ڇو؟ ان ڪري جو سنگاپور وارن چينين جي زبان منڊارن آهي، هانگ ڪانگ وارن جي ڪئنٽونيز آهي ۽ ملائيشيا ۾ رهندڙ انهن ٻن چيني زبانن کان علاوه حَڪا، ٽيوچو ۽ ٻيون بہ چيني زبانون ڳالهائڻ وارا آهن. ان تان ياد آيو تہ اسان جي درويش سنڌ حڪومت سنڌ ۾ چيني پڙهائڻ جا خواب پئي لهي، هيڏانهن چيني خود چيني ڇڏي انگريزي پيا پڙهن. بهرحال اسان جي ملڪ ۽ ملائيشيا جو ساڳيو حال هجڻ جي باوجود اسان ترقي نہ پيا ڪريون، ان جو سبب اهو آهي جو ملائيشيا ۾ جيڪو ماڻهو ملائيشيا جي ڌرتي ۽ ماڻهن لاءِ ڪجهہ ڪري ٿو تہ ان جي عزت ڪئي وڃي ٿي، پوءِ اهو چاهي چيني هجي، عيسائي هجي، هندو هجي سک هجي. منهنجي ملائيشيا ۾ هجڻ دوران هڪ دفعي مڪاني ملئي مسلمانن گوڙ ڪيو تہ چيني ماڻهو جيڪي چين کان هتي آيا اهي واپار ۽ ٽيڪنالاجي ۾ اڳيان ٿي ويا آهن ۽ اهي اسان کان وڌيڪ امير ٿي ويا آهن... ان وقت جي وزيراعظم مهاتير قوم کي دڙڪو ڏيندي چيو تہ خبردار جو ان لائين تي سوچيو اٿانوَ. چينين يا انڊين پئسو ڪمايو آهي تہ محنت ڪري ۽ ان پئسي تي هو ٽئڪس پيا ڏين. جيڪڏهن هو ڪنهن غير قانوني طريقي سان ڪنهن جو پئسو ڦٻائيندا تہ حڪومت اسان ملئي ماڻهن جي آهي، ان لاءِ اسان جو ڪم آهي تہ کين سزا ڏيون. باقي حق حلال جي پئسي

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪمائڻ جي ڪنهن کي جهل نہ آهي. انهن جي ٽئڪسن تي ئي تہ توهان جا اسڪول ۽ اسپتالون هلن ٿيون، رستا ۽ پارڪ ٺهن ٿا... وغيره ۽ جيڪڏهن توهان امير چينين ۽ انڊين کي تنگ ڪندائو تہ هو پنهنجو پئسو هتي لڳائڻ بدران سنگاپور، نيوزيلينڊ، آسٽريليا ۽ انڊيا ۾ وڃي Investment ڪندا.

ڏٺو وڃي تہ اسان وٽ ابتو حساب آهي. اسان وٽ عيسائين کي بہ پڇايو پيو وڃي تہ پارسين کي بہ، پوءِ اهي عيسائي ۽ پارسي انڊيا ۽ ٻين ملڪن ۾ پئسو لڳائي اتي جي ماڻهن لاءِ سک پيا پيدا ڪن. اسان وٽ وڏيرو، پير، وزير، نمائندو عوام جو پئسو ڦٻائيندو وتي، پر پنهنجي ڳوٺ يا علائقي جي ترقيءَ جو نٿو سوچي. هيڏانهن ملائيشيا جي ڳوٺ جو هر وڏيرو اهو ئي چاهي ٿو تہ سندس ڳوٺ ۾ سٺي کان سٺو اسڪول ۽ اسپتال هجي، گهٽ کان گهٽ ڪارخانا هجن، جن ۾ ڳوٺ جا ماڻهو پئسو ڪمائي امير ٿين. اسان وٽ اسان جي ملڪ کي آزادي ملي اڌ صدي کان مٿي ٿي ويو آهي. بهتر ٿيڻ بدران اسان جا ڳوٺ وڃن تباهہ ٿيندا. افسوس جو اسان جي سنڌي مسلمان وڏيرن ۾ اجان تائين ڪو ايڊلجي ڊنشا، ماما پارسي، ڏيارام چينمل، مينارام پيدا نہ ٿي سگهيو آهي. ظلم اهو آهي جو اسان وٽ وڏيرا پاڻ تہ ڪجهہ نٿا ڪن پر ڪو ڌاريون سندن ڳوٺ ۾ اچي فيڪٽري هڻڻ چاهي تہ ان کي بہ هڻڻ نٿا ڏين. ايوب خان جي ڏينهن کان وٺي خبر ناهي اسان جي وزيرن، نمائندن، پيرن ميرن کي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪارخانا ڪولڻ جون ڪيٽريون پرمٽون مليون. هنن ڪارخانا ته ڇا پرمٽون ئي وڪڻي ڇڏيون. هو جي ملئي وزيرن، سردارن ۽ سلطانن وانگر ڪارخانا هٽائين ها ته اڄ اسان جا غريب ڳوٺاڻا روزگار لاءِ هيڏانهن هوڏانهن ڏڪا نه کائين ها.

سو هتي پاڻ مسٽر لِم جي ڳالهه پئي ڪئي، جنهن جڏهن گنتنگ هاءِ لئنڊ جهڙي پروجيڪٽ جي ڳالهه ڪئي ته حڪومت ۽ مڪاني ماڻهن هن جي آڌر ڀاءُ ڪئي. اڄ اهي ڏورانهان ڳوٺ جيڪي گنتنگ هاءِ لئنڊس جي پرسان آهن، سڀ کان گهڻا سکيا ستابا آهن. مسٽر لِم کي ان جبل تائين پنهنجي خرچ تي روڊ ٺهرائڻ ۾ چار سال لڳي ويا. اليڪٽرسٽي لاءِ 12 وڏا جنريٽر هٽائين. مختلف هنڌن تي مينهن جو پاڻي گڏ ڪرڻ لاءِ حوض ۽ فلٽريشن پلانٽ ٺهرائين. هو وڏو امير ماڻهو هو، جنهن پنهنجو سڀ ڪجهه هن ۾ هٽي ڇڏيو. سندس دوستن ۽ عزيزن کيس گهٽو ئي سمجهايو، پر هن هر صورت ۾ هي ڪم ڪري ڏيکاريو. آخر ۾ ته خرچ پوري ڪرڻ لاءِ هن پنهنجي ربڙ جي پوک جا 810 هيڪٽر زمين به وڪڻي ڇڏي. آخرڪار هن جي هوٽل تيار ٿي وئي ۽ هيءَ پهرين هوٽل هئي، جنهن ۾ ان وقت جي وزيراعظم تنڪو عبدالرحمان کيس Casino (جُوا خانو) ڪولڻ جي اجازت ڏني. آخر 8 مئي 1971ع تي هن هوٽل جو افتتاح ٿيو. گذريل ٽيهه سالن ۾ هن پهاڙي اسٽيشن وڏي ترقي ڪئي آهي، هتي ڪيبل ڪار، هوٽلن

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

Amusement پارڪ، سئمنگ پول، ٻارن لاءِ رانديون، رهائش لاءِ مهانگا فليٽ ۽ فنڪشن ۽ ڪانفرنسون ڪرڻ لاءِ وڏا ۽ ماڊرن هال ٺاهيا ويا آهن، جن مان هڪ Arena of Stars بہ آهي، جنهن ۾ 2002ع ۾ IIFA وارن باليوڊ فلمي فنڪشن ڪيو، جنهن جو ميزبان اميتاب بچن هو. هن ئي هال ۾ 2007ع ۾ Zee سئنيما وارن ۽ Lux Style وارن جا ايوارڊ ورهايا ويا، جيڪي سڄي دنيا تي وي تي ڏٺا.

لم گوح چار پنج سال اڳ 2007ع ۾ ڪوالالمپور ۾ گذاري ويو. ڪيس ڇهہ ٻار ۽ اوٺمين ڏهتا پوٽا آهن. لِم جي زندگي ۾ منهنجو ڪو پڙهندڙ دلچسپي رکندو هجي تہ هن کي آئون لِم جي لکيل آتو بايوگرافي پڙهڻ جي صلاح ڏيندس، جيڪا 2004ع ۾ ڇپي ۽ عنوان اٿس:

My Story_ Lim Goh Tong

لِم پئسي وارو هجڻ سان گڏ وڏو سخي مرد هو. هن جي پنهنجي نالي سان هڪ فئملي فائونڊيشن نهيل آهي، جيڪا گذريل ٽيهن سالن کان ملائيشيا جي ڪيترن ئي تعليمي ۽ ميڊيڪل ادارن کي مدد ڏيڻ کان علاوه معذور ماڻهن ۽ ٻي گهر پوڙهن ماڻهن جي رهائش، کاڌي خوراڪ ۽ دوا درمل جو بندوبست ڪري ٿي. ملائيشيا ۾ ان قسم جا ڪم نہ فقط مسٽر لم جو ادارو ڪري رهيو آهي پر ٻيا بہ ڪيترائي هتي جا چيني ۽ انڊين خير جو ڪم ڪري رهيا آهن. بقول هڪ ملئي دوست جي ”ملائيشيا کي اڄ جي منزل تي پهچائڻ ۾ اسان مسلمانن کان وڌيڪ

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

انڊين، چيني، عيسائين ۽ ٻوڌين جو هٿ آهي.“ ڳن ڪان علاوه ننڍي پئماني تي گجراتين، پٺاڻن، مسلمان توڙي هندو پنجابين، بوهرين، سنڌي هندن ۽ عرب واپارين جي به وڏي contribution آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

37

فريزرءِ ڪئمرون هِل کان گورڪ هِل تائين

انگريز ٿڌي ملڪ جا هيراڪ جتي به رهيا ته هنن ان ملڪ ۾ ٿڌڪار وارن هنڌن جي ڳولا ڪئي. 1843ع ۾ سنڌ فتح ڪرڻ بعد هنن ڏٺو ته حيدرآباد ۾ اونهاري ۾ سخت گرمي ٿي ٿئي. هونءَ ته سڄي سنڌ گرم علائقو آهي پر ان هوندي به هنن بهتر جاءِ تي پنهنجي گادي ٺاهي ٿي. ان لاءِ هنن کي ڪراچي سمنڊ جي ڪناري تي هجڻ ڪري سنو هنڌ لڳو، جتي سياري توڙي اونهاري ۾ سٺي موسم رهي ٿي، ائين ته ڪجهه عرصو ٻيو رهن ها ته گورک هِل کي به Develope ڪري وجن ها جيڪو ڪم اسن کان اجان نٿو پڄي. اهڙي طرح ملائيشيا ۾ به (جيڪو ان وقت ملايا سڏبو هو) هنن ڪوهه مري ۽ شملہ جهڙيون ڪيتريون ئي پهاڙي جايون ڳولي ورتيون، جتي اونهاري ۾ به ٿڌڪار رهي ٿي. گنتنگ هاءِ لئنڊ ته انگريزن جي وڃڻ بعد ملائيشيا جي امير چيني بزنيس مين ”مسٽر لِم گوح“ ڊيولپ ڪرايو، پر ان کان اڳ انگريزن جون ايجاد ڪيل ۽ ٺهرايل هِل اسٽيشنن مان ٻن، فريزر هِل ۽ ڪئمرون هاءِ لئنڊ تي به چار ستون لکڻ ضروري سمجهان ٿو، جيڪي منهنجي رهائش واري شهر ملاڪا کي ويجهو هجڻ ڪري منهنجو اتي اڪثر وڃڻ ٿيو ٿي.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملائيشيا ۾ نوڪريءَ دوران ٽن سالن بعد ٽي مهينا موڪل ٽيندي هئي سا بہ اونهاري ۾. ملائيشيا ۾ نوڪري دوران هر سُک هو، پر مون وانگر منهنجا پاڪستاني توڙي انگريز ۽ يورپي دوست جنهن ڳالھ کي ياد ڪندا هئا، جنهن لاءِ سِڪندا هئا، اها سياري جي موسم هئي. ملائيشيا جو مينهن مون جهڙي Semi Desert جي رهاڪوءَ لاءِ هڪ وڏي نعمت آهي، پر بارهوئي مينهن، اس، گرمي ۽ گهم ۾ گذاريندي پنهنجي ملڪ جو سيءُ ياد ايندو هو. گنتنگ هاءِ لئنڊ، فريزر هل يا ڪئمرون هاءِ لئنڊس جي پوءِ جڏهن خبر پيئي تہ فقط سيءَ جو مزو وٺڻ لاءِ هر مهيني ٻئي مهيني ڪجھ ڪلاڪن لاءِ وڃڻ لڳاسين. اتي ماڻهن کي سئيٽرن ۽ ڪوٽن ۾ ڏسي عجيب لڳو ٿي. ڇو جو ملائيشيا اهڙو ملڪ آهي جتي ماڻهن جي سڄي زندگي گذريو وڃي پر هنن کي گرم ڪپڙو پائڻ جو موقعو نٿو ملي. جيئن سئيڊن ۽ ناروي جي ماڻهن ڪڏهن ڇٽ جو پکو نہ ڏٺو آهي تيئن ملائيشيا ۽ انڊونيشيا جي ماڻهن ڪڏهن بلاڪيٽ يا سوڙ نہ ڏٺي آهي. ملائيشيا ۾ گهرن ۾ اسان وانگر ڪٻٽ ئي ڪو نہ ٿين، جيڪي اسان وٽ گرم ڪپڙا رکڻ لاءِ ضروري سمجهيا وڃن ٿا. ڪي ڪي ملئي شوقين اسان سان گڏ هِل اسٽيشن تي هلن نہ تہ بيا صاف انڪار ڪندا تہ ”نہ بابا ڪير ٿو ٿڌ ۾ هلي“ جيتوڻيڪ هي ملڪ خط استوا تي هجڻ ڪري هتي جي هِل اسٽيشنن تي اهڙو سيءُ نٿو ٿئي پر

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

هتي جي ماڻهن لاءِ اهو بہ گهڻو آهي، جيڪي مينهن وسڻ بعد چادر اوڙهي پيا هلندا تہ نار تي پيو آهي.

ملائيشيا جابلو علائقو آهي. جتي ڪٿي ڏرتي هيٺ مٿي آهي. جيتوڻيڪ مينهن گهڻو وسي ٿو پر هڪ هنڌ بيهڻ بدران سمنڊ ڏي وهيو وڃي، جيئن اسان وٽ هماليا، ڪارا ڪورم يا کيرٿر جبلن جي قطار آهي، تيئن ملائيشيا ۾ تِي تِي ونگسا (Titi wangsa) نالي هڪ اهم ۽ ڊگهي جبلن جي قطار آهي، جيڪا ڏکڻ ۾ ٿائيلينڊ جي بارڊر کان شروع ٿي ملائيشيا جي نينگري سيمبيلان رياست تائين اچي ٿي. يعني پهانگ، سلينگور، پيراق وغيره رياست مان بہ گذري ٿي. فريزر هِل پهانگ رياست ۾ تِيتِي ونگسا جبلن جي قطار مان هڪ جبل تي آهي، جيڪا هڪ اسڪاٽ لوئس جيمس فريزر نالي آهي، جنهن انگريزن جي دور ۾ 1890ع ۾ ان تي قلعي (Tin) جي واپار لاءِ ٽريڊنگ پوسٽ قائم ڪئي.

مسٽر فريزر ڪنهن ٺڏڪار واري جاءِ جي ڳولا ۾ نہ هو. هو هڪ واپاري قسم جو ماڻهو هو. هن جي ڌيان ۾ اها ڳالهہ هئي تہ ٿي سگهي ٿو تہ هنن جبلن جي چوٽين تي سون يا ڪو ٻيو اهڙو قيمتي ڌاتو ملي وڃي. ان ڪري هو گائيڊ طور ڪجهہ مڪاني ملئي ماڻهو ۽ ڪجهہ چيني ۽ انڊين مزور پاڻ سان ڪٺي ڪوجنا لاءِ جبل جهاڳڻ لڳو. هن کي مٿاهين ليول تي بيحد آڳاٽا Pre historic وڻ ۽ جنگل نظر آيا، جن جي

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آبياري ڪرڻ ذريعي ٿِي ٿي. هن ڪي اتي قلعي (Tin) جا ذخيرا نظر آيا، جن جي کوٽائيءَ لاءِ هن چين کان آيل چيني مزورن کي لڳايو. مٿاهين تان ڏاتو وارو پٽر هيٺ The Gap نالي ڳوٺ ۾ پرواري شهر رائوب (Raub) تائين پڄائڻ لاءِ هن هڪ اتچرو Steep ٽرئڪ ٺهرايو، جنهن ذريعي کچرن مفاصلو طئي ڪيو ٿي. مزورن مان سندن ڪمائيءَ جو پئسو ڪيڻ لاءِ هن (لوئس جيمس فريزر) جُوا گهر ۽ آفيم جا اڏا کوليا. هي ڪم 25 سال هلندو رهيو، ان بعد اوچتو ئي اوچتو فريزر غائب ٿي ويو ۽ حيرت جي اها ڳالهه آهي ته اڄ ڏينهن تائين ان راز تان ڪو پڙدو کڻي نه سگهيو آهي.

1915ع ۾ فريزر جي غائب ٿيڻ بعد 1917ع ۾ سنگاپور جي هڪ عيسائي پائي (bishop) فرگوسن ڊئوي انهن جبلن ۾ فريزر جي ڳولا ڪئي هئي. فريزر ته نه مليو پر هن انگريز سرڪار کي اها رپورٽ پيش ڪئي ته انهن جبلن ۾ هڪ خوبصورت هِل اسٽيشن ٺهرائي سگهجي، جتي انگريز حاڪم ۽ فوجي هيٺ جي گرمي کان ڇوٽڪارو حاصل ڪرڻ لاءِ ڪجهه ڏينهن هتي آرام جي زندگي گذاري سگهن. 1919ع ۾ جبلن جي قدمن واري ڳوٺ دي گئپ کان مٿاهينءَ تائين هڪ سنگل روڊ ٺاهيو ويو، جيڪو اڄ به ان حالت ۾ آهي ۽ فقط هڪ گاڏي هلي سگهي ٿي. ان ڪم لاءِ هڪ ڪلاڪ لاءِ مٿان کان هيٺ ٽريفڪ جاري رکي وڃي ٿي ۽ هڪ ڪلاڪ هيٺان کان مٿي. هيءَ جاءِ ڪوالالمپور کان 104 ڪلوميٽر

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

فاصلي تي آهي. 800 ميٽرن جي بلندي تي The Gap ٽائون آهي، ان بعد جبلن جي چوٽيءَ تي جيڪا 1500 کن ميٽرن جي بلندي تي آهي، 8 ڪلوميٽر گول چڪر وارو هي Winding روڊ آهي. ظاهر آهي جبلن جي چوٽي تي چڙهڻ لاءِ ڪار سڌو تہ مٿي وڃي نہ سگهندي. هن ڪي جبل جي چوڌاري ڦيرا ڪرڻا پون ٿا. فريزر هل تي جنهن ۾ جبلن جون ست چوٽيون اچيو وڃن، 17 ڊگرين کان 25 ڊگريون، ٽڏڪار رهي ٿي جيڪو ٽيمپريچر ڪراچي ۾ سياري ۾ رهي ٿو.

فريزر هِل کان وڏي ۽ ملائيشيا ۾ سڀ کان اتاهين هِل ريسٽورنٽ ڪئمرون هاءِ لئنڊس آهي. ڪئمرون ڪجهہ ائين آهي جيئن انڊيا جو پوني شهر، جيڪو پلئٽو تي آهي. تہ چئہ جبلن جون چوٽيون جيڪڏهن مٿاهين ليول تي ملي هڪ Plain ميدان ٿاهين تہ هي اتاهين ليول وارو ميدان Plateau سڏجي ٿو. ڪئمرون بہ ڪجهہ ان قسم جو پلئٽو آهي، جيڪو 700 کن چورس ڪلوميٽرن جي ايراضي ڪَور ڪري ٿو ۽ پلئٽو اٽڪل 2000 ميٽر سطح سمنڊ کان مٿي آهي.

ڪئمرون پيراق جي گادي واري شهر اپوح کان 85 ڪلوميٽر جي فاصلي تي آهي ۽ ڪوالالمپور کان 200 ڪلوميٽر پري آهي. ڪئمرون پلئٽو پهرين انگريزن 1920ع ۾ ڊيولپ ڪبو. ڪئمرون وڃڻ لاءِ پهرين پيراق جي شهر تاپاح يا سمپانگ پُلائي اچڻو پوي ٿو. ڪئمرون ۾ اٽڪل 40000 ماڻهو رهن ٿا، جن ۾ ملئي، چيني، انڊين ۽ ڪجهہ ٻيون قومون

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

بہ آهن. ٽڏڪار ڪري هتي ياچيون ۽ چانهہ جي پوک سني ٿئي ٿي. ڪئمرون ۾ اڄ بہ انگريزن جا پنهنجي رهائش لاءِ ٺهرايل بنگلا موجود آهن، جيڪي هوبهو اهڙا آهن جهڙا انڊيا جي جابلو شهر شملا ۾.

هتي ملائيشيا ۾ جتي جتي بہ هتي جي حڪومت وارن کي موقعو مليو تہ ان قسم جي جابلو علائقن ۾ هوٽلون ۽ ونڊر جون جايون ٺاهيندا رهن ٿا، جتي مڪاني توڙي ڌاريان ٽوئرسٽ وڏي شوق سان گهمڻ لاءِ اچن ٿا ۽ مڪاني ماڻهن ۽ سرڪار جي ان مان وڏي ڪمائي ٿئي ٿي. ان کان علاوه مٿين علائقن (هِل اسٽيشنن ۽ پلئٽو) تي ٿڌ هجڻ ڪري اهي ياچيون ۽ ميوا پوکيا وڃن ٿا، جيڪي ٿڌن ملڪن جا آهن. ملائيشيا گرم ۽ ٻارهو ئي مينهوڳي وارو ملڪ آهي، پر ڪئمرون ۾ اسٽابيري، انگور، سنگتڙا ۽ صوف ٿين ٿا. هڪ ڳالهہ ڏٺي وڃي تہ ملائيشيا ۾ گهاٽا جنگل ۽ جيت جڻيا ۽ جانور هجڻ ڪري ڪنهن جبل جي قدمن تائين پهچڻ بہ وڏو مشڪل ڪم آهي ۽ اهڙي طرح گهاٽن ٻيلن سان جهنجهيل جبل تي مٿي چڙهڻ، روڊ رستا ٺاهڻ وغيره اڃان بہ ڏکيو ڪم آهي. ان جي مقابلي ۾ اسان وٽ دادو ضلعي ۾ گورک هِل کي Develope ڪرڻ بيحد آسان ڪم آهي ۽ گورک هل تمام مٿاهين Altitude تي هجڻ ڪري تمام ٿڌي آهي ۽ هڪ دفعو جي ڊيولپ ٿي وڃي تہ ماڻهو ڪوهہ مري ۽ ايوبيہ وڃڻ ڇڏي ڏين، پر خبر ناهي ڇا بدقسمتي آهي جو هر دور حڪومت ۾ رڳو ڳالهيون ئي ٻڌڻ ۾ اچن ٿيون، ڪم جو اڪلاءُ ڪجهہ نٿو ٿئي يا شايد

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سرڪار کي اهڙي ڪم لاءِ نه سوچ آهي نه بجيٽ. جيتوڻيڪ سيوهڻ ۾ هوائي اڏي ٺاهڻ تي اجايو خرچ ٿي سگهي ٿو، جنهن تي خبر ناهي ڪهڙا جهاز ٿا لهن! گذريل دفعي اتي به گڏهه گاڏيون بيٺيون هيون، همراهن ٻڌايو ته هو جهانگارا باجارا پيا وڃن.

هتي گهمڻ لاءِ ايندڙ هڪ سنڌ جي متوالي پروفيسر کي ملائيشيا جو مثال ڏيندي چيم ته اسان جي نمائندن ۽ وزيرن کي ڪپي ته دادو جي هن گورک هِل کي ڊيولپ ڪرائين، جن مان هنن کي به فائدو ٿيندو. هن مون کي چتائي ڏسڻ بعد چيو ته ”اهي ملائيشيا جي وزيرن وانگر بيوقوف ناهن.“

”ڪيئن ڀلا؟“ مون پڇيو.

”هو گورک هِل کي بنا ٺهرائڻ جي پئسو هضم ڪيو ويٺا آهن. ٺهرائڻ جي تڪليف ڇو ڪن. اڄ تائين گورک هِل جي نالي ۾ ڪيترن پنهنجا پيٽ ڀري ڇڏيا.“ هن وراڻيو. گورک هل به پوني وانگر Plateau آهي، يعني جبلن جون چوٽيون هڪ ٻئي سان ملي اٽڪل 2500 ايڪڙ (10 چورس ڪلو ميٽر) پکيڙ جو ميدان ٺاهين ٿيون، جنهن ۾ هڪ چڱو خاصو شهر اڏجي سگهي ٿو. هيءَ هل اسٽيشن سطح سمنڊ کان اٽڪل 5700 فٽن (1800 ڪن ميٽرن) جي بلندي تي آهي، جيڪا ملائيشيا جي ڪئمرون هاءِ لئنڊ کان ڪجهه گهٽ اتاهين ٿي، پر گورک هل تي ڪئمرون، گنتنگ ۽ فريزر هل کان وڌيڪ سيءُ ٿئي ٿو، ڇو جو ملائيشيا ۾ ته

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٻارهوئي اونهارو رهي ٿو، پر هتي دادو ضلعي ۾ جنهن ۾ گورک هِل آهي، نومبر، ڊسمبر، جنوري ۽ فيبروري جي مهينن ۾ هيٺ ئي سيءُ پوي ٿو سو گورک هل تي تہ اهي مهينا برفباري رهي ٿي. گورک هِل جي ڊيولپ ٿي وڃي تہ فقط برفباري جو نظارو ڪرڻ لاءِ ڪراچي ۽ اوسي پاسي جي ضلعن جا انيڪ ماڻهو اچن.

گورک هِل جي پٺين پاسي کان بلوچستان آهي ۽ هتان ماڻهو آساني سان خضدار ضلعي ڏي وڃي سگهن ٿا. منهنجي آرڪيالاجي ۽ ادب سان واسطو رکندڙ ٻن دوستن اسحاق انصاري صاحب ۽ بدر ابڙو صاحب ٻڌايو تہ گورک هل تي پهچڻ لاءِ هڪ ايرو سيرو رستو آهي، جنهن تان ڪا بہ فور ويلر گاڏي هلي سگهي ٿي. گورک هِل کان اڳ واهي پانڌي آخري شهر آهي. هن کان پوءِ 53هين ميل تي رستو اُيڪڙو (Steep) ٿئي ٿو ۽ اتان جبلن جي مشهور لنگهہ Yaro pass (يارو سائين جو لَڪُ) مان گذرڻو پوي ٿو. اهو لڪ سطح سمنڊ کان 760 ميٽرن جي بلنديءَ تي آهي. ان بعد جڏهن 76 ڪلوميٽر جو پنڌ اچي ٿو، اتي هڪ ٻيو لَڪُ خان وال پاس اچي ٿو. هن هنڌ تي 910 ميٽرن جي بلندي آهي. ان بعد فقط 4 ڪلو ميٽر جو فاصلو آهي، جيڪو بيحد انگڙ ونگڙ آهي. ان بعد گورک هِل تي پهچڻ لاءِ وڌيڪ 13 ڪلو ميٽر فاصلو آهي. گورک هِل تي هڪ ننڍڙو ريسٽ هائوس آهي، جيڪو هتي جو واحد رهائشگاهہ آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جاگرافي جي ماهرن جو چوڻ آهي تہ سنڌ جي هن جابلو قطار کيرٿر (Kirthar) ۾ پيون بہ کيتريون هِل اسٽيشن آهن، جن مان ڪي تہ 1700 ميٽرن جي بلندي تي بہ آهن. انهن مان هڪ ”ڪتي جي قبر“ جي نالي سان بہ مشهور آهي، جيڪا 1800 ميٽرن کان بہ اتاهين چڙهي وڃي ٿي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

38

ڪجھ ملائيشيا جي سِکن بابت

ملائيشيا ملئي، چيني ۽ ڏکڻ هندستاني تاملن ۽ مدراسين جو ملڪ آهي. ملائيشيا جو سرڪاري معلومات جو ڪاتو ٻہ اهو ئي ٻڌائي ٿو تہ ملائيشيا ۾ 50 سيڪڙو ملئي آهن ۽ باقي 40 سيڪڙو چيني ۽ 10 ڪن سيڪڙو انڊين آهن. ملائيشيا ۾ جيڪو ٻن ٽن ڏينهن يا هفتي ڪن لاءِ گهمڻ اچي ٿو، ان کي بہ ائين لڳي ٿو. پر جيڪو هتي پڙهڻ يا نوڪري خاطر ڊگهي عرصي لاءِ رهي ٿو، ان کي آهستي آهستي معلومات ٿئي ٿي تہ 10 سيڪڙو انڊين ۾ رڳو ڏکڻ هندستان جا تامل، تيلگو، مليالم ۽ ڪنهڙ ڳالهائيندڙ مدراسي ۽ ملباري نہ آهن، توڙي ڪٽي انهن جي وڏي مئجارٽي آهي، پر انهن سان گڏ وڏي تعداد ۾ پنجابي، گجراتي، پٺاڻ، بوهري ۽ سک بہ آهن.

سِک پنهنجين ڏاڙهين ۽ پٽڪن ڪري جتي ڪٿي نمايان رهن ٿا. ان کان علاوه هو خوش مزاجي، پڪائي ڪري پئسو گڏ ڪري ايندڙ ٿهيءَ کي خوشحال بنائڻ وارا، محنتي، گهٽي پاڳي ايماندار ۽ راندين ۽ ڳائڻ وڄائڻ جا ڪوڏيا مچيا وجن ٿا. ملائيشيا جي مشهور ائڪٽريس ۽ اڳوٽي حسن جي راڻي (Beauty Queen) ڪويتا سِڌو، وزيراعظم جو ايڪانامڪ صلاحڪار همت سنگهہ، ملڪ جي ماحوليات ۽ ٽيڪنالاجي

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سڌارڻ جو چيئرمين گرميت سنگھہ، ملڪ جو اعليٰ پئماني جو وڪيل ۽ قومي اسيمبلي جو ميمبر ڪرپال سنگھہ، خوبصورت ماڊل ۽ مشهور ٽي وي ائنڪر آشا گِل، روڊ سيفٽي ڊپارٽمينٽ جو ڊائريڪٽر جنرل داتڪ سريت سنگھہ، ملائيشيا سنگاپور اسپورٽس ڪائونسل جو صدر داتو سوھن سنگھہ، مشهور ٽي وي ايڊيٽر ۽ جرنلسٽ ڪرم سنگھہ جنھن کي ڪيترائي قومي ۽ بين الاقوامي ايوارڊ ملي چڪا آھن، پوليس اڪيڊمي ڪوالالمپور جو ڪمانڊنٽ داتو امر سنگھہ، يونيورسٽي سائنس ملائيشيا جو پروفيسر ۽ هيڊ آف ڊپارٽمينٽ رابندر جيت سنگھہ، ريڊيو ملائيشيا جي دلپسند آواز واري جينا ڈاليوال، فٽ بال جو سابق رانديگر هاڻ ڪوچ شيبي (سريگيت سنگھہ).... ڪجھہ مشهور سکن جا نالا آهن، جيڪي ملائيشيا ۾ ڄاوا ۽ ملائيشيا جا شهري آهن، جن بابت اسان هر وقت ٽي وي، ريڊيو ۽ اخبارن ۾ سندن احوال ٻڌندا ۽ پڙهندا رهون ٿا.

هونءَ تہ هنن ٻَنِن (ملائيشيا ۽ انڊونيشيا) ڏي صدين کان هڪ پاسي کان چين کان ٻئي پاسي کان انڊيا، ايران ۽ عربستان کان واپاري ايندا رهيا، جن مان ڪو ايڪڙ ٻيڪڙ مڪاني عورتن سان شادي ڪري ٽِڪي بہ پيو ٿي نہ تہ ان وقت جي وھنوار موجب هر واپاري بہ ٽي مهينا رهي پنهنجو مال کپائي ٻئي مال جي خريداري ڪري وطن وريو ٿي. هنن ٻَنِن تي هي سلسلو ڪيترين ئي صدين کان جاري هو، جڏهن ڪاٺ جا جهاز هئا، جيڪي سڙهن تي هليا ٿي، جڏهن اجان انڊونيشيا ۽ ملائيشيا جهڙا

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

نالا تہ چا پر ’ملايا‘ لفظ بہ وجود ۾ نہ آيو هو ۽ هي ملڪ سندن پيٽن جي نالن سان سڏبا هئا، جيئن تہ بالي، جاوا، سماترا ۽ ملاڪا سلطنت وغيره. شاهہ لطيف بہ اهي ئي نالا ٻڌا هئا، تڏهن تہ پنهنجن بيتن ۾ جاوا، لنڪا، عدن، استنبول جو ذڪر ڪيو اٿس.

اسان جي ننڍي کنڊ جي ماڻهن جو هن پاسي (ملائيشيا، هانگ ڪانگ، سنگاپور) يا آفريڪا ڏي وڃڻ ۽ ٽڪي پوڻ انگريزن جي ڏينهن ۾ ٿيو، جڏهن انگريزن جو ننڍي کنڊ کان علاوه آفريڪا ۽ ايشيا جي ٻين ملڪن تي بہ قبضو ٿيو ۽ انگريزن ڪينيا، يوگنڊا، ملايا (ملائيشيا) هانگ ڪانگ، سنگاپور وغيره ۾ ريل، پوليس، رستا ۽ ٻيون اهڙيون شيون، عمارتون ۽ ادارا ناهڻ چاهيا ٿي جيڪي هو ننڍي کنڊ ۾ قائم ڪري چڪا هئا ۽ ان ۾ ڪو شڪ ناهي ننڍي کنڊ جا ماڻهو وڌيڪ ذهين، محنتي، همت وارا ۽ جوابدار هئا. يعني هنن علائقن جي اورانگ ملايو (ملئي ماڻهن) ۽ آفريڪا جي شيدين کان انگريز عقلمند هئا، هنن يڪدم سمجهي ورتو تہ ننڍي کنڊ جي ڪهڙي صوبي جو ماڻهو ڪهڙي ڪم لاءِ بهتر آهي. پوءِ هنن پناڻن ۽ پنجابين (سکن ۽ هندو مسلمانن) کي فوج ۽ چوڪيداري لاءِ تہ گجراتين ۽ سنڌي هندن کي واپار وڙي ۽ دڪان کولڻ لاءِ تہ مدراسي تاملن کي ريل جا پٽا وڇائڻ ۽ جنگلن ۾ پوک جو ڪم ڪرڻ لاءِ ٻين ملڪن ۾ گهرايو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملائيشيا ۾ سکن، گورکن، پنجابي ۽ پناڻن جي آمد 1865 کان شروع ٿي جڏهن برطانيہ جي سلطنت ملايا (ملائيشيا) ۾ Armed Forces قائم ڪيو. هنن ان وقت سکن کي بہ پوليس، مليٽري ۽ گارڊس لاءِ ڀرتي ڪيو. پوءِ هڪڙن کي ملايا مان بدلي ڪري برما يا هانگ ڪانگ رکيو ويو ٿي تہ ٻين کي پنجاب مان گهرائي ملايا رکيو ويو ٿي. ڪي تہ رٽائرڊ ٿيڻ بعد هانگ ڪانگ يا ملايا ۾ رهي پيا ٿي تہ ڪي بارڊر لتاڙي ٿائليند جي ڏاکڻي حصي ۾ بہ هليا ويا ٿي. انهن ڏينهن ۾ نہ هو شناختي ڪارڊ جو چڪر نہ پاسپورٽ. پاڙو هجڻ سان ماڻهو ڪنهن بہ ملڪ ۾ وڃي سگهيو ٿي. انگريز سرڪار جي نوڪري مان رٽائرڊ ٿيڻ بعد هي پرائيويٽ ڪمپنين ۽ پوءِ بئنڪن، هوٽلن ۽ دڪانن تي چوڪيدار يا گارڊ ٿي ڪم ڪرڻ لڳا. ايتريقدر جو سٺ واري ڏهي جي آخري سالن ۾ جڏهن منهنجو ملائيشيا جي بندرگاهن، پينانگ ۽ پورٽ ڪلانگ (ڪئالالمپور) اچڻ ٿيو تہ مون کي ڪيترن ئي بئنڪن ۽ هوٽلن جا گارڊ ۽ چوڪيدار سک ۽ خيبر پختونخواهہ جا پناڻ نظر آيا، جن سادگي جي زندگي گذاري ٿي ۽ سخت پورهئي ۽ ايمانداري ڪري هنن جي مڪاني ماڻهن عزت ڪئي ٿي، جن مان ڪجهہ جو احوال پنهنجن شروع وارن سفرنامن ۾ ڏئي چڪو آهيان. ان وقت ڪجهہ ڪجهہ سکن ۽ پناڻن پنهنجي وڏن جو اهو چوڪيداري ڏنڌو ڇڏي ننڍڙا دڪان بہ کوليا هئا يا سائيڪل تي ڪپڙن، ٿانون يا ٻئي سامان جون هڙون رکي ڀرواڙي جي ڳوٺن ۾ نقد، اوڌر يا

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

وياج تي سامان وڪيو ٿي. زماني جي تبديلي ڪي ڏسي ڪجھ ڪي اها حسرت ٿِي ٿي تہ ڪاش هنن جا ٻار بہ تعليم حاصل ڪري ڪا سٺي نوڪري حاصل ڪن ۽ پوءِ وقت سان گڏ آئون ڏسندو رهيس تہ آهستي آهستي سِکَ، پناڻ چوڪيدارن ۽ سپاهين جا ٻار پڙهڻ لڳا. اڄ چاليھ پنجيتاليھ سالن بعد سڄو نقشو بدلجي چڪو آهي. ڪو بہ سک يا پناڻ ڳوليندي بہ چوڪيدار يا گارڊ نظر نٿو اچي. ملائيشيا جي ٻين قومن وانگر هنن جا ٻار بہ سؤ سيڪڙو تعليم يافتہ ٿي ويا آهن. اڄ ڪيترائي سک ۽ پناڻ ڊاڪٽر، انجنيئر، سائنسدان، پروفيسر، فوجي اعليٰ آفيسر، وڪيل، بزنس مين ۽ ويندي اسيمبلين جا ميمبر آهن. پنجاب صوبي جا مسلمان پنجابي جيڪي فوج ۾ آيا اهي ان وقت ئي بزنس ۾ هليا ويا ۽ پوءِ نئين دور ۾ تعليم حاصل ڪري اهي بہ ملڪ جي اهم عهدن تي اچي ويا.

بهرحال هتي پاڻ ملائيشيا جي سِکن جي ڳالھ پيا ڪريون. مسلمانن وانگر سِک بہ جتي رهن ٿا اتي هو عبادت لاءِ ٽِڪاڻو (گوردوارو) ٺاهين ٿا، پوءِ پلي ڪٽي اٺ گهر هجن. مالمو سئيڊن ۾ هوس تہ اتي چئن سکن بہ هڪ ڪمري جو مندر ٺاهيو، جتي هو عبادت ۽ هڪ ٻئي سان ملڻ لاءِ آيا ٿي. پڙهندڙن کي حيرت ٿيندي تہ سڄي ملائيشيا ۾ 112 سکن جا مندر (گوردوارا) آهن، جن کي ملائيشيا جا سِکَ ”گوردوارا صاحب“ سڏين ٿا. ويندي مشرقي ملائيشيا جي سباح ۽ سراواڪ رياستن ۾ جيڪي سمجهو تہ عام دنيا کان ڪٽيل آهن، هرهڪ ۾ پنج پنج ٽِڪاڻا آهن. سڀ کان گهٽا

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سِکَ پيراق رياست ۾ رهن ٿا، جتي هنن جا 72 مندر (گوردوارا صاحب) آهن. سڀ کان وڏو ۽ آڳاٽو گوردوارو ڪِلانگ شهر وارو آهي... اوڻهين صدي جي آخري وارن سالن ۾ يعني 1875 ڪان، ڪلانگ واپار وڙي جو وڏو شهر هو، جيڪو بندرگاهه هجڻ ڪري اڄ به مشهور آهي. هي گادي وارو شهر ڪئالالمپور ته پوءِ اڏيو ويو ۽ بعد ۾ انگريز ڪِلانگ کان آفيسون شفٽ ڪري ڪئالالمپور آيا. 1900 ڌاري ڪِلانگ ۾ اٽڪل 50 کن سِک رهيا ٿي، جن مان ڪي انگريز سرڪار وٽ پوليس مين هئا يا چوڪيدار، ڪن ڪيتي باڙي به ڪئي ٿي ته ڍڳيون به پاليون ٿي. ڪن ڍڳي گاڏيون هلايون ٿي ته ڪي اڳتي هلي انگريزن جي ڪارن جا شوفر (ڊرائيور) ٿيا.

پڙهندڙن جي دلچسپي لاءِ هتي اهو به لکندو هلان ته ملائيشيا جي نه ملئي ماڻهن ڪي ۽ نه وري چينين ۽ مدراسين ڪي ڪير پيئڻ جو شوق آهي. ملائيشيا ۾ رهندڙ پنجابي، پٺاڻ ۽ سکن ڪي ڳئون جو ڪير پيئڻ جو شوق آهي. هاڻ مڙئي گذريل ويهارو کن سالن ۾ هتي جي حڪومت ٽي وي ۽ اخبارن ذريعي ڪير پيئڻ جي فائدن جي مهم هلائي هاڻ عوام کي ان ڳالهه لاءِ آماده ڪيو آهي ته ٻارن توڙي وڏن لاءِ ڪير پيئڻ ضروري آهي. ايتريقدر جو اَسي واري ڏهي جي شروع وارن سالن ۾ جڏهن آئون هنڌ بسترو ڪٽي ملاڪا ۾ اچي رهيو هوس ته اسان کي ڪير حاصل ڪرڻ جو مسئلو هو. انهن ڏينهن ۾ نه مِلڪ پيڪ هئا نه نيڊو يا ڪِلم ڪمپني

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جو پائوڊر کير. رڳو چانھ لاءِ Condensed مِٺي ۽ گھاٽي کير جا ٽِن ملبا ٽي. اسان پاڪستانين کي کير لاءِ ايڏو پريشان ٿيندو ڏسي مڪاني ماڻھو (ملئي ۽ چيني وغيره) حيرت ڪائيندا ھئا. بھرحال اسان ھڪ انڊين ھاري ڳولي ھٿ ڪيو، جنھن وٽ ڏڳيون ھيون ۽ ھو اسان کي گھر کير پھچائڻ لاءِ راضي ٿي ويو. پوءِ خبر پئي تہ جتي سِڪ رھن ٿا اتي آساني سان کير مليو وڃي جو سِڪَ ڏڳيون چارڻ جو ڪم وڏي شوق سان ڪن ٿا. بلڪ جيئڻ ئي پار اٺ نَوَ سالن جو ٿيندو تہ ھن کي ڏڳيون چارڻ لاءِ جھنگ ڏي روانو ڪري ڇڏيندا. اسڪول ويندو ھوندو تہ بہ موڪل مھل ڪيس ان ڪم تي لڳائيندا. ان تي ھڪ مشھور ملئي راڳ بہ آھي تہ ڪيئن سِڪُ ننڍو آھي تہ ڏڳيون چاري ٿو، ھو ٿورو ٿورو ڪري پئسو بچائي ٿو ۽ آھستي آھستي وڏو ماڻھو ٿئي ٿو.

سو ڪلانگ ۾ رھندڙ شروعاتي سِکن مان بہ ڪجھ جو ڪم ڏڳيون پالڻ ھو ۽ مزي جي اھا ڳالھ تہ اڄ بہ ڪيترا سک اھو ڪم ڪن ٿا. ڪئالالمپور ۾ مسجد انڊيا جي ويجھو ”جئہ ھند“ نالي مٺائي جي سِڪَ مالڪ ڪان جڏھن 1985ع ۾ مٺائي جو دڪان کوليو تہ دڪان ۾ مائو، برفي ۽ کيرپڙن جھڙي مٺائي ڏسي مون ھن کان پڇيو تہ ھن لاءِ ھو کير ڪٿان ٿو آڻي.

”سرڪار اسان کي پنھنجا واڙا آھن“ ھن ٻڌايو، ھي دڪان اڄ بہ ان جاءِ تي آھي ۽ اسان جا ننڍي ڪنڊ جا ماڻھو انڊيا ۽ پاڪستان کان مٺائي

ھن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

گهرائڻ بدران ڪئالالمپور جي هن دڪان تان گهرائين ٿا. اڄ ڪلهه ته دڪان جي مالڪ پوپندر سنگهه صبح جو نيرن ۾ سيري پوريءَ جو به بندوبست ڪيو آهي ۽ انڊين پاڪستاني ته ڇا هاڻ ته ملئي ماڻهو به پنهنجو ناشتو ”ناسي ليماڪ“ ڇڏي جئه هند جو سيرو اڇيو ڪائين. پوپندر کان پڇيم ته ڏکين جو واڙو ته ڪلانگ ۾ اٿانوَ منائي ٺاهڻ جي فيڪٽري ڪٿي اٿانوَ؟

”اها پرواري شهر سيپانگ ۾ بندر بارو سالڪ ٽنگي علائقي ۾ آهي.“

اسي واري ڏهي ۾ جڏهن آئون ملاڪا شهر ۾ هڪ هنڌ پڙهائي رهيو هوس ته اتي هر هفتي آچر واري موڪل تي ملاڪا يا اوسي پاسي جي شهرن ۾ وڃي ڪنهن اهم ماڻهوءَ سان ملندو هوس ۽ ان بابت پنهنجي ملڪ جي اخبارن ۾ ڪالم لکندو هوس. اهم ماڻهوءَ سان منهنجو مطلب ڪو امير پئسي وارو يا وڏي عهدي وارو نه آهي. سڄو هفتو اخبار پڙهڻ بعد جيڪو خبرن ۾ گهٽو ايندو هو، ان جو انٽرويو يا خبرچار وٺڻ ويندو هوس پوءِ اهو چاهي سياستدان هجي، حڪومت ۾ هجي، اپوزيشن ۾ هجي، اديب هجي يا شاعر، فلم ايڪٽريس هجي يا سنگر، ڊاڪٽر، سرجن، انجنيئر يا ڪو خاص پروفيسر هجي. هڪ دفعو ته اهڙي همراهه سان به ملڻ ويس، جيڪو ماڻهن جا جن ڪڍي ٿو. هڪ اهڙي ڇوڪريءَ سان به مليس، جنهن اورانگ بنيان (جن) سان شادي ڪئي هئي، وغيره اهڙي طرح ملائيشيا جي مشهور ۽ Controversial وڪيل ۽ اسيمبلي

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جي سِڪَ ميمبر ڪرپال سنگهه سان به ملڻ ويس. ڪرپال ملڪ جا اهم ڪيس ڪٽڻ وارو مڃيو وڃي ٿو. نشي جي شيءِ چرس، هيروئن يا گانجو (Dadah) ڪٽڻ يا واپرائڻ واري لاءِ جڏهن ڦاهيءَ جو قانون ٺهيو ته پهريان به ماڻهو جيڪي جهليا ويا، اهي ٽوئرسٽ هئا ۽ ملڪ به اهڙي ٺهڙي جا نه پر آسٽريليا ۽ نيوزيلينڊ جا هئا. انهن ملڪن جي حڪومت توڙي برطانيه ۽ فرانس گهڻو ئي زور لڳايو، پر ڪين ڦاهي ڏني وئي. هيءَ 1987ع جي ڳالهه آهي. ملزمن طرفان ڪرپال سنگهه کي وڪيل ڪيو ويو. وزيراعظم مهاتير جو جڏهن ڊپٽي وزيراعظم انور ابراهيم سان ڦڏو ٿيو ته ان جو ڪيس به هن سِڪَ وڪيل ڪنيو هو.

سياست ۾ اچڻ بعد ڪرپال سنگهه کي اهڙا مسئلا ڪنيا، جن تي ڪو ڳالهائي نٿو سگهي. هن ان ڳالهه تي سخت تنقيد ڪئي ته ملئي بادشاهن ۽ انهن جي اولاد کي ڇو ٿي Immunity ڏني وڃي ۽ جيئن ته ملائيشيا گهڻ قومو ۽ ڌرمو ملڪ آهي، ان ۾ اسلام کي سرڪاري مذهب ڇو ٿو ڄاڻيو وڃي. انهن ڳالهين ڪري جتي ملڪ جي ملئي مسلمانن کي غم ۽ غصو ايندو رهيو ٿي اتي ملڪ جا ٻيا ماڻهو چيني، انڊين ۽ ٻڌ وغيره خوش ٿيڻ لڳا، جن لاءِ ڪرپال سنگهه دلپسند شخصيت رهيو آهي. باقي ظاهر آهي اهڙين ڳالهين ڪري مسلمان ته هن کي مارڻ لاءِ آتا هوندا آهن. ايتريقدر جو هڪ دفعي هو ڪورٽ ۾ ڪنهن ڪيس جي وڪالت ڪري رهيو هو ته هڪ پيوپوءَ (ٽوٽا ڦيٽا ڪرڻ واري ملئي Bomoh

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

حڪيم) جوتا لاهي اچي ورايس. ڪرپال سنگهه مون سان ٻه اڪيلي ۾ ملڻ کان نٽايو پر پوءِ پنهنجي ڪمانڊنٽ کان فون ڪري هن وٽ پهتس ته آئون هڪ ڊارئين ملڪ جو هتي پروفيسر آهيان، جرنلزم ۽ سفرناما لکڻ منهنجي هابي آهي، تڏهن مليو.

ڪرپال سنگهه عمر ۾ مون کان چار سال وڏو آهي ۽ 1940ع ۾ پينانگ ٻيٽ جي جارج ٽائون شهر ۾ ڄائو. سندس پيءُ رام سنگهه 1921ع ۾ امرتسر (انڊيا) کان پينانگ آيو هو، جتي هو رات جو چوڪيداري ڪندو هو ۽ ڏينهن جو ڍڳيون چاريندو هو. ڪرپال پينانگ جي اسڪول سينيٽ زئور مان پڙهيو. هو پاڻ به ڪڏهن ڪڏهن پيءُ سان گڏ مال چارڻ ويندو هو. پاڻ ٻڌايائين ته هڪ ڏينهن مال چاريندي سندس ملاقات گرمت ڪور نالي ڇوڪريءَ سان ٿي، جنهن سان بعد ۾ شادي رچايائين.

ڪرپال سنگهه LL. B جي ڊگري سنگاپور جي يونيورسٽي مان حاصل ڪئي، جتي تعليم دوران هو شاگردن جي يونين جو صدر به ٿي رهيو. سنگاپور يونيورسٽي ۾ هن انتظاميه جي ڪجهه فيصلن خلاف احتجاج ڪيو، نتيجي ۾ کيس هاسٽل ۾ رهڻ کان انڪار ڪيو ويو. گريجوئيٽ ٿيڻ ۾ ڪرپال کي ست سال لڳي ويا. 1969ع کان هن ڪيداح رياست جي گادي واري شهر ”الور اسٽار“ ۾ وڪالت شروع ڪئي ۽ ٻئي سال ”ميشرس ڪرپال سنگهه اينڊ ڪمپني“ نالي پنهنجو

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ليگل فرم کوليو ۽ ان ئي سال هن ملائيشيا جي DAP نالي سياسي پارٽي ۾ داخلا ورتي ۽ هر دفعي اليڪشن ڪٽيندو آيو، پر 1999ع واري اليڪشن ۾ پاڻ ۽ هن جي مخالف ڌر جي ليڊر لِم ڪِٽ سيانگ هارايو. ان بعد 2004ع واري جنرل اليڪشن ۾ ڪرپال وڏي اڪثريت سان کٽي ويو. ان ئي سال جي آخر ۾ هن جي ڪار جو حادثو ٿي پيو. ڪيس بہ ڪافي ڏک لڳا، جنهن ڪري هلڻ چلڻ کان بس ٿي ويو. هينئر منهنجي ساڻس 25 کن سال بعد ڪوالالمپور ۾ سندس دامن سارا هائيٽس واري گھر ۾ وري ملاقات ٿي تہ هو ويل چيئر تي هو. سندس زال گرمت ڪور بہ هئي، جيڪا کانئس 8 سال ننڍي آهي. سندن شادي 1970ع ۾ ٿي هئي. گرمت بہ سکڻي آهي، پر هن جا وڏا پنجاب کان لڏي ٿائلينڊ جي شهر ناراٿيوات ۾ اچي رهيا هئا. گرميت ڪور 8 سالن جي هئي تہ سندس والدين ٿائليند مان لڏي پينانگ ۾ اچي رهيا هئا. ڪرپال ۽ گرميت ڪور کي پنج ٻار ۽ چار ڏهٽا پوٽا آهن. هنن جو وڏو پٽ جگديپ پينانگ رياست جي اسيمبلي جو ميمبر آهي. ٻيو پٽ گوبند سلينگور رياست جي پارليامينٽ جو نمائندو آهي. هڪ ٻيو پٽ رام ڪرپال ۽ ڌيءَ سنگيت ڪور وڪيل آهن ۽ سندس ليگل فرم ۾ ڪم ڪن ٿا. سڀ ۾ ننڍي پٽ من ڪرپال Actuarial Science ۾ ڊگري حاصل ڪئي آهي.

نموني خاطر مون هن سک جي ڪهاڻي لکي آهي تہ هڪ غريب چوڪيدار ۽ ڌنار جا ٻار محنت ۽ تعليم ذريعي اعليٰ مقام تي پهچي ويا.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ان ئي قسم جون کهاڻيون ٻين سکن جون آهن. مون کيترن ئي ملکن ۾ ڏٺو آهي، خاص ڪري هتي ملائيشيا، سنگاپور، هانگ ڪانگ، انگلينڊ، ڪينيا (آفريڪا) وغيره ۾ ته سکن جي هر اينڊڙ ٿهي ٻين کان خوش حال ٿيندي وڃي ٿي ۽ جنهن ملڪ ۾ به هو رهن ٿا، ان جي ڌرتي ۽ عوام جي ڀلي لاءِ ڪم ڪن ٿا. هو خوش مزاجي ۽ قانون جو احترام ڪرڻ ڪري هر ملڪ جي حڪومت هنن جي عزت ڪري ٿي. سڀ کان وڏي ڳالهه ته هو حق حلال جو روزگار ڪمائڻ خاطر ڏکيون چارڻ يا مزور ٿي بار کڻڻ جهڙن پورهين ۾ به عيب نٿا محسوس ڪن. سِکن بابت مشهور راڳ جيڪو ملئي ماڻهن ناهيو آهي ۽ هتي جي ڳوٺن توڙي شهرن ۾ مشهور آهي، سندن زندگي جي عڪاسي ڪري ٿو. ان جون ڪجهه سِٽون هن ريت آهن:

Kechik Kechik Lembu Jaga
Sudah Besar Masuk Askar
Satu Senapang Peluru Dua
Kechik.......................

(سک) ننڍو آهي ته ڏڳيون چاري ٿو
وڏو ٿي فوج ۾ وڃي ٿو
هڪ رائيفل ٻه گوليون (هن جي زندگي آهي)
ننڍو آهي ته ڏڳيون چاري ٿو.... ننڍو آهي ته ڏڳيون...

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اَدا مِسائي تا ادا جنگت اِتو ”ڪُچنگ“
اَدا جنگت تا ادا مِسائي اِتو ”ڪَمبنگ“
اَدا جنگت ادا مِسائي اِتو ”بنگالي سنگهہ“
تا ادا جنگت تا ادا مِسائي اتو ”تِيونيا سنگهہ“

(هنن جو چوڻ آهي تہ)
جنهن کي مڇون آهن پر ڏاڙهي ناهي، اهو ”ٻلو“ آهي.
جنهن کي ڏاڙهي آهي ۽ مُڇون نہ آهن اهو ”ٻڪر“ آهي.
جنهن کي ڏاڙهي بہ آهي، مُڇ بہ آهي اهو ”ٻاهران آيل سک“ آهي.
جنهن کي ڏاڙهي بہ نہ آهي، مُڇ بہ نہ آهي اهو **”تيونيا سنگهہ“** آهي.

ملئي زبان ۾ Ada معنيٰ ”آهي“ ۽ Tidak Ada جنهن جو شارٽ فارم ”تا ادا“ معنيٰ ”ڪونہ آهي“. سک کي پنهنجي ڏاڙهي مڇن تي وڏو ناز رهي ٿو، هن مطابق فقط مڇن وارو ماڻهو ٻلو هوندو آهي ۽ رڳو ڏاڙهي وارو ٻڪر آهي. جنهن کي ٻئي آهن، اهو ٻاهران (پنجاب) کان آيل سک آهي، يعني صحيح معنيٰ ۾ شينهن (سنگهہ) آهي. پڙهندڙن ۽ ملائيشيا ۾ ڌارين ملڪن کان ايندڙ ماڻهن جي ڄاڻ لاءِ لکندو هلان تہ ملئي زبان ۾ ”بنگالي“ معنيٰ غير ملڪي آهي. هنن پٽن تي صديون اڳ

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پيڙين ذريعي بنگالي ايندا رهيا. ان بعد کو بہ ٻاهران آيو ٿي تہ ملئي ماڻهن هن کي بنگالي سمجهيو ٿي. چاهي برمي هجي، مدراسي هجي يا پنجابي، گجراتي، ايتريقدر جو جڏهن پورچو گالي (پهريان يورپي) ملاڪا آيا تہ هتي جا ملئي ماڻهو انهن کي بہ بنگالي سڏڻ لڳا، پر سندن اڇي رنگ ڪري کين ”بنگالي پوتيج“ (سفيد بنگالي) سڏڻ لڳا. هي ائين آهي جيئن اسان وٽ هر گوري ماڻهوءَ کي انگريز سڏيو وڃي ٿو، پوءِ اهو چاهي انگلينڊ جو هجي يا اسڪاٽلينڊ يا آئرلينڊ جو. جرمني ۽ فرانس جو هجي يا ناروي ۽ اسپين جو.

ملائيشيا ۾ رهندڙ سکن بابت هي هڪ ڏکوو ۽ مزاحيہ راڳ آهي، جيڪو کي سک Enjoy ڪن ٿا تہ کي شڪايت ڪن ٿا تہ هن راڳ ذريعي هنن سان چٽرون ڪيون ويون آهن.

هڪ لفظ تِيونيا جي معنيٰ لکڻ رهجي وئي. اهو لفظ چيني زبان جي گار آهي ۽ اڪثر رنڊي يا بدڪردار ڪدڙي لاءِ استعمال ٿئي ٿو. سکن جي خيال ۾ جيڪو مرد ڏاڙهي ۽ مڇ ٻئي ڪٽايو هلي اهو ”تيونيا“ سنگهہ آهي، يعني رنڊي يا ڪدڙو آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

39

ملائيشيا ۾ نئون ماڻهو ڇا کائي؟

ملائيشيا جي کاڌن بابت ڪجهه پهرين به لکي چڪو آهيان، ڪجهه هتي وڌيڪ لکڻ ضروري سمجهان ٿو، جو اسان جي ملڪ جا ڪيترا ماڻهو (ڪجهه ڏينهن لاءِ ايندڙ ٽوئرسٽ توڙي اهي شاگرد يا نوڪري ڪرڻ وارا جيڪي ٻن ٽن سالن لاءِ اچن ٿا) پڇن ٿا ته ڇا کائجي، ڪٿي کائجي، ان کان علاوه حرام ۽ حلال جو به پڇن ٿا.

شروع ۾ ئي اهو لکان ٿو ته ملائيشيا ۾ قاعدو قانون سخت آهي ۽ ان تي عمل به ٿئي ٿو. اها ٻي ڳالهه آهي ته ڪو ايڪڙ ٻيڪڙ ڏوهه ٿيندا رهن ٿا جن کان مڪو مدينو به خالي ناهي. بهرحال عام طرح ملائيشيا جا ماڻهو ڪو ڏوهه ڪندي ڊڄن ٿا جو هنن کي خبر آهي ته انصاف ۽ انتظام جا ادارا مضبوط آهن. ملائيشيا ۾ هر شيءِ حلال ملي ٿي، ويندي ڪينٽڪي (KFC)، مئڪڊونالڊ ۽ A&W جهڙي آمريڪن ريسٽورنٽن ۾ به هر شيءِ حلال ملي ٿي. سيڌي جي دڪان تي به بسڪيٽ، ڪيڪ، چاڪليٽ کان ڊبن ۾ پئڪ ٿيل سئيڊن يا آسٽريليا مان امپورٽ ٿيل گوشت ۽ برگر حلال آهن جيڪڏهن انهن شين جي ٻاهران 'حلال' جو ٺپو يا اسٽڪر لڳل آهي. سو ملائيشيا ۾ ڏارئين ايندڙ

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

کي نہ ان معاملي ۾ پريشان ٿيڻ کپي نہ ڪاڏي جي سنائي بابت. توهان ڪٿي فائو اسٽار هوٽل ۾ ڪاڌو کائو يا فٽ پاٿ تي بيٺل خومچي يا گاڏي واري وٽ. ڪٿي بہ توهان کي نہ پاروتي شيءِ ملندي نہ ملاوتي (Adulterated) ملندي. اسان وٽ تہ هوٽلن ۾ توڙي گاڏي (ريڙهي) وارا هڪ ڏينهن اڳ جو بچيل ڪاڌو تہ هلائين ٿا پر مئل ڪڪڙين جا بہ ٽڪا ٺاهيو هلايو ڇڏين. ڳائي ۽ ٻاڪري جي نالي ۾ خبر ناهي ڪهڙن ڪهڙن جانورن جو گوشت گراهڪن کي کارايو ڇڏين. هر شيءِ ۾ ملاوت تہ عام آهي. ڳاڙهن مرچن ۾ پڪل سرن جو ڇُورو، ڪارين مرين ۾ پپيئي جو ٻج، ويندي سڪل ۽ سنياريل نانن ۽ مانين کي پيهي انهن مان ڪيڪ بسڪيٽ ٺاهيا وڃن ٿا. هتي ملائيشيا ۾ پاروتي ۽ ملاوتي شين کي وڪڻڻ وڏو ڏوهہ آهي. سو هتي توهان بي ڊپا ٿي ڪٿي بہ کائي سگهو ٿا. ڪنهن وڏي هوٽل يا ريسٽورنٽ ۾ کائڻ بدران ڪنهن خومچي واري، گاڏي واري يا گهرن اڳيان فٽ پاٿن تي شيون رکي وڪڻندڙ ملئي عورتن کان ڪاڌي پيتي جون شيون خريد ڪري پئسو ۽ وقت بچائي سگهو ٿا. اسان غريب ملڪن جا غريب ماڻهو تہ ڇا پر هتي جا امير ۽ وڏا آفيسر بہ رستي تي بيٺل گاڏي واري کان ماني ڀوڙ يا پٽ ڪواب (Satay) وٺي اتي رکيل ڪاٺ جي ڏنگن ڦڏن اسٽولن تي ويهي کائين ٿا.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملاڪا ۾ ڏھ سال رهائش دوران ڪڏهن ورلي ڪو مون گهر ۾ نيرن ڪئي هوندي نہ تہ آفيس ۾ وڪڻڻ واري مائيءَ کان اسين سڀ آفيسر ۽ ڪلارڪ، مالهي ۽ ٻيا ڪم وارا اڦراٽو (Roti Canai) يا پيت (Nasi Lemak) وٺي ڪائيندا هئاسين. زالون مارڪيٽ ۾ پاڇي پيتي وٺڻ مهل اتي ڪنهن گاڏي واري يا ريسٽورنٽ واري کان نيرن جو پاڪيٽ خريد ڪنديون هيون يا گهرن جي ٻاهران سائيڪل تي نيرن رکي وڪڻڻ وارن کان وٺنديون هيون. هتي ڪيتريون ئي ڪاڏي جون شيون خاص ڪري نيرن تي کائڻ وارا چانور (ناسي ليماڪ) اخبار جي پني، خاڪي پني يا ڪيلي جي پن ۾ ويڙهي وڪڻن. توهان جي ملئي ماڻهن جي هن خاص ڊش جو سواد وٺڻ چاهيو ٿا تہ حج دوران هڪ پئڪيٽ خريد ڪري سگهو ٿا. فجر نماز بعد حرم پاڪ جي ٻاهران ڪيتريون انڊونيشي ۽ ملئي عورتون هن رڌل چانورن Nasi Lemak جون ٿيلهيون وڪڻندي نظر اينديون ۽ ملئي ماڻهو هنن چانورن جا ايڏا عاشق آهن جو حج وارا بہ ٽي هفتا بہ هنن چانور بنا رهيو نٿا سگهن ۽ مڪي ۾ اهي مهانگا ملڻ جي باوجود خريد ڪن ٿا.

ناسي ليماڪ (Nasi Lemak) عام چانور ٿين. جيڪي ناريل جي کير ۾ رڌيا وڃن ٿا. ملائيشيا ۾ ناريل جام ٿئي ٿو ۽ هتي چانورن يا ٻوڙ ۾ بصر جو داڳ ڪرڻ بدران ناريل جو چورو وڌو وڃي ٿو. ملائيشيا ۾ جتي ڪٿي مڪسر جيوسر جهڙيون شريڊر مشينون ٿين ۽ ماڻهو انهن دڪانن

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

يا پاڇي وارن کان ٻوڙ لاءِ روزانو هڪ يا ٻن ناريلن جي ڇوري ڄمڙي کاتر ڪرائين جيڪو ڇورو پاڻي ملائڻ سان گهاٽي کير جهڙو ٿيو پوي.
صبح جو نيرن تي کائڻ وارا هي چانور (Nasi Lemak) ان ناريل جي کير ۾ رڌا وڃن ٿا جن جو سواد ڪِريم جهڙو ٿئي ٿو. هي ڊش ملائيشيا کان علاوه سنگاپور، انڊونيشيا، برونائي ۽ ڏکڻ ٿائليند ۾ عام آهي. پليٽ ۾ هنن چانورن سان گڏ ٻه چار ونگي (Cucumber) جا ڳترا، ڏهه ٻارهن فراءِ ٿيل چونئرا (Pea_nuts)، اباريل بيضي (Boil Egg) جا ڪجھ ٽڪرا ۽ اڌ نو کن چيچ جي ڳتري جيڏيون ننڍيون ۽ نيزي (چلگوزي) جهڙيون سنهيون فراءِ ٿيل مڇيون هونديون آهن. هي مڇيون هتي جام ٿين ٿيون جن جو اسان وٽ سنڌي يا اردو ۾ خبر ناهي ڪهڙو نالو آهي پر انگريز ان کي (Anchovies) ۽ هتي جا ملئي ماڻهو اِڪان بِلس (Ikan Bilis) سڏين ٿا.

ناسي ليماڪ سان ملندڙ چانورن جو هڪ ٻيو ڊش آهي جيڪو ناسي ڏگانگ Nasi Dagang سڏجي ٿو. هي چانور ملائيشيا جي اوڀر وارين رياستن ترنگانو ۽ ڪيلنتان ۾ مشهور آهن. هن ۾ وڏي مڇيءَ جا ٽڪرا هوندا آهن. ناسي ليماڪ جيتوڻيڪ نيرن جو کاڌو آهي پر اهو ملئي توڙي ڌاريان ماڻهو (انهن ۾ هڪ آئون به آهيان) ايڏو پسند ڪن ٿا جو هاڻ ڪيترين ملئي ۽ انڊين هوٽلن ۾ اهي چانور منجهند ۽ رات جو به مليو وڃن. توهان ملائيشيا ۾ نيرن تي اهو ڊش کائي سگهو ٿا جنهن لاءِ

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

نہ پليٽ کپي نہ ڪرسي ٽيبل. هلندي چلندي پني ۾ ويڙهيل اهي چانور کولي کائي سگهو ٿا ۽ ذرا غور سان ڏسجو تہ اهي ڪيئن ويڙهيا ويا آهن! سچي ملائيشيا ۾ ناسي ليماڪ ائين پئڪ ڪيا وڃن ٿا. نيرن تي چانور کائڻ سي بہ اهي جن ۾ مڇيون پيون هجن عجيب لڳي ٿو. پر توهان مون وانگر مڇيون ڪڍي باقي چانور بيضي، ونگي ۽ Pea nuts سان کائي سگهو ٿا. بہ چار دفعا کائڻ بعد وطن ۾ اچي بہ ناسي ليماڪ ياد ڪندائو.

سالن کان بلڪ صدين کان ملئي سوسائٽيءَ ۾ چانور (Nasi) اها ئي اهميت رکن ٿا جيڪا انهن جي جپاني سوسائٽي ۾ آهي. جپان ۾ بہ چانور يعني پٽ (گوهان) نيرن تي کاڌو وڃي ٿو. جپانين وانگر ملئي ادب ۾ بہ پٽ تي ڪيترا ئي پهاڪا، پنتون (ملئي چار ستا)، بيت ۽ شعر آهن. هن وقت هڪ ياد اچي رهيو آهي:

Nasi lemak warisan kebangsaan kita
Sarapan yang terkenal sampai ke luar negeri
Mutu, Mei ling dan Wati berkongsi semeja
Semangat Muhibban Membakar tanpa disedari.

Sambal udang, telur and buncis tanpa kerang
Rendang, kari dan ikan bilis boleh ditambahi
Walaupun orangnya jauh diseberang

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

Tradisi dan adat tidak pernah dilupai.

(ناسي ليماڪ اسان جو قومي ورثو آهي،
دلپسند نيرن جيڪا سڄي دنيا ۾ مشهور آهي.
موتو، مائي لنگ ۽ واتي هڪ ئي ٽيبل تي
مُحبا (صبر ۽ ساک) جو ديوتا ٻري رهيو آ ٻنا ڪنهن کي خبر جي... وغيره وغيره.

مُوتو ملائيشيا ۾ رهندڙ مدراسي تاملن جو هڪ عام ۽ مشهور نالو آهي ۽ مائي لنگ (Mai ling) چينين جو عام نالو آهي ۽ واتي ملئي ۽ انڊونيشي ڇوڪرين جو عام نالو آهي جيئن پاڻ وٽ بانو، ادل، گلاب ۽ گُڏي وغيره. يعني ناسي ليماڪ اهڙي سوادي شيءِ آهي جنهن کي ملائيشيا ۾ رهندڙ هر قوم (تامل، چيني، ملئي) پسند ڪري ٿي.

اهڙي طرح ناسي ليماڪ ڊش تي هڪ ملئي پنتون مشهور آهي:

Nasi lemak buah bidara
Sayang selasih hamba lurutkan
Buang emak buang saudara
Kerana kasih hamba turutkan

بهرحال ملائيشيا ۾ گهمڻ يا تعليم يا نوڪري لاءِ ايندڙ اسان جي ماڻهن لاءِ هتي جو کاڌو اوپرو ضرور لڳي ٿو پر ڪي ڊش يا کاڌي جون

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

شيون اهڙيون آهن جيڪي اسان جي ڪاڏن سان ملن ٿيون ۽ هڪ ڊاريون ماڻهو پهرين ڏينهن ئي کائي سگهي ٿو ۽ اهي شيون ملائيشيا جي ڳوٺن توڙي شهرن جي گهٽيءَ گهٽيءَ ۾ عام ملن ٿيون. صبح جو نيرن لاءِ ناسي ليماڪ به هڪ آهي. (ليماڪ لفظ ۾ آخري اکر ڪ خاموش آهي ۽ اهو فقط ”ليما“ اچاريو وڃي ٿو). هڪ ٻي شيءِ جنهن سان توهان نيرن ڪري سگهو ٿا ۽ جتي ڪٿي ملي ٿي اها روٽي چنائي (Roti Canai) آهي. ملئي زبان ۾ چ جي اچار لاءِ فقط `C` لکيو وڃي ٿو. روٽي چنائي هتي جو اقراتو ۽ دال آهي. سنئي اٽي ۽ سنئي گيهه يا تيل ۾ تريل هتي جو هي اقراتو توهان کي ضرور وٽندو پر پاٽيءَ جهڙي ڦنگي دال جنهن ۾ ننڍيون مڇيون ۽ ڪڪڙ جي نڙگهٽ جا ذرا هوندا آهن اها شايد توهان کي به مون وانگر نه وڻي. ان لاءِ بهتر آهي ته اقراتو چانهه سان کائجي يا آمليٽ بيضو (Telur) نهرائجي. هونءَ به اها دال جنهن کي هتي جا ماڻهو ”چَنائي“ سڏين ٿا، مفت ۾ ڏني وڃي ٿي.

ملائيشا ۾ هڪ ٻي کاڌي جي شيءِ جيڪا اسان پاڪستانين، ايرانين ۽ عربن کي وڻي ٿي اها مرتباڪ (Martabak) آهي ۽ اهو شام جي وقت هوٽلن، دڪانن ۽ خومچي وارن وٽ نهي ٿو. مرتباڪ قيمي يا آمليٽ بيضي وارو ٺئي ٿو. اٽي جي وڏي ماني ٺاهي ان ۾ قيمون وغيره بند ڪري ٺئي تي تريو وڃي ٿو. مرتباڪ عرب ملڪن خاص ڪري سعودي عرب، يمن ۾ به عام آهي ۽ عربي ۾ مطبق (يعني ته ٿيل،

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

(folded) سڏجي ٿو. هن پاسي بہ فقط ملائيشيا ۾ نہ پر سنگاپور، برونائي، انڊونيشيا ۽ ڏکڻ ٿائليںڊ جي شهرن پٽاني، حاديا، سونگکلا ۾ مرتباڪ عام آهي. ڪٽي ڪٽي ٿوم، بصر ۽ ٻيا مسالا بہ وڌا وڃن ٿا. ڪن هنڌن تي مرتباڪ سان گڏ هڪ چٽڻي (sauce) بہ ڏني وڃي ٿي جنهن ۾ مرتباڪ کي ٻوڙي کاڌو وڃي ٿو. انڊونيشيا جي ڪيترن شهرن ۾ مٺو مرتباڪ (Martabak Manis) بہ ٺاهيو وڃي ٿو، جنهن ۾ قيمي يا بيضي بدران ناريل جو ڪوپرو ۽ چاڪليٽ وڌو وڃي ٿو.

ملائيشيا جو هڪ ٻيو ڊش ساتي (Satay) جيڪو پڻ شام جو ٺاهيو وڃي ٿو، اهو پڻ توهان پهرين دفعي ئي پسند ڪندائو. ساتي ٻوٽي ڪواب آهي جيڪو ڪاٺ جي تانڊن تي پچايو وڃي ٿو. ساتي ڳائي گوشت يا مرغي جو ٺاهيو وڃي ٿو ۽ هن جون ٻوٽيون صاف ۽ نرم گوشت جون ٺاهيون وڃن ٿيون، جن کي ڪجهہ ڪلاڪ مختلف مسالن ۾ مئرينيٽ ڪيو وڃي ٿو. پهريون دفعو کائڻ واري کي اها ڳالهہ ضرور ڌيان ۾ رکڻ کپي تہ هتي جي ساتي ڪواب ۾ ڪجهہ کنڊ بہ ٻرڪي وڃي ٿي، ان ڪري ان جو سواد ڪجهہ مٺو رهي ٿو. بهرحال تمام هلڪو ميناج رهي ٿو. جن ڏينهن ۾ اسان ننڍا هئاسين يعني اڌ صدي اڳ جي ڳالهہ آهي تہ اسان جي ملڪ جا ڪيترا ماڻهو ولايت ۾ پڙهڻ يا نوڪري ڪرڻ ڪان ان ڪري نتائيندا هئا جو اتي ماني (چپاتي، اقراتي) بدران ڊبل روٽي کاڌي وئي ٿي جيڪا هنن لاءِ صبح شام کائڻ هڪ عجيب ڳالهہ هئي. هنن لاءِ ماني (full

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

Meal) معنيٰ رس وارو ٻوڙ جنهن ۾ چپاتي ٻوڙي کائجي. ان وقت ڪنهن اڃ جي برگرن ۽ پيزائن جي کائڻ جو تہ سوچيو بہ نہ هو. پر هاڻ دنيا ئي بدلجي وئي آهي. اسان جي شهرن ۾ تہ ڇا ڳوٺن ۾ بہ ماڻهو نہ رڳو ڊبل روٽي، بن، برگر، توش (پاپا) ۽ پيزا کائين پيا پر نوڊل ۽ سپا گهيٽي بہ عام ٿي وئي آهي، نہ تہ ان قسم جون سويون فقط رمضان واري عيد تي تيار ٿينديون هيون، سي بہ فقط ڪنڊ واريون مٺيون. جهاز جي نوڪريءَ ۾ پهريون دفعو معلوم ٿيو تہ جتي ڪاٻي پاسي يعني مغرب جي ملڪن ڏي رڳو ڊبل روٽي ۽ بَنَ هلن ٿا اتي ساڄي پاسي يعني مشرقي ملڪن ملائيشيا، انڊونيشيا، ويتنام، ڪمبوڊيا کان چين جپان ۽ ڪوريا تائين ڏينهن رات سويون ئي کاڌيون وڃن ٿيون.

ڪجهہ مجبوري جي حالت ۾ اسپاگهيٽي کائڻ شروع ڪرڻ تي ان لاءِ سواد ڊيولپ ٿيڻ لڳو ۽ پسند اچڻ لڳي. انهن ڏينهن ۾ اسپا گهيٽي فقط ڪڻڪ جي اٽي مان ٺهندي هئي ۽ اها اٽلي کان امپورٽ ٿيندي هئي. بهرحال جيستائين جهاز جي نوڪري هئي تہ اسان جي ملڪي جهازن تي پاڪستاني بورچي ملڪ مان سستو يا مهانگو اٽو وٺي اسان لاءِ اسان جي ديسي چپاتي ٺاهي وٺندا هئا پر پوءِ اسي واري ڏهي جي شروعات ۾ جيئن ئي سمنڊ جي نوڪري ڇڏي ملائيشيا جي شهر ملاڪا ۾ هڪ هنڌ رهي ڪناري جي نوڪري شروع ڪيم تہ هتي جي مکاني کاڌن سان واسطو پيو. اهو ڏسي حيرت ٿي تہ هتي ملائيشيا ۾ نہ فقط ٻاهران

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

امپورٽ ٿيل اسپاگهيٽي ۽ نوڊل هلن ٿيون پر هتي جون تيار ڪيل ڪيترن ئي قسمن جون سيويون صبح شام ڪاڌيون وڃن ٿيون. ڪي ٿلهيون اڇي رنگ جون ڪي گهٽ ٿلهيون، ڪي تمام سنهيون.

جپان وانگر ملائيشيا ۾ به ڪٽڪ بدران چانور ٿين ٿا ۽ گهٽي پاڳي ڪاڌي جون شيون ڪيڪ، بسڪٽ، سويون وغيره چانورن جي اٽي مان ٺهن ٿيون. هوٽلن ۽ گهرن ۾ ملنڊڙ دعوتن ۾ آهستي آهستي ڪري مختلف قسمن جون سَويون جن ۾ پاڇيون، گوشت يا مڇي ۽ گانگٽ وڌا وڃن ٿا، کائڻ شروع ڪياسين ته خبر پيئي ته اهي به بيحد سوادي ٿين ٿيون ۽ ملائيشيا ۾ آيل نئين ماڻهوءَ کي اها ئي صلاح ڏيندس ته هو هتي جون مختلف قسمن جون سيويون ضرور Try ڪري، خاص ڪري مِي (Mee) پيلي رنگ جون سنهيون سويون. پهريون دفعو توهان Mee Goreng (فراءِ ٿيل سويون) کائي ڏسو جيڪي پاڇين سان گڏ فراءِ ڪيون وڃن ٿيون. ساڳي طرح Bi Hoon (بي هون) سيويون جيڪي چانورن جي اٽي جون تمام سنهيون ٿين ٿيون. اهي به try ڪري سگهو ٿا. توهان چانورن (پٽ) يا ماني (چپاتي) بدران هڪ پليٽ ”مِي گورينگ“ جي يا ”بي هون“ جي ۽ هڪ پليٽ ڪڪڙ (Ayam) يا گوشت (Beef Rendang) جي وٺي کائي سگهو ٿا. توهان ملئي کاڌن جي ضرور تعريف ڪندائو. هڪ ڳالھ جو ضرور خيال ڪجو ته ملائيشيا ۾ ڪڏهن به چيني ريسٽورنٽ ۾ نه کائجو

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

چو جو اتي ان سواد جو ڪاڏو نٿو ٿهي جيڪو اسان جي چيني ريسٽورنٽن ۾ اسان لاءِ ٺاهيو وڃي ٿو.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

40

جوهور بارو ۽ سنگاپور جو سير

منهنجي خيال ۾ ملائيشيا بابت چڱو خاصو لکجي ويو آهي پر ختم ڪرڻ کان اڳ ”جوهور“ رياست ۽ ان جي گاديءَ واري شهر ”جوهور بارو“ بابت ڪجهه لکڻ ضروري سمجهان ٿو، جيڪو اسان جي پاڪستانين جو, جيڪي ملائيشيا ۾ نوڪري يا تعليم حاصل ڪن ٿا، ڪوالالمپور بعد ٻئي نمبر تي دلپسند شهر آهي.

اسان جي پاسي واري ملائيشيا (مغربي ملائيشيا) ٿائلينڊ کان شروع ٿي سنگاپور بيٽ تي ختم ٿئي ٿي. هن ملائيشيا ۾ يارهن رياستون آهن. بلڪل اتر ۾ ٿائلينڊ سان گڏ پرلس، ڪيداح، پيراق ۽ ڪيلنتان رياستون آهن. ان بعد ترينگانو، پهانگ، سلينگور اچن ٿيون. وڏيڪ ڏکڻ ۾ هلڻ سان نينگري سيمبيلان ۽ ملاڪا اچن ٿيون. ان بعد آخر ۾ جتي زمين ختم ٿي ٿئي اها جوهور رياست آهي، جنهن جي ٽن پاسن کان سمنڊ آهي. اوير ۾ ”سائوٿ چائنا“ سمنڊ ۽ اولهه ۾ ملاڪا وارو ڳچي سمنڊ (Malacca Strait) آهي. ڏکڻ ۾ هڪ سوڙهي سمنڊ جي پٽي (Johor Strait) بعد سنگاپور جو بيٽ آهي. هي سمنڊ جو وهڪرو سوڙهو هجڻ ڪري سنگاپور بيٽ ۽ جوهور رياست جي سرزمين جي وچ ۾ تمام

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٿورو فاصلو آهي ۽ ٻنهي کي ڳنڍڻ لاءِ هڪ ڪازوي (Causeway) ۽ هڪ پل ٺهيل آهي.

ملائيشيا جون ڪجهه رياستون عربي نالن سان به سڏجن ٿيون، جيئن ته سلينگور ”دارالاحسان“ سڏجي ٿي. پهانگ ”دارالمعمور“ سڏجي، اهڙي طرح ’جوهور‘ رياست ”دارالتعظيم“ سڏجي ٿي. هن رياست تي جوهور نالو ڪيئن پيو؟ ڪي چون ٿا ته اهو عربي لفظ جوهر (Jewel) تان پيو. چو جو واپار وڙي جي سلسلي ۾ هتي آڳاٽي زماني کان عربن جو اچڻ وڃڻ لڳو رهيو ٿي. ڪيترائي عرب ’جوهور‘ ۽ درياهه جي هن پاسي سنگاپور ۾ رهي به پيا. عربن جو نه فقط ملئي زبان تي پر ملئي ڪلچر، ادب، ميوزڪ تي به ڪافي اثر آهي. ايتريقدر جو جوهور ۾ ڪجهه علائقا اهڙا به آهن جن ۾ عربن جي گهڻائي هئي، جن جا نج عربي نالا آهن، جيئن ته وادي حنا، وادي حسن وغيره. هنن هنڌن تي ڏکڻ يمن جي حاضرالموت علائقي جا عرب رهندا اچن.

ڪن جو اهو به چوڻ آهي ته جوهور هڪ خاص ٻوٽي جو نالو آهي، جنهن تان هن رياست تي نالو پيو. هونءَ به ملئي شهرن، ڳوٺن ۽ مختلف علائقن جا نالا قدرتي شين وڻن، ٻوٽن، مڇين، گانگٽن ۽ گلن گاهن تان گهڻا آهن. جيئن ملاڪا نالو به ملاڪا نالي وڻ تان پيو، جنهن وڻ هيٺان هڪ پرديسي راجا اچي آرام ڪيو هو.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ملائيشيا جي تاريخ بابت لکي چکو آهيان تہ فقط 200 کن سال اڳ ملائيشيا يا ملايا جهڙي ڪابہ شيءِ نہ هئي. 600 سال کن اڳ تہ ملاڪا بہ نہ هو. اڄ وارو سڄو ملائيشيا گهاٽو جنگل هو. جتي جتي نديءَ ڇوڙ ڪيو ٿي سمنڊ جي ان حصي واري ڪناري تي ڪجهہ ڪجهہ آباديون هيون، جن جو گذر سفر سمنڊ جي مڇيءَ تي ٿيو ٿي يا ڪاٺ جي ٻيڙين رستي ندي ذريعي ڪجهہ اندر گهاٽن جنگلن ۾ هليا ويا ٿي. 1400 ڌاري جاوا سماترا پاسي کان ڀڄي آيل پرميشور نالي هندو راجا ملاڪا ۾ اچي پناهہ ورتي ۽ پنهنجي سلطنت ”ملاڪا سلطنت“ جو پايو وڌو. بعد ۾ هو مسلمان ٿيو ۽ پنهنجو نالو اسڪندر شاهہ رکيو. 1414 ۾ وفات بعد سندس پٽ هن سلطنت جو والي وارث ٿيو ۽ ائين هي سلسلو هلندو رهيو. محمد شاهہ، ابو شاهد، مظفر شاهہ ۽ ان بعد منصور شاهہ سلطان ٿيو. 1477 ۾ منصور شاهہ جي وفات بعد سندس پٽ علاؤدين ريائت شاهہ سلطان ٿيو. 1488 ۾ هن جي وفات بعد سندس وڏو پٽ محمود شاهہ تخت تي ويٺو. هن جي ڏينهن ۾ پورچوگالين ملاڪا تي حملو ڪيو ۽ سن 1511 ۾ ملاڪا يورپين (پورچوگالين) حوالي ٿي ويو. ان بعد سلطان محمود شاهہ جي هڪ پٽ ”علاؤدين ريائت دوم“ ڏکڻ ۾ اچي جوهور رياست وسائي، جتان هن پورچوگالين سان مهاڏو اٽڪائي رکيو ۽ ٻئي پٽ مظفر شاهہ دوم اتر ڏي پيراق رياست ۾ وڃي حڪومت قائم ڪئي. جوهور وارن پورچو گالين سان لڳاتار جنگ جوٽي رکي. آخر

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

1641 ۾ ڊچن سان گڏجي پورچوگالين کي ملاڪا مان تڙي ڪڍيو. ڊچن جو 1641 کان 1824 تائين ملاڪا تي قبضو رهيو، ان بعد انگريز آيا. ڊچن ۽ انگريزن جي ڏينهن ۾ جوهور رياست ڪافي ترقي ڪئي ۽ سياسي ۽ معاشي طاقت پڻ حاصل ڪئي. ويهين صدي جي شروع ۾ تہ جوهور رياست ربڙ ۽ پام آئل ڪري سڄي ملايا ۾ امير رياست ليکجڻ لڳي.

ٻي وڏي لڙائي ۾ باقي ملايا وانگر جوهور رياست بہ جپانين جي قبضي ۾ اچي وئي. لڙائي بعد انگريز وري موٽي آيا. هي اهو دور هو جنهن ۾ ملئي ماڻهن انگريزن جي کلي طرح مخالفت ڪئي ۽ جوهور جي هڪ رهاڪو داتو عون جعفر جي اڳواڻي ۾ يونائيٽيڊ ملئي نيشنل آرگنائيزيشن (UMNO) نالي هڪ سياسي پارٽي 11 مئي 1946 تي ٺهي. 1948 ۾ جوهور رياست ”فيڊريشن آف ملايا“ ۾ داخل ٿي ۽ 1957 ۾ انگريزن کان خودمختياري حاصل ڪئي.

جوهور رياست ملائيشيا جي تيرهن رياستن (11 مغربي ملائيشيا جون ۽ بہ صباح ۽ سراواڪ مشرقي ملائيشيا وارن مان) پکيڙ ۾ پنجون نمبر وڏي رياست آهي ۽ آدمشماري ۾ ٽيون نمبر آهي. جوهور رياست جي پکيڙ 19200 چورس ڪلوميٽر آهي، يعني نوابشاهہ، مٽياري، جيڪب آباد ۽ لاڙڪاڻي ضلعي کي ملائڻ جيتري ٿيندي. جوهور رياست جي آدم شماري 33 لک آهي. يعني لاڙڪاڻي ضلعي کان ڪجھ وڌيڪ ٿي جو لاڙڪاڻي جي 27 لک آهي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

اسي واري ڏهي ۾ جڏهن آئون ملاڪا ۾ هوس تہ انهن ڏينهن ۾ جوهور رياست جو سلطان الحاج سڪندر هو، جيڪو 1991ع ۾ جڏهن ملائيشيا مان موٽيس پئي تہ سڄي ملڪ جو بادشاهہ ٿيو هو. ملائيشيا جو بادشاهہ هميشہ لاءِ هڪڙو ٿيڻ بدران هر رياست جو سلطان واري وٽي تي پنجن سالن لاءِ بادشاهہ ٿئي ٿو. ان بعد هو پنهنجي رياست ڏي موٽي وڃي ٿو ۽ پنهنجي رياست جو سلطان ٿي رهي ٿو. سلطان اسڪندر الحاج (ملئي ماڻهو حاجي يا الحاج جو خطاب گهٽ ڪري نالي جي آخر ۾ لکن ٿا) جي 23 جنوري 2010ع تي وفات بعد سندس پٽ تنڪو ابراهيم اسماعيل ابنِ المرحوم سلطان اسڪندر جوهور رياست جو سلطان ٿيو آهي.

جوهور پهرين رياست هئي ۽ اڪيلهہ واحد رياست آهي، جنهن کي پنهنجي فوج آهي. اها هتي جي سلطان جي ذاتي فوج آهي ۽ جوهور بارو شهر ۾ رهي ٿي. رياست جي حڪومت State Government جو سربراهہ چيف منسٽر آهي، جيڪو ملئي زبان ۾ ”مينتري بيسار“ سڏجي ٿو. اڄڪلهہ جوهور جو وزيراعليٰ داتو عبدالغني عثمان آهي، جيڪو پهرين سرڪاري ڪامورو (Civil Servant) هو. وزيراعليٰ جي مدد لاءِ ڏهہ رڪني ايگزيڪيوٽو ڪائونسل آهي. هن ڪائونسل (EXCO) جا ميمبر صوبائي اسيمبلي جا ميمبر چونڊين ٿا. صوبائي اسيمبلي جا ميمبر رياست جا شهري چونڊين ٿا. هيءَ چونڊ (اليڪشن) هر پنجن سالن بعد ٿئي ٿي.

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جوھور رياست ڏھن ضلعن ۾ ورهايل آھي: جوھر بارو، باتو پھات، موئر، ڪلوئنگ، ڪوتا تنگي، سيگامت، پونتيان، مرسينگ، ڪلائي جايا ۽ ليڊانگ. ھر ضلعو ڪنھن نہ ڪنھن ڳالھ کان مشھور آھي. جوھور رياست ۾ ڪيترائي تعليمي ادارا آھن ان کان علاوھ تي اھم يونيورسٽيون آھن، جن ۾ مڪاني شاگردن کان علاوہ ڌارين ملڪن جا شاگرد پڻ اعليٰ تعليم لاءِ اچن ٿا. ھڪ يونيورسٽي ٽيڪنالاجي ملائيشيا (UTM) سڪڊائي شھر ۾ آھي، ٻي ”يونيورسٽي ٽُن حسين عان ملائيشيا“ (UTHM) باتو پھات ۾ آھي. انھن کان علاوہ يونيورسٽي ٽيڪنالاجي مارا (UITM) سيگامت ۾ آھي، جنھن جو ستي ڪئمپس جوھور بارو شھر ۾ پڻ آھي.

جوھور رياست جو بين الاقوامي ھوائي اڏو ”سلطان اسماعيل ايئرپورٽ“ جوھور بارو شھر کان 30 ڪلو ميٽر پري سينائي (Senai) شھر جي ويجھو آھي. ڌاريان ٽوئرسٽ ڪوالالمپور ۽ پينانگ ئي اچن ٿا. جوھور بارو گھمڻ جا شوقين سنگاپور جي ھوائي اڏي تي لھي پوءِ باءِ روڊ اڌ ڪلاڪ اندر جوھور بارو پھچيو وڃن. باقي ملائيشيا ايئرلائين (MAS) ۽ ايئر ايشيا جا جھاز ڪافي لھن ٿا جي ملائيشيا جي مختلف شھرن کان جوھور بارو پھچائين ٿا. ايئر ايشيا ھوائي ڪمپني ھن پاسي تمام مشھور آھي، جنھن جو ڀاڙو بنھ گھٽ آھي.

ھن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سچي ملائيشيا ۾ ته ڪيترائي بندرگاهه آهن، پر رڳو هن رياست جوهور ۾ ٽي بندرگاهه آهن، جن مان Pasir Gudang وارو پراڻو ۽ وڏو آهي، جتي جهازن جي مرمت لاءِ شپ يارڊ ۽ ٻيون به سهولتون آهن. پر ۾ سنگاپور جو بندرگاهه هجڻ ڪري اسان اهو ئي سوچيندا هئاسين ته ان جي مقابلي ۾ ڪير جوهور بارو ۾ جهاز جي مرمت ڪرائيندو پر دنيا ڏٺو ته ملائيشيا وارا سنگاپور وارن سان مقابلو ڪندا آيا. سنگاپور وارن جي ٿوري عرصي ۾ ريپيئر ڪري جهازن کي جلد فارغ ٿي ڪيو ته جوهور وارن تمام گهٽ اگهن جي آڇ ٿي ڪئي. نتيجي ۾ جڏهن اسان کي جلدي نه هوندي هئي ته مرمت لاءِ جهاز کي جوهور ڪاهي ايندا هئاسين. اسان جهاز هلائڻ وارن کي جي سنگاپور گهمڻو هوندو هو ته بس جي به رنگٽ ٽڪيٽ ڏئي جوهور بارو کان هليا ويندا هئاسين. انهن ڏينهن ۾ ملائيشيا ۽ سنگاپور جو ڊالر اسان جي چار روپين برابر هو. بهرحال هاڻ ته جهاز جي Repair ۾ ملئي ماڻهو به اهڙا ماهر ٿي ويا آهن جو جوهور جي شپ يارڊ ۾ جهاز جي مرمت يا ڊرائي ڊاڪنگ لاءِ مهينو مهينو اڳ ائڊوانس Booking ڪرڻي پوي ٿي.

ملائيشيا جي جوهور رياست بهترين ساموندي Beaches ۽ نيشنل پارڪن کان به مشهور آهي. جوهور ۾ پنج وڏا پارڪ آهن، جن جي جملي پکيڙ 700 چورس ڪلو ميٽر آهي، ان کان علاوه هتي جي حڪومت ڌارين ٽوئرسٽن جي دلچسپي لاءِ ڪيترائي جهنگل جا حصا گهمڻ لائق

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

ناهي ڇڏيا آهن، جن ۾ پاڻت پاڻت جا وڻ ٽڻ، گاهه، ٻوٽا، پکي، پوپٽ ۽ جيت جڻيا نظر اچن ٿا.

جوهور رياست جي گادي جي شهر جو نالو ”جوهور بارو“ آهي، جيڪو جوهور رياست جي بلڪل ڏاکڻي پوڇڙ تي آهي، جتي سمنڊ جي پٽي آهي، جنهن بعد سنگاپور جو ٻيٽ شروع ٿئي ٿو. ان جو مثال بلڪل ائين آهي جيئن اسان وٽ منهوڙي ٻيٽ ۽ ڪياماڙي جو آهي. سنڌ صوبو سمجهو ته ملائيشيا جي رياست جوهور وانگر آهي. ٻئي ملڪ جا ڏاکڻا حصا آهن، جنهن بعد سمنڊ آهي. جوهور بارو شهر ائين آهي جيئن ڪراچي جو شهر ۽ منهوڙو ائين آهي جيئن سنگاپور ٻيٽ. بلڪ منهوڙو وري به ڪياماڙيءَ کان ڪافي پري آهي، سنگاپور جوهور بارو جي ايڏي ويجهو آهي جو ٽرين، ڪار، بس ۽ پيدل اچڻ لاءِ انگريزن 1923 ۾ هڪ پل (ڪاز وي) ٺهرائي ۽ ٻي پل هاڻ 1998 ۾ ٺاهي وئي.

جوهور بارو شهر به پينانگ، ڪوالالمپور يا سنگاپور وانگر پراڻو ناهي. هن جو بنياد 1855 ۾ تن ڏينهن جي حاڪمن رکيو ۽ ان وقت ان جو نالو تنجنگ پٽري (Tanjung Putri) هو، جيڪو ٻڍاپور جهڙو هڪ ننڍڙو مهاڻن جو ڳوٺ (Fishing Village) هو. ملئي زبان ۾ پٽري شهزاديءَ کي ٿا سڏين ۽ تنجنگ معنيٰ راس (Cape) جيئن ڪيپ آف گڊ هوپ آفريڪا کنڊ جي ڏکڻ ۾ آهي. ملائيشيا ۾ جاگرافيائي طور ان قسم جا ڪيترائي هنڌ آهن، جتي ڌرتي جو حصو ٻاهر نڪتل

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

آهي، جنهن جي چوڏاري سمنڊ آهي. مثال طور تنجنگ بِدارا، تنجنگ ڪِلنگ، تنجنگ سيپات، تنجنگ گيموڪ وغيره. بهرحال جوهور بارو شهر کي اڄ بہ ڪيترا ملئي پيار مان سندس پراڻي نالي (تنجنگ پُتري) سان سڏين ٿا، جيئن اسان وٽ لاڙڪاڻي کي چانڊڪا ۽ ڪراچي کي ڪولاچي سڏين ٿا. تنجنگ پتري تي هڪ آڳاٽو راڳ بہ آهي، جنهن جو جوهور رياست ۾ قومي تراني جهڙو درجو آهي ۽ سڀ ائين خوشي ۽ پيار مان ڳائين ٿا، جيئن اسان وٽ تاجل بيوس جو گيت: سنڌ منهنجي امان، سونهن تنهنجي مٿان.... آهي.

Tambak Johor Tanjung Puteri
Selat Tebrau airnya biru
Di Pantai Lido tepian mandi
Sepanjang masa di hari minggu

Atas bukit Tanjung Puteri
Taman hiburan indah berseri
Pemandangan menawan hati
Jalan tambak hubungan negeri

Tanjung Sekijang nun di kuala

www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

Tempat nelayan mengail gelama
Istana Hinggap di Kuala Danga
Pantai berkelah keluarga diRaja

Dari Tebrau orang berakit
Singgah Stulang membeli kopi
Pusara Si Bongkok di lereng bukit
Di tepi pantai Tanjung Puteri

جوهور رياست سنگاپور جي ويجهو هجڻ ڪري اها ٽوئرزم مان تمام گهڻو ڪمائي ٿي. هونءَ ته سندس ڪمائي ربڙ، پام آئل ۽ انڊسٽري ڪارخانن مان به آهي، پر سنگاپور ويجهو هجڻ ڪري نه رڳو سنگاپور ايندڙ ٽوئرسٽ ملائيشيا جي شهر جوهور بارو ۾ هليا اچن ٿا، پر خود سنگاپور جا شهري به موڪل وارن ڏينهن تي سنگاپور جي گوڙ گهمسان واري زندگي کان پڇي هيڏانهن سڪون لاءِ اچن ٿا. ان کان علاوه هو جوهور بارو مان پاڇيون، ميوا ويندي پنهنجي ڪار لاءِ پيٽرول هتان خريد ڪن ٿا جو سنگاپور ۾ هر شيءِ مهانگي آهي ۽ هنن جو ملائيشيا ۾ چڪر هڻڻ سان پنهي جو فائدو ٿيو وڃي.

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

جوهور بارو ۽ سنگاپور ۾ جيڪا پل آهي (جيڪا Cause way سڏجي ٿي) اها 1056 ميٽر آهي. يعني هڪ ڪلو ميٽر جو ٻه ڍهون حصو ڊگهي ٿي. هن جي مٿان ريل جا ٻه پٽا آهن، جن تان ريل گاڏي سنگاپور کان جوهور بارو اچي ٿي ۽ اڳيان ڪوالالمپور، اپوح ۽ پينانگ کان ٿيندي ٿائليبڊ جي شهر بئنڪاڪ وڃيو دنگ ڪري. بسين ۽ ڪارن لاءِ الڳ رستا آهن ته پيدل هلڻ وارن لاءِ الڳ آهن. ان کان علاوه هن ڪازوي مٿان پاڻيءَ جو ٿلهو پائيپ به گذري ٿو، جنهن ذريعي ملائيشيا کان سنگاپور پاڻي موڪليو وڃي ٿو. ياد رهي ته سنگاپور کي پنهنجو پاڻي ناهي، هو ملائيشيا کان خريد ڪري ٿو. هڪ اندازي مطابق هن ڪازوي تان روزانو 60 هزار ڪارون گذرن ٿيون، جن جو تعداد موڪل وارن ڏينهن تي 80 هزار کان وڌيڪ ٿيو وڃي.

سنگاپور ۽ جوهور کي جنهن ٻي پل سان ڳنڍيو ويو آهي اها پل ”ملائيشيا سنگاپور سيڪنڊ لنڪ“ سڏجي ٿي. توهان ڪنهن به پل ذريعي سنگاپور اچي وڃي سگهو ٿا، پر اسان جي ملڪ جي ماڻهن لاءِ هتي هڪ چٽاءُ لکڻ ضروري سمجهان ٿو. جنهن زماني ۾ آئون هن علائقي ۾ 10 سال کن جهاز هلائيندو رهيس ۽ اهڙا 10 سال نوڪري ڪندو رهيس، ان دوران اسان پاڪستاني ملائيشيا توڙي سنگاپور ۾ بنا ويزا جي وڃي سگهياسين ٿي. ويندي ٿائليبڊ ۾ وڃڻ لاءِ به ويزا نه هوندي هئي. ان ڪري اسان بس، ٽئڪسي يا پنهنجي ڪار ذريعي ملائيشيا کان

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

سنگاپور يا ٿائيلنڊ پئي آيا وياسين. 1990 کانپوءِ پھرين ٿائيلنڊ پوءِ سنگاپور ۽ پوءِ ملائيشيا ۾ اسان لاءِ ويزا وٺڻ ضروري ٿي پيئي آھي. ان ڪري توھان ڪي ملائيشيا بعد سنگاپور گھمڻ جو بہ شوق آھي تہ پاڪستان مان ئي انھن ملڪن جي ويزا وٺي وڃو. ٻي ڳالھ تہ توھان جي ملائيشيا بعد سنگاپور وڃڻ ٿا چاھيو تہ پوءِ توھان جي وطن واپسي جي اڏام بہ اتان ھجڻ کپي. پر جي توھان جي واپسي ملائيشيا کان ٿي رھي آھي تہ توھان جي پاسپورٽ تي ملائيشيا جي ڊبل، يعني Multiple ويزا ھجڻ کپي. ڇو جو سنگل ويزا جي صورت ۾ توھان ملائيشيا کان سنگاپور تہ پھچي ويندائو پر سنگاپور کان ملائيشيا موٽي نہ سگھندائو. سخت افسوس جي ڳالھ آھي تہ اميگريشن جي اھڙن چيڪ پوسٽن تي اسان جا ڪيترا ماڻھو پريشان حال نظر اچن ٿا ۽ ھنن جو داد فرياد ٻڌڻ لاءِ ڪو بہ نہ ھوندو آھي. ان ڪري وطن ڇڏڻ مھل ھڪ مسافر کي انھن ڳالھين جو خيال رکڻ کپي.

ھن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

پوروٽيو

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com

Free books: www.iqbalkalmati.blogspot.com

الطاف شيخ

مئرين انجنيئر

Altafshaikh2004@yahoo.co.uk

هن ڪتاب جا سمورا حق ۽ واسطا مصنف وٽ قائم
www.sascitysukkur.com